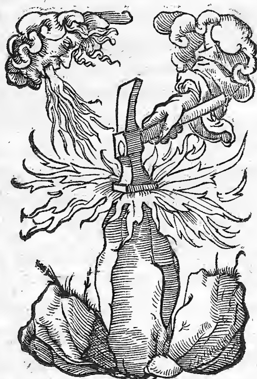
SVMMI IN OMNI PHILOSOPHIA VIRI CONSTANTINI AFRICANI

Medici operum reliqua, hactenus desiderata, nuncq; primum impressa ex uenerandæ antiquitatis exemplari, quod nunc demum est inuentum. In quibus omnes communes loci, qui propriè Theorices sunt, ita explicantur & tractantur, ut medicum futurum optimè formare & perficere possint: Quæcunq; enim Galenus iusto fusius habet clara & docta breuitate perstringit, & apud Hippocratem obscurioribus mirabilem lucem addit, disciplinarum omnium, precipuè dialectices præsidijs instructissimus autor.

BASILEAE APVD HENRICVM PETRVM.

REVERENDISSIMO PATRI DOMINO DESYDERIO ABBATI Montis Cassinensis totius ordinis Ecclesiastici decori precipuo, Constantinus Africanus omnia secunda exoptat.

VLTI, REVERENDISSIME PATER, dubitant, Medicina scientia ne sit nec ne, dumq; ipsam ab artibus & scientijs excludunt, excluduntur ipsi à prestantissima artium medicina, dum enim tempus inutilibus quæstionibus sophisticis terunt inutiliter, fit ut nunquam ad ueram utilemq; speculationem artis perueniant. Acuti homines disputant, illam non esse scientiam, quæ magis quàm ulla alia, de naturæ operibus tractat, coherent autem omnia opera naturæ certissimo ordine, & eorum principia sunt certiora alijs, nec facile inueniunt artẽ quæ ita ordine procedat, & ita aliud ex alio intelligatur. Absolutum nemo profiteatur se philosophum nisi teneat hæc, alia enim omnia huic, ut omnis philosophiæ (sacram excipimus philosophiam) fini, deseruiunt. Quid enim elementorum commixtiones iuuat scire, eum qui non pergit partium temperaturas & cõstitutiones uarias discere, & corruptionum causas, membrorum ordinem & dispositionem & huiusmodi reliqua. Vnde ego euolutis omnibus bonis medicorum autoribus, ueteribus & modernis, Græcis & Latinis, maximè græcis, qui adhuc in hac facultate, ut in alijs multis, latinis præstant, contraxi in arctum quę nimiũ fusè omnes isti habẽt, omnia quæ possunt perfectum medicum efficere. Quoniam multa prolixius, multa breuius mihi uidebantur ab illis scripta. Et non omnes possunt omnium libros emere. Et si nihil aliud profeci his meis laboribus, & nihil addidi, puto autem me multa etiam inuenisse & addidisse, erunt tamen commentarij idonei interpretes Hippocratis & Galeni, nec non aliorum scriptorum. Quidam enim nimia uerborum prolixitate lectorem à se repellunt, quidam nimiũ obscura breuitate: nos modum tenuisse omnes quibus sanum est iuditium, fatebuntur, & spero nullum iustè clamaturum frustra nos post tantos uiros scripsisse, & si fatear quod bene dixerunt quæ dixerunt, sed utilitati consulere publicæ uolui, non mei nominis gloriæ, ad quam me nihil dixisse, bene uidebit tua paternitas. Cupio enim instituere medicum, sanis conseruare ualetudinem bonam, non sanis, amissam restituere commodè. Et propter hanc causam tam diligenter dixi morborum causas, & eorum naturas, significationes quoq; & accidentia, his enim ignoratis, corrigere quæ præter naturam se habent, & curare infirma est

impossibile. Non tradidimus autem, nisi uel à nobis uel ab alijs experimento comprobata, & ratione certa cognita, ut certum sit aliter se habere non posse. Tuæ paternitati nos commendamus semper, & eam semper ualere cupimus.

INDEX

EORVM QVAE OPERI SPARSIM INSUNT.

A

Anhelitus

Caro

Crisis

I

L

M

N

O

P

T

Tristitia

Pantegni

CONSTANTINI AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu necessarijs locis, Liber Primus.

QVALES MEDICINAE DISCIPVLI ESSE DEBEANT. CAPVT I.

OPORTET eum qui medicinæ uult obtinere habitũ, ut magister ab eo honoretur, laudet, sibiq; sicut parẽtibus seruiatur. Parentibus em̃ est exhibendus, ut his à quibus esse sumitur. Magister honorandus ut à quo esse rude & informe informatur. Quemcunq; uero magister erudiendum susceperit, uideat ut discipulus secundum se sit dignus. Dignos quoq; postmodum & ipse doceat, & hæc sine pecunia, & sine tenore, aliquo futuriq; meriti emolumento, & indignos ab hac scientia repellere satagat. Laboret autem circa infirmi recuperandam sanitatem, neq; hoc faciat propter spem pecuniæ, neq; diuites plus consideret quàm paupe res, neq; nobiles plus quàm ignobiles. Potionẽ nociuam neq; ipse doceat, neq; docentibus acquiescat: ne quis idiota audiens, ex autoritate sua, mortis misceat potionem. Neq; doceat quomodo abortiuus fiat. Cum autem infirmum uisitauerit, nõ cor suum eius apponat uxori, eiusúe ancillam consideret uel filiam. Hæc enim cor hominis excæcat. Infirmitatis autem sibi creditæ, solus debet conscius esse. Aliquando enim infirmus medico patefacit, quod parentibus confiteri erubescit. Luxuriam fugiat, delectationes seculi cum ebrietate caueat. Hæc enim mentem disturbant, corporisq; uicia confortant. Assiduitatem amet studij in curãda sanitate corporis, neq; lectionis contẽdeat, ut si quando libros amittat, ipsum adiuuet memoria. Neq; quoslibet dedignetur uisitare infirmos, ut semper in experimentis sit ualentior. Sit pius, humilis, mansuetus, amabilis, diuino expetens auxilio adiuuari.

Sex sunt quæ conueniunt scire. Cap. II.

SEx esse quæ conuenit sciri ab introducentibus, libri intentionẽ eiusq; utilitatem, titulum ad quam partem doctrinæ tendat, nomen autoris, diuisionem libri. Intentio est nostra, ut hic dicamus talia de medicina Theorica & Practica, quibus perlectis nulli amplius huius artis libri sint necessarij. Omnia enim hic compendiose & tamen plene atq; plane uidemur collegisse. De hac intentione ideo tractauimus, ut hanc uiam ingrediendi lumen prębeamus. Est enim quasi cœcus qui uiam quam ingreditur ignorat. Huius autem libri utilitas est permaxima. Quid enim medicina circa sibi subiectum hominem faciat, dicere elaborat. Secundo quia alijs ar

tibus hæc est excellentior. Procul enim dubio ista, omnibus est præferenda & quia cum subiectus sibi homo omnibus alijs artificialibus carere ualeat. Ista quoque modo est habenda, utpote in sanitate corporis conseruanda, qua amissa, quid cæterarum artiũ proderit scientia. Cum enim rationabilitas in homine esse nequeat sine corporis sanitate, sanitas uero corporis egeat humorum temperamentis, humorum temperamenta medicinæ expostulent adiumenta: constat hanc artem omnibus esse necessariã & digniorem. Tertio est liber iste utilis, quia nec ante eum, nec post eum alij medicinæ libri sunt necessarij. Oportet tamen qui in hac arte primatũ uult obtinere, dialecticæ & totius quadruuij noticiam habere. De utilitate librorum ideo antiqui tractauerunt, quia ista cognita magis animatur ad legenda sequentia. Titulus libri est Pantechni, id est, ars medicinæ uniuersalis, qui libri capiti est apponendus, ut intellectus eius lecturis aperiatur. Vt enim quidam ait, eraso libri capite, muta uidetur pagina remanere. Liber autem iste ad diuisionẽ uidetur attinere. Omnis enim doctrina est in quinque partita. Aut eñ secundum dissolutionem, aut secundum compositionem, aut secundũ dissolutionem termini, aut secundum notationem, uel descriptionem, aut secundum diuisionem. Dissolutio est res in mente conceptas usque ad partes deducere ignotas. Verbi gratia. Corpus humanum in membra officialia: Officialia in similia, similia in humores, humores in cibum, cibum in elementa. Compositio dissolutorum ab inferiori ad superiora reductio, ut elementorum in cibum, cibi in humores, humorum in similia mẽbra, similium in officialia, officialia in corpus totum. Dissolutio terminorũ est, diffinitionem alicuius rei in partes singulas dissolui, utpote in genus & substantiales differentias. Sic eñ Gal. fecit in lib. Techni. Medicina sanorũ, ægrotorũ & neutrorum est scientia. Quod secundum Heracliũ est. Hanc ergo diffinitionẽ postea dissoluit in scientiam & differentiam, sanorum ægrotorũ & neutrorum. Diuisionis apud medicos septẽ sunt modi. Aut eñ generis in species, & febris alia in spiritu, alia in humoribus, alia in mẽbris solidioribus, aut speciei in indiuidua, aut tertianę febris, alia tertianę Socratis, alia Platonis, alia similiũ, aut totius in partes, ut humani corporis, aliud caput, aliud manus, aliud pedes. Aut uocis in significantias, ut canis aliud animal latrabile, aliud marinũ, aliud sydus cœleste. Aut subiecti in accidentia, ut corporis aliud album, aliud nigrũ, aliud mediũ. Aut accidentis in substantia, ut alborum, aliud nix, aliud lac uel similia. Aut accidentis in accidentia, ut dulcium, alia dura, alia liquida. Notatio uero uel descriptio est, cum res aliqua non per substãtiales, sed per accidentales designata differẽtias diuiditur in eas. Verbi gratia. Homo animal est erectum habens latos ungues & membra, & ars sanitatis largitam scientiam supponimus quia in multis eius indigemus, ut cognita diuisio quęlibet faciliorẽ intellectum introducendis det, & leuius mente partes

te partes capiantur diuisæ. Diuisioni autem nostri libri: nomen autoris utilis est scitu, ut maior autoritas libro habeatur. Est autem Constantinus Africanus autor, quia ex multorum libris coadunator.

Liber igit iste totus in duas partes diuidit. Prima continet rerũ scientiam naturaliũ, & nõ naturalium, & eorum quæ extra naturam sunt. Hæc autem pars appellatur Theorica. Secunda pars continet scientiam custodiendi sanos, & sanandi ægros cum dieta & potione, & chirurgia quæ uocatur practica. Theorica decem habet particulas. Quarum prima 25. habet capitula. Secunda 16. & anatomiam compositorum membrorum, & iuuamentum illorum. Tertia 35. anatomiam compositorum, & iuuamentum ipsorum. Quarta 20. quæ continet scientiam uirtutum actionũ & spirituum. Quinta pars 36. habet capitula, scientiam rerũ naturalium continentia, quæ sunt, aër, motus & quies, cibus & potus, somnus & uigiliæ, inanitio & continentia, animæ accidentia. Sexta 36. res extra naturam habentia, morbos scilicet, & morborum causas, eorumq; accidentia. Septima 15. quæ morborum uniuersalem significationem, & eorum causam continet. Octaua pars, 22. quæ morborum inuestigationem, & causas eorũ habent. Nona 41. habentia inuestigationem interiorum morborũ, & suarum causarum. Decima pars 12. de signis prognosticorum infirmitatum, ad salutem siue mortem attinentium. Secunda pars huius libri, id est Practica, similiter decem habet particulas, Quarum prima 31. habet capitula, custodiendi sanitatem in sanis, & dietam in infantibus, & senibus, & ægritudinem exeuntibus. Secunda 62. cap. ad morborum simplicẽ medicinam attinentia, & eorum comprobationibus iuuamenta. Tertia 34. ad febres medicinandas, & apostemata. Quarta 23. medicinãdę superficiei corporis attinentia. Quinta 50. ad interiorum membrorum medicamenta, & maxime animatorum & cerebri, medullarum spondylis neruorum quinq; sensuum. Sexta 15. humoribus membrorũ spiritualium attinentia, id est, fauciũ canalium pulmonis, cordis, diaphragmatis pãniculi, qui est super pectus. Septima 51. est capitulorum, membris cibalibus pertinentium, quæ sunt, stomachus, epar, fel, intestina, uesica, renes. Octaua 35. habet cap. morborum genitalium medicandis attinentia, quæ sunt testiculi, uirile membrum, matrix & mamillæ. Nona cap. 10. chirurgiæ operationẽ continentia. Decima 35. compositioni antidotorum attinentia. Vnicuiq; tamẽ particulæ, debemus competẽtibus locis sua capitula disponere.

De diuisione medicinæ. Cap. I.

MEdicinæ diuisio multiplex est secundum medicos, sed neq; meliorem, neq; utiliorẽ hac quam dicturus sum uidi diuisionem, quia ab eius quasi generalissimo usq; ad sua specialissima procedimus, & a specialissimis usq; ad indiuidua, quasi generalissimũ huius artis me

dicina sit, sub alterna custodire sanitatem, & sanare infirmitatem, & alia. Omnis ergo medicina aut Theorica aut Practica. Theorica est perfecta noticia rerum solo intellectu capiendarum, subiecta memoriæ operandarum rerum. Practica est subiectam theoricam monstrare in sensuum propatulum & in operationem manuum secundum præeuntis theoricæ intellectum. Theorica diuiditur in tres partes, scilicet in rerum naturalium & non naturalium scientiam, & eorũ quæ sunt extra naturã. Res naturalis in rebus est animatis de terra procedentibus, & in corporibus scilicet sensibilibus & insensibilibus. Qua non subsistente necesse est corpora non subsistere pertinentia ad construere, uel destruere. Hæc diuiditur in septẽ partes, elementa, cõplexiones, humores, mẽbra & uirtutes, actiões, spiritus. Per hæc enim subsistit animatũ corpus, & regimen ipsius. Quorũ tria sensibilibus & insensibilibus sunt cõmunia, idest elementa, complexiones & actiones. Quatuor uero sensibiliũ sunt propria, humores, membra, uirtutes, spiritus. His autẽ septem, quidã Philosophi quatuor admiscent: ætates, colores, figuras, maris & fœminæ differentias. Sed hæc cõplexionibus uidẽtur attinere. Vnde nõ nobis est necesse de eis quasi singularibus tractare. Causæ nõ naturales sex sunt, aër circũdans corpus humanũ, motus & quies, cibus & potus, somnus & uigiliæ, inanitio & continentia, animæq; accidentia. Quæ sunt extra diuiduntur in tria, in morbum, & morbi causas, & significationes, morbi accidẽtia. Practica diuiditur in duas, in custodiam sanitatis, & curationes ægritudinis. Custodia sanitatis diuiditur in tria, in custodiam sanitatis corporum, in sanitatis instabilium, & in custodiam corporũ ad sanitatẽ iam transeuntium, & in custodiam fragiliũ, ut infantium, senum, & ægritudinem exeuntium. Sanare ægrotos, diuiditur in duo. Aut cum potione & dieta, aut cũ chirurgia. Chirurgia item in duo, aut in carne incidenda, findenda, suenda, coquenda, aut in ossium fractura, & ad locum propriũ si exierint redigenda. Hæc medicinæ diuisio mihi & alijs philosophis uidetur esse melior.

De elementis. *Cap.* III.

PHilosophi diffiniũt simplã & minimã cõpositi corporis particulã esse elementũ. Simplã autẽ rem dicimus quæ cũ eadem sit in essentia, similis est in partibus, ut ignis, aër, aqua, terra esse uidetur. Sunt tamen quædam uisu simpla, intellectu cõposita, ut lapides, metalla & similia. Philosophi ergo uidentes elemẽta intellectu simpla, & omnia corpora constructioni & destructioni subiecta ex eis esse cõposita, uocauerũt ea prima elementa. Posteriora, secũda & tertia, & unde quędã uocant uniuersalia, quędam particularia, quędã uero media. Vniuersalia, unde multa & diuersa cõponunt corpora. Particularia, quæ corpori unicuiq; inde composita sunt propria, media, & uniuersalibus & particularibus sunt subsistentia, ut humores

mores scilicet. Ipsi cum ad comparationem simpliciũ elementorum cõpositi sunt: Ad similia uero membra considerati sunt simpli. Iure ergo dicunt medij. Non est tamen nostræ intentionis, nisi de uniuersalibus & primis tractare elemẽtis. Quorũ cõmixtionibus & in naturã eius corporis quod inde conficitur transitionibus omne corpus animatũ siue inanimatum cõponit, qui constructioni & destructioni subijcitur. Quod quatuor ex causis potest cõprobari. Prima quia sunt simpla, secunda quia quædam corpora sibi inueniunt similia. Tertia ex constructione. Quarta ex destructione. Cum enĩ omnia corpora sub lunari circulo posita uideantur sibi esse commixta & dissimilia. Et si enĩ quędã appareant incõmixta similia, intellectu tamẽ cõprobantur cõmixta, & dissimilia elementa, & sensu & re ipsa constat esse simpla & similia: Vnde digne uocantur elementa. Quædam corpora sibi uidentur esse similia, ut in animalibus ossa dura, & solida inuenimus, unde terræ sunt similia, humores liquidos inueniunt, & molles, aquæ ergo similes. Compeṙiunt etiam spiritum aëri esse assimilandum. Tactu calorẽ discernimus igni similem. Nullum tamen horum est alteri simile. Et si conficiatur ex horum cõmixtionibus, ex constructione comprobatur, quia omne animatum corpus siue inanimatũ ex his cõficitur, ut in progredientibus à terra uidemus. Proiectum enim terræ semẽ si non habeat solem uel aërem perit, à terra nõ exiens. Si uero quatuor elementa sibi moderentur semen augmentatur. Animalia quoq; quia sine terræ nascentibus non subsistunt, constat quia ex quatuor elementis fiũt. Metallorum quoq; corpora & lapidum, & si idiotis non uideatur, ex his tamen quatuor conficiuntur. Ex destructione confirmatur, quia quæcunq; destruuntur, ad hæc quatuor necesse est reuertantur. In animalibus enim moriẽtibus primo calor perditus, ad ignem necesse est reuertatur. Spiritus ad aërem, humores ad aquam, caro & ossa ad terram. Similiter & in arboribus. Elemẽta ergo nunq̃ ex toto destruũt, quia destructa hęc quæ ex ipsis cõficiunt, ad suũ principium particulatim reuertunt, & idcirco dignum est elementa uocari. De his tamen elementis multum discordati sunt philosophi. Quidam enim dicunt omnia corpora de uno elemento facta. Et isti quidem ad se inuicem dissident. Quidam enim dicunt solos atomos illud unum esse elementum. Alij ignem tantum alij aërem, alij aquam, alij terram. Sed horum errori Hippocrates in libro quem de humana fecit natura satis obuiauit. Dixit enim necessarium esse nullum construendum de una fieri parte. Quomodo enim eadem res à se diuersam generaret, sine diuersarum rerũ cõmixtione. Sumpto enim frumẽtino semine nisi idem cõmisceatur terræ & aquæ, nihil uidetur generare. Similiter & in animalibus sine cõmixtione maris & fœminę nihil generat. Itẽ Hippocrates in eodem; Si homo inquit de uno fieret elemento, nullis

 subderet

ſubderetur paſſionibus. Quid enim in eodē ſibi obuiaret inuicem. Item Hippocrates: Si inquit in diuerſa non pateretur, diuerſis medicinis nō reficeretur. Sed hæc credere abſurdum eſt, quia diuerſis paſſionibus diuerſas medicinas eſſe oportet. Palàm eſt ergo elementa eſſe quatuor, quæ ſenſu apparent ſimplicia, intellectu uero cōpoſita. Nunquā em̄ ſubſiſtit terra ſine aquę, ignis, aëris, parte aliqua, neq; cætera ſimiliter. Quodcunq; tamen horum ſua propria qualitate contentum, illud proprie eſt elementum. Quod & ſi non ſenſui patet, tamen intellectui. Vnde Philoſophi dixere, in mundo quatuor elementa eſſe, id eſt, calidum, frigidum, ſiccum, humidum. Neq; in his ſolas qualitates intelligunt ſubiecta eorum. Calidum enim actualiter perfectum ignem eſſe dicunt. Frigidum actuale, & perfectum, aquam humidam, naturaliter perfectum, aërem, ſiccum perfecte, terrā dicunt eſſe. In ſui tamē cōmixtione alias qualitates à ſe inuicem mutuantur. Propter aſſiduum em̄ motum lunaris circuli ſibi uicini ſiccitatem nactus eſt ignis. Aër uero propter ignis affinitatem, adeptus eſt calorem. Aqua ex aëris propinquitate humorem uidetur habere. Terra propter aquam fit frigida. Ignis ergo naturaliter calidus & ſiccus eſt. Aër calidus & humidus. Aqua frigida & humida. Terra frigida & ſicca. Ex his autem qualitatibus quædam diſſidere uidentur. Ignis enim ſubtilis eſt atq; leuis, ideoq; altiora petit. Terra groſſior & grauior, & iccirco ſibi coagulatior, & ad ima grauatior. Aër igne grauior, Aqua uero leuior. De qualitatibus & naturis elemētorum ſufficiunt. Horum commixtionibus & naturæ ſuæ in hanc quæ non habeatur commutationibus efficitur quicquid ſtruitur. Neque tamen ita quomodo à nobis diuerſa commiſcentur corpora. Si enim uinum & aquam miſceamus, cōmixta ſenſualiter unum eſſe uidentur. Sed unum quodq; in ſui natura ſubſiſtit, & intellectu, neq; in aliud eſſe mutatur, ſicut in ſanguinem, panis cōmeſtus traducitur. Semen mandatum terræ naturam accepit herbæ.

Commixtio autem elementorum non æqualis & in omnibus creandis corporibus. In aliis enim maior, in aliis minor. Non enim calidi & frigidi, humidi & ſicci, eadem quantitas eſt in homine, quę in equo, neq; etiā in tauro, eadem quæ in equo, neq; in Socrate eadem quæ in Platone. Neq; illa quæ uitis eadem eſt quæ in ficu. Hæc autem elementorum quantitas in corporibus diuerſa, ſatis fuit neceſſaria diuerſitati generum in ſpecies, & ſpecierum in indiuidua. Si enim eadem eſſet, omnium creatorum una forma & proprietas foret. Sed licet cōmixtiones ſibi ſint inæquales, non tamē adeo diſcordes quin ſibi ſint uicinātes, uelut dicit Hippocrates in lib. de humana natura: Si calidum inquit non temperetur ex frigido, & ſiccum ex humido in corporis temperamento, uel ſi unum alio prægrauet corpus, ſtruendum ſtare nō poteſt. O uerba Hippocratis præpōderanda omniū genere metallorū. Si enim calor abundet & plusq̄ oporteat, conſtat quia incenditur mate

tur mate

tur materia. Sicq; corpus destruitur. Et si frigidum est plusquam oportet, coagulata & spissata materia, formari non potest. Si uero ultra modũ humida, subsistere non possit re informãda. Ita prorsus eliquet. Si autem siccitas exuperat, non ita mollitur materia ut formari ualeat. Item in eodem libro de humana natura. Impossibile est inquit rem unã ex multis & diuersis construi, nisi in qualitatibus & eorũ uirtutibus congruis. Sicut inuenimus asinum cõmisceri iumẽto, canibus lupos, quia uicini sunt in natura & proprietate sua. Sufficiant ista de cõmixtionibus elementorum naturalium.

De commixtione uel complexione. Cap. IIII.

IN elementorum tractatu superiori omnia corpora subiecta constructioni & destructioni ex elementorum cõmixtionibus fieri probauimus in quantitate & qualitate diuersa, pro ut formãdi inde corporis expetebat necessitas. Est enim quantitas æqualis, & inæqualis. Æqualis ergo dicetur temperata. Inæqualis intemperata, quæ una aut duabus superat. Illud autem cõplexionem esse dicimus, quod ex elementorũ commixtione conficitur. Si ergo corpus ex elementis cõpositum in qualitate & quantitate æquale sit, illud temperatum erit. Si ignea pars superet, calidum est. Si aëria, humidum. Si aquosa, aquosum. Si terrea, siccum erit. Si ignea & aëria, calidum erit & humidum. Si ignea & terrea, calidũ erit & siccum. Si aquosa & aëria, frigidum erit & humidum. Si aquosa & terrea, frigidũ & siccũ. Nouem ergo sunt cõplexiones, una æqualis, & octo inæquales. Inæqualium uero quatuor simplices, & quatuor cõpositæ sunt. Hæ duæ in summa sunt extremitate. Alia enim extremitas est temperata, alia intemperata. Inter quas multi sunt gradus. Verbi gratia: Si diuersos colores, albedinẽ nigredinem, croceum & rubicundum æquali pondere misceamus, diuersos priori colores reddimus. Si uero partem demimus, unius coloris & rursum alium addimus, rursus color fit alius, & ita in infinitum. Itidem fit de complexionibus propter diuersitatem enim quantitatis suæ in corporibus diuersæ eorum formæ esse uidentur.

De diuisione complexionis. Cap. V.

COmplexionem autem unamquanq; diuersis modis diuidunt pleriq;. Alia est inquiũt temperata, alia intemperata. Temperata est ex omnibus extremitatum suarũ partibus æqualis, & quatuor elementorum quantitatem æqualiter cõtinens. Complexio ista æqualis est, & certa & uerax. Est & alia cõplexio temperata, secundũ quod necesse est uniuscuiusq; corporis esse temperamenta. Sed humana certe & ueraciter temperate fuit uicina. Cum enim bruta animalia uno tãtum sint officio cõtenta. Homo unus idemq; operatur omnia, & ideo rationalis est & intellectualis. Quia quæ facit intelligit, & ratione discernit. Volæ autem manuũ toto corpore temperatiores sunt, ut tangenda facilius tangerent, & capienda firmi-

da firmius tenerent. Si enim tactus temperatus non esset, calida à frigidis non discerneret, neq; mollia à duris, uel lenia ab asperis. Nullus enim sentit aliquid, nisi mutetur tactus in qualitate sensæ rei. Vt ergo tenenda teneret, oportuit tactum temperatũ esse. Si nimis manus mollis, seu dura esset retinenda non retineret. Sed tamen rem aliquid tenentem duriorem oportet esse quam mollem. De cõplexione temperata Galenus ait: Nullum inquit corpus sensualiter, sed intellectualiter inuenitur æqualiter temperatũ omnibus extremitatibus. In mente enim concepto aliquo corpore quatuor qualitatibus, æqualiter subsistente, una tamen qualitas ibi esse intelligit quæ nulli aliarum assimilatur, & hæc temperata esse dicitur. Si uero sensualiter accipere uelimus, aquam calidissimam & niuem æquali pondere accipiamus. Quæ cõmixta si tangantur, temperata inter calidum & frigidum inueniuntur. Si puluerem & aquam misceamus inter durum & molle temperatum sentimus. Sicq; multa similia possumus arbitrari, per quæ temperatum possit discerni. Temperatum uero secundum quod est necesse non omni corpori ex omnibus extremitatibus certe & ueraciter tẽperate temperie est æquale, sed secundũ quod est necesse effigiei corporis in qua conditum est. Verbi gratia. Leo calidior est ut iracundus & rapax esset. Lepus frigidior ut timidus & fugax. Omnis autẽ cõplexionis temperatio ex suo tantũ discernitur officio, ut equus quia uelox est & bello aptus, dicetur esse temperatus. Canis quia sagax circa uenationem, & domini notitiam familiarem similiter temperatus est. Itidem intelligitur in terra nascentibus. Vitis enim & ficus temperata esse dicuntur, quia & bene sunt fructifera, & bonum saporem habentia. Similiter in pigmentis & speciebus quæ iuuant melius temperata in sua natura esse dicuntur. Sufficit hæc dixisse de temperamento secundum quod necesse est esse. Complexionẽ diximus intemperatam, calidam, frigidam, humidam, siccam, quæ aut intelliguntur qualitate sola extra subiectum, aut ut in subiecto sunt. In subiecto actualiter uel potentialiter, siue accidentaliter. Potestatiue quæ cum non sensui appareant, tamen possunt esse, ut piper cum calidæ sit naturæ, nõ tamen sensualiter discernitur, nisi cum calefaciat cõmedentis corpus. Calor ergo eius est potestatiuus. Accidentaliter dicimus in subiecto esse, ut aquã calere, nõ tamen ex se, & similia. Actuales autem caliditates, aut in summa sunt ultimitate, aut in quatuor elemẽtis, aut sub ultimitate una ut in corporibus animatis. In animalis corpore dicuntur qualitates esse, uel quia una superet alias, uel ex cõparatione. Ex cõparatione secundũ temperamentũ, uel nõ temperamentum. Secundum temperamentũ, ut cum dicimus animal irrationale calidum, quantum ad hominem. Homo enim omnibus temperatior est animalis speciebus. Secundũ intemperamentũ, ut cum dicimus animal calidũ ad cõparationẽ animalis alterius. Item dicendũ in his quæ potestate fiunt.

De signo

De signo humanæ complexionis. Cap. VI.

QVicunq; naturalem complexionem uniuscuiusq; uult scire, eam quæ singulorum est membrorũ oportet eum cognoscere. Quæ si ignoratur, & totius corporis cõplexio ignorabitur. Alij enim omnia, alij plurima membra habent calida. Alij alia calida, alia frigida, sicut habentes cerebrum calidum, cor uero frigidum, & epar tẽperatum. Huius autem corporis nequit cõplexio cõprehendi, nisi singulorum membrorũ cõplexionibus cognitis. Singulorum autẽ complexionem discernere non poteris, nisi naturas eorum secundum quod esse oportet cognoueris. Verbi gratia. Cerebrum frigidum necesse ad rationis capacitatem & memoriæ. Cor calidum, quia uitæ & caloris naturalis est fundamentum. Epar calidum & humidum, quia uirtutis digestiuę est caput & principium. Ossa dura & sicca, quia frigiditas totius corporis super eam est fundata. Similiter alijs membris uis quædam est naturalis, sed quod necesse est singulis. Vnde cum quęlibet membra dicamus calida uel frigida, humida uel sicca, sed quod debuerunt esse sunt consideranda, non ex certi cõparatione temperamenti. Cum enim dicimus cerebrũ esse calidum, cor uero frigidum, non ideo dicitur quia cerebrum corde sit calidius, corq; cerebro frigidius, sed quia non ita sit ut esse unumquemq; debuit. Nunquam enim cerebrum calidius corde, cor uero frigidius cerebro possibile est esse.

De uniuersali complexione membrorum. Cap. VII.

OMnis cõplexio in humano corpore temperatata est, prout diximus ante. Membrorũ tamen natura diuersa est. Quædam enim membra sunt temperata, quædam uero sunt intemperata. Temperata, ut cutis, quæ etiã tẽperatissima in manuũ uola. Hæc autem ideo fit quia cutis cooperimemtum, & defensio est membrorũ totius corporis. Defensio ab exteriori passione, sicut calore, frigore, incisione, uel confixione. Receptrix etiam est humorum a natura de interioribus membris expulsorum, & ideo temperata dicitur. Quia membra temperata qualibet qualitate ueniente contraria, non ilico mutantur, & si mutentur ad proprias naturas cito reuertũtur. Cutis in manuum uola propter tactum est temperata. Membra nõ temperata, alia calida, alia frigida, alia humida, alia sicca. Quędam tamen in ultimitate sunt maiori, quædã in minori, quædam uero mediocri. Calidissima ut cor, cor enim calidius est omnibus membris corporis quia inde calor naturalis ad omnia membra procedit. Epar quoq; calidius, minus tamẽ q̃ cor, ut cito digerat. Post ista duo ista simplex caro calida est, post hanc lacerti, sed minus calidi carne simplici, & hoc ex neruorum commixtione contingit. Deinde splen est calidus, ibi enim feces sanguinis colliguntur. De hinc renes parum sanguinis habentes. Post uenæ & arteriæ, quæ quantum ad naturam sui sunt frigidæ, sed tamen calescunt, quia uasa

B sanguinis

ſanguinis ſunt. Membra frigida alia plus, alia minus, alia mediocrius. Pili omnibus frigidiores ſunt mẽbris. Poſt hos oſſa, poſt quæ carthilaginoſa. Deinde ligamenta, deinde panniculi cordis, nerui, medullæ ſpondylium & cerebrum. In ultimis pinguedo. Vniuerſaliter, omnia membra ſanguinem habẽtia ſunt calida. Sanguinem uero carentia ſunt frigida. Membra humida, alia humidiſſima, alia minus, alia mediocriter. Humidiſſima pinguia ſunt membra, ſecundo cerebrum, tertio medullæ ſpondylium, quarto loco ubera, quinto teſticuli, & ſubſtãtia pulmonis: Epar, ſplẽ, renes, lacerti. Sicca, pili & oſſa. Tertio loco, carthilaginoſa. Quarto ligamẽta. Quinto corde. Sexto panniculi. Poſt hos uenę. Poſt quæ nerui motũ facientes ſpõtaneũ, & poſt caro cordis. In ultimo nerui ſenſibiles. Hæc eſt omniũ mẽbrorũ ſimplex natura. Cõpoſitã, ſi quis uoluerit cognoſcere, nõ erit ualde difficile, quia cerebrũ frigidũ eſt & humidũ. Cor calidũ & ſiccũ. Epar calidũ & humidũ. Oſſa frigida & ſicca. Dicta ſingulorũ mẽbrorum cõplexione, ſed quę oportet eã eſſe, cõuenit dicere, de eorũ nõ cõuenienti cõplexione, quam medici malam cõplexionẽ ſanitatis uoluerũt dici. Incipiamus ergo à cerebro. Propter mutationem enim ſui, mutatio fit totius corporis. Quatuor enim fundamẽta corporis ſunt, cerebrum, cor, epar, teſticuli.

De particulari complexione cerebri. Cap. VIII.

COmplexio cerebri multis modis poteſt agnoſci. Aut enim à forma diſcernitur, aut à pilis ab eo prodeuntibus uel ex eius actionibus, uel expulſis ab eo ſuperfluis, uel à tactu, uel ex oculorũ ſignis. A forma, quia caput neq; nimis magnũ, neq; nimis paruum, temperatum dicimus habere cerebrum, ſi occiput & ſinciput aliquantulum acuantur. Ambo tempora aliquantulum plana. Perfectio enim cerebri ſicut Galen. inquit ex quadam ceręrotunditate debet cõſiderari. Quæ ſi ex duabus partibus duobus digitis imprimatur, utrinq; plana redditur. Acumen anterioris capitis propter uentriculũ fit proræ cerebri, ex quo procedunt, nerui. Vnde quinque ſenſus exeunt. Acumen poſterioris partis propter uentriculum fit puppis. Vnde medullæ ſpondyles & nerui ſunt uoluntarium motum facientes. Caput paruum, intemperatum ſignificat eſſe cerebrum, cuius cauſa parua fiunt materia, & formatiuę uirtutis debilitas. Magni forma capitis ſi fuerit laudabilis, & groſſa aliquantulum ceruix, & ſpondyles ſimiliter & nerui, laudabile erit. Si non cõtrarium, quia non ex uirtute fit formatiua, ſed ex nimiæ materiæ abundantia. Hoc autem caput ſemper cephalea infirmitate & auricularum fatigatur dolore. Ex pilis ab ipſo naſcẽtibus quia pili nigri & criſpi, ſi cito naſcuntur pueris poſt partum, calorem monſtrant complexionibus cerebri. Pili plani ſi ſint albi, ruffi ſiue caſtanei, & aliquantulum tardi, frigiditatem ſignificant cerebri. Pili plani & nunquam decaluandi, humectationem protendunt cerebri, ideoq; mulieres & eunuchi nun

thi nunquam fiunt calui, quia cerebrũ habent humidum. Pili cito nascẽtes & se in altum surgentes, ostendunt cerebri siccitatem. Si nimis crispi, nigri & multi, & cito decaluandi, calorem significant & siccitatem. Si plani neq; nimium ruffi, neq; ad caluitiem festini, calidum & humidum designant esse cerebrum. Plani & castanei parum tardi, & cito cani, nunquam uero decal-uati frigidum & humidum portendunt esse cerebrum. Nigri uero & non multum tardi neq; cito decaluantes, seu canescentes, frigidum & siccum. De actionibus cerebri, sollicitus & instabilis, audax atq; loquax, neq; somni culosus, calidum habet cerebrum. Otiosus & non animosus neq; cito mo-bilis, frigidum. Piger & obliuiosus atq; somniculosus, humidum. Velox, le-uis, uigil & bonæ memoriæ, siccum. Velox, instabilis, animosus & uanilo-quus & multum uigil, calidum & siccum. Somniculosus & somniator, neq; nimis leuis, siue instabilis, calidum & humidum. Piger ad intelligendum, o-bliuiosus, siue somniculosus, frigidum & humidum. Frigidum & siccum hã bẽs cerebrum, similis est frigido in actionibus minus tamen somniculosus. à superfluitatibus ab ipso expulsis. Superfluitas ab ore exiens, siue naso, si fuerit parua & nimis cocta, calorem nimium significant. Si nimia & cruda, & semper rheumatica, frigiditatẽ. Si multa & liquida, humiditatem. Si par-ua & grossa, & bene cocta, calidũ & siccũ cerebrũ significat. Si nimia & co-cta & semper rheumatica, calidum & humidũ. Si multa & cruda, frigidũ & humidum. Quę complexio citã monstrat infirmitatem, sicut in aphorismo Hippocrat. Quorum inquit nares frigidos emittunt humores, & sperma li-quidum habentes, infirmitati quã sanitati sunt uiciniores. De tactu. Caput tactu calidum, cerebrum significat esse calidum, & econtrario. De signis oculorum. Qui grossas in oculis habent uenas, & easdem rubicundas, ta-ctum uero calidum, cerebrum habent calidum. Cõtraria habentes frigidũ. Si oculi glauci sint, & humidi, alij uero sensus turbidi, signum est tantum hu-miditatis. Si non sint rubicundi, & uenæ subtiles fuerint, tactusq; sicci, alij sensus clari, siccitatem designant cerebri. Si oculi rubicundi sint & grossi, tã ctuq; calidi, & alij sensus turbidi, calorem & humorem monstrant cerebri. Si contra, frigidum & siccum.

De oculis. *Cap.* IX.

COmplexio oculorum cognoscitur ex uenis, uel ex tactu, ex motu uel eorum coloribus, uel ex abundantia ab eis expulsa. De uenis. Si enim fuerint rubicundæ & grossæ, tactus calidus, calor oculo-rum significatur. Si autem econtrario, frigiditas. Si tactus est humidus, hu-miditatem significat, si contrarium, siccitatem. Si multis fluunt lachrymis, humiditatem. Si oculi magni, caputq; & totũ corpus similiter fuerit, tempe-ramẽtum signat complexionis & formatiuæ uirtutis. Si oculi magni, caput totumq; corpus paruum fuerit abundantiam malæ materiæ, & eam tem-

peratam ostendit. Oculorũ paruitas paruo corpori & capiti assimilita, paruam & tamen tẽperatam designat materiam. Si fuerit econtrario, cõtrariã. De coloribus. Si glauci, nigri, aut ceruini fuerint oculi, nigri fiunt ex cristaleidos paruitate, concauitate uel turbiditate. Euagaidos humor multus est & turbidus. Vbicunq; autem ista sunt, ex necessitate oculi nigri fiunt. Glauci isti sunt contrarij. Ceruinis conueniunt horum aliqua nigros & glaucos oculos facientia.

De corde. Cap. X.

CОrdis complexio de actione intelligitur, de figura corporis, de tactu uel de pilis. De actione. Quia cum pulsus & spiritus sint uehementissimi in homine, ipsi uero magnæ audaciæ uel iracũdiæ, calorẽ cordis & totius corporis uidẽt significare. Cõtraria frigiditatẽ. Si pulsus & spiritus non adeò uehemẽtes uideant, homoq; cito irascatur, tardeq; placetur, siccitas designat. Si spiritus & pulsus fortes sint & ueloces, & spissi similiter, homo uelox ad iram & sollicitus, calor & siccitas designatur. Si pulsus est mediocris & mollis, & spiritus similiter, homo cito irascitur & cito placatur, calidum & humidum significat. Si pulsus paruus & durus, & similiter spiritus, homo uero non animosus, piger & non multum irascibibilis & irascens cito placabilis, frigidum & siccum cor erit. Volentes hęc discernere, naturam epatis oportet considerare, quia si natura eius nõ cognoscitur, multum considerantes decipiunt. De corporis figura. Si pectus fuerit latum, non capiti uel spondili assimilatum, cor monstrat esse calidum. Si spondilis magna fuerit, necesse est magnas esse costas pectoris. Pectoris em̃ ossa super spondilem sunt fabricata. Pectus latum erit. sin autem designat contraria. Considerata ergo pectoris latitudine spondili uel capiti non assimilante, constat eam ex cordis calorę uenire. Si latitudo pectoris ex calore ueniat cordis, spiritus pulsus sequitur. Si calor cordis in angusto pectore sit spiritus uelocior & spissior quàm pulsus erit. Angustia enim pectoris, non semel tantum capit aëris, quantum sufficiat refrigerando calori cordis. Natura ergo aërem duplicat, ex pectoris angustia, quem semel caperet, si pectus latum esset. Si pectus autem strictum sit, non propter paruitatem capitis uel spondilis significatur frigiditas cordis, quia caloris est dilatari, frigoris econtrario constringi. De pilis. Si pili multi & nigri in pectore sint, uel in confinitate pectoris, calorem significat cordis, si non contrarium. Si pauci & lenes sint pili, humiditatem significat, si multi & asperi, siccitatem. De tactu. Si pectus & eius confinia sint tactu calida, calorẽ significat, si frigida, frigiditatem, si humida, humiditatem, si sicca, siccitatem. His omnibus cõsideratis, necesse est epatis naturas cognoscere. Si epar calori cordis conuenit, hæc esse certa constat. sin autem, incerta.

De

De epate. Cap. XI.

COmplexionem epatis consideramus, de uenis, de humoribus, de tactu uel coloribus. De uenis. Si uenæ latæ sint & grossæ, calorē significant. Si duræ siccitatem. Si molles, humiditatem. Si strictæ & subtiles, frigiditatem. Si strictę, subtiles & durę, frigiditatem & siccitatē. Si molles, humiditatem & frigiditatem. De humoribus. Si homo sit colericus, & maximè in iuuētute, & sāguis eius calidissimus, calor epatis significatur. Si sanguis mutetur in nigredinem & spissetur calor & siccitas significatur, si abundet in corpore calidum & augmentatum constat eum significare. Si hæc cōplexio præualet & plusquā oporteat, humorū subsequunt̃ putredines & maximè si plus humor quā calor abūdet, parua de causa febres periodes patitur & erraticas. Sed si calor humorem exuperet, non tantum sustinet. De pilis. Si pili super uētrem & penè multi sint significat calorem epatis. Si multi & asperi, calorem & siccitatem, si non, contrarium. De tactu. Si uenter & penu frigidi sint, frigiditatem significat. Similiter & in alijs. De coloribus. Si totum corpus fuerit temperatum inter album & ruffum, & inter humidum & calidum significat temperamentum. Si ruffum & croceum, calorem nimium. Si tantum album, frigiditatem, si nimium album & uiriditati uicinum, frigiditatem & humiditatem. Si liuidum & plumbeū & nigredini conterminum, frigidum epar significat & siccum, & abundantiam coleræ nigræ.

De testiculis. Cap. XII.

TEsticulorum complexio debilis intelligitur, uel de substantia spermatis, aut de actionibus. De pilis. Si sint in pene multi aut super umbilicum, calorem significat, si & multi & asperi, calorem & humorem. Si pauci & tarde nascentes, frigiditatem, si pauci & asperi, frigiditatem & siccitatem, si molles, frigiditatem & humiditatem. De spermate. Si multū & grossum fuerit, calorē ostendit. Contraria, contrarium. De actionibus. Si est libidinosus & generans, maximeq́ masculos mēbrūq́ semper habēs erectum, calorem significat, si non, contrarium. Si nimium libidinosus, & ut sibi non noceat, & multum generat, calidum & humidum significat. Si nimiæ est in coitu concupiscentiæ, & tardus in actione, calidos & siccos significat. Si nullius concupiscentiæ, & tardus in erectione, frigidos & siccos significat testiculos. Similiter in frigido & humido. Sed tamen sperma in frigidis & siccis spissum. In humidis liquidum. Harum duarum complexionum homines parum generant, & maxime fœminas.

De stomacho. Cap. XIII.

COmplexiōes stomachi intelligunt̃ de actionibus, cōgruis cibis siue incōgruis. De actionibus. Si stomachus fuerit calidus, grossos cibos

cibos bene digerit. Delicatos consumit & mutat, & plus digerit quàm appetat. Cibos maxime quærit calidos, neq; famem sustinere potest. Frigidus stomachus grossi cibi non est digestiuus, sed grauat potius, & mutat cito in humores acidos, frigidos humores appetit. Siccus stomachus cito sitit, parum aquæ sibi sufficit. Quæ si superflua fuerit, strepitum in uentre facit, sicca semper quærit. Humidus stomachus non sitit, humidos cibos appetit, parum digerit. Compositas huius uolens scire complexiones, cito inueniet. Sed si quis multum sitit, non ex occasione tantum stomachi, sed ex affinitate cordis & pulmonis. Complexio eñ cordis siue pulmonis, si calida uel sicca fuerit, sitim facit, si aquam biberit, non sibi proficit, sed aëris tractu maxime iuuatur. De conuenientia ciborum. Quia frigido frigida nocent stomacho, & in aliis omnia secundum hanc rationem sunt consideranda, naturales siue non naturales stomachi complexiones ex appetitu ciborum facile quis discernit. Naturalis enim sibi similia appetit. Contrariis contraria. Paruus stomachus modico cibo grauatur, si non econtrario.

De pulmone. Cap. XIIII.

COmplexiones pulmonis ex conuenientia capiuntur aëris, & excreatibus. Si enim pulmo calorem aëris non patitur, & frigidis delectetur, calor significatur. Si non est econtrario. De uoce. Si est parua, frigidum designat, si magna, calidum, si rauca, humidum, si subtilis & clara, siccum. De screatu. Pulmo humidus, si cantet quis uel loquitur, multum screat. Siccus nihil. Non solum autem de frigore pulmonis uel calore parua uox uel magna uidet̃ procedere, sed etiã de pulmonis paruitate uel magnitudine. Magnitudinem enim uocis, magnitudo sequitur pulmonis. Receptio aëris de maiori & largiori exit canali. In parua uoce econtra intellige. Sed tamẽ calor largiorẽ pulmonis semper facit canalẽ, & frigus econtra semper angustat. Vox autẽ lenis ex lenitate pulmonis canalis exit. Aspera ex eius asperitate nimia. Canalis autem pulmonis, lenis ex suo temperamento est complexionis. Intellecta aũt horũ particulari cõplexione aliorum conuenientias siue inconuenientias quiuis potest intelligere. Cum enim alicui membro frigida nocere conspicimus, in calidis uero delectari calorem eius est intelligi, & alia secundum rationes has.

De toto corpore. Cap. XV.

CVm singulorum membrorũ naturalem dixerim complexionem, totius corporis disposui dicere non naturalem. Quæ capitur de tactu, de colore, de pilis, de figura, de actionibus. De tactu corporis complexionis calidę calidius est moderato corpore. Frigidus frigidæ. calida tamen corpora sunt duplicia. Aut enim suauis & delectabilis sunt calidis, ut in pueris, aut fumosæ, & horribilis, ut in Æthiopibus. Sicca si contingimus, duriora sunt moderatis corporibus, humida, molliora. De colore. Cali-

re. Calida corpora sunt rubicunda, frigida sunt alba. De pilis. In corpore calido, pili nascuntur cito & multi & asperi, & nigri coloris. In sicco & calido, nigri & crispi sunt. Si calidũ & humidũ, nigri & leues erunt. Si frigidum & humidum, lenes & flaui. Si frigidũ & siccũ, minus flauescunt. Multi sunt pili, quia materia sui fumus est siccus exiens de poris corporis, cuius pars subsequens continue, prius exeuntem expellens, aëre exteriori desiccat priorem. Hic fumus in calidis & siccis abundat corporibus, & iccirco frigida & humida pilis sunt carentia, quia hunc non habent fumum, cum fumus eorum fit scilicet frigidum & humidũ, & eorum humiditas non continuum fumum faciat. Priori enim exeunte fumo, subsequentẽ oppilat, intercedens humectatio. Quia uero sicca corpora pilis sunt carẽtia, caluitium plurimis non solet contingere nisi in extrema senectute, ex membrorum scilicet siccitate & hoc maximè in uertice. Quia uertex custos humorũ, cutem & ossa habet tantum. Ergo fumus in cute sicca non continuus huc illucq; dispergitur. Qui cum exierit poros apertos relinquit, ex siccitate cutis. Sicq; inuenta latitudine se dispergit circunquaq;. Nigritudo pili ex fumi calore & ustione contingit. Ruffitudo ex caloris temperamento. Ideoq; nascitur in temperatis, & maxime ante summã iuuentutis. Albi fiunt pili propter fumum phlegmaticum, sicut uidemus in frigidæ regionis incolis, & in senibus ex frigiditate complexionis. Pilorum crispitudo uel asperitas ex calore fit & ustione uel ex pororum per quos fumus exit intortitudine. Quare enim igni admota ex nimio sui calore se complicat. Pilorum enim planicies fit ex frigidate & humiditate fumi sicut uidetur in infantibus & frigida loca inhabitantibus. De figura. Qualitatũ corporis sunt quatuor modi, aut ẽm pinguedo nimia, aut macies superflua, syntexis, uel squaliditas. Crassitudo nimia, aut de pinguedine multa, aut ex carnis abũdãtia, uel ex utroq;. Macies uero ex contrario. Si pingue sit parum tamen carnis, frigiditatem ostendit temperamenta humiditatis & siccitatis. Si plus carnis quam pinguedinis, calorem, & humoris, siccitatisq; temperamenta significat. Si utrunq; abundet, caloris, frigiditatis, humoris & siccitatis temperamentum est. Macies temperamenta caloris & frigiditatis & superfluitatem siccitatis. Si inter pinguedinem & maciem sit medium temperamentum erit qualitatum. Est autem hæc ratio unde pinguedo abundet in corpore frigido, caro uero in calido. Pinguedinem enim sanguinis calor consumit naturalis. In frigido remanet & per uenas diffunditur in membra naturaliter frigida, sicut corporis sunt panniculi, ibiq; coadunatus sanguis pinguedinem facit. Si enim in carnosa membra uenerit, dissoluitur, non permanens propter calorem carnis. Si tamen corpora fuerint calida & quieta pinguedo sanguinis remanet in membris carnosis, & iccirco fœminæ sunt sæpe pinguissimæ, sed tamen frigidiores quàm masculi. Oportet autem considerare semper carnẽ

super

ſuper oſſa exiſtentem. Multotiens enim cum membra carnea ſint, oſſa ſubtilia, apparẽt tamen macida. Et econtra. Oſſa groſſa & parum carnea, apparent pinguia. Oportet ergo hęc perquiri antea. De macie. Macies ſuperflua calorem ſignificat. De ſyntexi. Syntexis, frigidum & ſiccum. De actione. Omnis actio, aut animalis, aut ſpiritualis, aut naturalis. Actio animalis intellectu boni eſt in corpore calido, in reſponſione cita, inſtabilis. In frigido econtrario. Spiritualis homo ſi calidus ſit, audax erit inuerecũdus. Iracũdus, fortis & uelox pulſus. Contraria, econtrario. Naturalis in corpore calido augmentatur cito, multum appetit & bene digerit, libidinoſum facit. Contraria, ecõtrario. Hęc complexio totius corporis nõ eſt naturalis ad comparationẽ æqualis corporis. Quicquid ſingulariter & ſparſim in primis diximus, hic in ſimul recapitulamus, ut lectori ſenſus paretur faciliꝰ. Si eſt corpus calidum, caro erit multa, pinguedo parua, color rubeus, pili multi & nigri, tactus calidus, intellectus bonus, homo multum facundus, mobiliſſimus, audax, iracundus, libidinoſus, multum appetens, & cito digerens, aſpere uocis, contraria econtrario. Si corpus fuerit ſiccum erit macidũ & durum, ſicciora membra erũt apertiora. Si corpus eſt humidum erit pingue & carneum. Si calidum & ſiccum, erit macidum piloſum, piliq́ nigri erunt, color brunus, tactus calidus & durus, homo intellectualis, audax, appetibilis & digeſtibilis, maxime tamen groſſi cibi, libidinoſus. Si calidum & humidum fuerit, nimiæ eſt carnis, paruæ pinguedinis, pili nigri atq; plani, tactus calidus & humidus, color albi & ruffi medius. Omnis actio naturalis, ſpiritualis ſeu animalis, temperata eſſe debet. Corpora frigida & humida, alba ſunt & pinguia, pili ruffi, intellectus durus, homo obliuioſus, & animoſus, neq; multum appetens, neq; cito digerens, non libidinoſus. Corpora frigida & ſicca ſunt alba, aliquantulũ liuida, macida, pili ruffi, ſed aliquantulum cirrini, tactus frigidus & durus. Oportet ergo medicum cognoſcere, quæ harum qualitatum abundet in uno quoq; corpore.

De moderato corpore. Cap. XVIII.

IN ſuperioribus libri partibus dixiſſe nos meminimus de intemperata complexione corporis quantum ad comparationem æqualis. Oportet ergo nos dicere de æquali complexione, & eius ſignificatione. Corpus ergo æquale neq; multum macidum eſt neq; pingue. Color eius inter albũ & rubeum eſt medius. Pili in infantia ruffi, in pueritia & iuuentute nigri. Cutis inter calidum & frigidum & lene & durum ſicut uolæ manuum. Actiones animalis, ſpiritualis ſiue naturalis, modum tenet perfectionis, homo boni intellectus non obliuioſus, prudens, audax atq; continens, inter pigrum & uelocem medius, neq; multum pius, neq; impius, neq; guloſus. Actiones omnium membrorum perfectæ ſunt. Hæc complexio ſupradictarum media eſt complexionũ. Si autem in quolibet corpore uideris aliquas harum

qualitatum

qualitatum discordantes secundum maiorem iudicãdum erit tibi partem. Si fuerint æquales, considerandæ sunt fortiores.

De causa mutante significationes complexionis. Cap. XIX.

SIgnificationes complexionis mutatę, aut ex mutata sunt regione in qua nutritus & natus fuit quisq;, uel ex ętate, aut ex sexu maris & fœminæ, aut etiam ex consuetudine.

De mutatione complexionis per regionem. Cap. XX.

SIgnificationes hæ in pilis alijsq; prædictis in regione temperata sunt perspiciendæ. Ibi enim non possunt fallere, sed intemperata sæpe fallunt, utpote in regione Canopo subdita, ut aliquando est Ægyptus, semper uero Æthiopia, colores nigri, pili crispi, & asperi, sicca cutis, inferior pars corporis subtilis, facies timida, oculi concaui, uasi magni atq; lati, interiora frigida, & ideo inanimositas eos debilitat. Ex qua significatione & si non sint, uidentur calidi esse. Calor enim aëris naturalem calorem ab interioribus ad exteriora protrahit, & ita frigescunt interiora. In frigida regione septentrionali supposita polo maiori, siue minori, pili sunt flaui, lenes & albi. Color albus, facies rubicunda, pectora lata, pedes subtiles, propter caloris adunationem in pectore fugientem à pedum extremitate. Complexio ergo eorum calida est, & ob hoc audaces atq; fortes. Et tamen cum non sint uidentur esse frigidi. Ergo in huiusmodi non est à calore & pilis, sed ex cõplexione sui. In regione recta supposita zodiaco, ab oriente in occidente protenta, cõplexiones habitantium in nullo supradictorum fallunt.

De mutatione propter ætatem. Cap. XXI.

OMnis ætas quadrifaria apud medicos est diuisa. Aut pueritia aut iuuentus, aut senectus, aut senium. Puerorũ corpora in augmẽto sunt posita usq; ad annos 30. Vt cum fatentur phisici. Infantia est annorũ 15. & pueritia 15. similiter. Sic ergo fiunt 30. iuuentutis augmẽtate cõplemẽta 30. uel 40. Senectutis cũ corpus iam declinet, sed nondũ tamẽ deficiunt uirtutes. Hoc maxime durat usq; ad annos 60. Senium esse dicunt cũ & corpus declinet, & uires deficiũt. Ætas puerilis calidior & humidior est alijs: Spermatis & sanguinis unde fuerũt naturam habent. Sperma autẽ & sanguis calida sunt & humida. Iuuentus calida & sicca, cuius siccitas ex brutis animalibus est perpendenda, quorũ membra cum nascuntur sunt tenera. Augmentando durescunt, quod siccæ iuuentutis est signum. Calor in pueris & in iuuenibus quãtitate æqualis, qualitate uero est dissimilis. Cum eñ tangant pueri, calor eorum propter ætatem est lenis, iuuenũ ardentissimus, propter siccitatem reperitur. Vnde Galenus similitudinem balnei & aquæ calidæ introduxit, balneũ à aqua multum calefacta, & postea cocta, in calidis quantitate inueniuntur æqualia. Ambobus autem æqualiter calefiunt tangentes. Balnei tamen calor acutior & pinguibilior, & incendidior. Aquæ enim tactus, humiditate temperatur, non tamen balneum aqua calidius

dius, uel aqua balneo in calore præfertur. Iuuenis ergo balneo, pueri aquæ calidæ assimilandus est calor. In similibus autem non diuersis hoc oporteret considerari. Verbi gratia. Si iuuenis & puer in figura sint similes, in calore quoque dięta & actione calefactus, calefacto refrigeratus, refrigerato, quæ diceretur uera esse cōperiuntur. Si non, econtrario. Senes frigidi sunt & sicci. Calor enim iuuentutis, & siccitas in coleram nigram sunt mutata, quæ colera frigida est & sicca. Decrepiti frigidissimi sunt & siccissimi. Quorum ætas ætati puerili est opposita. Sicut enim in pueris solidiora membra ut cartellana nerui, atque ossa humidissima sunt & tenerrima, ita contra in decrepitis siccissima. Ætas puerilis in augmento consistit. Augmentum nō potest esse sine humiditate. Virtus enim naturalis humida tantum mēbra augmentat & extendit. Ætatis autē decrepitę est econtra decrescere, & ad uiam omnis carnis peruenire. Est enim frigidæ & siccę naturæ. Senes minoris sunt siccitatis, quam decrepiti, & maiores quàm iuuenes, iuuenes pueris sicciores, senibus humidiores. Quod ex hac ratione quiuis poterit confirmare. Initium pueris fœtus in uulua, spermatis & mēstrui sanguinis est materia, quæ naturaliter calida sunt & humida. Sanguis tamē calidior est spermate, sperma minus humidum sanguine, quæ cum misceantur uirtute naturali, aliquantum spissantur, & uirtute formatiua succedente possint subitam materiam informare, quæ prius format panniculos, postea carnem, uenas atque neruos. Sic natura paulatim hęc desiccat, quousque solidiora membra explerę ualeat, fœtumque formatum compleat. Nascentium enim membra adeò sunt humida ut ossa quæ sunt solidiora in quascunque partes uelis flectas. Vnde obstetrices malè formatum caput pueri ita aptant ut in habilem formam reducant. Eorum ergo membra uidentur esse tenera. Sed iam nata minus sunt tenera, quam cum sint in matris uulua. Sicque paulatim desiccantur, & cotidie calore augmentantur, adeò ut præ siccitate nimia mēbra plus extendere nequeat natura. Hāc autem ætatem uocamus iuuentutem. Póst augmentando ita membra exiccantur ut ad senectutem perducātur. Augmentata autem siccitas cooperantem naturā exuperat, ut carne & sanguine minoratis, quid nutriat uirtus non inueniat naturalis. Vnde necesse est ut excessus uitæ appropinquet. Spasmatur enim sicca cutis, motus manuum atque pedum deficit, imò totum corpus tremit, hæc est ætas decrepita humiditate finita, & succedente siccitate ultima, sicque destructo naturali calore, destrui corpus est necesse. Quam destructionē uocamus mortem, quia siccitas destruendi sensibilia corpora est causa. Quod & in arboribus constat. A terra enim ascendentes sunt humidiores, quanto plus augmentantur, tantomagis usque in ultimitatem exiccantur declinantes in occasus. Vnde ætas puerilis humidior est ad aliarum cōparationem. Ætas decrepita est siccissima, dicunt tamen phisici humidū & frigidū esse corpus decrepiti pro-

piti propter sputa plurima,& nasi emunctoria & faciliores lachrymas. Hęc ẽm apparent esse humida. Quod maxime ex mẽbrorũ est defectione,& proxima naturalis caloris extinctione,& quia pro ut oportet, cibũ digere non potest. Vnde crudi colligunt humores. Membra ergo decrepitorũ, frigida & sicca sunt.

De mutatione propter sexum. Cap. XXII.

IN omnibus animalibus calidiores & ficciores sunt masculi quàm fœminæ. Fœminæ ergo frigidiores & humidiores. Quod ex pilis constat. Pili enim in maribus fortiores sunt, & ueolciores, unde citius pubescunt. Fœminæ uero non barbescunt, quia mares maioris sunt ardoris, fortiores, & animosiores in omnibus creaturis, & lati pectoris atq; pilosi, & ad motũ citius prompti. Citius tamen mulieres propter ętatem crescunt. Sed crescere earum uelocius est ad complendum, quia parum caloris est in eis. Item in maribus prudentia, intellectus, discretio & cõtinentia, maiores inueniũtur. Hocq; fit causa maioris caloris. In mulieribus uero econtrario. Item in laborum exercitijs uiri promptiores fœminis. Fœminæ minus pilosæ in in pectore siue uentre, debiliores manibus & pedibus, timebundę, pectore strictæ, minus scientes, ideoq; parua sunt capita eorum. Manibus quietę, ex quibus frigidiores probantur esse. Vnde naturaliter marum ad mares, mulierum ad mulieres fieri debent comparationes.

De mutatione complexionis propter consuetudinem. Cap. XXIII.

COnsuetudo diuturna mutatur in naturam. Dicit enim Hippocrates. Consuetudo secunda est à natura, hoc fit aut propter dięta, aut propter artem aliquam. Propter dięta, si enim corpus macidum naturaliter quiete iuuat & suauiter, nimium autem bibat aut manducet, cito pinguescit. Corpus si laboret & se exerceat, potum & cibũ sibi minuat, angustietur & tristetur, humectatio sua dissoluitur, calefactum macescit, & exiccatur. Si in æstiuo sole moret, cutis nigrescit & exiccatur. Differunt autẽ naturalis & cõsuetudinariæ pinguedines, siue macies. Pinguis si albet, si subtilis atq; strictus fuerit, pinguedinẽ habet naturalẽ. Si homo est macidus & pilosus, & grossas uenas naturaliter erũt. Sic e cõtra cõsuetudo. De arte. Ars ẽm etiam cõplexionẽ corporis mutat. Ex calore & siccitate, ut in ferrarijs, ærarijs, uitrearijs. Ex calore & humiditate, ut in balneatoribus. Ex frigido & humido, ut in piscatoribus. Ex frigido & sicco, ut in campum colentibus & uenatoribus.

De signo sani corporis. Cap. XXIIII.

OPortet medicum corpus cognoscere sanum, & hoc maxime apud Aphricanos. Si quis ẽm seruos uel ancillas emat aliquãdo, ad medicum causa consilij sani ne sint, recurrit ilico. Quod sic diligẽtissime medicus poterit cognoscere, primũ à colore. Quod si sit citrinus color corporis, ex abundantia colerę rub. designat. Si liuidus uel plumbeus, mala complexio significatur. Aut de epatis frigiditate, aut de abundantia cole

re enim, aut ex splenis defectione. Sanum ergo corpus ex perfectiõe coloris siue naturæ competentis cognoscitur. Si enim album & sanum oportet rubori esse cõmixtum, cute clarum. Si brunũ, debet similiter cute clarum, integrum, nigerrimũ, labijs rubicundum, & omnia mẽbra æqualem habere cõpositionem, secundũ corporis sui quantitatem. Si nimiã habuerit maciem, significat calorẽ, & siccitatem, & phthisis nimiã festinationẽ. Si multũ crassum fuerit, significat frigiditatem, & abundantiã phlegmatis, & suspitionẽ repentinæ mortis, uel diuturni morbi, sicut apoplexiæ, epilepsiæ, paralisis & similium. In cute sua nulla sit macula, sicut morpheæ albæ uel nigrę. In capite capilli debent esse rari, non asperi, non facile eradicandi. Nec habeat in capite alopeciam. His enim mala cõplexio significatur cerebri. Nec caput sit oblongũ, nec sibi põderosum. Nec grauis sit memoriæ, nec uisus pressus sopore. Homines enim huiusmodi, aut iam sunt epileptici, aut cito futuri. Oculi neq; nimis ueloces, neq; cito mobiles. Sermo non sit inordinatus. His enim melancholia designatur. Oculi neq; multum cõcaui, neq; foras emissi quia per hęc incõpositio uisus demonstrat᷑. Verba non sunt balba uel grauia, quæ significant phlegmatis in cerebro abundantiam, & neruorum & linguæ uim defectiuam. Vox eius nõ sit rauca, leprę enim figurã demonstrat. Os eius non sit fœtidum, quia fœtor putredinem monstrat humorũ. Oportet etiã uiscerũ inquiri essentiam. Supinus ergo iaceat, capite toti corpori æquali existente. Manibus extensis in utroq; latere, incuruatis genibus & terræ fixis calcibus. Sicq; rebus ordinatis manũ suam apponat medicus dextrorsum & sinistrorsum ab ore stomachi usq; ad ultimam penis. Si à dextris siue sinistris durũ uel tumidũ apparuerit, apostema significat splenis siue epatis. Si super umbilicũ sit, apostema est stomachi, quod uicinũ est hydropisi. Si mulier inter umbilicũ & penẽ habet tumidũ uel durũ cãcer in uulua portendit᷑. Si tempore menstrui defectio sibi uenerit, quia nimis sit fortis suffocationẽ significat matricis, quod suspiciosum est subitaneę mortis. Vrina etiam siue maris siue fœminæ uideatur, si arenosa uel limosa sit, est eñ petræ nuncia in lumbis uel uesica. Similiter caueatur ne anus sit uulneratus uel hemorrhoidam patiat᷑, neq; crura grossas habeant uenas quia fieret uaricosa. Significationes istę in sano inquirũtur corpore, carens enim istis corpus maculis obnoxium est sanitati.

De humoribus. *Cap.* XXV.

IN elementorum tractatu superius diximus quædam elementa quibusdam corporibus esse cõmunia, quædam uero propria. Cõmunia sunt quatuor elementa, propria uero sunt duplicia. Quædam enim quibusdam cõmunia sunt animalibus, ut similia membris equis, & tauris & hominibus quod adhuc dicturi sumus, quædam homini & omnibus cõmunia bestijs sanguinem habentibus, ut humores de quibus præsentes succedunt disputationes. Omnia ergo membra humana siue bestialia sanguinem habentia, ex quatuor humorib. sunt facta, id est, sanguine, phlegmate, colera rub.

colera nigra. quorũ prima elementa sunt principia. Ideoq; humores sunt uocati elementorũ filij quia sunt similes his, cum humor unusquisq; ex eorum constet qualitate. Humores ergo quatuor sanguinẽ habentibus, secunda elementa esse uidentur. Horum ergo quantitatibus siue qualitatibus æqualitatem custodiẽtibus omnia animata corpora sanguinem habentia, necesse est esse sana. Inęqualibus uero infirma secundum quod cõpetit eorum complexione. Dixit Hippocrates in libro de humana natura. Omne humanũ corpus sanguinem, phlegma, colerã rubeã & nigrã habere uidet, quia hęc sanguinolẽtis corporibus suppetũt, & ex his eorũ sanitas & infirmitas subsistũt. Quia his bene se cõmiscentibus & eorum quantitatibus siue qualitatibus bene cõpetẽtibus necesse est corpora esse sana. Si minus uel exuperat uel in uno loco incõpetẽter sũt posita, necesse est subsequat infirmitas. Quidã tamen phisici in his obuiãt Hippoc. dicẽtes ex uno tm̃ humore hominẽ existere. Vnde etiã sibi dissident. Alij em̃ sanguinẽ dicunt qui quasi ueritati uicini sunt. Alij confirmant quẽlibet aliorum. Qui tribus de causis decipiũtur, aut de substantię & qualitatũ sanguinis diuersitate, aut de substãtię mẽbrorũ dissimilitudine, aut ex catharticorũ comprobatione. De substantiæ sanguinis diuersitate, quia fœtus in uulua formatio, non nisi de spermate & sanguine fit menstruo, non tamen sine humoribus cæteris, cum alij feces & collationes sint sanguinis. Quia sanguis est sicut mustum, à quo quatuor diuersæ substantiæ procedũt. Vna est inde claritas, quę coleræ rub. est assimilanda, alia aquosa, & ipsa est phlegma. Alia grauis atq; grossa, & fundi petensima, quæ fex appellata intelligitur esse colera nigra. Quanta substãtia uini est puritas sanguini purificata à cæteris humoribus cooperanda. Nullus tamen sanguis ita est purus ut alijs careat humoribus. Sanguis enim mẽstruus in ultimitate ruffus, quia coleræ rubeę cõmiscet. Alter purpureus, qa colerę nigrę simillimus. Alius spumosus, quia de phlegmate esse uidet. Quartus aquosus, propter aquaticos humores. Similiter uidet in uenæ incisione. De substantiæ membrorũ similitudine, quia quędam membra sunt calida & sicca, quędam frigida & sicca, quod ex quatuor humoribus esse cõstat. Mirabilis enim natura humana regens corpora sanguine ad uuluã proueniente, & extracta subtilitate humida, creat membra ex calore calida, & frigidis sicca. Sufficit hæc responsio ad hos maxime confutandos, qui dicũt omnia sanguinolenta corpora, ex humore cõstare uno. In catharticis apparet, propter phlegma enim deponẽdum accipiẽtes catharticum phlegma deposituri sunt. Quidam propter coleram rub. & nigram quibus etiã proficiunt cathartica, ad eas deponendas: Homo igit ex quatuor est humoribus quorum alij sunt naturales, alij non naturales. Sanguis naturalis calidus est & humidus. Cuius quędã pars in arterijs subtilis est & rubicũditate clara ruffitati contigua. Pars quędam posita in uenis inter subtile & grossum

est mediocris, & est coloris purpurei, saporis dulcis, nullius fœtoris, cito coagulatur cum exierit. Hocq́ significat temperamentum epatis. Sanguis nō naturalis si grossus & turbidus fuerit, calorem & siccitatem designat epatis. Subtilis & aquosus frigiditatem nimiam ipsius. Ruffus, clarus & fœtidus cōmixtionē coleræ rub. & putredinem ipsius. Sapor huius debet esset amarus. Ex salso, salsi phlegmatis perpenditur cōmixtio. Si autem desuper est spumosus uentositas & humiditas nimia monstrat. Coaugulatus & aquosus, depulsionis defectiuæ est significatiuus. Quod enim depelli cum sudore, urina & fumo solet. Hoc totum in sanguinem remanet. Phlegma naturale frigidum & humidū est & sine sapore. Quod natura semper per uenas mandat ut digerat, & corpus inde nutriat. Quia phlegma est cibus dimidius coctus, unde natura, non singulare sibi dedit membrum ad se contrahendum. Sicut cæteris humoribus dedit. Potest enim digeri & corpus nutrire. Phlegma non naturale est quadripartitum. Acidum, quod est frigidius, & cæteris siccius. Salsum, quod calidius est & siccius. Vitreum acredini contrarium, qui uitreum dicitur, quia uitreo colori assimilatur, dulce sanguini pertinet, & leuius decoquitur, quam in quo sapor non habetur. Colera rubea, naturaliter calida & sicca est. Quæ intemperatis corporibus in rubore perfecta est & subtilis. Hanc sibi fel semper attrahit, mandatq́ intestinis ut ea lauet, & phlegmatis putredinē mundificet. Partim stomacho mandat ut digestibilem faciat. Pars remanet sine acumine, per totū corpus mittitur cum sanguine, ut subtiliatus sanguis, subtiles intret uias, & ita mēbra nutriat subtili cibo indigētia. Nam naturalis colera est quadriuaria. Est enim citrina ex phlegmatis aquositate, & colera naturali rub. quæ minus quā naturalis est calida. Altera uitello oui assimilatur. In qua grossum phlegma, & colera rubea commiscentur. Et ista minus priore est calida. Hæ duæ concreantur in epate. Alia est sicut prassium semper nascens intra stomachum herbas calidas comedentium. Quæ calidior prioribus æri eruginoso assimilatur, semperq́ in stomacho ex nimia incensione nascitur. Cuius uenenosa est æqualitas, & ob hoc calidissima & pessima. Colera nigra quædam naturalis, quædam non naturalis est: Naturalis frigida est & sicca, quæ sic est in sanguine sicut in uino fel. Sapor aciditati contiguus. Est autem grossa, cuius partem meliorem splen sibi attrahit in nutrimentum sui. Alteram mandat stomacho in appetitu confortando. Minus grossam mandat per uenas, ut membra nutriat, grossiores cibos sibi quærētia, sicut sunt ossa, carthilago & similia. Tenetq́ sanguinem ista, ne nimis mobilis corpus fugiat. Hæc nascit̃ de diæta secundū frigidum & siccū habita. Colera nigra non naturalis, ex incensa colera nigra est naturali. Estq́ calida & acuta, & sapore acida. Hæc feruet cum in terrā cadat, à priori differens, q̃ in uase positā muscæ quasi ardentē fugiūt, priorem uero appetunt. Alia nascitur ex in-

censio

censione colere,& acutior & calidior priore. Hæc habet pessimas qualitates destruendi,& morbos pessimos in corpore faciendi,sicut cancer,lepra; & pessima uulnera,& membra tota comedentia. Cuius color priori est nigrior,& igni sublucidior. Hanc quidam uidentes sanguinem nigrum esse dicunt. Sed differt quia sanguis uenas exiens coagulatur, & non feruet. Hæc contra,& est acida,& qualitate pessima. Si enim in aliqua membra inciderit,sicut gladius uel ignis incidit. Est & alia liuidi coloris, & alia uiolacei,quibus peior est lucidior nascens de dięta calida & sicca. Galenus: Vidi inquit plures hanc coleram digerentes,& digestionem in citrinam post duos mutata dies sani facti sunt. In digestione multa & nigra color uiolatus si in citrinum mutetur,& ipsi sanantur. Oportet autem intelligatur,quia quidam horum humorum in alium mutantur,quidam uero non. Phlegma em̄ si naturali colore calefiat,& excoquatur,in sanguinem mutatur. Sanguis in colera, sed impossibile est in phlegma mutari. Colera rubea in nigram nimio calore mutatur,quia non in sanguinē,neq; phlegma in coleram rubeā. Res enim bene cocta,nunquam amplius ad hoc redigitur ut sit cruda. Neq; cocta & incensa nimis amplius bonum cibum faciat. Quod ita humoribus consideratur. Phlegma enim medium coctum,possibile est sanguinem fieri,si excoquatur calore naturali. Colera nigra & combusta impossibile est, ad cruditatem redeat,& phlegma faciat. Istud etiam intelligatur de alijs humoribus. Hoc autem de humoribus necesse fuit ut diceretur. Quia quicūq; humores in quantitate siue in qualitate præualent ex necessitate morbidū corpus facient. Si ad unum membrum confluxerint & ipsum morbidū fit scilicet quod dicemus, cum de causis & morborum significationibus disputauerimus. Quod autem faciunt humores dum præualent,id dum minuuntur facient. Si autem unus uel omnes in quantitatis summitate uel ultimitate præualuerint,suffocatur calor naturalis,& uita perit. Si unus uel om̄es in qualitate corrumpantur, ipsis corruptis in unum membrum descendentibus ipsius membri actio corrumpitur. Vnde si cor patiatur, mors subsequitur.

Libri primi finis.

CONSTANTINI AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu necessarijs locis, Liber II.

CAPITA LIBRI.

Disputatio de omnibus membris. Cap. I.

IXIMVS in libro superiori, quia humores, elementa & materia sunt corporis, in præsentia est dicendum, de similitudinibus membrorum, quę ipsius elementa sunt, quia inde officialia sunt membra. Natura enim mirabilis de multis mẽbris in quantitate & qualitate diuersis corpus animalis composuit. Vt per ea regeretur animalium quodlibet quod in suo uigor euiueret, ut expleret ad quod factũ est naturaliter. Vnũquodq; enim animal corporis instrumenta animæ, uirtuti habet competentia. Quia leo cum sit animæ audacis, & iracũdæ, corpus forte habuit atq; graue. In pedibus ungues & in ore acutissimos dentes. Lepus cum sit timidissimus, corporis membra leuitate nimia fugæ habuit aptissima. Quia uirtutes animæ sibi erant diuersæ, fecit deus corporis instrumenta uirtutibus suis diuersis competentia, ut pote manus in homine ut in eis operaretur, in quibus sunt digiti multi & diuersi, ut per eos magna & minima possent retineri. Epar rubeũ fecit prout suppetebat creando sanguini. Mamillas & testiculos ad creandũ lac & sperma fecit albos. Hoc modo omnibus suis actionibus fecit conuenientia. Actiones autem sunt tres: Spiritualis, naturalis, animalis, quibus corporis instrumenta sunt similia. Vnde membra animalem uirtutem sequentia uocãtur animata. Et in alijs similiter. Membra autem animata fecit deus in omnibus animalibus propter sensus & uoluntarios motus. Sed in homine & propter intellectum & rationem fecit cerebrum & oculos, odoratus instrumenta nares, auriculas, linguam, neruos & lacertos. membra spiritualia facta sunt, propter flatus spiracula, & caloris naturalis conseruantias, ut sunt pectus & panniculi eius, cor & pulmo, cum suis canalibus, fauces, diaphragma, & arteriæ. Spiritualia membra sunt bipartita, quædam enim nutritiua, quędam generatiua generantia. Nutritiua cibum mutant in membrorum totius

corporis

corporis substantiam. Omnia enim humana & bestialia corpora cõsumuntur ab aere & naturali calore. Necesse igitur fuit ut eorum cõsumptio ad cõseruandam integritatem cibi repararetur. Hęc autem membra sunt nutritiua, os, dentes, os stomachi, stomachus, intestina, epar, splen, fel, renes, uesica, uenæ. Membra generatiua sunt facta, ut specificarentur generalia, & indiuiduarentur specificata. Quia enim omnia indiuidua naturaliter consumuntur, necesse fuit, ut per genitalia repararentur, quæ sunt matrix, uel uulua, uirga, testiculi, & uasa spermatis. Singula horum animatorũ inquam & spiritualium seu naturalium unum habent principale membrũ, cuius causa facta sunt alia. Quæ aut actionis suæ sunt adiumenta, uel suæ superfluitatis expulsiua. In animatis principale est cerebrum, quia in ipso memoria, ratio & intellectus sunt, & de ipso uirtus sensualis, & motus uolũtarius ad alia mẽbra progrediuntur. Actionis suæ adiumenta, sunt oculi, auditus instrumenta, odoratus, lacerti & nerui. Vnumquodq; enim horum exteriora portat ad cerebrum, quod sibi portata disponit. Nerui & lacerti mouent ad opera à cerebro discreta & disposita, & neruis ab ipso ad totum corpus sensualia feruntur. Istorum enim quædam superfluitatis expulsiua sunt, ut nares emunctionum. Oculi lachrymarũ. Defensiua, ut panniculi super cerebrum. Membrorũ spiritualium, cor est principalissimũ, quia ipsum caloris naturalis est fundamentum, quia de ipso uel in omnia alia procedit uiuificanda. Adiumenta sua, pulmo, panniculi, lacerti pectoris. Motu enim istorum aer attrahitur à corde calorem refrigerandum, & calor expellitur fumosus qui circa cor adunatur. Portantia ab ipso ad alia sunt arteriæ. Ipsę enim à corde naturalem accipientes calorem & uirtutem uitalem portent ea ad omnia corporis mẽbra. Defensiua cordis sunt sui pãniculi, diaphragma, & pectoris panniculi. Membrorum nutritiuorũ principale est epar, ubi succus mutatur ciborum, & sanguis efficitur de ipso ad totum corpus nutriendũ spargendus. Huius adiumenta sunt diuersa. Quædam enim cibum præparant, ut stomacho leuiorem reddant, sicut & dẽtes, quædam calefaciunt & cibũ mutant ut epati alleuient ad mutandũ in sanguinẽ: Quod facit stomachus. Quædam portant à stomacho in epar, sicut intestini gibbositas, quod ieiunum medici uocant, & sicut messaraica. Alia ab epate ad totum corpus portantia, sicut uena quæ à medicis uocatur concaua. Alia tantum superfluitatem sanguinis expellunt & mundificant sicut splen, fel, renes. Alia partem cibi superflui recipiunt & expellunt, ut sunt grossa intestina & uesica. Quod enim reijcit stomachus, ab his recipitur & expellitur. Vesica recipit superfluitates aquosas à renibus de sanguine depuratas. In membris generatiuis principales sunt testiculi. Eorum adiumenta spermatis sunt uala quę in masculis siue mulieribus de spermate faciunt fœtus. Mammillę etiam adiuuant cum infantes nutriant. Quæ de uno ad aliud portant, sunt sperma-

tis uasa atq; uirga. Vasa enim spermatis in masculis sperma in uuluam portant de testiculis. Intentione ista membra diuersa fecit natura. Aliter etiam diuiduntur membra, scilicet in similia, partes toti totumq; parti assimilantia, ut ossa, carthilago, nerui, uenæ, arteriç panniculi, ligamenta, pinguedo, caro, pili, cutis, ungulæ. Aut in membra composita, ut caput, epar, manus pedes, & similia. Hæc autem uocãtur officialia. Membra similia sunt octo, ossa, 2. carthilago, nerui, ligamenta. 3. uenæ. 4. arteriæ. 5. caro, glandes, & pinguedo. 6. cutis & pelliculæ. 7. ungulæ & pili.

De ossibus. Cap. II.

DVrior & siccior corporis pars sunt ossa. Quod duabus de causis necesse fuit. Aut quia corporis in ea sunt fundamenta super quæ totius corporis sita est fabrica, unde ea oportuit esse firmiora, aut quia ab exterioribus defendunt interiora, unde necesse fuit esse duriora. Ossa autem in corpore multa & diuersa sunt genere, sex de causis oportuit esse: Ex corporis motione ab expellenda superfluitate fumosa, ex eorũ passibilitate. Et quia in alio loco parua, in alio oportuit esse magna propter fortitudinem, uel propter motus sui leuitatem. Ex corporis motione, quia quædam membra in animalibus aliquando mouere, aliquando quiescere fuit necesse. Aliquando enim mouentur manus, pedes, caput, & manuũ uolæ, sine brachijs & digitis, sine uolis propter superfluitates fumosæ expulsiõis, quia omnis cibi superfluitas subtilis est uel grossa. Grossæ uiam dedit natura inferiorem, quod satis patet uisui, fumosæ superfluitatis uiã superius per quam secreto excludit. Fecit enim poros in cute, sicut & in capitis osse. Caput enim summa pars est corporis, quod est sibi idem quod tectum domui. fumi uero natura semper petit altiora. Fuit igitur necesse, ossa capitis perforata esse, ne fumus conclusus prohiberet exire. Hi pori non propalantur uisui, ne ab exterioribus aliquid intraret quod cerebro noceret. Ideoq; multa ossa sibi inuicem sunt iuncta, quæ à medicis uocant soonia. Hęc oportet esse multa, ut facilius essent passibilia. Si enim unius pars pateretur necesse esse sibi totum compateret. Vnde natura duo fecit uel tria, & ubi oportuit plura ut si unum pateret compatiendo, alterum non læderetur. Ossa ergo maxillarum multa sunt, manuum atq; pedum. Quę magna & parua sunt ex quantitate membrorum. Si enim membra fuerint magna ut coxæ, brachia & crura magna sunt & ossa. Si parua ut digiti & similia, & ossa erunt parua. Propter firmitatem, quia natura uidens ubi ossa deberent esse solida, non ea fecit concaua, sicut nec maxillarum ossa. Propter motus leuitatem fecit natura in coxis & in similibus membris ossium concauitatem. Quia erant magna & mobilia, oportuit esse concaua. Quæ ex duabus de causis medullis sunt plena, ne concauitate frangerent, uel ut inde nutrirent. Ossa iũcta aut sunt solida & immobilia, aut non solida & mobilia. Quorum motus aut

mollis

mollis est, aut durus, & ulterius acumen intra alterius sit concauitatem, quæ ex acuminis quantitate magna uel parua debet esse. In est autem concauitati quoddam obstaculum ad acuminis repellendum ictum, ne cadens & concauum collidens suam perdat mobilitatem. Obstaculum quoddam quasi carthilagine uestitum & similiter concauum. Quibus uiscosa inest humiditas ut leuius mouerent ossa. Vtrisq; uero extremitatibus quędam ligamenta neruosa inducunt, ne ex nimio motu ossa se iungerentur. Iste motus non est æqualis in omnibus partibus. Est enim ubi sunt curta, & acumen & concauitas ut in spatulis, est ubi utraq; longa ut in coxis, est ubi non sunt rotunda, ut in spondylibus. Est cuius acumen non est de eodem osse ut in cubiti posteriori parte. Huius mihi ossa sunt concatinatioue mobilia. Stabilia quædam inuicem concatenata, ut capitis craneum. Hæc enim ossa dentes habent sicut & serra. Quorum unumquodq; inter duo intrat alia. Quædã sunt sibi plantaria sicut dentes in mẽto & maxilla, quędam sunt solida adeò elimata, ut nimia planicie quasi unũ uideant esse. Quædã alba sicut pura ossa, quædã tamẽ uiscositate sibi cõglutinata, sicut mẽti ossa, utrũq; sibi occurrentia in medio mento sunt solidata. Itidẽ inuenit in quibusdã mobilibus.

De osibus capitis. *Cap.* III.

OMnium ossium sex nomina sunt. Alia enim sunt capitis, alia dorsi, alia pectoris & costarum, alia spatularum & furcularum, alia manuum, aliaq; pedum. Capitis sunt craneum, & ossa menti, & dentium. Cranei forma est rotunda ante tamen & retro acuta. Rotunda aut ut à possibilitate sit remotior ut in quantitatis cerebri capacior. Anterius propter cerebri proram acuitur, unde nerui prodeunt qui quinq; sensus differunt. Posterius, propter cerebri puppim acuitur unde medullæ spondyliũ egrediunt. Carneum ex ossibus est multis sibi inuicem cõcatenatis. Quod fit quinq; de causis, aut propter fumi superfluitatem reijciendam, aut ut uenæ & arteriæ ad cerebrum introeundi & exeundi uiam habeant, aut ut cerebri panniculi firmiter eis inhærerent, ne cerebro inciderent, & cadentes aggrauarent. aut ne si unum frangaretur, & alia conquassarentur, aut quia prora est mollior, puppis uero durior. Huius carnei forma est quincupla, & in artubus secupla. Cuius duo ossa sunt similia, & uocantur decuma. Est & aliud in capitis prora, ubi additur corona, & uocatur coronatum. Cuius hæc est forma ⊃. Aliud est oblongum per mediũ caput porrectum, & uocatur erectũ ‒. Est & aliud in capitis prora, quod est sicut græcũ lambda λ. His tribus sibi iunctis huiusmodi forma fit C‒I. Decuma ex utroq; latere sunt posita super auriculas à coronato incipientia usq; ad græcum lambda & sunt longa æqualiter ab erecto separata. Sunt & alia duo in capitis medio iuncta utrunq; cum erecto, hæc sunt quadrangula. Quorum mollis est substantia propter fumi superfluitatem dissoluendam, qui circa uentri-

culum priorem cerebri adunatur. Sunt & duo alia utrunq; posita, solum de- cuminis à craneo differentia, quæ appellantur tempora. Suntq; triangula in tria ossa diuisa, quorum unumquodq; suam habet naturam. Vnum est pe trosum, unde os petrosum est uocatum, foramen articulæ habens, positum ibi propter auris diuisionem. Alterius ossis natura summitati mãmæ est si- milis. Quod positum ibi fuit propter firmandum os menti ne locum suum exiret. Menti enim ossa immobilia in istis sunt fundata, hic os non adeò est durum, sicut petrosum. Est & conciliũ, quod recte tempus est uocatũ: Alijs duobus minus durum. Quæ ideo sunt dura, ne cito essent passibilia. Idem in telligas in alterius partis triangulo. In prora capitis est quoddam os solo co ronato differens à craneo, & hoc uocat frons, cuius forma circuli est medie tas, nec multum molle, nec multũ durum. Quod ideo fuit temperatũ ne læ deretur uicinitas oculorum. Est & in puppi os solo lambda græco differens à craneo, & uocatur puppis os. Forma cuius non eadem in omnibus homi- nibus. Durũ est quia puppis caret oculis quos custodiret. Præter ista sunt quinq; alia, unum paulo similatum, quod cranei & mãmillæ est firmamen- tum, ossi puppis iunctũ, & usq; ad solum capitis porrectũ, ut maxillis firma- retur craneum. Differens ab osse puppis per quoddam os aliud quod lamb da græco iungit utrunq; ascendens usq; ad coronatũ super lacertos tempo rum. Quatuor sunt alia, ex utroq; latere alternata, ex utrinq; usq; ad mediũ pertingentia quæ uocantur paria ob defensionem temporum ibi sunt loca ta. Maxillarum ossa craneo sunt iuncta, quæ ideo de multis frustulis fiunt, ne alia læderentur si pateretur unum. Et quia naturaliter dura erant & mol- lia, oportuit esse plura. Sunt autem nouem: Oculorum duo. In maxillæ & narium extremitate duo alia. In naso duo. In nasi foramine unum. Vbi pa res dentes & quadrupli firmantur alterutrum. Oculorum duo incipiunt à coronati cõfinio, & subtus cilia pertingũt ad oculos usq; ad maxillarũ extre ma descendentia, & ad narium media. Quibus occurrit unũ ex utraq; par- te protentum, in quo pares & quadrupli firmantur dentes. Oculorum sin- gula diuiduntur in tria. Ambo maxillaria sunt grossa ab ocularibus incipi entia, & usq; ad caninos dentes protenta. In quibus sunt omnes dentes, præ ter quadruplos atq; pares. Quorum unumquodq; utrunq; naso est laterale, & usq; ad caninos dentes protendit se. Quæ grossa sunt atq; dura, ut pote neruum ab ea procedente defendentia. Nasi ossa pro ut diximus bina ab an gulis mediorum superciliorum incipientia, & usq; ad quadruplos dentes protensa, nasi lateralibus ab alijs differentia. Quæ ideo sunt tenera, ut si for te rumperent, cito solidarent. Os ubi nasi est fortitudo subtile est & diuidit in parua duo, quę sunt perforata, usq; ad cranei cõcaua. os ubi pares & qua drupli radicantur, differt ab alijs nasi lateralibus. Si particularius totius fa ciei ossa scire uolumus, quatuordecim esse præter menti, & dentium inue-

niemus

niemus. Menti enim ossa sunt duo, in ipso iuncta medio, ubi dentes subteriores firmantur quadrupli atq; pares. Quorũ altera extremitas, duas habet furculas. Vna est acuta sub paribus quos supra diximus, cuius acumini quodam modo corda inseritur, quæ à lacertis temporum protendiť, per quam bucca clauditur. Altera furcula est grossa & rotunda, posita in concauitate quæ est sub duorum ossium uberum cranei similitudine. Huius furculæ rotunditate mentum fit mobile. Dentes sunt quasi quędam plantaria ossibus maxillarum & menti insita. Qui sunt 32. Sedecim enim maxillaribus sunt positi. Quorum quatuor in parte anteriori pares uocanť & quadrupli, lati & acuti, incisores à medicis dicti. Sunt enim necessarij ad incisiones cuiuslibet cibi. Duo uocantur canini collaterales quadruplis, in summitate acuti in radice uero lati, duris cibis commolendis apti. Sunt & decem alij utrinq; quini collaterales quadruplis, lati atq; grossi, hi molares sunt uocati. Ad molendum enim & ad frangendum cibum necessarij. Iste idem dentium numerus in mento est intelligendus. Hi omnes sunt furcati, sed in eis quidam sunt diuersi. Alij enim quatuor, alij tres, alij duo, alij unum habent furculas. Quadrupli atq; pares, id est molares tres, ulteriores quatuor. Primi molares infra positi duo habent, ultimi tres.

De oßibus dorsi. Cap. IIII.

OSsa dorsi ab ossibus incipiunt puppis capitis, & usq; ad uicinitatem protenduntˊ ani. Hęc quatuor ob causis fuerũt necessaria, uel quia sunt fundamenta aliorum, id est, omnia alia super ea sunt posita, sicut nauis tota super carinæ media, aut quia opertorium & defensio sunt uiscerum atq; lacertorum, aut quia neruus huiusmodi necessarius fuit toti corpori, per quem descendentem à cerebro sensus membris inferioribus daretur & motio. Cum enim multa membra à cerebro sint remota, & uiæ longinquitate eis denegetur sensualitas, uis quædam cerebri data est spondylium medullis, per quas ea dispensaretur neruis per remotas partes corporis, quæ quasi medullæ, lingua Arabica uocantur nucha. Quarto dorsi ossa fuerũt necessaria ut custodirent & defensarent nucha, ne quid lęsionis patereť ab extra positis. Sunt ergo hęc ossa defensaculũ nucha sicut craneũ est cerebri. Eadem enim est nucha, quæ & cerebri natura. Spondyles istę duabus ex causis ex ossibus sunt multis, ut animal, quodlibet se inclinare & erigere posset. Aut ut eorum concauitas alicubi esset lata, alicui stricta, & ossa alibi grossa, alibi subtilia. Eius enim superior pars subtilis est & concauitas larga. Interior grossa & subtilis concauitas. Dorsi ossa sunt quadripartita. Alia enim colli, alia dorsi, alia renũ, alia iuxta anum. Homo collum habuit duabus de causis. Aut propter sonoritatem uocis, quia animal carẽs collo, uoce caret omnino, Sicut piscis, aut si q̃ habet, habet raucã sicut rana, Aut

ut capite ante moueret & retro. Septem spondyles habet collum, habet spondyles minores & subtiliores, & concauitate largiores. Dorsa duodecim habet minus concauas, sed maiores & grossiores. Grossitudo est earũ quia costæ super eas fundatæ sunt, aut quia uiscera cooperiant ab eis. Earũ concauitas ideo est stricta, quia nucha descendens à cerebro in colli spondylibus est grossior. Multitudine enim neruorũ à dorso procedẽtium necesse fuit subtiliari, & concauitatem minorari. Renum spondyles maiores sunt prioribus & grossiores atq; concauę minus. Quod postea probabimus. Quæ omnia ut diximus & hic considerent. Quia em̃ de unaquaq; spondyli duo exeũt nerui, necesse fuit subtiliari. Harum inde fuit maioritas, quia una usq; ad alteram alterã portat. Sunt autem uiginti quatuor. Omnes istæ sibi inuicem concatinatæ exceptis prioribus in colli positi summitatibus. Quia ex puppi duo exeũt acumina, duabus prioris spõdylis cõcauitatibus, à dextris & sinistris succedẽtia. Ex qua colligatione caput dextrorsum & sinistrorsum est mouere. A spondyli secundo duo exeunt similiter acumina, per foramen primæ spondylis procedentia, & à puppis usq; pertingentia, ubi duabus cordis ligantur, ut ante & retro per eas caput moueat. Omnes aliæ sunt sibi cõnexæ quibusdam frustulis inter duas succedentibus quibus & sibi concatenarent & alterius motus non eis prohiberet. Dorsi spondylis superior habet frustula duo, & similiter in ferior. Quorum unumquodq; concauitate subit sibi præparatam, quinq; colli, & quinq; renum, quatuor habent sursum & quatuor deorsum. Horum singuli suas concauitates subintrant singulas, ubi perfectis cõnexionibus sibi colligantur. Quæ ad hæc fuerunt necessaria, ut cæterorum essent firmamenta. In dorsi spondylibus duo sunt tantum à quibus alia sicut spina contorta exeunt. Hæc contorta à medicis appellantur seneuica. Vnaquęq; spondylis habet tres, unum super & duo subtus lateralia. Similiter habent os præter primas in collo positas, quæ iccirco caruerunt his tortionibus, ut non obessent lacertis caput mouentibus. Contortio ista in 8. spondylibus petit inferiora. Decuma semper habet erectus. Aliarum omnium superius contorta sunt. Hęc seneuica tribus de causis fuerunt necessaria, aut ut posteriora colligent, aut ut lacertos super dorsum, uenas quoq; & arterias neruosq; firmẽt, aut ut costas firmiter adhærere faciant. Vnaquæq; spondylis duplicis est foraminis, per quæ pares nerui exeunt, qui de nucha interiori prodeunt. Horum quædã foraminum inter duas spõdyles fiunt, quędam in integra tantum. Inter duas spondyles sunt foramina, quia cum unaquęq; semicirculo habeat ipsis iũctis, necesse est reddi foramina, hoc consideratur in colli spondylibus. Aliæ enim sunt superius plusq̃ medium habentes circulum, sed inferius habet minus. Quibus iunctis perfectio fit circuli, & hęc est in spondylibus dorsi. Spõdyles renum unum foramen habent solum. Quæ sunt iuxta anum, duorum

sunt ossi

sunt ossium. Quorum unum uocatur iuxta anum, os istud latum inferiori renum spondyli iunctum in similitudine spondylis de tribus ossibus factum. Quorũ duo lata duas habẽt cõcauitates, nõ adeò magnas, hęc sunt coxarũ iuncta ossibus. In unoquoq; horum foramina sunt à quibus nerui prodeũt. Hęc non sunt lateralia: Sicut spondyliũ, ossa enim coxarũ in lateribus sunt. Foramina ergo ista in medio sunt posita. Alterutrũ os uocatur ipse anus, similiter de tribus factus. Hæ sunt naturæ carthilaginum, à quibus tres partes neruuli exeunt unum par de duobus foraminibus spondylium foramina assimilantibus. Os tertium foramen inferius habet aliud, unde exit neruus unus. Hæc de dorsi sufficiunt ossibus.

De oßibus pectoris & costis. Cap. V.

PEctoris fundamentum super dorsum est positum, cuius magna est cõcauitas ut intra se posita custodiat, & cor defendat, scilicet & pulmonem, pãniculos quoq; & cętera. Magnitudo concauitatis ut pulmo posset huc & illuc dilatari. Constat autem pectus costis & teneritudine quadam costarum 24. In anteriores & posteriores fit diuisio. De 14. anterioribus pectus conficitur, quæ dorsi sunt ligatæ spondylibus. Septenę scilicet ex utroq; latere semicirculo assimilatæ. Sed si iungantur circulum facere uidentur. Hęc ligantur in anterioribus cum septem teneris ossibus carthilaginem assimilantibus. Sed tamen in teneritudinis summitate seria carthilago comprobatur esse. Quę dum acuitur est sicut gladius, & ori stomachi superponitur ad defensionem sui, & cordis & diaphragmatis. Decem posteriores costæ, quinq; dorsi spondylibus sunt insertæ. Hæ sunt curtæ ut non possint ad ossa tenera pertingere. Earum extremitas ne forte rumpant est carthilaginosa. Sunt autem omnia duo, & triginta sex.

De spatula & furcula uel orca. Cap. VI.

SPatulæ ossa duabus de causis fuerunt necessaria, aut ut defenderent pectus, nequid pateretur retro ab exterioribus, aut ut armorũ ligẽt ossa, quæ interius sunt concaua, exterius uero gibbosa. Erant enim necessaria ut proderet costis concauitas, qua ossa habent nodos quos medici uocant spatularũ oculos, quod nomẽ ex affectu sumpserũt suo. Sicut eñ oculi totius anterioris defensores sunt corporis, ita ista à posteriori defendunt pectora. Isti quasi oculi ideo sunt cõcaui ut armorum acumina possunt eos ingredi. Habet autẽ spatula duo acumina retro, unum corui rostro assimilatum, per quod eadem spatula furculę est connexa, ne à superiori locum suum exeat. Intus uero alterum ad hoc tantum positum ne subtus exiret acumen armorum. Furculæ ad hęc fuerunt necessariæ ut armos ligarent, & à pectore differre facerent ne forte pectus manum contraheretur. Harum ossa exterius sunt rotunda, interius uero concaua, & cum teneritudine pectoris ante ligata, retro uero cum corui rostro. Earum ligamenta ossa sunt

carthilaginosa, quę uocant spatularũ capita, ad hęc posita tantũ, ut cõtenationem facerent armorum.

De oßibus manuum. Cap. VII.

VNaquæq; manus in tria ossa generaliter diuiditur, in armũ, cuius os magnum, concauum atq; rotundum. Ex familiari enim parte concauum, ab extranea uero gibbosum, quod est rotundum. Dico autem ex familiare, quod interiori parti corporis uidet attinere. Extraneum, quod exterius. Hoc autem fuit solitariũ, quia cum spatulis una concatenatione est copulatum. Fuit etiam magnum ut magnum ferret & brachium. Concatenatio enim manus atq; brachij huic connectitur ossi: Rotũdum efficitur, ut non facile pateretur. Fit autem concauum, ut arteriæ, uenæ, atq; nerui uiã habent ad manum & brachium. Extranea gibbositas familiari parti fuit competentissima. In extremitati superiori est acutum, ut spatulæ intraret concauum, & concatenatio fieret armorum. Quod adeo est molle, ut locum suum aliquando cogatur exire. Mollicies ideo fit, ut armus undiq; fieret mollidior. Extremitas inferior, attinens brachio capita habet duo in familiari parte manus, quod nulli ossi colligat ut nerui, uenæ, atq; arteriæ in eo ligarentur. Interq; bina sunt duo concaua, unum retro & alterum antea. Quæ brachij acumen intrant, & suam faciunt concatenationem. Brachium ex duobus constat ossibus, unum supra, & appellat cubitus superior, alterum infra, & uocabitur cubitus inferior. Est autẽ inferius priori maius, quia portans portato maius debet esse & firmius. Hæc duo rotunda habent acumina, quæ milia uocant, ad extremitatem armi pertingentia. Milum maius est exterius, atq; minus exterius. Concauitatem habent armi quam intrant cum extensio fit brachij. Exterior pars manus ex octo minimis ossibus medulla carentibus solidis & diuersis cõponitur. Ossa octo habuit ut manus esset mobilis. Sunt autem diuersi forma, altera scilicet gibbosa, altera concaua, altera erecta, ut cum omnia iungerentur quasi in unum os redderet. Ista in duobus ordinibus stantia ex una parte cum uolæ pectinibus ex altera cum duabus brachij concatenationibus fortiter ligantur. Concatenatio ad superiora habet horum tria, unã brachij concatenationem subeuntia, per quam manus lateraliter extendit atq; stringit. Concatenatio atq; inferior atq; minor exterminati interioris iungitur brachij ipsius acumine concaui quinq; ossium subintrante. Hęc cõcatenatio motũ facit ante & retro. Vola manus in duo diuidit, pecten pars una, digiti uocant altera. Quod pecten ex quatuor fit ossibus ne si forte unũ patiatur, & alterum lædat. Digiti sunt quinq;, quorum unusquisq; componitur ex tribus ossibus, quæ sibi inuicem concatenant, & quatuor digiti cũ pectine ligantur. Pollex eñ brachij interiore, & trium ossium iungitur cõcatenatione fiuntq; noduli inferiores superiorib. maiores, & latiores, quia portans eo quod portatur, latius atq; firmius.

De oßibus pedum. Cap. VIII.

OSſa pedum medici in tria diuidunt. Sunt etiam coxarum, ſunt etiã ancharum, ſunt & crurum atq; pedum. Ancharum oſſa ante & retro ſuperius cum ani ligantur oſſibus. Cuius unaquęq; pars in tria diuiditur oſſa. Os medium atq; ſuperius propriè ancha uocatur, quæ ligatur cum ani oſſibus concauitatem ſuam intrantibus, hæc propriè ancha uocatur, pixis uero eius concauitas. Os ſecũdum eſt poſt iſtud, quod os ilium uocatur. Tertium os penis eſt. Os coxæ eſt neceſſarium propter coxæ motum, oſſa interiora, & exteriora ad cuſtodienda ſpermatis uaſa, matricem quoq; & ueſicam rectaq; inteſtina. Os coxæ maius eſt totius corporis oſſibus tortum in extranea parte à ſuperiori, in familiari ab inferiori. A poſteriori cõcauũ, in anteriori parte gibboſum, duo habẽs acumina, ſuperius & inferius. Cuius magnitudo fuit duabus de cauſis. Vel quia totius corporis oſſium eſt fundamentum, uel quia maiorẽ portat lacertum, per quem motio fit pedum. Tortitudo extraneæ partis à ſuperiori, ut locum habeat lacerti. Tortitudo à familiari parte inferior, ne ſi eſſent ex una parte tortitudines, corpus tortum & non rectum fieret. concauitas poſterior, & gibboſitas anterior, ut firma eſſet ſeſſio. Acumẽ rotundatur ſuperius, ut anchæ pixidem ingrediatur. Inferius duo ſunt acumina, duas cõcauitates cruris ſubeuntia. Crus enim duorum eſt oſſium, quæ arundines uocata ſunt, unum magnum in familiari parte poſitum. Duo habet concaua, quę concatenatũ genu reddunt inferiori coxę parti iuncta. In huius concatenationis ſupremo, unum eſt rotundum os: Carthilaginoſum atq; concauum, cuius concaua crurum & coxæ intrant oſſa, hocq; uocatur genu. Arundo altera in parte eſt, extraneaq; & ſubtilior & curtior eſt arundine prima, non pertingens à ſuperiori uſq; ad cõcatenationem poplitis, ſed ab inferiori maiori iungitur arundini. His arundinibus cauillæ pedis iunctis concatenatio quædam fit, unde motus procedit calcanei. Minus autem adiuuamento maiori datur ut pondus patiatur facilius, aut ut neruos, arterias & lacertos tutaretur. Aut ut inter ipſum atq; maius concatenatio calcanei redderet. Pedis calcanei diuiſio eſt ſenaria. Eſt enim cauilla, eſt & calcaneus, & pedis nauicula, & racha, quę ſic lingua uocat Arabica, eſt & pectẽ, ſunt & digiti. Os calcanei rotundũ eſt ſuperius à parte familiari. Ab extranea parte longũ eſt & ſubtile, ſubterius latũ atq; ſolidũ attingens terrã. Rotundũ ne quid forte patiat. Lõgitudo atq; ſubtilitas ut bene firmaret, uel ut ſuperpoſita pateret. Soliditas ut ferre dura poſſet corpora. Cauilla calcaneo eſt ſuperpoſita mollibus ligamẽtis retro nexa duo habens acumina à parte familiari, maioris intrans cõcauitatẽ arundinis, ab extranea minoris, hac cõcatenatione calcaneus ſuſum & uiſum mouetur. Os nauiculæ ad modum nauis eſt factum ſuperius & retro, & utrunq; operiens extremitatem cauillæ. Ante eſt ligatum ſicut eſſet con-

catenatum. Per hoc pedi datur lateralis motus. Vtrinq; ista cum calcaneo est ligata, sed ab extranea parte infra, à familiari altius ut locus remaneret concauus. Hæc concauitas dupliciter fuit necessaria, ut scilicet si pes acutæ rei superponatur concauum haberet, ad quam cito confugeret, uelut calcaneus ad motum leuior redderetur. Racha quatuor habet ossa, tria posterius cum nauiculæ retro iuncta ossibus. A parte uero familiari ante cum tribus ossibus pectinis. Os quartũ quod uocatur grãdosum, in parte minoris digiti est positum. Cuius acutum ut ligaretur retro calcanei intrant concauum, ante cum duabus pectinis ossibus ligatur. Racha fuit necessaria in pedibus sicut & in manibus. Sed tamen ista quatuor, illa ossa habet octo. Maior enim motus manibus quàm pedibus fuit necessarius. Pecten ex quinq; conficitur iunctis cum quatuor rachæ ossibus. Tria horum iungunt cum rachæ tribus, duo cum grandoso uno. Pecten fuit utilis sicut & manuum. Quatuor digiti tria ossa habent singuli. Pollex qui & maior tantum habet duo quod iccirco contingit ut pedes intus essent concaui. Maiora habuit ut per eas pes posset sustentari, ut sicut manus per pollicem tenendi habuit facultatem, ita & pes sustendandi in descensu siue ascensu firmitatẽ. Omnia ergo corporis ossa sunt 41. & 200. Septem capitis. 4. paria. 14. maxillaria. dentium 16. unum pali, duo menti, dentium suorum 16. spondyles 24. coxarum 5. ani 5. costæ 24. teneritudines 8. spatulæ 2. capitum spatularũ 2. furcularum 2. armorum 2. cubitorum superiorum 2. inferiorum 2. Racha manuum 16. Pectinis in manibus 8. digitorum 30. ancharum 2. calcaneorum 2. nauicularum 2. Rachæ pedum 10. digitorum 30.

De carthilagine. *Cap.* IX.

CArthilago est ossium teneritas quorumlibet fœtuum ossibus assimilata, de qua satis tractauimus in ossium compositionibus, cum quibus iungitur. Est & pectoris teneritas, costarũ etiam teneritas & hipochõdria. Pars in ano & ancha, & in extremitatibus ossium acutorũ nariumq; auricularum, gutturis, & canalium pulmonis, quæ omnia fuerũt carthilaginosa, ne forte rumperentur cum complicarentur.

De neruis. *Cap.* X.

NErui fuerunt necessarij ut sensum atq; motum ferrent mẽbris corporis, ossibus ligamentis, & carthilaginibus pinguedini & glandibus. In natura enim sua nullum horũ habet sensum atq; motũ. Sed horum singula pro ut dicemus fuerunt necessaria. Quidam tamen medicorum dentes osseos sensum habere dicunt, quia labris trementibus & ipsi tremere uidentur, & dolorem patiuntur. Dolor autem non est sine sensu, quod negant alij, dicentes dolorẽ illum esse in gingiuis atq; neruis. Quorumlibet neruorum fundamẽtum est cerebrum, cum uoluntarij motus atq; sensuum fit firmamentum, Omnes autem nerui aut de cerebro procedunt, aut de

aut de mediatoribus cerebri. Cerebri mediatores esse spondylium dicunt medullæ, quæ nucha sunt appellatæ. Quod ideo oportuit esse, ne si omnes à cerebro prodirent, aut rumperent, aut nimia longinquitate sensus perderentur. Membrorum ergo propriorum nerui, à cerebro debent progredi. Remotorum à nucha, quod fingit cerebri natura. A cerebro procedentes sunt molliores. De nucha duriores exeuntes, à prora cerebri, omnium aliorum sunt mollissimi, quia sensum portant alijs. Molliores uero cito mutant circa sentientes. Prodeuntes à puppi cerebri fuerunt duri ut motũ possent pati, quia mollia ueloci motu cito rumpuntur. Neruorum à cerebro exeuntium septem paria sunt. Quidam ad oculos progrediunt ut darent eis sensum uisus. Alteri ad eosdem ut eis darent motionem. Aliorum quidam uadunt ad linguã, & sensum gustui dant. Quidam ad tempora, ut motum comedenti prębeant. Isti idem ad narium exeunt extremitatem usq; ad labrũ. Quidam ad gingiuas atq; dentes tendunt donantes eis tactum. Quartum priorum parium diuiditur, per palati summũ, ut eis donet gustum. Quinti pars uadit ad auriculas, ut auditum eis præbeat. Pars ad latitudinem pectoralium lacertorum ut uirtutem det eis motionum. Sexti paris pars tendit ad uiscera, ut per eam sentiant. Pars ad lacertos gutturale ut eos moueant. Septimum uadit ad lacertos gulæ atq; gutturis ut inde possint moueri. Vnũ quodq; istorum priusquam exeat craneum duobus cerebri panniculis est coopertum. Subtilis panniculus propter nutrimentum sui est uenosum. Alter est grossior & durior ab ossibus cranei defendens neruos. Primum par neruorum à cerebro exeuntium est concauum nulli aliorum tanta cõcauitate assimilandum. Cuius substantia cerebri naturę est uicina. Concauitas omnibus fuit necessaria, ut per eos spiritus uisionis daretur oculis. Sunt autẽ maiores isti totius neruis corporis, quod ex duabus causis contingit, ne concauitatis causa rumperentur, aut ut maiorem quantitatem ferrent spiritus, fuerunt molles ut sentientem facerent uelociter. Prodeuntq; duo isti nerui à duobus quasi uberibus cerebri. Vicinantes autem naribus prius concaui ibi iungunt. A naribus uero protendunt ad oculos hoc modo X. Concauitas ista oculis q̃ maximè fuit necessaria, ut si forte pateret unus ramusculus per alterũ alteri lumen oculo prębe_ret, hoc probare poteris: Si clauso uno oculo alterũ aperueris, neruus à dextro parte ueniẽs, ad dextrũ oculum tendit, à sinistra ad sinistrum. Quorum singulus ad oculos usq; progressus, ita ibi dilatat, ut uitream tunicam circundet, concauus. Spiritus aũt uisionis à cerebro egrediens, & eandẽ tunicã percutiens oculum irradiat. Nerui isti in egressione à cerebro, lenes sunt & molles. Si quanto plus ab eo elongant, tanto duriores efficiunt. Ad oculos aũt conueniunt, ibidẽ rursus mollescunt. Secundũ par neruorum à posteriori parte incipit priorũ. Quorum unusquisq; exit per foramen cranei quod uicinũ est singulorũ oculorũ

cócauitati. Quã circundantes dilatanť, ut per eos oculi moueanť. Par tertiũ incipiẽs retro post se, et per sedẽ capitis exiẽs à puppi, cerebri 4. pari couniť. Sed postea principať separatim. Quod cũ exeat à craneo in quatuor diuidiť neruos. Vnum foramen exit quod uena subijt in uenulis. Hic cũ per ceruicem descendit in uiscera diaphragmati superposita, dispergit se per ea, qd cum per foramen ossis temporis egrediť, & nerui quinti paris commisceť. Tertius cum foramen ossis ocularis exeat, unde secundũ par iam exierat, in tres alios diuidiť neruos. Horum primus furculatus in exterioribus, oculorum angulis dilatatus, lacertos temporũ tandem ingrediť. Alter ab angulis oculorum maioribus narium foramina ingressus ibidem diuidiť. Alius in maxillis in duos neruos se diuidit. Vnus intrat oris interiora ab altero extrinsecus utraq; superioris labri extremitas petiť. Quartus tertij paris neruus superius propter incidentem diuisionem intermissus per maxillas diuidens se, maximum gustum donat linguę. Huius altera pars inferioris labri, dentes radicat & gingiuas. Quartum par 7. principalium tertium pari sibi iunctum, post ab eo seiungiť, & per tunicam palati dispertiť, ut per ipsum sibi tactus præbeať. Quintum uero par ingressione sua in duo diuidiť paria, unum à cerebri incipiens prora, retro tertium, principale par in auricularũ secedit foramina, & ibi se dilatans eadem circuncidat. Hoc autem par, auribus auditum dat. Secundũ par huius quinti à posteriori parte exit prioris, per foramen scilicet ubi os petrosum est. Quod foramen à medicis propter os petrosum uocať orbum, cum tamen sit apertum. Hoc cõmixtum pari tertio ex magna parte secedit in maxillarum lacertos. Altera in temporum ut eorum adiuuet sensum, & par tertium. Sextum par principale à puppi uideť exire per foramen utrunq; in extremitate, lambda græcũ assimilante. Ab unoquoq; eorum tres nerui exeunt. Primus intrat lacertos gulæ uadẽs ad fundamenta linguæ, adiuuans par septimũ in eiusdem linguę motũ. Alter tendit ad lacertos summarũ spatularum. Tertius qui maior est cæteris, per ceruicem usq; ad uenam iuuenilem descendit, per quam uadens in furcula diuidiť multiforiter. Partiť eñ in lacertos gutturis & descẽdẽs ad pectus, in furculã aliã diuidiť & redit ascẽdendo in gutturis lacertos caput habens inferius. Hoc à medicis uocať tornatilis, hic iterum furcať, & ad cor ex parte diuidiť ad pulmonẽ quoq; & canales eius, & suppositus diaphragmati, in uiscera & ossa cedit stomachi, miscẽs se neruis tertij paris. Septimũ par principale incipit à puppi cerebri, unde nucha ortũ habuit. Hoc se in lacertos diuidit linguę partimq; carthilagini cõnectiť gutturali scutũ assimilãti, in lacertos diuisa inclinatos positos in osse lambda græcũ assimilante. Alij à cerebro uidenť procedere nucha mediatrice. Nucha eñ à cerebro descendit in spondyle dorsi incipiens à fine puppi, id est, à prima spondyli colli. Ab hac nucha ex necessitate procedunt nerui, sensum & uoluntariũ motum præ

tum præstantes, membris sub collo positi. Sunt autẽ triginta duo sibi paria & unum tantum impar. In collo enim 8. 12. in dorso, in renibus 5. iuxta anũ 5. in ano 3. in fine ani unum. Primus de 8. exit à prima colli spondyli, secedens in lacertos capitis. Par secundum inter primam & secundam spondylem habet exitum. Partim in cutem tendens capitis ut sentiat, & in posteriores colli lacertos pars altera. Alia in latos uadit lacertos super spatulas. Par tertium inter secundam exiẽs & tertiam, in duos utrunq; diuiditur neruos. Quorum unus ad lacertos interiores, alter ad lacertos utrunq; uadit posteriores. Par quartum exit per foramina tertiæ atque quartæ spondylis cuius unumquodque caput in duo diuiditur. Pars horum maior & plurima contra spondylis quartæ spinam tendit. Inde lacertos inter dorsum & collum positos, inde reuertens in dorsi lacertos surculatur. Pars altera minor miscetur cum pari tertio. Par quintum inter quartam exit spondylem atq; quintam. Cuius unaquęq; pars in duas diuiditur alias. Minor pars adeũdo spatulas in lacertos diuidit̃ earũ. Maior partim in sũmã ꝓcedit dorsi, partim in latos super spatulas lacertos, partim in lacertos inter collũ et caput positos. Altera pars huius maioris miscet̃ cũ 5. 6. 7. paribus à ceruice procędentibus, & secedit postea usq; ad medium diaphragma. Sextum par exit inter quintam & sextam spondylem. Septimum inter sextum & septimum. Octauum inter septimum & octauum. Hæc autem paria partiuntur in multa. Pars enim in lacertos tendit capitis & colli. Alia in lacertos dorsi, alia in diaphragma, præter 8. tantum, alia in ascellas usq; in concauitatem spatulæ; cui motum det digitis, alia in brachij cutem ut faciat sentientem. Primum, 12. parium à pectoris spondylibus exeuntium, inter primam exit & secundam, cuius pars uadit in lacertos inter costas, alia in lacertos super dorsum. Alia super primas costas, & 8. pari iungitur, procedens usq; ad uolam manum, ut per ipsam sibi dentur motus atq; sensus. Alterum par in secundam exit spondylẽ & tertiam, & diuiditur in cutem armi, ut det sensum ei. Altera pars tendit inter lacertos costarum atq; pectoris. Tertium inter lacertos spatularum atq; dorsi, ut motum paret eis. Similiter alia decem paria à spondylibus pectoris exeuntia, unicuiq; membro sibi uicino uirtutem subministrat, & unusquisq; inter duas spondyles exit. Sed tantum 12. ab integrę spõdylis medio procedit. Quinq; parium in renibus alij in lacertos super uentrem, alij uadunt super penem. Alij surculantes descendunt usq; ad summos pedes. Tria à foraminibus ossium ani exeuntia, in lacertos sibi uicinos diuiduntur, & ex magna parte descendunt ad pedes summos. Tria ab ano exeunt, & impar unũ. Primũ exit ab osse, 3. quod ponit̃ iuxta anum & à primo 3. ani ossium. Hic autem & duo alia diuiduntur in multa. Quædam enim in natium lacertis, quædam in uirgæ, alia in uesicæ, alia in ipsam uirgam. Omnes ergo nerui pares atq; principales sunt triginta.

De ligamentis & chordis. Cap. XI.

LIgamentum est substãtia inter neruos atq; ossa, ossibus mollior, neruis autem durior. Incipit ab extremitate ossiũ, ideoq; nullũ habet sensum. Illa enim tantum sentiunt quę de cerebro exeunt. Ligamenta duabus fuere necessaria, uel ut ligent ossa in concatenatione sua, uel ut lacerti cum ossibus per ea ligentur. Eorũ forma est diuersa, aut enim sicci nerui sunt rotunda, quia in locis neruis carentibus sunt posita sicut in concauitate natione armi & cubiti, aut sunt lata, ut ligandorum sint culcitra, & firmiter ligent liganda, aut sunt lata & subtilia sicut panniculi, ut per ea uenæ defendantur, atq; nerui. Cubitales enim chordę & lacerti undiq; sunt his sicut defẽsoribus cooperti, & similiter alij his similes loci. Chordę sunt intra ligamenta & neruos, quia à ligamentis ossium & neruis ad lacertos procedentibus fiunt. Cum enim nerui à lacertis progrediantur, in ipsas diuidunt & cum eisdem miscent. Ligamentorum pars cum eisdem ab ossibus prodeuntibus est mixta. Commixtiones horũ lacerti uocati sunt. Pars neruorum & ligamentorum in summitatibus est lacertorum, in mẽbrorum confinio se mouentiũ, ubi cum eis miscetur, & chordę uocant. Chordarum uero natura ligamentorum & neruorum est media. Vnde etiam sentiendi, ligandi, & mouendi habent supplementa. Earum forma sicut ligamentorum est diuersa. Aut enim est rotunda, aut lata, aut & lata & subtilis sicut panniculi. Rotunda in lacertorum capitibus est posita, & concatenationi eorum est uicina. Hæc autem rotundat, ne quid forte patiat. Quales sunt chordę in brachij & rachæ concatinatione. Lata in cõcatenatione ipsa, ut eius quantitatem teneat. Lata & subtilis sicut panniculi, triplicis est iuuamenti. Aut eñ subtilem sensum dat membris, sicut chordæ sub uolis manuũ constitutæ, & dilatatæ, quæ sunt instrumenta ut uolæ tangant tangenda. Aut & duritiem & sensum pręstat sibi concordãs, quæ sub pedũ se dilatant plantas. Hæ eñ & sensum ut passibilia sentirent dant & duritiem, ut calcatam paterentur soliditatem. Tertium iuuamentum est ut pelliculas corporis operirent, & descenderent sicut chordę super duos lacertos uẽtris positæ, quæ duritiem sibi debent dare. Similiter & omnes aliæ lacertorum uentris.

De uenis. Cap. XII.

VEnę incipiẽtes ab epate fuere necessarię, ut sanguinẽ ab eodẽ ad mẽbra corporis nutriẽda ferrẽt. Sũt aũt naturę rarioris atq; mollioris, ut, quia epatis naturę fuerãt uicinę, mutarẽt aliquãtulũ cuiuslibet rei ad se ueniẽs succũ siue sanguinẽ. Quę de una tunica sunt factę, nõ de duabus sicut arterię. Arterię eñ spm̃ recipiũt & sanguinẽ, istę uero solũ sanguinẽ. Venæ ergo exeuntes ab epate sunt duę. Vna enim exit ab epatis concauitate, quę nomẽ sortita est portę, altera gibbo epatis, unde cõcaua debet uocari. Portę extremitas anteq̃ epar exeat est quinaria. Exiẽs ab epate usq; ad 12. intestinũ uidet pertingere. Ibi uero diuidit in 8. duarũ minorũ una, intrat intestinũ

portans

portans ad epar, succum ab ipso intestino recipiendũ. Altera secedit in stomachum & in aliud intestinũ, quod porta est uocatum, & inde cibi succum portat si quid ibi reperiatur. Reliquarũ sex uenarum duæ magnæ sunt, quarum una uadit in stomachi latitudinem diuidendam in dextram sui partem, portans illuc ab epate cibum unde uentriculus stomachi cibum digerẽs sibi sumit nutrimentum. Altera ad splenẽ usq; progressa, feces sanguinis ab epate trahit. Sed antequã illuc ueniat, diuidit in furculas, & in carnem nutriendam secedit, quam panagras uocant medici. Cum autem ad splenem uenerit, paruula uena ab eo procedit uadens in dextrum stomachi latus exterius ut ab eo nutriat. Hac autem eadẽ paruula furculat postea ut ad pingue tendens rectũ intestinum circueat, & quicquid ibi cibi reperit ad epar referat. Quarta uena in lateris uadit dextram & in intestinum quod colon appellant. Vadit quinta ut similiter superiori faciat. Sexta subtile petit intestinum, & hęc multiformiter diuisa uadit usq; ad ieiunum, & inde orbũ petit intestinum. Et hoc quod iuxta est colon simile faciat superiori. Hæc est diuisio uenæ quæ superius habuit nomen portæ. Alterius pars quæ uocat cõcaua multiformiter diuidit circa epar. Postea ab epatis gibbositate exeuntes quędã cibum à porta ferunt ad concauã. Quædam cũ ab epate seiungantur in duas partes diuidunt. Vna maior pars petit inferior tendens ad extremam dorsi spondylem. Altera minor sursum uadit, de qua modo sumus tractaturi. Ascendens supra pertingit ad diaphragma, & cum ibi se diuiserit, tendit ad panniculum pectoris, & ad panniculum cordis, & ad glandem quæ morum uocat à medicis. Vbi furculata tandem ad cordis auriculam tẽdit maiorem. Vnde egressa in tres diuidit uenas. Vna maior secedit in dextram concauitatem cordis, & inde in pulmonem tendit. Ex hac exit uena quæ uocat arteria, altera dorsum circundat, ibi se diuidens ut ipsum nutriat. Altera petit inferiora pectoris & lacertos costarum nutrit, aliaq; membra costis uicina. Quæ cum cor egreditur multimodè diuidit, subtiliat enim sicut pilus & in panniculum mediantem pectus partit, postq; in duas diuidit. Quarũ unaquęq; tendit ad furculas, & ibi se dilatans facit furculas duas. Quarum una in dextram teneritudinis, & in eiusdem sinistram uadit usq; in carthilaginem, quæ est super stomachi os, & assimilat gladio. Secunda furcula in quinq; diuidit. Prima est super pectus, & in quatuor costas summi pectoris dispartit. Secunda uadit ad spatulas, ad collum tertia. Quarta sex spondylium suppremorum colli intrat foramina ascendens caput postea. Quinta maior cæteris in ascellas uadit, & ibi se in quatuor uenas diuidit. Prima & secunda in molliores se dilatant ascellarum carnes. Tertia in pectus descendit, & exteriora petit uẽtris. Quarta in tres diuidit. Harum una in lacertos cõcauitatis spatularum, secunda in maiorem lacertum ascellarum. Tertia his maior in manus per armũ secedit. Hæc uocat

ascellata

ascellata, quæ est & basilica. Hac diuisione executa, harum uenarum concauitas ascendendo petit furculas ibiq; unaquæq; in duo diuisa, occulte ascendit prima, & uocatur occulta arteria. Aperte altera, & uocatur aperta. Quæ cum se à furculis elongat, in duas magnas partitur uenas. Vna per collum uadit in partes inferiores corporis ante & lateraliter. Altera autem & deorsum ascendet, postea ut circundet furculas, & cum priori mixta uocatur aperta cum appareat. Sed antequam misceatur in multas diuiditur. Quare quędam semper sentiuntur, quędam non in omne tempus. Araneæ enim telæ assimilatur. Quæ cum postea adiuuentur, duæ partes efficiuntur. Vna tendit in latitudinem corporis, & cum redeat in furcularum iungitur cõpagine. Altera colli petit confinia. Vna semper apparentium sensui, per spatulas in manum tendit, & uocatur cephalica, & alibi spatulosa. Sunt & aliæ duæ in istis initio fundatæ. Quarum una spatularũ petit capita, & ibi est diuisa. Altera ad summos ascẽdit armos. Aperta arteria in duas diuiditur uenas, una petẽs inferioria partim diuiditur per maxillas. Altera pars minor, mento datur, & linguæ atq; uicinitati suæ usq; in caput. Occulta arteria ascendit in os stomachi, & ibi diuersa miscetur cum aperta, & inuoluitur gutturi, eiusq; lacertis & etiam ori stomachi. Quod inde remanet ascendit, quam græco lambdá assimilatur, ibiq; diuiditur. Pars in unam secedit spondylem & secundam. Altera subtilata sibi pilos in primã spondylem & caput diuiditur, sicq; craneum intrat per foramẽ ossis lambda, ut illa loca nutriat. Hic secreta finitur arteria. Nunc ergo ad ascellatam quæ & basilica & spatulata reuertendum, quæ & cephalica. Harũ pars in armo multiformiter est diuisa, & in uenam quæ uocatur media, sed rursus adunatur postea. Altera pars remanet integra. Spatulosæ enim pars in cutem armi diuiditur, ut lacerti exteriores inde nutriantur. Ascellata similiter in eodem armo spargitur, ut lacerti interiores per eam recreentur. Sed armi concatenationem his condescentibus media quædam ex utriusq; conficitur. Hoc est, quia brachij est media, uocetur media. Quod remanet de spatulosa, parum in brachij tendit exteriora, brachij funis uocanda descendit in racha manuum inferius, ubi in extraneã rachæ partem diuiditur. Pars altera cum ascellatę iungitur parte, id est, quod remanet de ascellata in partes duas diuiditur. Quare una rursus in duas alias dispartitur, una prioris dualitatis inter auricularem digitũ & medium uadit. Hæc lingua Arabica uocatur osseila. Altera inter medium & indicẽ uolæ petit uicinitatem. Maior pars secundæ diuisionis in tres diuiditur. Vna inferioris brachij latitudinem usq; ad racham tendit manualem. Altera super priorem sita, rachæ petit confinia. Tertia circa cubiti diuiditur media ascendens usq; ad brachij superiora à parte extranea. Quæ in duas diuisa, tendit usq; ad racham in manuum extrema, & ibi inter indicem diuiditur & pollicem. Pars altera petit brachij inferioris extrema in tres ibi diuidentia. Vna harum intra indicem

uadit

uadit & medium & cum mediatrice indicis & pollicis iuncta ibi tandem efficitur una. Altera inter medium & medicum. Hęc est illa q̃ propter splenem incidunt medici sanguinem inde emittentes tam diu, quousq; per se ipsa obturet. Tertia inter auricularẽ secedit & medicum. Hæc est diuisio sursum euntis cõcaue. Pars descendentis anteq̃ diuidatur principaliter in radice ipsa sicut pilus pariter multiformiter & subtiliter. Hi autẽ quasi pili dextra renum panniculos, & sibi uicina petunt, quia ea nutriunt. Postq; hæc pars principaliter furculat, & concauitatem renum ingreditur. Per has renes sibi trahunt sanguinis colamentũ. Quędam à renibus intra testiculos furculãtur. Ab his rursum duæ uenę in renum spondyles eunt. Quæ per duo latera uadũt usq; ad alia, & ad lacertos iuxta anũ. Ab his duabus duę uenulę exeunt quę spondyles intrãt, & ut nucha eas nutriunt. Quę ad spondyliũ finem uenientes, utrinq; uadunt lateraliter, una in dextrã coxam, altera in sinistrã. Inter has duas de radice exeũt 10. uenę, una in anũ uadit. Secunda sicut pilus subtilis ad pelliculas penis. Tertia ad carnem super ossa ani existentẽ. Quarta ad lacertos qui circundant nates. Quinta ad os matricis, & partes inferiores & uesicã. Sexta ad lacertos qui sunt super penis ossa. Septima in eos qui recti sunt super uentrẽ. Octaua in naturã fœmineã, & masculi uirgam. Nona in 10. lacertos coxarũ usq; in ilia. Hac facta diuisione una furcula secedit ab eadem radice quę in coxas uadit, altera in earum exteriora, à parte scilicet extranea, tendens usq; ad inferiora & diuidit multiformiter in inferioris coxæ lacertos, ueniens ad genuũ cõcatenationẽ in 3. diuidit. Vna per medium, & per omnes coxæ lacertos interiores & inferiores petit. Secunda iñ cruris exterioris arũdinẽ usq; in cauillę cõcatenationẽ. Hęc aũt uena uocat scia. Tertia in cruris inferiora descẽdẽs usq; ad eius gibbosa, atq; cauillã. Ista à medicis saphenẽ uocata. Quę ambę cũ ueniãt in calcaneũ, de scia duæ uenæ exeunt, circũdantes minorẽ arundinẽ ab extranea & familiari parte, & diuidunt in pedẽ & supra, & infra. Aliæ duę minorẽ circundant arundinẽ, una ante & altera retro. Hæ sunt uenarũ corporis cõpositiones, quarũ undecim sunt diuisiones. Sunt enim quædã uenæ ad umbilicum fœtuũ uenientes ab epate, aliæ à porta, aliæ à concaua, uenæ quoq; pectoris & uenę diaphragmatis, spatulosa cum suis ramis, & ascellatam cum suis, exteriores arteriæ, & circundantes uentrem uenæ ossis ani, & uenæ exteriores ani.

De arterijs. *Cap.* XIII.

VEnæ quæ uocantur arteriæ naturæ fuerunt necessariæ ut calorem naturalem à corde ad omnia membra ferrent. Hæ autem arteriæ de duobus panniculis sunt compositæ in forma similes, sed in substantia dissimiles. Earum interiora per latitudinem sunt uillosa. Quarũ substantia est dura, & quinquies grossior quam sunt exteriora. Extrinsecus uillosa earũ per longitudinẽ uadunt pauca uero per transuersum. Harum arteriarum substantia est mollissima. Quod eis fuit necesse, quia duos motus

habuere, unum in dilatando cum sibi spiritum à cordis trahunt imo, quod cum exterioribus fit pãniculis per longitudinem uillosis. Secundus est motus constringendi, id est, fumosam superfluitatẽ expellẽdi. Quod cum interioribus fit pãniculis, per latum uillosis. Hi aũt adiuuantur per uillum transuersum. His pãniculis retinetur sanguis qui à cor de trahit. Vnde duriores sunt exterioribus in imo uenis omnibus. Quod eis contigit ne forte ex motu rumpent. Hæ autem uenę à cordis incipiunt sinistra concauitate. Ex hac enim duæ procedunt pulsatiuę, quarum una minor panniculum habet unũ molliorem. Hęcq; uena uocatur pulsatiua. Quæ necessaria ad hæc fuit ut multã quantitatem sanguinis spiritus ferret pulmoni, & aërem exciperet quẽ sanguini donaret. Hęc uena pulmonẽ intrat, & ibi multiformiter est diuisa, altera est priore maior, quam Aristotelici uocãt orithi, audacem uero medici. Ista à corde ascendendo diuidit in duas. Minor secedit in dextrã concauitatem cordis, & ibi diuiditur. A maiore cor circundat. Quicquid remanet de his furculatis, in duas uenas se diuidit. Vna ascendit sursum, altera uero descẽdit uisum. Quæ maior est, quia inferiora mẽbra superiorib. sunt plura, ascendens sursum, duarũ postea fit uenarũ, maior tendit ad gingiuas, & extrãsuerso in dextra latera. Quæ ad molliorẽ accedens carnẽ, qđ appellãt mõglandẽ, in 3. diuidit. Duę sunt maxime procedẽtes in latera occultę arterię, una dextrorsum, altera sinistrorsum. Has in colli sentimus lateribus iuueniles'q; uocant. Quæ absconsæ se cõmiscentes, & in ascensu cranei cõcauitatẽ subeuntes, multiformiter diuidunt, & iunctæ sicut rectę efficiunt subter cerebrũ se dilatãtes, ut spiritus animatus digerat. Postea adiunctæ, & sicut prius duæ effectæ substantiã intrant cerebri, ut animatũ ferat spiritum sibi. Tertia quæ remanserat, in 3. diuiditur alias. Pars ad oculos tẽdit, & in priores costas pectoris, pars in priores colli spõdyles & spatularũ uicinitatẽ usq; in eorũ summitatem, & descendens usq; ad ascellas iungitur cum ascella ab ascellis in manus diuisa, & multimode furculata. Paruæ in lacertis manuũ interiores & exteriores tendunt ab interioribus usq; ad cubitos in quibus extra apparent cum ascellata, & postea redeuntes ad furculas multimode ibi furculant in lacertos'q; brachij diuidunt. Altera ad manuũ racham uadit per superioris uiam brachij. Hæc est cuius pulsum in morbis tangũt medici, altera ab inferioribus brachij ad rachã manuũ tendit diuisa in lacertos uolæ, aliqñ apparet retro manũ. Altera pars uenę ascẽdẽs sursũ usq; ad sinistrã ascellã per trãsuersum, diuidit in sui lateris mẽbra, sicut & altera iũgẽs secũ ascellata. Vena orithi descẽdẽs uisum retro super spõdyles dorsi usq; ad manũ uadit. Ad quam anteq̃ descẽdat in procedẽdo fit diuisio, multimoda eius usq; in uniuscuiusq; spõdylis latera, & intrat spondylis uicina mẽbra. Vna horũ subtilis diuidit per loca pulmõis tendẽs usq; in eius extremitatẽ, & in canales eiusdẽ, Altera uadit in costas, Duę alię paruę in dia

phragma

phragma. Alia circundat intestini subtilia. Quæ postea diuiduntur intro rectum intestinum circumeũtia. Hæcq; uenæ pulsatiles miscentur alijs pulsum non habentibus, & cum subtiles uenas diuidantur, singulas spõdyles singulum par ingreditur. Quędam uero uadunt ad nucham, quædam ad anchas ubi admiscentur uenis pulsum non habentibus. Quæ cum ad ossa ani peruẽniunt in duas se diuidunt, sicut & non habentes pulsum quæ subter eas sunt. Vna uadit in dextram, altera in sinistrã coxam. Sed antequam ad eas ueniãt unaquæq; furculatur. Vna in uesicæ latus usq; ad umbilicum progreditur, quę in uentre in fœtu manente solet inueniri. In perfectis enim uix inuenire poteris. Cum tamen descenderit in lacertos, super anum diuiditur. Veniẽs in coxam multiformiter dispartitur, sicut de non pulsatili uena diximus. Sed quædam pars in interiora, quędam uero uadit in exteriora. Istę sunt arterię quæ habentur in corpore. Quædam uero sunt circundantes fœtum, quædã ab orithi procedẽtes ad uenas usq; nõ pulsatiles. Alię ad 5. spõdyles, alię in medias furculas, alię uadũt ad ascellas, alię iuueniles, alię ad diaphragma secedẽtes, aliæ in primis furculatę ad epar, splenẽ & intestina extendũt se.

De carne uel pinguedine. Cap. XIIII.

CArnis species in corpore sunt tres. Quędã eñ pars neruis & chordis admixta lacertus est uocata, de qua carne dicemus in membrorum compositione. In his autem lacertis maior pars est carnis. Alia caro sola inter durum & molle temperata, alia est glandosa. Sola caro est in coxis & in dorso exteriori & interiori, atq; inter dentes. Sed quæ in coxarum iacet parte extranea, ossium super eam quiescẽtium est quasi culcitra. Caro exterior & interior dorsi duabus de causis necessaria fuit. Interior eñ dorsi interiora calefacit, quæ propter nucham naturalem frigiditatẽ & ossium atq; neruorũ frigida sunt. Est enim eius altera causa, cõcauitatis scilicet neruorum ascendentium, arteriarumq; descendentiũ recreatio maxima, ne forte rumpentes deficiant in uia. Caro dorsi exterior, ab exteriori aere est defensio, & concauitatis spondylium & costarum recreatio. Caro inter dẽtes eorum firmat radices nutriens eos ut sint stabiles. Caro glandosa diuiditur in tria, humectationem enim bonam & iuuantem generat. Quod testiculi & mammillæ faciunt, & glandes quæ subtus linguam sunt. Humiditatem enim ori & linguæ attrahunt, ne nimia siccitate torpescant ad motũ. Duo alia glandosa, aut loca replent uacua, aut uenarum & neruorũ sunt fomenta. Qualia sunt in uentre posita, & ea quæ uocantur mora, & quæ uentriculorũ cerebri sunt media. Sunt & glandosa, expulsum à membris humorem recipientia qualia sunt in ascellis, inguinibus, post auriculas & in collo. Glandes intestinum circumeuntes, uenæ exeunti ab epate fuere necessarię. Quæ cum exeat intestinum circundat, uadensq; inter intestinum & stomachum circundat illud quod pota est uocatũ. Huic uenæ nerui admiscent &

arteriæ. Quę descendentes à corde in corpus inferius circumeundo intesti nis prębent sensus. Hæcq; omnia in loca diuidunt sibi uicina, quia in illa unde fel currit ad intestina. Quorũ uia ex suspensione nimia nõ fuisset tuta, nisi natura mirabilis eis substerneret, hæc glandosa quibus replerent uacua ut in uia hæc quiescent, ne nimio intestino atq; motu se rumperent. Glandosa fuerunt mollia ut suauius quiescerent super ea, uel si forte aliqua duricies eis obuiasset, mollia haberẽt atq; refugerẽt. Glandosũ morũ est maius, quia superiori parte costarum dilatat. Glans illa quæ pini est assimilata in medio uẽtriculi cerebri adhoc fuit posita, ut idẽ quod superiora suppleat. Glãdosa expulsos humores tantum recipientia, in ascellis sunt necessaria, ut humores malos à corde expulsos recipiãt. Quos quia debilia sunt in expellẽdo retorquere non possunt. Inguinis glandosa ab epate recipiunt expulsa. Colli & post auriculas à cerebro eiecta. Pinguedo est res humida, quę maxime inuenit super pelliculas, & neruosa loca naturaliter frigida. Sanguis enim subtilis & unctuosus pinguedinem non obseruat in locis calidis, & penetrabilibus. Sed cum ueniat in loca naturaliter frigida, ibi tãdem coaugulat, & pinguedinẽ concreat. Quod fecit natura ex necessitate nimia, ut quia nerui & pelliculæ sicca fuerant, pinguedine refocillarentur humida, ne forte rumperentur ex nimio suo motu.

De pelliculis & cute. Cap. XV.

Pelliculę siue panniculi subtilia & dura sunt corpora, quibus cooperirent membra. Nihil uero subtilius, neq; pręter ossa durius in toto corpore reperit. Quod fuit necesse ut alia membra possent operire & defendere. Dura ne facile rumperent. Subtilia ne nimia corporis quantitas occuparet. Membrorũ quædam unum, quędã duos habent panniculos, quia lacerti uno tantum sunt contenti, quo undiq; operti sunt. Qui panniculus ita eis conglutinat, ut non facile auferat. Quod tribus de causis necesse fuit. Primo ut membra sibi coadunet. Secundo ut ab aliis separet. Tertio, ut si quando lacerti seinuicem percutiant per hunc panniculum tuti maneant. Interiora membra duos habent. Vnum eadem necessitate qua & lacerti. Alterum superpositum priori, nõ tamen iunctũ ei, nisi ubi membra sunt sibi inuicem ligata, qui fuit necessarius ut membrũ esset tutius & ligaret firmius. Membra interiora pectoris duobus sunt operta panniculis præter illum qui costarũ est operimentum. Membra uẽtris illius ambobus operiunt quibus & cerebrum cooperitur. Quod quomodo fiat, dicemus, sed prius dicendum de costis operimentibus. Panniculus costarum subtilis sicut araneæ tela omnes interiores pectoris operit costas, & membra circũ dat pectoralia. A quo uero prodeunt pectus partientes mediũ. Qui in longitudine à furcularũ incipientes iuncturis usq; in finem tendunt pectoralis teneritudinis. In cuius extremitatibus anterius solidant posterius cum pectoris spondylibus, ubi iuncti paulatim se separant ut ad cor perueniãt. Ad

quod dum peruenit, tunc tandem maxime se iungunt. Eos enim mediauit cor cum panniculis suis. Et postea iungunt cum dorsi spondylibus ubi perfectissime solidantur. Sunt autem in pectore concauitates duæ à se inuicem separatæ. Pectoris uero panniculi dupliciter sunt necessarij. Maior fuit necessitas, ut si una pectoris concauitas suam actionem amitteret, ex passione aliqua altera expleret, quod infirma non posset. Ut si una in parte apostema nasceretur, ibiq; flammatus amitteretur. Altera medietas medium flatum & uocem faciat. Si enim utraq; infirmetur morte intercedente uitalis flatus amittitur. Minor fuit necessitas ut ab ipsis exirent, qui alia membra intra concaua operirent, id est, cor, pulmonem, uenas, neruos & arterias, ligentq; membra pectoris, ne suis excedant locis. Cordis panniculus qui sui casula esse dicitur, ex omnibus cor circundat partibus. Cuius forma formę cordis est imaginata. Qui aliquantulum à corde est semotus, ne cor à suo motu prępediretur. Hic cordis sedi colligatur uenis & arterijs ab ipso procedentibus, panniculisq; pectoralibus in acumine cordis ambobus colligatur panniculis in fine pectoralis teneritudinis. Itidem se habent omnes panniculi membrorum pectoris, sed non adeo sunt remoti. Est & alius Arabice siphac uocatus, qui sicut araneę tela subtilant, qui sub lacertis uentris positus à gladiata carthilagine incipit, quæ superest ori stomachi tendens usq; in os penis, circundansq; stomachum super os dorsi dilatatur. Est autem circa os stomachi grossior, sed semper subtiliatur usq; ad penis os solidatus cum diaphragmate superius, & lateraliter cum lacertis ambobus, qui super uentrem dextrorsum & sinistrorsum ponuntur. Subtus cum penis osse ligatur ita firmiter ut uix aliquid eradicet, maximeq; cum diaphragmate & lacertis illis utrisq;, ex quibus exeunt chordę subtiles atq; paruę, quę huic panniculo uniuntur, ideoq; inseparabilis esse comprobatur. Vnde quidam putant chirurgici in consuetudine uentris uulnerati solum siphac tangi atq; consui. Quod falsum est cum siphac & sit coadunatio chordarum. Iste fuit utilis quinq; de causis. Primo, quia operimentum est membrorum omnium, sub diaphragmate positorum. Secundo, ut defendat, ne lacerti uentris cadant super uiscera. Tertio, ut cum feces cibi exiccantur facile expellantur. Siphac cum diaphragmate istud retro, ille ante, cogent feces exire, sicut cum constringant manus res aliqua liquida emittitur. Quarto, ut non multum stomachus infletur, cum res inflatiua comedatur. Cibi enim destruitur uentositas exprimentibus diaphragmate & siphac. Quinto, ut colliget omnia sub diaphragmate membra posita. Dat etiam iste siphac panniculos per uiscera, ut sicut totum corpus cutis, ita & uiscera custodiant panniculi, stomachum, epar, splenem, renes, intestina, matricem, uesicam, testiculos, uenas, arterias atq; neruos. Panniculus operiens stomachum, grossior est panniculis aliorum uiscerum. Hoc ideo ut si infletur non rumpatur: Hic cum siphac ligatur. Subtiles epatis panniculi cum diaphragmate sunt ligati, ex parte gibbositatis cum intestinis ex parte sui concaui. Pelliculæ

culæ splenis cum posterioribus ligant costis, & cũ anchis. Similiter renes, intestina, uesica, matrix, atq; testiculi, habent pelliculas se operientes & uicinis sibi membris colligantes. Testiculorũ pãniculus, quia siphac ad spermatis uasa digredit, in utrunq; testiculũ diuidit, unde uterq; operit, sacculusq; testiculorum uocat, à siphac item ingredit unus ipsius & intestinorũ medius, cui uentris pinguedo cõiungit, quæ arabice scirbum uocatur, & à pinguedine secedens intrat intestina, quę circundat operiẽs uenas & arterias. Iste unus atq; solus duas uenas neruos & intestina defendit & circumligat. Quomodo scirbum uenis pinguedine & panniculis conficit, hic modo reticebitur. Cum enim de cõpositis sit membris intra cõposita dicet. Hi panniculi omnia mẽbra tegunt, & à summo craneo prodeũt, cerebrumq; operiũt in quo tantũ 2. sunt. Grossior unus dura mater uocat, & craneo supponit. Hic cerebro fuit necessarius, ut à duricie cranei ipsum tutaret. Quod cranei ossibus connectitur serrã assimilantibus. Alter est subtilis mixtus, & colligatur arterijs atq; uenis, formę assimilatus secundinę. Secundina eñ nihil est aliud q̃ uenę & arteriæ & pãniculi sibi inuicem cõnexi. Hic fuit necessarius ut per ipsum à dura matre cerebrũ defenderetur, uenisq; sibi ministrantibus nutriret, atq; calor naturalis per pulsus daretur ei. Omnes ergo uenæ, nerui, & arterię his pelliculis duabus intra cerebrũ operiunt, quo ad craneũ egrediantur. Sed de cerebri dicturi cõpositione, de his dicemus liquide. Sicut autem natura mirabilis pelliculas fecit interioribus tutandis, ita & cute extrinsecus circũdedit ne quid forte pateret deforis. Cutis aũt in omnibus mollior subtiliorq; efficitur, quod in quibuslibet alijs animalibus, propter nobilitatẽ tactus. Si enim dura & grossa esset sicut piscium conchile, cũ pateretur nihil sentiret. Si pilosa sicut asinorũ, atq; boum pilorũ massa attenuaret tactu. Vnde in manuũ uolis subtilior & mollior fuit, & in capite fragilior q̃ in alijs mẽbris ut fumositates, à toto corpore reciperet, & excluderet. Est autem & hæc cutis tota undiq; perforata ut fumosa excludat. Hæc autem foramina pori sunt uocata. Cutis quoque hominis non in omnibus est æqualis mẽbris. Cutis enim faciei subtilior est alijs causa sensus atq; claritatis. Si enim grossa foret, rubor sanguinis non in ea appareret. Grossa est in alijs membris sicut in pedũ plantis. Quod ideo cõtigit, ut forte pungentibus aculeis, non ideo lęderent lacerti. Est & mollis sicut uolarũ cutis. Quod ideo fit ut cito mutarent in naturã sense rei. Est & dura sicut pedis planta, ut calcari possent dura. Est nõ pilosa ut cutis manuũ atq; pedum ut maiorẽ habet sensum. Pilosa sicut capitis barbæq; & supercilij, dicetur cum de pilis tractabimus. Cutis omnibus sic coniugitur suppositis ut nullatenus possit excoriari. Solidatur enim cum lacertis, sicut illa maxillarumq; atq; frontis, labrorumq; & faciei, natiũ quoq; extremitatis uel cum chordis, ut uolarũ & manuum & plantarũ pedis. Quia chordę exeunt à lacertis mediorũ brachi

um

um quæ anteq̃ ueniant ad racham manuũ, dilatate plantas implent digito rum ipsarũ manuum. Quod tribus de causis cõtingit uel ex tactus nobilitate, uel ne pili ibi nascerent̃ quibus tangendi sensus impediret̃, uel ut mixtio cutis & chordarũ quoddam facerent temperamẽtũ. A lacertis crurũ exeũt chordę ad plantas pedũ. Et uenientes ad cauillam ibi tandem se dilatant, plãtasq́ operientes se perfectissimè illigãt̃, ut uix aut nunq̃ excoriari queant. Cutis aliorũ mẽbrorũ inter se & lacertos habet panniculũ, unde facilius excoriatur.

De pilis & unguibus. Cap. XVI.

Pillorũ & ungularũ nõ idẽ quod totius corporis est incremẽtũ. Om̃ia em̃ mẽbra corporis in longũ atq; latũ uident̃ augmẽtari. Sed hæc solũ in longitudinẽ crescũt. Itẽ definitũ habẽt mẽbra crescendi modũ. Hęc aũt augmẽtant̃ interim dũ uiuit̃. Quod iccirco fit, quia quędã expulsio sunt corporis. Pili ex fumo calido conficiunt̃ & sicco. Subtilitas em̃ fumi dũ egredit̃ externo aẽre exiccat̃, & dũ mollicies interioris fumi per poros exeat aẽr exeuntẽ & nõ se diuidentẽ exiccat. Sũt ergo pili naturaliter iuuamentũ corporis, uel tm̃ expulsio superfluitatis iuuata, capilli supercilia & cilia. Capilli em̃ caput custodiũt, honestant & defendũt. Quibus si careat maxima est inhonestas, & pręcipue in mulierib. Supercilia defendunt, ne quid nociuũ desuper cadat in oculũ. Sũt & honestãtia, quia homo nõ decorat̃ eorũ carẽtia. Cilia ante & retro susum & uisum sunt oculorũ iuuamenta. Hoc aũt ꝓpriũ, qui nõ est aliorũ pilorũ. Ante em̃ sunt erecta, quia si forte lauarẽt̃ sursum, oculũ nõ clauderet̃, neq; ab anteueniẽtibus eũ ictib. defenderẽt. Sed hoc sursum, illa deorsum cooperirẽt uisum. Hęc eadẽ nõ crescunt, quia naturaliter sicut alia mẽbra fundata sunt. Palpebrę factę sunt nõ pro se atq; durę duabus de causis, uel ut pili sẽper erecti essent, uel ne crescerẽt. Herba em̃ in terra molli nimis inclinat̃ atq; crescit. In terra dura nõ crescẽs stat erecta hoc fecit natura corporũ iuuamẽta, atq; ornamẽta. Solũ ornamentũ est barbã bene apparẽs & cooperiẽs maxillas. Est aũt causa cur masculus & nõ fœmina barbescat, qa masculi sunt calidiores, in quib. fumus qui pilorũ est materia magis augmẽtat̃. Quẽ qa naturę nõ sufficiebat expellere, expulit per duo loca, id est, caput atq; barbã. Vnde fit ut fœminę calidissime aliqñ uideant̃ barbescere, & ecõtra in masculis frigidis. Vnde nõ barbescũt eunuchi, quia mẽbra perdiderũt calidiora. Pili ergo isti facti sunt à natura, ut essẽt iuuamẽta & ornamẽta. Aliĳ em̃ om̃es naturę sunt expulsiones, quia mẽbra calida & humida & inde fumũ emittẽtia sunt pilosa, sicut penis propter testiculorũ cõfinia & pectus propter uicinitatẽ cordis. Hęc om̃ia non sunt naturalia, sed superfluitatis expulsiua, sicut uidemus in hortis quędã nõ studio colentiũ nasci, lingula est solidata cũ carne sibi iuncta & cute suprema. Cuius ligamẽta sunt chordosa. Veniũt tamẽ ad ungulas, nerui, uenæ, & arterię, ut eis dent sensum & naturale nutrimentum. Harũ incrementũ non longũ est atq; latũ, sicut aliorũ est mẽbrorũ. Erit ergo tm̃ longũ sicut & pilorum.

CONSTANTINI
AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu necessarijs locis, Liber III.

Tertia pars 36. habet capita, anatomiam compositorum membrorum & iuuamentum ipsorum.

CAPITA LIBRI.

De compositis membris. *Cap.* I.

VIA superius de cõsimilibus tãtum membris tractauimus, de compositis membris quæ officialia dicuntur dicturi sumus. Composita ergo membra, aut sunt uniuersalia, ut caput, manus & pedes, aut particularia, quæ uniuersaliũ sunt partes, ut lacerti uel musculi, qui & ipsi compositi sunt de carne, de neruis, ligamentis & panniculis. Caput de lacertis similibusq; mẽbris compositum est. Prius ergo de compositione lacertorũ sumamus exordium. Ignoratis enim totius partibus, & ipsum totum ignorabitur.

De lacertis siue musculis. *Cap.* II.

MVsculus ergo de carne componitur, neruisq; & ligaminibus atque pelliculis uestitur, & super ossa ligatur ligaminibus ab ipsis ossibus procedentibus. Nerui enim à nucha uel cerebro exeuntes ad lacertos, cum ad superiorem ueniant extremitatem, in multimoda se cluduntur diuisione, & in lacertorum misçẽtur carne. Ab ossibus quæ musculis

musculis supposita sunt, ligamenta exeunt, quæ cum neruis & carne se confundunt. Ex his corpus conficitur quod lacertus uocatur. Ab inferiori extremitate musculi exeunt, nerui cum ligamentis. Quæ cum misceant̃ corpus efficiũt, quod chorda uocatur. Chordę autem & nerui fuere necessarij causa motus uoluntarij. Chordę enim exeuntes musculi extremitatem extensæ ligant membri concatenationem cuius causa musculus est factus. Cũ autem necessarius sit membri motus, lacertus in sui originem retorquetur, cum quo chordę ita fortiter trahuntur, ut membra concatenata moueant̃ & in lacerti partem reducantur. Si enim uolas manuum interior mouerit lacertus, ad eundem interius tota manus replicatur. Si autem exterior, dilatatur manus, & extra reclinatur. Omnes lacerti 5. modis sunt diuersi. Scilicet in quantitate, figura, situ, loci compositione & chordarũ ab eis egressione. In quantitate, quia quidam sunt magni, ut maiora membra sicut coxæ per eos possunt moueri, quidã parui, ut palpebrarũ lacerti, & per quos minores pedum mouentur digiti, ut testat̃ Galenus. Hi præ nimietate suę paruitatis uix inueniuntur ab anatomicis. Sunt & subtiles lacerti sicut super uẽtrem positi, qui uentri & intestinis fuerunt necessarij in expressionibus digestionis & ut adiuuarent uesicam ad expellendam urinã. Proficiũt etiam parturientibus in fœtuum exclusionibus & ab eisdem diaphragma adiuuatur cum pectus exprimitur, ut uox siue flatus recipiatur. Per hos etiam calefit stomachus. In figura quia sunt trianguli sicut lacerti pectoris, alij rotundi sicut circundantes uesicam, atq; anum. Alij quadrãguli sicut super uentrem positi. Alij longi sicut duo illi super uentrem suspensi. Ex situ loci sunt diuersi, quia qui recto mortui fuerunt necessarij, super longitudinem membrorũ sunt erecti. Ex compositione diuersitas lacertorũ est super uentrem locatorum. Quorum caro neq; neruis neq; ligamentis cõmiscetur, cum in eorum extremitatibus chordę solident̃. In chordarũ egressione dissimilitudo uidetur, quia aliquãdo à lacertis duob. siue trib. una sola chorda egredit̃, sicut illa grossa quæ ad pedes protenditur. Hæc à duobus exit lacertis, quia eñ membra erant maxima, unus lacertus eis non sufficiebat. Sunt ergo duo ut tractus sit fortior, uel si unus lacescat, alter medietatem suam suppleat. In membris quoq; similibus idem inuenitur. Sunt autem lacerti, à quibus duæ uel tres chordæ exeunt, uel complures, sicut de medio inter 7. uel in crucis prora posito. Ab hoc enim 4. chordę exeunt, & ad 4. digitos pedum tendunt. Quod ita fuit magnus, quia si unus solus esset idemq; paruus, chordæ adeò subtiles essent, ut digitis illis nõ sufficient. Similiter in quibusdam alijs membris inuenies. Sunt enim quidam lacerti à quibus chordæ non exeũt, sed quasi in eorum extremitate solidatę sunt, sicut in lacertis super nates, uesicæq; collum circundantibus. Huiusmodi sunt diuersitates lacertorum.

De lacertis mouentibus collum & caput. Cap. III.

LAcerti autem omnes in 8. diuiduntur partes. Alij enim caput & collum mouentes, alij gulam atq; guttur, sibiq; uicina, alij spatulas, alij manum, alij pectus, alij uētrem & eius uicina uoluntarium motum habentia, alij pedes, alij uero coxas. Lacertorum capitis 5. sunt modi. Sunt enim quidam faciem mouentes totam, præter mentum & oculos. Alij mentum, alij oculos tantum, alij caput, alij collum. Mouentes faciem sunt 7. duo mouent maxillas & separāt labra, hiq; appellantur lati. Chordæ de prima horum parte à spinis spondylis colli exeunt, & in extremas maxillas tendunt separatim mouentes eas, in quibusdam etiam hominibus auriculas. Secunda pars chordarum ab ossibus procedit mediarū spatularum, ascendensq; per collum, ad extrema uadit labrorū, una sinistrorsum, altera ad extrorsum. Quę cum ambæ utrinq; moueant̃ sine tortura os mouet̃. Si una sola, os in chordæ partē torquet̃. Chordæ tertiæ partis ab ambabus exeūt furculis, & ascendendo uadunt in inferiora labra torquentes inferius buccam. Quartę partis chordæ in transuersum ab eisdem furculis exeūt in hūc modum 10. Procedens enim à dextra parte petit sinistram, & econtra sinistra dexteram. Quę cum trahantur utraq; labra iunctim egrediunt̃. Lacertorum faciem mouentium duo superius labra trahunt. Alij duo super extremitatem dilatantur narium, unus super frontem fronti necessarius, ut per eum oculi clauderent̃ & aperirent̃. Lacertorum oculos mouentium, quidā palpebras tantum, quidam oculos, quidam usuales adiuuant neruos, ne forte rumperent̃, cum ad uidendum nimis aperirent̃. Palpebras mouētes sunt tres. Vnus est suspensus in eodem osse ubi est oculus. Chorda huius palpebrarum pelliculis cōnectit̃. Quod necesse fuit, ut aperirent̃ oculi. Alij duo subtiliores primo in angulis sunt positi, & quasi concauitati oculorum consepulti. Chordę eorum ad extremitatem ueniunt palpebrarum, & utrunq; se cum eis iungunt. Hi claudūt palpebras, si utraq; suum officium suppleat. Sed si una patiat̃, pars palpebræ tunc claudit̃, pars uero aperitur. Quæ passio ab Hippocrate esiosilos uocat̃. Lacerti firmantes uisuales neruos, secūdum quosdam sunt duo, tres uero secundum alios. Lacerti mouētes oculos 6. sunt. Duo ipsos oculos regunt. Tertius in dexteram partē, quartus in sinistram, quintus superius, sextus trahit inferius. Lacerti mentū mouentes, sunt 4. pares. Duo pares ad superiora mentum mouentes, hi sunt ambo lacerti temporum, & ambo lacerti qui in ore sunt. Tertiū par incipit post auriculas, parumq; descendens in collum, post ascendit ad mentum, inferius mouens ipsum. Quartum par est super maxillas, mouens mentū in utraq; latera, hi masticatores uocant̃. Lacerti mouentes caput, dupliciter accipiuntur, aut enim caput mouet̃ solum, aut caput & collum. Solum caput mouentes, quidam inferius inclinantes, & sunt duo pares post auriculas incipiētes

& usq;

& usq; in furculas, & pectoris teneritudinem euntes. Quidã in altum erigũt & retro flectũt. Hiq; 4. pares sunt. Quidã utrunq; mouet, & duo pares sunt, in cõcatenatione positi capitis, unus dextrorsum, alter sinistrorsum. Caput & collum mouentium, quidam mouent retro, & sunt pares 4. quidam mouent ante, & in latera utraq;. Estq; par unum subtus os stomachi positum. Cuius uillum cum prima & secunda spondyli est solidatum.

De lacertis mouentibus guttur & sibi subiecta. Cap. IIII.

LAcerti mouentes gulam & guttur 4. sunt, qui à teneritudine pectoris incipiunt. Duo iunguntur cum ossibus lambda assimilantibus, mouentes gulam inferius, & duo ligant cum carthilagine scutum assimilante. Alij 4. sunt, qui ad inferiora trahunt. Lacerti gutturis sunt 16. Duo incipientes à lambda, & duo à scuto. Quatuor adinuicẽ iuncti, ut scutum stringant carthilaginis. Quatuor circa carthilaginem iungunt quæ carent nomine. Duo stringunt carthilaginẽ scyphum assimilantẽ. Duo incipiunt ab osse sagittam assimilante, pertingẽtes ad utraq; latera linguæ. Sunt & alij 5. à lambda incipientes, quorum 4. linguam mouẽt, 5. lambda tenet. Sunt & duo linguæ superpositi per latum uillosi. Gulæ duo sunt lacerti, unus dexter, alter sinister, qui necessarij sunt ad uocem emittendã, & ad trãsglutiendum. Solius colli 4. sunt lacerti, duo sinistrorsum anterius mouent collum, alij uero retro sinistrorsum.

De lacertis mouentibus spatulas. Cap. V.

LAcerti mouentes spatulas sunt 7. duo à spondylibus exeuntes, & per transuersum descendentes. Vnus in oculorum spatularũ ascendens in furculas sursum, ut uersus caput trahat spatulas. Ad inferiora alter iungitur cum spatulis, & simile facit priori. Tertius incipiens à prima spondyli se cum oculo spatularnm iungit, & spatulas ad collum erigit. Quartus à lambda incipit iunctus costæ superiori, & rostro adhærens cornu. Quod ad hoc iuuat ut in partem colli leuet spatulas. Quintus & sextus à spinis spondylium dorsi incipiunt, dilatant spatulas, atq; stringunt. Septimus ab osse pectoris in inferiorem spatularum partem tendit. Quod fit ut in uno motu spatulas, ante inferiusq; trahat: Et similiter ad armos inferius retro.

De lacertis mouentibus manus. Cap. VI.

LAcerti mouent manus tripliciter. Alij enim armum, alij manualem plantam, alij mouent brachium. Mouentes armum 12. sunt. Tres à pectore ascendentes armum mouent in partem extraneã. Horum unus qui & maior sub mamillas incipit, alij duo ab ossibus teneritudinis, aliorum duorũ unus à costis incipit posterioribus. Alter ab anchis à quibus singulis lata chorda exiens nectitur cõcatenationi armorum. Quinq; ab ossibus incipiũt spatularum, & armo se iungunt. Vnus horũ in lateralibus est

est spatularum, alij duo in extraneã partem mouent armũ, sed raro. Præter hos 12. quidam alius paruus est lacertus in fundo spatularũ positus, iuuans per transuersum moueri armũ. Lacerti mouentes brachium 4. sunt positi super armũ per transuersum in hunc modum. X. ad hoc ut brachiũ lateraliter tenerent rectũ sursum etiã & iusum. Duo horũ in anteriori parte locati sunt. Horum unus qui & maior incipit ab interiori parte lacertorũ spatulæ, alter ab exteriori armo. Sunt & alij duo lacerti retro dilatantes brachiũ. Vnus qui & maior à familiari parte incipit armi protendit' ad brachium superius. Alter & minor incipit ab inferiori brachio. Chordæ eorũ chordis iũgunt' superiorũ. In extranea parte brachij sunt 10. lacerti. Vnus est in medio exterioris brachij incipiens ab extranea parte armi, intrans tres alios sibi iunctos. In latere trium tres alij sunt in superiori concatenatione cubiti. Est & alius lacertus in extraneo latere incipiẽs ab inferiori armi parte. Duo alij lacerti per transuersum inuersant retro brachium. Lacerti mouentes plantas manuũ 7. in familiari parte brachij sunt, per longum suspensi. Alij sunt in ipsis plantis. Illi septem sibimet sunt suppositi, ut inde premantur digiti. Est & alius paruus incipiens à media parte capitis armi, à parte familiari. A quo exit chorda quæ dilatatur subtus digitos & plantas. Quod fit tribus de causis. Vt firmet plantas manuum ut bonũ donet tactum, ne ibi nascantur pili. Sunt & alij duo subtus hos ex transuerso. Ad hoc necessarij ut brachium cum tota manu inuersent in faciem sui. Lacerti super manum locati 18. sunt in duos ordines dispositi. Iuxta cutem sunt septem. Quinque horum digitos mouent sursum. Ab unoquoq; horũ chordæ paruæ exeunt iunctæ cum concatenatione pectinis manuum. Vnus lacertus separat pollicem ab alijs omnibus. Est & alius quo auricularis à medico seiungit'. In inferiori ordine plantarum 11. lacerti sunt. Quidam horum concauitatem plantæ faciunt, & à racha manuum incipiũt & alij iungunt', cum uno quoq; 4. digitorum, bini & solidantur cum prima cõcatenatione ipsorum, & per hoc mobiles fiunt.

De lacertis mouentibus pectus. Cap. VII.

LAcertorum pectoris, alij pectus dilatant tantum, alij stringunt. Dilatantes sunt 9. quorum unus est diaphragma, alij duo subtus furculas. Vnusquisq; horum incipiens ab osse quod uocatur caput spatulæ, iungitur cum prima costa pectoris sursum trahitur ut adiuuet dilatari pectus. Sunt & 3. pares alij, quorum unus à secunda exit spondyli, sicut diximus alibi. Secundus est in concauitate ossis spatulæ. Tertius incipit à 7. spondyli colli. His omnibus pectus dilatatur. Duo stringentium per longum ad costas tendunt. Hi pectus colligunt & constringunt. Sunt & alij 5. pares costas inferiores sursum trahentes. Sunt & duo lacerti per longum in extremitate pectoris uicini teneritudinis super carthilaginem gladio assimilantẽ

ſimilantem. Lacerti dilatantes & ſtringentes inter coſtas ſunt pectoris. Inter duas enim coſtas, unus eſt lacertus, qui in uilli cōpoſitionem diuerſus, ex cuius uilli compoſitione actus diſcernitur uniuſcuiuſq;. Quia lacerti qui ex parte coſtarum ſunt maiori; dilatant pectus cum uillo exteriori, & ſtringūt cum interiori. Qui autem eſt ex parte carthilaginoſa, cum exteriori uillo ſtringit & cum interiori dilatat.

De lacertis mouentibus uentrem & ſibi ſuppoſita. Cap. VIII.

LAcertorum uentris, alij ad uentrem, alij ad teſticulos pertinent, alij ad ueſicę collum, alij ad anum, alij ad ipſam uirgam. Ventri attinentes 8. ſunt, duo ſubtiles, alios ſitu loci ſuperantes, quia ſunt cuti uicinantes incipientes à latere carthilaginis gladio aſſimilantis, & ab extremitate coſtarum poſtremarum ueſtientes uentrem totum uſq; in os penis ſecedunt, quorum uilloſitas uadit per longum, qui duabus chordis cum oſſe ligantur penis. Sunt & alij 4. lacerti per tranſuerſum poſiti & primis ſuppoſiti. Quorum uilloſitas ex tranſuerſo eſt locata, hi ab oſſe anchæ incipiunt, ad coſtasq; poſteriores ueniūt. Duo alij à dextris & duo alij à ſiniſtris in hūc modum X. Duo quoq; alij his 4. ſunt ſuppoſiti quorum uilloſitas per latū uadit. Hij à dextris & ſiniſtris totum ſiphac operientes, à ſpondylibus renum incipiunt, & ab oſſibus anchæ uadunt uſq; in extremitatem poſteriorum coſtarū in medio iuncti ab ipſis procedente, pelliculamq; aſſimilante cum ſiphac ſolidati, ne expreſſionibus nimijs digeſtionis urinæ, uel partus rumpatur. Et firmatur diaphragma, ne uocis ſiue tuſſis ſcindatur expreſſione nimia. Idem ſtomachum calefaciunt. Lacerti deſcendentes ad teſticulos in maſculis ſunt 4. In fœminis 2. In maſculis duo à dextris, & duo à ſiniſtris. In fœminis 2. unus dextrorſum & alter ſiniſtrorſum. Qui neceſſarij ſunt, ut teſticulos teneant ne iuſum cadant. Maſculorū ideo plures, fœminarum uero pauciores, qui teſticuli maſculorum iuſum pendent, fœminarū uero firmiter ſedent. In collo ueſicæ uero ſunt lacerti, unus circundat collū & uillum eius per latum, cuius duplex eſt iuuamentum. Premit enim collū ueſicæ in effuſione urinæ, ſtringitq; ne urina ante tempus exeat. In uirga 4. ſunt. Duo dilatantur uiæ uirgam petentis. Quorum eſt iuuamentum dilatare uiam, unde ſperma recta uia eat ad uirgam, & ut recte exeat eam. Duo alij ab oſſe incipiunt penis, & cum uirga per tranſuerſum iuncti iuuant uirgam in erectione ne aliquorſum dimittatur eadem. Hi cum fortiter dilatentur, uirga ſurſum erigitur. Si unus tantūmodo moueat, uirga in partem ſui diuertit. Lacerti mouentes nates 4. ſunt. Vnus in extremitate recti inteſtini iuuans & mundificans ipſum ne quid remaneat indigeſtum. Alter ſibi ſuppoſitus extremitates inteſtini circundat ſtringens atq; claudens ne quid extra ab inuito exeat. Cuius ſuperiores extremitates cum fundamento uirgæ ſunt initiantes. Duo alij utrunq; alternatim poſiti, ſuperius nates leuant

ne colon exeat cum nimia tenesmos urgeat. Inde enim fit ut mollescētibus & laxantibus his cum colon exierit, non ad locum suum redire possit, nisi reducatur cum digitis.

De lacertis mouentibus coxas. Cap. IX.

LAcerti mouentes coxas 10. sunt. Duorū unus incipit ab osse anchæ, alter ab osse coxæ. Exiens ab ancha 2. habet capita. Quæ fuerunt necessaria ut lateraliter mouerent coxas. Sunt & duo alij incipientes ab osse penis, unus à parte extranea alter à familiari. Quæ simul iunguntur, & in acumine maiori solidant. Os eñ coxæ 2. habet acumina uersus genuum confinia, in extranea parte maius, in familiari minus. Horum iuuamenta coxas dilatant atq; stringunt. Quia qui incipit à parte familiari, ante & in familiari parte regit. Alter ab extranea retro regit, & in parte extranea. Est & alius solum ad dilatandum factus.

De lacertis mouentibus crura & pedes. Cap. X.

LAcerti mouentes crura sunt 9. Tres maiores in parte coxæ familiari ante positi, atq; locati. Vnus incipit à maiori coxæ acumine protendens usq; ad genua, à quo exeunt chordæ. Duorum aliorum maiorum unus ab eodem exit acumine, & à recto osse iunctus cum genu atq; cruris ossibus. Sex dilatant crura. Quinq; retro positi in coxæ parte familiari, minores sunt prioribus illis. Duorum horum laterales sunt illorum 3. Qui incipientes ab osse coxæ, rectoq; iungunt à parte familiari cruris iuuantes motum cruris à parte familiari. Tres alij post 2. retro sunt positi, incipientes à sede coxæ. Ab his una chorda egreditur, & in concatenationē genuum ligatur. Vnus in familiarem partem inclinat genua, & in eadem mouet crura. Medius cum coxæ capite in familiari iungitur parte ut sibi trahat crus, quia concatenatione genuum copulatur, & ambobus lacertis cruris maioribus. Nonus lacertus est paruus, & in concatenatione genuum fundatus, iuuans crurum motus, in utrunq; latus. Lacerti mouentes pedem atque digitos, quidam in crure, quidam ponuntur in calce. Lacerti cruris sunt 14. Septem retro, incipiuntq; à coxæ capite duo, & cum maxima chorda ligantur cum calcaneo. Hæc chorda cum calcaneum trahat, cum crure ipsum firmat. Qua patiente officium pedis uidetur perire. Est & horum alius uiridis lacertus, qui incipiens ab extranea arundine cruris, usque in calcaneum tendit, neque ab ipsa chorda exit. Hic duos priores adiuuat, ut si unus illorum patiatur, hic patientis uicem suppleat. Sunt & aliorum 3. alij quorum unus ab extranea cruris arundine exit, & eius chordæ in duas diuisæ, medium digitum & eius lateralem capiunt minimum. Secundus à posteriori parte cruris incipit, à quo chorda exit, & in priorem chordam tendit, ubi in duas se diuisit, ligans pollicem, & eius

& eius minorem digitum exteriorem. Tertius à capite incipit familiaris arundinis, cuius chorda ab extremitate infima iūgit̃ cum racha, & usq; in pollicem se solidat retro mouens pedem, & in partem familiarem. Horum trium uniuersale est iuuamētum digitos mouere, pedemq; firmare. Septimus incipit à coxæ acumine maiori uadēs in calcaneum, à quo chorda exit dilatans se in plantam pedis, cui dat duriciem tactusq; lenitatem. Septem priorum unus qui est maior incipit ab interiori parte familiaris arundinis, à quo chorda exiēs uadit super pollicem, pedem totum à terra leuans sursum. Alter exit ab eodem loco, unde & priorum, tendens in prius os pollicis, ut pedem in q̄uodlibet latus torquere possit. Tertius inter duas arundines locat̃, à quo tādem chorda egreditur, tendens ad pollicem ut per eam dilatetur. Quartus ab extraneæ incipit arundinis capite, & digitis appositus 4. chordis ligat ab eo procedentibus. Quintus ab arundine exit extranea pollicem constringens, cum chorda una. Sextus ab eadem arundine egredit̃ paruus, cuius chorda à parte extranea ad minorem digitum protenditur. Similiter 7. quia secundum à minimo progredit̃ ambos iuuantes ut pedem in anteriora dilatent. Si cum duobus lacertis moueatur sursum erigitur. Lacerti super pedem sunt 26. Quinq; super calcaneum, quorū unusquisq; chordas habet ad digitos euntes, ut eos moueant lateraliter. Septem sunt in medio pedis, quorum iuuamenta iuuantibus in media planta sunt similia. Quatuor in racha sunt positi chordas habentes, digitos præter pollicem mouentes. Decem reliqui ante unāquanq; cōcatenationem sunt positi. Duo iuuant horum, sicut duo in uolis manuum. Sed sicut testat̃ Galenus multi anatomicorum istos duos negauerunt, quia inuenire non potuerunt. Hi sunt musculi totius corporis, qui sunt numero 171.

De compositis membris interioribus ut cerebro. Cap. XI.

COmpositorum membrorū cōtexio incipienda est à cerebro, quia cerebrum est dignius & nobilius membris alijs omnibus, quia materiale fundamentum est in homine, ut potestas rationalis est animæ ad actualia possit procedere. Quod in excellentiori parte positum, causa est oculorum. Sicut enim homo aliquid remotum discreturus ad altiora loca progreditur, ut latior prospectui detur uisus, sic natura mirabilis in arce locauit superiori, ut quæ sibi cerebrum suppeditat, discernere exterior uisus ualeat. Cerebrum ergo est corpus album, & sine sanguine humidum, quod ideo fit ut cito mutet̃ in naturam sentiēdi. Diuidit̃ autem in duas partes principaliter. Scilicet in proram & puppim. Quarū differentia est grossior cerebri particula, quę duplicat̃ inter duas. Prora est puppi maior & mollior. Magna ut nerui sensuales ab ea procedunt qui sunt 7. pares. Puppis minor est quia pauci nerui ab ea prodeunt & à nucha. Mollis fuit prora, quia cum sensuales nerui ab ea exeāt, hanc emolliri oportuit, ut sensum cito

reciperent nerui. Puppis dura, ut facilius motum pateret. Cerebrum 4. habet concauitates, quę cerebri uocant uentres. Duo uentriculi in prora positi uocant prorae uentriculi, à quibus aër per nares egredit atq; attrahit. Ex quibusdam uox exit à cerebro. In eisdem quoq; uentriculis spiritus uitalis in natura mutat animalis. Ab his rursus duo capita egrediunt, duobus assimilata uberibus quibus odoratus efficit. Cui duos oportuit in esse uentriculos, à quibus singulis singuli exeunt nerui. Qui uero fuerunt ut fumus pateret alterius subintraret adiuuamentum. Puppis unus est uentriculus, qui puppis esse dicit. Ad quem spiritus accedit animalis, cum in duabus aliquãtulum mutatus sit prorae uentriculus. Quia uiam habent perforatam, unde spiritus animalis ad uentriculum transeat puppis. Necesse enim fuit ut duo prorę uentriculi uentriculo iungerentur puppis. Vnde huius uiae perforatio uentriculorum, trium est continuatio. Sed haec uia anteq̃ ad puppim ueniat in eundo reperit quaedam spaciola. Vbi dum dilatat quartus uentriculus conficit. Qui ideo rotundat, ut maior quantitas spiritus suscipiat, & ne facile patiat. Huius uentriculi principium est quoddam corpus glandosum. Cuius forma est quasi pinea. Ad hęc necessaria, ut spacium inter uenas unde efficit recte repleat. Hęc autem pinea usq; ad locum sibi destinatũ uadit suspensa & in eundo quoddam frustulum obambulat longũ quod huius uiae habet concauum. Illud autem frustulum uermis est uocatum. Cuius unum caput à fine pineae incipit, & in uentriculum puppis alterum secedit. A cerebro uero exeunt longa frustula uermis lateralia & nates omniũ iunctas assimilantia. Haec medij lateralia sunt uentriculi, subtilibus operta pelliculis. Hae pelliculae cum natibus sunt solidatae utrinq;. Substantia uermis non natibus est similis. De pluribus enim compositis est frustulis in modũ concatenationis. De subtilibus factae uentriculis. Nates eiusdem sunt substantiae. Sed uermis non est uniformis, quia in extremitate sua puppi cerebri iam uicinia ubi pellicularũ finit subtilitas, subtilis est & gibbosus. Vnde paulatim dilatat, quo ad natium interstitium inde repleat. Quibus sociatus unum corpus cum natibus efficit. Vnde cum uermis in uiae longitudine dilatet, nates perfectissime claudunt. Cum uermis rugat, natesq; aperiuntur, quia pelliculae gibbositati uermis iunctae cum eodẽ trahunt. Quantitas foraminis fit ex rugatione uermis. Eius enim rugatio, lõgitudinis est curatio, latitudinis ampliatio, & in modum spherae conformatio. Istae uermis in dorso natium ligatur cum duabus chordis. Quod fit ne motu nimio de suo moue atur loco. Est autem durior cerebro, ne forte patiatur quoquomodo. Cuius est iuuamentum, ut claudit foramen inter puppim & medium uentriculum, & intraturo animali spiritui aperiat, postq̃ uero intrauerit claudat. Haec est forma cerebri quod circundãt duo panniculi, qui uocant matręs cerebri. Vnus grossus qui dura mater uocatur, hic craneo

supponi

ſupponitur,ſed in medio cerebro ingroſſatur,quia ibi duplicatur,quoad in oſſe lambda finiatur. Inde duplex deſcendit in cerebrum per locum ſcilicet illum quem duræ arteriæ condeſcendunt. De hoc enim uentriculo duę arteriæ aſcendunt,quę per lambda latera uadunt,& in fine eius ſeiungunt ubi terminantur prora & puppis. Illi quoq; accedit altera extremitas uentriculi,quę iuncta groſſiorē quater reddit q̄ in cæteris locis. Cui una non pulſatiua occurrit,& per longum uadit in prora cerebri. Quæ licet non ſit uena,tamen quia eſt cōcaua,& ſanguinem portat,uena uocatur arteria, quia duabus arterijs in duram matrem deſcendentibus quędam cōcauitas remanet,quam iſta ſanguinem habens replet. Vnde ab anatomicis uena uocat̃, quia uiuente homine ſanguis ibi recipitur, dum uero morit̃ ingroſſatur & coagulatur. Hunc locum torcular uocauit Heraclius, quia eſt concauus. Vbi coadunatus ſanguis in dependentia currit. Super hoc torcular duplex adiacet uena, quæ diuiſæ & poſtea iunctę,aliud torcular uidentur conficere. Quæ in loco uidentur lambda ſuppoſito. Dura mater non craneo ſolidatur, ſed potius ſuſpenditur, & ab ęius foraminibus egreditur. Ingreſſu huc illucq; dilatatur. Vnus ſolus efficitur panniculus intercutaneus. Fit autem hęc dura mater propter tres neceſſitates. Vt matrem piam craneo ſuppoſitam cuſtodiat à duricia cranei uel ut prora & puppis per eam differant, uel ut coopertimentum & defenſio ſit uenarum,& arteriarum, quæ ſunt ſuper cerebrum & earum adinuicē ligamentum, ipſarumq; diuerſa ſuppleat ſpaciola, uenarum inquam & arteriarum epar circundantium. Quia hæ ad inuicem ſunt cōmixtæ in modum telæ. Quarum ſpacia panniculi implent ſubtiliſſimi, ut nihil uacans remaneat in eis. Similiter mater ſubtilis ex ambabus conficitur uenis,ab exteriori craneo ad cerebrum deſcendentibus & ad exterius ambabus à tela reti aſſimilante exeuntibus. Hęc panniculos habet uacuum earum ſpaciū replentes ſicut & in ſecundina, & propter hoc hi panniculi uocant̃ ſecundini. Hęc autem pia mater durę matri ſuppoſita eſt quę cerebro coniuncta undiq; ipſum circundat, & ſe ſpargit per concauitatem cerebri. Hęc mollior eſt in ſubſtantia quod mater dura, & durior cerebro cui eſt coniuncta,ſicut cutis carni conglutinata. Differens à dura matre paruo quodam interſtitio, ſed tamen in quibuſdam cōiungitur illi,ſicut cū uenæ craneum ingrediuntur & cum cerebrum dilatatur, & ſtringitur prima. Subtiliatur mater pia, quia cerebri uenas & arterias colligat, ne forte ſint ſuſpenſa,earumq; uacuitates oportet ſuppleat. Secūdo ut cerebrum coadunet,ne diſpereat,& operiens à dura matre defendat,utpote à cranei duricie ipſa defenditur dura matre. Tertio ut cerebrum nutriat, per has quas habet uenas, & ſpiritum det per arterias, quas in ſe continet. Hij ſunt duo panniculi cerebrum cooperientes,neruoſq; adiuuantes,& dum intra ipſos ſunt protegentes. Poſt enim nudi & ſoli ęxeunt duriciem cranei. Vnde ce-

rebrum superfluitates suas reijciat, dicturi sumus postea. Omnis autem superfluitas ipsius uel subtilis est sicut fumus uel grossa & coaugulata. Fumosa superfluitas à toto corpore tendit ad capitis suprema. Vnde craneũ capiti superpositum, quædam habet ossa serram assimilantia, quandamq; uacuitatem habentia unde fumus ille exeat. Quod in similiũ membrorum tractatu dixisse nos meminimus. Superfluitas grossa & coagulata petit inferiora. Cui expellendi natura mirabilis duo foramina fecit, uesicã scilicet atq; nares. Dura enim mater perforata super nares, quasi quoddam colatorium huic superfluitati exhibet. Similiter & duo nariũ ossa dura matri supposita sentiuntur esse perforata, unde & superfluitas exeat, & flatus ab exterioribus introëat. Horum autem ossium foramina sunt multiformia. Alia enim sunt recta, alia trãsuersa, quædam ex toto lata ad flatum recipiendũ sunt facta. Recta ut emittant cerebri digesta. Torculata & transuersa ne aër frigidus & nociuus ad cerebrum introëat subitus, uel ne dura corpora sicut puluis subeant ab exterioribus. Superfluitas per buccam emittendam, per duo egreditur loca, ab interstitio puppis atq; proræ, per transuersum usq; in primam uiam descendente. Hæc uia quanto plus descendit, tanto magis se rotundat atq; stringit, cuidam postea iungenda glandi, quæ concaua & rotunda sicut sphera, uicinat̃ ossi colatorio simili. Hoc autem os superpositũ est palato. Concauitas ista embotum est uocata. Quia sicut uinum per embotum, ita superfluitates nostræ grossæ per hanc influunt. Embotum autẽ istud ex pelliculis componitur à secundina matre egrediẽtibus. Embotum enim cerebro superius glandi iungitur inferius. Glans autem extra duram matrẽ locat̃. Quantitas huius sphęricę glãdis spaciũ est illud quod inter duram matrẽ est & ossa palati. Venæ telatæ in modũ retis, & ambabus iuuenilibus exeuntes uenis circundant hanc glandem sphęricam. Venarum uero rete, nõ materilibus nostris retibus est consimile. Istud enim ita sibi implicatur ut uix unquam dissoluatur. Quod subtus cerebrum dilatatur dextrorsum & sinistrorsum. Ante & retro dilatatur per spacium, quod inter duram matrem est & palatum. De hoc retę duæ uenæ exeunt, quales prius antequam rete inde fieret, fuerunt. Quæ per durę matris duo foramina intrãtes, cerebrum per eius uentriculos undiq; se diffundunt. Sed de his sufficienter diximus, cum de arterijs tractaremus. Recte autem fuit necessitas ut uitalem spiritum per iuuenilem ascendentem uenas decoquat, & in materiã animalis spiritus mutari faciat. Cum enim hic subtilior & dignior sit alijs spiritibus fecit natura rete ubi minorans uitalis spiritus decoquatur, atq; subtiletur, ut in naturam animalis immutetur. Qui cum per duas uenas à tela exeuntes, cerebri uentriculos ingrediatur, ibi magis magisq; subtiliatur.

De nucha. Cap. XII.

NVcha cum à cerebro emittatur, à spondylibus operta defensatur. Spondyles enim sui sunt operimentum, sicut & cerebri craneum. Præter hæc duobus panniculis operitur cerebri, id est, matre dura atq; pia. Qui idem sibi faciunt quod & erga cerebrum. Super quos panniculos alij sunt duo ex ligamentis compositi & grossitudine atq; duricie similes duræ matri. Hi fuerunt, uel ut nucham defendant & operiant, uel ut spondylibus ea m uinciant. Qui si quoquo modo patiant̃, dura tamen matre defendit̃, & dura matre patiente nucha remanet illęsa. Nucha enim patiente, uel incisa, sensum amittunt subteriora membra, quæ si inter craneum & primã spondylem inciditur, omnia sibi adiacentia, sensu & motu priuant̃. Si autẽ prima renum spondylis patiatur, officiũ pedum amittit̃, superiora tamẽ in suo statu reseruantur. Vnde intelligitur uter si qua superiorum lędit̃, inferiores sui lęsione condemnentur. Quod planius exprimemus cum causas motui accidentium dicemus.

De oculis. Cap. XIII.

OCuli sunt instrumenta uisus. Hij duo sunt ut forte uno patiente, aliter uicem suam possit explere. Sunt autem uniuscuiusq; 10. efficientes causę 3. scilicet humores, & 7. tunicæ. Non tamen hæc omnia uisum faciunt, sed una tantum. Alia omnia eius rei solius sunt iuuamẽta. Est autem solum instrumentum uisus. Humor nõ ex toto rotundus quia in superficie aliquantulum planus atq; clarus lucens sicut cristallus. Hic humor græce uocatur cristaloidos, cuius in medio tunicarũ est fundatio. Aliquantulum est rotundus ubi non facile patiatur. Superficies parum plana ut rem sentiendam melius percipiat. Si enim melius rotundaret̃, non bene sensui rerum aptaret̃. Omnis enim res rotunda in latera sua relisa instabilis est & non firma. Clarus est & lucidus ut cito in oppositos colores transferatur, in tunicarum medio, ne undiq; careret iuuantium supplemento. Indumenta sua duo sunt humores, & 7. tnnicæ. Vnde clarissimus humorum est retro sicut uitri liquor. Quod fecit natura ut cristaloidon nutriat. Cum enim alia membra sanguine nutriant̃, sed à cristaloidos se moueat̃: uitreũ humorem facit natura, quia sanguinem suscipiat, & in ipsius essentia uertat & mutatum atq; depuratum ad cristaloidon mittat clare. Humor alius ante cristaloidon locatur, ut ab aëre desiccatur, qui clarus atq; albus oui albugini assimilatur, ut & euagaidos uocatur. Cuius alterum est iuuamentum ut cristaloidæ asperum tunicæ remoueat tactum. Septem tunicarum 3. ante euagaoidon, & 3. locant̃ post gelaoidon. Septima subtilior inter euagaoidon sita est & cristaloidon. Duo nerui concaui à cerebro uenientes ad oculos in exitu sui duobus induti sunt panniculis cerebri. Quos exeunt cum ad ossa oculorum ueniunt, & dum dilatantes se extendunt, circundat eos tela

uenarum & arteriarum à pia matre exeuntium. Horum singulis in medio cristaloidos locat̃, ubi duæ extremitates euagaoidos & gelaoidos esse sentiuntur. Venæ & arteriæ ubi contextę uocantur rete ex retis tantum similitudine. Cuius iuuamentum ad cristaloidos uisualem ferre spiritum. Venis quoq; & arterijs unde cõficitur sanguis uitreo humori subministrat̃. Vitreus humor, & cristaloidos cum uenis & arterijs careant sanguinẽ sibi sugendo attrahunt. A reti uitreus humor, & cristaloidos à uitreo. Ambo neruorum panniculi à duabus matribus sunt cerebri. Quorum subtilior rete operit, & iungit cum ipso ubi rete iungitur cristaloido. Quod fit ut rete uenis nutriatur, calor uero naturalis ex arterijs detur. Hęc autem tunica uocatur secundina sicut & mater pia unde processit est uocata. Hanc secundinã uelat grossior pellicula: Quę cum solidet̃ ubi & secundina reti cõiungit̃: Grossa fuit necessaria, ut & oculum ligaret, & ab osse eum defenderet. Vocatur autem sclyros. Hæ sunt postremę tunicæ perfectissimę sibi & uitreo humori atq; cristaloidos solidate in medio. Qui locus uocat̃ ireus, quia in colorũ diuersitate ei assimilatur & in circuitionibus. Tres anteriores tunicæ ante euagaoidon sunt positæ. Quarum una albuginẽ oui uelat. Cuius forma est uiæ medietas, lenis in antea, intrinsecus uersus albuginẽ uillosa. Color inter nigrum & uenetum medius, unde uinea uocat̃, quæ à secundina egreditur. Huius tria sunt iuuamenta. Cornea nutrit, unde multis abundat uenis. Secundo cristaloidos & corneæ est differentia, ne cristaloidi cornea duricia sua noceat, unde oportuit ut humida esset. Tertio ut nigredine sua spiritũ coadunet uisibilem ne dispergat̃ per aërem. Nigro enim colori est naturale lumen sibi coadunare, candido uero dispergere. Vnde quidam uisũ deficiente propter splendorẽ nimiũ parum palpebras claudunt oculorũ ut uisus licet paruus ad uueam refugus, postea amplior egrediat̃. Vnde dedit natura nimium splendorẽ in hac concauitate uuea. Quæ etiam est pertunsata ut spiritus uisualis exiens ab ea rẽ sensam ilico percutiat. Est & uillosa ut aquã ad oculos descendentẽ ilico cõbibat. Cornea est dura, solida, atq; alba cornu albo & subtili simillima. Quæ ex multis frustulis est composita. Hęc dum excorticat̃ quasi squama euellitur, exit ab illo panniculo qui supra uocat̃ sclyros, qui sicut diximus à dura matre egredit̃. Cornea fuit necessaria, ut cristaloidon ab extrinsecus accidentibus custodiat. Clara est & lucida ut usualem spiritũ exire prohibeat. Dura quia subtilissimam esse oportebat. Coniunctiua tunica subtilis est & alba in omnibus oculi lateribus solidata non operiens corneam sed circundans. Hæc illa est albedo quę uidet̃ in oculo, & exiens à panniculo, qui intercutaneus superpositus est craneo. Huius necessitas quia undiq; ossibus oculũ circumligat, & lacertos operit quibus mouentur oculi. Hę sunt 5. tunicæ oui albugini ante positæ. Septima est subtilissima, albissima, & nitidissima. Quæ oui albugini supposita, eam

tantũ

tantum partem operit, q̃ uitreus humor operiendam dimisit. Vocat̃ autem araneę tela, quia ipsi est simillima. Hęc est q̃ in oculo uidemus cum speculũ cõspicimus. Quod ex nimia fit claritate, & lucentissima forbitione. Hę sunt omnes oculi partes 3. humores, uitreus, crystallinus, & albugineus, 7. tunicę. Rete secundina atq; dura araneę tela, uuea, cornea, & coniunctiua.

De *naribus & instrumentis odoratus*. Cap. XIIII.

NAres duo sũt nasi foramina una carthilagine à se inuicẽ differẽtia. Quorũ singulum nasum ascendit, & in duo foramina se diuidit. Primũ in buccam transuersum tendit, alterũ post matrem duram uadit in ossa collatorio simillima. De quibus satis diximus cum superfluitates à cerebro exeuntes tetigimus. Hæ uię grossis panniculis sunt indutæ. Quę à sexto rari incipiunt quod diuidit in os, linguã & palatũ, guttur quoque & canales pulmonis, & in os stomachi. Viæ nariũ duabus de causis necessarię sunt. Prima quę maior est, ad opus trahendi spiritus & odoratus, altera ut grossas emittat superfluitates à cerebro uenientes. Hę sunt trãsuersæ, & nõ pulmoni appositę, ut si aliquando frigidus aër subeat, pulmonem nõ lędat, & si quid cum aëre sicut puluis uel cinis intrauerit, pulmoni obesse non possit, sed aër ob ambulans trãsuersa in eundo depuret & calefiat, atq; solida ne ad pulmonẽ perueniãt repellat. Quidã tamen arbitrati sunt uias in naso apparentes, odoratus esse instrumentũ. Quia opilatis naribus nullus sentit odoratus. Si aperiant, ilico sentietur. Sed falsa est eorũ opinatio. Hæ enim tantũ ad proram cerebri ferũt odoratũ, duo frustula uberibus similia odoratus sunt instrumenta, quæ usq; ad colatoriũ descendunt, ubi dura mater est pertusata, & similiter super eam uberum extrema usq; in uentriculos proræ cerebri pertingẽtia. Odoratus sic efficit: Fumus odoriferorũ corporum dissolutus, & cum aëre mixtus per nariũ foramina ab uberibus trahit, per quę uberũ pertunsiones cerebro transmittit. Si enim in domo fumosa, & odorifera flatus suspendit, odoratus emittit, sed tamen nares fumo odorifero implent. Quod constat quia cũ à loco odorifero semoueamur, & flatus antea suspensus ab uberibus fugat odoratus reddit. Vnde cõstat nõ esse nares odoratus instrumẽta, sed potius illa proræ frustula, quę uocãt ubera. Cerebrum enim dilatatur & constringit, ut suum calorem custodiat naturalem. Dum enim dilatat trahit aërem à naribus pectore quoq; & pulmonis canalibus. Et qualiscunq; fumus tracto aëre admiscetur necesse est ad cerebrum trahatur. Dilatari istud flatum trahere dicimus. Cum autem constringit fumosus aër emunctiones à uentriculis per nares expellentur. Hęc autem expulsio, flatus est emissio.

De *auditu*. Cap. XV.

AVditus instrumenta sunt in petroso osse foramina, & pelliculæ quibus ea operiunt & auriculæ. Cum uno tamen horum auditus per-

 ficitur

ficitur, quod tamē duobus alijs adiuuatur. Vnum enim par neruorū à quinto pari egreditur, quod in foramina petrosi ossis protendit. Vbi dum dilatatur, foramina interius operiunt. Quę sunt transuersa sicut torcular, ne frigidus aër cito penetret & panniculus obsit, neue aliquid nociuum incidat, quod auditus instrumentū impediat. Carthilago exterior, quæ dicit auricula duabus de causis fuit necessaria. Defendit enim ne quid in auditum cadat sicut oculos defendūt cilia. Secundo quia uocem adiuuat: uox enim percussio est aëris. Quæ cum ad carthilaginem ueniat, ibi adunata fortiter intrat foramina.

De lingua. Cap. XVI.

Lingua est instrumentum gustus & locutionis. Quæ de carne molli cōponitur & spongię assimilat. Ad q̄ multæ ueniunt uenæ sanguine plenæ, unde rubicunda est colore. Hæc eadem operit uestibus quibus spacium buccę & palatum induitur, & os stomachi, guttur & canales pulmonis. A superiori apparet tota, ab inferiori parte usq; ad ligamēta, quibus mento est cōnexa, in quibusdā autē hominibus, plus q̄ oporteat, ut & contrahat lingua, nec in partes moueat diuersas. Vnde oportet incidi ligamenta, ut sibi motus per totum os & palatum det. In lateribus ligamentorum quędam uenę sunt, quæ saliuam semper linguę subministrant. Hæ ab initio linguæ incipiunt motum arteriarū, à quibus emanat humectatio phlegmatica, quę uocatur saliua. Istę à medicis uocantur ab initio saliuares. Initium linguæ unde hę uenæ exeunt caro est, glandosa, atq; alba, ipsius saliuæ generatiua. Quæ adiuuat cum saliuam à uenis illis recipiat, unde humectet linguam atq; buccam. Linguę fundamentū undiq; uicinitati corporis est innexum, ut fere totū uideat esse unum, cum tamen eorū sit diuersa. Hęc est linguę cō positio, & animatorū corporū interiorū & cōpositorum.

De instrumentis spiritus, & primum de uuula. Cap. XVII.

Animatorū membrorū interiorum & cōpositorum tractatum expleuimus. De interioribus ergo cōpositis spiritum subministrantibus dicemus, scilicet de uuula, gutture & pulmone, diaphragmate & pectore. De pectore tamen satis diximus, cum de sua cōpositione tractaremus. Dicendum ergo de uuula, quæ triplici ex causa fuit necessaria. Primo quia pulchrā uocem reddit & fortem. Secundo quia alleuiat aërē introëuntem eiusq; tēperat frigiditatem. Vnde quidam moriunt cum eis radicitus incidat, non tantū amittentes uocem sonoram, sed nimiū recipientes aërem, qui pectus infrigidet & pulmonē. Qua propter oportet incidentem non totam extirpare, sed partem. Tertio ut recipiat puluerem, ne guttur intret uel pulmonem.

De gutture. Cap. XVIII.

Gvttur est extremitas canalium pulmonis, quod duplicis est iuuamenti. Maius & primum ut aërem emittat, & flatum trahat. Secū

dum,

dum propter uocem. Quia aliquando unum membrũ facit, natura duarum uel trium rerum instrumentũ, sicut subtilem fecit matrem cerebri opertricem, uenasq; & arterias ligaret inuicem, & cerebrum ne dispergeret coadunaret. Aliquando facit eadem natura, ut expulsa alterius rei sint iuuamina, sicut fumus pilorũ causa esse dicit. Idem etiam fecit in pulmone & eius canalibus, ut instrumenta esse flatus, ad calorem naturalem cordi reseruandum, & uocis esset instrumentum. Aër enim trahitur, ut cor calore naturali refrigeretur. Aër quoq; expellitur ut dupliciter nos opiletur, uelut fumosa superfluitas à corde expellatur, uel ut materia uocis efficiatur. His ergo duabus de causis compositus est canalis pulmonis. Qui causa flatus ex multorum frustulorũ concatenatione & ligamentis construitur ut possit dilatari & constringi, quæ uero attinent uoluntario motui. Qui nunquam potest fieri nisi exconcatenatis membris. Huius canalis substantia carthilaginosa est atq; dura, ut cum uentus exeat uox fiat clara. Raucitas enim uocis ex humiditate fit canalis pulmonis. Cuius superior extremitas gulæ uicina durior est omnibus canalibus pulmonis. Hęc autẽ uocatur guttur. Vnde instrumentum fuit uocis, quia durũ est inter alios canales pulmonis. Quod ex tribus carthilaginosis fit maioribus. Primũ est anterius, gibbosum exterius, concauum interius. Quod in quibusdam hominibus tactu sentit. Secundũ priore est maius, & retro iuxta os stomachi locatur ut illud cõpleat, quod priori defuit carthilagini. Hoc guttur quadam concatinatione & ligamentis iungitur, ut & dilatetur & constringatur. Inferius ligamentis solidetur, neruisq; ligat, cum duabus costis inferioribus exeuntibus de osse, scutum assimilante. Tertia carthilago, tanto secunda est minor, quanto prior secunda fuit maior. Ista tertia secundam quasi æquitat, quæ cypho assimilatur. Duo habens concaua, quæ duo secundę intrant frustulæ. Quę frustula sunt quasi concatenata ut hac cõcatenatione guttur clauderet, & aperiret. Prima carthilago, ubi primę & secundę iungit strictior est fundamento. Quod fuit necesse ut fundamentũ in pulmone latius esset gulari gutture. Tertia carthilago concauitatẽ habet ex parte uiæ spiritus, ut ex earum trium carthilaginum compositione canalis reddet similis fistulæ per quã aër ad canales pulmonis, & ipsum pulmonẽ transire possit. Guttur interius eadem ueste, qua & lingua & palatum, & os stomachi induit. In superiori carthilagine cyphum assimilante, est unũ os, duas habens furculas assimilantes duo lambda. Os istud per collum extendit, cuius linea mediastina in dorso primę carthilaginis, & linguę subteriori linea est super posita. Inferius lambda est sicut acuminis primę carthilaginis quantitatis. Est autem iuncta, atq; solidata in utraq; carthilaginum latera & ligamenta eius quasi neruia carthilaginibus egrediunt. Lambda superius cum osse sagittã assimilante ligatur. Hæc est cõpositio gutturis ex tribus carthilaginosis. Cõcauitas

gutturis, quod aër intrat & exit habet quoddã corpus, quod linguę fistulæ assimilať. Cui lingulæ corpus non est assimilandũ, cum ista posterior, illud uero natura primum. Hoc autem corpusculũ nullam habet in toto corpore similitudinem. Componiť enim glande pelliculis & pinguedine. Vocatur autẽ gutturis lingua, siue cataracta. Et est primum uocis instrumentum. Neq; enim aliter potest uox esse, nisi ista claudať cataracta. Si enim uia gutturis est aperta, impossibile est uocẽ esse, quia aër paulatim exit, quod cõtrarium est formandæ uoci. Sed tantum fit quidam flatus, si tenuiter exeat paruus. Si uero fortiter, magnus. Cum uox formať subito multus aër è corpore egrediť. Cuius uia primũ à largo peruenit ad angustũ, & post paulatim egrediens, angustať, dilatať. Hæc gutturis cataracta, ad flatum constringẽdũ fuit necessaria. Non autẽ dico constrictionẽ flatus ut ex toto intus cõtrahať. Sed in emissione uocis utrinq; cõstringi lateraliter pectus, & cum costis lacertos hypochõdriæ uicinus. Vnde totũ pectus & lacerti mouentes guttur mouenť, aërq; licet fortis coartatur, ne subito egrediať. Quod facit lacertus, quo cyphum assimilans carthilago constringiť. Estq; huius rei explementum, corpus, linguæ, fistulæ assimilatum. Coadunata enim pars parti, claudit uiam gutturis. Per linguæ huius latera natura fecit duo foramina, quæ ad locum concauũ secedunt. Quod aër nõ potest subsistere dũ per largitatẽ uagatur uiæ. Sed cũ ad latera altera se dirigat, illa duo lateralia aperit foramina, ut tandem exire ualeat. Hęc autẽ duo foramina à superiori in inferius sicut linea sunt extensa, & sunt quasi pelliculę usq; in cõ cauũ clausæ ut guttur claudať, & non ante animalẽ flatũ aperiať. Rursus cum cibũ trãsgluttitur, dorsum catarctæ tangit, subito se cataracta claudit. Neq; uiam ad pulmonẽ prohibet aliquãdo potui, sed ne multa quantitas surripere possit. Aliquando enim parum intrat pelliculas & uentriculos suos & humectat. Guttur est carthilaginosum & rotundũ. Vnde fit ut os stomachi in transglutiendis cibis usq; ad canales descendat pulmonis, & guttur usq; ad palatum ascendit Sicut in transglutiendo cibo cataracta claudiť, & os stomachi deprimitur, sic in expellendo uomitu subterior cyphus guttur obstruitur, ut transeat uomitus.

De canalibus pulmonis. *Cap.* XIX.

CAnales pulmonis ex multis componunť carthilaginosis rotunda in modum anuli, alternatim sibi suppositi, ab inferiori extremitate gutturis usq; ad initium pulmonis, per longinquitatẽ colli. Sunt autem ligatę sibimet ipsis ex pellicularũ ligamentis. Neq; ex omni parte sunt carthilaginosi, sed tantũ impertinentia colli, propter expressionem oris stomachi. In parte uero pectoris sunt sicut ligamẽta, siue chordę. Habet unusquisq; anulus pelliculas intrinsecus rotundissimas, quę pelliculæ duræ sunt & solidæ. Hæ sunt pelliculæ quas ante diximus, os stomachi atq; guttur

circundare. De foris rursus panniculos habet unusquisq; anulus, sicut operimētum canalis pulmonis. Canalis necessaria collo fuit ut aërem expelleret & traheret, flatumq; & uocem reciperet. Quæ cum in furculas perueniat, ubi pectoris est spaciositas, per pulmonē spargendo se dilatat, & cum uenis ambabus à corde uenientibus admiscet, sui diuisi ramuli sunt similiter anulati ex parte carthilaginosi, & ex parte panniculosi. Suntq; sanguine mundissimi in animali naturę suę competenti. Cum enim incisionem, rupturā, percussionem in aliquo horum patiat, sanguinolentum ibi animal efficit. Vnde tussis nascitur, & sanguis ille ad os deueniens expellitur. Flatus enim sanguine pulmonis impedit. Canalis fit hæc carthilaginosa propter uocē. Instrumentū enim uocis neq; durū sicut os esse debuit neq; molle. Carthilago est mollior ossibus, & durior alijs corporis partibus. Ex multis carthilaginosis & ligamentis conficit, propter flatum dilatandum & constringendnm. Quod fieri non posset si ex una carthilagine esset.

De pulmone. Cap. XX.

PVlmo est de molli carne, & aërius spumæ coaugulatæ simillimus, multis quasi uasis telatus. Hæc uasa sunt triformia. Vnum à dextra cōcauitate incipit cordis, alterū à sinistra, tertium à suis canalibus. Prodiēs à dextra cōcauitate cordis uena est nō pulsatiua, sed forma eius sicut arteria, quia de duris & duobus pāniculis. Vnde hęc uena dicit arteria. Quod fuit necesse ut pulmonē possit nutrire. Duris & duob. fit panniculis ut subtilitatem suggeret aëri uarij sanguinis in nutritura pulmonis. Pulmo enim est subtilis naturę & aërię. Vnde nutrimētum oportuit haberi simile. Exiens à cordis sinistra est una sola arteria. Cuius forma est sicut uena, quia una est & rara pellicula. Vnde uenata uocat arteria. Hæc fuit necessaria ut spiritum & clarum sanguinē pulmoni ferat. Spiritus multā fert quantitatem propter suam raritatem. Vas ueniens à canalibus pulmonis cōpositionibus eorum simile est. Ex carthilaginibus enim & pāniculis canales sunt pulmonis, ut per carthilagines ori iungant stomachi. Quod eum carthilagine sua cum uenata iungit arteria. Vnūquodq; horum trium uasorū cum intret stomachum, est quadripartitum. Duę partes eunt dextrorsum, & duę sinistrorsum. Pulmo enim in duo diuidit. Panniculis pectus mediantibus eum intercidentibus. Quatuor superiores partes per pulmonē postea diuidunt multipliciter. Canales pulmonis aliter diuidit in dextris. Quæ diuisio fuisset necessaria ut esset fulcimentū, & quasi culcitra uenis, pectoris adeūtibus uias. Hæc est compositio pulmonis. Cuius est iuuamentum ut undiq; cor circūdet. Cum motu careat proprio motus, pectoris eū moueri adiuuat. Est aūt pulmo instrumentū spiritus & uocis. Spiritus fuit necessarius propter cor. Quia enim cor fundamentum est, & foris caloris naturalis necesse est aërem trahi, unde feruor suus refrigerari, & fumosa superfluitas posset expelli. Vn

de duos motus habuit contrarios dilatandi quo ſpiritum traheret refrigerandi, ſtringendi, quo fumoſæ ſuperfluitates poſſent expelli. Ne ergo ſubito aër erumperet ad cor pulmo fuit neceſſarius inter ipſum & guttur mediaſtinus, ut ſpiritum refrigerandi ab eo reciperet, & fumoſam ſuperfluitatẽ ſibi redderet. Quia etiã animali uox neceſſaria fuit, & uox ſine aëre eſſe non potuit, fecit natura à corde aëris expulſionem uocis eſſe materialem. Eſt ergo pulmo cellulæ ſimilitudo, ſeruans ſemper aërem frigidum ad cordis feruorem refrigerandum, & calidum ad uocem atq; flatum. Quo ſi mediatore cor careret, & per ſe principaliter aërem traheret, & expelleret ſpiſſiſſimũ & infinitum eius eſſe motũ oporteret. Vnde adeò eſſet periculoſius, ut nec uno momẽto flatus teneret̃. Sed cum quodlibet animal in loco calido, ſiue in aqua profundiſſima ſeu etiam in loco fœtido flatum teneat, cõſtat cor ad pulmonẽ refugere, quo aliquandiu poſſit ſe refrigerare. Vnde fit ut quã diu aërem in cella pulmonis, quodlibet animal in his locis uiuere poſſit. Sed eo deficiente & augmentante fumoſa ſuperfluitate in corde uel pulmone deſinat animal uitale eſſe. Fit itẽ pulmo neceſſarius ut aërem excoquat & in naturã trahat ſpiritus, quo eum ſibi adſciſcat facilius. Sic enim cibum epar in naturam ſanguinis mutat, quo mẽbra eum cętera facilius in naturam ſuam mutent poſtea. Propter ſupradictas ergo cauſas caro pulmonis mollior & leuior fit ſicut natura aëris eſt, ut aërem mutet in naturã ſui, & inde cor eum trahat ſibi, & in uitalem mutet ſpiritum. Deinde hic aſcendens per arterias ad uentriculos cerebri, inanimatum ſpiritũ facile queat mutari. Sed de his planius poſtea diſputabimus.

De corde. Cap. XXI.

COr fit de uillis diuerſę poſitis, cuius caro tota eſt dura. Diuerſitas uillorum ex diuerſitate eſt motuũ, dilatandi ſcilicet & cõſtringẽdi duricies carnis, ut uelocitas auferat̃ paſſibilitatis. Pulmo circũdat cor lateraliter. Forma cordis eſt pinea. Inferior eius pars, id eſt, latitudo, oppoſita eſt ſuperiori corpori. Ponit̃ autẽ intra concauitates pectoris ambas quas mediante panniculo diximus eſſe diuerſas. Caput quod acumen dicit̃ in ſiniſtra parte locat̃. Hoc uero latus cordis ſpiritus inhabitat uitalis. Indę exit arteria maior, de qua omes alię egrediũt̃. Vnde fit, ut pulſus in ſiniſtra parte ſit fortiſſimus. Cor duas habet cõcauitates, quarũ una dextra, altera uero ſiniſtra. Siniſtra in acumẽ tẽdit, dextra infra ſubſiſtit. A dextra uſq; ad ſiniſtrã cõcauitatẽ eſt unũ foramen, quod à quibuſdã tertia uocat̃ cõcauitas, ſed non eſt ita. Dextra itẽ cõcauitas, duo habet foramina. Vnũ, uena intrat cõcaua, portans ab epate ſanguinẽ in hanc cõcauitatẽ. Super hoc foramen tres ſunt panniculi ad hoc ibi poſiti, ut aperiant intraturo ſanguini, & claudant poſtquam intrauerint, ne exeant propter dilatationem cordis. Alterũ foramen exit uena, arteriæ aſſimilata ut pulmonẽ nutriat. De qua ſatis diximus in pulmonis tractatu. Siniſtram identidem, duplex habet foramen,

unũ

unum intrat arteria uena simillima. Ista portat spiritum à pulmone ad arterias, & sanguinē à corde ad pulmonem. Super hoc quoq; foramen duo sunt panniculi aperientes se aëri ad cor ingredienti. Alterū est foramen sinistræ parti, unde maior arteria exit quę uocat chriti, & omniū fons est arteriarū totius corporis. Hoc habet 3. panniculos, qui aperiunt sanguinem à corde & spiritum emittendo, postq; clauduntur reditum prohibendo. Hæ duę cōcauitates cordis semper sunt in pulsu. Sed tamen plus sinistra, quia sanguis & spiritus plus ibi regnat. Hæ sunt cōpositiones concauitatum cordis. Foramen quod à dextra parte protendit in sinistram, in dextrā incipit maiorari, sed postea usq; in sinistrā paulatim stringit. Quod ideo consequitur ut sanguis in sinistram partem subtilior progrediatur. In unoquoq; cordis concauo frustulum est exterius, quod auriculæ assimilat. Hæc sunt 2. quę cordis auriculæ dicuntur. In dextra auricula arterialis solidat uena. In sinistra uero uenosæ arteriæ est solidatio. Habet autem in sua latitudine quędam ossa carthilaginosa, quæ cordis sedes sunt appellata. Circuit etiam cor quidam panniculus, qui casula cordis esse dicitur. In huius panniculi medio extrinsecus panniculi pectus mediantes solidant. Iste panniculus non cordi iungit ne forte eius modis impediatur. Qui cordi fuit necessarius ut esset fundamētum caloris naturalis, unde animal regeretur. Sinistra concauitas dignior est de causa supradicta.

De diaphragma. Cap. XXII.

SVbtus collum, duo concaua maiora sunt, unum circundat omnia pectoris ossa, pulmonē & cor continens, alterum continet uentris lacertos om̄es. Istud incipit ab inferiori teneritudine pectoris usq; ad interiora ossa penis. In qua concauitate sunt, stomachus, intestina, epar, splen, fel, renes, uesica, matrix. Inter hęc uero concaua quidam lacertus est rotundus eorum differentia, qui dicitur diaphragma, incipiens à teneritudine pectoris, & protendens utrinq; usq; ad 12. spondylem, ubi solidatur ex omni parte cum cordosis ligamentis ab ipso exeuntibus. Operitur autem hic lacertus de uno panno superius, quia panniculo costas circūeunte egreditur, & à duobus pectus mediantibus. Subterius est alter panniculus, qui à siphac egreditur. Habet diaphragma 2. foramina, unū esse spōdyles, unde exit meri. De altero foramine exit cōcaua pena, quę spargit in corporis superiora. Diaphragmatis uero sunt iuuamēta dilatat em̄ pectus atq; stringit cum alijs lacertis pectoris. Secundum est quia differre facit instrumenta spiritus atq; cibi.

De cibis. Cap. XXIII.

CIbi instrumenta ab ore sunt incipientia. Os em̄ multa habet instrumenta ibi coadunata, dentes & pelliculas unde operit bucca palatum etiam atq; linguam. Habet inferiorē partem oris guttur uuulam, canales pulmonis meri. Dentium diximus iam numerum & eorū iuuamentum in tractu ossium. Lingua duarū rerum habet iuuamina animatæ rei atq; cibi. Cuius compositionē superius diximus, & similiter de alijs tra

ctauimus. Pellicula unde bucca circũinduit, pelliculæ circũamicienti os stomachi & ipsum stomachũ cõnectit. Quæ iuuat quia cibũ quoquo modo mutat, & stomacho aptat. A stomacho eñ incipit, unde eius naturã custodit.

De meri. Cap. XXIIII.

MEri quod dictũ est corpusculum, longum, rotundũ, atque concauũ. Quod à stomacho incipit progrediens usque in superiorem extremitatem gutturis. Eius exordium est angustum, sed postea paulatim dilatatum ad gutturis summitatẽ ueniens fit latum. Protendit super spõdyles dorsi, ubi multis ligat ligamentis, non tamen spõdylibus adhærẽs medijs, quia multomagis uergitur dextris, & usque in 12. spondylem descendit. A spondylium uero medietate meri separare fuit necesse, ut infra corpus daret descendẽti arteriæ. Hæc eñ medijs ligatur spõdylibus, ut melius custodiret. Cõponitur autem meri de duobus pãniculis à stomacho egredientibus pelliculis. Horum unus exterior est & carnosus, & uilla sua per latum extendũtur. Secundus interior est & neruosus, cuius pili in longum protensi, tamen obliquant pauci. Est autem officiũ meri transglutienda transglutiri. Ab ore enim cibum trahit, & in stomachum traijcit. Trahit cum uillis longis. Quę ascendentia guttur subleuant in buccæ superiora ut expressius cibũ sibi trahant à bucca. Quem pili per latum positi suscipiẽtes ab eis, stringendo mittunt stomachi receptaculis. Si eñ res humida quoquomodo inter manus fuerit stricta, humor inde delabitur. Ex his ergo pilis consequitur, ut transglutiẽdis leuior sit aditus, euomẽdis grauior exitus, quia trãsglutiẽda adiuuãt utraque uela. Vomitus à solo exteriori adiuuat, quod dilatatũ esse diximus.

De stomacho. Cap. XXV.

STomachus & si in sinistris sit locatus eius tamen inferiora tendit in dextram. Hic epar habet dextrũ, quod cum 5. suis frustulis ipsum brãchat stomachum. Splen est sinister sibi subterius lacerti dorsi, superius habet scirbũ, quod greci condriã dicunt. Eius forma est quasi sphærica. Sed tamẽ eius extrema, aliquantulũ sunt longa. Inferiora superioribus sunt latiora. Foramẽ suæ latitudinis uersum intestina uidet stringi. Foramen stricte partius dilatatur in meri. Componit ex duobus panniculis. Interior est neruosus, pilos habẽs in longitudinẽ & in transuerso. Exterior est carnosus, pilos habens per latũ cum pelliculis splenis lateraliter ligat & epatis ex parte dorsi cum spondylibus. Adiuuat autẽ stomachus, ut excoquat cibũ & epati mittat excoctũ, ut facilius epar in sanguinis naturam uertat. Si bucca in opus stomachi cibũ apparat incõsumptum. Hanc stomachi excoctionẽ medici uocant primã digestionẽ. Partium suarũ adiuuamenta, uillorũ quoque & sphęricę formæ in pręsentiarũ sunt dicenda. Duorũ pãniculorũ duplex est iuuamentum. Cibum eñ à meri unum sibi contrahit, quod fit cum panniculo interiori per longũ uillato, sicut superius de meri diximus. Stomachus enim in transglutiendis surrigit ad meri, & ab eo cibũ sibi suscipit sicut si qui

libet manum ad rem suscipiendā porrexerit. Secundi panniculi iuuamētum sibi retinere cibum. Qui cum perueniat ad stomachū ab isto quasi bracatur quò ad dirigenda digerant, & retinenda in suum usum retineant. Expellendi ergo ad intestina emittunt. unde superiora stringunt, inferiora uero dilatantur intestino se aperiēte, quod potria uocat. Stringere istud exterior pāniculus, in quo uillum latū habet. Omne enim mēbrum duobus constans panniculis, si uillum per longum habuerit, inde suscipienda suscipit. Si fuerit perlatum, inde reijcit reijciendū. Quare interior sit neruosus, nimia hęc fortitudo fecit sui sensus. Cum em̄ stomachus recepta omnibus suppeditet interioribus digniorē sensum oportuit habere, ut & digestionis uacuitatē sentiret, & inde rursus impleret expeteret. Si tamen sensus plurimus in ore suo habet. Ore em̄ stomachi sentimus, quod famē uocare solemus. Hac ergo necessitate os stomachi neruosum, & ipsum oportuit esse stomachū. Descendūt aūt 2. maiores nerui à summitate cerebri per os stomachi & ipsum stomachū spargēdi. Exterior pāniculus fuit carnosus ut stomachus calefiat ut digerere ualeat. Natura em̄ carnea humida est & calida. Qđ hic in parte sinistra aptat epati amabilis locus apparat uidelicet. Splē em̄ licet in sinistra sit, minoris tamē q̄ epar est quātitatis. Epar in dextra, splen uero locat in sinistra. Lacerti dorsi inferius, scirbūq; superius ut melius calefieret ad digerendū stomachus. Qui ligat undiq; ne motus suus nimius à loco suo eū ualeat extirpare. Fuit rotūdus ut et passibilitatē reijciat, & multā cibi quātitatē suscipiat. Lōga fuerūt extrema ut desuper meri iūgeret intestino uero inferius. Latitudo inferior, & angustia superior, quę in humāo tm̄ sūt stomacho. Ideo fuerūt necessaria, quia cū homo prę alijs erectior sit, animalibus cibus in inferiora semper suscipit. Vnde latitudo fuit inferior ut multitudo cibi inde posset capi. Latitudo superioris foraminis opposita est meri, ut si forte trāsglutiret, res aliqua dura & nō bene dimasticata intrare ualeat. Foramē inferius ideo angustat, quia cibus in stomacho nimia excoctione subtilatus, facilius egredit, & rursus ne cibus exeat antea q̄ excoquat. Vnde etiam semper oportet claudatur.

De intestinis. Cap. XXVI.

INtestina super dorsi spōdyles & os latū sunt posita cū ligamētis à siphae egrediētibus, ligata incipiētia à superiori foramine stomachi, quod porta uocat, usq; in anū protendunt, & globosa à dextra in sinistrā, & à sinistra torquerent in dextrā. Hæc ex duobus cōponunt pāniculis. Vnusquisq; panniculus habet uillum in latitudinē rotūdū. Quorū est essentia, eademq; & in stomacho est dicta. Sunt autē numero 7. Tria subtilia quę sunt superiora cū porta iuncta, tria grossa, ab inferiori subtili incipientia. Vnū triū subtiliū uocat 12. qa sua lōgitudo pro mēsura cuiusq; hominis, 12 habet digitos, super dorsum erigit, in nullā em̄ partem torquet sicut alia circūuoluūtur. Alterum uocat ieiunū quia semper cibis est uacuum, globose est circūactū

in similitudinem aliorum. Tertium subtile est appellatum, secundo simillimum, sed tamen nunquam sine cibi fece inuentum. Grossorum trium primum est orbum appellatū, & incipit à subtili extremitate, & est latum à dextra in sinistrā partem circūuolutum, quod uocat orbum, quia uno tantū foramine est contentū, per quod intrātia intrant, & exeuntia exeunt. Quod egreditur ab eo aliud intrat intestinum quod uocat ilion. Orbum uero intestinū, sacculo est assimilatū. Secundū grossorū est illud quod uocat ilion, Quod similiter alij à dextra in sinistrā tēdit. Sed tamē à dextra ascēdit super arcā. Vocat iliō qa dura digestio unde iliorū dolor in hoc residet intestino. Tertiū est rectū intestinū, quod in inferiori ani extremitate positū uocat colon: ubi cū aliquando digestio inhęreat, inde colica nascit passio. Hoc cæteris est latius. Intestina hæc circundant uenæ, nerui quoq; & arteriæ. Sed horum maiorū pars remanet circa superiora. Ligant cum pelliculis & glandosa carne in sua concauitate. Quæ cum omnia in superioribus sunt dicta. Hæc intestinorū est cōpositio. Iuuant, ut à stomacho digesta recipiant, & inde succum mandent ad epar, fecesq; expellant foras. A superiori uena enī quæ uocatur porta, multę uenæ subtiles proruunt ad intestina. Ab intestinis quoq; procurrunt ad epar, & hæ uocantur messeraica, per quas succus cibi ad epar tendit ab intestinis. Rursus iuuant intestina quia cibum mutāt. Cibus enim intra stomachum digestus cum portā exeat, & ad subtile intestinum ueniat, ibi aliquas consumens moras, melius subtiliatur, & inde per messeraicas ad epar progreditur, ubi in naturam sanguinis mutatur. Sicut enim bucca & meri cibum subtilant, ut ad stomachū subtiliorem mittāt, sic & in subtili intestino nondum bene depuratus in stomacho, multo maior fit digestio, ut epati mittat digestibilior. Vnde hoc intestinum stomachi essentiæ est uicinum. Hæc est una intestinorum necessitas. Singulorū autem uirtutem dicturi sumus & cōpositionē. Eorum enim gibbositas & rotunditas ideo fuere necessaria ut cibus aliquādiu ibi inhęreat. Quod si non fieret, homo & semper comederet semperq; digereret. Secundo fuere necessaria, ut cibum partim digerant, & pro ut eis suppetit partim retineant, superflua uero expellant. Duodecimū intestinum ad dorsum est erectum, ut uenis & arterijs atq; neruis daret locum. Sic enim locatum minus occupat loci spacium. Dicendum est quare ex duobus panniculis fierent, & uilla per latum se cederent. Duo panniculi fuere necessarij, ut si unus pateretur, ab altero sibi subueniretur. Sicut in diuturna uidemus dissenteria, quia aliquando in digestione frustula carnis uident exire, quæ de interioribus panniculis constat esse. Non tamen perit intestinum, quia interior panniculus sibi facit supplementū. Eorū uilla per latum extensa sunt, ut superfluorū fortiter sint expulsiua. Vnde fit ut sint duplicia. Inferiora intestina superioribus sunt grossiora & maiora, ut non frequentius hominē ad sellā ire oporteat. Quia si digestio loca stricta inciderit, facile implet, & cito euacuari oportet. Quod si ampla, contigit econtra.

De pin

De pinguedine, quæ est scirbum. Cap. XXVII.

SCirbum ex duobus componit panniculis, grossis atq; spissis. Quorũ alter supponit alteri. In horum medio multa est crassitudo, & multę uenæ atq; arterię. Crassitudo ista est super intestina. Cuius forma, sicut sacculus siue marsupium extat, incipit ab ore stomachi, & usq; ad intestinum quod uocatur colon tendit. Bucca eius ibidem est, ubi & principium. Aliquando solidat in aliqua extremitate epatis, & in dorsi costis, neq; in his determinate, sed sicut solet contingere. Sępius iungitur cum stomacho, & splene, atq; colon, ut stomachus & intestina per ipsum possint calefieri, & ut liget atq; operiat uenas quas habent intestina.

De epate. Cap. XXVIII.

EPar in dextro latere ponit, & sub superiorẽ hypochondriam locat. Est autem concauum atq; gibbosum. Cõcauitas stomacho & intestinis est finitima. Amplectitur enim stomachũ, cum suis 5. panniculis. Gibbositas diaphragmati est apposita ita ut ipsum tangat. Ligat cum diaphragmate pelliculis ipsum operientibus, & similiter costis posterioribus. Concauitas etiam sua stomacho & intestinis pelliculis & uenis est ligata. Hoc epar non in omnibus ęqualiter se habet hominibus quantitate siue partibus. In hominibus est maius q̃ in bestijs eiusdẽ quantitatis. Numerus partium in quibusdam duarũ, in quibusdam trium, in alijs 4. in alijs 5. Epar magnã partem tenet in dextera. A lata sua cõcauitate uena progredit, quę porta uocat. Quę anteq̃ exeat in 5. diuiditur uenulas, 5. epatis intrãtes particulas. Vbi unaquæq; pars quinaria in multas uenas diuidit subtilissimas. Quæ in inferiorẽ ꝑtendunt stomachũ, in 12. quoq; intestinũ ieiunũq; atq; rectũ. Quod satis diximus, cũ de uenis tractaremus. Necessariũ fuit epar ut cibũ mutet & sãguinẽ faciat. Quẽ postea per uenas ad totius corporis mẽbra traijciat. Vnde fit ut substantia epatis coagulato assimilet sanguini, cum cibus in stomacho coctus est, & digestibilis factus portã egredit. Deinde in 12. postea in ieiunũ, & à ieiuno in subtile intestinũ. Subtile uero, succum bene colatũ per meseraicas mittit ad uenã, ut quæ uocatur porta, & per hanc eadem epatis intrat uentrem. Vbi per uenas sparsim dilatat, quæ per epar extenduntur. Epar cibum mutat in naturam sanguinis, quem per uenã maiorem, quæ uocatur concaua, in cætera corporis mandat membra.

De splene. Cap. XXIX.

SPlen in parte est sinistra, cuius forma aliquantulum est longa, & parum contra stomachũ concaua, uersus costas gibbosa. In his autem duobus locis ligatur cum panniculis. Cui bina coniunguntur uascula. Vnum quod maioris est quantitatis à gibbositate est epatis. Per quod ab epatis sanguine coleram nigram sibi splen uidetur trahere. Alterum minus inter splenem & os stomachi locatur, unde colera nigra ori stomachi mandatur

mandat, ut appetitus inde confortet. Splenis iuuamentū est, ut sanguinem in epate mundificet, & per uenasculum supradictū sibi trahat sanguinis feces. Quas per aliud uas ori stomachi mutat quantū adiuuando appetitu sufficiat. Neq; tamen totum & ilico mittit, quia aliquādiu sibi retinens, in suos usus transformat partem. Alia pars tandem uera facta colera, pro ut dixi mittit stomacho in suo appetitu confortando. Vnde fit, ut splenis substātia, quia sugat & emittat, rara sit ut spongia, ut grossos humores contrahat sibi. Color eius nigredini assimilatur, ut colera nigra exprimatur.

De felle. Cap. XXX.

FEl super epatis frustulum maius est. Huius unus tantū est panniculus, fortis & durus, bina habet uascula, unum epatis concauitati iunctū, per quod colera rubea à sanguine epatis depurat. Alterum in duo alia diuiditur, unum horum maius intestino iungitur, ut colera rubea sibi iniciatur. Alterum in inferiorem tendit stomachum, ubi coleræ rubeę expleat officium. Collo huius duæ furculæ iungunt. Vna est illius arteria quę exit ab epate. Altera est nerui ad epar uenientis, unde uita & sensus datur felli. Est autem felle iuuamentum, ut sanguinem ad coleram rubeam mundificet, ne forte ibi remanens eum incenderet.

De renibus. Cap. XXXI.

REnes sunt in lateribus dorsi spōdylium, quorū dexter est excelsior uni epatis uicinus frustulo. Horum concauitas sibi alternatim est opposita, quod in solo contingit homine, & singulis duæ de cōcaua uena inseriunt furculę, cum ipsa egrediat una ab epate. Vna sanguinem portat ut ipsum nutriat. Altera ut sanguinis colamentū sibi contrahat, id est, urinam. Ambobus quoq; de maiori arteria accedunt furculæ ut uitam eis possint dare. Ambobus duo exeunt longa uascula, & bene concaua, pelliculis operta quæ iungūt cum uesica, à medicis uocata emūctoria, per quę in uesicam protenditur urina. Ad hoc enim renes fuerunt facti, ut aquaticum sugentes sanguinem in epate eum depurarent.

De uesica. Cap. XXXII.

VEsica in maribus super erectum intestinum ponit. Est autem unus panniculus idemq; durus. Durus ut colerā rubeam urinæ ferret immixtam. Super foramen unum habet lacertum, quæ uesica constringit ne urina præter uelle hominis egrediat. A renibus ad uesicam tendit urina per uasa superius uocata emunctoria. Hæc cum ipsa solidant pro ut dicemus. Quæ cum ad uesicā ueniant uesicæ quodāmodo pelliculā excoriāt, ut illis pateret uasculis. Post pellicula solidat, & ut ante fuit inuenit, ne forte uētus ingrediat, & urinę accidenti pro ut diximus excoriādo aperit.

De genitalibus, & primum de matrice. Cap. XXXIII.

MAtrix in forma sua est sicut uesica, cuius maxima est profunditas. Quæ utrinq; habet quasi quædam frustula, cornibus assimilata, quibus

quibus differt à ueſica. Aſcendunt autem cornua uſq; ad ſupradicta emunctoria. Per fruſtula arteriæ intrãt, quæ ſperma & ſpiritũ in uuluam portãt. Vuluæ ſubſtantia eſt ſicut neruoſa, ut in conceptu extendi poſſet undiq; & tunc maxime cum fœtus inciperet maiorare. Bucca eſt neruoſior, & in cõmixtione maris delectationi eſſet aſſenſibilior. Moderate dura & intromittendo ſemini extenderetur, & eo recepto clauderetur. Quod utrunq; nõ fieret, ſi nimis durum, ſiue molle eſſet. Vnus panniculus pilos habet in cõpoſitione diuerſi formes. Qui unus eſt & paruus & in longũ extenſus neceſſarius appetitui trahendi ſpermatis. Eſt & alius ex obliquo & maior ad hoc ſolummodo ut ſpermatis & concepti fœtus eſſet continentior. Eſt & alius lateralis quo fœtus egreſſurus emitteret. Hęc recto ſupperpoſita eſt inteſtino, & ei ueſica eſt ſuperpoſita, ut uuluę ſubtilatæ in fœtus groſſitudine inteſtinum eſſet uice culcitrę. Cuius opertoriũ eſt ueſica. Membris ſibi uicinis ligatur ligamentis flexibilibus, quibus eam extendentibus non tamen rumperet. Veſica longior eſt inferius, q̃ uulua excedit ſuperius & ueſicæ collũ naturæ eſt iũctum fœminæ. Natura autẽ fœminia eſt ſpacioſũ, quod utraq; penis oſſa mediat ſuper anum locata, deforis habet fruſtula, de pellibus quę uocant badera. Quæ fruſtula ſunt in fœminis, ſicut prępucia in maſculis. Fuerunt autẽ neceſſaria, ut ab aëris frigiditate uuluæ eſſent opertoria. Matricis cõcaua 2. ſunt magna, quorũ unum dextrũ, alterũ ſiniſtrum. Hęc utraq; in unum ſecedunt concauum, quod uuluę uocat collum. Quia ergo 3. ſunt concaua, antiqui conſueri dicere uuluas. Quod eſt uideri in interfecto animali, ſi uuluã circũieris. Diſcoopertis enim ſuperioribus pelliculis, duo apparet concaua, tertio iuncta, quę quaſi duę uident uuluę. Neceſſaria fuerũt cõcaua, ubi gemini haberẽt loca. In his ſunt quaſi quędã foſſæ, quæ uenarũ ſunt buccę, unde menſtrua ſolent uenire. Sunt autẽ aſpera iſta loca ut inuiſcãdo ſpermati eſſet oportuna, ubi etiã ligat ſecundina. Matrix 2. habet teſticulos in ſummitate colli poſitos, poſt fruſtula quæ ſuperius uocauimus cornua. Quorum unus dexter alter ſiniſter. Minores in quantitate q̃ ſint maſculini. Forma eorũ rotunda, parum tamen ſuperficietenus plana. Subſtantia glandoſa, ſicut eas quæ confortant uenas earum mediaſtina. Duriores fœminei quã maſculini. Quibus ſingulis ſingulæ de renibus ueniũt uenę, quæ ſubeunt fruſtula ſuperius ita uocata. De teſticulo unoquoq; quędam pectię uident exire. Per quas teſticuli ſperma iaciũt in uaſa ſpermatis. Talis eſt uuluæ forma & cõpoſitio ſua. Quę ſecundũ tempus & ætates in diuerſis fœminis diuerſa eſt, quia grauidę maiores habent quã non grauidę. Nunq̃ grauidę minores quã quandoq; nõ grauidę. Quantomagis eñ fœminæ dant, tanto plus earũ uuluę propter extẽſionẽ maiorant. Secundũ ętates, quia minores habent puellulę, quã puellę adultæ. Veteranę minores q̃ iuuenculę. Libidinoſę maiores q̃ nõ libidinoſę. Sed naturalis matricis quãtitas in longitudi

ne ab umbilico est usq; in naturã fœminę,& tãtũ duodecim digitorũ est. Latitudo est spaciosũ,duorũ emũctiorũ mediũ,ubi duę uuluę cornua seiũgũt.

SIcut Galenus & Hippocrates perpenderũt,sperma est artifex & materia creandorũ infantiũ,menstrua uero sola materia sunt. Neq; creatur fœtus,nisi spermata maris & fœminę misceãt. Vulua ergo à menstruis uicinitus mundificata in cõmixtione utriusq; retinet sperma uirtute sua cõtentiua. Si inquam uiri sperma nec multũ rarum, neq; multũ spissum, neq; uiscosum fuerit,sperma retinet,quia à bucca uuluę fortissime claudit. Quod est inueniri si bestiam aliquã plenã occideris. Adeò eñ os uuluę clausum inuenit,ut nec ingredi possit acus. Quod cõtingit ex nimia cõcupiscẽtia retinendi spermatis. Quod enim à uirga exeat uirgæ uirtute expulsiua uadit rectum per uuluæ collum,usq; in eiusdem fundamentũ. Vbi dum dilatatur uicina replent. Lateralia uero cornua uacua remanent ad quorũ uacuitates complendas,exit sperma de testiculis fœminę,per uasa sui spermatis,mixtum'q; cum uiri spermate,replet ea loca,atq; implenda uirile sperma peruenire non potuerat,& sic utrunq; per matricem dilatat mixtum. Sed tamen cum inter hęc & uuluæ essentiam quædam loca uacua remaneant, impletur illo spermate,quod immixtum dixeramus remãsisse. Cõmixtio hęc duabus de causis fuit necessaria. Primo, ut sperma masculũ temperaret fœmineum. Masculum eñ grossum est & calidum, fœmineũ econtra frigidũ & liquidum. Masculum ergo ex nimia sua spissitudine non potest se dilatare,& ex materia sui caloris materiã destruit infantis,unde fuit necesse,ut suarum qualitatum diuersitate fœmineum sperma, has tẽperaret utrasq;. Secunda causa est,ut panniculus inde fieret, qui infantulũ circundaret. Dũ eñ hæc cõmixtio circũquaq; spargit, uuluę calore excoquit,unde panniculus citissime conficitur,sicut est pasta liquida,ferro calido superposita citissime fit nebula. Lenitas autem & planitas uuluæ nusquã permittit panniculũ adherere preter supradictas fossulas,ubi conglutinatur asperitate nimia. Qui panniculus idem facit spermati, quod ouo nouiter formato suus pãniculus facit. In bruto autem animali inanima uicinante conceptu. Hic panniculus fossulis quæ sunt uenarũ ora tantum illigatus inuenit,si tunc animal interficiatur. Vnde refert Hippocrates de saltatrice fœmina, quia saltans post sextũ diem cõceptionis intra huiusmodi pãniculos sperma emiserit in similitudinẽ oui nondũ completi. Ad hunc panniculũ totum undiq; sperma circũeuntem ingrediunt menstrua per uenarũ ora id est per supradictas fossulas. Nondũ enim adeo est durus quin facile perforet. Ad quem etiam sanguis subtilissimus,& spiritus per arterias ingrediunt,eum'q; ob nimium sui impetum non solidari postea permittũt. Sperma quoq; naturaliter spiritũ habẽs & calorẽ naturalẽ sibi trahit sanguinẽ ut spiritum exteriorẽ, quia dum panniculus induret,foramina tamẽ non claudunt. Venæ uero & arterię nascentes in

tes in spermate, uenisq; & arterijs ad uuluã peruenientibus iunctę sanguinẽ & spiritũ fœtui cõferunt alternatim, alternatim sibi solidantibus uenarũ & arteriarũ foraminibus. De his autẽ uenis & arterijs in modũ telæ circũuolutis circũdatur pãniculus, & post de uenis omnibus duę tantũ uenę, de duabus uero arterijs, una sola arteria cõficiť. Quę cõfectura uocať secundina. Ad hæc necessaria ut illam solã arteriã duasq; uenas cõfirmet, & defendat, ut per uenas de sanguine menstruo infantẽ nutriat, per arteriã spiritũ & subtilem sanguinẽ sibi tribuat. Intra hos duos pãniculos alij nascunť duo. Vnus secundinę proximus à uulua egrediť, cuius forma fasciole simillima cũ infantis iungiť uesica, ut suam urinã suscipiens eijciat. Cui alter est suppositus latus atq; crassus qui fumũ in humectationẽ infantuli sit suscepturus. Sic enim fumus exit de infante, sicut sudor de perfecto homine. Isti sunt pãniculi quibus operiunť infantuli. Infantulus autẽ sic cõcreať. Vtraq; spermata sibi inuicem permixta ex sanguinis caliditate fiunt sicut uesicę. Sicut in re spissa & uiscosa uideť, quæ cum igni excoquať, quasi uesica propter ebullitionẽ efficitur. Quæ uesicę cum sibi postea adunenť, & de spiritu spermatis impleať, in perforatione spermatis magis cõcauanť. Vbi spermatis extremitas indurescit, nec spiritũ permittit egredi. Vnde fit, ut spiritus & sanguis pãniculũ secũdinæ penetrẽt, & spermatis cõcauitates replẽt. Virtus uero formatiua de mẽstruo sanguine infantis mẽbra nititur informare, de solo spermate alba cõficiens mẽbra, id est, cerebrũ, ossa, carthilagines, pelliculas, ligamẽta, uenas quoq; & arterias de sanguine mẽstruo facit epar, & pręter cor omĩa mẽbra carnosa, quia cor de sanguine fit arteriæ, eo uirtus formatiua prius illa conficit mẽbra, quæ aliorũ sunt fundamẽta, ut pote cerebrũ, cor & epar. Cerebrũ ex spermatis fit essentia. Cor de sanguine arterię. Epar de mẽstruo sanguine per uenas à secundina ueniẽte. Hęc ʒ. informatione sua sunt sibi uicina, sed à se inuicẽ secedũt postea. Illa aũt uena, quę de omnib. alijs fit una, ad cor ueniens subtilem sanguinẽ & spiritum sibi subministrat. De his fundamẽtis alia tria nascunť. De cerebro nerui & nucha egrediunť. De corde arteria maior, quã de corde ideo natura fecit exire, quia timuit ne ex uię rũperetur longinquitate. His quasi fundamentis factis, fecit & natura ossa hęc custodientia. De spermate enim craneũ ut custodiat cerebrũ, spondyles nucha custodientes pectoris costas, ut cor custodiãt. Posteriores costas ut defendant epar. Illa tamẽ apparent prima quæ fundamentis sunt uicina, sicut sensus instrumẽta cerebro uicina. Pulmo cordi, stomachus, splẽ, renes & panniculi epati sunt uicini. Post ista nascunť & alia istis posteriora mẽbra in concauitate pectoris, pedes & similia. Quæ paulatim formanť omnia, ex quo in uuluã concidit sperma. Infans enim cõcreatur 4. gradibus. Primus cum sicut anatomicis uideť spermati adhuc fit uicinus. Quẽ Hippocrates sperma uocat. Alter cum sperma sanguini se cõmiscet. Tunc eĩn cerebrum

Concreatio Infantis

cor & epar nondũ ad plenũ formata sicut sanguinis sunt massa. Quẽ gradũ Hippocrates uocat fœtũ. Tertius cũ cerebro epate & corde iã formatis, alia mẽbra apparent informia. Quartus cũ omia ęque apparẽt formata. Qui gradus ab Hippocrate infans uocať. Iã em̃ incipit se mouere, & pedibus calcitrare. In tribus prioribus animatę arbori infans assimilať. Hæc est formatio infantiũ, mẽbrorumq; suorũ. Tempus cõpletionis est istud. Qui in 7. nascit mensibus si sit masculus 30 diebus informať, in 60 moueť. Fœmina 35. formať, 70 moueť, 210 diebus cõpletur. Decem mensiũ masculus, 45 formatur diebus, & 90 moueť. Fœmina in 50 formať, in 100 moueť, in 200 nascitur. Nouẽ mensium masculus, in 40 formať, in 80 moueť. Fœmina in 45 formã suscipit, in 90 motum, 270 nascitura. Masculus ideo citius cõpletur, quia sperma unde nascit fortius & calidius. Testať tamen Hippoc. se uidisse mulierẽ ante 30 dies abortiuũ fecisse, & abortiuũ omnia membra cõplesse. Itẽ Hippoc. Cuiuscunq; forma in 35 diebus cõpleť, in 210 diebus parturiť. Modus em̃ cõpletionis duplus debet esse motui, parturicio uero tripla. Si quis autẽ questionabiť cur infans octo mensiũ nõ uiuat, ita respondendum erit. Testať Hippocrates omnẽ infantem in 7. mensibus motũ habere. Qui si adeo fortis fuerit ut exire possit quoquo modo ad uitã cõualescit. Si non emerserit, ipso motu ita debilitať & patitur. Vnde in subsequenti exiens mẽse nullatenus potest uiuere. Si aũt ad 9. siue 10. natiuitas proteleť, à passione prioris motus intra uuluã roborať. Vnde est probare, quia omnes matres plus in 9. patianť mense. Sciendũ quoq; quia in dextro masculus in sinistro uero latere fœmina formať, & ibidẽ quilibet magis moueť. Masculi in dextris quia calidiores sunt fœminis, unde latus qđ calidius uindicauerũt sibi. De sinistro accipiendũ est ecõtrario. Sinister etiã testiculus fœminę, frigidioris est naturæ. Vnde & sperma frigidũ est & humidũ. Vniuersaliter ergo dicendũ, quia quãtomagis sperma est calidũ, siccum atq; spissum, tanto sępius inde masculi nascunť. Quod si sperma aliud fuerit, econtra cõtingit. Significatio masculi cõcepti erit huiusmodi, mater pulchri erit coloris, motus erit leuioris. Dextra mãmilla erit maior atq; durior. Mãmillæ sumitas, magna atq; dura. Pulsus in dextra manu maior, spissior & plenior. De fœmina cõcepta accipiendũ ecõtra. De masculo in 25 diebus fit fœminę purgatio, de fœmina 35. Sperma uiri si abundauerit plusq̃ fœminę, infans uidebiť patri assimilare. Si fœminę erit maius, matri assimilabiť. Fœminę aliq̃n pariũt geminos. Galen. tamẽ testať se uidisse mulierẽ 3. peperisse, 2. masculos & unã fœminã. Quidã dicũt, quia fœmina 4. duas fœminas, & 2. peperit masculos. Alij fatenť se uidisse mulierẽ 5. masculos peperisse, & ita in 4. annis 20. genuisse & om̃es uixisse. Quod satis est possibile. Quia uulua 4. habet fossulas, quas diximus uenarũ ora, per quæ ad uuluã accedũt mẽstrua. Dicũt alij mulierem in 7, mense filiũ peperisse, in 9. uero masculũ alterum. Vnde diuinant

Infans arbori in primis assimilatur.

nant post primū conceptum, accessisse alterū masculum. Aristoteles dicit mulierē cōcepisse, sed post annū nihil aliud q̄ massam carneā emisisse. Hæc omnia naturæ possibilia, sed nullum tamen ego uidi qui fateretur se uidisse.

De mammillis. Cap. XXXIIII.

MAmmillæ de glādosa sunt factæ carne, molli scilicet & alba sicut lacertis est natura. Sunt aūt uenæ & arteriæ ibi sibi inuicem commixtæ. Hæ sunt in pectore positæ, ut cordi essent uicinæ, quod caloris fundamentū est naturalis, quatenus adiuuarēt decoctione sanguinis. Quę sunt necessariȩ ut lac generetᵉ unde infans nutriatᵉ. Puer eñ in uulua positus, sanguine menstruo nutriebatᵉ. Vnde oportuit puerū natum habere nutrimentum eidē sanguini finitimū. Māmillas ergo fœmina habuit in pectore, ut hȩ cordi uicinȩ sanguinē naturali excoctū calore in naturā mutaret lacteā. Cōcaua enim uena ad cor ueniens, & de corde ad pectus exiēs, ascendit usq; in gutturis furculas in 2. maiores diuidendas furcat. Simile facit arteria. Quæ ambæ furculatim descendunt in māmillas, & ambæ diuiduntᵉ in ambas. Et multipliciter diuisȩ cū earū miscentᵉ carne. Sanguis ueniens ad māmillas excoquitᵉ in uia anteq̄ perueniatᵉ ad eas. Hic eñ sanguis per cōcauā uenam ad cor ascendit, & inde redditur pectori. De pectore ad cor redit, de corde ad māmillas penetrat & uenenatim spargitᵉ per māmillas. Vbi tam diu moratᵉ quoad sanguis perfectissime excoquatᵉ. Excoctus in māmillarū spongiosam carnē iacitᵉ, quia naturā hȩc caro habet lacteā. Sic nutrimentū fit cuiuslibet infantis. Itidē & epar siccū cibi in naturā mutat sanguinis. Vnde cæteris nutrimētum detur mēbris, maxime tamē carnosis. Quia autē lac de sanguine mēstruo fiat, in uulua māmillas attingat, signū est qđ à mulieris cōceptiōe incipiunt mēstrua cessare, ut infantibus in uulua positis inde uideatur nutrimentum dedisse. Mulierum abortiuū facientiū māmillæ, & si anteà fuerint duræ emollescunt. Sicut Hippocrates in Aphorismis testatur. Si mulieris postquam inquit geminos conceperit, dextra māmilla emollierit masculus abortiuus fit. Si sinistra, abortiuatur fœmina.

De testiculis & uasis spermatis. Cap. XXXV.

TEsticuli instrumēta sunt generādi spermatis. Ob hoc cōponuntᵉ de carne glādosa, alba, molli, & rara, ut & albū faciant sperma. Vnusquisq; testiculus uno pāniculo est obsitus, quia siphac egreditᵉ. Ad quorū utrūquē q; una uenit à renibus quāuis sanguis eis subministratᵉ, unde materia spermatis esse cōprobatᵉ. Hæc cū ad testiculos ueniat multipliciter per eos se dilatat. Item duæ arteriæ à dorsi ueniuntᵉ parte, quæ per testiculos multipliciter diuiduntᵉ, sicut & uenæ quibus miscentur hȩ arteriæ, & per testiculos carnē disperguntur mixtæ. Sanguis qui spermatis est materia anteq̄ ad testiculos perueniat ex parte mutatur, & per uenas dispergitᵉ, & inalbescit dum digestio cōpleatur, Deinde in carnē testiculorū uenæ emittunt unde

sperma sit perfectum. De testiculis duo uasa exeunt. Quorũ substantia est sicut testiculorũ. In hoc duo uasa testiculi eijciunt sperma, & à uasis suscipit uirga sicut à mulierũ testiculis uulua suscipit. Hæc uasa uocantur spermatis quæ lõga sunt in masculis, quia à testiculis in ossa ascendũt penis, & indè in uirgã descendunt, hæc & larga in masculis sunt & dura. Lõga, ut à testiculis exiens sperma melius excoquat in uia. Largitas ut cito à uirga exeat, & in uuluã à uirga. Duricies ne ex uię rũperentur longinquitate. In muliere uasa spermatis cõtraria sunt his. Sunt eñ curta, stricta & mollia. Stricta, quia mulieris subtile est sperma. Vnde fit, ut per stricta loca facile currat. Curta, qa uicina sunt loca ad quæ proijcit sperma. Mollia, qa nõ lõga eis restabat uia.

De uirga. Cap. XXXVI.

Virga caro est neruosa, rotunda & cõcaua, ab utroq; penis osse incipiens & utrunq; neruos sibi oppositos extransuerso habens. Quæ duplici ex causa fuit necessaria. Primo, ut per uasa sua sperma in uuluã proijciat. Vnde etiam fuit neruosa, ut appetitũ cõcupiscentiæ in tactu habeat. Cõcaua efficit, ut accedente appetitu uento impleatur, unde erigatur. Ambo lacerti lateraliter sibi sunt oppositi, ut nusq̃ uirga possit flecti, unde rectũ sperma in uuluã proijciat. Secundo, quia cum uesica uię spermatis sit uicina ac eadẽ uia emittit urina. Vesica enim ex parte ani, natura extulit; quã ossibus penis amouit. Quę in masculis collum longũ habuit quod uirgę iungit cõcauitati, quo urinam expellit. Mulier cum uirga careat, parum longi colli sibi est necessitas, ut in naturam fœmineam urinam traijciat.

CONSTANTINI
AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu necessarijs locis, Liber IIII.

Quarta pars 20 continens cap. de scientia uirtutum actionũ & spirituum.

CAPITA LIBRI.

De uir

De uirtutibus disputatio. Cap. I.

Onstat ex libris superioribus ubi elementa nominauimus, quia omne corpus animatum siue inanimatũ, sensibile, siue insensibile, ex quatuor elementorum ad se inuicem conficitẽ cõmixtione, & quadam eorũ quasi passibililate. Eorum cõmixtio in unoquoq; corpore uocatur complexio. Sunt autẽ hęc calidum & frigidũ, humidũ & siccũ. Tanta uero in unoquoq; corpore horũ est quãtitas quanta eis necessaria est. Cõplexiones istæ sicut instrumẽta sunt naturæ, siue animę, siue utriusq;. Omniũ enim corporũ regimenta, aut ex anima sunt & natura, aut ex sola natura. Quia natura animata regit corpora & inanimata. Sola uero animata regit anima. Quod cum ita sit, necesse est naturæ atq; animæ quandam uirtutem in esse, qua operationẽ suã ualeat explere. Quę uirtus ex eorum actionibus monstratur. Virtus uero animæ solum uiuificat, id est, cor & arterias constringit & dilatat, aut memoriam dat, & intellectum, sensum quoq; & motum uoluntarium. Igitẽ uirtutes 3. sunt generales. Vna attinens naturæ quæ uocatur naturalis. Altera solum uiuificans est animę, & uocatur spiritualis. Alia dans intellectum, sensum quoq; & uoluntarium motum similiter est animę & uocatẽ animatã. Actio uirtutis naturalis animalibus, & arboribus est uniuersalis, quæ nihil est aliud quàm quod generat nutrit & augmẽtat. Hæc in animalibus æque uidentur & in arboribus uiuẽtibus. Sed generatio animalis, mutatio est animalis, mutatio est substantiæ spermatis in substantias membrorum, animali cuiuslibet generis cõpetentium. Augmentatio est in quantitate eorũ maioratio. Quod fit usq; ad cõplementum iuuentutis. Nutrimentum in membris restauratio dissolutę rei ut animal permanere queat, & quod ab ipso dissoluitur pereat. Semper enim intus & exterius animalium mẽbra dissoluuntur. Exterius propter aërem qui ab eis sibi trahit humectationem. Interius quia calore naturali dissoluitur. In arboribus similiter quędam generantur de earundem spermatibus quæ in frondes & ramos mutantur. Quod autẽ generatur, necesse est augmentetur usq; ad constitutum tempus sibi. Necesse est etiam nutriatẽ ut subsistat, cum aër semper ipsum dissoluat. Virtus spiritualis animalibus rationabilibus uel irrationabilibus & non arboribus est cõmunis. Cuius in omnibus animalibus est actio cordis, & arteriarum dilatatio & constrictio ut calorem custodiat naturalem. Hæc in omnibus ęqualis est animalibus. Virtus animata partim rationalibus partim irrationalibus cõmunis est animalibus, quia æque sensum, & uoluntarium participant motum. Sensum enim dicimus, quod uisu & auditu cæterisq; sensibus percipitur. Voluntarium motum mutationẽ membrorũ, in quælibet loca ad quæ uolunt. Hæ duæ uirtutes ambæ sunt cõmunes. Altera eius pars solis animalibus est propria, id est, fantasia, ratio & memoria. Nullum enim

rationale habet hæc perfecte. Actiones nihil sunt aliud quam quidam uirtutis motus ad id quod efficitur. Motus autem sunt 6. duo simplices, & 4. cōpositi. Simplicium unus est cōuertibilis, & de re in rem mutabilis. Alter est localis, id est, de loco in locum mutabilis. Motus cōuertibilis, duo sunt modi, uel enim essentialiter mutatur, qui motus constructio, uel destructio uocatur: uel in qualitatibus ut siquis de calido fiat frigidus, & humido siccus. De albo niger, de dulci amarus. Motus secundum locum duo similiter modi sunt. Aut enim rectus est & circulatus. Circulatus sicut zona in cœlo habetur. Rectus ante retro, dextrorsum sinistrorsum, iusum susum. Compositi sunt augmentatio & diminutio, constructio & destructio. Constructionis enim motus est compositus, ex motu in essentiam cōuertibili, & in diuersas qualitates mutabili. De destructione similiter intellige, cum eadem qualitatum quantitate quæ habebatur in constructione. Sed tamen contrariæ harum qualitates erunt accipiendę. Si enim cōstructio fit ex calore, destructio fiet ex frigore, & similiter in alijs qualitatibus. Augmentationis motus est compositus ex conuertibili, & eo qui secundum locum est motu. Quod eīn crescere rem facit, & augmentat quoquomodo eam mutat, & eius quantitatem augmentat in longitudinē, latitudinem & profunditatem. Sed tamen in eadem specie perseuerat. Differunt autem motus augmentandi & construendi, quia constructio speciē aliquā substantialiter mutat in aliam. Augmētatio rei in substantiali esse uel permanentis est alteratio. Destructio de suo esse rei est annullatio & diminutio, augmentationi contraria, in re permanente mutatio. Omne ergo quod mouet, alicui horum 7. motuū subijcitur. Res aūt mouens est faciens, mouere, facere. Res mota, patiens. Actio naturalis, quædam in sola est conuersione, sicut generare. Generare enim est rem incipere esse quod nō fuit. Quod in corpore animalis mutatio facit spermatis in suæ essentiæ membra, & qualitates suas. Est & quædam actio naturalis, quæ in solo motu est locali, sicut in unoquoq; membro est appetitus cibi in similitudine, & sicut continentia cum membra in se retineant res sibi tractas, & sicut expulsio, cum res incōueniens membro expellēti, sibi cōuenientibus reddit membris, est & actio naturalis, & conuertibilis & localis, sicut nutrimentum cuiuslibet rei. Nutrimentū enim est mutatio cibi, cōuenientibus competēs membris, & mēbrorum incrementum in longitudine, latitudine, & profunditate. Actio uirtutis spiritualis, tantūmodo est localis, quia solū dilatat & constringit. Dilatatio est motus à medijs ad extrema. Constrictio, reductio ab extremis ad media. Actio uirtutis animatæ quædam est conuertibilis sicut sensus, qui nihil est aliud quam mutatio mēbrorum, in qualitates rerum sensu capiendarum. Quædā etiam est localis, sicut uoluntarius motus. Quia uero diximus tres esse uirtutes membra regentes, & breuiter tetigimus, quod unaquęq; operetur, oportet plenius &

planius uniuscuiusq; actionem dicamus, & quomodo operetur. De naturali igitur uirtute uidetur prius dicendum esse.

De uirtute naturali in epate. Cap. II.

Virtus naturalis est in epate, quæ cum inde per uenas ad membra procedat alia, epar tamen alijs eam amministrat. Hæc in tres diuiditur uirtutes, generatiuam, nutritiuam, pascitiuam. Generatiua est, qua de spermate & menstruo sanguine infans generatur. Quæ operari incipit ex quo sperma in uuluā cadit, durans usq; in perfectionem infantis. Virtus nutritiua membra augmentat, & paruitatem in magnitudinē mutat. Quæ perseuerat operari ab initio pueri usq; ad cōplementū iuuentutis, ibiq; esse desinit. Virtus pascitiua quodlibet substantia ad membra portat prout membrorum expedit essentia, ut restauret dissoluta, nec tamen in longitudine, latitudine, profunditate crescere faciat. Cuius durat actio usq; ad mortē, à pueri initio. Harum 3. quædā est cui ministratur & non ministrat, quia habet alterā uirtutē suæ actionis adiutricem, est autē generatiua. Sunt & aliæ quæ & ministrāt, & eis amministrat, sicut pascitiua & nutritiua. Generatiua duas habet uirtutes ministrātes, una uocat mutabilis, prima & secunda: altera uero formatiua uirtus. Mutabilis primæ generatiuæ est necessaria ad mutandā substātiam spermatis & menstrua in quorūlibet mēbrorū fœtus substantias. Quæ operat cum 4. qualitatibus ut mēbra diuersa in substantia efficiantur. Si em̄ cū calido operatur & humido, sola efficitur caro. Si cum calido & sicco cordis creat caro. Si cum frigido & humido, substantia fit cerebri. Si cum frigido & sicco ossa fiunt tm̄modo. Hæc eadē uirtus in cęteris membris operatur, secundum complexionem quantitatis, harū qualitatum ad maius siue minus. Ex his quatuor qualitatibus quędam aliæ cuilibet harum competentes nascuntur, quę & uisu & tactu, gustu quoq; & odoratu comprehenduntur. Visu enim rubor discernitur, qui calorem præcedentem sequitur, & albedo quod frigidum comitatur. Tactu mollicies & duricies deprehenduntur, quam humiditatem & siccitatem sequuntur. Leuitas quoq; sequit calorem, grauitas frigiditatem. Raritas calorem, spissitudo frigiditatem. Gustu cognoscimus quia omne dulce calorem, acidum sequitur frigiditatem. Odoratu, aromata, & fœtētia dijudicantur. Harum qualitatum à principalibus nascentium tanta est quantitas, quantū de singulis principalium hęc uirtus amministrat. Sed tamen in singulis est membris pro ut uniuscuiusq; necessitas ipsorum expetit. Virtutis huius mutabilis tot sunt diuersitates, quot membrorū similium dissimilitudines. Singulū em̄ mēbrum uirtute mutabili de sanguine menstruo fit. Quæ non solum fiunt ab ea maiora, sed etiam minora, sicut panniculi stomachi & uuluæ & arteriæ. Differūt mutabilis prima & secunda, quia prima spissat sperma & menstrua & in substantia membrorum mutat. Secunda sanguinis substantiam mem-

brorum

brorum iam formatorum mutat essentiā eiusdem assimulans. Vtraq; tamē operatur illis quatuor qualitatibus. Virtus formatiua format & designat singula membra suæ formę cōpetentia, & ea perforat & concauat, lenit & asperat, solidat ubicunq; sunt necessaria. Hæ duę uirtutes tam diu operant quoad fœtus forma compleatur. Quod 30. siue 35. si sit masculus, 40. si fœmina perficit. Virtus augmētatiua, quę & uocat nutritiua, uirtuti generatiuę ministrat, sibi uero seruit pascitiua. Generatiuę seruit augmētatiua, qa fœtū in longitudinē, latitudinem & longitudinē augmētat & extendit. Quod totum perficit cum iuuentus quę 35. annis concludit cōpleatur, tunc tandē desinit. Pascitiua nutritiuę ministrat, quia cibum in mēbris solidat & assimilat. Quæ si non fuisset nutritiua in fœtus profunditate ex toto esse deliqisset. Sicut si uesica uēto inflet, dilatatur, sed tamen profunditas non extenditur. Vnde natura mirabilis pascitiuā nutritiuæ adiutricē fecit. Quæ & si nutritiuæ seruiat, non tamē eam ita pauperauit natura, quin & alias quatuor uirtutes sibi dimiserit seruientes, id est, appetitiuā, contentiuam, mutabilem secundā, & expulsiuam. Hæ 4. naturales insunt unicuiq; membro & eorū regimento. Appetitiua enim humores cibi secundum suā similitudinē membris dispensat & attrahit. Sicut carni temperamentū sanguinis. Ossibus sanguinem frigiditati & siccitati attinentem; cerebrū frigidum & humidum. Similiter & uasa sibi superfluitatē trahunt similia. Fel em̄ sanguinis amaritudines. Splen melancholicā superfluitatē. Renes, aquosos humores. Hæc appetitiua uirtus cum calido & sicco operatur, quia natura semper attrahit sibi aliquantulum caloris. Cuius trahere est triplex. Primum propter uacuitates, & exinanitionis necessitates. Sicut canalis in aqua posita, si sugatur, necesse est illuc aqua trahatur propter uacuitates aëris, quo canalis carere incipit. Secundum trahere est cum calore, sicut in cādela ignis semper oleū sibi trahit. Tertiū trahere naturale est, sicut magnetis est ferrum sibi trahere. Cum uirtute ista membra sibi trahunt conuenientia. Virtus autem contentiua retinet eis cōpetentia, ut ea mutet & excoquat, quæ cum frigido & sicco operatur. Virtus mutabilis res tractas in substantiam & similitudinē membrorū mutat. Hæc cum calido & humido operatur. Expulsiua, superfluitates expellit, quas uirtus appetitiua traxit. Hæc cum frigido & humido operatur. Harum una digestioni est propria, id est, mutabilis secunda, quæ uocatur digestiua, quia cibātis similitudine cibum aptat. Tres reliquæ sunt quasi ministræ digestiuæ. Natura enim appetitiuam fecit, ut trahat cōuenientia membris. Digestiua tracta assimilat, & cum membris solidat. Sicut uidemus in diuersis seminibus. Ex una enim & eadem terra, aqua quoq; eadem cohibita, unūquodq; semē sibi trahit similia. Vnde seminatores, terræ salsitatem dulcorare uolentes, in salsa terra seminant, hanc q̄ siclam uocant. Hæc enim naturaliter est salsa. Vnde de terra trahit sibi similia, &

ita dulcoratur terra. Similiter de cibis unumquodq; membrum sibi facit. Quos digestiua eorum similitudini aptat. Cui necessarium est tempus ut operatio sua expleatur. Vnde uirtute indiguit contentiua, quæ tam diu sibi cibum teneat, donec excoquat, & assimilet digestiua. Quia uero membra aliqua traxerunt superflua & non sibi assimilanda, necessaria fuit uirtus expulsiua, expultrix eorum, quæ membris erant inutilia. Operatio ergo pastus digestiuę tantum propria esse uidetur. Pastus enim augmentat, solidat & assimilat. Sanguis enim per uenas mēbris aspersus necesse est circūquaq; dilatetur, postq; solidetur, deinde membro cuilibet assimilet. Vnde consequitur ut membra augmententur. Quod testantur, qui bolismum patiunt. Quæcunq; enim isti comedent, in nullo eos augmentāt, solutionem confirmant, qui hyposarchi morbo laborant. Corpora enim eorum augmētant sed non solidantur. Sunt enim liquida & aquosa, cum in eis naturalis calor non ita operetur, ut cibus ingrossetur & inuiscetur, & per hæc solidetur. Assimilatione fatentur, qui morphea fatigantur. Horum enim mēbra augmētantur, solidantur, sed non assimilantur. Quod fit propter mutabilis secundæ defectionē, uel qa cutis in cōcauitate sua clausum habet grossum humorē, quem uirtus mutabilis in sanguinē mutare nō potuit. Ex his ergo passionibus intelligimus, quia augmentari, solidari & assimilari, pastus totius est corporis. Vnde Hippocrates cibo imposuit tria nomina. Vnum cum iam non est cibus, sed potius succus. Alterum, cū iam in sanguine mutatur. Tertium, cum augmentet, solidet & assimilet. Vnicuiq; membro cibus sumitur in duobus diuersis temporibus. Cum enim stomachus cibum sibi uenientē digerat, partem sibi inde competentē retentat, quam in sui nutrimenti substantiam conuertat. Post ab epate sanguis ad exteriores eius panniculos uenit, & eos nutrit. Item bucca & meri cum per eos cibus transeat partē suam recipiunt, id est, subtilissimum, quod est sicut fumus unde nutriuntur. Deinde sanguis ueniens ab epate, per uenas in ipsis diuisas nutrit ea. Subtile intestinum de cibo à stomacho descendēte ad ipsum sibi simile sumit nutrimentum. Deinde uenæ exeuntes à uena quæ uocatur porta, sanguinē portant, unde ipsum nutriant. Similiter & grossum intestinum de cibi fecibus sibi simile nutrimentum sortitur. Ad quod nutriendum sanguis descendit per uenas in exterioribus suis locatas ut ipsum nutriat. Ad epar cibus accedit in stomacho digestus quē per uenas trahit mediastinas sui & stomachi. Rursus cum à stomacho descendit iam excoctus ab epate suggeritur per uenas quæ messeraicæ uocantur. Similiter & cętera membra cibum dum succus est tantum per uenas sibi adiacentes suscipiūt, per quas easdem ad ea re regreditur cum in sanguine esset excoctus. Sed tamen singula membrorum uel unūquodq; uero mēbrum à mēbro debiliori sibi trahūt, sicut cor ab epate. Epar ab intestinis, intestina à uenis, uel à fortioribus cū mēbra ipsa abundent multum, nec totū eis fit necessarium, sicut stomachus ab epate, ut iam

exinanitus unde nutriatur, epar uero nimiũ inde fit repletũ. Mẽbra em̃ suam nimiã abundantiã expellunt aut ad debiliora, sicut stomachus ad intestina, uel in loca sibi uicina. Cũ em̃ stomachus in suis abũdet superioribus per meri superfluitatẽ suã emittit, si in inferioribus intestinis per digestionẽ mittitur. Expellenda duob. modis expellunt expellentia, uel cũ sibi sumpserũt necessaria, & remanent superflua, sicut cũ stomachus tm̃ cibi recipit, quantum sibi conuenit, quod uero superfuit in intestinũ reijcit, uel cum eadẽ superfluitas patienti noceat, quod fit modo duplici, cũ multa quantitas sicut continens membrũ grauat, ut diutius retinere nequeat, unde uomitus & solutio subsequũtur, quę homines propter nimiũ comedere & bibere patiuntur, uel si cibus in incendentes qualitates conuertatur, sicut cum in stomacho in colera mutatur, unde incenditur. Colera tandem in intestinum emittitur. Ab intestino cũ incendatur in uicina rursus eijcitur, uel cum uomitu per buccã emittitur. Cum hac uirtute naturali regimentum est corporis. Sed cum rationabiliter huius uirtutis dixerimus actiones, dicendũ uidetur quomodo sensualiter percipiantur. Quod duabus similitudinibus in stomacho & uulua mõstrat Gal. Hęc em̃ duo mẽbra apparent sensibiliora, per quę cõparatio fit assimilãtia.

De uirtutis naturalis in stomacho operatione. Cap. III.

APpetitiua actio in stomacho in transglutiendis apparet liquido. Videmus em̃ animal quomodo cibum à bucca trahat, & in stomacho mittat. Si quis autẽ dicat, quia cũ cibus trahitur motus meri fit uoluntarius ita dicenti obuiabitur, & si transglutire uoluntariũ sit homini, motus tamen meri atq; stomachi est naturalis. Quod facile perpenditur ex suauis cibi appetitu. Indignatur em̃ stomachus cũ amara sibi dẽtur. Itẽ uidemus stomachũ & meri res nõ bene demasticatas in famelicis trahere pręter uolũtariũ motũ hominis. Meri quoq; curtari uidetur & ascendere stomachus ex nimio trahenti uictus appetitu. In quibusdã animalibus cũ tamẽ meri habentibus stomachũ usq; in buccã trahi aspicimus, & hoc maxime in gulosis animalibus. Suauẽ uero cibũ & dulcẽ stomachũ & meri cito uidemus trahentẽ. Quẽ postea epar ex nimio dulcore à stomacho sibi mutatur. Quod facile quilibet potest ꝓbare. Si quis em̃ facile cibũ comedat, cui post dulcior succedat, si uomitus subsequitur, dulcior ultimus euomitur. Stomachus em̃ ex cibi dulcore delectatus, in profundũ sui illũ traxisse cognoscitur. Econtra si quis cibũ siue potũ percipiat, quę stomachus fastidiẽs abhorreat uidemus, stomachum & meri mixta cõtrahi & rugari, quæ quomodo recepta inuita retinentur & coacta. Itẽ si quis per pedes suspendatur, & caput inferius habeatur, datus sibi cibus transglutitur, & stomachus dimittitur. Vnde liquet, quia nisi appetitus naturalis esset stomachus sibi cibũ nõ traheret. Cõtẽtiua uirtus cibũ ad stomachũ uenietẽ ex omnibus cõstringit lateribus eiusq; inferiora claudit, ne queat liquor egredi. Similiter eũ retinent, cũ à stomacho mittatur ad eadẽ. Vnde liquidissime constat, quia uirtutẽ contentiuã stomacho & intestina habeant.

Quod

Quod apertius uidet̃,si in animali comedenda eadem reuoluamus. Si em̃ cibus ei det̃,& ilico interficiat̃,illũ cibũ ex omnibus partibus cũ suis pãniculis cõstringit stomachus. Quod si aliquãdiu occidi differat̃, quoad cibus in intestina digerat̃,intestina similiter undiq; cõstringunt feces. Vnde intelligit̃ quia intestina & stomachus uirtutẽ habẽt cõtentiuã,qua sibi cõuenientia retineant. Virtus digestiua incipit quando & cõtentiua. Cũ enim stomachus per mediatorẽ meri cibum sibi traxerit,undiq; prout diximus,cõstringit,& in interiorũ pãniculorũ naturã uertit. Quod duabus de causis stomachus facit. Primũ ut cibum sibi cõuenientem faciat,& de ipsis cõuenientia interiores panniculos,secundũ sui naturam nutriat. Secunda causa ut leuiorẽ epati reddat,quatinus alleuiatũ epar & depuratum facilius epar in sanguinẽ uertat. Sicut enim bucca ipsum mutat ut stomachus facilius recipiat,itidẽ & stomachus facit,ut reddat epati. Epar in naturã sanguinis mutat,ut facilius eũ sibi sumant cætera mẽbra. Impossibile enim est alicuius rei multas qualitates subito mutari in cõtrarias,nisi particulatim & paulatim fiat. Non enim panis in sanguinẽ potest mutari ilico ut in corpus uenerit. Sed prius in ore aliquantulũ mutat̃, post in stomacho secũdum naturã ipsius. Deinde in subtile intestinum mittit̃,& ibi etiã aliquantulũ mutat̃. Quem epar sibi trahit per meseraicas, & tandẽ in sanguinem mutat. Venæ sanguinẽ factum trahunt ab epate ut facilius mẽbra cætera in sui mutent substantias. In ore quoque mutatio cibi facile potest percipi. Quod enim inter dentes remanet,putidum prius efficit̃,& tandem in naturam carnium buccę mutatur. Sicq; cũ carnibus & phlegmate miscetur,quod digestum & calidum sibi dat calorẽ. Phlegma enim calidum & digestũ hinc agnoscimus,quia ipso superimposito impetigines & apostemata sanamus,scorpiones interficimus. Item cibi qualitates intra stomachũ naturali calore mutatę cum digestio miscet̃ phlegmate,ubi maior ei fit mutatio. Stomachus em̃ ore est calidior propter colerã rubeã ad ipsum decurrentẽ à fellę,& quia calidioribus membris uicinatur,à dextra epar habens,à sinistra uero splenẽ. Cor & diaphragma superius,dorsi lacertos posterius. In epate cibus plusq̃ in stomacho mutatur. Quippe cũ epar multo sit ipso calidius,quia natura est sibi sanguinis,sed tamen coaugulati. Virtus expulsiua incipit cum actio digestiuæ uel contentiuæ finierit. Stomachus enim cũ cibum digerit,quod sibi simulatur suscipit, & quantum ei sufficit. Quod remanet quasi superfluum,& sibi contrarium grauat, cum non sit sibi necessarium. Ore ergo superiori fortiter clauso & inferiori quod porta uocat̃ aperto in subtile intestinũ proijcit,quod sibi inde simile suscipit, succumq; totius cibi meseraica sibi attrahit. Quod superfluit,grossum recipit à subtili fece scilicet. Grossum similitudine sua accepta quod grauat proijcit foras. Meseraica succũ quem accepit habendũ mittit in epate, ibiq; in naturã mutat̃ sanguinis. Dein de unũquodq; membrũ per uenas sibi trahit,prout sibi ei cõpetit. Quod remanet,quia superfluũ est

cæteris mittit mẽbris eiusdẽ rei appetitiuis. Si quod stomachus traxit eum molestauerit expellit. Molestatio aũt stomachi ex nimietate est potus siue cibi, cũ de utroq; plusq̃ oportet susceperit. Quæ cũ uomitu sicut in ebriosis expellit, uel cũ digestione, sicut in gulosis. Itẽ si cibus siue potus intra stomachũ in malas qualitates uertit̃, si in superiori natent stomacho, uomitu emittunt̃. Si inferiora sua grauent̃, cũ digestione expelluntur. Vnde cõprobat̃ quia uirtutẽ expulsiuã habeat stomachus. Nonne enim uides in uomitu stomachũ cũ alijs in superiora moueri uisceribus, cũ ante digestio induresćat, uel acutos ex incensione humores habeãt intestina nõne cũ alijs uisceribus ea uides moueri ad inferiora, & ultra modum exire aliqñ sicut fieri uidemus in tenasmo. Cõstat ergo ex his omnibus stomachũ 4. fulciri uirtutibus, appetitiua, cõtentiua, digestiua & expulsiua. Similiter his, cætera membra habent corporis.

De eiusdem in uulua opere. Cap. IIII.

SIcut in stomacho has 4. uirtutes cuilibet reddidimus intelligibiles, in uulua itidẽ faciamus oportet, ut ex his duobus simile in alijs consideret̃. Superius in mẽbrorum cõpositione diximus, quia desiderium & concupiscentiã trahendi spermatis in uulua natura fecerit. Quod fuit necesse propter generare. Virtus aũt appetitiua hoc cogit fieri. Quod in coitu est sentiri, quia uirgã sibi trahit uulua, sicut sanguinẽ uentosa. Hoc tunc temporis fit, cum fœmina concepit. Cum eñ uicinitus uulua à mẽstruo mũdificet̃, & à contrarijs eadem depuret̃ humoribus, tunc maxime in trahendo spermate animat̃. Quod cum receperit, undiq; illud ita braccat atq; claudit, ne sicut Hippocrates dicit, acus etiã intrare possit. Sic uulua manet clausa, quoad infantis expleat̃ forma. Vnde uirtus in ea intelligitur cõtentiua. Virtus autem mutabilis circa contentiuam esse palàm fit, mutatione spermatis qualitatiua & substantiali, in diuersitate membrorũ infantis. Expulsiuæ actus duobus apparet temporibus, uel cũ membra infantis suppleant̃, uel cum infans morit̃, quia cõpleto membratim infante, contentiuę & mutabilis actione iam desinẽte, succedit actio expulsiuæ. Quod mense 7. uel 9. fit, uel 10. Expellit autẽ infantem uulua duplici ex causa. Vel quia infans eam grauat, ne præ sui quantitate eum ualeat continere, uel quia cibũ sibi sufficientem non inuenit, unde pedũ percussione pãniculos circũuolutos ut exeat rumpit. Ruptis ergo panniculis humores intus cõtentos uulua suscipit. Quos cum ferre nequeat, expellit eos foras. Expulsio infantis mortui, duabus fit ex causis. Vel quia eruginẽ parit, quã ferre natura uuluæ nõ potest. uel quia rupto aliquo pãniculorũ humores expellẽdi eã cogunt. Est ergo in propatulo hęc membra uirtutes habere quatuor. Est enim in stomacho appetitiua cum transglutienda transglutiat. Eadem ista coëundo est in uulua. Contentiua in stomacho, dum cibi fiat excoctio. In uulua, dum infantem generat. Mutabilis in stomacho, cibi in sui naturam est conuersio. In uulua cum sperma atque menstrua in diuersorum membrorum infantis mutet

essentias

essentias. Expulsiua in stomacho in subtile intestinum cibi est emissio. In uulua, cum infantem pariat. Itidem in cęteris intelligat necesse est mēbris. Sine his enim nullatenus possunt regi. Hæ 4. uirtutes naturę sunt ministrantes, & in custodienda sanitate, & in infirmitatis curatione. Has uocat Hippocrates infirmitatū curas. Quę dignę sunt hoc nomine quia apostemata siue pustulæ sine exteriori uident curari medicamine. Et infirmitates multæ per has sanantur somno siue quiete. Mortuorum etiā corpora ab earum naturis uidemus separari, & in paruo tempore putrefacta.

De uirtute spirituali dilatante & constringente. Cap. V.

SVperius dixisse nos meminimus, quia omnia corpora tribus regant uirtutibus, naturali, spirituali & animali. Quia ergo de naturali diximus, de spirituali ordo diuisionis expetit dicamus. Virtus igit spiritualis est illa quę uiuificat cuius fundamentū est cor, à quo uita ad membra corporis procedit uiuificanda. Hæc quandā habet partē cui ministrat, quādam ministrantem. Per illam cui ministrat, cor & arteriæ dilatantur & constringuntur. Quę ministrat, iram, pugnam, indignationē & dominationem suppeditat. Sed nos prius de dilatante & constringente dicemus. Dilatatio localis est motus à medio in om̄es extremitates, sicut circa fabrorū agit folles. Cum enim aërem recipiunt, circūquaq; se extendūt. Constrictio fit ecōtrario, id est, ab extremitatibus ad mediū. Quod in eisdē follibus uidet. Cū em̄ aër emittit, folles undiq; cōstringunt. Duo aūt ista uirtus explet operatiua. Cordis tamē & arteriarū motus nō ex toto similis est follibus sicut medici arbitrant. Horū em̄ motus uirtute aëris appetitiua cōficit. Quę uirtus in corde facit idē, qđ ferrarius circa follē. Quia uirtus cor dilatandi aërē à pulmone trahit, qui pectore mediatore, ad pulmonē uenit. Lacertus em̄ qui est intra costas pectus cōstringit et dilatat. Qđ cū dilatat pulmo cū eo ampliat. Aëris autē introitus hunc gestū cōsequit. Aërē quoq; cū uirtute appetitiua cor à pulmone sibi trahit postea. Arterię à corde hac eādē trahunt uirtute. Quod trahere dicit flatus tractus esse. Virtus cōstringendi superfluitatem fumosam à corde expellit. Idē em̄ lacertus qui est intra costas, cōstringit cor & arterias. Quod consequit dum pectus stringitur. Hac autem constrictione fumosam superfluitatem expellunt cor & arteriæ. Hæc autem constrictio cordis est emissio. Vterq; uero actus anhelare siue flare dicitur. Arteriæ quæ cordi sunt uicinæ aërem & subtilem sibi trahunt sanguinem dum dilatantur. Cum constringuntur, aër & sanguis emittuntur. Dum ergo dilatantur utraq; necesse est recipiantur & utrisq; impleantur. Sed illę arteriæ quę cum sunt uicinę aërē à foris uenientē uident recipere. Inter has & priores medię recipiunt à corde. Hæ primę sanguinē subtilē à uenis recipiunt. Quędā em̄ foramina uenę habēt inter se & arterias per quę sāguis introēat. Qđ cōprobat, qa si arteria quælibet incidat, sanguis uenarū totus dilabit.

Hæc

Hæc ergo dilatandi uirtus est & cõstringendi, quæ anhelitus siue flatus uocatur, qui uoluntario fit motu, & cum pectore mouetur. Motus autẽ pectoris neruis fit & lacertis, omnisq; motus qui cum neruis & lacertis fit est uoluntarius. Quod inde probatur, quia cum homo uelit tenet eum aliquandiu. Cum enim fœtentia sentiamus diu ipsum cohibemus.

De flatus iuuamentis. Cap. VI.

ANhelitus siue flatus est necessarius, ut calor naturalis per eum temperetur, & spiritus uitalis nutriatur, & spiritus animalis generetur. Custodia enim caloris naturalis est tractus frigidi aëris, ad suæ temperamentum incensionis, & est expulsio fumosi aëris ex sanguine concreati. Nutrimentum uitalis spiritus ut animalis generetur, frigiditatis aëris est tractus. Spiritui ergo anhelitus est necessarius, ut ex aëris temperie augmẽtetur. Generatio utriusq; ex tẽperati sanguinis fit fumositate, sicut dicturi sumus cum de spiritu disputauerimus. Tẽperamentũ sanguinis ex temperatione fit caloris naturalis. Caloris naturalis temperatio fit ex moderatione dietæ in cibo siue potu, uel in alijs. Vnde oportet anhelitus sit maximũ iuuamentum corporis. Vitam enim custodit quæ sine spiritu non permanebit. Neq; spiritum possibile est permanere sine moderato naturali calore. Nec caloris naturalis est moderatio sine anhelitu temperato. Qui cum dietis taliter custoditur ut sanguis temperetur, unde calor naturalis nutriatur. Hic eñ anhelitui magis est necessarius quam cibus uel potus. Si quis enim suffocatus tandem dimittatur quoquomodo uiuus, & si sit famelicus uel sitibundus in recipiendo anhelitu ut calor naturalis refrigeretur citius festinat, quàm ut famem uel sitim placare expetat. Refrigerato uero calore, & fumosa expulsa superfluitate, prius potus, deinde cibus queritur. Animal ergo sine cibo & potu uiuit aliquandiu, sed sine tractu aëris nullatenus diu uiuit. Vnde intelligitur nõ posse subsistere, sine temperato naturali calore. Succedit enim causa mortis de qua in præsens sumus disputaturi.

De causa mortis. Cap. VII.

GAlenus dixit in libro quem de anhelitus fecit iuuamento. Omne animal necesse esse mori, ex corruptione cerebri, siue spiritus in cerebro existentis, uel ex caloris naturalis corruptione. Nisi enim calor naturalis corrumpatur cerebrum, non facile corrumpitur. Neq; calor iste corrumpitur sine causis subsequentibus. Spiritus autẽ non aliunde corrumpitur, nisi cum exinaniatur uulneribus cerebro incidentibus uentriculos ipsius penetrantibus, uel cum calor naturalis corrumpitur. Si autẽ spiritus diu teneatur non exinanitio ita dicitur, sicut ex uulneribus exinanitur. Causa ergo mortis, nihil est aliud, utpote Galenus testatur, quam ut caloris naturalis temperamentum corrumpatur. Quod contingit ex causis corpus intrinsecus mouentibus, uel de extrinsecus ipsum turbantibus. Causa interior

suorum

ſuorum eſt inſtrumentorum, uel qualitatum, ſiue ſui nutrimẽti corruptio. Inſtrumenta caloris naturalis ſunt ſicut, cerebrũ, cor uel epar. Si cerebrum corrũpit̃, & motus uoluntarius ab eo progrediens ad pectus auferṫ, unde poſt cõſequit̃, ut & anhelitus auferatur, & calor naturalis extinguat̃. Cor corruptum uirtutem aufert ſpiritualẽ, quæ de pulmone trahit aërem. Corruptio epatis generationem aufert ſanguinis, qua calor nutriat̃ naturalis. Horum ſingulum uel propter malam eſt complexionem, uel propter officialem morbum. Complexio mala uel eſt calidiſſima, quę rem ſibi ſubiectam incendit, ſicut uidet̃ in peracutis febribus quibus cito homines mortificantur, uel eſt frigidiſſima ſicut in morbo qui dicit̃ congelatio. Morbi officiales ſunt apoſtemata calida uel frigida, quæ prædicta patiuntur membra, ſicut apoſtema cerebri, quod dicimus eſſe phreneſim, uel oppilationẽ ſuam ſicut apoplexiam, & epilepſiam. In quibus morbis cerebrum claudit̃. Frigidis & congelatis humoribus ne uirtus motiua ad ſpiritum tranſire ualeat, unde conſequitur, ut auferatur. Quę oppilatio ſi ad pulmonẽ uenerit, aëris tranſitus denegatur cordi, unde calor extinguitur naturalis. Venæ epatis ſi oppilentur ne ad eas tranſire poſſit ſpiritus, neceſſe eſt infrigidentur, neque enim ſanguis in eis generatur, & inde cauſa mortificat uelocius, tamen his omnibus quilibet mortalis ſi cor patiat̃. In paſſione enim tantũ maxima cito mortificant cerebrum & epar. In mediocri facile infirmus euadit. Calor naturalis corrũpitur in qualitatibus uel ex maximo calore, ſicut in peracutis febribus, in quibus calor extraneus ad calorem naturalẽ penetrat, ut ipſum cito deſtruat, uel ex poſitione calidiſſima, ſicut eſt euphorbium & ſimilia, uel ex nimia infrigidatione, hunc calorem cito extinguente, uel ex ſupradicta congelatione, uel ex frigidiſſima potione, ſicut oppio & hyoſcyamo, quibus extinguit̃ iſte calor, quare corruptio caloris naturalis, uel ex nimia exinanitione, uel ex multa redũdatione. Exinanitione ſicut ſolutione nimia uel phlebotomia, fame ſiue ſiti. His enim omnibus, calor annullatur naturalis, cum nõ habet unde nutriat̃, nimijs repletionibus, ſi homo humoribus, cibis quoq; uel potibus adeò inferuatur ut multis horũ inculcationibus ſuffocetur. Quod ebrioſis ſolet contingere ex uenarum & uentriculorũ cerebri repletione. Et ſicut pinguiſſimus hominibus, quibus uenæ & arteriæ nimia inculcatæ pinguedine adeò coartantur, ut calor iſte extinguatur. Ab exterioribus naturalis calor corrumpitur, uel cum foras totus egreditur, uel intus totus adunatur, uel ex nimia plenitudine, uel ex anhelitus extinctione, ſiue ex ſubſtantiæ ſuæ, uel qualitatum ſuarum corruptione. Quod foras totum exire cogit, uel totam ſuam ſubſtantiam uel ſui nutrimentum expellit. Tota ſua excluditur ſubſtantia, cum nimium gaudium ſubito diſſoluit, & exire eum facit. Vnde cito quis moritur, quia corpus refrigeſcit interius. Quæ paſſio lucernæ aſſimilatur, quæ ad uentum ualide ponitur. Ipſo

enim uento supergrediente extinguitur. Audiuimus autem multos præ ni mio gaudio mortuos fuisse. Tota substantia expellitur cerebro & pectore nimiam incensionem patientibus. Quæ cum usq; in uentriculos eorum pe netret, calorem naturalem extinguit. Huius caloris nutrimentum tollitur ex uenarum, & arteriarũ incisionibus. Vnde totus sanguis exiens calorem extinguit naturalem. Quod lucernæ assimilatur, cui oleum subtrahitur. Causæ à foris hunc intus calorem colligentes timor & dolor sunt subito contingentes. Quibus dum calor in unum adunatur, cætera membra re frigidantur, & inde moriuntur. Ex plenitudine corrumpitur, cum quis in a quam submergitur. Impletis enim corporis uacuitatibus, anhelitus oppila tur, unde homines suffocantur & moriuntur. Quod lucernam assimilatur, quæ multo oleo redundat. Anhelitus extinguitur ex narium & oris pręclu sionibus & suffocatione cum funibus. Hoc lucernæ ardenti assimilatur, quę si uase quolibet operiatur, subito extinguitur, cum ad eam exterior aër in gredi non permittatur. Causa unde caloris substantia corrumpitur, mali est aëris odoratus, fœtẽti fumo admixtus, qui de dissolutis mortuorum nascit corporibus uel puteorum lutosorum fœtoribus. Quæ passio assimilatur lu cernæ in fumosis locis positæ. Item corruptio substantialis morsus est alicu ius uenenosi reptilis, cuius uenenum corpus perforat, & calorem naturalẽ uiciat. Calor naturalis in qualitatibus duobus modis corrumpitur, uel quia ita calefit ut dissoluatur, quod cõtingit in balneo calidissimo immorãtibus uel in sole calidissimo ęstuantibus. Quod assimilatur lucernæ nimio igni uel solæ appositæ, uel ex nimia infrigidatione, unde calorẽ est congelare. Hoc cõtingit frigida loca obambulãtibus, uel super niuẽ cadẽtibus. Quod simi le est lucernæ in frigido loco positæ. Si naturali calore corruptio ex his omi bus mors consequitur, eius ergo nutrimento uel temperamento uiuitur, cũ homo nullatenus possit esse sine anhelitu. Constat ergo anhelitum magnũ hominis esse supplementum. Sufficit nobis disputasse de spirituali cui mini stratur uirtute. Dicendum de specie coæquena ea scilicet quæ ministrat.

De uirtute spitituali paßibili. Cap. VIII.

SPiritualis uirtus, quæ ministrat, iram, pugnã, dominationem, indig nationem suppeditat. Hęc autem dicitur ministrare, quia fit ex cau sa intercedente alia quam naturali calore, quæ causa ipsum calorem mouet. Ira enim feruor est cordis. Per quẽ calor naturalis subito extra pro rumpit, cum anima ob illatas iniurias excogitatam uindictam explere desi derat. Similiter pugna est cum calor iste ad exteriora exeat, cũ quiuis parẽ suũ sibi superare, sibi superare laborat, dubitans ne humilis & deiectus ab alijs habeatur, si patiatur, ut ab eo uincatur. Dominatio est cum aliqua ex tranea re calorem hunc exagitãte aliquis alicui indignetur se subijcere. His ita sunt cõtraria. Timor cum calor in corporis se reclinat interiora, quãdo

anima

anima reformidat formidanda. In auditu, sicut tonitruum. In uisu, tigridem siue leonem uisum. Timiditas pugnæ est contraria, propter quam calore interius delitescẽte, ei qui prius ipsum impugnauerit, uelit nolit cogitur quiuis subijci. Quod consequitur, cum quis à maiore superetur. Dominationi & indignationi contrariæ sunt humiliatio & deiectio animi. Virtus ministrat, spiritualis est huiusmodi. Concordantur autem medici & philosophi quod hæ uirtutes à principalitate cordis nascẽtes, & rationabilibus & irrationabilibus cõpetant animalibus. Virtute enim cui ministratur, qua cor & arteriæ dilatantur atq; constringuntur, animal quodlibet uiuificatur, & omnibus cõmunis est animalibus ad ministrantẽ similiter constat esse cõmunem. Sed tamen animal rationale habet cum discretione, causa rationis in cerebro sedentis. Vnde contingit ut aliquando ira cohibere possit. Animal irrationale naturaliter habet, & sine discretione.

De uirtute animata. *Cap.* IX.

VIrtutis animalis habitationem & fundamentũ cõstat esse cerebrũ. Est autem trium generum. Vnum per se solum explet cerebrum. Duo neruis tamen mediantibus ab eodem conficiunt. Quod à solo cerebro efficitur ordinatio est, quæ in tria diuiditur. Phantasiam, rationẽ & memoriam. Sensus & motus uoluntarius neruis conficiunt mediãtibus. Nos primitus dicemus de uirtute ordinationem faciente. Hæ tres uirtutes phantasia, ratio, & memoria mens uocant, quibus ab irrationabilibus differimus animalibus, & maxime intellectu, quia aliæ duæ ex intellectu prodeunt. Homini hęc fuere propria, quem omnibus animalibus digniorem esse constat. Animal enim irrationale, quicquid agit naturaliter facit, & sine discretione ulla. Vnũquodq; trium in cerebro locum habet, ubi sedet & unde exeunt. Locus eñ imaginationis uentriculi sunt in puppi cerebri, in quibus est spiritus animatus, qui has actiones exequit. Harũ unaquęq; propriã habet actionẽ. Virtus enim imaginationis, quod format & imaginatur mittit intellectum. Intellectus iudex & discretor est rerũ, quas ab imaginatione realiter siue solo intellectu suscipit. Ad operanda manualia spiritus animatus illa petit membra quę operi sunt habilia, ut motum expleant uoluntarium. Quę in solo sunt intellectu memorię tantum mandantur. Memoria format in intellectu posita, custodiens ea donec ad actum uoluntarium.

De uirtute sensum operante, *Cap.* X.

VIrtutes sensibiles, & motum uoluntarium prout diximus, cerebrũ facit neruis mediantibus qui eorum instrumenta esse comprobantur. Cum spiritus animatus à uentriculis cerebri ad membra per neruos exeat. Vnde intelligit, quia si neruus incidat sensus & uoluntarius, motus membro cuius erat auferant, solus sensus uel motus uoluntarius, sicut nerui fuerat uirtus. In tractatu neruorũ diximus à prora cerebri, egredi

egredi neruos facientes sensus, ut molliciē sentiant facilius. Quibus motus efficitur uoluntarius, à puppi egrediuntur, ne propter motū facile rumpantur. De sensibus & uoluntario motu satis iam diximus. Nō ergo repetendū ne legentibus faciamus fastidium. Tantumodo hoc diceretᷣ, quomodo operentur. Virtutes sensuum quinqꝫ sunt, uisus, auditus, gustus, odoratus & tactus. Virtus uisus subtilior est omnibus alijs. Quippe cum eius natura sit ignea. ignis autem tres qualitates habeat, flāmam, ruborem & splendorem. oculi solum splendorem de igne habent. Lumen ergo & rubores quæ sentiunt, diei extra solum unde colores discernunt. Post uisum, maior subtilitas sequitur auditu. Cuius sensus est aërius, & percussi aëris sonitus, quod uox esse intelligitur. Vox enim nihil est aliud quam aëris tactus. Post auditū maior subtilitas sequitur odoratum, cum eius natura sit fumea. Fumus uero inter terrestria & aquosa se habeat. Post odoratum subtilior est gustus, cuius natura aquosa est ad quem omnes pertinēt liquores. Tactus grossior est omnibus quia natura sua terrena est utpote habenda, in duris & mollibus, asperis & lenibus, calidis & frigidis. Horum singula sic sua explent officia, ut mutent & aptent se in naturas rerum quas sentiunt. Quas cum tandem mens sentiat intellectui præparat.

De uirtute uisus. Cap. XI.

Visus cum suus sensus sit igneus, ignis autē omnibus subtilior sit mūdanis corporibus necesse est alijs subtilior habeatᷣ Quod illud cōprobat, quia comprehendit longe remotissima, alij uero sensus tātum sibi propinquat. Spiritus autem uisibilis de concauitatibus utriusqꝫ nerui uenit oculis. Nerui autem à uentriculis prorę procedunt cerebri. Qui antequam ad oculos deueniant coniunctiuā necesse est concauitatem faciant, inde diuisi ad eosdem ramos redeant, qui cum cristalloide se solidant. Hæc autem cristallois primū instrumentum est spiritus uisibilis, quod est lucentissima & clarissima. Vnde consequitᷣ quod cito apparet se coloribus. Spiritus enim uisibilis, qui de cerebri est uentriculis in cōcauitatē neruorū clarificatus incidit, unde post usqꝫ ad cristalloidon peruenit. Cuius natura sicut aër diei clarę erit clara. Cumqꝫ ad cristalloidō peruenerit, inde foras exit, & secūdum sui similitudinē miscetᷣ ad diei aërē. Quę duo dum sibi corporantᷣ utraqꝫ citissimi comitantur. Aër enim & spiritus facile uisarum rerum se cōmiscent coloribus. Spiritus autem cristalloidon exiens mutationemqꝫ sibi deferens cito ea mutat uidere. Quam mutationē cū mens senserit, quę in uētriculis est cerebri, res exteriores coloribus discernit. Per colores quoqꝫ formā corporis quantitatem atqꝫ motum intelligit. Aër enim diei lucentissimus tantum spiritui dat supplementū, quātum & neruo cerebrū. Neruus enim à cerebro sensum atqꝫ motum suscipit, suisqꝫ portat membris. Similiter exterior aër uisibili aëri colorū fere mutationes, & spiritus eandem mēti fert

ti fert mutationē. Quod tunc tantum efficit̄, cum interiori spiritu splendor exterior contingit̄. Nullū tamen momentū inter utriusq; considerat̄ tactū. Et si enim res, quæ uisu tangitur longe remoueatur, mente tamen sine ulla temporis quantitate conspicitur. Quod tunc consequitur cum aër nos circundans est clarissimus, & non nebulosus ut cito coloribus immutet̄. Qui si nebulosus est aut obscurus, spiritus uisibilis intercidit̄, & obscuritati sibi obuianti immoratur, neq; ad quod amplectendum tendebat, amplectit̄. Similiter si corpus aliud inter spiritum & rem quā uidere anhelat obijcitur nullatenus penetrare potest spiritus. Idem in tactum inuenit̄. Si enim digitus incisionem uel dolorem patitur inter tactum dolentis digiti atq; mentis, nulla quantitas consideratur temporis, nisi forte non patiatur neruus quoad digitum portat̄ sensus. De alijs quoq; sensibus idem considerabitur.

De auditu. *Cap.* XII.

DE auditu satis diximus superius. De loco enim proræ cerebri, ubi sedes est quinti paris, pares nerui exeunt, qui per os petrosum in foramina auricularū ueniunt, ubi se dilatant & extendunt, & ea penitus operiunt. Hoc autem operimentum, auditus primū est instrumentū, idem ualens auditui, quod uisui cristallois. Huius natura est ignea, qui per prædictos neruos ad aures peruenit à cerebro. Auditus ergo ita fit. Cum uox enim aërem tangat, & tactus aëris ad auriculas perueniat, in earum cō cauitate, penetrata tandem se adunat, inde pertingens ad auditus foramina sicut maris æstus ut undas faciat paulatim alternatur. Tactus enim propinqui aëris propinquiorem percutit ille succedentem sibi, & hoc tam diu alternatim quousq; aures penetrauerint. Vbi locum ingrediunt̄, quem torcular uocari diximus. Vnde cum ad neruorum ueniant operimenta, in tactu aëris naturam mutantur à natura. Sunt enim similia, quia utraq; aëra. Hæc autem cōmutatio ad mentem deducitur per neruos. Mens uero sic discernit naturam intromisisse uocis.

De uirtute odoratus. *Cap.* XIII.

ODoratus grossior est auditu. Cuius sensus est quasi quidam fumus. Huius instrumenta duo diximus esse frustula à cerebro prodeuntia, & mammillas assimilantia. Quæ uicinant̄ ossi colatorio simili. Odoratus ergo sic efficit̄. Fumus eṁ odoriferi corporis dissolutus aëri cōmiscet̄ nares ingressurus. Quē cerebri uentriculi per illa duo frustula trahūt sibi, & in suā mutant naturā. Hanc mutationē autē tādē sentit mens. Aëris uero tractus cerebro est necessarius, quia idē sibi facit, quod cordi anhelitus, dum eṁ dilatatur aër frigidus, ad ipsum refrigerandum intromittitur. Dum uero constringitur, fumosa superfluitas expellitur. Dilatatione igitur aër à naribus pulmone gutture trahitur. Qui tractus odoratus dicit̄.

Isto em̃ motu odoranda odoramus, cum fructu uel illis duobus fumus ad cerebrũ trahẽdus aëri cõmiscet de corpore odorifero dissolutus. Alij tamen odoratũ naribus attrahunt. Sed iam superius eorũ errorẽ confutauimus.

De uirtute gustus. *Cap.* XIIII.

GVstus quoq; grossior est odoratu, quanto fumus aqua subtilior esse cõuincit, qa odoratus natura est fumea. Gustus sensibilitas humectatio est aquosa, quę inter terrã fumumq; cõmunicat. Vnde primi sui instrumẽti, id est, linguę naturã, rara est sicut spongia, ut humectationes assimilet aquosas. Venit autem neruus à cerebro, qui pro ut diximus seiungitur à pari tertio. Qui per linguam diuidit, ut sibi det sensum gustus. Qui sic efficitur. Res gustanda cum ad linguam ueniat, eiusq; essentiam tangat, suam naturam in ea operatur, ut lingua in sui naturã mutetur. Mutatio tangens neruum per eum mandat menti gustum discernendum & iudicandũ, sicut & superiores fecerunt.

De tactu. *Cap.* XV.

TActus alijs sensibus est similis, qa mutat in rei substãtiã quæ tãgit quę mutatio menti mandatur per neruos, & ita illã mutationẽ sentit mens. Omnes hij propter tactum proprium habent membrũ unde sentiunt. Tactus enim in membris totius est corporis pręter in unguibus atq; pilis, quia nerui omnibus membris uel à nucha ueniunt, uel à cerebro, quibus sensus ei datur, sed pili & ungulæ, quia neruis caruere, nullum sensum habere, cũ pilus de sicco nascat fumo. Vngulæ in digitorũ extremitate cũ ligamẽtis scilicet sunt ligatę. Vnde ubi ligatę sunt, ibi tantũ sentiũt.

Quid unicuiq; sensui conueniat, & quid non conueniat. *Cap.* XVI.

OMnes isti sensus cum secundum naturas suas currant, quędam desiderãt, & in eis se oblectant, quędam uero abhorrentes omnino refutant. Visus enim in albi & nigri medijs utpote uiridibus & uenetis delectatus, abhorret album lucentissimũ, & similiter nigrum. Et si em̃ album suæ sit naturæ, quodam tamen modo ei uidetur obuiare, quia dispergit, sicut uidemus in solem aspicientibus. Nigrum econtra adunat, & retorquet unde uenerat, sicut in loco obscuro manentibus uisum obscurari uidemus. Sed tamen albedo plusquam quælibet nocet nigredo, quia albedo uisum dispergit subito, nigredo paulatim coadunat. Si ergo uisus ex nimia albedine patiatur, uiridibus & uenetis, & similibus reparatur. Si ex nigredine, restaurat ex albedine. Similiter & alij sensus, si aliunde patiant recitatione non subita contrariorũ resouent. Auditus dulcibus delectat uocibus paruis atq; lenibus & ordinatis, sicut motus est cordis. Si motus est grossissimus sicut tonitrui uel acutissimus sicut in rasionibus marmoris siue æris, auditus inde reparat. Odoratus aromaticis delectat. Hic odor ex fumo est tẽperamẽto, abhorret fœtores quia eorũ intẽperatus est fumus. Gustus dul-

cibus

cibus delectat. His em̄ asperitas linguæ lenit & solidat. Ecōtra horret ama ra. Hic sapor linguā asperat & perforat, & eius iūcturas incēdit & separat. Qui & si pōtico sapore patiat siue acido delectat unctuoso. Et si amaro uel salso læditur, dulcibus reparatur. Tactus em̄ delectatur in tangendis eis corporibus quæ suis dulcorata qualitatibus sicut in frigidi & calidi, asperi & lenis mediatricibus quoquomodo cuti tangendæ assimilantur. Abhorret acutissima quia incidunt, calidissima quia dissoluunt, frigidissima quia coagulant, atq; stringunt.

De uirtute uoluntarij motus. Cap. XVII.

VIrtus uoluntarij motus à cerebro per neruos egreditur, qui uel ab eo principaliter, uel secundariæ exeunt, sicut à nucha, per quos hic sensus pertingit ad lacertos, ut per eum motus lacertis detur. Cum lacerti moueātur, eadem necesse est ossa moueant, cum quibus lacerti ligantur. Tactis autem ossibus tota eorum concatenatio mouetur, unde motus uoluntarius consequitur. Qui sic efficitur. Lacerti in sua principia rugantur per chordas quę in eis habentur, & in eam partem torquentur quo eos ducit motus uoluntarius. Verbi gratia. Si manus moueri disponat, & lacertus qui in familiari parte est brachij moueat, & in sui principium rugetur ossium motus & eorum concatenationis comitatur, unde manus ab antea rugata uoluntario motu clauditur. Si lacertus extraneæ partis moueat manus, in extraneam partem uoluntario motu necesse est rugetur. Est autē uniuersaliter unus motus uolūtarius. Cuius tot sunt partes quot lacerti mēbra mouentes. Corporis membra 571. lacertos sunt habentia. De quibus satis diximus in lacertorum tractatibus.

De actionibus. Cap. XVIII.

CVm superius de naturali, spirituali, siue animata uirtutibus sit dictum, de actionibus uidetur esse dicendum. Quædam enim uirtuti naturali, quædam spirituali, quædam attinent animali. De unaquaq; actione diximus, cum de singulis disputaremus uirtutibus. Vnde intelligimus quandam simplicem unum operantem, sicut in naturali appetitiua, contentiua, digestiua & expulsiua. In spirituali dilatare & cōstringere, in animali motus uoluntarius. Est & actio quædam composita quæ duo facit uel plura, sicut in naturali desiderium, siue deportatio generare & nutrire. Desiderium enim ex duabus uirtutibus appetitiua & expulsiua. Generare enim ex triplici fit uirtute, mutatiua, formatiua, & nutritiua. Nutrire faciunt uirtutes duæ, augmentatiua & pascitiua. In spirituali anhelitus dilatatione, & constrictione componitur. In animali sensus, duabus fit uirtutibus. Vna est mouens sensum ad sentiēdum. Altera quæ sentit, quæ omnia potest intelligere, cognita qualibet uirtute.

De spiritibus. Cap. XIX.

SVperest de solo dicendum spiritu, cum de sex naturalibus iam dixerimus. Horum enim 7. moderationibus humana corpora reguntur. Omnis ergo spiritus est tripartitus. Est em̄ naturalis, est spiritualis, est & animalis. Naturalis in epate nascitur, unde per uenas ad totius corporis uadit membra, uirtutē naturalem regit & augmentat, actiones eius custodiens. Hic igitur ex perfecti sanguinis fumo nascitur qui in epate mundificatus & digestus, ex omnibus humoribus clare depuratur. Spiritualis spiritus in corde nascitur uadens per arterias ad totius corporis membra, spiritualem uirtutem augmentans atq; regens, actionesq; eius custodiens. Spiritus animalis in cerebri nascitur uentriculis, per neruos tendens ad totius corporis membra. Vnde animalis uirtus regatur & augmentatur, eiusq; actiones custodiant. Hic ex spirituali spiritu procreatur, qui in corde generatur. Hic enim spiritus à corde ad cerebrum per arterias ascendit quæ iuueniles dicuntur. Hæ arteriæ cum ad cerebrum ueniant craneum usq; ad cerebri sedem penetrant. Vbi multipliciter diuisę, telant sicut rete subtus craneum dilatatę. Deinde rete duæ principales egrediuntur, quæ retortæ super idem rete protenduntur. Spiritualis uero spiritus cum à corde progreditur in telæ multiplicitatem diffusus, & ibi immorans implicitus, tam diu ibi digeritur, quoad depuratus clarificetur, sicq; animalis spiritus ab eo generatur. Ad hoc enim tantum rete illud contexitur, ut à spiritu spirituali digestio animalis concreetur, sicut ad hoc facta sunt ubera, ut sanguis depuratus ibi fieret lac. Et post hęc spiritualis spiritus rete per ambas arterias super rete retortas egreditur, & ad uentriculos proræ cerebri dilatabitur. Vbi iterum subtilatus, quod depuratū super erat eijcit per suos meatus, id est palato atq; naribus. Ipse uero uadit ad uentriculos puppis per uiam mediā medij uentriculi atq; puppis. Quæ nō semper est aperta, quia in cōcauitate sua, quod à corpore uermem assimilante est clausa. Cum autē natura naturas expetat, ut spiritum hunc ad puppim mittat, rugato uermi, spiritus cum transilit, & uermis postea se claudit ut prius fuerat. Spiritus autem qui ad puppim pertransijt motum ibi & memoriam facit. In prora immorans sensum creat & fantasiam. Spiritu medij uentriculi intellectus siue ratio fit. Dicunt quidā Philosophi hunc spiritū cerebri esse animā, & eandē corpoream. Alij dicūt animę esse instrumentū. Qui animā fatentur incorpoream. Quorū intentio priore est melior. Sed quia disputatio huiusmodi non huic suppetit intentioni cum philosophica sit. Hic dimittenda censuimus ista.

Quid horum unumquodq; faciat, cum naturam suam exeat. Cap. XX.

EX prædictis intelligitur qui his 7. temperatis naturalibus humana corpora regantur. Quæ cum moderationem exeunt corpus infirmum est uel neutrum. Tres sunt corporum qualitates, sanum, infirmū, neq; sanum

sanum neq; infirmum. Corpus enim illud est sanum, quod in complexione membrorum similium, & compositione officialium est temperatum. In forma quoq; & quantitate numero siue compositione æquale est si conuenit esse. Illud econtra est infirmum, quod horum exit temperamentum. Nec sanum nec infirmum tripliciter est intelligendum. Primo ubi nec certa est sanitas, neq; certa infirmitas sicut in senibus. Secundo cum & sani sint & infirmi, in diuersis tamen membris, sicut si oculi sunt infirmi corpore toto alio sint sani. Vel cum sanitas & infirmitas circa eadem sint membra, ueluti cum corpus temperatum in complexione, infirmum est in compositione. Siue in compositione sanum, in complexione est infirmum. Tertio secundum diuersum tempus, sicut homines calidæ complexionis in æstate sunt infirmi in hyeme sani & frigidi in æstate sani, in hyeme infirmi. Et similiter humidi in puericia infirmi, in iuuentute sani. De siccis econtra contingit. De diffinitione infirmitatis medici sunt discordati. Sed Hippocrates & Galenus, & qui eos imitantur infirmitatem esse dicunt sensualis actionis nocumentum. Quod si naturalia corpus parum exeat, eius tamē actiones sint secundum quod oporteat, nec sensui appareat ut aliquid ei noceat, illa corpora secundum Hippocratem & Galenum dicuntur esse sana. Vnde sanitatem etiam ita diffiniunt. Sanitas est cum corpus suam actionem expleat, secundum quod expetit natura. Infirmitas cum corpus actionem patitur non naturalem, neq; illam mediocrem. Neutrum esse dicunt cum corpus mediocriter neq; sanum neq; infirmum est. Alij contendunt quia corpora infirma sunt, cum naturam suam exeunt, siue patiatur, siue non. Quorum error est permaximus. Secundum eos enim omnia corpora infirmantur. Raro enim unquam inueniuntur qui in complexione naturali adeò perficiantur.

Infirmitas ergo est quod sensuali actioni nocet. De complexione sani corporis satis iam dixisse sufficit. De infirmis dicemus, cum de rebus extra naturam disputabimus.

De neutris apparebit, duo priora intelligenti.

N De

CONSTANTINI AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu necessarijs locis, Liber V.

CAPITA LIBRI.

De re non naturali. Cap. I.

QVIA de re naturali quantum sufficiebat diximus, restat de non naturali dicamus quantum sufficiat de hac arte se intromittentibus ut bene liber noster disponatur secundum diuisionem factam prius. Res ergo non naturalis necessaria est homini, ut uitæ suæ status bene regatur. Sunt autem generaliter sex: aër, motus & quies, cibus & potus, somnus & uigiliæ, exinanitio naturalis, in qua balnea, coitus, urina, digestiones, emunctiones & similia comprobantur, sextum accidentia animę, in quibus gaudium, ira angustia, tristicia, timor. Hæ sex & si non sint naturalia, neq; tamen extra naturam sunt computanda. Quia si hęc operentur secundum quod oportet unicuiq; corpori in quãtitate qualitate, temporis custoditur, res naturalis in suo cursu, & licet hęc sint non naturalia in naturalia tamen mutantur, & per ea sanitas corporis conseruat, usquequo naturaliter destruat. Quod si erit ecõtrario, corpus naturæ suę cursum exiens infirmatur. Si autem infirmaretur, infirmitas

infirmitas custoditur & augmẽtatur. Sic ergo hęc 6. disponamus. Corpus moderatũ, moderatã debet habere ordinationẽ. Vernus ergo aër ei eligat & motus ut exercitia temperent. Balneorũ dulcis aqua & in calore tẽperata, Temperamentũ ciborum in qualitate & quantitate. Somnus nõ multus, lethargiæ attinens, neq; paruus uigilijs uicinus. Corpus cum alleuiari sentiatur, neq; cum ciborum sit plenus siue uacuus, neq; cũ nimis sit calidus, siue frigidus, tunc coitus appetat, neq; nimis ultra uelle suum urinã teneat, neq; ad digestionẽ cum nolit se cogat. Si moderata corpora in hac actione persistiterint in sua sanitatẽ permanebunt. Si econtra, suę naturę exibunt temperamenta. Si corpora fuerint temperata, & secundũ quodlibet horũ 6. ad temperamentũ fuerint reuocata, corpus illud ad moderationẽ pristinã reducit, & tunc tandem res ista naturalis uocat. Quod si fuerit econtra custoditur & augmentat intemperantia. Vnde hęc 6. uocant non naturalia, sicut si exerceant corpora temperata. Quantitate tamẽ moderata ante cibum & ante balneũ calor inde naturalis confortatur, abundãtia humorũ corporis dissoluitur, mẽbra confortant, digestio subsequit. Et hęc inter naturalia corpus sanantia cõputant. Si uero plusquã oporteat operemur, & multũ in exercitio fatigemur, calesit corpus, febres consequunt. Si multo plus q̃ oporteat calor naturalis dissoluit, deficit corpus. Sic exercitiũ inter nocitiua annumerandũ. Si se non exerceant, sed plus quam oportet quiescant, augmentantur quantũ in corporibus est, & secundũ chimorũ naturas morbi generãtur. Corpora ergo nõ temperata si fuerint calida paruulo exercitio eorũ nõ naturalis augmẽtat calor unde eorũ deficit uirtus, & febres sequũt, qđ inter naturalia cõputat, & maxime si siccę fuerint naturę. Qđ si exercitiũ minuerint & ita quieuerint, tẽperat calor illorũ naturalis. Et corpora eorũ saniora, & uirtuosiora inde habent. Si aliqui fuerint frigidæ cõplexionis, & nimiũ se exercuerint, calor eorũ naturalis augmentatur. Vnde ipsi temperantur & confortant, maxime si frigidi fuerint & humidi. Hoc autẽ inter naturalia computatur. Similiter de alijs 5. intellige. Quæ in nostra practicã quandoq; reddemus planiora ubi de sanitatis dicemus custodia.

De natura aëris, Cap. II.

SI qualitates corporis suam sequant cõplexionem, aër autẽ circundãs nos cõplexionis mutandę causa est fortior propter anhelitus necessitatem. Ergo necesse est ut cõplexiones corporis, complexionẽ sequãtur aëris. Si em̃ aër clarus est & lucidus humores atq; spiritus clari sunt & lucidi. Si turbidus & nebulosus humores & spiritus turbãt & ingrossant. Qđ cũ ita sit nõ oportet medicum qualitates aëris aspernari in quolibet siue loco. Neque etiam causas ignoret unde mutetur aër. In morborum enim prognosticis per hæc maior autoritas erit, siue uniuersales siue particulares sint morbi, siue locales seu priuati. Quia cum aër in unoquoq; tempore quosdam iuuet, quibusdam tamẽ nocet. Cum ergo medicus futuros

morbos dijudicauerit, cuiuslibet temporis siue regionis, & qui de morbis euadant, quiue inde pereant præuideat, & ægrotaturos cauere faciat, & dietas morbos augmentantes auferat, & morbis obuiantes doceat. Cum autem ciuitates introierit ubi homines ex aëre infirmētur locali non discordabitur in cōpetentibus medicinis. Sed si sicut diximus qualitates aëris diuersas cognouerit, conuenienter medebitur medendis. Magnum ergo est medicamentum qualitates aëris, & qui circa quælibet corpora sit agendū cognoscere medicum. Vnde ab aëre incipiendū. Aër quidam est temperatus, ille scilicet, qui nec calidus nec frigidus, nec humidus nec siccus, sicut est aër uernus. Est & quidam intemperatus. Temperatus est mundificatus, subtilis atq; clarus, in odore suauis, nō adeò calidus ut inde sudet corpus, neque ita frigidus ut rigeat. Sole occidente cito frigescens, oriente cito calescens. Qui aër has habet qualitates corporū, temperat cōplexiones, humores, & spiritus confortat & clarificat, digestiuā uirtutem adiuuat. Aër non temperatus in qualitatibus, ut calidior, frigidior, humidior, siccior temperato, uel in tota sua substantia sicut pestilentialis. Qualitates exit 5. modis propter tēpora anni secundū ortus & occasus stellarū, ex earum uicinitate à sole siue remotione propter uētos, propter regiones, propter fumos. De temporibus ergo anni incipiendum.

De natura temporum anni, & de unoquoq; & sua quantitate. Cap. III.

TEmpora anni 4. sunt, uer, æstas, autūnus, hyems. Veris est initiū, cum sol in primo signo arietis, contra septentrionem ascenderit per rectā lineā incipit. Est aūt recta linea, quę neq; septētrioni neq; meridiei attineat. Hoc corpus usq; in finē geminorū durat. Sunt aūt tria signa, quorū unūquodq; suū habet mēsem. Primus & 2. mēsis à 17. die martij usq; in 16. diē Maij. Tertius est gēminorū, incipiēs à 17. die maij, usq; in 19. iunij. Initiū est ęstatis, cū sol in prima parte sit cancri, & tunc sol est in ultima ascensione septentrionis. Nā descendere incipit usq; in finē uirginis. Similiter sunt 3. mēses. Primus à 19. die iunij, usq; in 19. diem iulij. Secūdus cū sol est in leone, à 19. die iulij, usq; in 17. diē augusti. Tertius cū iam in uirginē descenderit à 18. augusti, usq; in 18. septembris. Initiū est autūni, cū sol primā partē librę intrauerit, & est in recta linea, quę neq; septentrionē attingit, neq; meridiē, & similiter 3. habet mēses. Primus in quo sol est in libra à die 18. septēbris, usq; in 18. octobris, & hic incipit sol declinare in meridiē. Secundus est mēsis, in quo sol est in scorpione à 19. octobris usq; in 19. nouēbris. Tertius, & tunc sol est in sagittario, à 19. die nouēbris, usq; in 15. diē decēbris. Initium hyemis cū sol in prima parte sit capricorni, & est finis descensionis in meridiē, & iā incipit ascendere. Similiter huius sunt 3. mēses. Primus, & est sol in capricorno, à 16. die decēbris, usq; in 16. diē ianuarij. Hic incipit sol ascendere per rectā lineā in meridiē, Secūdus, & ęst sol in aquario, à 14. die ianuarij,

usq; in 13. diē februarij. Tertius est sol in piscibus à 13. die februarij usq; in 15. martij. Aër unicuiq; horū tēporū propius ueri, inter frigidū & calidū, humidū & siccū, medius & tēperatus. Quod maxime cōtingit ex sole per rectā lineā eunte. Recta aūt linea uocat, quę ab utroq; polo ęqualiter distat. Dicūt tamē quidā ueris naturā calidā esse & humidā. Sed nō est ita. Si em̄ calidū & humidū esset facilius quęlibet res in eo putrefieret, & morbos pessimos generaret, sicut sępe est uideri in meridianis uētis & pluuialibus ęstiuis. Facile em̄ in his pestilētes & pessimę nascunt infirmitates. Quod Hip. testat in epidimia de ciuitate quadā Cranō uocata. In qua pluuiā nimiā dixit fuisse cū totius ęstatis calore & meridianis uentis maxime. Vnde sub hominū cubitus quędā quasi erugo nascebat. Quę dū ibi accubaret calefiebat, & pruriginē generabat. Deinde uesicę erūpebāt adeo ignitę ut incēdiū sub cutibus uideret inesse. Ciuitatē nominauit Hip. qa meridianę plagę fuit uicina, ubi raro septētrionales flāt uēti. Plaga em̄ meridiana sēper calida est & humida. Pluuiā & meridianū uentū dixit, ut nimietatē ostēderet humoris & caloris. Cōplexio ista magnā in corporibus putredinē generat. Accubantē eruginē dixit calefieri, qa om̄is putredo cū uiā nō inuenerit per q̄ erumpat, cito putrescit. Sub cute incēdia febres portendebāt calidissimas. Vnde ostēdit uer nō esse calidū & humidū. Quomodo em̄ calidū & humidū esse dicit, cū omne corpus in hoc tēpore sit sanius, & in eo omnia tēpora initient, & istud augmentandi sit tempus. Est em̄ sicut pueritia & adolescentia sit in hominibus. Æstas calida est & sicca. Hoc em̄ in tēpore sol sum̄a gradit ascēsione, appositusq; nostris capitibus quodlibet calefecit corpus. Autūnus frigidus & siccus, & magis in eo dominat siccitas, quia sibi est uicina ęstiui solis caliditas. Hyems frigida est & humida, sed magis in ea potest frigiditas. Sol em̄ iā se elōgauit à capitibus nostris. Hę sunt qualitates cōplexionū aëris cuiuslibet tēporis. Sed oportet mēsiū perpendi cōplexiones. Primi tēporū mēses nec adeò sunt fortes nec adeò debiles, secundi fortiores, tertij debiliores, prout subsequēs expostulat tēperies. Ver em̄ dum solē in ariete nō perfectū in temperie, sed tamē uicinū ei uidet esse. In mēse secundo, cū iam sol est in tauro, fit tēperatus. Tertio cum sol est in geminis tēperiem exuit, quia uicinat qualitatibus æstiuis. Similiter intelligendū est in cæteris. Ver itē tertię horæ diei, ęstas meridiei, autūnus uesperi, hyems assimilat nocti. Quicunq; morbus in aliquo tēpore nascit, hora diei sibi cōpetenti magis nocet, & augmētat.

Quid faciant si naturæ cursum expleant. Cap. IIII.

SI complexiones aëris in unoquoq; sunt temperate secundum quod sua natura expetit, & dietantur homines, secundum quod oportet morbos ex tempore accidentes, salubres esse necesse est. Si em̄ dietari contrarietur oportunitati, morbus qui inde nascitur, non caret pessimis accidentibus & molestationibus. Et si aër illius temporis naturā suam

exierit,fiunt hominibus morbi,cum accidentibus pessimis. Quod maxime contingit,si naturam suã,ut dixi, tempus exierit. Sed si dieta custodiatꝰ secũdum quod oportet, morbi non multę erunt molestationes. Si non erit consequens suum contrarium. Aër suam naturalem exit cõplexionem in quãtitate, sicut si æstas sit calidior, hyems frigidior quã debeat esse. In qualitatum suarum cõmutatione, sicut si æstas cum debeat esse calida, sit frigida. Hyems naturaliter frigida, incipiat esse calida. Vnde in aphorismo Hippocrates dixit: Temporibus immoderatis si temporaliter tẽpora reddiderint boni status, & maxime, bonę determinationis fiũt ęgritudines. In immoderatis maxime immoderatę & difficiles sunt determinationes. Anni tẽpora suas custodiunt naturas, cum uer inter calidum & frigidũ sit temperatum, & tẽpus post tempus pluuiosum, & ęstas nõ calidissima paucas habens pluuias, & illas raras. Autũnus non siccissimus, & ipse aliquantũ pluuiosus. Hyems frigida & pluuiosa, & tamen mẽsuram nõ excedat. Contria cõtrarię facient. Si ergo tempora suas cõplexiones seruauerint naturales, priuatas generant infirmitates. Si aũt naturas suas exeant infirmitates, exitui suo nõ naturali cõpetentes generãt. Sępe tamen in tẽpore temperato molestissimas nasci possibile est infirmitates, si pręsens tẽpus immoderatũ fuerit. Si eñ hyems pluuialis fuerit & austrina, humores in corporibus augmẽtat. Vere & si sit tẽperatũ ex putredine nascantꝰ febres hyemaliũ humorum & alij eiusmodi morbi, sicut apoplexia, epilepsia & similia. Morbi priuati cuiuslibet tẽporis suam naturam non exeuntis sicut Hippocrates dixit in aphorismo, sunt enim hij. Veris maniæ, melancaoliæ, epilepsiæ, sanguinis fluxus, squinantes, corizæ, branci, tusses, lepræ, lichines, alphi, rubores ulcerosi plurimi, pustulę, arterię. Quod ideo dicit Hippocrares quia in hoc tẽpore nascuntur maxime his quorum corpora humoribus sunt plena, sicut qui in hyeme multis & diuersis utuntur cibarijs, in horum corporibus humores augmentantur capita propter frigiditatem aëris, & defectionem caloris humoribus implentꝰ. Cũ autẽ uer ueniat, humores in hyeme coaugulati incipiat iam dissolui, si in capite sint & in uentriculos cucurrerint, apoplexiã, epilepsiam generant. Si in cerebri uenerint pelliculas, fiet inde mania. Si ad nares deueniant, coriza. Si in gutture sint, fient homines branci. Si in pectore, fiant tusses. Si uenerint in corporum interiora, expellentur ad exteriora. In hoc eñ tempore natura fortior ex aëris temperie expellit humores ab interioribus ad exteriora, & à nobilibus membris in partes cutis. Vnde nascuntꝰ alphi & similia, quæ in exterioribus nasci memorat Hippocrates. Si humores in membrorum defluxerint concatenationes, fiunt pustulæ arterię. Dixit itẽ Hippocrates in 6. epidimiæ particula. Initiũ ueris malũ est phthisicis. Quod uerũ est quia in hoc tẽpore dissoluuntꝰ humores in pulmonẽ, & pectus effluentes. In ęstate idẽ dixit, quędã prędictorũ nasci febres cõtinuas, & tertianas, uomitus diarrhœas, oculorum & aurium dolores, ulcerationes

rationes, pudendorũ putredines. Quod ideo dixit, qa ueris finis principio iungit̃ æstatis. Vnde eius natura ęstatis natura est uicina, & ideo morbi ueris morbi sunt æstatis. Itẽ ęstas ex caloris sui natura colerã generat. Quæ si putrescant febres cõtinuas & tertianas faciũt. Si sursum ascendãt, oculorũ & auricularum dolores, & oris ulcerationes generãt. Si ad stomachum uel intestina ueniãt, uomitus & diarrhœę facient. Si ad exteriora depellant̃ fiũt putredines & desudationes. In autumno, Hippocrates dixit, multa æstiuorum nasci: Febres quartanas, errantes, hydropes, phthisin, strãgurias, liëterias, ischiades, squinantes, ilios, anhelitus, melancholias. Quod dixit inde intelligitur, quia æstatis finis, & initium autumni sibi uicinantur. Humores colerici in æstate nascentes ex nimio calore accenduntur, in coleram nigram mutati, unde quartanæ nascuntur, maniæ, splenes ex splenis magnitudine, hydropes. Si humores melancolici ad inferiora descenderint, ad stomachum & intestina, fit dissenteria, & instrumenta spiritus propter siccitatem temporis exiccantur. Vnde phthisis nascitur. Propter frigiditatẽ aëris quæ nociua est neruis, ęfficiũtur ischiadici. Si humores colerici in uiã uesicæ descenderint, stranguria fit. Si in guttur, squinantia. Si in pulmonem anhelitus. Si in intestina, apostemata & ilios generat. Febres quas in ordinatas Hippocrates dixit ex instabilitate ueniunt tẽporis. Sicut alibi dixit. Quãdo eadem dię aliquãdo quidẽ æstus, aliquando frigus, autumnales quidem ęgritudines expectantur. Nascunt̃ & ascarides, lumbrici, dolores pręcordiorum & alij morbi pessimi, ex nimia fructuum æstiuorũ cõmestione, & aëris instabilitate. Dixit itẽ: Hyeme nascunt̃ pleuresis, peripneumonia, coriza, branci, tusses, pectorũ, laterum & lumborũ dolores, capitis uertigines. Pleuresis, & peripneumonia ex flatu frigidi aëris, quia membra ubi nascuntur ista, non possunt frigiditatem pati aëris, propter necessitatẽ anhelitus. Si frigidum & septentrionale sit tempus, tussis sequitur: Nihil enim instrumẽtis spiritus quam frigidus est aër nociuus: Branci & coriza, epilepsia & apoplexia. Dolores capitis ex passionibus sunt nimiæ frigiditatis & abundantia phlegmatis.

Quid faciant si naturalem cursum exeant. Cap. V.

DE temporibus naturam suam exeuntibus Hippocratis dicta sequimur. Si hyems inquit sicca & borealis fuerit, uer pluuiosum & austrinũ, necesse est in ęstate esse acutas febres, ophthalmias, dissenterias maxime pueris & mulieribus natura humidis. Hi morbi quos Hippocrates tetigit, ex putredine sunt propter calorem & humectationem ueris. Quia si humores in hyeme fuerint coagulati, uer accedens dissoluit, & calefaciens putrefacit. Veniente æstate magis & magis uidentur apparere. Dixit item alibi de esse temporis. Si in diebus canicularibus pluuia cum frigiditate, & uenti annales fuerint boreales,

morbi

morbi tunc naſcentes quieti ſunt & ſuaues, autumnus, ſanus. Si fuerit econtra humidis naturaliter pueris ſiue mulieribus mors eſt expectãda. Frigidi & ſicci ſalubriores ſunt. Si non & mortem euaſerint, quartanæ, & de quartanis hydropes ſunt expectandæ. Quod ideo dixit, quia canicula in æſtate eſt media. Si in hoc tempore aër frigidus & borealis fuerit, collectæ putredines, non nimium feruent propter æſtatis frigiditatem. Nec generatur nimia colera in corporibus. Vnde autumnus eſt ſanus, quia materia infirmitatis non inuenit. De frigidis & ſiccis ut de ſenibus dixit, quia materia nõ habẽt putredinis quæ ex calido & humido fit. Si æſtas nõ fuerit frigida, ſed calidiſſima, & uer præteritũ calidum & humidum, hyems uero pluuialis, mulieres & pueros natura humidos mortem expectare neceſſe eſt, propter nimiam putredinem & humorum ebullitionem. Si qui mortem euaſerint, quartanas incurrent, ſiue hydropes quia eos putridi incendunt humores, qui in coleram nigram mutantur. Item dixit: Si hyems auſtrina ſit & pluuialis, uer ſiccum & boreale, mulieres quibus partus ad uer in eſt, ex omni occaſione abortiunt. Si gignunt, imbecilles pariunt, ut aut ſtatim reſoluant, aut morbidi uiuãt ac tenues. Iunioribus diſſenteriæ & ophthalmię ſiunt ſiccæ. Senibus catharrus, cito diſſoluẽs. Mulieres enim occaſione dixit abortire, quia humidæ ſunt naturæ, & tempus ſimiliter. Si uer frigidũ & ſiccum fuerit, cito perforat in interiora corporis, & percutiẽs fœtum occidit. Qui ſi ſit ſubitus, uuluæ calore priuatus, ſubito ex frigiditate moritur, & dum capita talibus implentur humoribus, uer frigidum ſubſequit̃, humores non digeruntur, ſed phlegma efficiunt̃. Quod propter calorem hyemis phlegma ſalſum fit. Si in oculos deſcẽderit, ophthalmiã ſiccam facit. Si in inteſtina, diſſenteriam. Si in pectus uel pulmonem, catharrum. Si in uẽtriculo cerebri, apoplexiam. Si in aliquod latus, paralyſim. Hunc aphoriſmum ἐν ἀνέμων ἀέρων, ϗ ὑδάτων, Hippocrates repetijt dicens, habitans in ciuitate uẽtorum, & aëris bonæ compoſitionis, & bona utimur aqua. Huiuſmodi homo eſt ſalubrior, Quod ſi econtra euenient contraria. Bonam dixit compoſitionem ciuitatis quæ in alto locata ſit, ut boreales eam perflent uenti. Mala eſt quæ in ualle ſedet. Dixit item in alio aphoriſmo. Si æſtas ſicca & borealis, autumnus pluuioſus & auſtrinus, capitis dolores ſunt in hyeme, tuſſes, branci, corizæ & ſimilia. Quod ideo dixit, quia capita implentur humoribus, maxime his qui humidæ ſunt naturæ. Cum autem frigida eſt hyems, claudunt̃ humores in cerebro. Qui ſi ibidem permanẽt, faciunt dolores capitũ. Si deſcẽderint ad nares, catharrus fiet. Si in pulmonẽ & pectus, fit raucitas cum tuſſibus. Si ſtrictũ pectus & phthiſi perforatũ in phthiſin incidet. Aliquando hoc tempore paraliſis & epilepſia naſcunt̃. Hyemis enim frigiditas, capita plena humoribus perforat. Item Hippocrates: Si autumnus borealis & ſiccus fuerit humidis natura cõuenit ſicut mulieribus & pueris.

Abun

Abundantibus nimia colera ophthalmiæ, siccæ febres dominantur acutæ & maniæ. Quod ideo dixit quia homines calidæ & humidæ naturæ, aërẽ frigidum & siccum expetunt, qui est eorum temperamentum. Veniente uero hyeme si claudãtur pori, non intus recludunt humores mali, unde morbus suspicandus erit. Colericis subtilior humor corporis calore dissoluitur æstatis, & siccitate autumni. Grossi autem humores remanent, cum ueniente hyeme pori claudũtur. Quod de grosso humore ad oculos ascendit, ophthalmiam siccam facit. Et si pelliculas intret cerebri, maniam gignit, & febres diuturnas si putrescit. Item alibi Hippocrates. Constitutiones anni omnino siccæ pluuialibus sunt saniores & minus mortiferę. Quod dixit quia abundantia pluuiæ generat multos humores humidos in corpore. Qui cũ cito putrescant, diuturnos morbos generant, sicut alibi dixit: Ægritudines in multum pluuialibus sunt febres longæ, uentris fluxus, putredines epilepsia, apoplexia & squinantia. Quia humectationes ex nimia pluuia multæ sunt & frigidæ atq; phlegmaticæ. Quæ si putrescunt, febres ad expellendũ durescunt. Cerebrum quoq; in hoc aëre nimijs impletur humoribus. Qui si descendant in cerebri uentriculos, apoplexiam & epilepsiam facient. Si in guttur, squinantiam. Si in stomachum uel intestina, fluxum uentris. Siccum tẽpus, & non pluuiosum siccitati pertinet, corporũ humores in hoc tẽpore sicci sunt colerici, neq; cito putrefiunt. Qui si adunent in corpore, cito ex calore erũt acutę febres. Item Hip. Si siccitates augmententur, acutæ febres, gignentur, & aër siccus permaneat. Febris acuta & tertiana aliæq; nascunt infirmitates, calido & sicco attinentes. Quod dixit, quia hoc tempus siccitatis colericos humores gignit. Sed tamen his morbi temporibus non permanent diu, propter materiei uelocitatẽ & paruitatem repugnantes in putredinem. Vnde dixit Hippocrates: Sicca pluuialibus sunt saniora.

Qui in unoquoq; tempore anni infirmitatẽ sint passuri, qui euasuri, qui longius habituri. Cap. VI.

IN superioribus tetigisse nos meminimus quę accidant temporibus suã naturam explentibus siue exeuntibus. Quæ tamen non in omnibus uniuersalia sunt hominibus neq; singulis propria temporibus. Multi enim de prædictis non patiũtur accidentibus. Et in omnibus hęc cõtingunt temporibus. Neq; horũ membrorũ causa solis tẽporibus illis est attribuenda. Quod si esset, determinatos morbos paterentur omnes. Constat ergo & alia incurrere, & hos morbos temporibus participare. Si enim cibus & potus, balnea & exercitia non secundum quod oportet disponant mali chimi in corporibus inde adunantur. Qui quandocunque & qualicunq; tempore furiosi fiunt, secundum suas qualitates generant morbum. Solent morbi cõtingere ex complexionis diuersorum corporũ diuersitate. Si enĩ homines calidæ sunt naturæ, in calidis solent temporibus infirmare, frigidi in frigidis, similiter de cæteris complexionibus compositis siue simplicibus in tem

poribus suam naturam assimilantibus homines infirmantur. In contrarijs sunt sani. Vnde Hippocrates: Ægritudinum aliæ ad alias bene natæ sunt ætates, aliæ ad regiones, horas dictas. Alibi. Secundum horas ueris & extremæ æstatis, pueri & horum affines ætatibus bene degunt, & maxime sani sunt. Æstate & autumno senes usque ad aliquid. Reliqui uero & hyeme medij ætate. Hæc enim duo tempora sunt temperata. Pueri autẽ & horum uicini similiter sunt temperati. Custodire sanitatẽ intemperatis corporibus est ex similibus. In intemperatis, econtrario. Vnde in fine ęstatis & autũno senes dixit esse sanos, quia hęc tẽpora sunt calida, senes uero frigidi. In fine autumni & hyeme sani sunt medij ætate, quia tempora sunt frigida & humida, huic ætati contraria, quæ iuuentutis est extremitas.

De mutatione aëris propter stellas. Cap. VII.

STellæ quæ ortu uel occasu suo mutant aërem tẽpororũ anni, sunt pleiades, canicula, cynosura, helice. Vt aũt Hippocrates & Galenus testantur, pleiades æstatis & metendi principio oriuntur. Hoc est in maij principio. Earum ortus est cum à sole separantur. Occasus earum hyemis & seminandi est principium, cum sol incipit ascendere, & ipse quasi ad occasum tendere. Canicula oritur 20. die iulij, cum æstas mediat & æstus est maximus. Cynosuræ ortus, autumni initium. Mutatio aëris propter stellas ex earum est uicinitate ad solem, & earum longinquitate. Si enim stella soli fit uicina, aër calefit. Calori enim solis iungitur stellæ calor naturalis, & augmentatur, maxime si stellæ sunt maiores, stabiles uel instabiles. Instabiles sicut Iupiter, Mars, Venus. Stabiles, sicut procyon, canicula, cor leonis, oculi tauri, & similia. Si sole longe remoto, in simul stellæ hæ multæ cõuenerint, similiter aër mutatur & calefit. Si æstas fuerit, multus ardor erit. Si hyems paruus æstus erit. Cum hæ stellę longe sint à sole remotę neque super nos positæ omnia contingunt contrarię, ut paruus calor in æstate, multum frigus sit in hyeme.

De mutatione aëris propter uentos. Cap. VIII.

VEntus est fumus siccus à terra dissolutus, huius natura secundũ loca sibi est propria. Mutatio naturę terrę ex solis est uicinitate uel longinquitate, uel ex sui cursus diuersitate. Loca sunt 4. oriens, occidens, septentrion, meridies. Meridies, ortui solis dexter, calidus & humidus est. Calidus, quia cum sol ab altitudine sua digreditur, ibi aliquandiu immoratur. Humidus ex humiditate fumi maris, & humiditate loci. Ventus ergo ex hac flans parte, calidus & humidus probatur esse. Septentrionalis plaga huic opposita, & soli sinistra, frigida est & sicca. Quod cõtingit ex nimia remotione solis. Cum eñ sol ad eam deuenerit altissimus est, & à terra remotissimum. Ventus ab hac parte ueniens frigidus & siccus est boreas uocatur. Oriens est solis ortus & temperatus. Quia licet sol ibi nascatur, cito tamen inde separatur. Ventus inde ueniens est eurus temperatus, sed tamen

tamen aliquantum calidus & ſiccus. Occidens ſimiliter eſt temperatus, ſed aliquantiſper frigidior & humidior. Hęc ſunt 4. loca mundi, eorumq́ uenti. Sunt & 8. alij iſtorum quaſi ſuffraganei, duo ex parte meridiei 2. ſeptētrionis 2. occidentis 2. orientis. Naturæ eorum naturales affines ſuorū principiorum, non tamen adeo fortes ſunt. Quorū unuſquiſq́ dum mouet̃, natura aëris & corporum cōplexiones mutantur. Boreas enim corpora indurat, & confortat humores & ſpiritus carnificat, cerebrum ſanat, ſenſus ſubtiliat, motum confortat, coitum augmentat, contrahit malos humores, ne in aliqua diſcurrant membra. Quod ideo fit, quia exteriora refrigerat corporis, & calor intus adunat̃ naturalis. Tuſſes facit & dolorem pectoris propter deſiccationem ſpiritualis inſtrumenti, digeſtionem & urinam ſtringit, dolorem oculorum parit, corporibus nocet frigidis. Auſter econtra, neruos emollit, corpora, humores, ſpiritus, & ſenſus turbat, inde grauitas auditus, uertigo oculorum, pigritia & motus ſunt, tarditas caput grauat̃, terminus epilepſię mouetur. Virtus digeſtibilis & coitus deficit, quod inde cōſequitur, quia hic uentus calidus eſt & humidus, cerebrum implens humidis humoribus. Quæ omnia humectatio & cerebri denotant defectionem. Defectio digeſtibilis fit ex humoribus à cerebro ad ſtomachum deſcendentibus. Occidentales & orientales uenti ex temperie ſui corporum ſunt temperatiui. Octo alij ſecundum naturas ſuorum principalium circa corpora operantur, ſed tamen mediocrius.

De mutatione aëris propter regiones. Cap. IX.

MVtatio aëris propter regiones quinq́ partita eſt, ex loci altitudine & eiuſdē humilitate, & montium uicinitate, & maris propinquitate, ex natura pulueris terræ. Locorum cauſæ maiores ſunt alijs in mutando aëre. Loci ſunt 4. Orientalis, occidentalis, meridianus, ſeptētrionalis, aër frigidus eſt & ſiccus. Ciuitates ergo ſeptentrionali polo ſuppoſitæ, ſicut Saxonicę, Leuticę, frigidiores & ſicciores cōprobant̃ eſſe. His aqua clara, aër clariſſimus, corpora ſaniſſima, color pulcher & rubicundus, corpora mollia & fortia, pectora lata, ſubtiles coxæ, quia calor naturalis ad interiora rediens pectoris, pectora dilatant, & coxas ſubtiliat & quia ad ſuperiora refugit, inde eorum capita & corpora ſunt fortiora, uita longa, mores aſperi. Quod ex abundantia colerę rubeę fit. Fœminę non multum concipiunt, neq́ tamen abortiunt, quia eorum frigida eſt & ſicca. Cum anguſtia magna parturient, quod ex ſiccitate eſt earum. Ventres huius generis ſunt duri: Vomitus ſine anguſtia, & facilis appetitus boni, & cito digerentes. Quod ex calore eſt naturali ad interiora fugiēti. Stomachus mundificatus, potus non appetitur, quem nimia cōmeſtio tollit. Sępe crepantur in uenis & ſiphac ex frigiditate & ſiccitate nimia. Maſculi maxime patiūt̃ pleureſim, peripneumoniā, alioſq́ morbos calidos. Sunt empyici &

 ſangui

sanguinē è naribus emittētes. Iuuenes, patiūt hęc & maxime in ęstate ex corporū suorū calore. Pleuresis ex siccitate est uētris, quia calor in pectus ascendit. Empyici ex passiōe spiritualis instrumēti propter siccitatē sui. Ophthalmia, quia minoris sunt ętatis, quā 36. annorū, & dolor iste durissimus. Mulieres plurimę sunt steriles, sanguinis & menstrui fluxus, plus q̄ oportet. Et angustia parturiēdi maxima lactis paruitas & phthisis. Puerorū testiculi aquosi, similiter penis. Sterilitas ex hoc cōsequitur, quia menstrua secundū quod oportet prę aquę frigiditate, & sui asperitate non mundificantur. Angustia parturiendi propter frigiditatē & siccitatem est corporis. Lactis paruitas, quia ex frigida coagulat̄ aqua. Phthisis propter laborem partus, uenę in pectore crepant̄. Aqua dissoluit̄ in puerorum testiculis, accedente ętate maiori. Aliquando iuuenes patiunt̄ epilepsiā, tamen raram, sed cum eueniat fortissimam. Hæ sunt infirmitates quas patiunt̄ septentrionē inhabitātes. Qualitates meridianorū, istis oppositæ sunt. Sunt enim secundū calidū & humidum, & hoc male temperatū. Multarum enim est putredinū. Aqua salsa & turbida currens per temporis superficiē. Color cutis niger, homines sicci, capita humida & phlegmatica. Phlegma nimium, de capitibus descendit in stomachū. Vnde appetitus, & digestio deficiunt, ex nimia frigiditate eorum. Calor dissoluitur naturalis, dū ad exteriora exit. Vnde deficiūt corpora, mollia em̄ sunt & phlegmatica. Ex paruo potu facile inebriant̄, capitibus cito deficiētibus. Calor mutabilis & rustici mores, quieti & mansueti. Vita eorū parua. Si in corporib. pustulę nascunt̄, uel apostemata ad sanandū sunt difficilia ꝓpter humectationes nimias, putredines citas. Plurimæ infirmitates in masculis dissēteria, diarrhœa, febres periodicę & diuturnæ, inordinatę, cachexię humidę, & ad sanandū citissime hęmorrhoides. Trāseuntes annū 50. paralysi laborāt. Mulieres sāguinis fluxu fatigēt̄, & abortiūt frequētius. Pueri epileptici & anhelosi. Morbi quos patiūt̄ raro pleuresis, peripneumonia, causon. Infirmitates in iuuenibus maxime, raro nascunt̄, quia uentres facile soluunt̄. Vnde humidi humores purgant̄. Hæ qualitates sunt regionū meridianarū. Regionū orientaliū, aër clarus est, parū siccus inter calidum & frigidū, tēperatus sicut ueris cōplexiones habent̄. Aqua calida mollis, sapore suauis, siue cœlestis sit, ut aqua pluuialis, siue terrestris. Sole enim clarificat̄, quippe cū splendor eius sit tēperatus. Neq; est salsa, cum non ibi diu sol maneat. Neq; cruda, quia nō ab ea se elōgat. Colores lucidi cū rubore & albedine mixta. Carnes multę, uoces clarę, corpora sana & fortia, morbi pauci, forma pulchra, mores nō ignobiles, herbę multę, arbores magnę multū generāt, quia propter qualitatū tēperamētum multę & perfectæ eorum actiones sunt. Habitatores terrę huius nō superbiunt, siue sępe irascuntur. Sunt em̄ mansueti & humiles. Ira siue superbia ex calore nascunt̄ intemperato & multo. Regiones occidentales aërē habent nō tēperatū, secūdum

calidum

calidum & humidũ, grossum & clarũ. Eorum aqua mutabilis turbida. Quia splendor solis nõ lucet eis in primis partibus diei, ut eorũ aquas, siue aërem digerat. Vnde multas patiunt͛ infirmitates, & calor eorũ mutabilis est. Virtutes cito deficiunt, quia in ęstate in principio diei quiescunt, in uespere calescunt. Aër eorũ inęqualis, sicut autũnalis, uoces raucæ. In omnibus anni tẽporibus morbos patiunt͛. Hæ sunt qualitates regionũ occidẽtaliũ. Intelligere aũt oportet, qui regiones cuilibet harũ uicinãtes tẽperatę sunt uel intẽperatę, secundũ eas quibus sunt affines. Fiunt etiã mutationes regionũ ex altitudine siue humilitate locorũ. Altitudo em̃ locorũ aërẽ habet clarũ & mũdificatũ, quia septẽtrionales uenti ab altis nascentes locis, ad altiora cito penetrãt loca. Aqua eorũ clara & subdulcis. Colores pulchri, fortes sunt & sani, parũ infirmant͛. Corpora eorũ magna, quia flatus clari aëris ad eos facile de altioribus locis peruenit. Humiles sunt & quieti, neq; multi sũt laboris. Regiones in uallibus siue fossis. Hyemalibus infũdunt͛ pluuijs, quę ab altioribus ad inferiora facile prolabunt͛. In ęstate sitiũt, aquã collectiuã & nõ currentẽ bibunt. Septentrionales uẽti ad eos nõ pertingũt. Tantũ igit͛ meridiani & ipsi calidi iccirco eorũ aqua calida. Multũ infirmant͛, uirtutes eorũ euacuãt͛. Corpora parua atq; lata, crura grossa, pili nigri, cutis nigra siue liuida. Nõ multi sunt laboris propter molliciẽ corporis. Si autẽ loci nõ multũ sunt calidi inhabitantes sunt hydropici. Regiones mutant͛ ex mõtiũ uicinitatib. Si em̃ mõs meridiano uento est oppositus, & septentrionalis ad eos perueniat, aërẽ frigidũ habẽt & siccũ. Eorũ qualitates sunt sicut & septẽtrionaliũ. Si septẽtrioni est oppositus, omnia ecõtrario sequunt͛. Natura regionis ex uicinitate maris talis erit. Si mare sit ex parte septẽtrionali, de mari fumus ascẽdit, qui mixtus aëri in regionẽ illã defert͛, & ita eius natura frigida est & sicca. Si ex meridie, terra calidę & humidę erit naturę. Septẽtrionalis ergo septẽtrionali, meridianę meridiana cõpetit. Mutatio regionis ex natura pulueris. Si petrosa terra fuerit, regio frigida & sicca erit. Qđ aqua testat͛ ꝓfluens frigidior ex lapidibus q̃ si ex luto nasceret͛. Si terra solida est & aspera, regio erit calida atq; sicca, inhabitãtiũ corpora sicca & macida. Si argillosa est regio, frigida & humida est. Intelligendũ quoq; est quia sunt quędã regiões semper in eodẽ statu permanẽtes, & ęquales, habitatorũ natura æqualis est in moribus, in forma, cutibus, sicut Turcorum, Sclauorũ, Æthiopũ, & horum similiũ, sub recta linea, quia eorum mores sunt æquales, mansueti, humiles, legittime uiuẽtes. Quod ideo est quia spermatis eorũ natura semper una est propter ciborum temperamẽta. Si autem regio aliqua prędictis duabus qualitatibus siue pluribus participat, tempora erunt diuersa. Forma cutis & mores & omnia inconuenientia. Verbi gratia. Si montana nimis fuerint alta & aquosa, diuersa faciunt tempora, corpora inhabitantium sana, boni caloris, mores asperi, patientes laboris, quia eorum terra est montuosa, exercitia plurima, ideo fortes sunt & audaces, forma diuersa.

Si terra est solida, aspera & uallosa, in hyeme aqua pluuia infusa in æstate calore solis excocta, tēpora eius succedūt diuersa. Incolarū corpora, dura, subtilia, fortia, ad operandum uelocia, iracundi, odiosi, male formati. In ueredi uersos & multos patiunt morbos, propter nimiā hyemalis pluuię abundātiam. In artificijs subtilissimi quod ex siccitate terrę fit. Si subtilis fuerit & inaquosa, similiter diuersa erunt corpora. Incolę formæ erunt rusticę, mores eis duri, cutes rufę, alię erunt nigrę, homines iracundissimi. Si regio partim plana, & solida, partim montuosa, aërem habebit mutabilē, per singula anni tēpora. Quia uenti & niues in eorū mōtanis sunt semper. Calore solis accedente niues dissolutę influūt uallem. Vnde inęqualitas est tēporū atq; morum. Hac eadem similitudine considerandę sunt & regiones alię. Oportet ergo medicū diuersitatibus cognitis regionū cum ciuitates intrauerit, qualitates & situs cōsiderare regionis, & naturas aquarum & cibariorū. Deinde perspicere in sanorū custodienda sanitate, & infirmorū curanda infirmitate. Si aliquo dubitet, incolas regionis interroget, qui morbi sępius in illis nascant partibus & in singulis tēporibus. Sunt enim infirmitates quibusdam regionibus priuatę, & quasi naturales. Quę & si alijs gentibus sunt pessimæ, istis tamen non adeò sunt nociuæ, sicut Hippocrates dixit: Morbi cuiuslibet loci priuati, minus molestant incolas, quam extraneos. Non ergo medicus interrogationibus uerecundetur.

De mutatione aëris propter fumos. Cap. X.

SI in exercitijs qualibet terram inhabitantium, paludes, herbę, siue arbores fœtentes sunt, siue in fossis, siue in similibus ubi sedent locis, natura aëris mutata hęc cito putrefacit. Vnde illis locis incolæ sæpe solent ęgrotare, & ex illa putredine cum fumi dissolutione febricitare. Quorum color fit citrinus, cibus non bene digeritur. Eorum enim aqua putida cibum retardat. Sunt ergo sine uirtute.

De pestilentia aëris. Cap. XI.

AEr à substantiæ suæ temperamento mutatus in putredinē, siue quālibet pessimam qualitatem pestilentialis uocatur. Vnde loca illa inhabitantibus uniuersaliter & æqualiter morbi dominantur, quia in diuersis suis corporibus multa pessima accidentia unum & eundem morbū facientia coadunantur, sicut aliæ nationes, dolores nimij sudores. In extremitatibus corporū frigiditates, in pectoribus calores, in linguis siccitates, in oribus fœtores, nimiæ anxietates, tetanus sub hypochondrijs, uomitus colerici, solutiones, uentositates, urinæ pessimæ, & diuersæ, in alijs colericæ, in alijs melancholicæ, in quibusdam subtilis, in quibusdam squamosa hypostasis, in alijs nigra, & multa pessima accidentia. Hic autem morbus uocatur, epidemosus, quia multiplex & subitus uno eodemq; tempore multis ingruens hominibus. Huius morbi causa est uniuersalis, mutatio

mutationis circundantis aëris. Qui duabus mutatur ex causis, ex situ regionis, ex qualitate temporis. Mutatio aëris propter locum ex fumo fit, dissolutio herbarum, fructuũ, siue similium putrefientium. Qui dum ascendit miscetur aëri. Similiter ex fumo lacuum, specuum, fossarum, coporum mortuorum locum illum uicinantium, siue intra locum positorum, uel ex fumo multorum immorientiũ bello, uel ex pestilentia bestiarum. Vnde mutatur aër, plures mortificat homines. Quod contingit Atheniensibus de mortuorum Æthiopum corruptionibus. Mutatio substantiæ aëris est ex temporibus anni cum naturam suam exierint, ut si hyems calida fiat & sicca, & sine pluuia, æstas uero pluuiosa. Ver frigidum & siccum. Autumnus calidus & humidus. Vnde locis pestilentia euenit, & squinantes, facierum uarietates, peracute febres cum accidentium pessimitate. Causa hęc minor est priore, sicut Hippocrates testatur contigisse in Cranon ciuitate, de pluuia & calore. Sic ergo debet intelligi, mutatio aëris, ex temporibus anni. Quę nõ tantum homines mortificat, sed & bestias. Quod ex corruptionibus fit humorum atq; spirituum. Aliquando hęc pestilentia cadit in terra seminaria. Vnde fructus arborum & colores perdunt & succidunt. Quos aliqui comedentes, pessimas incidunt infirmitates. Non tamen corruptio hęc aëris causa tantum fuit mortalitatis, sed in morientibus humorum putridorum materia supergreditur, unde pestilentia aëris eis assimilatur, unde facile & citius corrũpitur. Corpora malis humoribus mundificata, & in custodienda sanitate non neglecta, in hac tantum peste permanẽt salubria. Similiter permanent sani, quorum complexio contraria est complexioni mutati aëris. Neq; solum non curant mutatum aërem, sed etiam meliorantur mutatione eadẽ. Quod si nõ esset ubicunq; corrumperetur aër, infirmarentur & morerentur omnes. Sed dixit Galenus in libro de febribus: Ex nulla patitur corpus corruptione, nisi corporis materia pręparata, & quodãmodo subiecta sit corruptibili causæ. Nam si hoc esset, cum quidam ęstiuo sole, siue quolibet alio accidente, febricitaret, alij eisdem de causis febricitarent similiter. Sufficit dixisse de aëris mutatione. Quam cum uniuersaliter multis sit pestifera, epidemiam generaliter uocauit Hippocrates. Hancq; differentialiter alibi ita postea diuisit.

Omnis epidemia:	Pestilentialis Localis In eodem mortificans loco.	aut	Salubris Non localis & mortificat & morbificat.

De diuersitate exercitiorum. Cap. XII.

QVia de rebus non naturalibus aëris nos circundãtis prout tempus expetebat iam expleuimus, de secunda parte, id est motu & quiete dicemus

dicemus,& de motu in primis incipiemus. Motus ergo generaliter in duo diuiditur. Vel enim animę motus & eius accidentia dicēt,de quibus postea tractabimus,uel sunt corporis motus quos exercitia uocamus. Motus corporis uel sunt temperati,uel intemperati,temperatus motus, temperatum calefacit corpus. Qui si parum exeat temperamentum,facit motum intemperatum,corpori nimium præstans calorem,& aliquando siccitatem,propter humectationis dissolutionē. Qui si modū egredit corpus refrigerat. Calor eñ naturalis dissolutus ab eo expellitur. Aliquando refrigerat & humectat ratione dicenda. Si in uena siue membro non principali multa quantitas coadunata sit,phlegmatis, motus accedens nimis eam dissoluit. Et in aliquā ueniens membra nobilia ea refrigerat & humectat,unde totum corpus refrigeratur. Motus autem necessitates uidentur esse tres. Calorē eñ naturalem suscitat & augmentat,ut actionem suam secundum quod oportet expleat. Secunda ut poros aperiat ad superfluitates è corpore expellendas. Tertia ut fricatione sua assidua corporis induret & confortet membra,ut quod agere debent operentur,neq; facile & cito patiantur. Qui motus uero esse uidetur aut uniuersalis,aut priuatus. Vniuersalis,quem secundum diuersa sua studia homines exequuntur in uita. Hi principaliter in hominibus est considerandus. Est enim actio in homine studiosa,ut in ferrario ferratura,in agricola agricultura. Sed exercitium est accidentale studium. Quod rursus in duo diuiditur,aut enim exercitij motus grauis est,ut in eundo & ponderosa ferendo,in uno loco stando & tamen operando, sicut fodere & fabricare,& similia his onerosa & laboriosa,uel non adeo fortis, neq; tędiosus,sicuti mercari,ire,redire,argumentari,contendere,& similia artificialia,ut suere, scribere. In his enim corporibus totum corpus mouetur. Priuatus motus exercitiū est,quod infirmis à medicis iniungit. Qui in duo item diuiditur,aut quod per se homo exequitur,aut quod per alium homo exequitur,aut quod per alium circa eum efficitur. Quod homo per se facit totum mouet corpus,uel partem corporis. Totū corpus sicut luctari,multum girari. Vnde Lucanus: Sequana gens frenis in girū est optima ductis, & equitare,uenari. Pars corporis mouetur, ut si manibus lapides iaciant, uel à terra leuentur, uel citharizentur. In pedibus,ut si immoto corpore pedes tantum moueantur. In dorso siue pectore,sicut inclinare,erigere. In instrumentis spiritus,sicut garrire, cantare,& alia huiusmodi, unde corpora exercentur. Quod alius circa hominem operatur,sicut fricare,cum mappa uel manibus. Fricare cum mappa adiuuat, quia febres elaborare nascentes leuigat,digestionem cōfortat,impetiginem & morpheā alleuiat. Item motus generalis,quatuor fit modis,in quantitate,in qualitate,in uelocitate,in tarditate. In qualitate fortiter,uel leuiter siue mediocriter. Fortiter ut motus ille qui naturaliter est fortis,sicut fodiendi, arandi, luctandi, uel qui ad

uelle hominis efficitur,ut fricari de quo iam dixi,equitare. Ambulatio leuis siue mediocris pręter aliorum quodlibet naturale. Quantitatē in his omnibus considerabis.Fortis ergo motus calefacit,indurat & exiccat corpus.Fricari duriter corpus confortat,indurat & subtiliat. Terminus cuiuslibet fortis motus ex spissitudine & grauitate consideratur, anhelitus & etiam ex sudore nimio perpenditur. Terminus fricandi cum corpus finetenus subtilietur,& cum prius durum fuerit,subtile emolliatur.Leuis motus cum corpus calefit,& desiccatur.Leuiter fricandi motus,cum corpus aliquantulum rubeat & ingrossetur.Mediocris motus cum corpus calefit induratur,& exiccatur,tamen superioribus est mediocrius. Cuius terminus cum iam temperatum spissari incipit & anhelitus sudorum iam per poros corporis egreditur.Mediocris fricationis motus cum corpus aliquantum infletur, rubeat,& emacrescere incipiat.Hæ sunt diuersitates qualitatum motuū.Quantitatum diuersitates,similiter sunt triplices. Aut enim multus & idem facit quod fortis in qualitate motus,aut debilis & mediocris idē facientes,quod duo qualitates superiores.Istos etiam tres motus in uelocitate debebis considerare.Qualitatis & quantitatis motus,si ad se inuicem componātur,nouem reddentur.Si enim est fortis & multus, calefacit & exiccat ultra modū corpus,& ita uirtus dissoluitur, & deficiente uirtute naturali refrigeratur. Si fortis & paucus moderātius calefit & exiccatur corpus,neq; enim uirtus dissoluitur.Si debilis & multus,facit quod fortis operatur.Si debilis & paucus,facit quod per debilem fiebat superius.Si mediocris & multus,facit qđ fortis.Si mediocris & paucus,facit quod debilis motus.Diuersitates motuum secundum uelocitatem & tarditatem. Si uero uelox sit & spissus,idem quod fortis operabitur.Si rarus facit quod debilis. Si mediocris multus & uelox facit quod multum fortis,ut dissoluatur uirtus & calor naturalis refrigeretur.Si fortis paucus & rarus,idem facit mediocri. Si fortis cum mediocri inter uelocitatem & raritatem & multitudinē & paucitatem,facit quod fortis. Si debilis cum pauco & raro,facit quod multum debilis.Si debilis inter temperatum cum multo & pauco,& inter temperatum inter uelocem & rarum facit quod mediocriter debilis. Si mediocris inter fortem & debilem cum ueloce & multo,facit quod multū fortis. Si mediocris inter fortē & debilem cū pauco & raro,facit quod motus subtēperato & super debile. Si cōponanť adiuuicem 3 mediocres, facient quod motus sub tēperato & super debile.Si tres temperati cōponanť adinuicē,facient quod tēperatus. Similiter de motibus fricandi intellige. Motus enim iste est triplex in quantitate,in uelocitate & tarditate ,in qualitate. Durus enim erit sicut debilis, & emollit durū corpus sicut fortis, stringit & indurat molle subtiliatq; qđ ab eo depelliť. Mollis fricandi emollit,sicut debilis poros aperit,parum inflat,Fricandi motus inter durum & mollem tēperatus,facit quod inter for

tem & debilem corpus indurans, confortans & augmentans. Multus desiccat & minuit. Paucus facit quod mollis. Motus inter multũ & paucũ, facit qđ tẽperatus inter molle & durũ. Similiter inter uelocẽ & rarũ & multũ, facit quod durus & mollis tẽperatus. Similiter ij cõponant, uelox, rarus, multus, paucus, sicut & superiores motus. Quorũ actiones hæ eadem erunt superioribus. Discordant & aliter secundum artificiorũ in corporibus qualitates, sicut ferrarij, aurifices & fornarij. Quia hęc artificia calefaciunt & siccant. Balneantiũ calefaciunt & humectãt. Piscatorũ & nauigatorũ refrigerant & humectant. Venatorum & cãpionũ exercitia, refrigerant corpora. Vnde oportet perspicacẽ esse medicũ, in discretionibus horũ & superiorũ. Ego tamẽ satis demõstraui quid unusquisq; debeat operari. Motus qui & exercitia uocant, sic circa corpora operant. Quies sibi opposita est uniformis corpus refrigerãs & humectãs, augmẽtans phlegma, & nõ dissoluẽs superflua. Aliqñ tamen aliter calefacit quies. Si eñ aliquis cui humores dominẽtur calidi & non temperati moueantur temperato motu, dissoluunt humores per poros exeuntes. Si quiescit claudunt pori, humores coadunãt calidi, unde calefit corpus ueris febrib. maxime si aër nos circũdãs sit frigidus.

De actionibus. Cap. XIII.

ET si balnea motui non succedant ex prædicta diuisione, cum exinanitioni sint subiecta, oportet tamen ea post motum poni, exercitia, cum actiones earum ueniãt post motum. Sani enim post exercitia utũtur balneis, ut humores exercitij s nõ dissoluti, dissoluant balneis, & siccitas humectetur, quæ exercitio colligitur. Mundificentur putredines ex fumo sudati corporis, & puluere collecte exercitij. Balneum ergo in custodienda sanitate sanis est utile, si ante cibum, & post exercitia ilico fuerint subsecuta. Balneum enim exercitio non præcedenti superfluitatem cibi prioris indigestam egerit, coaugulatos humores dissoluit, qui per poros erant ad exeundum parati. Similiter balneari post cibum ilico nõ oportet, quia humoribus caput replet, & cibi indigesti exeuntes in uijs aliquas faciunt oppilationes, unde si frequenter fiat, generatur hydropisin, quam qui euaserint, licet post exercitia, & post cibum se balneauerint, rari sunt corporis, pori largi, de eorum corporibus superfluitas leuiter dissoluitur. Qua propter exercitia & balneum pati nequeunt, quia & corpora inde deficiunt, & subtilientur si balneentur ante cibum. Vnde oportet ante balneum paruum accipi & temperatũ. Alijs balneum post cibum omnino est fugiendum. Quia uero ante cibum, & post exercitium sanos iuuet balneum, constat cum corpus reddat humidum, calorem confortet naturalem, & bene faciat digestibilem. Auferat fatigationem, poros magnificet, & superfluitates euacuet, dolores mitiget uentositates dissoluat. Infirmos ergo oportet balneari, secundum quod necessitas expetit, aut causa scilicet

euacuan

euacuandi, uel calefaciendi, uel refrigerandi, uel humectandi uel desiccandi. Prodest etiam scabiosis ut humores dissoluantur intercutanei. Neruos humectat, catharros maturat, urinam de frigiditate prouocat, ileos iuuat. Solutionem aufert de potione. Multa etiã sunt alia eius iuuamenta, quę dicentur cum de morbis quibus necesse est balneari tractauimus. Dixit tamen Galenus euacuationes cum balneo & exercitijs subtilibus prodesse humoribus, iam cutem ad exeundum uicinantibus. Humores grossi neq; cum balneo, neq; cum exercitijs sunt euacuandi, sed potius eis nocent, si nõ prius eos aliter subtilẽt. Balneũ tribus ex causis mutat qualitates corporis, ex suo aëre, uel ex sua aqua, uel ex eius operatione diuersa. Aër balnei est triplex: Est enĩ primę casę aër qui tepidus non calefacit corpus. Aër secundę casę est mediocris, qui nõ multũ calefaciẽs corpus, mediocriter dissoluit humores. Tertię aër multũ calidus est & multũ calefacit dissoluẽs & euacuans corporis superfluitatẽ nimiam. Hic actiones suas duobus modis diuersat naturaliter, uel accidentaliter. Naturaliter, quia si paruo tẽpore ibi nõ immorãs sudet, humectat & calefit corpus, humectat quia aër balnei humectationẽ interiorẽ ad exteriora trahit. Sed q̃a parũ in balneo est moratus, humectatio in mẽbris remanens humectat. Calefit, cum calidũ balneũ sit. Si multũ immorabitur in balneo & multa quãtitas sudoris egredit, corpus calefit & exiccat. Calefit, propter aërẽ balnei, desiccat, quia humectatio cum sudore euacuat. Si mora parum excedat modum refrigerat, & exiccat corpus, q̃a calor naturalis dissoluit, humectatio corporis euacuat. Vnde necesse est deficiat uirtus. Si quis multum & ultra modum immoret, humectatio exiccatur, calor naturalis extinguitur. Vnde mors subsequitur. Actio balnei accidẽtaliter si in corpore colerici & calidi sint humores, & ipsi bene digesti corpus refrigeratur, ex aëre balnei ex humoribus euacuatis, sicut in tertiana uera est uideri. Item accidentaliter balneum refrigerat, cum crudis humoribus corpora sunt plena, qui dum calore dissoluantur fluentes, uias oppilent, & aër balnei introire prohibetur. Aliquando humores colerici balneo dissoluti, & per membra ad stomachum fluidi, defectionẽ faciunt ex subtilitate nimia. Aliquando in aliquibus membris humores sunt pessimi, qui cũ membratim discurrant causa balnei, humoribus admiscent bonis, illosq; in suam peruertunt naturam. Vnde uitãda sunt balnea apostematicis febricitantibus & ophthalmiacis in initio sui morbi. Sed cum iam materia se maturauerit, succedat balneari. Quid aqua balnei faciat, dicendum est in præsentia. Omnis aqua balnei, aut dulcis est aut non dulcis. Dulcis aut calida aut frigida. Non multum calida calefacit & humectat, poros aperit. Aliquando accidentaliter refrigerat, cum calorem naturalem, & humores colericos euacuat. Multa eius sunt iuuamenta, sicut in aphorismis dixit Hippocrates. Dissoluit enim & mitigat dolorem, expellit superfluitatẽ mem-

bris suauem prestat humectationẽ. Humores indigestos egerit, cutem subtiliat atq; emollit, uentositatem crudam dissoluit, somnũ dat, rigorem in febribus mitigat, spasmum dissoluit & tetanum. Incensiones ex solis ardore refrigerat in capite. Ossium iuuat fracturas, maxime si ossa carnibus sint nudata. Quę omnia in masculis & iuuenibus imò omnibus consideranda sunt ætatibus. Hęc omnia ex autoritate Hippocratis, utilia sunt in aqua balnei, aqua calida & dulcis, ante cibum & post digestionem cibi corpus humidum facit, humorum abundantiam dissoluit. Quod de cibis indigestum remanet in stomacho uel intestinis dissoluit, calorem confortat naturalem. Si quis post paucum cibum se balneat, corpus humectat & impinguat. Si multum calidum, calefacit multum, & humectat parum. Parum calidum humectat multum, & calefacit parum. Si quis cibo adhuc indigesto balneat generantur in corpore grossi humores atq; phlegma, pororũ oppilationes. Quia si cibus de stomacho ad epar uadit crudus, phlegma necesse est inde generetur. Phlegma enim nihil est aliud quam cibus mediocriter digestus. Item in aphorismo: Multum calidum carnes effœminat. Neruorũ facit incontinentiam, mentis stuporem, sanguinis fluxus, defectionem spiritus, quibus mors subsequitur. Item Hippocrates in quodam loco dicit: Constipati non debent balneari, quoad feces emundentur in intestinis. Neque soluti uentre secundum crisin, quia balneum aufert solutionem. Neque uomentes & angustiantes ne forte patiantur defectiones. Neque in ore stomachi humoribus abundantes, neque quantum aut plusquam sufficit sanguinem è naribus emittentes. Illi ergo tantum balneentur, quibus non quantum sufficit emittitur. Item Hippocratęs, & illi balneentur, quibus necesse est sanguinare è naribus neque tamen sanguinantur. Si quis in aqua frigida & dulci balneetur, corpus refrigeratur, & humectatur. Aliquando tamen accidentaliter calefit ex pororum constipationibus & caloris in interiora conclusionibus. Vnde post cibum balneari digestiuæ conuenit uirtuti. Aquæ frigidæ balnea tres habent differentias. Ex figura, ex ætate, & ex tempore. Si enim balneans in aqua frigida sit pinguis atque iuuenis, hocq; faciat in tempore æstatis membra confortantur, calor naturalis augmentatur. Quod ut fiat, corpus fricari oportet ante balnea, ut fricatio poros aperiat. Si corpus sit macidum aquæ frigus perforat interiora membrorum, principalia membra refrigerantur, quia calor naturalis congelatur. Vnde fiunt homines taliter patientes sicut in hyeme serpentes. Qui cum præ carnis paruitate hyemali penetrentur frigore, calor eorum naturalis debilitatur, & quasi exanimes refrigerantur, & licet sæpe manibus sint tacti, tangentes tamen permanent illæsi. Similiter macidis ex aqua frigida contigit. Nocet aqua etiam frigida senectæ, & maxime in hyeme.

Vnde

Vnde Hippocrates: Qui sæpe in aqua frigida balneantur, spasmum, tetanum, membrorum nigredines, & rigores in febribus. Item Hippocrates: Aqua frigida inquit, spasmaticos ex plenitudine adiuuat. Iuuenes tamen & carnosos in æstatis medio, quia calor naturalis includitur corpori. Vnde plenitudo egeritur, ex qua fit spasmus. Adiuuat item apostema calidum rubori finitimum, & ex calore dolorem arteticum. Fluxui etiam sanguinis si non locum sed sibi uicina laueris subuenit. Quod bene Hippocrates præuidit: Si enim locus refrigeretur in circuitu, & pori constipantur, & sanguis coaugulatur. Vnde necesse est fluxus constringatur. Post coitum uitandus est frigiditas aquæ, similiter post labores, post uentris fluxus, nisi cum sit superfluus. Aliquando enim huiusmodi aqua subuenit. Post uomitum, pharmaciam, & uigilias, uitanda est aqua frigida. quæ dari non debet frigida post pharmaciam. Aqua non dulcis balneum, corpus omnino reddit siccum. Si salsa sit aqua, & calefacit & exiccat, adiuuat tamen contra humorem à capite in stomachum, uel pectus descendentem. Aqua sulphurea calefacit, & exiccat dolorem neruorum, ex humiditate mitigat. Aqua aluminosa, uentrem stringit, refrigerat & exiccat. Diuersorum ergo balneorum, diuersæ actiones sunt, de quibus adhuc dicemus. In balneis fricatio cum unguento est, uel sine unguento. Sine unguento leuis fricatio, dissoluit, emollit, aperit poros. Fortis calorem dissoluit atq; finit. Carnem indurat & constipat. Temperata si sit fricatio ab interioribus ad exteriora trahitur calor, & licet calefaciat, ipsa eadem tamen humectat. Si cum unguento frigido sicut uiolato, rosato, humores dissoluit, corpus emollit, poros aperit. Calido calefecit, & maxime dissoluit. Vnde in febricitantibus humorem bene digerentibus per hoc ungere, chimorũ dissolutio contrahitur. Si post balneum sit unguentum calor naturalis in corpore constringitur. Si aqua dulcis fuerit & calida, calefacit corpus & humectat, quia calorem intus conseruat. Si frigida & dulcis, refrigerans humefacit. Hæc uerba sufficiunt ad hæc quæ balneo attinuerunt.

De cibis disputatio uniuersalis. *Cap.* XIIII.

OMnia cõmesta uel ebibita, uel à corpore mutant̃, & ipsa postea in cõplexionẽ suam mutantia corpus, inde finita medicina uocant̃, sicut pyrethrũ & alia similia, eandẽ cum corporibus uirtutem habentia, uel corpora per ea mutant̃, neq; ipsa tamen à corporibus superant̃, quę mortifera potio dicitur, quia eorum natura corpori est cõtraria, & fortior in qualitatibus & substantia sua. De quibus dicemus planius, cum de singulari medicina disputabimus, quædam mutant corpus, postq; in naturam corporis & ipsa mutantur, quæ medicinales cibi appellantur, sicut lactucæ, ptisanum, cepe, allia, & similia. Quædam à corpore mutantur,

& in corporis similitudinẽ uertunť, quæ solũ sunt cibus. Hęc em̃ naturę cõuenientia corporis, & suę uirtuti sunt habilia. De quibus duobus in præsentiarum dicimus, & necessitates, actionesq; singulorum in corporibus. Quia enim animalium corpora rationalia, siue irrationalia interiori uel exteriori soluunť calore, solutiones autem istæ uisuales sunt, uel uisui absconsæ, ut eisdem nutriẽdis cibi succederẽt fuit necesse. Oporteret enim ex toto dissoluerenť, nisi horũ materia refocillarentur, superueniens autẽ materia si solutionem corporis exuperat, corpus augmentat, & impinguat, sicut in adolescẽtibus, & in his qui in augmẽto sunt uidemus. Si uero materia cibi minor sit dissolutis, corpus minuitur, & deficit, sicut uidemus in phthisicis, sed si extrinsecus accidẽtia dissolutioni sint æqualia, cõseruãť in identitate corpora sicut oleum uidetur facere in lucerna, non enim extinguiť illa, si nec supra, nec infra oleum existat. Quomodo enim corporum omniũ, siue quorundã dissoluta in natura diuersa sunt, siue substantia necesse est itidem se habeant, & uicem eorũ replentia, iccirco cibi natura in qualitate diuersa est siue substantia. Oportet ergo medicum substantias & qualitates diuersorũ noscere ciborũ & potuum, & diuersitate naturarũ & cõplexionum corporũ, ut horum noticiã regat, & custodiat corpora. Sed diuersitatẽ naturarũ & cõplexionum, tunc diximus, cum de cõplexionibus corporũ loqueremur. De ciborum ergo & potuũ diuersitatibus restat tantũ dicamus. Ciborũ igiť actiões in corporibus sunt duplices, in qualitate aut substãtia, in qualitate, quia quędã cibaria sunt calida, quædã frigida, alia sicca, alia humida, alia moderata. Quorũ actiones si adeo sunt magnę, ut corpus uix tolleret, in 4. gradu sunt existentes, ut alliorum & ceparũ calores. Si infra hanc subsistant in 3. medici gradu ponenda autumant. Si actiones paucæ sunt & debiles, ut nisi magna ex inuestigatione ad capiendũ sint difficiles, in primo gradu erunt stabiles. Si actiones nec multũ fortes, nec multum debiles secundo gradu debent attribui. Idem in speciebus & pigmẽtis debet cõsiderari. Ciborũ substantię diuersitates, alij sunt subtiles, alij grossi, alij mediocres. Subtiles quorum licet multa sit quantitas, corpori tamẽ paruũ subministrant nutrimentũ. Grossi qui cum sint paruæ quantitatis, multã tamen nutricationẽ dãt corpori. Mediocres secundũ quantitatẽ suam corpus nutrientes. Singuli horũ corpus bene uel male nutriũt. Subtilis cibus bene nutriẽs corpus, sicut pulli, perdices, phasiani, ascellę anseris, gallorũ testiculi. De herbis, lactucę. De piscib. qui non adeo magnę sunt quãtitatis, & squãmosi, siue sint aquæ dulcis, siue maris, & qui semper sunt laboriosi. Aqua ubi capiunť, clara, terra petrosa. De uuis, clarã, aurei coloris & odoriferum, & similia quæ dicenda sunt postea. Hæc aũt non laborantibus & se nõ exercitantibus cõgruunt, quia sanitatẽ custodiunt. Quorũ superfluitas cito depelliť cum sit parua. Item diu infirmantibus hęc concordanť. Sed nõ tamen his qui uires & corporũ uolunt

impingua

impinguationes. Cibus subtilis malum nutrimẽtum pręstat corpori. Sunt naturalium, sinapis, cepe, porri, eruca, omnis cibus salsus uel amarus, quia his calidi humores generantur. Si cibi colericos humores generant, licet corporis qualitates corrũpant, inde adiuuant illi qui phlegmatis sunt uisco si, cũ humectationẽ suã humectatione sua dissoluũt. Diuturnos itẽ morbos adiuuant, quia infirmitatis dissoluũt materiã. Gal. in lib. subtilis regiminis: Cum huiusmodi inquit & sana cõseruaui, & infirmitates diuturnas curaui ut non aliæ necessariæ essent medicinę. Item sanaui multos nephreticos, ar teticos, grossitudines splenis, & epatis, & hos qui iã ferè epileptici. Regimẽ tamen huiusmodi subtilis est dieta cibi siue potus, quod bonum nutrimen tum corpori cum multa quantitate suppeditat. Dieta mala & subtilis, ubi oportet, & quomodo conuenit & cum exercitijs. Grossus cibus bene nutri turus corpus ęst annalis agnus, porcus, uitulus, panis frumenti bene mun dus, pisces magni, & durę carnis, pecudum epar, agninũ seu porcinum, re cens caseus, oua dura, uinum dulce atq; spissum. Hæc omnia laborantibus & exercitantibus sunt conuenientia. Hisq; similiter qui uires & corporum uolunt impinguationes. Cibus grossus & malos chimos subministrat cor poribus sicut caro uaccina, & ultra annum ouina, camelina, caprina, cabal lina, oua dura, fungi, panis azymus. De membris, renes, cerebrum & simi lia. Istę cibus malus, & sanguis quem generat est pessimus, maxime tamen conueniens laborantibus. Qui & si in præsentiarum bene digerunt, in futu ro tamen percussionem non euadunt. Mediocris cibus est sicut agnus anna lis, hœduli, gallinæ & similia. Hæc cibaria omnibus sunt conuenientia, & maxime complexioni temperatæ.

De granis. Cap. XV.

CVm de cibis uniuersaliter sit tractãdum, à granis nobis erit incipi endum. Cibus aut ex terra nascitur, aut ex brutis est animalibus. Terrę natiuus, uel ex anni temporibus seminãdus, uel ex arboreis est fructibus. Ex temporibus anni nascentia grana sunt ut frumentum, hor deum, faba. Aut herbæ, ut lactuca, endiuia, aut herbarum fructus, ut cu curbita, mellones, aut radices, ut rapa, olera. Fructus arborei aut sylue stres sunt, aut domestici. Cibus ex animalibus uel exambulabilibus uel na tatilibus siue uolatilibus. Horum omnium quędam grossa, quædam carno sa, ut cerebrum, epar, splen, & similia. Sunt & quædã superflua, ut sanguis, lac. Hinc incipiendum à grano, & in primis de frumento. Frumentũ omni bus granis est medius & tẽperamẽto propinquius. Sed tamẽ aliquantũ calo ri est uicinũ. Vnde humanis corporibus est acceptabilius. Imò omẽ granũ durũ, & põderosum, grossum quoq; & nõ albũ, magis est nutritiuũ. Albũ & nõ ponderosum, est minus nutritiuũ. Frumentũ in aqua dulci coctũ, multo magis nutritiuũ, uirtutẽ augmẽtãs corporis, & maxime si coquat cũ carne.

Est bo

Est bonum habentibus exercitium & laborantibus. Sed tamen grossi chimi inde generantur. Qui uero comedunt, ipsum non coctum uentositatem patiunt. Lumbricos & ascarides generat in intestinis. Panis inde factus naturam eiusdem frumenti comitatur. Quod si panis de frumēto duro fiat & solido, nutrit magis, quam si de leui sit & raro. Panis qui de granorum fit medullis & simila uulgo solet uocari, nutribilior est & indigestibilior. Vnde constipationem facit interiorem. Panis secundus minus est nutritiuus, & citius digeritur. Quod fit quia multum est furfureus. Horum duorū mediocris melioris est nutrimēti. Panis coctus temperate, ut nec exteriora nimis exusta, nec interiora nimis mollia, bene fermētatus, & quantum sufficit salsus, nutriendis mediæ cōplexionis corporibus est oportunus, & his etiam qui non multum exercentur. Azymus siue crudus, grossitudinis est nutritiuus, & duriter digerendus, oppilationem epatis atq; splenis generatiuus: Lapidum in renibus & omnium panum est pessimus. Omnis panis de frumento calidus est in gradu primo. Est tamen bonus laborantibus & se exercitantibus & calidissimum stomachum habentibus ita dico si bene digerit. Quicūq; ergo cōmesturus est azymos panes, uel alios superius blasphematos comedat eum cum calidis atq; diureticis. Ametū minus est nutritiuū, q̄ quodlibet aliud de grano factum, & durius ad digerendū. Qua propter cōstipationes in epate facit & renibus. Sed conuenit tussientibus ex gutturis, pulmonis, pectoris asperitatibus, maxime si cū saccharo & amygdalo pultes conficiantur. Triticū frigidum est & humidum, & ad digerēdum durū, chimorū grossorum & durorum generatiuū. Quod si qui digerere possunt nutrit eos multū. Adiuuat tussientes, propter gutturis pulmonis, pectoris asperitates, si cum butyro ius inde fiat. Si autem cum portulaca, siue arnoglossa sit coctum, iuuat sanguinis screatum de pectore. Sed constipatis uisceribus inconuenibile est. Qui ergo in cibum, non ad medicinam tantū eo uti disposuerunt, desuper piper aspergunt, & deinde ne noceat edunt calamenthum, uel origanum, seu zingiberum, & in postremis uetus uinū bibūt. Furfur calorem habet atq; lauat, dissoluit & mundificat. Quapropter si cum saccharo & amygdalis ius inde fiat, ex humiditate pulmonis tussientes adiuuat. Quod si in pectore uel pulmone apostema fuerit, cōtra hoc ualere putandum est. Si cataplasma locis inflatiuis ex uentositate apponatur, tumor dissoluitur. Hordeum frigidum est in primo gradu, siccum in secundo, minus nutriens frumento, sed tamen uentositates generat. Confectiones de hordeo factæ, & ptisanum appellatæ, frigidæ & humidæ sunt. Aqua eorū frigidior, sed hoc ptisanum calidam complexionem adiuuat, sitiētibus prodest. Est enim utilius granis omnibus, cum sit frigidum & humidum secundum temperamentum. Acutis ualet febribus digerit materiam unde generantur. Sitim extinguit, & naturaliter lauatorum est. Vnde fit, ut mēbris omnibus

omnibus cito diffundat, de stomacho & intestinis statim effluit, ubi si incendentes inuenerit humores, facile expellit. Limosa exteriora siue interiora mundificat. Quod cum sit uiscosum loca incendio humoris combusta reparat. Estq; lubricum, ne guttur siue meri inuiscet, seu stomacho, sicut alia iura faciunt. Quæ cum hæc inuiscent loca superueniente febris ardore, exiccata angustiant patientes. Suauis est saporis, nullum rancorem generans infirmis. Non inflat, neque uentositatem ullam apparat, sicut alia solent grana. Fabæ enim plusquam oportet coctæ non à sua dissoluantur uentositate. Has omnes habet ptisanum utilitates, si sic illud conficies. Hordeum bonũ neq; uetus esse oportet, album, durũ, bene excoriatum atque pistatum ut exterior pellis auferatur, neque tamen omnino teratur. Acceptæ mensuræ, quintamdecimam partem appone aquæ, & intra lebetem, siue stagnatũ uas quoq; cum temperato igne, id est, carbones tantum suppone quoad tres mensuras illud totum religas, de hinc totum fortiter contere, & calore satage. Huius colamentum uocatur ptisanum. Panis hordeaceus frigidus & siccus est minus quàm frumenti nutritorius uentositatis generatiuus, & cõstipatiuus. Quem cõmesturus cum unctuosis eo utatur, sicut caro crassa est atque butyrum. Riza est calidum in gradu primo, siccum in secundo. Vnde uentrem stringit, non multum tamen. Si milium sibi sit admixtum, constringit nimium, maxime si sit rubicundum. Sed si sit album, lotum quoq; cum butyro & amygdaleon coctum non uentris est constipatiuum. Mitigat enim tantum dolorem & ardorem stomachi & intestinorum. Cuius nutrimentum temperatum est, & digestiuum. Si cum lacte coquitur constipationem facit, sed humectat atq; nutrit. Panicium atq; milium frigida & sicca in secũdo gradu sunt, parum nutriunt, stiptica sunt. Panis multo plus est constipatiuus. Vrinam prouocant, ad manducandum meliora, si cum butyro & lacte uel amygdaleon sint cocta. Quibus admixtis humectantur, & siccitas expellitur. Lentes frigidæ sunt in gradu secundo, siccæ in tertio. Vnde melancholicum generant sanguinem. Quibus si sæpe utitur, niger colericus efficitur, & melancholiam tandem patitur, sicut cancer, elephantiam, maniam & similia. Nocent item oculis, si siccæ sunt complexionis. Humidis subueniunt, Et si cum exteriori corio coquuntur, solubiles. Sin aliter, stipticæ erunt. Meliores ad manducandum, si cum bliti excoctæ fuerint, uel cum spinachia, malua, uel atriplicibus. Peiores, si cum carne sicca, quia plus melancholicæ sunt. Ad digerendum duræ & uẽtosæ. Si cum medietate coquantur hordei, humectant atq; nutriunt. Fabæ si sint uirides, frigidæ & humidæ, atque phlegmaticæ. Si siccæ, frigidæ sunt & siccæ inflatiuæ, & uentosæ, maxime si sint sine sua corticæ ad digerendum duræ, ideoq; comedentes, statim grauitatem capitis & uentositatem & fatigationem sentiunt. Quæ meliores sunt si aquæ infundantur, &

postea igni assentur, uel excorientur, & bene coquantur, nullum uentositatem faciunt comedentibus, maxime si cyminum, piper, cinnamomum, alithimon eis admisceantur. Si farina de eis fiat, & sicut ius eas coquas cum amygdaleon, & saccharo, & calidas des bibere, adiuuant tussientes gutturis, pectoris, pulmonis asperitates. Si cum tunica sua in aceto coquantur, uentris iuuant fluxus, dissenterias, uomitumq́. Facta inde farina, si faciem inde uel corpus lauas, cutem de lentigine, uel alijs maculis mundificat. Quarum nutrimentum est temperatum. Quas qui comederit, & uentositatem fugere uoluerit, cum calamentho coquat, uel origano, piper uel oleo. Virides comedens, zingiberum comedat, origanum, atq; salem. Cicer calidum est & siccum, quiddam tamen habēs humiditatis uentosum & inflatiuum est. Vnde coitum mouet, sperma augmentat & lac. Menstrua & urinam prouocat. Aqua ubi coquitur cum cymino, cinnamomo, anetho, calefacit, & crassos humores dissoluit. Lapidem renum & uesicæ frangit. Nigrum ad hoc fortis est quam album. Cicer etiam mundificat lentiginem, morpheam, & alias cutis maculas. Lupinum, in primo gradu est calidum, in secundo siccum, nimiam habens amaritudines, si non sit coctum. Sed cum aqua & sale coctum, dulcoratur, ad digerendum durum est si comedatur. Humores grossos generat, multum nutricat. Vnde laborantibus conuenit, & se exercitantibus. Quod si digestibile uis facere, cum calamentho, origano, & sale, oleo & opsomogaro comede. Si cum amaritudine sua comedas, urinam & menstruam prouocat. Fœtum mortuum expellit, lumbricos & ascarides eijcit. Constipationes pororum, epatis, splenis, pulmonis aperit, aqua eius in qua coquitur. Huic rei plus prodesse uidetur. Fœnogræcum, calidum est in secundo gradu atq; siccum, solubile, si ante cibum comedas. Si in cibo, non adeo dolorem facit in capite, & abominationem. Aqua ubi coquitur colata, & cum melle mixta, solutionem facit uentris, menstruum prouocat, parturientem mundificat. Fœnogræcum cum ficubus siccis, bene coctum, & postea colatum, si colato tantundem adijcias mellis, iterumq́ coquas, quoad spissetur, ualet ad ueterem tussim. Pectus mundificat, & pulmonem de humoribus grossis atq; uiscosis. Phaselorum, alia sunt alba, quæ & frigida sunt & sicca, alia ruffa, & ipsa calida, utraq; tamē inflatiua, sed minus q̄ faba. Quę si coquanť cū oleo & opsomogaro sinapi & cinnamomo, caruca, & origano, bene digerūt & nutriunt. Ruffum mēstrua prouocat. Sesamū in primo gradu est calidū, in secundo humidum, plus olei habēs q̄ aliud granū. Vnde & emollit stomachū appetitiuā uirtutem destruit, abominationē facit, humores generat, uiscosos atq; grossos. Quicunq; ardorem patitur in stomacho ex calore nimio, acuta potione uel forti uino, olei sesami, accipiat coceariū unū, multū em sibi pro-

ſibi prodeſt. Si quis comedere uult ſeſamum ut nõ noceat aſſatum cum melle comedat. Papauer album melius eſt ad comedendum quam nigrum, in tertio gradu frigidum & humidum, unde & pręſtat ſomnum. Nigrum facit conſtipationem mentis. Vtraq; tamen adiuuãt contra tuſſim. Album eſt ad hoc melius, ſi cum ſaccharo & melle comedatur.

De herbis. Cap. XVI.

LActucæ ſunt frigidę & humidæ in ſecundo gradu, omnibus herbis nutribiliores, ſanguinem meliorem alijs herbis generãtes, ſitim mitigant, ſomnum præſtant, ſiue coctæ ſiue crudæ. Libidinẽ auferunt maxime, ſi ſperma earum bibatur. Frigidi natura ſi cum menta & apio comedant. Scariola ſiue encliuia, lactucis eſt uicina, ſed minus frigida & humida, minus nutricat amara, epatis aperiẽs & ſplenis conſtipationẽ. Aqua eius ualet ictericis, iuuat ſuperpoſita calido apoſtemati. Naſcens in hyeme frigidior & humidior eſt ea quæ in æſtate. Malua mediocriter calida eſt & frigida, humida uentrem humectat, contra tuſſim adiuuat, aſperis, gutturi, pulmoni, pectori obuiat, ſi cum aqua & amygdalis cõmeſta, uẽtrem ſoluit. Blitis quæ & ſida, in primo gradu calida eſt & humida, uentrem humectat cõtra tuſſim adiuuat. Quam qui comederit, acetum & ſinapi admiſceri oportebit. Radix eius groſſa, phlegma generat, ſtomacho inconueniens eſt. Spinachia inter frigidũ & humidum eſt temperata, uentrẽ humectat. Contra aſperitatem gutturis pulmonis, atq; tuſſim adiuuat. Frigidus natura cũ cinnamomo & pipere comedat. Caulis diuerſæ eſt complexionis. Aqua frigida & humida uẽtrem emollit & mundificat. Volens uentris ſolutionem in aqua coquat, & aquam bibat. Conſtipationem cupiens, aquam proijciat caulem comedat, quia frigidus tenebras procreat ſiccis oculis. Humidis econtra facit. Bonus eſt cum carne craſſa, uel amygdaleõ. Melancholicis cõtrarius eſt. Blitis & atriplices frigidæ ſunt & humidæ. Sed atriplices humidiores, blites frigidiores. Vnde ſunt iuuatiuæ complexioni calidæ & ſiccæ & cauſon febriq; tertianæ. Sed tamen neq; conſtipatiuæ ſunt, neq; ſolutorię. Portulaca in ſecundo gradu eſt frigida, in tertio humida, calidam naturam adiuuat, frõdes congelatis dentibus proſunt, rami ſtiptici ſunt, ſcreatui ſanguinis ex pectore ꝓſunt, diſentericis & mulieribus in fluxu ſanguinis, de ſucco cataplaſma dolorem capitis, uel apoſtema de calore mitigat, frigidus natura cum menta, eruca, apio, comedat. Eruca calida eſt in tertio gradu, humida in primo, ſperma augmentat, cocta incitat, dolorem capitis generat. Oportet ergo cum lactucis miſceatur, ut calor temperet. Menta in ſecundo calida & ſicca, quiddam habens humiditatis unde ardor mouetur libidinis, epatis frigorem adiuuat, ſtomachi defectionem ex frigore confortat, abominationem uel ſingultum ex plenitudine adiuuat, digeſtiuam uirtutem confortat. Tarcha calida & ſicca eſt, confortans ſtomachum, nimis

tamen commestum moratur ad digerendum. Similiter menta. Nasturcium calidum est & siccum. Phlegma uiscosum, & grossam uentositatē dissoluit. Apium in tertio gradu calidum est & siccum, uentositatem dissoluit, urinā & menstrua prouocat, constipationem epatis & splenis aperit, dolorem gignit capitis. Coriandrum melius est inter potionem quam inter herbas annumerandū. Aliquando occidit. Aliquantula pars coriandri tantundem quantum lactucarum multa quantitas ad præstandum somnum facit. Herba per se non est comedenda, sed cum aliis coquendis, admiscenda, odoratus boni causa. Masticatum aufert allij & ceparum odorem fœtidum. Solatrum frigidum est & siccum in secundo gradu, urinā prouocat, constipationē epatis, uesicę, renū, relaxat. Apostemata adiuuat in his membris posita.

De ramis. Cap. XVI.

HErbarum rami non gemmati, & adhuc uirides cōmesti idem faciūt quod herbę quarū fuerunt, sed tamen plus nutriūt, & humidiores sunt, sicut asparagi calidi sūt & humidi, mediocriter nutriētes, sperma generantes, coitum concitantes, urinam prouocantes, constipationem epatis & renum aperientes. Cocti in aqua cum oleo & obsomogaro comedantur. Domestici nutribiliores quàm syluestres. Carabi frigidi sunt & sicci, caulibus similes, minus tamen siccatiui, mali sanguinis generatiui. Oportet autem comedentē prouidere, ut bene coquantur cum crassa carne, aceto & obsomogaro.

De radicibus. Cap. XVII.

RApa calida sunt & humida, grossum cibum habentia, inflatiua, multum nutrientia, sperma augmentantia, aliquantum diuretica. Radices in tertio gradu calidę sunt & siccę, stomacho male cōturbantes, ibi inuenta, fœtidum reddentes ructatum, unde & uomituri comedunt. Malum faciunt nutrimentū grossum, & ad digerendum durum. Quāuis quidam solubiles eas esse dicant, quod falsum est. Cum enim in natura sua sunt indigestibiles, alios quomodo facient digerentes? Coitum mouent frondes melius quam radices. Cepe in quarto gradu calidę & siccę parum quędam humidæ, coitum mouentes & inflantes, dolorem in capite facientes. Oportet ergo comedentes in aceto condere, uel lacte. Allia calidiora ceptis sunt & sicciora, maximum calorem capiti facientia acuta sunt. Quæ si coquantur ardor ille amittitur, potioni quam cibo similiora sunt, cocta magis nutriunt quam cruda, sanitatē custodiunt, quia calorem naturalem confortant, digerere adiuuant. Constipationem uentris habentes caueant oportet, & capite dolentes. Porri minus his duobus calidi sunt & sicci, caput dolere non faciunt sicut superiora, coitum mouent, hæmorrhoides ad

iuuant

iuuant crudi siue cocti, uentositatem intestinorum expellunt.

De herbarum fructibus. Cap. XVIII.

MElongenia uetera & amara, calida sunt & sicca. Recentia, & non amara, frigida & sicca. Cruda cõmesta, ad digerendum dura, cocta faciliora cum aceto, appetitum adiuuãt, stomachum confortant, melancholiam generant, ad comedendum sunt grata. Vnde quia non uitantur, subito nocent & citius. Cucurbita in secundo gradu, frigida & humida, parũ nutricat, unde conuenit febricitantibus & sitientibus, & ex calore tussientibus. Quam si frigidi uelint comedere, apponant piper & alia similia. Melones in secundo gradu frigidi & humidi, cito digestiui, quia colatiui. Vrinam prouocant, impetiginẽ & morpheam cutis inde lauatę mũdificant. Quod semen facit maxime, cito in humores stomachi mutantur. Galenus: Melones inquit in stomacho corrupti, uenenosos humores generant. Sępe multum comedentes patiunt diarrhœam. Citrulli & cucumeres frigidi & humidi calorem & sitim extinguunt, urinam prouocant. Sed citrulli frigidiores & aliquando stiptici. Si autem hos comedant, multam habentes coleram, sitiunt quia conuertibiles sunt. Melones palęstini, qui & cucumeres dicuntur, sarraceni frigidi sunt & humidi. Sitientibus & febricitantibus acutas febres extingunt. Aqua eorum cum saccharo acutis febribus & ictericis ualet, cum spodio calori epatis, frigidi inde caueant sibi. Canna mellis calida & humida in primo gradu, asperitati ualens pulmonis, humores uiscosos de canalibus eius expellit, sed inflat urinam prouocat. Musa calida est in primo gradu & humida. Multum nutrit, dura est ad expellendum e stomacho, maxime si multa comedatur. Asperitatem pulmonis adiuuat, & pectoris diuretica est. Valet uulneribus uesicæ atq; renum libidinem augmentat. Fungi frigidi sunt & humidi ad digerendum duri, multum commesti generant angustiam in ore stomachi & grauitatem defectionis, melancholiam & phlegma generant. Quibusdam sunt mortiferi.

De arborum fructibus, & primum de ficubus. Cap. XIX.

FIcus in primo gradu sunt calidæ. Virides in secundo humidæ. Siccæ, inter siccitatem & humiditatem temperatæ. Mediocriter nutriunt. Sanguinem alijs fructibus æstiuis generat meliorem cito digeruntur, colatiuæ enim sunt & solubiles, maxime si sint maturæ. Tussientes adiuuãt, pectori, pulmoni, uesicæ & renibus mundicias parant, maxime si aliud quid colatiuũ admisceat. Sicut calamenthũ, origanũ, ameos, non maturę uentositatẽ faciunt maxime ad digerẽdũ duræ. Siccæ meliores sunt. Sæpe & multum comedentes pediculis abundant maxime putridos

habentes humores. Qui comedet uirides, in fine oxisaccharũ accipiat, ficcas manducans nuces, uel amygdalas in fine habeat. Vuæ laudibus ficuum sunt uicinæ multo meliores pellem exteriorem habentes tenuem, & multũ interius humorem. Sunt enim solubiles, contrariæ contrarium. In dulcedine perfecte calidæ sunt & humidę. Acidæ & ponticæ frigidæ sunt & siccæ Acerbæ frigidiores & sicciores. In hyeme durantes cęteris uuis sunt nutribiliores. Vuæ cum cortice exteriori, & acinis cõmestæ, ad digerẽdum sunt duræ. Sine his naturæ sunt dissolubilis, & digestibilis. Vuæ passæ naturaliter faciunt, quod illę unde fiunt, calidiores tamẽ & nutribiliores, parum pectus & pulmones adiuuant, si uiscosos habeant humores. Ma cidæ & nõ adeo carnosę, stomachum cõfortant, minus calidę & stipticę. Volens esse solubiles, carnosas comedat sine acinis. Aquam ubi coctæ sunt ebibens, multo melius erit solubilis. Mora frigida in primo gradu, humida sunt in secundo. Bene matura sunt solubilia. Immatura stiptica, frigida & sicca, stomacho calido, & sicco utilia. A ieiunis cõmesta, digestibilia, et bonos humores generantia. Ecõtra cõtraria, maxime in stomacho humores inueniẽtia malos. Sunt enim conuertibilia. Coctana frigida sunt & humida, & moris in actione similia, tamen conuertibiliora, & peiores humores generantia. Persica frigida sunt & phlegma generant. Grossior est cibus eorum quam coctanorum, sed non facile cõuertibilia sunt, facile ab ossibus enodata, & separata, tenera sunt, & cito digestiua. Contrarię contraria. Mala granata frigida sunt. Acida frigidiora, in humiditate & siccitate mediocria. Colerã extinguit rubeam, stomachum & epar confortant, abominationẽ remouẽt. Grana eorum sicca, soluendo uentri sunt contraria. Humores colericos cõtrahunt, ne discedant in stomachum. Dulcia inter calidum & humidũ, temperata sunt & humida. Grana eorum tenera, tussientes ex calore adiuuant. Hippocrates in epidemia: Quędam inquit mulier cum pręcordijs doleret, & nulla res eam mitigaret, ubi succus mali granati & farina hordei hęc tandem apposuit. Præcordia os stomachi uocauit Hippocrates. Quod cum ex colericis doleat humoribus huiusmodi cibis recreatur. Coctana frigida & sicca, stomachi calorem confortantia. Non matura, stiptica & ad digerẽdum dura. Acida frigidiora, dulcia & odorifera inter calidum & frigidum mediocria. Stomatichos & cardiacos confortat, sed tamen neruis inutilia. Pira matura & aquosa sunt temperata, aliquantulum frigida, magis quam coctana & mala nutritiua. Acida frigidiora, ante cibum cõmesta, stiptica. Post cibum contraria. Confortant stomachum, fumum in caput ascendentem contrahunt. Citrina mala in uirtute sunt diuersa. Cortex eius frigidus & siccus in tertio gradu. Stomachum & epar confortat ex frigore defecta parum cõmesta. Si multũ, ad digerendum dura. Interior caro, frigida est & humida, stomachum grauat, phlegma generat. Bene digesta multũ nutrit.

Acida pars frigida & sicca in tertio gradu. Colera rubea inde extinguitur, appetitus excitatur. Cardiaca colerica mitigatur. Impetigo cutis inde lauata, mundatur. Congruunt febricitantibus. Diarrhœam & uomitum ex calore extingunt. Grana calida sunt & sicca, parum humida & unctuosa, hæmorrhoides adiuuantia. Volens comedere nō mundet, & bene masticet, ante cibum cum melle manducet. Pruna & cerasa, frigida sunt in primo gradu, humida in secundo. Acida frigidiora & solubilia. Dulcia solubiliora. Acida calorem extinguunt. Sicca minus soluunt quam recentia. Sed tamen coctorum aqua, & cum saccharo ebibita, satis est solubilis. Dactyli bene maturi, sed non passi, calidi sunt & humidi, satis nutritiui, libidinem incitant. Passi solubiliores sunt, & magis mouent coitum, dolorem generant in capite, non maturi sed pontici sunt stiptici, stomachi confortatiui. Hos sæpe & multum comedētes, mali sunt sanguinis, & cito putrescentes. Olearum duo sunt genera, quia oleum emittit una, aquam altera. Olei emissiua, magis est nutritiua. Aquæ redditura stomachum confortat, præcipue cum aceto cōmesta. Matura est calida, non matura frigida. Nuces calidæ sunt & humidę in secundo gradu. Recentes minus sunt calentes. Cortex interior subtilis est & parum constipatiuus. Nuces nutriunt mediocriter in capite faciunt dolores. Multum commestæ sitis sunt generatiuæ, & ueteres præcipue. Si quis cum ficubus siccis comedant, ueneno obuiant. Sanguis quē generāt non malus est. Auellanę calidę sunt & siccę, ad digerēdum durę, stomacho grauissimę multū nutritiuæ. Quidā autem medici dicunt comedentes cum ruta ante cibum securos esse contra uenenū, & morsus reptilium. Manducatæ cum ficubus adiuuant cōtra scorpionū morsus. Amygdalę inter calidum & frigidū & humidum sunt temperatę. Pectus adiuuant, pulmonē, cum sint colatiuę mundificant, mediocriter nutriūt, cum ficubus siccis cōmestę solubiles sunt. Amarę magis sunt colatiuę pectoris mundificatę. Constipationem epatis & splenis aperiunt, urinā prouocant. Phistici inter calidum & humidū sunt temperati, stomachi & epatis cōfortatiui. Diuretici libidinis augmentatiui, cōtra morsum ualentes scorpionis.

De fructibus arborum syluestrium uel montanorum. Cap. XX.

XYlo carrata sunt stiptica. Galen. recentia dixit non esse stiptica, ad digerendū dura, mali sanguinis generatiua. Cappari, calidi in tertio gradu sicci. Cum aceto cōmesti, constipationem aperiunt epatis atq; splenis, stomachum mundificant de phlegmate, solutionem uentris faciunt. Glandesq; & celsi, frigidę sunt in primo, siccę in secundo. Stipticę, & ad digerendum durę, multū nutritiuæ, menstruorum oppilatiuę. Castaneæ minus sunt siccæ, inter calidum & frigidum temperate inflatiuæ, coitum mouent, multum nutriunt, duræ sunt ad digerendum. Lentisci in tertio gradu sunt calidi & sicci, spleneticos adiuuant, urinā & menstruam

prouocant

prouocant, phlegmaticis ualent, coitum mouent. Oleum eorum paralyticis est optimum. Apostematibus splenis subuenit. Mespilæ frigidæ sunt & humidæ in primo gradu. Acidę tamē sunt siccę. Priores phlegma generāt sequentes calorem extinguunt. Iuiubæ frigidæ sunt & humidæ, digestioni duræ parum nutritiuæ. Aqua in qua sunt coctæ calorem & dolorem uiscerum mitigant. Galenus tamen eas iniuriat dicens: Sanitati custodiendæ, & infirmitati medicinandæ, nescio quomodo possint subuenire. Sed hoc tantum scio, quia duræ sunt in digerendo.

De cibis animalium, & ab ambulantibus incipiendum. Cap. XXI.

OMnis caro calida est & humida, nutribilis & generatiua sanguinis sed tamen alia plus, alia minus. Caro quadrupedum porcina, inter calidum & humidum temperata est, nutribilior & sanguini generando melior, quam alia caro. Naturæ uicina humanæ. Vnde Galenus: Quidam inquit homines carnem humanam pro porcina comederunt ignorantes. Vnde probatur quia humanę carni assimiletur. Porcellina phlegmaticior & humidior, agnina calidior & humidior. Fœminina malū sanguinē generat bene nutritiua. Caprina fœminina similiter. Hœdulina est temperata, bonum sanguinem generat, caprina malum sanguinē generat, & melancholiam. Bouina multum est nutritiua, crassa ad digerendum dura, melancholiam generat. Vitulina temperata, bonum sanguinem gignens. Omne enim animal naturaliter siccum. Fœtus habet humidos, bonumq; sanguinem facit. Vnde annales agni & hœduli sunt temperati. Boues sunt sicci uituli humidi & temperati. Agni humidi, annales temperati. Castratorū caro cito digeritur, & nutrit melius. Crassa uentrem mollit, humectat, ad digerendum dura, macra desiccat, facile est digestiua. Laudabilior est omnis caro, quæ inter crassum & macidum est temperatior. Iuuenibus, & se exercitantibus, rarosq; poros habentibus conuenientior est caro pecudum iam adultarum, & bonum nondum in ætate perfectorum & caprorū castratorum. Non exercentibus uitulina, hœdulina. Omnis caro syluestris illaudabilis sanguinis generatiua, grossi & melancholici. Sed tamen caprina leporina est meliuscula.

De extremitatibus & uisceribus eorum. Cap. XXII.

LAcerti in animalibus ad comedendum laudabiliores esse uidentur. Capitum cibus grossus est & multum nutritiuus, ad digerēdum durus. Phlegmaticus, spermatis augmentatiuus, cerebrum humidius & fastidiosus. Similiter medullę. Linguæ sunt temperatæ. Pedes auriculæ & labra, ad digerendum sunt facilia. Mammillæ & testiculi fastidiosi sunt & phlegmatici. Sed tamen peiores sunt testiculi. Oculi quia neruosi sunt, boni, & aliquantum fastidiosi. Epar bonum sanguinem generat, bene nutrit, sed durus est digeri. Splen malum sanguinem generat, & phlegmaticum.

Pulmo

Pulmo cito digeritur,& est phlegmaticus. Cor durum est ad digerendum. Si possit digeri, multum nutrit. Renes similiter. Stomachus difficulter,& frigidum sanguinẽ generat. Crassa sunt phlegmatica, sed cum carne cõmesta sunt meliora. Vnumquodq; horum secundum naturã animalis, cuius membrum fuit est considerandum.

De carnibus uolatilium. Cap. XXIII.

VOlatilium caro ad digerendum est facilior,& omnium quadrupedum carne laudabilior, quia digestibilior. Gallina omnia excedit uolatilia, pulli & starni. Perdices duræ sunt, passeres calidi, turdi moderati, palumbes parui, calidi, melancholici, sanguinis generatiui. Omnium uolucrũ considerandæ sunt naturæ, secundum eorũ uictum & locum. Anates & anseres calidi & humidi, malorum chimorũ generatiui, ad putredinem parati. Turtures melancholicum sanguinem faciunt. Grues duræ sunt & indigestibiles, similiter pauones.

Quas qualitates accipit caro cocta. Cap. XXIIII.

CAro cum grano cocta, & maxime uaccina & bouina multum est nutritiua, exercentes & laborantes adiuuant. Cum aceto cocta, colericis & calidis hominibus cõuenit. Cum lacte uero multo est nutribilior,& phlegma generat, atq; frigidis ualet. Si cum caulibus melancholicum facit sanguinem & est solubilis. Cum rapis calida & humida est, sperma generat. Omne frictum calidũ est & siccum,& desiccatiuũ. Quod si cũ aceto ualet stomacho frigido & phlegmatico & defecto, quia cõfortatiua est. Assa calida est & temperata, ualde nutritiua, sed ad digerendum dura.

De piscibus. Cap. XXV.

PIsces recentes frigidi & humidi sunt, uniuersaliter phlegma generãtes. Sed tamen nascentes in mari, uel in aquis salsis, minus sunt calidi & humidi. In petrosis nascentes, omnibus alijs sunt laudabiliores, maxime in magno flumine, claro & bene currente, sicut tigri & euphrate. Isti enim teneræ sunt carnis, non uiscosi,& satis digestiui, boni sanguinis generatiui, calidis & iuuenibus conuenientes,& phthisicis, in calidis locis,& in æstiuis,& ægritudinẽ exeuntibus atq; defectis. Pisces mali sunt phlegmaticis,& stomacho frigidis, testiculis calidis administratiui spermatis. In lacubus nascentes lutosis ue aquis, fœtidis & turbidis pisces sunt pessimi. Mali & illi qui in quietis nascunt aquis. Hi eñ uiscosi cõuertibiles & pessimos humores in stomacho generantes. Pisces sicci, salsi, calidi sunt & sicci, nimiam facientes sitim ... ancholicis,& colericis, phlegmaticis parum comedentibus non adeò mali. Cancri & testosi atq; bestini malorum sunt humorum, melancholicis & phlegmaticis. Sed tamen cancri de aqua clara & dulci, fortiter'q; currenti in aqua cocti ualent, phthisicis & empyicis.

De superfluis animalium, sicut de lacte. Cap. XXVI.

OMnia animalium superflua, uel ambulabilium sunt, sicut lac, uolatilium, sicut oua, apum, sicut mel. Lac autem uniuersaliter frigidũ & humidum est. Acidum frigidius. Coagulatum siccius. Quod ex tribus componitur substantijs, terrestri, aëria, aquosa. Terrestri caseus. Aëria butyrum, aquosa serum. Serum humores calefacit, uentrem soluit, colatiuum est. Caseus cõstipat, humores grossos generat. Butyrum temperatum est inter calidum & humidum. Lacti inest horum trium una uel duæ qualitates: Quod uel ex natura contingit animalis, uel ex tempore, ex longinquitate, siue propinquitate generandi. Ex natura animalis, sicut uaccæ generant lacte caseum & butyrum. Vnde alio lacte est nutribilius, & à stomacho ad descendendum durius. Lac camelinum est aquaticum. Vnde minus nutribile, & cito digestibile. Iuuat ergo hydropicos. Caprinum inter hoc duo est mediocre, quia hæc tria in eo sunt æqualia. Ouinum est medium inter uaccinum & caprinum. Lac asininum, uel caballinum, inter camelinũ & caprinum est medium. Sed tamen asininũ phthisicis est optimũ, si recenter illud bibunt, cum ubera exeat primum. Quibus etiã lac mulierum est optimum, quę sanorum sunt corporũ. Omne enim lac ex infirmo animali est pessimũ. Aliquando recens lac contra uenenum calidum ualet. Diuersitas lactis ex tempore anni, quia in uere iam appropinquent ad generare, subtilius & aquosius quam in alio tempore. Grossescit, donec ad æstatem peruenerit. In æstate temperate est naturæ. Post exit à temperamento item tendens ingrossari donec animal fœtum habuerit. Diuersitas ex uictu animalis. Quia cum animal calida comedat. Lac calorem seruat, comedẽs stiptica, stipticum habet lac. Similiter in alijs. Sed si temperatam comederit herbam, lac temperatum erit. Lac aquosum malũ est, qui epatis & splenis generat constipationes in renibus & uesicis lapides. Lac conuenit pulmoni pectori atq; phthisicis, si sint sine febribus acutis. Febricitantibus malum est & caput dolẽtibus, phreneticis, epaticis, stomatichis, colericis. Aliquãdo tamen si cum calida petra, uel cum ferro excoctũ sit, iuuat stomatichos, diarrhœicos, dissentericos. Caseus recens laudabilior est, quia cito digeritur siccus uel salsus est pessimus, sitim faciens & capitis dolorem, epatis constipationem, in renibus lapidem. Quanto ueterior, tanto peior, recentior, melior. Butyrum est temperatum, ualens ad pectus & pulmonẽ purgandum. Si in his apostema fuerit, butyro & melle maturescit. Oua gallinæ laudabiliora sunt, de hinc perdicum, & sturnorum, si recentia sunt. Vetera uel in calido loco facta mala. Anserina uel anathina, uel struthionũ dura et indigestibilia sunt, in renibus generatiua lapidum. Meliora in aqua mediocriter cocta, dura sunt & indigestibilia. Fricta uel alia confectione mixta, ad digerendum dura, humoremq; malum generãtia, sicut colericam passionem in

renibus

renibus lapidem, epatis & splenis constipationem. Oua non bene cocta, & cum calore ebibita, asperitatem gutturis iuuant & pectoris. Si in aceto cocta, dissentericos iuuant.

De melle & saccharo. Cap. XXVII.

MEl in secundo gradu, calidum est & siccum, frigidæ cõplexioni cõgruum, phlegmaticis senibus bonum sanguinẽ generat, calorẽ naturalem confortat. Colerici & iuuenes caueant, quia coleram generat rubeam, calidos morbos & acutos, in æstate maxime. In his enim corporibus prius in coleram rubeam, quam in sanguine mutatur. Colatiuum est & inde laxatiuum. Acutum est unde sitim cito facit. Multum comedentes fastidientes facit & uomentes. Saccharũ est temperatum, sed tamen aliquantũ calidum. Actio eius melli uicinatur. Mel uel saccharum cum farina cocta, sunt indigestiua. Si cũ oleo amygdaleõ nutritiuũ est, sed epatis facit cõstipationẽ, & in renibus lapides. Si cum nucibus conficiat mel calidissimum, & coleram generat, & in capite dolorem, maxime & iuuenibus. Hęc tamen omnia cum melle peiora, cum saccharo meliora.

De potibus. Cap. XXVIII.

CVm de potibus sit dicendũ, ab aqua quæ uniuersalior est incipiendũ. Quandoquidẽ ergo de cibis & eorũ diuersitatibus diximus secundũ Galen. & experimẽtũ nostrũ, oportet ut de potibus & eorũ actiõibus, & ad quid necesse sint disputemus. Ergo potus ex duabus causis est necessarius. Aut ẽm humectat corpus, & quod humidũ de corpore dissoluit restaurat, aut cibi grossitudines dissolutas ad loca portat remotiora. Potuũ genera, constat esse diuersa. Est ẽm aqua cuius actio superius est dicta sed corporis non est nutritiua. Quod si faciat, non sua est natura, sed rei cui est commixta. Est & uinum quod per omnes partes corporis portat cibum nutriens & calefaciens spiritum, sanguinem augmentans, calorem naturalem confortans, & per totum corpus eum deportans. Sed cum in sanitate custodienda & infirmitate curanda aqua sit magis necessaria oportet ne medicus aquarum naturas negligat, ut laudandas tribuat, non laudabiles caueat. Quædam enim est sapida, quædam non sapida. Sapida est clara, & non clara. Clara ad bibendum bona, si de fontibus sit orientalibus. Lucida & clara leuis & nullius odoris, cito calescens & cito frigescens. Aqua huiusmodi est acceptabilis, & cito non grauans stomachum, extra, eum refrigerans & humectans. Claritas enim eius significat, quia aliud nihil ei admisceatur. Leuitas & cito mutabilitas subtilem substantiam suam esse demonstrat. Huius est secunda quæ inter æstiuum & orientale, & æstiuum occidentale est posita, id est, septentrionalis fontana. Aqua rursus de lutosis fluens montibus fortiter currens, & super petram, uel clarissimam arenam, sicut alicuius magni fluminis, secundum tenet gradum sanitatis, quia hæ

in hyeme sunt calidæ, in æstate frigidæ. Aqua non pura aliquantum est redolens & sapida, uel turbida, uel quæ ex grandine & niue conficitur. Huiusmodi aquę constipationem faciunt in epate, & lapides in renibus durę digeruntur, stomachum difficulter egrediuntur. Aqua putrida sicut quorundā lacuum & paludum, seu lutosa, siue inquam dormientes influunt ciuitatum putredines, calida & spissa, splenem magnificat, epar & stomachum corrumpit, cutem horridam facit, diuersas febres gignit. Aqua pluuiæ cæteris aquis melior est & saporosior atq; leuior. Leuior & mundior, sicut Hippocrates dicit: Pluuia est fumus aquarum à sole tractarum. Natura autem solis non nisi quod subtilissimum est trahit. Vnde aqua pluuia putredini est propinquissima. Quod ex subtilitate sui contingit. Melior est tamen cæteris aquis & digestibilior. Sed cum putrescat raucitatem generat & febres. Quod si non fiat, meliorem alijs esse constat. Ex putredine non est uituperāda, sed potius ex subtilitate sua laudanda. Omnis enim aqua cito putrescēs & cito corruptioni propinquans est subtilis. Aqua pluuia rursus quæ ex tenuissima aqua conficitur, melior esse uidetur. Subtilitatem enim fumi unde oritur significat. Post hanc est quæ cum tonitruo cadit. Tonitruū enim motu suo in nebulam fumum subtiliat. Vnde aqua pluuia multum melioratur inter alias. Hæc bibitur frigida uel calida. Quæ cum niue frigescit naturaliter frigida est, sicut de fontanis stomachum refrigerans & epar. Ieiunus nō bibat, quia stomachum percutit, rigorem & contractionem facit. Mala est pectori, quia tussim gignit, dentibus non congruit, neq; neruis, nō ossibus, non cerebro, quia hæc membra sunt frigida. Catharrum facit. Pectoribus sanguinem screantibus etiam si cessauerit morbus idem reducitur. Aquam frigidā non bibat similiter qui stomachū frigidū & epar habet naturaliter, uel qui infirmans ex frigiditate eā infirmitatē est egressus. Neq; post coitū est bibenda, uel nimia exercitia, quia calorē dissipat naturalē. Vniuersaliter dico, quicunq; aquā frequenter biberit frigidā, percussionē uel in senectute nō euadit frigidā. Neq; in nocte post somnū bibat sitibūdus, quia calor naturalis extinguitur, nisi propter ardorem febrium, uel cibum calidum & salsum. Aquam frigidam cum niue si quis post cibum biberit, bonum appetitum facit, stomachum confortat, ut bene digerat. Sed tamen subita non est bibenda, uerum paulatim sorbitanda. Nix & glacies si de bona sit aqua, laudabilis est. Sed illa melior quę super petram & mundam cadit in terrā. Cadens enim super metallinos montes, uel terras sapidas & fœtentes omnibus modis cauenda est. Aqua calida ieiunū stomachū lauat, & de ciborum fœtibus purgat phlegma, & omnē putredinē mūdificat, uētrē soluit. Sed si quis eam sæpe biberit, stomachum emollit, digestiuam uirtutem turbat, totum corpus mitigat, sanguis è naribus propter eam emanat. Aqua neq; frigida neq; tepida uentrem inflat, cum non tamen sitim auferat. Sufficiant ista de

aqua

aqua sapida. Aqua nõ sapida est salsa, & sulphurea, picea, aluminosa, uitrea, metallina. Salsa uentrem emollit, sępe bibita, uentrẽ constipat, corpus desiccat, pruriginem & scabiem generat Sed tamẽ hydropicos & frigidos morbos adiuuat si balneant uel bibant morbidi in ea. Aqua picea & sulphurea ad infirmitates ualet frigidas, neruos calefacit, epar incendit. Aluminosa refrigerat & siccat, sanguinis fluxum & hęmorrhoiden stringit. Nitrea uentrem soluit econtra. De metallo ferri aqua uentrem constipat, membra cõfortat, ualet ad dolorem splenis & apostemata. De metallo æris humiditati stomachi subuenit, stranguriã gignit. De metallo argenti aqua, refrigerat & desiccat. Hæc omnia potui sunt aduersa, nisi secundum diuersas medicinas, siue bibant, siue cum ipsis se balneent. Oportet autem si quis ex necessitate cogatur ut in regionum uel locorum mutationibus secum portet, puluerẽ aquæ unde solitus est bibere, & aquæ metallinę cõmisceat, uel alij malæ aquæ quã inueniat, & postea colatam eam bibat. Si autẽ calidę sit naturę cum oxisaccharo consuescat bibere. Si aqua sit turbida, micatam de pane factam, pannũ unde colaturus est super inducat, & pannũ exiccari permittat. Si aluminosa cum dulci potu misceat. Si salsa, cũ hordei farina, & bis uel ter eam colet. Si corrupta, cum odorifero potu est admiscenda. Si enim malarum est aqua qualitatum, diuersos gignit morbos corporum. Caueri ergo oportet, quod si non possit fieri, ciceris in aqua cocti aqua alteri corruptæ cõmisceatur. Et similiter marathrum & daucum.

De uino & mero. Cap. XXVIII.

Vinum quoddam est merum, quoddã de passis factum, uel melitum uel dactylicum, hordeiceũ uel frumentinum. Merũ uniuersaliter calidum est & siccum. Nouiter autẽ è torculari tractum in primũ transit gradum, neq; uetus secundum. Augmentat̃ uel minuitur sua natura ex longinquitate siue propinquitate prelorum. Quod multum est utile in custodienda sanitate, si in aqua sit mediocre. Calorem naturalem cõfortat, eundẽ augmẽtat, & per omĩa corporis dispergit mẽbra. Animã refocillat, gaudiũ & audaciã pręstat, uirtutẽ corporis augmẽtat. Colerã rubeã expellit cum sudore & urina. Colerã nigrã tẽperat, quia calefacit & humectat. Solida & dura mẽbra atq; sicca ex labore & fatigatione nimia humectat. Defectionem ęgrotis tollit, uires reducit, corpora pinguescit, quia appetitiuam uirtutẽ confortat, digestiuã adiuuat. Membra nimiũ sicca ex ęgritudine diuturna humectatione aquę atq; cibi cito recreat. Dissoluit inflationẽ & uentositatem, si quis temperatũ & nõ ad ebrietatẽ biberit. Frequẽter eñ inde inebriati multas & diuersas infirmitates passuri, perturbationẽ mẽtis, stultitiam uirtutũ, defectionẽ animatorũ, qa uenis & cerebri uẽtriculis repletis, calor extinguit̃ naturalis & infrigidat̃. Vnde apoplexia generat̃, epilepsia comitat̃, paralysis seqt̃, tremor succedit et spasmus, actiões meri, diuersitates

mutantur cõplexionum corporis & organi. Cuius meri natura 5. modis est diuersa, in colore, in liquore, in odore, in sapore, in tempore. In colore qa quædam ruffa, quæ calidiora sunt & sicca, cito digestiua, calidum sanguinem generantia. Quędam subruffa similiter calida, & boni sanguinis generatiua. Alia citrina, cęteris calidiora, & omnia corporis membra perforatiua, sanguinē colericum & capitis dolorem facientia. Alia nigra prędictis nutribiliora, citrinis minus calida, ad perforandū duriora. Alia alba, & minus adhuc calida. In liquore diuersa, qa quędā grossa, cęteris duriora, & nutribiliora. Alia subtilia parū nutriētia, stomachū cito exeuntia, dolorē colericum de capite auferentia, urinā prouocātia. Alia in liquore mediocria, in actionibus suis tēperata. In odore, quia quędā sunt aromatica, quia odorifera, bene nutrientia, & sanguinē bonum facientia. Alia odore horribilia, malum sanguinē & capitis dolorem ex malo suo fumo caput ascendente generantia. Sapore quędā dulcia alijs nutribiliora, grossum sanguinē faciētia, uētrem humectantia, ad digerendū dura, & sitim gignentia. Alia pontica, stomachū confortantia, uentrē cōstipantia, pectori & suę pertinentię nociua, intestinis cōgrua, ad digerendū dura. Alia acerba, quę & diuretica, grossos humores dissoluentia. Alia amara, minus calida. In tēpore, uetera sunt calidiora, quę secundum longinquitatē uel proximitatē à torcularibus erūt calida. Quia ergo simplicia taliter sunt consideranda, horū qualitatibus ad se inuicē cōuenientibus ex suis cōpositionibus iudicabunt. Breuiter tamen dicenda, quę nō debeāt negligi cōposita. Ruffa uina alijs sunt laudabiliora, ad tēperamentū generandū sanguinem, & calorē confortandū naturalē, si sint odorifera, liquore & tēperie mediocria. Subruffa grossa & odorifera. His sunt secunda cū & multum nutriant, & bonū sanguinē faciant. Ruffa grossa & pōtica in utilitate sunt minora. Nigra grossa & pontica ad digerendū dura, grossum sanguinē generātia. Nigra, grossa & dulcia, his sunt peiora. Alba grossa parū nutriūt. Nutribiliora alba & subtilia, & diuretica calidæ naturę cōgrua, dolorē capitis qui ex humoribus est in stomacho collectis mitigantia, neruosis mēbris amicabilia. Citrina subtilia, parū nutrientia, sed tamen calidiora. Citrina grossa calidissima sunt & acutissima, ad ascendendū caput uelocissima, molestissimā ebrietatē faciētia, maxime si sint uetera. Hę sunt uinorū diuersitates propter qualitatū suarū cōplexiones. Secundū cōplexiones autē singulorū corporū sic naturę uini cōsiderādę sunt. Calidis & colericis uina ruffa uel citrina uetera sūt nociua, utpote diuersos morbos generantia. Febres, capitis dolores, ebrietates duras, & dissolubiles. Quæ si ex necessitate bibāt, multū aquę admisceat, uel mūdus panis apponat 6. uel 4 horis anteq̄ bibat. Alba & subtilia noua sunt iuuantia. Aquā eñ mēbratim portant & refrigerant. Frigidis & phlegmaticis, citrina ruffa, & uetera sunt habilia, bonū sanguinē generantia. Alba grossa atq; noua, & nō pura inconueniētia

uenientia, quia humectāt & refrigerāt corpora, inflāt intestina, stomachus defecit eorū causa. Cōplexionis tēperatę uina ruffa & subruffa, inter nouū & uetus mediocria, odorifera ęqualiter mixta, sunt satis cōgrua, quippe bonū sanguinē gignentia, tēperatim ebibita. Omnia alia uina eis sunt nocitiua & laudibus priorū cōtraria. Corporibus intēperatis & in stomacho uel intestinis, colericis & capite dolentibus uel epate calentibus, ruffa citrina, uetera sunt mala, alba & subtilia iuuatiua. In his aūt cōsiderationibus regionū calor & ęstiuū tempus consideranda sunt angustiantibus. Grossa & dulcia atq; noua sunt inutilia habentibus phlegma, uel uētositatē in stomacho, uel in intestinis et frigidis uel cōstipatis in epate uel uisceribus. Ruffa citrina, dulcia, subtilia sunt eis habilia. Defectis neruis uina nocent omnia. Vini eñ proprium est ut neruos & cerebrū infestet, hoc testat̃ Hippoc. Vinum, inquit, nocitiuum est capitis. Iterum: Vinum aquosum & multum cōmixtum, humectat stomachū ut deficiat, inflationē generat. Purū graue est capiti. Sitim & costarū titillationē facit. Ex his dictis prudens medicus & perspicax cōsiderare debet dicenda. Vina de passis facta superioribus sunt uicina. Mellita calidiora & sicciora coleram generantia frigidis & phlegmaticis ualentia, maxime si sint aromatica. Dactylica cęteris uinis grossiora & nutribiliora, melancholiam pariunt, minus calefaciūt. Omnis ceruisia de quolibet uino facta grossior est quam uina dactylica, & ad digerendum est durissima, constipans uiscera maxime noua. Inflationem & uentositatem generat. Sed digerentes multum nutricat.

De potibus medicinalibus sicut succis. Cap. XXIX.

POtus medicinalis est oximel, oxisaccharum, & his similia. Oximel inter calidum & frigidum est temperatum. Si cum herbarum radicibus conficiat̃, calori uicinatur. Phlegma uiscosum dissoluit, uentositatem destruit. Si cum saccharo oñi ętati & regioni cōuenit, poros aperit, phlegma uiscosum dissoluit, sputa screanda à pectore & pulmone expellit, acumen colere mitigat, omni infirmitati de colera & phlegmate commixtis sicut hemitritęo proficit. Si cum aqua cōficiat̃ coctariorū cōfortat stomachū, & de putredinibus phlegmatis & aliorū humorū mūdificat eum. Virtutem appetitiuam excitat ægritudinem exeuntes confortat. Si cum scilla hydropicos adiuuat & epaticos, spleneticos frigidæ naturæ, asthmaticos, & ex uiscoso phlegmate constipatos. Iulep temperatum & frigiditati & humiditati pertinet, stomachi refrigerat ardores in acutis febribus ualet. Mellicrate calori attinet, frigida membra refouet, colaturum est & diureticū, aliquātulū nutritiuum. Syrupus rosatus refrigeratiuus, acutis ualens febribus, defectio appetitiua in ęgrotantibus confortat̃. Syrupus uiolatus, acutas febres extinguit, uentrem humectat, asperitatem gutturis, & pecto-

& pectoris mitigat. Sirupus myrtinus, stomachum confortat, uentrem cōstipat, dissenteriā & duriciam aufert. Similiter de coctanis factus operatur.

De naturis florum siue frondium. Cap. XXX.

RES odorifera & tangibilis aliquantulum mutatiua est corporis, sed non adeo sicut aër, cibus & potus. Odorifera tantum plus mutat cerebrum. Tangibilis exteriora membra sicut cutem & sibi uicina mutat. Quod cum fiat rei mutanti corpus oportet odoratus connectat & tactus, quæ rebus non naturalibus adiunguntur, ne promissiones nostrę minuantur. Ab odoriferis ergo incipiamus, & suis in cerebro actionibus. Quid autē circa exteriora operent dicemus, cum de simplici practica medicina in subsequentibus disputauerimus. Odorifera flores sunt uel aromata nos autem à floribus incipiamus. Myrtus diuersas habet uirtutes, quia pōtica & frigida est, sicca quoq; & aliquantulum amara, & ideo parum calet, & dissolutiua est, unde iuuat cerebrum calidum & humidum. Rosa similiter diuersas habet qualitates, sed frigiditati tantum attinentes, cerebrum refrigerat & exiccat. Sampsuchum calidum est & siccum, dissoluens cerebri uentositatem & eiusdem humiditatem ipsiusq; aperiens constipationem. Basilicon calidum & siccum phlegmatis & grossorum humorum dissolutiuum. Dolorem capitis ex frigiditate dissoluit. Succus adiuuat singultum stomachi ex frigiditate & plenitudine. Sambucum calidum est & siccum, atq; dissolutiuum, in paralysi & epilepsia, hęmicranea phlegmatica, imò in omnibus morbis phlegmatici cereri ualet. Irion diuersas habet naturas, tamen calori uicinas. Vnde dissoluit omnes cerebri infirmitates phlegmaticas. Viola frigida est & humida, calorem & siccitatem cerebri iuuat, somnum præstat. Citrinus flos frigiditatem iuuat cerebri & confortat.

De naturis aromatum. Cp. XXXI.

MVscus maior est in aromatibus calidus & siccus in tertio gradu, deficientis ex frigiditate cordis confortatiuus. Membra deficientia confortat. Sternutationes de musco & croco paralysim adiuuant, cerebrum confortant. Ambra calida est & sicca. Actiones suæ parū dissimilant musco. Gariophylum in secundo gradu calidum est & siccum, frigidum iuuat cerebrum & defectum atq; melancholicū, animæ & cordis est confortatiuum. Sandali in tertio gradu sunt frigidi, dolorem iuuant frigidi capitis, calores cerebri sunt refrigeratiui. Camphora in tertio gradu frigidi & sicca calorem & siccitatem cerebri refrigerat, defectionē cordis & animæ ex calore confortat. Lignum aloë diuersæ est naturæ, sed tamen uniuersaliter calidum est & siccum, adiuuans uniuersaliter cerebri & stomachi humectationes, & eorum defectiones, animam, cor & omnia interiora mēbra cōfortat. Macer inter calorem & frigiditatē medius est, stomachū fouet, lienteriam ex defectione uirtutis contentiuæ adiuuat. Spica calida & sicca

ſicca,ſtomachi & epatis frigiditates iuuat,diuretica eſt & menſtruam pro‑
uocat.Coſtum calidum eſt & ſiccum,defectionem confortans neruorũ,ua‑
lens contra uenenum.Omnia autẽ aromata calida & ſicca,cor,ſtomachũ,
cerebrum ſunt confortatiua,ſed tamen fumo ipſum cerebrum replentia.

De naturis ueſtium. Cap. XXXII.

OMne ueſtimentum corpori appoſitum,neceſſe eſt ſit calefactoriũ,
& aëris frigidi repulſiuum.Sed tamen & ipſa ueſtis calefit à calore
exeũte poros corporis.Sunt autem ueſtes diuerſe quędam plus,
quędam minus calefactoriæ ſicut lineę. Omne enim lineũ cum induitur re‑
frigerat corpus,& maxime ſi lixetur.Sin autẽ calefacit multũ, & humectat
membra.Bombicinũ plus reddit calidum,& maxime ſi ſit ſubtile & tenerũ
membra facit tenera.Quodcunq ueſtimentũ eſt piloſum plus calefacit, &
tenera membra reddit. Lene atq rarum minus calefacit, & æſtati eſt opti‑
mum.Lanea calefaciunt & exiccant & indurant membra. Gaſtia calefacit
& tenerat,frigiditati ręnum eſt optima. Sericum quanto ſubtilius & pilo‑
ſius tanto plus calefacit & tenerat corpus.Cõtraria contrarię operant. Pel
licee ueſtes ſecundũ animaliũ unde ſunt conſiderãtur diuerſitates. Quanto
autẽ cutis eſt ſolidior,& pilus mollior, tanto magis eſt calidior. Quod per‑
ſpiciat medicus ex regionum ſitu,& ex hominum conſuetudinibus.

De ſomno & uigilijs. Cap. XXXIII.

CVm de ciborum & potuum diuerſitatibus ſatis & abunde tractauẽ
rimus,de ſomno & uigilijs hæc comitantibus neceſſarius ſequitur
tractatus.Somnus ergo aut naturalis,aut non naturalis. Naturalis
huic noſtro attinet tractatui. Non naturalis intra illa quæ extra naturã ſunt
ponendus erit.Somnus igitur naturalis ex temperata humiditate fit cere‑
bri,ex & fumo humido,atq claro,à toto corpore ad cerebrũ aſcendẽte.Vn
de cum cibamur,& ciborum fumus cerebrum ingreditur,facile dormita‑
mus.Fit autem ſomnus naturalis propter duas res. Primo ut cerebrum cũ
ſenſibus à ſuorum motuum quieſceret fatigationibus.Vnde animalis uirtu
tis actiones in ſomno ſunt quieſcentes: Viſus, auditus,guſtus,odoratus, &
motus uoluntarius. Actiones autẽ ſpirituales & naturales in ſuo curſu ſunt
permanentes. Dormientes enim ſiue dormitantes non anhelitu priuantur
neq digeſtiua uirtus amittitur. Quod ex arteriarum motu atq flatu cõpro
batur, & quia cõmeſta à dormientibus melius digerunt. Secundo ſomnus
eſt neceſſarius,ut cibus digeratur,humores excoquant. Calor enim natu‑
ralis interiora petit corporis. Vnde quia in hyeme magis dormitur,ex no‑
ctium prolixitate melius digeritur quam in alio tempore. Naturalis autem
uirtus intus operari comprobatur,quia cum dormiamus magis operimur
& extremitates corporis tunc refrigerantur. Actiones ſomni diuerſæ ſunt
duobus modis, ſecundum quantitatem temporis, ſecundum magnitudinẽ
materiæ,quam inuenit in corpore. Secundum quantitatem temporis,quia

si multus sit somnus animata deficit uirtus, corpus humectatur & refrigeratur. Phlegma maioratur, calor naturalis minuitur. Si moderatus cibus digeritur, corpus impinguatur, labor dissoluitur, animus confortatur, calor naturalis augmentatur, humores temperantur, mens clarificatur. Si minor quam oporteat animus & uirtutes naturales & digestiua deficiunt, corpus desiccatur. Actiones somni ex quantitate materiæ quam inuenit, quia si cibus uel humores sint indigestibiles quorum sint quantitates plus quam uirtus naturalis expostulet, cum calor intret naturalis, materiarum magnitudines uincit, & extinguit, sicut uidemus in initio ephemerinos periodos. Vnde oportet ut multum comedentes non antea dormiant, quam ciborum stomachi digestionem aliquantulam sentiant. Similiter febricitantes in horis accessionum dormire non oportet. Si corpus cibis exinanitum sit, calorq; naturalis in interiora corporis redierit, substantialem humectationem exiccat, cum nihil aliud exiccandum inueniat. Vnde calor naturalis minuitur, & corpus refrigeratur. Si somnus cibos & humores temperatos, calor naturalis interiora intrans corporis cibos digerit, humores temperatos reddit, corpus humectat, calefacit & impinguat. Hę sunt actiones somni, in corporibus cuiuslibet animalis. Vigiliæ similiter quędam naturales, quędam sunt non naturales. De non naturalibus tunc disputabimus, cũ de causis dicemus accidentibus. Vigilijs naturalibus uirtus naturalis atque corpus fatigantur. Sed uirtus animata confortatur, quia calor naturalis corpus egreditur. Sensus & motus corporum confortantur. Vigilię igitur refrigerant, corpus intrinsecus calefaciũt, & exiccant extrinsecus. Quæ si modum excesserint, calorem augmentant, corpus exiccant.

De coitu. Cap. XXV.

DE somno & uigilijs disputatione finita, de coitu sequitur nostra sententia, & si naturali exinanitioni attineat. Hunc natura fecit in animalibus ut generarent, & species eiusdem generis seruarentur. Destructa enim in generatione reparantur. Vnde nimiam delectationem natura fecit in coitu, ut quodlibet animal ad hoc alliciat, & animet. Omnes em̃ ferè homines tantũ in coitu appetunt sui delectationes. Pauci gignendorũ spe filiorũ. Irrationalia tantũ delectatione sunt contenta. Fecit aũt natura gignẽdorũ sperma, quod corporis quędã est superfluitas, sed nõ tamẽ alijs superfluitatibus assimilãda, emũctionibus, sputis, sudori, urinę, & similibus quę ad nullã necessitatẽ emittũt. Sperma em̃ istud de meliori substãtia totius corporis generat. Vnde Gal. dixit in lib. de custodia sanitatis. Natura, inqt, spermatis aërie & igneę naturę est. Cuius cõplexio calida & humida est necessario, qa de puro & clarificato sanguine generat, unde fundamẽta principaliũ mẽbrorũ nutriunt. Ideo cũ quidã in coitu plus q̃ oporteat exerceant, uirtus minuit, corpus exiccatur. Cum em̃ multo maior sanguinis quantitas

minuatur

minuatur phlebotomia,nunquam tamen aliquis inde delassatur,sicut tripli plicato uel quadruplicato coitu,& si multo minus sanguinis emittatur. Cuius defectionis causa talis,quia cum natura illud spermatis emiserit, quod in testiculis & uasis suis inuenerit,& homo ad idem operandũ secundo animetur,neq; tamen in uasis natura inueniat, quod paratum emittat,colligit per alia mẽbra quod sanguinis paratum ad opus spermatis fuerat. Quod si multotiens homo in coitu fatiget,sanguis principalia mẽbra principaliter nutriturus tandẽ emittit. Vnde fit ut multum id operantibus sanguis pro spermate per uirgã emittat,quia natura ad excoquendũ,non habuit tẽpus congruũ. Vnde est necesse corpus deficere. Hippoc. & Galen. dixerũt coitum sanitatis custodiendę fomitẽ unum esse. Alij ecõtra. Nos Hippocratis & Galeni cõsentientes autoritati,dicimus coitũ de corpus mutantibus esse unum. Qui cum excedat modum,necesse est generet morbum. Sicut enim humores quibus corpus regit si minuant uel augmentent morbus necesse est inde generet: itidem in utrolibet contigit coitu. Vnde cum in uasis sibi cõpetentibus sperma augmentet,oportet ut à natura sicut quælibet expellatur superfluitas,quod sine coitu sæpe fit in pollutionibus. Pollutiones nihil sunt aliud q̃ quod humores calefuerint & augmentant. Vnde cum uasa spermatis impleant,necessitas expetit educantur. Cum aũt neq; coitu neq; pollutionibus exeant,tetanum in inguinibus generant,grauitatẽ sub hypochondria imò totum corpus grauãt. Aliquãdo in uasis calefiunt & febres faciunt. Aliquando fumus eorũ ascendit cerebrũ,& pessima generat circa ipsum accidentia. Vnde si coitus quando & secundum quam oportet exerceatur,corpus leuigat,sanitas corroborat, cogitationes malæ remouent, ira extinguitur,melancholia iuuatur, multi morbi phlegmatici propulsantur, appetitus excitatur. Sin autem econtra modum exeat causa, quia corpus refrigerat & exiccat,& aliquando calefit ex motu nimio. Coitus autem est triplex,aut propter rem naturalem,uel nõ naturalem, uel extra naturã. Naturalem si puer uel iuuenis non exercent,quorum complexiones calidę sunt & humidæ,& similiter testiculi,ipsi uero pingues & rubicũdi,uirtuosi & sani,in inguinibus dolorem patient,pigritiam corporis totius grauitatẽ & fastidium. Aliquãdo cum calefiat,febres siue melancholiã generat & scotomiam siue cardiacam. Naturaliter frigidi & sicci,& similiter testiculi macilenti,colerici albi,liuidi,& spermatis parui,hoc sępe operati corpus infrigidant. Calor naturalis eis minuitur,pori rarificant,nerui deficiunt, tremor & animæ defectiones, cardiaca, fastidium, arteticus dolor, pectoris & pulmonis mala accidentia, subeunt. Quod si propter hęc non desistat, & corpus corrũpat, & in spasmũ oportet decidat. Vnde est necesse ut hoc caueat. Frigidi & humidi uel calidi & sicci mediocriter dicũt exercere. Sin aliter morbi fiant necesse est. Frigidi & humidi hoc operantes calore naturali

priuantur, nerui emolliuntur. Calidi & sicci desiccationes patiuntur totius corporis, oculorum concauitates, & alias siccas infirmitates. Naturalem si exercuerint cibo & potu corporibus plenis defectiones sequuntur corporum, emollitiones neruorum, dolores artetici, constipationes in uesicis, humores augmentantur uiscosi. Quod si non desistant hydropisin, anhelitum, uel paralysin incident. Si sitiens fecerit uel famelicus, post uomitũ & uentris solutionem, seu phlebotomiam, uel balneum, uel post quemlibet laborem, uigilias, tristiciam, deficit corpus & exiccatur calor naturalis dissoluit, uisus obscuratur, oculi concauantur. Aliquando spasmus & defectio sequuntur. Similiter si post gaudiũ subito fiat, maxime in æstate uel autumno, quia hęc duo tempora coitui sunt incõuenientia. Si operetur quis coitum cũ corpus nec adeo plenum, nec sit adeo exinanitum, habens multum sperma, cum lętus sit & sollicitus iuuatur corpus, calor naturalis confortatur, pręcipue in puericia & in iuuentute, & uernali tempore hoc operari & utile. Quicunque faciunt propter rem extra naturam, si cõturbationẽ mentis patiantur, propter melancholiam, uel cogitationẽ habẽt falsam, uel sunt herniosi, uel phlegmate pleni, uel laborantes de inplenitudine corporis, uel cerebrũ habentes plenũ humoribus, uel si in capita eorũ acuti fumi ingrediant̃, sanus eis est coitus. Maniam em̃ aufert, amorem tẽperat, suspitionem falsam mitigat, laborem alleuiat, constipationẽ pororum aperit, abundantiam humorum cerebri a superioribus in inferiora deponit. Et maxime prodest, si complexio cuiuslibet calida & humida est. Si qui rursum coëant qui pectoris uel pulmonis infirmitatem habeant, uel artetici, & in uisceribus grossis, frigidi quoq; & phlegmatici, & in ilibus dolentes, diarrhœa etiam uel dolorẽ stomachi, & defectionem habentes, catarrici & coryzaici in his infirmitatibus augmentantur, uel si non habeant eis accelerant̃. Magis tamen coitus cerebro & neruis nocere uidetur, propter dissolutionẽ animati spiritus. Pectori & pulmoni propter nimiam motionẽ & uitalis spiritus dissolutionẽ. Oportet ergo sic infirmitatibus ut in pestilẽtiæ temporibus, & corruptione aëris coitus uitet̃. Quidã coëuntes uirtutum patiunt̃ defectiones, stomachi abominationes in ore siccitates, oculorum concauitates. Si autem abstineant, spermatę in uasis suis abundante, grauitatem capitis tolerant abominationem quoq; & angustiam. Quos oportet medicari ut sperma possit exiccari, libido extingui. Quod in practica nostra sumus dicturi. Quidã alij cum hoc operentur, rigorem ex tremore corporum patiuntur. Hoc autem corruptionem significat humorum quos calor dissoluit in coitu. Alij in hoc eodem opere nimio fatigantur putore. Vnde cognoscitur, quia tunc temporis putredines humorum dissoluantur.

De exinanitione naturali. Cap. XXXVI.

QVoniamquidē de coitu particulari scilicet exinanitione ad nostrū posse diximus, de naturali exinanitione uniuersaliter dicendū esse uidetur, sicut digestione, urina, menstruis & similibus. Hęc si coërceantur ne exeāt, aut si plus quam oporteat exeant, morbos secundum naturam generāt. Vnde necesse est non teneri, cum cursus expostulet naturalis. Quæ si non prout oportet emittantur, medici in expellendis satagant, si intemperatus & multus sit exitus, in retinendis laboretur. Si quis enim egerenda, uel uentositatem teneat colica passio necesse est succedat, tenasmos etiā angustias patiuntur retinentes, defectionē appetitiuā, uomitum, uentositatem stomachi uel intestinorū. Si nimis exeant, dissoluūtur uirtutes, corpora deficiūt. Si emittanť colerica in intestinis faciunt uulnera. Vrina tenta, stranguriā, ardorē, dolorem uesicæ, atq; renū generat, uel eadem uulnerat. Exiens plus quam oportet, sitim facit, uirtutes dissoluit, corpora desiccat. Menstrua non exeuntia in initio infirmitates faciunt acutas. Tardantia infrigidant epar, calorem naturalem extinguunt, sæpe in hydropisin cadunt. Item eorum fumus ascendēs caput subtilitatem & angustiam generat. Si ad cerebrum saliat, diuturna gignitur hemicranea, cephalea, defectio uisus & similia. Itidem sanguis de hęmorrhoidæ facit si stringatur, postq̄ ex consuetudine uenerit. Sanguis per gulam atq; buccam egrediens, si teneatur quibus contigit secundum consuetudinē morbos generat in capite, sicut grauitatem, uertiginem, & similia. Si autē exeat plusq̄ oporteat, siccitatem faciei, & oculorum generat. Vnde oportet nō negligi naturales exinanitiones, ut ordinentur secundum earum cursus naturales.

De actionibus animæ. Cap. XXXVIII.

PVrgatione expleta naturali & eius actionibus circa corpora expositis, subsequitur ut de accidentibus animæ dicamus, & quid circa corpora operenť. Omnia ergo corpora immutantur ex animæ accidentibus sicut ex supradictis patiunť, ex conseruatis conseruanť, ita & accidentia sanitatis conseruatiōis uel corruptionis sunt causa. Irascentes enim quibuslibet ex causis, angustiantes, tristantes atq; timentes, suspicantes & amantes sępissime pessimas incidūt infirmitates & citissimas mortes. Ab ira se coërcentes, & rationabiliter animū cōpescentes, quicquid mali insperati uū uenerit modeste sustinentes, has euadent infirmitates. Et si quandoq; huiusmodi aliqua uenerint accidētia, rationabiliter eos molestātia, si infirmēť difficulter sananť. Hęc aūt accidētia, sanitatis sunt causa. Ira em̄ si frigidę cōplexioni uel timidę interuenerit, multū eis subuenit lęticia, sollicitos, tristes & angustiantes iuuat. Multos inqt Gal. homines noui qui ex lōgo tēpore angustiā, siue tristitiā sūt perpessi, sed cū ad diuitias, siue gaudiū peruenerint ad sanitatē redierūt pristinā. Alij ex infirmitate habita sanantur, cum quæ

amauerint uideāt. Similiter cōplexionē cerebri calidum & siccū, & semper habentes gaudium & lęticiam, tristicia & angustia superuenientes adiuuāt, quia calor in interiora rediens, nullam patitur dispersionem exteriorem. Cum ergo ex accidentibus corpora mutentur, oportet eorum diuersitates dicantur, & circa corpora eorum actiones. Accidentia animæ, ira, lęticia, tristitia, angustia, timor & uerecūdia. Ira est ebullitio sanguinis in corde existentis, & motus caloris naturalis subito extra corpus ad uindicandū exeūtis. Huius actio corporis est calefactio & exiccatio, colerę rubeæ confortatio, & febres ephemeras generat aliquando. Humores autē corporis ad putredinem parati, febres gignunt ex putredinibus suis. Ira uero augmentante, calor dissoluitur, naturalis uirtus deficit, tremor fit maxime, his qui non adeo sunt uirtuosi. Sed tamen hęc ira non mortificat. Frigidæ naturę si non superflua, aliquando est congrua, calor enim naturalis exteriora mouet corporis, & cum ipsa uis exit sanguinis. Vnde mali cutiū dolores ad bonos redeunt, & carnes crescunt. Sanguis enim exiens, arterias carne implet & nutricat. Manifestat calorem exire rubor uisus in facie, & quod uenæ implenť sanguine. Gaudium siue letitia est exitus caloris naturalis paulatim in exteriora. Vnde anima confortata calorem naturalem per totum corpus temperat, sanguinem actione sua augmentat, corpus impinguat. Iccirco omnibus & maxime sanis contingit corporibus. Sed tamen gaudium aliquando interficit si sit subitum propter caloris naturalis extra corpus egressionem, & in exteriora dispersionem. Quod quidam dixit quandoq; fuisse ex nimio & subito gaudio superueniente. Angustia est cum paulatim calor naturalis in interiora subintret, unde febres nascunť ephemeres. Quæ angustia si diu moretur calor augmentatur. Solida membra calefiunt, & in hecticas febres cadunt. Si autem in frigidis fiunt, calor extinguitur naturalis. Est ergo augustia omnibus corporibus maxime siccis & frigidis nocitiua. Tristitia est cū calor naturalis aliquādo exeat, aliquando intret. Intrat cum quę sperauerit desperat. Exit cum sperat quę desperauerit. Oportet ergo hominem cum intollerabilem habuerit exultationem, ad quandoq; forsitan futuram recurrere calamitatem, ne calor naturalis exiens refrigeret interiora, spargens se per exteriora. Timor est cum calor naturalis subito ad interiora corporis ut anima fugiat, quod sibi nocet horret, & expauet. Verecundia est cum calor naturalis, & interiora intret & exteriora in uno momento uisitet. Calor enim naturalis ad interiora sicut & in timore, refugit in uerecundia, & post memoriter recurrit ad exteriora, ut defendat cæteris non sibi incerta. Vnde fit ut rubeat cutis in uerecundia. Horum duorum accidentium actiones corpori cuilibet sunt inconuenientes.

Constantini

CONSTANTINI AFRICANI DE COMMUNIBUS MEDICO cognitu necessarijs locis, Liber VI.

CAPITA LIBRI.

De re extra naturam. Cap. I.

In superioribus tres partes theoricę esse diximus, de duab. aũt promissa iam expleuimus, id est, naturali, & nõ naturali partibus restat tertia, quæ extra naturã est dicẽda. Sunt aũt morbi & causæ morbos facientes, & accidentia eos sequẽtia. Quia autem regimenta sanorum corporum ex temperamentis sunt rerum naturalium, hęcq́ temperamenta in cõplexione similium membrorum, & cõpositione officialium sunt temperata, temperamenta uero similium, ex tẽperantia sunt humorũ, & temperamenta officialium ex moderatione materię & formatione uirtutis in quolibet fœtu, sicut & tẽperantia officialium temperamenta facit actionum, tẽperamenta quoq; rerum naturaliũ in mẽbris & humoribus erunt, quolibet ergo horũ modum excedens extra naturam faciet rem. Si eñ humores tẽperamentum exeant, morborum faciunt causam. Quod si mẽbra sint intemperata, morbos erũt generantia. Actiones si modum exierint, accidentia facient. Tria ergo sunt extra naturam: Morbus, morbi causa, & accidentia morbũ sequentia. Morbus est quod principaliter corporis actioni nocet, nullo mediatore, qui eũ adiuuet succedente. Calor enim in febribus sine remediantibus nocet actionibus. Aqua in oculo, uel nullo mediante obest uisui. Apostema in gutture

obuiat anhelitui,& transglutiendis nullo adiuuāte. Causa morbi per alium non posse nocet actioni, sicut putredines in febribus causa febriū esse cōprobant, & nocent actionibus. Accidentia sunt ipsa actio corrupta, q̄ morbus generat, sicut uisus ablationē ꝓpter aquā. Aqua enim in oculis est morbus accidētia ablatio uisus, morbus ergo nocet actiōi sine mediatore. Causa per aliud nocet sibi. Accidētia sunt ipsę actiones corruptę, à morbo generatæ.

De morbis & eorum generibus & incipiendū à similibus. Cap. II.

SIcut Hippocrates & Galenus testant, morbus est cum mēbra actiōis suæ naturalis temperamenta egrediantur. Compositio autē mēbrorum triplex est. Est enim similiū membrorū ex humoribus quæ cum temperamenta egredit, ex membris quibus inest morbus nomen sibi sortitur, ut similis uocetur. Est & compositio officialium membrorum ex similibus quæ cum exeat siue compositionis temperamenta, officialem morbū generat. Est & tertia compositio omnium mēbrorum in toto corpore colligatio. Quæ cum dissoluatur, morbus ille separatio iuncturæ nuncupatur. Hic uniuersa, uel morbus dicitur, quia supradictis duobus sociatur. Tria ergo sunt genera morborum, similis, officialis, uniuersalis. Similis duobus cōsiderabitur modis. Est enim simplex, est & compositus. Simplex in 4. diuiditur, quia est calidus uel frigidus, humidus uel siccus. Cōpositus similiter est quadripartitus: Calidus enim est & humidus, frigidus & humidus, calidus & siccus, frigidus & siccus. Simplex uel ex simplici est qualitate, uel ex humoris alterius cōmixtione. Ex qualitate sola caloris hectica est febris & ephemeris, ex calore solis siue laboris. Ex alterius humoris admixtione sunt apostemata, phlegmones dicta, & febres ex putredinibus & similia. Ex frigoris qualitate sola congelatione uel spasmus, quæ ex frigiditate nimia fuerit aëris siue niuis. Quę cum aliquo humore accidit est paralysis, apoplexia, epilepsia, & similia ex phlegmaticis chimis genita. De qualitate sola morbus siccus consumptione solidorū membrorū exinanitionibus sicut phthisis uel spasmus. Siccus cū alterius humoris cōmixtione, cancer, elephantia, & alij ex sicca materia. Humidus de qualitate sola totius corporis est humiditas, siue tabiditas. Cum alterius humoris admixtione. Hydropisis ex humidis chimis. Compositos autem morbos sine alterius humoris admixtione impossibile est esse. Calidus enim & humidus ex sanguine nascitur, sicut apostema, quod phlegmonem uocamus. Calidus & siccus ex colera rubea est apostema, quod dicitur erysipela. Frigidus & humidus ex phlegmate est apostema, & hoc uocatur idunia. Frigidus & siccus ex colera est nigra, sicut est apostema scliros uocatum.

De officialibus morbis. Cap. III.

OFficialium morborum quatuor modi sunt in forma, in quantitate, in numero, in cōpositione. In forma sunt 5. modi. Est enim mēbrorū incōuenientia, ut capitis longitudo fœda, & crurū tortitudo.

Conca

Concauitas eorum, ut si manuum & pedum concauitas carne repleatur. Membrorum perforatio quoniam largitatem partitur & strictionem. Largitatem ut est uenarum apertio quæ sunt in ano. Qui morbus hæmorrhois dicitur. Strictio est uenarum coartatio, sicut ex quolibet ligamento. Hæc strictio fit in eo mẽbro & aliquando cuiuslibet uniuersalis toti corpori est actio, aliquando uero non. Quod contingit ex apostemate, uel uiscoso phlegmate. Si ex apostemate stringatur membrum, duos patietur morbos. Apostema unum, oppilationem alterum. Si enim uena concaua est, apostema est oppilata, duas patitur infirmitates, duas amittẽs actiones. Qua propter apostema sanguinem non generat, propter oppilationem corpori non mãdat. Si uiscosum phlegma impediat, actio admittitur una, quod sanguinem non mandat, unde una tantum est infirmitas. Quartus in asperitate morbus est, cum membra naturaliter aspera, incipiũt esse leuia, ut stomachus & uulua, quæ naturaliter sunt aspera. Quintus est in lenitate, cum naturaliter lenia, incipiant esse aspera, ut gutturis & pulmonis canales naturaliter lenes. In quantitate duo sunt modi, cum uel membra sint magna uel parua. In numero similiter sunt duo in multitudine naturali, uel non naturali, & in paucitate uniuersali uel particulari. In compositione similiter sunt duo modi, ex membri de suo loco motione, uel ex uicini membri dissipatione, ut sunt digiti, labia, quæ conglutinatione uel adhærent, & non separantur, & non cõglutinantur.

De morbis separantibus iuncturas. Cap. IIII.

SEparatio iuncturę est morbus uniuersaliter in consimilibus uel officialibus membris. Aliquando enim in carne, aliquando in osse, aliquando in tota manu uel pede, & tunc uniuersaliter in consimilibus & officialibus est. Separatio ista ex membris in quibus est diuersa sortit nomina. Si enim ossibus accidat, dicitur fractura. Si nouiter carni, plaga. Si uetusta, plaga uocatur, sed putrida. Si neruis, fissura uocanda erit. Si arterijs, orisema. Si in uenis, contusio. Si medijs lacertis, contritio, sicuti excoriatio. Si officialibus, perpetua sit separatio, dicitur incisio, ut in manibus uel pedibus. Hij morbi tres id est separationes, similes & officiales aliquando sunt soli, aliquando cõnexi sibimetipsis. Connexi fiunt sex modis, uel etiam similes cõsimilibus, ut callidus cum humido, calidus cum sicco, uel similes cum officialibus, ut apostema in membrorum uia ad alia membra quam claudit apostema, unde illa membra dupliciter sunt infirma, apostemate in quantitate & oppilatione. Vterq; autẽ morbus officialis dicitur. Quartus est morbus similium cum iuncturę separatione, ut abscisio digiti unius. Sextus cum tres isti se cõmisceant ut in oculo ophthalmia, quæ & uulneratur, & exit humor uueus & foramen uisus mutat, & facta est ibi cataracta, & nata est ibidem ungula. Quod cum uenerit oculus sex modis patitur ophthalmiam,

hoc est calidum apostema. Apostema autem est officialis morbus ad quantitatem pertinens, & calorem qui de morbis est similibus. Secundum est uulnus quod iuncturæ separationi attinere uidetur. Tertium quia exit uuea, quod est officiale in quãtitate. Quartum mutari foramen de loco suo, & est officiale in compositione. Quintum est cataracta id est aquæ fluentia, & est officiale attinens opitulationi. Sextum est ungula, & est officiale in numero. Hij sex morbi in uno membro sunt coniuncti.

De causis omnium morborum. Cap. V.

CAusa morbi uel cum mediatore morbo nocet actioni, uel cum mediatione alterius membri, unde membrum patiens iuuamentum recipit cum morbo mediante. Sunt putredines febres facientes. Putredines enim non per se nocent actioni, sed mediatione febris. Altero quolibet membro mediante sicut scirbum cuius actione calefit stomachus & epar. Si ergo patiatur constat quia utriusq; officiatur cum refrigerentur, pręcipue si maior scirbi quantitas incidatur. Cum mediãte morbo sicut cornea. Quæ si patiatur, uulnera uisus exiens cristaloidon, contrahitur ne oppositũ ferire possit corpus. Causa ergo morbi, generaliter triplex est: Aut enim primitiua, quia corpus patitur extrinsecus, ut incisionem ex ferro, percussionem ex lapide, morsionem ex reptilibus, cõmestionem ex leonibus, calorem à se, frigiditatem à niue & similibus. Aut enim antecedens quæ ab interioribus corporis motum accipit, & cum alio mediatore actionem sui nocumenti uidentur explere, sicut humores sunt causa febrium mediante putredine. Non enim febres esse possunt, nisi humores prius putrescant. Putredines ergo sunt mediatrices inter humores & febres. Est & coniuncta & permanens sine mediatore actionem suam explens, sicut putredines febres facientes. Permanentes hæ dicuntur, quia putredinibus præsentibus infirmitas adest, his abeuntibus infirmitas recedit. Singulæ harum causarum, uel propter morbos similes sunt, uel propter officiales, uel propter iuncturarum separationes.

De causis similium morborum. Cap. VI.

COmplexio mala, quæ similium morborũ est causa, est quadripartita, de calido, de frigido, de humido, de sicco. Causa calidi morbi est senaria, nimius motus animæ sicut ira, uel corporis, sicut labor maxime non consuetus. Vel occursio actualis caloris, sicut æstiui solis, uel mora in balneis. Vel constipatio membrorum, quæ calorem non patitur dissolui corporũ, sicut per niuem ambulantibus uel in aluminosis aquis balneantibus, uel ex putredine. Omne enim quod putrescit necesse est calefieri. Vel ex paucitate cibi sicut ieiunantibus contingit. Vbi cum calor nutrimentum non inuenit ad humores corporis calefaciendos, & exiccãdos reddit. Vel cibus potestatiuę calidus, sicut allia, piper, cepe & similia. Causæ

frigido-

frigidorum morborum 8. ſunt: Occurſio frigiditatis naturalis ſicut niuis, aëris frigidi, adeo longa frigiditas, ut calor naturalis congeleſcat. Vel res frigida & tamen poteſtatiua, ſicut aqua frigida, lactuca, papauer, atq; ſimilia. Vel nimia cibi & potus abundantia, quæ calorem naturalem ſuffocat, ſicut ſi lucernæ nimium apponitur oleum, ſubito extinguitur. Vel ex multa cibi paruitate, ſicut contingit in igni ligna non habenti. Vel ex nimia conſtipatione pororum, qua impediente humores diſſoluendi non poſſunt diſſolui, hisq; augmentatis calor confunditur naturalis. Vel ex nimia pororum largitate, quæ calori diſſoluendo foramina amplificat, ſicut morantibus in balneis ſæpe contingit. Vel ex nimio motu, quo calor naturalis diſſoluitur, unde neceſſe eſt corpus refrigeretur. Vel ex quiete nimia humores augmentante quibus extinguitur calor ipſe. Hæ ſunt morborum frigidorum cauſæ. Sed neq; pręcedente calore, neq; in modo dicta frigiditate abſolute oportet intelligi conſtipationē pororū calefieri uel refrigerari. Actiones enim conſtipationis utriuſq; in unoquoq; corpore tripliciter ſunt diuiſæ, in conſtipationis qualitate, in humorū quantitate, in naturis humorum à corpore diſſolutorū. Qualitas conſtipationū multa uel nimia in corpore facit infirmitates frigidas, quia calorem naturalem intus effugat, neq; aërē refrigerantem & tēperantem intrare permittit, unde calorem neceſſe eſt extingui. Conſtipatio parua corpus calefacit, quia pręparuitate ſuę diſſolutionis calor augmentat naturalis. Humorū quantitas & oppilatio multæ & nimię corpus infrigidant. Quia ex humorū augmentatione calor naturalis intus extinguit. Humores parui & boni & conſtipatio non multa, calorem naturalem confortant & augmentant. Humores ſi augmentent colerici fumus diſſoluendus malę qualitatis, & corpus oppilatum, humores generant calidos et malos. Humores frigidi uiſcoſi & phlegmatici in oppilato corpore frigidos & phlegmaticos generant morbos. Aliquando humores melācholici, & ſumus diſſoluēdus frigidus & ſiccus in opilato corpore frigidos & melācholicos generāt morbos. Humidorū morborū cauſę ſunt 5. Occurſio actualis humiditatis, ſicut in dulcis aquæ balneis, uel humiditate aëris, uel nimius cibus & potus uel res poteſtatiuę humidę ſicut lactuca, cucurbita, atriplices uinū mixtum cum multa aqua & ſimilia, uel quies nimia quia humores augmentant, & corpus humectatur, uel conſtipatio pororū corpus humectans, ſi humores ſint humidi. Siccorum morborum ſunt quinq; ſimiliter. Occurſio ſiccitatis actualis, ſicut ambulanti in uenenoſa loca contingit, his qui infodiuntur arenę uel pulueri cauſa exiccandi nimij humoris uel balneantibus in aquis malis aluminoſis ſiue ſulphureis. Secunda paruitas cibi qua humiditas exiccatur corporis. Tertia res poteſtatiua ſicut lentiſci, ſal, acetum. Quarta nimius labor & exercitia quibus corporis diſſoluit humiditas. Quinta nimia pororum quantitas qua corporis diſſoluitur hu-

miditas. Hæ sunt similium morborũ causæ, quæ dicuntur complexiones malæ, simplices sine materia. In compositis enim causæ sunt compositę, & ex numero cõpositionis numerus causarum erit. Secundũ modos causarũ, modi erunt morborum. Si quis enim potestatiue calidam accipiat potionẽ, & motu nimio moueatur, calidaq; aqua balneetur, calido laborabit morbo quæ mala & calida dicitur cõplexio. Si causę sint multæ actiones diuersę, ut aliæ calefacient, aliæ infrigident, aliæ humectẽt, uel exiccent, uel unũ quod uix horum expleat, ut si calidus fuerit morbus, calorem necesse est tantum operetur, & iste morbus mala cõplexio simplex uocat, uel sibi iuuicem cõpositę sunt duæ, quarum unaquaq; operatur secũdum se, & cõpositus morbus nominatur. Si autem omnes in simul aggregentur, & unaquęq; suam actionem operetur, morbus inde finitus generat. Hæ sunt causę similiũ morborum, quando sine materia sunt humorum. Morborũ malę complexionis cum aliquo humore ad infirma membra effluẽtium sex causę sunt. Vel eñ uirtus membri à se expellentis superfluitatis sui nutrimenti, uel ab alijs sibi uenientes membris, quod ex fortitudine sua principalia faciũt mẽbra, sicut cerebrum, cor, epar, arteriæ, & uenæ, uel membri defectio, sustinentis ea, scilicet recipientis quæ à fortibus sibi mãdantur mẽbris, cum nisi expellere præ sui possit imbecillitate. Defectio autem ista aut naturalis est sicut cutis, quę ad hoc fuit facta, ut ab interioribus membris recipiat expulsa, & caro glandosa, maxillis & unguinibus & post auriculas. Hęc eñ naturaliter sunt defecta, ut recipiant à principalibus membris expulsa uel extra naturam eadem est defectio, quę uel à principio defecta esse incipit uel post aliquantulũ temporis. Qualecunq; ergo membrum infirmatur, defectum esse intelligitur, uel multa humorum quantitas, qui humores in corpore ex mala & inordinata dieta solent increscere. Sicut in comedentibus multa & mala cibaria, neq; curantibus balnea uel exercitia. In quorum corporibus inde malus sanguis cumulat, cui mundando sua organa sicut fel & splen, non sunt sufficientia. Vnde mala materia in corpore adunata, de membro in membrum necesse est decurrat. Vel defectio uirtutis nutritiuę, quę recipientis membri naturæ, cibum nequit adaptare, neq; in eis similitudinem trãsformare. Vel pororum largitas, qua humores à fortibus membris cito currũt ad defecta expulsorum receptiua, circa corporis sunt inferiora. Hæ sunt causæ similium morborum cum materia.

De causis instrumentalium. Cap. VII.

CAusæ officialium morborũ 4. sunt, in forma morborum, in quantitate, in numero, in cõpositione. In forma 5. sunt modi, uel ex diffiguratione membri, uel in concauitate, uel in perforatione, uel ex asperitate, uel lenitate. In diffiguratione, uel in uulua, uel in natiuitatis tempore, uel in fasciatione, uel ex aliqua infirmitate in prędictis tẽporibus, uel

postea

postea adueniente. In uulua ex nimia materia, ut si spermatis sit multa quantitatis quam natura formatiua ad unũquodlibet inueniens membrũ, & magnum formãdũ trãsferat, uel si sit parua, ex qua natura secundũ quod oportet explere mẽbra non ualeat. Vel si spermatis qualitatiua materia adeo sit dura, ut naturæ secundum quod necesse est nõ obediat, uel adeo aquosa & liquida, ut uirtutem formatiuã fugiat. In natiuitate cum nõ sicut oportet exeat, supinus scilicet uel super genua, unde fit ut corrumpat, & ex teneritudine sua membrũ illud debilitetur. Cum autẽ fasciatur laxa uel nimia coartatione debilitat. Ex infirmitate in supradictis tẽporibus uel postea adueniente, octo sunt modi: Vel si nutrix anteq̃ debeat infantẽ ambulare cogat, unde contigit aliquod mẽbrum torqueri causa teneritatis. Vel fractura, ut si concatenatio uertebri rupta, ad hoc quod fuit redire non ualeat. Vel ex medici occasione, cum membra fracta nesciat solidare. Vel ex infirmi stultitia cum antequam membrum solidetur, mouere satagat. Vel ex membri proprietate, ut si quis naso percutiatur, & fiat pathosus. Vel ex malis humoribus sicut leprosis. Vel ex paruitate humoris accidẽte phthisicis, in carne finienda, & consumenda, quæ est circa ossa, & in humoribus qui sunt in iũcturis deficientibus. Vel ex accidentibus neruis uel lacertis ut incisiones neruorum, quæ solidas membrorum laxant concatenationes, uel ex spasmo, uel ex constrictione, uel ex laxatione, quæ mẽbra solent torquere, & in aliam partem uertere, sicut inuenit in paralysi faciem torquere hominis, uel propter uulnus & apostema, quę corrũpere possunt figuras. Hę sunt causę morborum, ex diffigurationibus mẽbrorum. Causa morborum, ex perforatione, uel cõstringit uel laxat. Constringit cum stricta ligat plusq̃ oporteat ex constipatione, uel oppilatione. Constrictio fit uel ex nimietate uirtutis retinentis, uel ex debilitate expellentis, uel ex abundantia frigoris coadunati, & concauitatem constringentis, uel ex abũdantia siccitatis itidem faciẽtis, uel ex nimia constrictione aliquẽ locum singularem coartãte, uel ex innato apostemate, concauitatẽ coartante, uel ex soliditate cum uulnera nascent in perforatione, & sanitatis uulneribus extremitates excrescunt. Oppitulatio fit propter grossos & uiscosos chimos, & propter lapidem uel coagulatum sanguinem, uel uerrucas & similia. Largitas ex uirtute expulsiua, uel ex defectione contentiua, uel ex nimio calore rarificante, uel ex nimia humiditate mollescente, uel medicina poros aperiente, ut est nitrum. Asperitatis causa est bifaria. Vel enim interius sicut humores acuti à capite descendentes in meri uel in guttur, uel in canales pulmonis, & hæc loca exasperantes, aut exterius ut acuti cibi, uel puluis, fumus, unde meri, gutturi, canalibus pulmonis asperitas sæpe contingit. Lenitas uel interius sicuti cum uiscosi humores à capite, uel alijs locis in uuluam descendunt, uel exterius sicut humidi cibi, uel pultes, uel butyrum, & similia, eadem loca leniunt.

In quantitate membrorum, uel in magnitudine uel paruitate. Magnitudo uel ex nimia materia, uel ex nimia uirtute formatiua, uel ex utroq;. Hæc autem magnitudo naturalis est, uel non naturalis. Paruitas, uel ex paruitate materiæ, uel ex defectione uirtutis formatiuę, uel incisione, uel putredine, uel nimio frigore sicut niuis. In numero uel ex multiplicatione, uel ex minutione. Multiplicatio uel naturalis est quæ ex abundantia est spermatis & formatiua, neque minus fortis, neque minus debilis. Si enim esset fortis, ordinem suum non exiret. Si debilis superfluitatem non faceret. At non naturalis, quæ ex materia non bona fit, & uirtute mediocri. Quæ si esset debilis superfluitates in exteriora non expelleret. Si fortis, non inordinate emitteret. Hæc non naturalis est sicut uerrucæ, glandes, ungulæ in oculis. Minutionis causa itidem est bipartita. Aut enim exterius sicut incisiones, putredines, ignis incensiones. Aut interius ut ex spermatis paruitate, & defectione uirtutis formatiuæ. De membrorum compositione duobus modis est perpendere, uel quia exiuit locum suum, uel ex societate aliorum. Locum exit causis exterius uel interius uenientibus. Exterius sicut nimio in saliendo motu, unde uia siphac ad testiculos crepetur, & intestinum & scirbum illuc descendat quod uocatur chila. Aliquando siphac super uentrem crepat, ut intestinum & scirbum exeat. Aliquando ex nimio saltu frustulum uertebri resilit, & constringitur. Interius propter humorum humiditatem, qui cum locum exeant, membra humectant & laxant. Hij humores siphac & scirbum in testiculos descendere faciunt, concatenationem membrorum dissoluunt & molliunt. Ex societate aliorum duo modi considerandi sunt, cum uel membra naturaliter iuncta separantur, uel separata iungantur.

De causis seiungentium iuncturas. Cap. VIII.

SEparandæ iuncturæ causa, uel exterior est uel interior. Exterior ut est spatæ incisio, petræ casus, ignis combustio. Interior acutorum chimorum incensio, uentositas grossa, putredo.

De accidentibus eorum. Cap. IX.

IN superioribus duabus species extra naturam diximus, id est, morbos & eorum causas. Oportet prout statuimus accidentia & eorum causas dicamus. Morbos esse diximus, nocumentum actionis sine mediatore. Accidentia sunt nocumenta, actionum quę sequuntur morbum. Morbus igitur accidentium causa esse infertur. Sunt autem accidentia significationes quas morbus ostentat. Verbi gratia: Si stomachus complexiones malas habeat, digestio oportet sequat̃ mala. Ex digestione uero mala esse intelligit̃ stomachi complexio, quæ male digestionis est causa. Mala digestio

quia

quia malam complexionem sequitur, malę complexionis accidens esse dicitur. Quia uero per eam mala stomachi ostenditur complexio erit dicenda esse significatio. Nulla ergo differentia inter significationem & accidentia nisi in effectibus suis forsan sit aliquantula. Cum uero in morbo considerando accidentia cognoscimus. Quæ morbū sequuntur, morbum causam esse dicimus accidentium. Accidentia morbos consequentia morborum significationes putamus esse dicenda. Oportet igitur ut in hoc nostro tractatu dicamus, & accidentia & morbos, eorumq́ꝫ causas. Hunc autem tractatum de causis esse dicimus accidentium. Sequens particula & morbos continebit, & significationes eorum. Quam titulabimus de scientia significationū, ut cum quis librum nostrum legat, & morbos intelligat, & accidentia morbos denuntiantia.

De generibus accidentium. Cap. X.

Accidentia uniuersaliter sunt triplicia. Prima, quæ in nocumentis actionum sunt eminentia. Secunda in modis corporum apparentia. Tertia in exeuntibus corpus se ostendentia. Prima secundi, & tertij sunt causa. Actionum nocumenta ex morbo sunt qui accidētium est causa. Qualitates enim corporum, & eorum quæ à corporibus exeunt, qualitates sequuntur actionum, & qualitates actionum sequuntur membra eas facientia. Si enim membra patiuntur suis nocēt actionibus. Actionum nocumēta effectibus ab eis prodeuntibus sunt obuiantia. Quorū est quantitas secundū quod actionum sunt nocumenta. Si enim uirtus appetitiua in felle deficiat, in trahenda colera, & sanguine mundificatione, colorē corporum in citrinum mutat. Hic morbus dicitur ictericus. Vrina mutata fit citrina quæ colamentum est sanguinis. Item digestio inalbescit, propter paruitatem colerę à felle ad intestinum effluentis. Hac de causa in citrinitatē mutantur corpora. Mutatio uero digestionis & urinæ fuit ex defectione uirtutis appetitiuæ quæ esse debuit in felle. Nos autē de accidentibus dicemus ex quibus actiones patiuntur. Omne ergo membrum patiens suam implicat actionē. Passio membri, uel ex corruptione est complexionis naturalis, si in calidum siue frigidum, humidum seu siccum se mutauerit, aut ex corruptione complexionis sicut apostematis, & dissolutę concatenationis, & ex minoritate numeri, & similium, officialibus membris attinentium. Aut ex corruptione separationis iuncturę, sicut fracturę incisionis, & similiū. Actiones sunt tres, sicut in alio diximus libro, animata, spiritualis, & naturalis. Quarum singulæ tribus modis sunt passiue, uel enim aufertur totum. Sicut si oculis cæcitas, auribus contingat surditas. Quod fit cum passio maxima modum excedat, uel totum minuitur, sicut si uisus obscuretur, auditus grauetur. Quod contingit cum passio membri patientis non multum maior sit. Aut qualitas actionis mutatur, sicut cum cinifices muscæ oculis se obijciāt, & tamen

men realiter ea non uideāt. Hoc fit, cum actio uisualis parua est & debilis.

De accidentibus sensuum, & à uisu incipientium. Cap. XI.

ACtio regitiua siue ordinatiua est phantasia, ratio & memoria. Quæ omnia mens sunt uocata. Passio mentis est triplex: Aut enim tota aufertur, & hoc ex frigida complexione substantiæ cerebri patitur quæ si paulatim cerebro accedat, homines reddit quasi dormitantes & stupidos. Et si frigiditas cum nimijs humoribus phlegmaticis subrepat, & uentriculos cerebri subito impleat, & oppilari faciat, apoplexiam generat. Quod si subito & partim cerebri impleat uentriculos, partim uero nō, epilepsia fit. Aut mens minuitur. Quod ex frigiditate fit complexionis cerebri non forti quæ turbationem mentis uel somnum facit. Si autem ex calida complexione contigit, alienationem gignit mentis. Si cum humorum materia complexio sit mala & materia phlegmatica, & in puppi cerebri lethargia fit. Si materia calida est & sanguinea, quę in cerebro uel suis pelliculis posita, apostema faciat, phrenesim generat cum febre & mentis alienatione. Si sine apostemate sit, alienationem facit mentis sine febre. Si materia ex phlegmate & colera rubea sit composita, quasi suscitationem generat. Si ex colera nigra sine apostemate, maniam uel melancholiam certum est eam facere. Si materia melancholica in puppi sit cerebri, cōstipationem facit mentis. Aut mens suum cursum exit. Hæc autem ex calida complexione, & fumo calido fit cerebrum ascendentibus, & alienationē gignentibus, sicut uidetur in febribus. Si ex complexione sit frigida & parua, nascitur timiditas. Si ex fumo frigido & sicco fiat, hypocondriaca generatur melancholia. Si phlegmatica uel colerici humores uenas impleant cerebrum ascēdentes, uertiginem generat & scotomiam. Hęc sunt accidētia quę mens patitur uniuersalia. Sed quia mens tripliciter est diuisa, in phantasiam, rationē & memoriam, quarum unaquęq; principalem suum locum in cerebro uidetur obtinere, necesse est ut si patiatur una tantum pars, illa actionem suam amittat. Cæterę uero actionibus suis non priuētur. Si enim patitur cerebri prora, impeditur à suo cursu phātasia, ut aut tota mutetur uidens quæ realiter non uidentur. Sicut quidam uidebat medicus, de quo testatur Galenus, quia in domo sua cantores & citharizantes uideret, qui ex ratione sanitatis cum hoc sibi contingeret, omnes suos compellebat exire, & ex memoriæ incolumitate uisitantes se uidebatur cognoscere. Aut minuatur quæ res nō secundum quod sunt imaginatur. Si media pars cerebri patiatur, aut tota ratio aufertur, non discernens discernenda ante discernendis, sicut quidam de quo Galenus dicit, qui ex rationis defectione quęcunq; in domo habuit uisus est proiecisse. Quod fecit, quia phantasiam, & memoriā bene sanam retinuit. Vnde proiecta quid essent cognouit. Aut minuitur, & mala ratio gignitur. Quod desipere uocat. Aut extra cursum naturalem exit, quod alienatio

natio nominatur mentis. Si puppis patiatur cerebri, memoriæ nocumentũ fit. Aut enim aufertur tota, ut obliuiscatur omniũ quę facere debeat. Sicut de quibusdam Galenus testatur se uidisse. Cum quidam pestem euasissent nomina sua, & seipsos obliuioni tradiderunt, & amicorum suorum non recordati sunt. Aut minuitur dum non nisi uicina temporũ recordatur. Aut extra suum cursum ambulat, & tunc uocatur mala memoria. Hęc autẽ tria sicut & mens principalis uel ex mala cõplexione, uel ex humorum patiuntur frigiditate. Quod testificatur quia opium & mandragora quæ sunt frigida si bibantur mens alienatur.

De accidentibus uisus. Cap. XII.

ALibi nos dixisse meminimus, cum de actionibus disputaremus. Sensuũ actiones esse quinq;, id est, uisum, auditũ, gustum, odoratũ & tactum. Est autem incipiendum à uisu, qui subtilior, & ideo dignior esse uidetur. Omne nocumentum uisus triplex est. Aut enim aufertur totus, & hoc uitium excæcatio dicitur, aut minuitur, & obscuratio nominat̃, aut est inordinatus, sicut cum quę realiter non sunt uidentur. Hęc tribus cõtingũt ex rebus uel propter passionem cristaloidos, uel quia spiritus non uadit ad oculos. Vel quia quodlibet patiatur membrorũ ad adiuuandam cristaloidon locatorum. Cristaloidos autem patitur, uel si ex mala complexione infrigidetur, calefiat, humectetur, desiccetur, uel ex morbo officiali, sicut si ex suo moueatur loco, ante, retro, dextrorsum & sinistrorsum, superius, inferius. Si in antea glaucitatem oculorũ generat. Si retro, oculorum gignitur nigredo. Hæc duo non sunt oculis nocumento. Superius uel inferius si moueatur, una & simplex res duplex uidebitur. Quia lumen quod ab uno oculo tendit superius, & ab altero secedit inferius, duo rei uisę tangens extrema medium intercedente aëre nõ penetrat. Vnde quasi duo uidet corpora. Si dextrorsum moueatur siue sinistrorsum, non patitur, ut duo corpora uideantur, sic aliquãdo prospicit sicut strabo. Non patitur illud, quia per rectam lineam uisibilis exit spiritus. Passio uisibilis spiritus cum cursum suum egrediatur tribus modis considerabitur, uel quia cerebri prorę patiuntur uentriculi per quos spiritus procedit, uel ex passione concaui nerui, uel quia ipse spiritus naturam suam egreditur. Vẽtriculi proræ cerebri ex causa patiuntur malę complexionis, calidæ uel frigidæ, humidæ uel siccæ. Vel ex officiali morbo sicut apostemate, uel ex iuncturę separatione concauus neruus infirmatur, quia aliquando oppilatur ex uiscosis humoribus uel ex contractionibus. Spiritus naturam suam egreditur in qualitate, in quantitate, uel in utroq;. In qualitate, quia grossus paucitatem facit uisus. Subtilis claritatem. In quantitate, quia ex maximo uisus confortatur, ex minimo deficit. Si & qualitas & quantitas misceant̃, quatuor composita reddunt̃. Si eñ uisus subtilis est & multus, longinqua & propinqua perfecte uidentur. Mul

tus enim uidet remota, subtilis bene discernit uidenda. Multus & grossus remota uidet, quia multus. Non perfecte quia grossus. Paucus & subtilis uidet prope & perfecte. Non enim longe ex uisus paucitate. Perfecte ex subtilitate. Paucus & grossus non uidet longe præ sui paucitate, neq; perfecte ex sui grossitudine. Passio quam patit ex membris in adiutorium cristaloidos locatis ex perforatiōe est uisus, uel ex euagaoide, id est uueo humore, uel ex cornea, uel propter palpebras. Perforatio uisus, uel quia dilatatur, uel stringitur, mouetur uel scinditur. Dilatatio naturalis est uel non naturalis. Quæ utraq; mala, quia lumen dispergitur, neq; ut debet ad rectam lineam acuit. Quod fit ex uuę siccitate se stringente, & à loco suo non trahente, quod sanari est difficile. Vel ex euagaoidos plenitudine uueam implente, & ideo dilatante, magnificante, & ipsam aperiēte. Strictio similiter naturalis, uel nō naturalis est. Naturalis est laudabilis, quia spiritus uisibilis adunatur, nō dispergitur. Non naturalis est mala & non laudabilis. Est enim contraria ei causæ quæ dicta est dilatare. Cum enim illa ex siccitate se contraxerit. Hæc ex humiditate corneæ quamuis supponitur strictioni emollita se extendit. Solet etiam cōtingere ex euagaoidos inanitione, quod maximū nocet uisui cum exiccetur cristalois ex aëris percussione exterioris. Motus est cū uuea finditur, unde fit ut lumen ex sui foramine non egredit. Sed tamen non officit quia recta linea nō se diuertit. Si tamē scissura adeo sit aperta ut euagaoidis fluida corneam tangat, duo sunt nocumenta. Vel quia uuea tangit cristoloidon non habentem qui eam operiat uel humectet, uel qui spiritus uisibilis se dilatat cum nō uno foramine exeat. Euagaoidos passio in qualitate est uel quantitate. In quantitate si maior sit quam oporteat, & lumini obuiet interiori ne exterius pertingat. Vel si minor sit ut prę paruitate sui sine ea mediatrice lumen exterius tangat cristalois. In qualitate, in liquore, uel colore. In liquore, si crassa sit. Crassitudo eius parua est uel magna. Parua contrahit uisum, ut quodlibet uideat remotū, & perfecte propinquum. Si multa, & in euagaoide tota uisus contrahitur, & hic morbus cataracta uocat. Si crassitudo sit non in tota, iuncta erit uel diuisa. Iuncta in medio, uel in medium circundando. In medio si fuerit, omne corpus quod uidebit, perforatum siue concauum sibi apparebit. Quæ medium circuit multa in uno momento corpora, & singulariter facit uideri singula, & hoc fit ex paruitate uisus pinei. Sed si crassitudo illa per singula loca fuerit diuisa, cinifices & muscæ, atq; pili se ostentant uisui. De colore, quia omne quod uidet quasi nigrum & obscurum, est sicut in fumo uel nebula, uel rubeum uidetur sicut his qui in oculis frustulam patiuntur. Hi enim omnia uisualia uidentur quasi rubea. Tertio quia quæ uidentur in citrinum colorem uertuntur, sicut ictericis uidetur. Pars corneæ quæ uisus foramini opponitur de seipsa uel de alia patitur. Si de se ipsa uel ex mala complexione, uel ex

morbo

morbo officiali, uel ex iuncturæ separatione. Ex mala complexione humida, omnia uisa quasi in fumo sunt uel nebula. Sicca & spasmata uisus necesse est deficiat, senioribus maxime in fine uitæ suæ, aliquando cornea spasmat ex paruitate euagaoidos, & facit diuersa duo mala, quia & uisum obscurat, & foramina minorat. Ex morbo officiali, sicut apostemate cornea incrassatur & spissatur. Vnde & uisus obtenebratur secundum magnitudinem uel paruitatem apostematis. Iuncturę separatio sicut uulnera est bipartita. Aut enim perforata aut non perforata. Non perforata uel ex putredine nocet, ibi se coadunante, ne lumen interius exteriori aëri iungatur, uel quia cristalois exteriori propinquat lumini. Perforata nocet, quia euagaoidon reddũt fluentem. Cornea patiens ex alio uel est propter coniunctam, uel propter palpebras. Propter cõiunctam si in ea ungula nascatur, unde cornea operiatur, uel si ophthalmia succedat quæ chimosis uocatur, id est, apostema in albedine, & oculi nigredine. Propter palpebras apostemata sunt corneã operientia, uel scabies incrassans eas, & uisum operiens, uel grandines, id est, apostemata in palpebris longa.

De accidentibus auditus. Cap. XIII.

AVditus accidentia sunt tria; Vel enim totus aufertur & surdus uocatur, uel minoratur, & grauitas auditus nominatur, uel cursum suum egreditur, & malus auditus nuncupatur. Passio auditus uel in ipso est auditu, uel in instrumento primo ipsius. In ipso uel propter cerebrũ quod mandat auditum, uel propter neruum qui est auditus uia. Neruus patitur sicut diximus ex mala complexione, morbo officiali, iuncturę separatione. Primum instrumentum auditus, latus est neruus operiens petrosi ossis foramen. Quod fit uel ex seipso, uel ex alio ipsius administratiuo. Ex seipso ex mala complexione, morbo officiali, iuncturę separatione. Ex alio si foramen corrumpatur extrinsecus, uel neruus unde currit auditus, quæ oppilãtur ex apostemate uerrucis superfluitate carnis, putredinum adunatione, ex lapidibus, uel alijs corporibus aurem incidentibus.

De accidentibus gustus. Cap. XIIII.

GVstus uel totus aufertur, uel minoratur, ut parum sentiat, uel non secundum suum cursum consentiat non saporanda, uel non cum suo sapore saporanda. Quod fit cum linguæ dominetur humor singularis. Si enim colera sit rubea, sentit amara. Si salsum phlegma, sentit salsum. Si acre, sentit & acre. Qui humores cum abundent sentit lingua non actualiter. Cum rarescant appositam sibi tantum sentit materiam. Materia enim cibi linguam suo admouet sapori. Gustus uel propter se corrumpitur, uel propter suum primum instrumentum. Propter se uel propter cerebrum quod neruum sibi mandat facientem gustum, uel propter neruum

ipsum portantem & facientem gustum. Propter primum instrumentum, id est, linguæ carnem, uel pelliculam linguam operientem.

De accidentibus odoratus. Cap. XV.

ODoratus uel propter seipsum, uel propter suum instrumentum patitur. Propter se ipsum cum uentriculi malam complexionem patiũtur in prora cerebri, sicut si caput humidis repleatur humoribus, uel ex calore solis, uel ex frigiditate aëris. Propter primum instrumẽtum, cum ambo ubera frustulis assimilantia ex se patiuntur; uel ex alijs sibi administrantibus. Ex se propter complexionẽ malam, frigidã uel calidam, humidam uel siccam. Propter instrumentum propter uiam narium, uel os perforatum colatorio assimilandum, uel propter suas pelliculas. Via nariũ patitur ex morbo officiali, sicut apostemate, carne ibidem crescente, & nares oppilante, odoratumq́ ad nares ascendentem contrahente. Vel ex iunctur æ separatione sicut fractura nares dilatante, uel stringente, & incisione idem faciente.

De accidentibus tactus. Cap. XVI.

TActus omnium membrorum corporis est uniuersalis. Omne em̃ membrum neruum habet unum, unde & sensum, & uoluntarium habet motum, uel duos ex uno, & sensus ex altero uoluntarius habetur motus, sicut in anatomia de neruis diximus. Iste autem sensus sicut & superiores patitur, non tamen unaquęq; passio proprium habet nomen. Quædam habent nomen uniuersale alijs, sicut titillationem, emollitionem. Has enim duas singula patiuntur membra uel omnia. Singula sicut manus, pedes cum emolliuntur, manuum uel pedum emollitio uocabitur. Omnia etiam membra corporis dolent siue delectantur, sed tamen proprio nomine priuantur. Patitur autem tactus cum uel auferatur totus, unde sensus & uoluntarius motus amittuntur. Hocq; contingit sæpius manibus siue pedibus. Vel minoratur, & paruitas tactus dicitur, ut si membrum in tactu obdormiscat. Vel cursum assuetũ egredit̃, & dolor uocatur. Emollitionis siue obdormitionis una est causa. Sed tamen emollitio infirmitas est maior quam obdormitio, cum primis totum sensum & uoluntarium auferat motum. Obdormitio utrunq; grauat, cum non tamen auferat. Obdormit autem aliquando membrum unum. Aliquando corpus totum. Aliquando inde grauatur motus uoluntarius sicut in congelatis dentibus cum acrumina masticantur. Obdormitionis causa nulla est alia, quam quod uirtus sensibilis quæ à cerebro per neruos procedit, ad obdormita membra non transit. Quod extrinsecus ex nimio frigore uel niue conficitur, neruum coagulantibus & constringentibus, nec uirtutem transire permittentibus. Vel intrinsecus ex frigida complexione uel oppilatione. Oppilatio ex uiscosis est humoribus, apostematibus, uel aliquibus constrictionibus. Hæ sunt causæ obdormiti

dormitionis uel emollitionis. Si passio sit à cerebro, totum corpus, sensum, & uoluntarium perdit motum. Si sit à nucha permulta amittūtur membra. Si in uno neruo tantū membrū patitur, cui ille administrabat neruus. Quod quoquomodo fiat, declarant sequentia. Si cerebrum patitur, sensus & uolūtarius motus amittuntur, & mors ilico consequitur. Si nucha & in spondyli prima, tā diu uiuit passus, quandiu fune suffocatus, quia puppim cerebri passio ista tangit. Idem cōtingit sub secunda uel tertia patienti spondyli. Hi nō propter infirmitatem cerebri moriuntur, sed amissione anhelitus, quia nerui uenie͂tes ad lacertos pectoris, ab his procedūt locis. Si aūt nucha subtus quartā spondylem doleat, colli mouētur superiora. Si post quintam omnia membra pectoris sine diaphragmate priuātur motione, & parum doletur in lacertis pectoris superioribus, & spatularum ossibus, & in brachiorum armis siue lacertis. Si post sextā motu pectoris superiora perdūt. In spatulis sensus remanet, & motus, in brachijs motus & non sensus. Si post septimā diaphragma, & multi lacerti pectoris mouent̃, & manus sentit & mouetur spatulę sentiunt sed mouent̃. Si post 8. uel 9. patiat̃, totum pectus atq; manus sensum habent atq; motū. Horum rationibus cęteræ spondyles intelligunt̃. Nerui unicuiq; membro singulariter cōtingentes si patiant̃, nocent membro cui famulantur. Quod ex anatomia nostra facile quiuis intelligat. Tu tamen considera, quia mēbrum cui neruus sensum & uoluntariū administrat motum, si patitur utroq; illud priuat̃, si inquam passione nimia grauat̃. Si non sit nimia motum perdit cum sensus remaneat. Motus enim fortior est quam sensus. Si duorū neruorum alter sensualiter uoluntariū administrat motum qui horū patiet̃, membrū suo tantum priuabit effectu.

De delectatione & doloribus. Cap. XVII.

DElectatio siue dolor habentur in omnibus sensibus: Horū utrunq; sensum mutat in naturā rei sensæ. Sed delectatio rei extra naturā in naturalem est mutatio, sicut infirmitatis in sanitatē. Hæc si sint pauca, neq; dolores faciunt, neq; delitias. Et si paulatim ueniant, neq; dilitias neq; dolores generāt. Si enim mali humores paulatim in humano corpore aggregent̃, nulli dolores inde nascūtur, & exinaniti paulatim humores nullas similiter gignunt delectationes. Sed si mutatio subita sit & magna, utraq; generat grauia. Si enim in aliquod membrum humores frigidi seu calidi discurrūt, dolores graues faciūt. Et si mali humores ab aliqua coadunatione siue subito apostemate purgent̃, delectationes inde nascunt̃. Delectatiōes siue dolores in tactu nascunt̃ grauiores, quia tactus grauior est omnibus, neque in naturam rei sensæ subito mutatur, neq; ab ipsa re sentienda cito percutitur. Si ergo quoquo modo à se inuicem separata tactus & res sensa, unde cum paulatim tactui accedat, necesse est grauius eum lædat. Alij sensus non tantum dolent siue delectantur. Visus enim cito in rem sen-

tiendam mutaẽ, ſicut ad colores, unde parũ patitur dolores ſiue delectatio nes. Viſus itaque & tactus, in aliorum poſiti ſunt extremitatibus. Alij enim inter multum & parum ſunt medij. Sed tamen dolor ſiue delectatio in guſtu quam in tactu uidetur eſſe maior. Eſt enim ſubtilior. In auditu fortior eſt quam in uiſu. Eſt enim craſſior auditus. Odoratus inter auditum & guſtum mediocris eſt habendus. Quia nihil aliud eſt dolor quam iuncturæ ſeparatio. Quæ eſt in tactu de re incidente, conterente, ex nimia extenſione, ex calore uel frigore. Hæc non faciunt dolorem, niſi cum iuncturam membrorum ſeparent. Nimius enim calor actione ſua rarificat & ideo ſeparat, frigus econtra coadunat & ſpiſſat, quo ad coadunata ſeparet, & ſeiungat, ſicut in luto uidetur quod dum exiccatur coadunatum funditur. Oportet ergo intelligi malam complexionem non facere dolorem niſi cum diuerſa ſit. Si æqualis eſt per omne corpus non dolor gignitur, quia quaſi naturalis efficitur, nullum autem membrum naturaliter uidetur, ſicut in hectica febri, & hydropiſi uidemus, quia mala complexio toti corpori dominatur. Non ergo dolorem ſentiunt, quia nullum membrum ab infirmitate eſt liberum, quod infirmitati condoleat patientium. Vnde in periodibus febribus magnus dolor in prima periodi ſentitur. Quia alienum eſt, neque prius ſentit corpus, ſed poſtquam per totum corpus diſpergitur, non dolor tantus ſentitur. Quando mala complexio diuerſatur, neque per omne æquale eſt corpus. Quia in aliquibus membris, in aliquibus uero non, in quibuſdam plus, in quibuſdam minus, tunc tandem dolor ſentitur, quia pars diuerſa partem de parte ſuſcipit, & pars in parte uidetur pati. Dolor in uiſu de albo eſt colore quo ſeparatur uiſus, & diſpergitur ſicut calidum, uel de colore nigro qui adunatus tandem ſeparatur, ſicut frigidum. In guſtu ex nimia aciditate doletur, uel amaritudine quæ partes ſeparant linguæ, ſicut calida ſecere, uel ex pontico coadunante & conſtringente ſicut frigidum. In auditu ex maxima uoce ſiue acuta dolor naſcitur, quæ auditus ſeparant ſenſum, ſicut albedo nimia uiſum. Vnuſquiſq; ſenſuum exterius dolet & delectatur, ſicut uiſus, auditus, odoratus, quæ dolent uel delectantur audiendis, uidendis, ſiue odorandis, uel interius, & exterius ſicut guſtus & tactus. Guſtus exterius ſentit, quia cibum recipit. Interius, quia ex ſapore ſanguinis ſiue phlegmatis dulcoratur. Nocent colera uel ſalſum phlegma, uel acidum. Tactus dolet exterius cum inciſione fractura ſeparatur. Interius, ex mala complexione caloris & frigoris humoris craſſi uel acuti. Delectatur exterius cum tenera inter calidum & frigidum temperata tanguntur. Interius cum mali humores à corpore diſſoluuntur, ſicut in balneis uidemus, uel cum res nocitiua expellitur, ſicut in coitu cum ſperma emittitur. Sperma enim cum in ſuis abundet uaſis, nocet &

grauat

grauat naturam. Vnde cum expellitur, adiuuatur natura & delectatur. Maior in expellendo spermate est delectatio, quam dolor in coadunãdo. Quia cum expellitur, in simul & subito emittit. Cum coadunatur, adeo paulatim coaceruatur ut uix dolor sentiatur. Delectatio in coitu maior est in mulieribus. Quia masculi delectantur tantum in expulsione superfluitatis. Mulieres dupliciter delectantur, & in suo spermate expellendo, & in masculi recipiendo, ex uuluæ ardentis desiderio.

De accidentibus appetitus. *Cap.* XVIII.

QVia cum os stomachi neruum habeat descendentem à cerebro, unde sensus datur stomachi desiderio, necesse est ut accidẽtia quę patitur attineant tactus accidentibus. Passio oris stomachi, uel ipsius soli nocet actioni, uel alijs membris causæ suæ societatis, sicut & cerebrum patitur ex oris stomachi passionibus. Diuersa enim facit nocumenta, sicut epilepsiam, alienationem, maniam. Vel nocet membris uicinis sicut cordi, uel uicinis & socijs sicut defectioni, & anhelitus duriciei. Accidentia quæ stomachus in cibi desiderio propter se patitur sunt tria: Vel enim totum aufertur desiderium, uel minoratur, uel cursum suum egreditur. Aufertur, uel quia corpus non exinanitur, ut ex necessitate exinanita restaurentur, uel quia os stomachi non sentiat, ut sese inaniat. Quod fit, uel propter se cum mala mutet complexione, sicut in febribus sæpe uidemus, cum cõplexio sit calida, uel ex cerebri passione sicut in mania, uel ex passione nerui à cerebro ad os stomachi uenientis. Vel propter ipsius nerui strictionem, uel propter incisionem. Minorat desiderium cum non adeo grauia sunt ut ex toto auferatur. Peioratur autẽ propter cibum uel potum. Ad cibum in quantitate, uel qualitate. In quantitate cum multum appetat, quod cilia uocatur. Quod fit ex humoribus acidis in ore stomachi. Ciliam sequitur multa digestio & humida, uel ex nimia inanitione, ex nimia facta solutione. Solutio contingit ex calore qui exiccat & dissoluit, uel ex defectione contentiuę uirtutis. In qualitate cum salsa, acida, & aliquando carbones appetãtur, siue lutosa. Quod fit ex humoribus putridis in ore stomachi. Hoc maxime patiuntur prægnantes in primo, secundo, uel tertio mense, cum fœtus paruus nõ multo menstruo sanguine utatur, sed meliore nutriat. Peior adunatur, & putrefit in ore stomachi, unde malum appetitũ gignitur. In quarto mense crescens fœtus, non parua eiusdem sanguinis quantitate est contentus. Superfluitas quæ prius fuerat, uomitu, uel fastidio mulierum exinanitur. Aliquando hoc fit uiris, & non prægnantibus fœminis. Est autem ex humoribus in ore stomachi: Si humores sunt acuti, desiderium minuitur cibi, & potus crescit. Si acidi, cibus augmentatur, & potus minuitur. Acidi enim humores in ore stomachi, desiderium augent cibi. Si humores dulcorentur, cibus & potus minuuntur. Dulces enim humores implent

plent & humectant. Potus malum desiderium in quantitate est uel qualitate. In quantitate, cum nimiam appetat aquam. Hoc est ex nimio calore in stomachi ore, uel ex salso phlegmate, uel ex colericis humoribus. In qualitate cum humores sint putridi, siue phlegmatici, uel colerici qui appetunt contraria suę qualitati.

De accidentibus cordis propter os stomachi. Cap. XIX.

ACcidentia cerebri & cordis actionum ex ore stomachi patientium. Hæ sunt in cerebro alienationes ex calido apostemate in stomachi ore. Mentis constipationes ex frigiditate oris stomachi cōtingentes. Hæc frigiditas uel sine materia uel cū phlegmaticis humoribus, uel ex frigida accepta est medicina, sicut oppio, cerussa, uel frigido cibo sicut fungis, lacte acido uel quia à uulua mulieris fumus frigidus ascendit os stomachi, cum mulier non menstruauerit neq; sperma emiserit. De ore stomachi cerebrū ascendit ex consocietate sui. Epilepsia quoq; ex humoribus nascitur phlegmaticis quę in ore sunt stomachi. Mania similiter propter oris stomachi melancholicos humores est. Quorum fumus cum cerebrū petat, maniam hāc generat. Hæc cerebrum patitur ex ore stomachi si passio sit fortis, & cerebrum defecerit naturaliter siuę accidentaliter. Os stomachi cum fortem habet sensum. Accidentia cordis & arteriarū ex ore stomachi, sincopis, uisus obscuritas, bolismos. Sincopis ex nimio est dolore eius, & fortissimo suo sensu, & cordis arteriarumq; defectionibus naturalibus siue accidētalibus. Bulismus est ex mala complexione frigiditatis in ore stomachi, ex paruitate cibi & defectione uirtutis. Acide quæ cor & cerebrum ex ore stomachi patiuntur, malus est anhelitus & constrictio ipsius. Quod fit ex apostemate in stomachi ore diaphragma pręmente. Hæc accidentia sufficiunt quæ attinere tactui superius dicta sunt.

De accidentibus cerebri. Cap. XX.

ACcidentia cerebri omnium sensuum fundamēti, nimius est somnus ex frigida complexione sui, & constipatione mentis, ex nimia humiditate ipsius, uel de frigidis cibis, sicut papauere & opio. Vigilię somnum facientibus sunt cōtrarię, id est, siccitati nimię, complexioni calidę & siccę, & cibis his similibus.

De accidentibus uoluntarij motus. Cap. XXI.

ACcidentia uoluntarij motus, modi fiunt tribus. Vel enim totus aufertur, sicut cum emollitur, uel minoratur sicut cum congelatur. Vel cursum suum egreditur, quod diuersis modis cōficitur. Ex actione enī naturæ sicut rigore, tussi, sternutatione, oscitare, spandidare, singultare, ructare. Vel ex morbi actione, sicut spasmo, titillatione. Vel actionibus naturę & morbi, sicut tremore, & motu, congelationem & emollitionem sequentibus. In natura dicta uirtus intelligitˀ regitiua uel animata. Emollitio unde

totus aufertur uoluntarius motus, ex neruo est patiente membrũ cuius erat mouẽte. Quod fit uel ex frigida cõplexione, uel ex apostemate, uel ex uiscosis & crassis humoribus, uel ex constrictione. Quæ incipiente nucha contigerint, totum corpus emollitur, & minor apoplexia uocatur. Hæc si in aliquo sit neruo laxat membrum cui neruus portabat motũ. Si in lacertis gutturis, uocem patiens amittit. Si in lacertis pectoris, anhelitum amittit. Si in lacertis uesicæ, urinam non potest continere quin exeat sine patientis uolũtate. Si in natibus, digestio ab inuitis egreditur. Quod si digestio & urina naturaliter fiant, cum expulsiua uirtute, exitus tamen cum uolũtate, ab animata procedit actione. Vrinæ enim egressio, uesicæ est egressio, uirtutis expulsio, lacertorum circa uesicæ dilatatio, uel emollitio. Quæ omnia ex actione uirtutis exeunt animatæ. Idem intelligendum est de digestione. Est enim digestio intestini constrictio, & lacertorum rectum intestinum circundantiũ emollitio. Vnde cum uesica emollitur, stranguria subsequitur, qui naturalis accidens est uirtuti. Cum lacerti emolliuntur, quibus os eius constringitur, extra uoluntatem patientis urina egreditur. Quod accidit animatę uirtuti. Similiter cum digestio constringitur, uirtuti naturali accidit exitus cum uoluntate uirtutis animatę. Hæ sunt res uoluntarium motum auferentes. Motus idem minoratur ex obdormitione. Cuius eadem est causa, & si nõ adeo magna. Edormitio hæc ex natura & morbo est. Neq; enim sensus amittitur siue motus, sed non sunt perfecti ex nocumento morbi.

De malis motibus. Cap. XXII.

MOtus uoluntarius cum cursum suum egreditur, rigor, tremor, tussis, & quæ prædiximus generantur. Nos incipimus de rigore & tremore. Hæc accidentia de acutis sunt humoribus, siue pungentibus in membra sensibilia effluentibus, sicut sunt lacerti & nerui. His enim nocetur cum ab istius purgantur humoribus, unde & ex uirtute sui sensus mouentur, & ad hos expellendos humores expulsiua uirtute adiuuantur. Aliquando hæc duo sequuntur, cum subito frigida aqua infundit corpori, uel focus incidat corporibus. Mouetur enim natura ad res expellendas nocitiuas. Est autem causa rigoris triplex, calor, frigus, defectio caloris naturalis, & abundantia humoris. Calor est interior sicut colerę rubeæ ardor, quem febris sequitur ex necessitate, uel exterior, sicut cum uulneribus acuta medicina imponitur. Vnde uulneratus tremorem & rigorem patit. Similiter inuenitur in hominibus plenis acutis humoribus cũ balnea ingrediantur. Tremunt, quia calores balneorum humores ad exteriora trahunt. Frigus est exterior ex aqua uel aëre. Interior qui de colera nigra nascit, quę in febris sequitur, quia ille humor nullum rigorem generat, nisi prius putrescat, & cum putriunt, rigorem cum calore facit. Si non rigores sunt sine febribus, Si pars putreat, pars non generatur febribus, epileos, id est, habens

rigorem & tremorem. Defectio caloris naturalis, & abundantia humoris rigorem siue tremorem mors succedit. Humorum enim abundantia, cum calorem naturalem defectum inueniat, uincit & extinguit. Rigor ex frigore & tremore est compositus. Tremorem ex motu uirtutis expulsiuę qui in lacertis est ad expellendos nocitiuos humores. Vnde rigor ex calido fortior est tremor, quia calor in motu frigore est fortior. Rigorē ex frigido subsequit̄ tremor ecōtrario. Vnde tremor in ephemerinos minor est q̄ in hemitriteos, causa frigoris, quia calor interiora fugit naturalis, propter dolorem exteriorem ex humoribus nocitiuis. Tussis ex actione est naturæ corporis regitiuæ. Estq; motus fortis expulsiuæ uirtutis, ut res nocitiuas ab instrumentis anhelitus expellat, & fit cum constrictione pectoris pulmonem constringentis. Aër exit fortiter & uelociter, portans quæ habet pulmo atque pectus ex nocitiuis humoribus. Vnde necesse est naturę ut in tussi fortis sit in uirtute, quatenus humores possit expellere, quorum materia non crassa debet esse uel uiscosa, ne difficilis sit ad expellendum, neq; subtilis multum ut dispersa refugiat ad locum suum. Oportet ergo medicum cum materia erit crassa etiā subtilitare cum hyssopo, & ameo & similibus. Si nimis liquida fuerit oportet incrassari eam cum uirtutibus plurimis. Si uiscosa eam diuidat cum oximelle. Tussis causa complexio est mala, uel frigida in lacertis pectoris, uel canalibus pulmonis, uel in gutture. Aut materia interiore uel exteriore. Exteriore, sicut cibo, potu, puluere, fumo in gutture, uel pulmonis canalibus. Interiore, sicut humoribus à capite descendētibus in canales pulmonis, uel guttur siue pectus, sicut in catarro uidemus, uel chimis ab epatis gibbo ascendentibus, uel quibuslibet alijs clausis in diuisionibus canalium pulmonis, uel sicut quę in pleureticis siue peripneumonicis colligunt̄, uel sicut uulnera pectoris & pulmonis.

De accidentibus morbum generantibus. Cap. XXIII.

STernutatio est sicut tussis ex natura regitiuæ uirtutis, in motu expulsiuę uirtutis, ad expellendas res nocitiuas de uētriculis cerebri, quę naribus à cerebro expelluntur. Tussis tamen à pectore & pulmone efficitur. Sternutatio à naribus & cerebro pectoris adiutorio. Cum enim cerebrum in expellendis fumosis humoribus moueatur, duo narium & cerebri media foramina aperiuntur, ut humor exeat facilius. Pectus lacertis constringitur, unde aëre egrediente mali humores pectoris, & pulmonis egrediuntur. Sternutatio igitur maiori ui quam tussis efficitur. Oportuit enim naturam allaborare, ut humores de tortuosis locis ualeat expellere. Vnde Hippocrates: Sternutatio est, inquit, cum cerebrum calefit, & humectant loca uacua capitis. Vnde auditur aëris exeuntis sonus, quem stricti loci facit exitus. Aliquando etiam sternutatio ex acutis fit humoribus, uentriculos cerebri pungentibus. Singultus, ructatio, spandidatio, oscitatio, fatigatio

gatio, ex motibus regitiuæ uirtutis efficiuntur, ut res nocitiuæ à membris per eam expellãtur. Singultus enim & ructatio, ex multorum humorũ abũdantia est in stomacho. Aliquando tamen singultus ex nimia stomachi est exinanitione cum spasmatur, quem animata gignit uirtus. Ructatum expulsiua facit uirtus, unde uentosi humores à stomacho expelluntur. Horum humorum uentositas uel à cibo generatur, uel à defectione digestiui caloris in stomacho, uel à nimio stomachi calore, cibum incendente. Hoc autem ructare fumosum est. Oscitatio est ex fumosis humoribus in lacertis masticãtibus infusis. Spandidatio similiter de fumosis est humoribus, in totis corporis membris uel pluribus inclusis. Atq; utraq; natura mouetur expellere. Fatigatio cum dolore est de rerum nocitiuarum naturæ expulsione. Hæc duplex est, aut enim ex nimio laborandi exercitio exterius uel etiam interius. Exterior diuiditur in quatuor. Prima est uulnerosa quę de liquidis & calidis est humoribus, ex nimio motu in corpore nascentibus, uel ex dissolutione crassorum humorũ, uel ex dissolutione pinguedinis, uel carnium. Secunda est tetanosa, quæ ex nimio motu & forti, lacertos & neruos extendit. Vnde patiens pigritiem incurrit & grauitatem. Tertia est apostemosa ex nimio calore lacertorum propter motũ nata. Vnde infirmus apostemosos sentit omnes pulsus. Quod contingit subitum subeuntibus laborem, & non assuetis. Quarta scliros est uocata, ex lacertorũ siccitate nascens nimia. Vnde & lacerti motu carent. Fatigatio interior triplex est. Est enim uulnerosa contingens ex humoribus colericis, & acutis interiora mouentibus corporibus, cum motus præcedat aliquis. Vnde patiens omnia sua membra sentit quasi uulnerosa. Secunda quæ tetanosa ex nimium crassis est humoribus membra grauantibus. Hæc facit sæpe, & multum spandidare. Tertia apostemosa ex humoribus nascitur calidis & sanguinolentis, habens dolorem & pulsum sicut apostema.

De accidentibus solius morbi. Cap. XXIIII.

ACcidentia solius morbi, spasmus & iectigatio. Spasmus in lacertis & neruis quod motus uoluntarius facit. Lacertos cõstringens contra suas extremitates. Nascitur spasmus ex plenitudine, uel exinanitione. Plenitudine, cum nerui uel lacerti implentur humore, latitudinem extendente & longitudinem coartante. Ex inanitione cum humiditas lacertorum euacuatur uel neruorum. Qui dum exiccentur contra suam extremitatem extenduntur, sicut in cordis organorum uidemus, si calori cuilibet apponantur, extenduntur atq; rumpunt. Spasmus ergo ex solo est morbo. Qui si per totum corpus spargitur epilepsia uocatur. Si in lacertis palpebrarum facit strabositatẽ. Si stomacho singultum facit. Si in lacertis maxillarum frigiditatem, & stridorem facit dentium. Iectigatio ex fumo est uẽ-

toso & crasso membris incluso membra constringens & dilatans, sicut in pulsu uidemus. Sed tamen differtur. Quia cum pulsus sit continuus, iectigatio rara uidetur. Iectigationem omnia membra patiuntur corporis quæ dilatantur sicut cutis lacerti, cor, uenæ, arteriæ, stomachus, intestina, & omnia membra in duritie & mollitie media. Ossa & cartilago, quia sunt dura & solida, non sunt uentum includentia. Et similiter cerebrum ex mollitie sua. Iectigatio ergo quia nascitur ex uento, necesse est ex solo fiat morbo.

De accidentibus actionum, morbi & naturæ. Cap. XXV.

ACcidentia morbi & naturæ, sunt tremor & motus edormientium membrorum. Tremor est motus membrorum sursum atque deorsum. Virtus enim mouet membra sursum. Infirmitas uero rapit deorsum. Quod defectio facit uirtutis, quæ non adeo membra potest surrigere, quin morbus ualentior sit deponere. Tremor iste de accidentibus est animæ, uel ex maiori passione uirtutem dissoluente. Animata accidentia, timor, ira & similia. Per hæc enim deficit uirtus motus uoluntarij. Morbi accidentia uirtutem dissoluentia, de simili sunt morbo, sicut de mala complexione frigida semper senibus contingente, uel nimiam aquam bibentibus, & in ea balneantibus, uel à quibus nimium uinum bibitur, unde calor naturalis suffocatur. Vel ex officiali morbo sicut neruorum oppilatione, de crassis & uiscosis est humoribus, quibus uirtus motiua contrahitur, ne ad neruos per eam mouendos sit transitus. Qui tamen si neruos impleuerint, non tremunt nerui tantum, sed omnino motum perdunt. Verum cum partem uiscosi humores transeant, partem uero impleant, & in parte uacua uirtus, in plena humor regnet uiscosus, necesse est tremor quidam efficiatur, cum uirtus partem suam erigat. Humor uero deprimat. Hæc sunt accidentia, de morbo & natura orientia.

De accidentibus spiritualium actionum. Cap. XXVI.

SVfficit nobis dixisse de accidentibus actionis uirtutis patientis animatæ. Oportet item dicamus, quæ spiritualis actio accidentia patiatur. Actione ergo spirituali prout diximus cor & arteriæ dilatantur, & constringuntur, & hæc actio pulsus uocatur. Pulsus uel aufertur totus, quod auferri mors ilico comittatur, uel minoratur, & defectio pulsus uocatur, uel cursum naturalem egreditur. Defectio uel ex dolore est nimio, cum in interiora corporis calor fugiat naturalis, uel ex defectione uirtutis spiritualis, cum arterias dilatare in omnes suas extremitates nō possit sicut uidemus, egressionis cursus sui diuisione multiformis, secundum

dum multitudines & diuersitates morborum multos & diuersos pulsus facientium, de quibus dicturi sumus in futurum.

De accidentibus naturalium actionum, & à digestiua incipiendum. Cap. XXVII.

ACcidentia actionis naturalis, patientis & causæ, priores duas comitantur ex ordine. Actio uirtutis naturalis nutrimentum est in homine. Quod assimilat cibum membris suscipientibus receptum. Hoc explet cum actionibus desiderij & digestionis. De desiderio iam diximus, cum accidentia animatæ uirtutis patientis diceremus. Accidentia digestionis sola restant dicenda. Digestio est triplex: In stomacho cum cibus factus est chilosus, quod prima digestio uocatur. Secunda in epate, cum cibi succus mutatur in sanguine, & secunda digestio uocatur. Tertia in membris est totius corporis, cum mutatur sanguis in naturam uniuscuiusq; membri, & tertia digestio nuncupatur. Vnaquæq; harum suum exequitur effectum cum suplementis quatuor uirtutum, sicut in uirtute naturali iam dictum, id est, appetitiua, contentiua, digestiua & expulsiua. Patitur prima digestibilis in stomacho, patitur tribus modis. Vel enim aufertur tota sicut uidemus in fastidio, uel minoratur, sicut in fumosa uel acida ructatione consideramus, uel cursum suum egreditur, sicut cum in uentositatem traducitur intrinsecus uel extrinsecus. Intrinsecus, cum uirtus digestiuæ patitur. Passio eius ex mala complexione stomachi calida cibum in fumositatem & putredinem mutat. Frigida in acerbitatem. Vel patitur ex liquidis humoribus in stomacho. Qui si sint colerici, fumosum ructatum necesse est fieri. Phlegmatici, acidum, frigor nimius, fastidium, & lienteriã generat, non fortis uentositatem facit. Vel patitur ex officiali morbo, sicut apostemate calido uel frigido. Vnde uirtus deficit digestiua. Sciendum est autem digestionis corruptionẽ, ex defectione uirtutis digestiuę esse nocibiliorem, & maxime ex frigida uel calida mala complexione. Humida enim & sicca, digestionem minuunt, non tamen auferunt, nisi cum malum incidant morbum. Exterius digestiua uirtus patitur propter cibum uel somnum. Si somnus sit multus, digestio erit bona. Si paruus, digestio mala. Propter cibum fit quatuor modis, in qualitate, in quantitate, in tempore, in ordinatione. Quantitate, si multus sit cibus uel paruus. Si est paruus, & stomachus calidus, in fumositatem mutatur. Si multus & durus, & fortis uirtus, longusq; somnus, digestio tantum comitatur. Si cibus est mutabilis & calor fortis, corrumpitur in stomacho. Si somnus longus fuerit siue breuis. Si calor deficit & cibus multus, & durus fuerit, somnusq; paruus, fastidium fit. Ex qualitate, quia si calidus est, & stomachus calidus, in

colericos humores mutatur, ficut mel in iuuenibus, & in calidæ naturæ animalibus. Aut fi frigidus, & ftomachus fimiliter frigidus, in aciditatem cibus mutatur, ficut lac & cucurbita, in fenibus, & frigidum ftomachum habentibus. Ex cibi ordinatione, quia cum homo ftipticum cibum accipiat, ficut coctana & pira, & poft cibum folubilem, ficut cibus blitis, & fpinachia, uentrem conftipat, & cibum neceffe eft corrumpat. Similiter fi cibis duris utantur, ficut carne, & uuis duris. Hisq; cibus fuccedat facilior ficut coccina, & cucurbita, melones, cibus oportet corrumpatur, & in malos humores mutetur. Omnis cibus durus in ftomacho diutius moratur, quia difficulter digeritur. Cibus facilior cum ad digerendum molliatur, præ duriciæ uero alterius non egrediatur, neceffe eft corrumpatur. Oportet medicum ut ftomachi difcernat paffiones qualitatiuas, fi fit ex uirtute digeftiua, uel ex cibi fiue fomno. Accidentia enim ex digeftiua ad fanandum funt dura, & etiam impoffibilia. Aliquando cadunt in lienterias uel cibus nullatenus erga ftomachum mutatur. Accidentia ex cibo, fiue qualibet caufa exteriori faciliora funt fanari. Quæ fic poffunt difcerni. Si accidentia quæ patitur ftomachus ex cibi fint multa uel parua quantitate, uel calida fiue frigida qualitate, uel poft uigilias, uel quaslibet exteriores caufas, intelligitur non effe ex digeftiua. Quod fi econtrario, uirtuti digeftiuæ eft imputandum.

De accidentibus tertiæ digeftiuæ. Cap. XXVIII.

CVmq; accidentia uirtus digeftiua patiatur dixerimus, oportet de tribus reliquis dicamus, id eft, appetitiua, contentiua, expulfiua, quæ in digeftione funt prima. Appetiua ergo patiẗ in ftomacho, uel fi tota auferaẗ, uel minoreẗ. Quæ ex mala complexione uel morbo officiali fequuntur. Sed fi mala fuerit cõplexio calida uel frigida, & hæc fiunt maxima, uirtus aufert appetitiua. Si non multa, minoraẗ & ipfa. Si officialis morbus noceat, ficut apoftema in meri uel in ore ftomachi, uel fi caro fuerit aliqua fuperflua, ita ifta cadat ne tranfire ualeat, fi multa eft uirtus aufertur appetitiua. Si parua, appetit inordinate, & non fecundũ quod oporteat. Patitur autẽ ftomachus ex obdormitione, fpafmo, fiue tremore, ficut & alia membra pati inde diximus. Quod contingit cum uirtus nõ adeo fit fortis. Neq; morbus ita maximus, ut morbi & naturę accidentia affocienẗ. Cõtentiua ftomachi, uel aufertur tota ficut in lienteria, in qua cibus fine aliqua mutatione digeriẗ, uel minoratur, & uentofitas, inflatio, uel fonitus cõficiunẗ. Quod ex complexione fit frigida, uel cibo qui uentofitatem generat, uel non digeftione nifi parua, & hoc cito exeat. Quod fit cum ftomachus non adeo teneat ut bene digerat, & epar fuccum cibi non bene attrahat, unde

neceffe

necesse est ut digestio liquida,& uelox exeat ex intestino. Si cibus in malam complexionem intra stomachū mutatur,putida digestio sequitur. Si ex colerica,siue calida mutatio sit illa,sequitur ardor & punctura. Si ex frigida & phlegmatica, inflatio succedit & uentositas. Aliquando stomachus non cibum retinet secundum quod oportet, sicut spasmatus tremens. Vnde singultus fit & uomitus, qui motus spasmo attinere uidetur. Sed non est certus,cum in lacertis siue neruis sit spasmus. Singultus & uomitus actiones ex contentiua & expulsiua sunt uirtutibus. Contentiua enim cum libenter cōtineat,& expulsiua res ex stomacho uelit expellere nocitiuas,si in superiori stomacho eas inueniat, singultus creat. Si in fundo uomitum facit. Stomachus enim leuatur ut ori suo uicinetur, quatenus res nocitiuæ expellantur. Hæc sunt accidentia quæ uirtus patitur contentiua. Expulsiua in stomacho triplici patitur modo. Vel enim tota aufertur sicut in ileos uidetur, & hæc molestissima habetur,nascens ex calido apostemate in intestino subtili, quā febris sequitur & sitis. Vel ex defectione expulsiuę,quod ex frigida complexione, uel ex frigido cibo. Vel ex oppilatione stercus in conglobositatem intestini exiccante. Quod sequitur intestini grauitas,& ad uomitum motio inflatio,& sonitus. Aliquando hunc morbū antecedit diarrhœa. Vel actio expulsiuę immoratur,cum stercus ad egrediendum induretur,uel non secūdum quod oportet egrediatur. Quæ lięteria sequitur,cum cibus expulsiua cibum moueat antequam digerat. Hoc fit autem cum humores acuti pungunt stomachum,uel etiam cibi,sicut sinapi uel fortitudo aceti, uel grauāt eum,& ob hoc expelluntur. Hęc sunt quæ uirtus expulsiua in stomacho patitur. Oportet autem intelligas,quia hæ tres uirtutes idem patiuntur circa intestina. Maximum autem expulsiua,quæ plus cæteris regnat in eis. Aliquando stomachus & intestina,appetitiuam & expulsiuam operātur extra naturam. Cum enim à meri stomachus trahat, & in intestina cibum proijciat,intestina autem à se alternatim recipiant,& digerendo eijciant,quod naturalę est & usuale, & cum stomachus ab intestinis recipiat, & in meri stercus proijciat,extra naturam est cum uomitu. Similiter intestina ab inferioribus accipientia proijciunt in stomachum sicut in ileos uidemus,& cum diu stercus contineatur,in ileos, quia cum uirtus expulsiua secundū cursum suum digestionem moueat,neq; propter oppilationē uias inueniat retorquet ea in superiora,& item intestina mouerit in alterutra,quoad in stomachum redeat. Stomachus in meri proijcit,meri cum uomitu ori reddit. Aliquando cum homo præter uelle contineat in se digestionem, uel uentositatem, quæ propter timorem retinet siue pudorem, seu propter quamlibet aliam rem impedientem, alternatim redit ad superiora quæ per uomitum emittat.

De acci

De accidentibus secundæ digestiuæ. Cap. XXVIII.

SEcunda digestio cum sanguis in epate generetur, atque uenis passionis est triplicis. Vel enim tota aufertur, neque sanguis mutatur, sed albus remanet sicut prius, uel minoratur, cum parum digerendo mutetur. Vel non secundum suum cursum digeritur, sicut si in citrinum, & coleram rubeam mutetur, quod icterici patiuntur. Vel in colerã nigram sicut patientibus morpheam nigram, & elephantiosis, uel in phlegma sicut in hydropisi, uel alba morphea. Hæc autem duplicia interiora uel exteriora. Interiora uel ex mala complexione calida, succum in coleram rubeam mutante, uel ex calidissima in coleram nigrã ex incensione nimia. Ex complexione frigida in aquosum sanguinem mutante, si frigidissima non mutata perseuerat. Vel ex officiali morbo sicut in uenis est constipatio propter humores uiscosos, uel propter apostema. Tertium ex natura succi ad epar uenientis. Quæ si sit multa, non totam in sanguine mutat epar. Succi enim quantitas multo maior, quam consumens epatis caliditas. Si parua, in colericos humores mutat. Calor ẽm epatis quantitatem superat succi. Si sit calida, in colericos humores transformat. Si frigida in phlegma, uel uentositates secundum frigiditatis quantitates. Exteriora sunt ex actionibus patiẽtium, sicut in balneo, in cibo, exercitio, & similibus. Hæc enim omnia si homo non operetur secundum quod oporteat, mali chimi in corpore augmẽtantur & multi. Si quis enim sæpe accipiat cibaria calida, coleram generantia, sicut sinapi, allia, cepe, & similia, & similiter melancholiam gignentia, sicut carnem uaccinam, lentis, uel si comedat phlegma facientia, sicut lac, fungos, pisces recentes, humoribus malis abũdabit. Similiter quieti, & multum comedentes, & balneari negligentes, uel post saturitatem, & nimium coitum balneantes, phlegmate abundent necesse est. Contrarios his colerã rubeam habere oportebit. Hoc modo intelligũtur alij humores generari. Humores generant secundum qualitates suas infirmitates diuersas. Si ex colera & toto corpore aspera, generat icterícia. Si in membris erisipelam gignit. Si ex colera nigra, & toto corpore inducta, nigra fit morphea. Si in uno membro, cancer & sclíros. Phlegma per totum corpus, hyposarcam uel albam facit morpheam. Si in aliquo membro, odimiam, humores aquosi, & in corpore augmentati faciunt hydropisin. Si uero in membro singulari, necesse est uesicam fieri. Hæc accidentia digestio patitur secunda.

De accidentibus tertiæ digestiuæ. Cap. XXVIII.

DIgestio tertia per omnia membra traducitur in similitudinem suscipientium. Huius accidentia sunt triplicia. Vel aufertur tota sicut in hecticis, uel minoratur sicut in macilentis. Vel cursum suũ egreditur sicut in morpheacis. Aufertur, quia nutrimentum non inuenit, uel quia quælibet uirtutum aliqua patitur accidentia, & actio sua deficit ex comple

complexione mala. Ex complexione mala uirtus mutabilis deficiens, cibū in naturam non assimilat suscipientium. Vnde in corpore humores, & male gignuntur superfluitates. Si expulsiua fortis fuerit, humores expelluntur mali, & cibi boni. Vnde & nutrimentum aufertur. Si debilis, humores remanent in membris, & morbi generantur diuersi. Virtus appetitiua si fortis sit, & digestiua deficiat, nec appetitos cibos mutet, nec expulsiua expellere queat, mala morborum generantur accidentia. Macies ex paruitate cibi, & potus est uel propter accidentia quæ uirtus patiatur aliqua. Ictericia & morphea, & lepra, & similia, non cibum membris assimilant sed mēbra cibis. Quod ex corruptione fit materiæ debentis membra nutrire.

De accidentibus morborum corporum. Cap. XXIX.

ACcidentia morborum corporū ex corruptionibus secundæ & tertiæ digestionis, sunt ictericia citrina uel nigra, elephantia, morphea alba uel nigra, linguæ nigredo, & similia. Ictericia ex epatis caliditate est nimia, ut sanguinem mutet in coleram, & toti corpori mandet, per uenas, & cutem corporis in citrinitatem transformet. Vel ex uenarum nimio calore, sanguinem in citrinum mutante, uel ex constipatione uiæ fellis ad epar tendentis, ne coleram ab epate trahere possit. Vnde colera remanēs in sanguine per corpus se spargens tangit cutem. Quod ex uiscoso fit humore in uia fellis, siue apostemate epatis, uiam ipsius fellis constringentis. Ictericia nigra ex nimio est calore sanguinem incendente, & in coleram nigram mutante. Vel ex frigore idem melancholiam faciente, uel ex constipatione uiæ splenis, quæ cum feces non extrahat sanguinis, dimittit commixtos sanguini, & ita per totum corpus dispersi, cutem exteriorem tingūt corporis. Lepra est cum sanguis substantialis ex incensione nimia corruptus, in coleram nigram transformatur. Vel complexio membrorū corporis ex nimietate caloris sanguinem incendit, & in coleram nigram traducit. Vel eadem complexio mutata, in melancholiam traducitur ex frigiditate nimia. Vnde cibus in naturam eius conuertitur. Morphea nigra est cum exteriora membra siue cutis in nigredinem se mutant, & interiora tamen sana sunt. Hæc cum sit debilis, morphea tantum erit, cum fortissima erit lepra. Morphea alba ex phlegmatis est causa, cum sanguis ex complexione frigida & humida mutatur in phlegma, cui assimilatur exteriorum membrorum natura. Linguæ nigredo est, cum fumus epatis, pectoris, seu stomachi ad linguam ascendit & incendit. Ex hac ratione omnia accidentia in exteriori cute apparentia sunt consideranda.

De accidentibus in apparentibus exeuntium corpus. Cap. XXX.

EGredientia corpus in quantitate, uel qualitate corrūpuntur. In quātitate, si digestio uel urina, uel menstrua fuerint multa. In qualitate si eadem fuerint nigra. Sunt & alia à corpore egredientia, quæ tamen

non sunt naturalia. Sicut ex naribus sanguis emissus. Quæ ex tribus ueniũt rebus, uel ex defectione uirtutis, uel ex materia, uel ex membris. Ex uirtutis defectione, ut si quis materiam non possit continere. Et maxime si fortis sit uis expulsiuę propter materiam multam in quantitate quę grauat uirtutem ad expellendum, sicut est cibus multus ut fiat inde uomitus, & sanguis explens sua, qui quousq; crepent ea imprimat. In qualitate, ut si sit acuta uel pungitiua, quam expellere naturam oporteat, forte magis noceat. Vel calida quę uasa comedat & aperiat. Vel humida subtilians & humectans uenas ut facile crepare eas faciat, uel si rara sint uasa naturaliter & subtilia, & ad rumpendum facilia. Vel si etiam fuerint sicca, & ad rumpendum leuia.

De accidentiis in digestione apparentibus. Cap. XXXI.

ACcidentia digestioni attinentia sunt triplicia, in qualitate, in quantitate, in tempore. In tempore, ut si digestio exeat antequam cibus digeratur, uel moretur postquam tempus adueniat. Velocitas exeundi ex multitudine est cibi uirtutem grauantis, uel ex qualitate sui acuta siue pungitiua. Quam cum uirtus pati nequeat, cogit ut ante tempus exeat. Vel humida & lubrica, ut nullo cogente exire ualeat. Vel ex paruitate sui nutrimenti. Vel ex debilitate sensualis intestini grauitatem cibi refugiẽtis. Mora digestionis ex defectione expulsiuę, & fortitudine contentiuę, uel ex defectione sensualis intestini, uel ex cibis. Si enim pauci sint cibi & parui, natura digestiuæ uirtutis feces diu retentat, ut succum tandem eligens superflua expellat. Vel si cibi naturaliter sint stiptici, uel lacerti uentris adeo defecti, ut intestinum exprimere nequierint. In quantitate multa uel parua digestio fit, uel in numero ad sellam eundi. Ex multitudine, uel cibi cuius succum epar non suscipiens crescere permittit, uel humorum in intestinum descendentium. Ex paruitate, sicut ex paruitate cibi. Numerus ad sellam eundi, ex defectione contentiuę uirtutis, & aliqua fortitudine expulsiuæ, & super anum lacerti mollitie. Fortitudo expulsiuæ, ex laxatiuæ potionis siue cibi est occasione. Vel ex eiusdẽ corruptiõe, uel ex acutis humoribus à toto corpore in intestinũ descendẽtibus. Vel ex morãtibus in ipso intestino sicut uulneribus, uel ex fortitudine sensus intestini. Cõtraria huic paucitas est numeri, cuius causa superiori est cõtraria. In qualitate cursum egrediẽs naturæ, uel ab interioribus uel ab exteriorib. Ab exterioribus causa est cibus in quantitate uel qualitate. Quantitas cibi, uel in potestate est accipiẽtis, uel in multitudine cibi. Qualitas si cibus in malos chimos mutet, uel si uẽtositatẽ faciat. Cibus uentositatem facit, uel ex natura sui, sicut faseoli, uel ex defectione intestini & stomachi. Quod si sit frigidissimus, nulla uentositas efficit. Cum eñ tempus sit minus frigidũ, ueq; uentosum, neq; nebulosum, & similiter calidissimũ, utroq; caret. Sicut in æstate calidissima nõ uentositas uidet uel nebula. Ventositas stomachi uęl intestinorum exit uęl non exit. Exiens

uel

uel à superiori ut ructatio, uel ab inferiori cum strepitu. Sine strepitu, nimia siccitas significatur. Ex maiori sonitu, maior humorum crassitudo portenditur. Qualitas ab interioribus ex acutis est humoribus in intestinum descẽdentibus, uel ex alijs nimium abundantibus. Hęc aliquando est ex natura sicut uidemus in disenteria utilis atq; iuuans, aliquãdo de solo morbo ut diarrhœa ex consumptione membrorum, uel ex utroq; sicut uidet in proijcientibus lauaturam carnis. Ex utroq; infirmitas est quadripartita. Vel enim solus est sanguis, sicut in truncatis maioribus membris. Quia cum sanguis loca illa nutriturus non inueniat quo diffundatur recurrens ad interiora, digestione inferiori emittitur. Solet & idem contingere in se exercentibus. Qui cum ad quietem ueniunt, sanguinem coadunatum ab inferioribus digerũt. Quod ex termino et nõ semper faciũt sicut periodi uel sicut carnis lauatura, quod ex defectiõe est digestiuæ uirtutis in epate. Tertia est nigra & lucida. Quod fit cum licet epar mutet sanguinem secundum quod oporteat, tamẽ per totum corpus ex constipatione epatis non mandat. Vnde in eo coadunatus incendit, & in nigredinem mutatur, & ita tandem egeritur. Quarta cum sanguis exeat paulatim, & in temporibus uicinis aliquando bonus, aliqñ coagulatus, interdũ cum putredinibus, interdum squamosus. Vel sicut intestina rasura. Quę si sint frigida, & dura, tenasmos sunt uocata. Si neq; frigida, neq; laboriosa, uocatur disenteria. Quæ ab intestinis uel epate exit.

De accidentibus in urina apparentibus. Cap. XXXII.

ACcidentia quæ patitur urina, à renibus sunt uel uesica. A renibus in quantitate, uel in qualitate. In quantitate si multa uel parua exeat, uel non exeat, uel cum duricie fiat. In qualitate, ex calida in renibus complexione, ut tota aqua sanguinis ad se trahatur, ut calor suus refrigeretur. Quam uesicę postea mandat, & uocatur diabeta, uel ex epatis frigida complexione cum aqua augmentatur in sanguine, & renibus missa proijcitur in uesicam. Vel ex defectione contentiuæ & expulsiuę in renibus fortitudine. Non exire urinam ex fortitudine est contentiuę, uel ex constipatione uiæ urinæ. Constipatio ex uiscosis est humoribus, arena, lapide in renibus, apostemate in uia urinæ. Causa lapidis humores sunt phlegmatici, & calores nimij, qui à calore desiccantur & indurant. In qualitate, ex colore sicut nigro ex nimio caloris incendio, uel nimia frigiditate, uel albo, sicut ex constipatione pororum. Vel ex fœtore, sicut in fœtidis febribus est uidere. Sunt & alia accidentia quæ urina patit ex uesica. Quod est cum lacertus collum uesicæ circundans emollit ex nimia humiditate, & urina non continetur, uel ex defectione cõtentiuę, & fortitudine expulsiuę, uel ex nimię aquę potatione, uel pustulis nascẽtibus, uel scabie uesicę, ut pungat ab urina, nec continere eam ualeat. Quod cum combustione fit nimia. Stranguriam urinæ ex uitio uesicę defectio facit expulsiuæ, & uirtus contentiuę. Vel com-

plexio sicca qua desiccat urina sicut in acutis febribus. Vel constipatio ex uiscosis humoribus in urinę uia ad uesicā, uel ex sanguine coagulato uel sanie. In qualitate urinæ si sit fœtida propter pustulas ex coloris sui mutatione propter pustularum saniem. Mutatur enim color ex sanie, siue uulnere, seu apostemate.

De accidentibus in menstruis apparentibus. Cap. XXXIII.

MEnstrua sunt naturalia, naturam in qualitate uel quantitate exeuntia. In quātitate si plus uel minus quam oporteat, uel nihil omnino exeat. Plus quam oporteat ex forti est expulsiua, & deficiente contentiua, uel ex materia & nimis liquida, uel ex abundātia qua adeo grauatur natura ne sufferre ualeat, uel ex raritate uuluæ, & uenis, quæ in eius sunt ore. Non exire contrarium est rationi nostræ. Quod ex crassitudine est materiæ, & eius uenarum spissitudine, & pororum constipatione, uel defectione expulsiuę, & fortitudine cōtentiuę. In qualitate si coloris sit nigri, unde nimia incensio uidetur significari. Rubeus enim & citrinus color est, & coleram rubeam significat. Albedo & liquiditas, uel spumositas, frigorem, humiditatem, uel uentositatem significat.

De accidentibus in sudore apparentibus. Cap. XXXIIII.

SVdor est naturalis sicut in diebus creticis, uel temperatis exercitijs, uel in balneis. Est & extra naturā in consumptione carnis. In hoc enim sudore ea tantum exeunt quæ non oporteret exire. Est & mediocris sicut in nimijs exercitijs. Sudor nō naturalis in quātitate est uel in qualitate. In quantitate si maior sit quàm oporteat, quod ex nimia est materia, uel liquiditate sua, uel ariditate pororum, uel uirtute expulsiua. Paruitas supradictis est contraria. In qualitate unde sanguis uel citrinitas, inde portenditur colera rubea uel putredo, unde humores putridi significantur.

De exinanitione non naturali. Cap. XXXV.

INanitio non naturalis est ex naribus sanguis, uel ex alijs locis unde consuetudo profluí non exposcit. Fit autem tribus modis: Ex uirtutibus, ex materia, organis. De uirtutibus si fortis sit expulsiua, & defecerit contentiua. Ex materia si sit multa unde crepentur uasa, uel acuta unde perforētur uasa. Ex organis si sint solida, & cito crepantia. Omnis autem crepitura uel intima est uel extima. Intima est ex materiæ abundantia unde facile crepentur uasa. Extima sicut casus, occurrens concussio, & magna uox. Hæc de causis accidentium dicenda fuerunt. Finitur autem disputatio nostra de accidentium causa.

CONSTANTINI AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu necessarijs locis, Liber VI.

CAPITA LIBRI.

De uniuersalibus significationibus & earum diuersionibus. Cap. I.

AD plenū pro posse nostro de accidentibus & eorū causis, id est, morbis diximus, & ipsū tractatū de sciētia causarū accidētiū titulauimus. Oportet ergo in hoc subsequēti opusculo dicamus de morbo, & accidentib. eū sequētibus, id est, de ipsius significationibus. Vnde hęc particula titulat̃ significationū scientia. Hæ igitur significationes generaliter sunt triplices. Aut ēm significant sanitatē, aut morbum, aut neutrū. Quarū unaquęq; aut præterita, aut præsentia, aut futura portendit. Harum autem quædam sunt uniuersales, totius corporis qualitates designātes, alię particulares. Hos uero ab uniuersalibus incipiemus quasi dignioribus. Vniuersalis ergo ex sua actione cognoscitur significatio. In sanitate enim perfectam mōstrat actionem. In infirmitate corruptam. Horum autem causa mēbrorum est sanitas, aut eorum infirmitas. Quæ utraq; contingunt ex temperamento, uel corruptione chimorum. Vniuersalis significatio, unde uniuersalis inuenitur actio, spiritualis uel naturalis actionis est significatio. Quibus duabus actionibus corpus animalis regitur. Sanitate uirtutis enim spiritualis calor alitur naturalis, ex quo calore uita sit animalis. Corruptioni ergo ex necessitate sequitur mors. Temperamentū sanitas, non temperamentum infirmitas. Ex uirtutibus autem naturalibus quatuor humores reguntur. Vnde sicut diximus, omnia membra corporis animalis gubernantur. Quod cum ita sit optime fuit rationis, nostros antecessores ex his duabus actionibus perpen

dere corporum sanitates, eorumq; infirmitates. Ex uirtute enim spirituali sanitas intelligitur uirium corporis animati, & defectio sui. Et temperamētū caloris naturalis, & corruptio temperamenti, & actiones rei naturalis, & nō naturalis, & extra naturā in ipsis & in corde quod fundamentū est ipsius. Scientia uero horum omniū, in motibus cognoscere est pulsuū. Motus enim pulsualis, motioni cordis est æqualis. Hæc autem scientia pulsuum uocatur scientia. Ex naturali itidem actione temperamentum humorum intelligitur in sanitate, ut eorum distemperamentum in infirmitate. Quod dat intelligi excoctio in uenis, & excoctio in stomacho, & instrumentis spiritus. Virtus ista deprehendit circa corpus exeuntia. Excoctio enim in uenis intelligitur in urinis, quia urina est colamentum sanguinis. Coctio in stomacho uel intestinis, in digestionibus est uideri. Digestio enim est fex excocta in stomacho, excoctio instrumentorum spiritus, in saliua & excreatione intelligit, quot sunt feces ciborum hæc membra nutrientium. Sudoris quoq; sunt significationes, sed non uniuersales. Quia sudor subtilis est humor expulsus à membris per poros cutis. Quæ cum ita sint, oportet uniuscuiusq; significationes dici, circa sanitatem, infirmitatem, & neutrum. Et incipiendum à pulsu, quia dignior esse uidetur.

De intelligendis pulsibus, & quid per eos significetur. Cap. II.

PVlsuum scientia tribus ex causis scitu est molesta. Primo quia nullus adeo expertus est qui paruas eorum intelligat mutationes. Secundo, quia cum medicus pulsum imploret, omnia eius genera in paruo tempore cognoscere necesse est. Tertio, quia non habet cui assimilet unde eorum inueniat firmitates. Vnde oportet in pulsibus bene laborare, ut in paruo tempore decem genera quis ualeat agnoscere. Dicendum prius quis sit pulsus & quomodo fiat. Pulsus ergo motus localis arteriarum & cordis, ut dilatando seu constringendo naturalis custodiatur calor. Cuius custodia est trahere frigidum aërem cum dilatatiōe, & expellere fumosum cum constrictione. Dilatare cor & arterias est mouere à centro in extremitates suas. Constringere est ab extremitatibus ad centrum mouere. Quæ planius de uirtute spirituali tractaremus. Cordis & arteriarum idem est motus. Vnde ex uno omnes intelliguntur. Motus ergo cordis quærendus est in arterijs. Pulsus autem scientia ad hoc tantum est necessaria, ut spiritualis uirtus quæ in corde est intelligatur. Quod non potest intelligi ex omnibus corporis arterijs, & hoc tribus ex causis. Quædam enim arteriæ in inferiori sunt corpore, sicut quæ in dorsi sunt longitudine. Aliæ in carne sunt fundatę sicut coxarum arteriæ, aliæ ossibus sunt opertę sicut in pectore. Quarum motus non apparet in tactu, dum sanum & carnosum est corpus. Secundo, quia quædam sunt longæ non omni apparentes tempore. Vnde non in tactu sunt inuestigandę, ut calcaneorum & plantarū pedis arteriæ

teriæ. Tertio, quia non earum compositio est recta, ut quatuor digiti plane possint apponi, sicut in auricularum arterijs. Quod cum sit necesse est membra non multum carnosa eligi, neq; à corde remota, & quarum compositio sit recta. Vnde antiqui arterias elegerunt brachij. Sunt enim faciliores & utiliores, & pulchriores. Vtiliores quia cordi propinquiores. Faciliores, quia brachia non adeo sunt carnosa. Pulchriores, quia medicum uerenda præsertim membra fœminea discooperire turpe est. Intelliguntur autem pulsus ex digitorum super arterias brachij appositionibus, & hoc in longũ nec infirmi manus dilatetur, uel stringatur. Digitorum positio super arterias est diuersa, est enim ubi oportet premi digitos arterijs, sicut ubi pulsus est fortis. Qui cum prematur digitis repelli uidentur. Et in carnosis arterijs similiter debent imprimi. In debili autem & nudo carnibus oportet digiti leuiter pręmantur. Debilis si tenetur non mouetur. Nudus carne, eadem non debet pręmi ratione. Oportet aũt mediocriter pręmi nec multum fortem, nec multum debilem, nec multum nudum, nec multum carnosum.

De pulsuum generibus & eorum qualitatibus. Cap. III.

PVlsuum qualitates, multimodę sunt & diuersiformes secundũ uirtutum diuersitates eas mouentes, & iuxta etiam naturalis uarietates caloris, & secũdum quod sanguinis & spiritus in ipsis habet̃ pulsibus, cum naturam suam custodiant siue egrediantur. Hæc tamen diuersitas in decem tantum concluditur genera. Primum, secundum quãtitatem dimẽsionum. Secundum, ex tempore motuum. Tertium, secundum tenorem uirtutis. Quartum, secundum cõsistentiam organi. Quintum, secundũ plenũ & uacuum. Sextũ, secundũ qualitates arteriarum. Septimũ, ex tẽpore quietis. Octauũ, secundũ ordinationẽ & inordinationẽ. Nonum, secundũ concordiã. Decimũ, secundũ numerũ percussionis pulsuũ. Quãtitas dimẽsionũ diuidit̃ in magnũ, paruum & mediũ. Longũ, breue, & medium, latũ, strictum, & mediũ, apertum, occultũ, & medium. Cũ eñ arteria sit corpus, omne uero corpus longitudine, latitudine, & profunditate dimetiat̃, necesse est ut quod in tres extremitates diffundit̃, magnus sit & magnus uocabitur. Minor & centro suo uicinior debilis dicet̃. Si nec centro suo, nec extremitatibus sit uicinus medius. Si autem in longitudinem plusquam in aliam extendatur partem, quod est cũ quatuor excedat digitos, longus nuncupabitur. Si minor curtus. Si tantum quatuor digitis contineatur æqualis, in latitudine digitos uisus exire latus appellabit̃. Minor in latitudine, strictus. Extremitatibus uero digitorum, æquatus temperatus. Maior in profunditate apertus dicet̃, & hoc est cũ altitudo eius cõsiderat̃. Minor in profunditate, & in suũ centrũ reuolutus uocabit̃ occultus. Si in latitudine & profunditate, atq; longitudine minor, crassus, aliquando pars cũ parte componit̃.

sicut longus cum lato, aut cum stricto, aut mediocri inter latũ & strictum, aut cum aperto, aut cum occulto, aut mediocri inter hæc duo. Et similiter se habent aliorũ ad se inuicem compositiones. Hi sunt pulsus qui ex quantitate dimersionum cõsiderant. Quorum causa est tripartita, causa enim magni pulsus, ex fortitudine est spiritus quo dilatatur pulsus, & ex nimio calore quem refrigerare sit necesse, & uasculi mollitie, quod dilationi uidet obedire. Minor his est contrarius, ex defectione suæ scilicet uirtutis, & paruitate caloris & duritie siue organi. Tẽperatus mediatur in his duobus. Alij qui de his habent plus aliquid, aliqui uero minus dicendi sunt in causis mutationum pulsuum. Tempus motuum diuidit in uelox, tardum & medium. Velox est, qui paruum spacium in longo tempore insequit. Medius inter hos duos est habendus. Vnusquisq; autem horum ex duabus nascit causis, id est, uirtute, & calore. Velox enim ex forti calore & sana uirtute, calor autem frigidum aërem sibi allaborattrahere. Tardus ex uirtutis defectione se mouente, & caloris minoratione. Tertium secundum tenorem uirtutis diuiditur in fortem, debilem, & medium. Fortis, qui quasi quadam uirtute digitum à se uidet repellere. Debilis, qui digitum debiliter percutit. Medius inter hos duos est temperatus. Hi duobus sunt modis. Fortis ex fortitudine est uirtutis, & mollitie organi ad mouendum facilis. Debilis ex imbecillitate uirtutis, & in obedientia organi. Medius ab utroq; temperatur. Quartum secundum consistentiam organi, diuidit in durum, molle, & medium. Durus est qui digitis tangentibus quasi fortis esse uidetur. Differt autem à forti iste durus quoniam fortis est. Magnus fortitudine sua dilatans uascula, unde redduntur quasi maiora. Durus est paruus, quia durities uirtuti non obtemperat ut se dilatet. Mollis est quem digiti cum multa suauitate sentiunt, ut uideatur ab eis penetrare. Horum medius inter hos duos est temperatus. Durus ex siccitate suorum uasculorum. Mollis ex suæ humilitate mollitiei. Quintum, secundum plenum & uacuum, diuiditur in plenum, uacuum, & medium. Plenus, quasi quadam humilitate redundare uidet. Vacuus qui apparet inflatus, sed cum tangitur, quasi uacuus digitis perforatur. Plenus ex plenitudine sanguinis & spiritus in uasis cordatur. Vacuus ecõtrario. Medius ab bis est temperatus. Sextum secundum qualitates arteriarum, diuidit in calidum, frigidum, & medium. Calidus est cum digitorum extremitates sentiunt calidam arteriarum substantiam. Frigidus econtrario est intelligendus. Medius ab his duobus temperatur. Calor autem substantiæ arteriarum ex materia intra eas est habita, id est, sanguine & spiritu. Frigus econtrario. Mediocritas ab utraq; est referenda. Septimum ex tempore quietis diuiditur in spissum, rarum, & medium. Dixit enim Galenus: Pulsus, inquit, in dilatatione, & constrictione sua quietes habet duas. Vna cum pulsus in dilatatione sua digitorum extremitates percu-

tiat, hāc autem exteriorem uocat quietem. Quod uero dixit Galenus, nos sensualiter inuenimus. Quies secunda in constrictione est sua. Quod est cũ pulsus ad centrum suum redeat, quod non facile ex sensu percipitur. Sed tamen pulsum diu morantem, rarum, parum uero tardantem uocamus spissum. Mediocriter se habentem temperatum. Spissus ex fortitudine est caloris, & defectione uirtutis. Fortitudo enim caloris, magnitudinem expetit refrigerationis. Defectio uero uirtutis cum non semel ualeat breuiter in appetenda laborat, & inde uocatur spissitudo ista. Rarus ex defectione & paruitate est caloris, atq; fortitudine uirtutis. Medius in complexione, & uirtute est temperatus. Octauum, secundum ordinationem & inordinationē, diuiditur in pondus laudabile, & inlaudabile. Hoc autem pondus ex comparatione considerabit̃. Comparatio uero aut motus est cuiuslibet ad motum, ut æqualitas secundi in constrictione ad motum primum in dilatione, & econtrario, aut temporalis quietis ad motum temporalem, sicut in dilatione æqualitas temporis, constrictioni in quiete exteriori, & econtrario, aut constrictionis cum quiete exteriori, & econtrario. Laudabile pondus, inter se & sibi consocium familiatur, sicut pulsus pueri pulsui assimilat̃ puerili, iuuenis iuuenili, complexionis calidę eidem complexioni. Pulsus illaudabilis ponderis, est in familiaritate dissimilis, sicut pulsus puerilis, dissimilis est iuuenili. Est & pulsus extra pondus qui nulli ætati familiatur. Hic uero difficulter intelligitur, nisi diu inuestigetur, & assidue quis eo utat̃, quia quātitas temporalis motus, & quietis, unde differre uident̃ pulsus isti quædam est cõprehensibilis, sicut si dicam tempus dilatandi, duplũ est quieti exteriori, aut triplum, aut unum, & medium, aut amplius est, & quædam incõprehensibilis, in dilatione, siue constrictione, quia non habemus cui assimilare possimus, quod tamen aut multum, aut minimũ, aut etiam ultra modũ est habendum. Vnde hoc genus pulsuum intellectui est molestissimum. Nonum uero secundũ concordiā diuiditur in æquale, & in nõ ęquale. Hoc autem genus in omnibus pręnominatis inuenitur. Est autem æqualis pulsus cuius percussio eiusdem est æqualitatis in digitorum extremitatibus sicut si multa & magna percussio sit, & in magnitudine æqualis non parua, non rara, non spissa, nec in ullo diuersa. Non ęqualis est pulsus. Eius percussio diuersatur siue in motu, sicut si modo sit spissus, modo rarus, modo uelox, modo tardus, siue in quantitate dilatationis, sicut si modo magnus, modo paruus, seu in uirtute, sicut si modo fortis, modo leuis, & similia. Æqualis autē pulsus aut idem est in omnibus, & absolute æqualis dicitur, aut æqualis in sola quantitate, uirtute, siue motu, & secundum eum modum æqualis dicit̃. Non æqualis similiter, aut in omnibus pulsuum est generibus, & absolute non æqualis dicitur, aut est in aliquo, in aliquo uero non. Et secundum eum modum æqualis dicitur. Non æqualis ergo iste aut in pulsibus est multis,

aut in paucis. Qui rursus in eisdem, aut ordinatus, aut inordinatus est dicendus. Ordinatus est qui caudę soricinę est assimilandus. Hic est autem pulsus primum quidem magnus, post uero paruus, tertio minor, quarto uero loco minimus. Et ita ordinatim inde progredit̃ quoad usq; ad unum de tribus perueniat finibus. Aut enim continuatim minuatur donec ex toto finiatur, & iste finitiua cauda soricina uocat̃, aut gradatim minoratus, & ad minimū usq; progressus, paulatim in magnitudinem regreditur. In magnitudinem uero aut in eandem in qua fuerat, aut in paulo minorem quā incœperat, iste uero pulsus retornatiua soricina cauda uocat̃. Est & tertius qui cum pridē sit magnus, gradatim in minimum finit̃, & inde subito & sine graduali reditu in magnitudinem resilit. Et iditem minoratio rursus in magnitudinem similiter suam regredit̃ non gradualiter, ut secundus, uerum potius subitaneus. Hæc autem cauda soricina, aut in uelocitate & tarditate considerabit̃, ut si pulsus modo uelox, postea fit tardus, & tandem in tarditatē finiat̃, aut in uirtute, ut si pulsus incipiat esse fortis, & ita gradatim inde descenderit quo ad fiat debilis, aut à magno & paruo incipitur sicut iam diximus, pulsus soricina cauda uocatur, ita est intelligendus prout exposuimus. Quod ideo sic uocatur, quia cauda soricis à crassitudine, incipiens paulatim incipit subtiliari. De inæquali ordinato huc usq; sufficiat dixisse. Inordinatus est pulsus ubi duo magni, & unus paruus, & alter medius, aut duo parui & unus mediocris, & alter magnus, cui succedat & paruus, & similia. Hic aut inordinatus in omnibus inuenit̃ pulsuum generibus. Quod tripliciter in una percussione est diuersus, aut enim pulsus in percussione, & tamen in seipsum redit, aut non rediens in dilatatione sua est inæqualis pro uelocitate, & tarditate sui, aut antequam regrediatur, binas percussiones facere uidetur. Primus qui cum uelox esse inceperit ante percussionem quiescit, & post in dilatatione sua tardat complenda, aut cum incipiat esse mediocris itidem quiescit, & dilatare pigrescit, aut incipiens tardare, tandem uidetur quiescere, postq; festinat in complenda sua dilatatione. In huius primi diuersitatibus quidam pulsus inuenitur qui capreolus uocat̃. Incipiens enim à uelocitate ante digitorum percussionem uidet̃ cadere, & post utat̃ in complenda dilatatione. Qui nomen istud à capreoli similitudine sortit̃, quia capreolus cum incipiat uelox esse saltu, quasi quiescere in aëre uidetur, & post in explendo cursu est uelocissimus. Secundus non regreditur, & si incipiat uelox esse, & in medio tardare. Vnde consequitur ut initium uelox habeat̃, finis uero tardus, & econtrario, quia incipit esse tardus, & in medio uelocitandus. Vnde constat ut initium sit tardum, finis uero uelox, aut si incipiat esse mediocris mutandus in uelocitatem uel in tarditatem. Tertius quibus percutere uidetur, martellinus uocatur. Qui cum digitos percutiat dilatādo antequam ad centrū suum regrediatur idem digiti repercutiunt̃. Quod

ex duri

ex duritie contingit substantiæ organi, quia sic in martello & incude percipitur, ut cum percutiatur, martellus ab incude resilire uideatur. Resilire autem illud aliquando tertiatur. Hic aut tertius in qualitate motuum, & in tenore uirtutis consideratur. In alijs non ita. Impossibile enim est ut sub uno digito, & in eandem partem organi, magnus inueniatur, & in paruum in eadem percussione mutetur, aut ut paruus in eadem percussione fit magnus. Magnus enim ex necessitate, quatuor digitos uidetur transire. Similiter quoq; latus, & strictus, nunquam in eadem percussione inuenietur, neq; calidus & frigidus, neq; mollis & durus, neq; uacuus & plenus. Hæc autem est diuersitas pulsuum in una percussione, & in eadem organi parte. Diuersitas uero percussionis, & in eadem parte organi est isti dissimilis. Pulsus enim sub duobus est digitis, uelox quidam, & alter sub duobus tardus. Et ecõtrario, aut sub duobus uelox, sub duobus uero mediocris, aut sub tribus uelox, & sub uno mediocris, aut sub uno digito diuersus. In hac autem eadem ratione fortem & debilem intellige. Sub hac uero diuersitate caudam soricinam, & pulsum inclinatũ est inuenire. Cauda soricina inuenitur cum pulsus sub uno digito attingenti brachium est crassus. Sub digito minor secundo. Sub tertio paruus. Sub quarto minimus. Similiter hæc cauda soricina in forti & debili rara & spissa est intelligenda. Inclinatus sub duobus digitis medius est & crassus. Sub duobus uero extremis subtilis, aut in medijs est apertus, in extremis occultus. Apparet autem sensui extremitas deorsum inclinari. Quod contingit ex defectione uirtutis substantiam organi ex parte brachij eleuare non ualentis causa carneę grauitatis. In extremitate iuxta manum ex defectione sola est uirtutis illuc uix peruenientis. Inclinatus similiter in forti & debili, ueloci & tardo est intelligendus. Est & alius diuersus qui serra uocatur, quia aut sub uno digito mouetur, sub tribus uero est quietus, aut sub duobus primis mouetur, sub alijsq; quiescit. Et in alijs similiter. Serra autem uocatur quia dentibus serræ assimilatur. Hæc diuersitas multis alijs modis specificatur. Sed non sunt introducendæ, quia his quas dixi cognitis, cognoscentur & tacite. Parum tamen inde est dicendum. Quædam pars mouetur sursum, quædam uero deorsum, quædã sinistrum, quædam dextrorsum, quædam anterius, quędam posterius. Ex his ergo diuersitatibus in infinitum protenditur. Quarum quędam nominibus diffiniuntur, quędam non. Diffinitorum quidam æstuosi, quidam uermiculi, quidã formiculæ, quidã phthisici, quidã trementes sunt uocandi. Æstuosi sunt cũ organi pars auriculari digito superposita, superius & ante mouetur sub altero digito inferius & tardius. Pars aut organi dextrorsum & sinistrorsum sentitur moueri. Quædam pars late, quædam uero stricte, ut pote uidemus in maris tempestate. Vermiculosus æstuantis modo mouetur, sed æstuosus maiori fortior. Vermiculosus uero minor & defectior, tamen ue

locior & spissior. Quia huius pulsus causa uirtus est defectiua. Sub digitis sentitur uelut uermium motus. Formiculosus sicut & uermiculosus mouetur, minor tamen & defectior atque spissior. Causa enim ablata est uirtus. Natura spissat, atque ualociorem facit causa refrigerandi. Formiculosus uocatur, quia sicut motus formicę sub digitis sentit̃. Phthisicus superior est cæteris cum debilitate atque duritie, phthisicus uocat̃, quia non ab eadẽ qualitate mouetur sicut phthisicus morbus. Quod inde consequit̃, quia corporis substantia tota in morbũ mutatur, & uirtus ab infirmitate uincitur non habens unde morbus superetur. Si enim uirtus morbũ uinceret, pulsum magnum, fortem quoque & uelocem faceret. Vnde si superatur, contraria operatur, id est, paruum, debilem, & tardum. Quod si quandoque superat uirtus, pulsus fit magnus. Si uero morbus, pulsus necesse est paruus efficiatur, & debilitetur: Tremens est spissus quo partim digiti anterius cum spissitudine & defectione percutiuntur, sicut uidemus cum membra tremere sentimus. Ista omnia de nono secundum concordiam erant dicenda. Decimum secundum numerum persecutionis pulsuum diuiditur in ordinatũ, & in non ordinatum. Ordinatus in diuersis inuenitur pulsibus. Diuersitas enim pulsuum quædam est ordinata & circinati sunt, quædam inordinata. Sed de inordinata satis dixisse constat. Ordinata est quæ mouet pulsum, & in idem unde inceperat reducit ipsum. Vt si tres magni sint & æquales, & tres parui, & similiter æquales, uel duo parui sint & ęquales, & à capite in magnos & paruos redeundos. Similiter in tardo & ueloce est intelligendum. Vt si duo sint ueloces, & unus tardus. Hoc autem intelligitur in omnibus generibus diuersitates habẽtibus, sicut prima quatuor genera sunt. Primũ scilicet ex quantitate dimensionum. Secundum, ex tempore motuum. Tertium, secundum tenorem uirtutis. Quartum secundum consistentiam organi. Oportet autem intelligatur quia põdus laudabile, & illaudabile, æquale & inæquale, ordinatum, & non ordinatum, diuersitatibus attinentia, in his quatuor tantum inueniuntur generibus. Secundum enim plenum & uacuum, & secundum qualitates arteriarum in istis diuersitatibus non est inuenire, quia impossibile est pulsum inueniri, qui se à duritie moueat in molliciem, & econtrario, aut à calore in frigiditatem, & econtrario, aut exinanitione in repletionem & econtrario. Hi pulsus in unam percussionem uel duas, & usque in decimũ non promouentur. Vnde hęc diuersitas in his quatuor tantum est inuenienda. Mediocritas iterũ in sex inuenienda est tantũ. In primo secundũ quantitatẽ dimensionũ. In secundo secundũ consistentiã organi. In sexto secundũ qualitates arteriarũ. In quinto secundũ plenũ & uacuũ. In septimo ex tẽpore quietis. Fortitudo & debilitas, & alia genera diuersitatũ attinentia nõ habẽt mediocria. In sexto uero superioribus inter duo medio

cre sem

ere semper inuenit,sicut inter magnũ & paruũ habet mediũ, & inter uelox & tardũ,& durũ,& molle & spissum,& rarũ, & plenũ & uacuũ, calidũ atq; frigidũ. Quorũ mediũ semper tẽperatũ,& naturale est habẽdũ. Forte & debile nõ habẽt mediocrẽ, qa cũ mediocria sint tẽperata,tẽperata uero sana, sanitas quoq; cũ fortitudine, ergo fortia necesse esse sana, & fortiora saniora. Vnde nõ est necesse in his haberi mediocre. Pulsus quoq; debilis cũ defectione est uirtutis Defectio uirtutis ex morbo cõtingit. Mediocre inter forte & debile,neq; forte est neq; debile,sed extra tẽperamentũ uidet esse. Forte tantũ enim mutat in debile. Et similiter ęquale & inęquale nõ habent mediocre. Æquale enim est sanũ & naturale. Inęquale extra naturã,& ex morbo contingens. Inter ista mediocre,neq; ęquale est neq; inęquale,quia ęquale tantũ descẽdit in nõ ęquale. Oportet autẽ intelligi nõ omnẽ pulsum ęqualẽ esse naturalẽ sed ęqualẽ in tẽperamẽto, tãtũ erit naturale, est eñ ęquale in malo, sicut phthisicus. Pulsus itẽ laudabilis põderis, & ordinatus,& nõ ordinatus intẽperati esse uident. Vnde nõ habent mediocre, quia inter tẽperamentũ & intẽperamentũ nihil est mediũ. Hęc sunt 10. genera pulsuũ quæ in disputatiõe superiori sufficiũt. Oportet ergo dicamus causas ipsorũ, & mutationes eorũ,& quid significent sanitatẽ, an morbũ,an neutrum.

De causis quas in pulsu facit res naturalis. Cap. IIII.

VNusquisq; supradictorũ pulsuũ, aut tẽperatus, aut ex cõplexione cuiuslibet hominis est intelligendus. Tẽperatus in sanis tantũ est corporibus,quę tẽperatę sint cõplexionis,neq; habẽt unde possint mutari. Hanc autẽ cõplexionẽ diximus cũ de cõplexionibus tractaremus. Hic autẽ pulsus cũ in quolibet inueniat inter aliorũ extremitates temperatus dicendus est homo esse sanus. Si autẽ hanc naturã exierit q̃ diximus, & inter naturas supradictas cõputet,quia homo in morbũ,aut in neutrũ exeat significat. Pulsus autẽ uniuscuiusq; proprius, si sit dinoscendus, oportet multo tempore ante in sanis pręuideat hominibus,ut illorũ naturales intelligat qualitates. Quod fieri potest cum in sanitate perfectus est,neq; cõtrarium patit quodlibet,neq; multi sit exercitij,neq; multæ quietis,neq; multũ plenus,neq; multum cibo uel potu exinanitus, neq; multi coitus, neq; multum calidus uel frigidus. Hæc cum fiunt potest intelligi pulsus cuiuslibet naturalis, an cõmutetur in morbum,an in neutrum traducatur. Cum ergo medico sit impossibile omnium pulsus hominum cognoscere, nec unius etiam ciuitatis indigenarum pulsus possit discernere, sit necesse res naturales pulsum temperamento mutãtes dignoscere. Sunt autem hæ naturales differentia maris & fœminæ, complexiones, & figuræ, ætates, tempora, regiones, aër, cõceptiones, somnus & uigiliæ, differentia maris & fœminę, quia pulsus masculi maior & fortior est quàm pulsus fœminæ. Masculus enim

naturæ est calidioris & fortioris, & motus maioris, atque exercitij. Fœminarũ pulsus minor & debilior, atque uelocior. Quod fit quia fœminę debiliores sunt masculis, & minoris exercitij. Minor est ex paruitate caloris naturalis ad comparationem masculi. Velocior ut natura sæpe iterando expleat in fœminis, quod per magnum pulsum operabatur in masculis tantum scilicet aëris trahatur, quantum unus magnus una uice trahebat in naribus. Magnus enim pulsus ex magnitudine est uirtutis in omnes extremitates eum dilatantis, & ex nimio calore quem necesse sit refrigerari. In maximo enim calore necesse est naturæ maximum aërum mittere, & magnæ uirtuti est necesse multum dilatare in maximo trahendo aëre. Vnde consequitur ut pulsus efficiatur magnus. Quanto enim maior est calor, tanto maiori uelocitate operari naturæ est necesse ut in paruo tempore magna quantitas trahatur aëris in refrigeratione. Cum autem deficiat uirtus, necesse est ter trahatur spissius. Vnde fit, ut fœminis uelocior sit quam masculis. Complexiones si calidæ fuerint, faciunt pulsum magnum & uelocem, causa trahendi multum aërem in refrigerationem. Si frigidæ, paruum faciunt & tardum causa necessitatis paruæ refrigerationis. Humidæ pulsum reddunt mollem. Siccæ durum. Figuræ, quia macidi pulsus maioris sunt quam crassi, & etiam fortioris. Crassi ex nimia carne pulsum habent minorem & debiliorem, quia caloris sunt minoris quam macidi. Sed tamen plus est spissior, ut in multo tempore trahat spissus tantum aëris, quãtum magnus semel in uno impetu traxit. Oportet autem perquiratur si macidi naturaliter sunt macri. Si enim non naturaliter sint, non huic no stro cõpetunt tractatui. De quibus tamẽ dicemus cum de pulsu extra naturã disputabimus. Aliquando quoque pulsus crassorũ maiores sunt quã macidorum. Quod fit cum crassi calidiores sint macidis. Hoc considerãdum est in fœminis similiter. Sed tamen rarissime hæc uidentur cõtingere. Ætates uero pulsum mutantur à temperamento, quia pueri ulociorem habent propter calorem refrigerandum naturalem. Quoniam calor naturalis multus est in pueris, temperate tamen uirtutis, & magnitudinis. Qui quanto minor tanto est uelocior, quod facit paruitas uirtutis, quæ ad trahendum aërem semel non sufficit. Iuuenes in pulsu nimium sunt fortes, & magnum habent pulsum, & in uelocitate temperatum. Quod fit ex calore, & ipsorum uirtute. Seniores paruum, tardum quoque & debilem, & rarum propter frigidam eorum cõplexionem. Vnde non est necesse multum aërem trahi causa refrigerationis. Alię ætates his affines secundũ eam cui magis erunt uicinãtes, pulsum sunt habentes. Quia cum pulsus pueri uelocissimus & spississimus sit temperatus in magnitudine & paruitate, & pulsus decrepiti minimus & tardissimus, & rarissimus, & defectissimus, & iuuenis perfecte iuuentutis, maximus, & fortissimus, & in uelocitate & tarditate tẽperatus ex causis dictis

ßis dictis superius cōstat quia pueri pulsus cū magis augmētet' à uelocitate & spißitudine minuit' & maiorat' usquequo ad perfectam iuuentutem deueniatur, ubi pulsus magnus & fortißimus, & in uelocitate & tarditate temperatus efficitur, quod medietas pertingat'. Cum uero senectus subeat paulatim succedunt, & supradictis contraria donec ætas perueniat decrepita, in qua pulsus paruus fit & tardus. Tempora anni sicut uer & autūnus, quia tēperata sunt inter calidum & frigidum, fortem fecerunt pulsum. Omne eñ temperamentum uirtutem custodit & augmentat. Velocitas autem & tarditas, ex temperamento sunt caloris temperata. Æstas quia est calidißima, pulsum reddit debilem & paruum. Male enim complexioni uirtus semper deficit. Virtute uero deficiente non potest dilatari pulsus ut magnus efficiatur. Vnde uelox consequitur & spissus, ut magnitudo aëris attrahatur. Hyems quia est frigida & humida, facit pulsum tardum, paruum & defectum. Paruitas & defectio ex mala complexione consequunt'. Male enim cōplexioni deficit uirtus. Tarditas fit, quia non multum oportet refrigerari. Sed tamen pulsus in hyeme fortior est quam in æstate, quia calor naturalis in interiora refugit corporis. In æstate calor dissoluit uirtutem. Vnde pulsum necesse esse maiorem, qui ad refrigerandum trahere sufficiat aërem. Oportet autem intelligi quia uniuscuiusq; extremitas temporis, tempori participat sibi uicinanti, uelut primus mensis ueris, participat hyemis extremitati. Medius ipsius est proprius. Tertius æstati uicinus, ipsius cōmunicat qualitatibus. Regiones mutant pulsum, quia in calida regione habitantes sicut in Æthiopia pulsum habēt uelocem, sicut æstiuum. Inhabitantes frigidam sicut Sclaui, habent pulsum aßimilantem hyemali. Inhabitantes temperatas regiones utpote sub recta linea morantes pulsum habent mediocrem, uernalem, & autumnalem ęquiparantem. Regiones inter has positę secundū eas in pulsu sunt habendę, quæ eis propiores esse uident'. Quod de regionibus diximus, in aëre itidem intelligetur. Calidus enim aër ęstiuum pulsum facit, frigidus hyemalem. Temperatus uernale & autumnale. Pregnantes in pulsu sunt mutabiles, quia pulsum faciunt magnum uelocem, atq; spissum. Quod consequitur, quia calor fœtus calorem earum augmentat naturalē. Arteriæ enim secundinę arterijs fœtus sunt iniūctę. Et hę utręq; arterijs muliebribus sunt copulatę, sicut in anatomia nostra meminimus nos dixisse. In uirtute, quia usq; in quintum mensem est pulsus mediocris. Vires enim muliebres usq; ad hoc tempus sunt mediocres, quia fœtus adhuc paruus est & debilis, neq; multum cibum de corporibus eorum trahit. Vnde pulsus inter uelocitatem & spißitudinem est temperatus. In sexto uero mense uires eorum incipiunt minuere. Fœtus enim maioratur, unde natura grauatur, quia maior cibus iam ab eo quęritur. Qua propter uiribus deficientibus pulsus debilis & tardus redditur. Somnus etiam mutat pulsum. Diximus quia ca-

lor natu

lor naturalis in somno interiora petit corporis causa cibum digerendi. Pulsus autem in initio somni paruus est & tardus. Mediante somno rarescit, cibus autem cum digestus sit, & per totum corpus se diuiserit confortatur, caloratq; uirtus, & pulsus fit fortis atq; magnus. Sed tamen rarior & priore tardior. Post cibi uero digestionem si somnus prolongetur, ut superfluitas cibi expelli differatur. Pulsus fit debilis & paruus, atq; sicut prior tardus. Vnde oportet ut postquam cibus digeritur, à somno excitetur ad expellendas cibi superfluitates, sicut egestionem, urinam, sputa, emunctiones. Si autem subito quiuis excitetur à somno, aut propter uocem, aut qualibet percussionem, siue uentum ab eo egredientem, natura disturbať, & pulsus magnus & fortis efficitur, uelox quoq; atq; spissus, inordinatus, atq; tremebundus. Cum uero quiescit excitatus pulsus, in priorem statum reditur. Hæc est causa naturalis quæ pulsum mutat à temperamẽto, & unicuiq; homini proprium facit. Oportet autem medicum cum pulsum cuiusquam à proprio statu uideat mutatum, ut intelligat corpus à sua natura turbatum aliquantula immutatione. Causa naturalem mutans pulsum est bipartita in rem scilicet non naturalem, atq; extra naturam. De quibus deo auxiliante planius dicemus in subsequentibus. In præsentiarũ aũt de non naturali incipiemus.

De mutatione pulsus propter rem non naturalem. Cap. V.

CAusa nõ naturalis inter naturam & extra naturam est medioeris, est autem hæc quadruplex. Sunt enim exercitia, balnea, cibus, atq; potus. Exercitia si sint temperata, pulsum faciunt magnum, fortem, uelocem, atq; spissum. Si eñ sint intemperata, humorum dissoluiť superfluitas, membra confortãtur, calor naturalis augmentatur, sicut in exercitio iam diximus. Si uero exercitia exierint intemperata, fit pulsus paruus, durus tardus, atq; rarus, quia si quis nimium se exerceat, uirtus deficit sua unde necesse est pulsus deficiat, & calor naturalis dissoluitur atq; minuitur. Ex paruitate caloris naturalis pulsus tardus, atq; rarus fit. Ex multo autem exercitio quo humores exiccantur, pulsus durus redditur. Balneum in duo diuisum diuidiť, aut enim calidum aut frigidum. Calidum aqua siue aër. In quibus si quis temperate se balneet pulsum faciũt magnum, fortem, uelocem, & spissum. Temperatum enim balneum uirtutem augmẽtat propter dissolutionem humidarum superfluitatum, & calefaciens corpus pulsum uelocem facit & spissum, & mollem propter membrorum humectationem, maxime si balneum sit dulcis aquæ. Si autem aliquandiu moretur quis in balneo fit pulsus minor quam fuerit & debilior, & permanet uelocitas sicut prius, & spissitudo. Quod fit ex defectione uirtutis & dissolutione humectati corporis, & augmentatione sui caloris. Sed tamen in mollitie & duritie pulsus permanet mediocris, & si quis tam diu in balneo moreť quo

ad calor

ad calor dissoluat, fit pulsus paruus,& defectus,tardus uel rarus,sicut nimium exercitantes patiunt. Balneantes cum aqua frigida si sint crassi,& mediocriter morent in balneis,fit pulsus magnus,fortis quoq; & uelox, quia frigitudo temperata calorem naturalem coadunat,& uirtutem confortat. Si autem moret in aqua frigida usquequo calor naturalis fugiat in corporis interiora facit pulsum paruum,rarum atq; tardum. Quod consequit quia uirtus suffocat. Si macidi & paruę carnis in aqua frigida balneent,& non multum ibi morent pulsus defectus fit & tardus. Frigiditas enim in tali corpore cito membrorū interiora penetrat ex carnis paruitate,& calor naturalis deficit & uirtus minuit. Vnde pulsus debilis fit & tardus, atq; durus,quia organa frigiditate constipantur. Cum uero in aqua frigida morentur usq; dū calor naturalis in interiora fugiat corporis, & frigiditas principalia membra percutiat, fit paruissimus pulsus,& defectissimus,debilis,durus,atq; rarus. Cibus aut ex qualitate sua,aut ex quantitate pulsum mutat. Si enim quātitas fuerit multa, fit pulsus in initio inordinatus quia cibus in initio uirtutem aggrauat. Qui cū digerat uirtus excitat. Aggrauat quidē cibus dū permanet indigestus. Excitat uirtus cū iam digerat cibus,& per totū corpus diuidat. Vnde cum aggrauet cibus,fit pulsus paruus. Cum uero uirtus excitet est magnus. Si enim cibus bene fit digestus, & per omnia membra diuisus,fit pulsus magnus,fortis,uelox,quia dum cibus bene digerit,uirtus augmentat, & calor naturalis nutrit, & pulsus mollit, confortat quoq; & magnificatur. Si cibus est paruus cito digerendus,& per membra dispergēdus,fit pulsus minus fortis,& minor,& inter duriciem & mollitiem temperatus. Ex qualitate,quia si cibus sit calidus, facit pulsum spissum & uelocem & alia quæ superius dixi. Si frigidus fit tardus, & rarus. Si humidus, organa emolliuntur. Potus quoq; secundum suam complexionem pulsum uidetur facere. Aqua enim quia parum nutrit,secundum quosdam nullius nutrimenti parum pulsum mutat. Quia uero diu morat intra stomachū sicut & cibus mutat pulsum. Quod tamen facit interim dum in stomacho uidet morari. Quæ si fiat frigidissima, durum facit pulsum. Si tepida,mollem. Vnū circa pulsum operat quod & digestus cibus. Facit enim eum fortem, magnum quoq; uelocem. Sed tamen aliquantulum cibo minorem. Cibus em̄ magis quam uinum nutriturus est corporis. Vini tamen actio circa pulsum est uelocior,& cito in sanguinē mutabilior. Alij potus si sint calidi, pulsum uelocem faciunt & spissum. Si autē frigid i paruum & tardum. Hæc est mutatio pulsualis consequēs ex re non naturali.

De mutatione pulsus propter rem extra naturam. Cap. VI.

PVlsuum mutatio ex re extra naturam consequente taliter fit, causa extra naturam est morbi,& accidentia morbi succedentia, quæ ex

causis nascunt nō naturalibus corpus à qualitatibus naturalibus ad qualitates extra naturā mutantibus sicut iā superius diximus. Quæ cū sint multæ & indiffinitę, ab antiquis tamē generaliter in duo sunt conclusæ. Dicūt eñ causas pulsum extra naturam mutantes esse duas, aut dissoluentes, & uirtutem dissipantes, aut grauantes, & constringentes. Causa dissoluens & dissipans uirtutem, ablatio est cibi nutritiui, pessimitas quoq; morbi, accidentia animæ, maximi dolores, superfluitates inanitionis. Virtutem grauantes & constringentes, nimia est plenitudo. Humorum multitudo, apostemata frigida & calida, & alia similia. Dicamus ergo prius de uirtutem dissoluentibus. Virtutem dissoluentes pulsum faciunt paruū, defectum uelocem, atq; spissum. Quæ cum plus dissoluant uirtutem, tanto magis pulsum debilitant & in tarditatem reuocant. Si uero hæc dissolutio prolonget in uermiculosos pulsus redigetur, & inde in formiculosum reducit qui inter alios est minimus, debilissimus, atq; spississimus. Aliquando item uermiculosus fit pulsus, cum subito dissoluit uirtus, sicut in fluxu sanguinis de uena uidemus, uel de arterijs in phlebotomia, siue de uulneribus, seu dentibus, aut ex dissolutione uentris nimia, & similibus. Aliquando pulsus formiculosus uenit subitus. Quod consequit cum subito cadit uitalis uirtus, sicut in syncopi uidemus. Dicunt autem quidam ante formiculosum pulsum necessario uenire uermiculosum, sed in syncopi cito sine ulla quantitate temporis mutat, & cito in formiculosum regreditur. Hic est pulsus uniuersalis, qui ex dissolutione uenit uirtutis. Particulares autem qui ex ablatione sunt cibi, pulsum faciunt in initio paruum & debilem, quia adhuc calor naturalis permanet. Aliquando autem augmentat, sed si fames diu perseueret, calor naturalis minuit, unde pulsus fit paruus, tardus quoq; & defectus. Si uero paulatim dissoluat, pulsus nimium spissatur, & multum minorat. Mutatio autem pulsuum ex pessimitate morborum, formiculosum facit pulsum. Virtus enim confundit & consumitur. Accidentibus animæ mutant pulsus, sicut lętitia, tristitia, ira. Ira enim pulsum uelocem, fortem atq; spissum. Virtus eñ & calor naturalis exeunt in exteriora corporis nimio desidero uindicandi. Est autem hic pulsus inter duritiem & molliciem temperatus. Lętitia quia calorē naturalem licet parum extra corpus emittit, pulsum magnum facit, & mediocrem inter fortem & debilem, tardum quoq; atq; uelocem. Non enim refrigeratio necessaria est multa, propter caloris naturalis temperamēta. Tristitia calorem naturalem in interiora corporis reducit paulatim. Vnde pulsum facit paruum, debilem & rarum. Quæ si moretur quo ad uirtus consumatur, fit pulsus primum uermiculosus, deinde formiculosus. Timor calorem in inferiora corporis subito propellit naturalem; Virtus uero modo quasi timida fugit, modo quasi defensura redit. Qua propter fit pulsus uelox tremens, & inordinatus. Si uero timor moret, & memoria non amittit

pulsus

pulsus redditur tristi similis. Si autem tardauerit tam diu quousq; dissoluat uirtus, facit pulsum prius uermiculosum, dehinc uero formiculosum. Dolor quoq; si in aliquo principali sit mēbro, sicut epate, aut stomacho, pulsum reddit pessimum. Sed si non in principali sit membro, sicut manu, siue pede, & est maximus, facit idem quod in principali mēbro. Dolor ergo siue principali sit, siue non principali membro, pulsum facit fortem. In initio uelocē & spissum, quia natura adhuc tunc mouet ut dolor expellatur. Cum qua & uirtus naturalis, & calor mouetur naturalis. Qui dolor si permanserit quo ad uirtus euanuerit, pulsus paruus fit & debilis, & ex calore uelox, spissus & inordinatus. Quod fit quia dolor interdum crescit, interdum minoratur. Mutatio pulsus ex inanitione sicut ex diarrhœa, & fluxu sanguinis, aut de naribus, aut de uenis, aut de locis alijs, in initio pulsum facit paruum, & defectum, tardum quoq; & rarum, & ex nimia inanitione uenarum quasi uacuum. Quod si moret ut uirtus dissoluat, facit uermiculosum, & postea formiculosum. Si inanitio fit subita, facit uermiculosum, & post formiculosum.

De mutatione pulsus propter res uirtutum grauatiuas. Cap. VII.

MVtatur pulsus ex grauitate & constrictione uirtutis grauatæ ex humoribus nimijs, qui in toto corpore malos generāt morbos. Qui si in uno solo abundent membro, morbum faciunt secundū naturam ipsorum humorū, & naturam, & effectum membrorū. Vnde morbi nascentes ex plenitudine plures sunt quā qui nascunt ex inanitione. Nos autem incipimus à morbis ex plenitudine nascentibus, & quos faciunt pulsus. Sed prius dicendi sunt uniuersaliter, post uero particulariter. Pulsus uero uniuersalis à grauantibus uirtutem, morbus est paruus, debilis, & in plenum. Virtus enim deficit ex grauitate humorum, defectionem autem uirtutis defectio sequitur pulsualis, quia non potest dilatari. In plenum propter abundantiam. Spissus est, quia ex necessitate aërem trahere debet. Virtus autem uicta ex humoribus pulsum facit inordinatum, sicut ignis appositis multis lignis aliquando supprimit, aliquando emergit. Quando uero uirtus multum est grauida, multiplicem diuersitatem pulsuum necesse est faciat, aut scilicet in magnitudine, aut in uirtute, aut in uelocitate, aut in duabus siue pluribus, seu etiam paucioribus. Cum enim uirtus æquiparet humores, numerum facit æqualem diuersitatum magno scilicet ęquans minoribus. Et si ab humoribus uirtus uincatur, parui & defecti sunt pulsus, & plus quam fortes efficiuntur, & econtrario. Aliquando uirtus ex quibusdā nocumentis subito mouetur, & repente ferit digitos cum quiescat pulsus, quæ percussio superflua esse uidetur. Cuius causa, quia cum natura quiescat superuenit aliquod nocumentum unde mouet in uita, ut ab illo tantum nocumento se defendat. Aliquando deficit uirtus in tēpore motus, unde quiescat necesse est, Et propter hoc inter duas siue tres una percussio minus ap-

paret. Hic est pulsus uniuersalis ueniens ex plenitudine uirtutem grauante. Particularis est ex sanguine, per totum corpus se dispergente; quia magnus est & uelox, & ex sanguinis calore, & temperatus inter durum & molle. Tactus uero eius calidus. Si aūt ex colera est rubea, fit uelox & spissus, calidissimus, & durus, & inordinatus, quod cōtingit ex siccitate colerę rubeę. Quod si abūdātia fit ex phlegmate, facit pulsum minorē & tardiorē, molliorē, & minus inordinatū. Si ex colera fit nigra, facit quod & phlegma sed tardiorē & duriorē. Cū aūt humores illi in corpore putrescāt ut febres faciant, pulsum faciunt magnū, uelocem & spissum, inordinatū, & in tactu calidum. Est autem pulsus maior uel minor secundū qualitates abundantiū humorum. Si humores putridi ex colera rubea sint & multi, pulsus maior & spissior fit, durior quoq; & inordinatior. Si parui, fit minor q̄ his quem diximus. Si ex phlegmate, fit paruus & tardus, & nō durus propter humectationē phlegmatis nō inordinatus. Si aūt humores putridi ex colera nigra fuerint, faciūt pulsum supradictū, sed durū propter siccitatē coleræ nigræ.

De pulsibus apostemata significantibus. Cap. VIII.

SIngula membra in quibus humores se coadunant, nec apostemata, aut alios morbos necesse est faciant. Hos autē incipiamus, quia apostemata faciunt in pulsibus. Apostemata ergo multis modis sunt diuersa. Aut enim calida sunt apostemata, aut ex sanguine nascentia quę phlegmones sunt uocata, aut ex colera rubea & dicūť erisipela, aut ex phlegmate, & uocanť odimia, aut ex colera nigra quę scliros sunt dicta, aut etiā propter locum ubi fiunt sicut in cerebro, uel stomacho, manu, pede, aut ex mēbrorum substantia sicut carnosa, aut neruosa, uel ut multum uenosa, siue arteriaca, & similia. Aut ex mēsuris apostematū, sicut si magna aut parua sūt. Cum ergo apostemata tot diuersitatibus sint facta, necesse est ut & pulsus secundū ea diuersenť. Incipiendū autē prius de pulsibus qui fiunt à phlegmationibus. Phlegmon in qua est inflatio extra naturā quæ fit ex sanguinolentis humoribus in quędā membra cōfluentibus, & eadē implentibus atq; extendentibus cū uenis & arterijs ibidē manentibus. Hunc sequunť semper durities & dolores & pororū oppilationes propter impressionē. Cum pori oppilenť fumus non egreditur. Vnde ibi coadunatis necesse est calefiat, & putredines faciat. Quod si magnū fit apostema, aut in principalibus sit mēbris, febres facit. Febres aūt hæ pulsum durū, paruū, debilē, uelocē, & spissū & inordinatū, sicut serrā faciūt. Durities extensione arteriarū est, paruitas propter duritiē substātię organorū, & defectionē uirtutū, quia durę arterię uirtuti non obediunt dilatanti, defectio uirtutis dilatare organa non potest secundū quod oportet. Velocitas & spissitudo sunt necessaria ad nimij caloris refrigerationē. Cum em̄ defectio uirtutis semel aërem trahere nō sufficiat, oportuit sępius ad repeti, quod uno impetu neq̄bat impleri. Diuersitas

quæ

quæ equaliter dilatari non permittit. Unde partim secundũ magnũ & partim secundũ paruũ oportuit diuersari. Que diuersitas apparens sub digitis, nomen serre ex imitatione accepit. Hec causa est cuiuslibet pulsus in calido apostemate, id est, duri, parui, debilis, uelocis, spissi, & inordinati. Cum aũt omne apostema 4. habeat tẽpora, initiũ, augmentũ, statũ & declinationem necesse est pulsum secundũ qualitates diuersari tẽporũ. In initio ẽm minus habet duritiei, unde magnus est & fortis, uelox quoq; atq; spissus, & parũ diuersus. Apostema ẽm in initio nõ adeo forte, quia durities nõ nimis magna est. Virtus uero grauis adhuc, unde facile organa potuere dilatari. Calor magnus in initio, unde uelocitas magna est & spissitudo. Diuersitas non est multa, quia durities est parua. In augmento hec eadẽ sunt consideranda, sed tamẽ maioranda, maxime durities que plenitudinẽ comitat. Extensio & diuersitas in hoc augmento oportet esse maiora. Est autẽ pulsus paruus, cũq; ad statum perueniat, omnia que diximus augmentant. Maxime tamen durities & diuersitas in statu sunt fortiora propter supradicta. Tunc autẽ pulsus est debilissimus. Velocitas & spissitudo augmentant, ut calor nimius refrigeretur. In declinatione idem cum discedat apostema, aut dissoluũt humores unde apostema finiatur, oportet, & pulsus insani reducatur qualitates, aut cum dissipentur subtiles, crassi indurant ibidem permanentes, & apostema in duritiẽ mutatur, unde pulsus durior & subtilior, quia organa in latitudinem & profunditatem ex sua duritie nõ dilatant. Est aũt minus uelocitatis propter diminutionẽ caloris, quẽ quia paruus est nõ oportet refrigerari. Hec est pulsus mutatio ex apostemate calido. In mutatione pulsuũ causa substantie membrorũ carnosa, non habent durũ, neq; paruum, nec diuersum. Neruosa habent durissimũ ex duritie scilicet neruorũ, & paruissimum ex duritie nimia & fortitudine dolorũ, quia sensibilissimus est locus neruosus. Diuersitas quoq; est nimia, & eadẽ serrata. Quod magnũ fit apostema, diuersitas hec fit tremebũda quod ex distensione & duritie est huius pulsus maioribus q̃ in aliis pulsibus. Hec duabus ex causis subsequunt, magnitudine scilicet apostematis, & duritie nerui. Unde & pulsus idem patit, quod & corde arcus, qua cũ nimie extendunt non percussioni adquiescunt, sed potius post longũ tempus tremunt. Cum autẽ apostema est in locis multũ uenosis pulsus est minoris duritiei, & mollitiei maioris. Hec ẽm mẽbra neruosis sunt molliora. Si apostema in mẽbris est arteriatis. Pulsus magnus erit ex nimietate caloris, & diuersus ex passionibus cordis subita nulla mediante causa. In mutatione propter locum si apostema est in cerebro pulsus fit sicut & in neruosis membris. Si in epate fit pulsus, erit similis mẽbrorũ uenosorum pulsui. Si in mẽbris cordi uicinis, in ipso ẽm corde nullum apostema potest esse animali existente, fit pulsus arteriatis membris similimus. Huiusmodi est diuersitas pulsuum ex calore apostematum, & propter locum atq; mem

 brum

brũ. Aliquando calido apostemati aliquod accidentatũ euenit, & ideo pulsus cõpositus fit ex natura apostematis & accidentis. Accidẽs aũt propter mẽbri apostemosi cũ alio colligationes, sicut spasmus quẽ homo ex apostemate diaphragmatis patit̃, ex colligãtia diaphragmatis & cerebri, aut propter mẽbri actionẽ apostemosi, sicut est corruptio digestiõis ex apostemate in stomacho, & sicut anhelitus, & suffocatio ex pulmõe apostemoso. Sũt & alia accidentia apostemati extranea, sicut syncopis, dolor capitis, & alia huiusmodi. De quibus dicemus cũ de singulis accidẽtibus disputabimus. Hæ sunt mutationes pulsuũ ex calido apostemate nascente ex sanguine. Apostemata ex colera rubea nascentia quæ uocãt̃ erysipila, pulsum faciũt spissum, atq; durũ, quod ex siccitate & calore cõtingit coleræ rubeæ. Diuersum quoque ex nimia duritie. Si frigidũ fuerit apostema, & ex phlegmate, pulsum tardum, rarũq; uidet̃ facere. Non ẽm est necesse multũ refrigerare. Mollis etiam est pulsus idem propter phlegmatis humiditatem. Non diuersus propter paruitatem duritiei. Si apostema ex nigra est colera, pulsualis sequitur subtilitas. Durities etiam & tarditas, atq; raritas. Diuersior hic est alijs & hæc causa duritiei. Oportet autem intelligi, quia quantitas huius mutationis in multitudine & paucitate, ex apostematis est consideranda quãtitate, & ex mẽbrorum nobilitate, & econtrario. Si enim apostema est magnum, & in aliquo nobiliũ membrorum, sicut in cerebro aut in epate, aut in stomacho, magna & fortis est mutatio. Si paruum, & in manu, siue pede, sequitur contrarium.

De pulsibus cerebri passiones portendentibus. Cap. IX.

CVm ad posse nostrum de generibus tractauerimus apostematum, & sufficienter dixerimus de diuersitatibus pulsuum suorum, oportet subsequi tractatum de pulsibus in quibuslibet membris ab alijs morbis nascentibus. Morbi in corporum membris sunt multi. Sed tamen pulsum faciẽtes aliqui sibi inuicem sunt similes, aut quia morbi specietenus sibi similantur, aut in causis, aut in membrorum substantijs. Vnde ad breuiandus est tractatus cum per quosdam horum pulsus aliorum morborum cognoscantur. Incipiendum ergo à morbis in membris nascentibus animatis, siue in cerebro, & procedentibus ab ipso. Dicendum est etiam quæ per ipsa pulsuum fit mutatio. Morbi in cerebro nascentes, aut phrenesis, aut mania, aut lethargia, uel quasi excitatio somni, congelatio, epilepsia, apoplexia, spasmus membrorum, mollities. Phrenesis est apostema intra cerebri pelliculas. Quarum natura est neruosa, paruum faciens pulsum, spissum, fortem, & sensui quasi à loco suo se moueat apparentes. Eius durities propter apostematum est distensiones. In neruosis enim membris est. Paruitas propter duritiem dilatationi inconuenientem. Spissitudo ut refrigeretur calor. Fortitudo, quia in his morbis uirtus est fortior, Vnde quidam morbidi in his infirmitatibus subito eriguntur & percussores

cussores & garrientes efficiuntur. Quod ex corruptione mentis consequit. Diuersitas fit ex inconuenienti dilatatione organi, causa duritiei & distensionis, & fortitudine uirtutis. Vnde fit, ut pars dilatet, pars uero non. Apparet tamen sensui, quasi à loco suo iusum, susumue moueri. Quando autem morbus ex colericis est humoribus, fit pulsus tremebundus, ex causa quam antea diximus. Hoc autem maxime si humiditates sint siccę, augmentatur em̃ durities organi. Interdumq; pulsus reddit magnus in morbo huiusmodi. Quod contingit cum apostema paruum sit, nec ipsum ostendant pelliculæ cerebri, aut cum humores sint phlegmatici, nec permittant uirtutem dilatari. Aliquando in hoc morbo dilatatio, uelocior est quam constrictio, & constrictio uelocior quàm dilatatio. Cuius rei causa est, quia apostema calidum in pelliculis est cerebri, & continue febres, febres ex putredinibus sunt humorum, quas apostema facit cum calefiunt. Dilatatio autẽ est uelocior cum plurimus sit calor, quia aër trahit necessario in calore cordis refrigerãdo, & constrictio tardior, ut aëris frigiditas in corde sit abundantior. Cum uero humores sint plures cõstrictio uelocior est, & dilatatio tardior. Quod fit ex necessitate putredinis fumosorum humorum expellente. Vocat autẽ hic pulsus constrictiuus. Qui in omnibus est febribus ex putredine nascentibus. Cum enim calor putredinibus sit maior dilatatio fit uelocior quàm cõstrictio, ut pulsus in dilatationis suæ in initio sit festinantior. Quod fit ex supradictis causis, huiusmodi sunt pulsus in phrenesi. In maniosis & melãcholicis sunt plurimi. Lethargicis & mente constipatis pulsus sunt magni, debiles, molles, tardi, atq; rari, diuersitate æstuosi. Quod ita est, quia phlegmatici humores in cerebro sunt nascentes, aut de alijs membris ad ipsum currẽtes, cerebrum quoq; humidum est membrum. Vnde fit necesse pulsus molliores sint. Phlegma in his morbis putrescit, & febres non fortes facit. Vnde pulsus oportet maior sit, qui ex nimia humiditate est debilis, ex defectione uero uirtutis, cum humiditate diuersitas est æstuosa. Quia enim humores sunt frigidi, pulsus tardescit & rarescit. Galenus dixit, aliquando in hoc morbo pulsus duplicis est percussionis. Quod consequitur cum humores in cerebro augmentent. Quibus eius pelliculæ distendunt, & organa indurantur, & à motu suo tempestiuo pulsus ad duas percussiões mouet. Morbus qui coma græce appellatur, latine uero quasi expergefactio à somno dicit, qui à phrenesi & lethargia diuersat inter phreneticum & lethargicum mediocrem habebit pulsum. Assimilat aũt interdum phrenetico, sed maior est & mollior propter phlegmatis humores in cerebro. Qui in uelocitate & spissitudine est mediocris, neq; tremebundus sit. Tremor enim pulsus in maniosis & phreneticis, ex siccitate contingit. Pulsus in congelatione qui morbus in cerebro est ex constipatione, & in uentriculis puppis ex humoribus frigidis & siccis, similis est lethargicis, sed tamen

durior

durior & fortior, & minus diuersior. Quod ex siccitate contingit, humiditas enim uirtutes organorum emollit. Diuersitas autem semper sequit defectionem. In hoc uero morbo pulsus tactu est calidus. Apoplexia & epilepsia ex cōstipationibus uentriculorū cerebri nascunt, & hoc ex crasso phlegmate, unde regitiua & motiua uirtutes patiuntur, secundum quod in subsequenti libro dicturi sumus. Hi utriq; morbi pulsum sui in initio faciunt tetinosum ex distensionibus pellicularum cerebri, quæ multitudinem collegerunt humorum. Pulsus autem non naturalibus suis qualitatibus mutant, nisi quod tetinosi efficiunt. Sed cum morbi augmentant & confortant, pulsum tardum & defectum faciunt, & ex defectione uirtutis rarum. Quæ si nimium deficiat, in spissitudinem pulsum mutat, & à spissitudine in uermiculosum, à uermiculoso in formiculosum. Spasmus, quia nerui ex constrictione, & ad se inuicem coadunatione patiunt, & extremitatibus suis contrahūtur distendit arterias, & ut non perfecte dilatare ualeat indurat. Vnde pulsus quasi tremens efficit, & tamen non tremit, sed salit potius. Qui cum dilatetur, sagittę circumeunti assimilatur. Cum uero constringit, quasi in sui fundamentum relabitur, ut in dilatatione quasi magnus, & ex duritie quasi fortis uident. Sed non est, quia inter magnum mediocris fit & paruum, & inter fortem & debilem. Mediocritas tamen sua non apparet tremoris causa. Hic est in spasmo pulsus, cum omnes organorum partes æqualiter distēduntur. Cum autem non, sed pars multum, pars uero parum extendit, diuersus quasi erratus reddit, inter uelocem & tardum medius. Membrorū mollicies, & paralysis, solent ex constipationibus incipientis nucha fieri, aut etiam nerui ad patiens membrum uenientis, cum prout oportet uirtus trāsire non possit. Hi morbi pulsum faciunt paruum, & defectum. Augmentati rarum & tardum, cum plus confortent spissum, sed non æqualiter reddunt. Post multas enim percussiones raras, una, duęue fiunt spissæ. Vnde Galenus hunc pulsum uocat spissum, atq; rarum. Hi sunt pulsus qui ex cerebri & suorum neruorum morbis nascuntur. Rigores autem febrium, attinent morbis neruorum. In quibus pulsus quasi in fundum relabunt, cum organa ab extremitatibus suis ad centrum colligant. Hoc contingit quia calor naturalis in interiora fugit corporis. Sufficit nobis dixisse de pulsibus cerebri, & animatorum aliorum membrorū, morbos significantibus. Oportet item dicamus quid significent pulsus membrorū pectoris, & spiritualiū sibi attinentium, siue synanchiam, seu anhelitum, peripneumoniā, siue pleuresin, empyicam, seu phthisin.

De pulsibus paßiones instrumentcrum ostendentibus. Cap. X.

SYnanchia est in lacertis gutturis calidum apostema, lacerti sicut diximus diuersis ex substantijs componunt. Superiora enim carnosa, inferiora neruosa atq; cordosa. Vnde fit ut cum apostema in parte fit neruosa

neruosa, pulsum tetinosum facit durum, & serratum, paruum atque spissum. Sicut alibi iam diximus de neruosis apostematibus. Si in carnosa parte sit, pulsus magnus, & æstuosus fit. Qui si est mollior & æstuosior, nuntiat peripneumoniam. Si enim materia apostematis in carnosa abundet parte, neque ibi diu morari possit, infirmitas in pulmonem traducta peripneumoniā facit. Si pulsus sit durior, & augmentetur tetinatio, & serraturę diuersitas. Futurum spasmum nunciat. Quia apostemate crescente patitur neruus, & ex neruis cerebrum propter colligantiam neruorum ad ipsum, ideoque spasmus necesse est concreetur. Quod si apostema nimium excreuerit ut infirmus inde possit suffocari, & pene periclitari, pulsus paruus & rarus erit. Si uirtus nimium deficiat, pulsus est durus, & hoc contingit cum mors iam prope sit. Anhelitus nascitur ex canalium pulmonis constipationibus de crasso phlegmate faciens pulsum diuersum & inordinatū. Humores uirtutem superantes, pulsum faciunt paruum & debilem. Virtute uero humores superante, pulsus fit quasi magnus & fortis. Cum autem morbi mediocriter confortentur, pulsus est spissus. Si augmentetur ut infirmus penè suffocetur, in raritatem mutatur, ex congelatione caloris naturalis. Virtus deficiens durum facit pulsum. In peripneumonia pulsus erit sicut in lethargia. In magnitudine, mollitie, & æstuositas in lethargia, ex humiditate est phlegmatis, quod causa est lethargiæ. In peripneumonia maior diuersitas & æstuositas propter mollitiē substantiæ cerebri membri, & calore apostematis, & tetinositate sui. Aliquando autē in hoc pulsu succedit diuersitas duplicis percussionis, quod ex magnitudine fit apostematis, & forti tetinositate substantiæ pulmonis, unde pelliculæ eius & substantiæ organorum sustenduntur. In uirtute, & defectione, uelocitate quoque & spissitudine, pulsum debilem necesse est esse, & periculo morbi, & molestatione naturæ. Vnde aliquando in pulsu isto una superflua aut minus est percussio. Si enim uirtutem superet infirmitas, inter duas uel tres una est superflua. Si uero superetur, cōtrarium consequitur. Hanc quoque peripneumoniam alia sequuntur accidentia. Febris scilicet acuta ex materiæ apostematis putredine, & uicinitate eius à corde. Constipatio mentis sequitur, & colligantia cerebri ad pulmonem in hac passione. Si autem fortior sit febris, pulsum uelocem & spissum facit. Pleuresis est apostema in pelliculis costarum quę neruosę sunt. Hęc facit pulsum durū, diuersum, & serratum. Quod ut diximus ex apostemate in neruis consequitur. Quia uero hunc morbum semper fortis sequitur febris, pulsum magnū necesse est esse. Propter duritiem ergo organorum uelocem & spissum, ut sicut magnus ad aërem sufficiat trahendum. Pleuresis autem ex colera rubea nascitur, aut ex sanguine. Aliquando etiam ex phlegmate, & hoc rarissime. Subtiles enim pelliculæ, non crassos humores sed subtiles uidentur recipere. Si ergo ex colera sit rubea, pulsum facit spississimū. Si uero ex sanguine mediocrem. Si ex phleg

Bb mate

mate paruum. Vnde oportet intelligi materiã morbi ex qualitate spissitudi nis, & quæ accidentia nuntiet futura. Si enim pulsus est spissimus, aut peri pneumoniam, aut defectionem nuntiat nimiã, aut syncopis, quia cum mate ria colerica sit rubea, ex subtilitate & uelocitate sua est instabilis. Si ergo cur rat in pulmonem, in peripneumoniam se mutat. Si in cor, aut in syncopim se mutabit, aut in defectionem nimiam. Hoc autem fit ex uicinitate cordis, & pulmonis ad loca morbi. Quod si spissitudo sit parua, aut cõstipationem mentis, aut apoplexiam aut alienationem futuram nuntiat. Spissitudinis em̃ paruitas, phlegmatis materiam demõstrat. Cum autem fumus frigidus & humidus cerebrum ascendit. Hos morbos necesse est faciat. Iterum diuersi tas serrata, futuram salutem uel periculum nuntiat. Quia si debilis sit parua uelocitatem sanitatis significat. Paruitatem enim & debilitatem apostema tis demonstrat. Si uero hæc serratura fortis est & multa, diuturnitatẽ mor bi nuntiat. Quod si uirtus infirmi peruasit & debilis, uelocitas significatur mortis. Si autem fortis sanitatem, post longum tamen tempus portendit. Aut cum dissolutione & destructione materiẹ, aut eiusdem purgatione, aut in alia membra mutatione. Sicut si in pectoris mutet concauitate, & tunc empyima uocat absolute. Aut si in pulmone & uulnera facit, atq; uocatur phthisis. Huiusmodi est pulsus quem pleuresis facit, & talis eius diuersitas & quæ eam sequunt accidentia. Empyima quod pectoris & pulmonis pu tridus est screatus, & phthisis uocat. In finem calidi uenit apostematis quod est in membris pectoris. Hic morbus pulsum facit durissimum, & serratis simum, uelocem quoq; atque spissum. Si uero materia in putredinem mu tetur, à natura quandoq; digeritur & emittitur. Aliquando uero inde na tura ipsa patitur, unde pulsum facit latum, mollem, debilem, atq; rarum. Latitudo fit propter humectationẽ materiæ in mẽbris. Debilitas ex inani tione est subita. Raritas fit ex magno desiderio trahendi aëris. Phthisis id est, consumptio & exiccatio membrorum corporis. Est generaliter tri formis. Aut enim ex calido apostemate pectoris, unde cor ex uicinitate ca lefit, & humiditas eius exiccatur, & similiter arteriæ, unde pectoris funda menta desiccantur, aut ex syncopi quæ acutam sequitur febrem, in qua necesse est medico uinum dare infirmo, uinum enim aufert syncopin, & cor exiccat, & inde omnia patiuntur membrorum fundamenta, aut ex ma la complexione calida uel sicca in toto corpore. In qua infirmitate medico est necesse, aut aquam frigidissimam, aut similem cibum dare, unde sicci tas permanet ex necessitate. Calor enim in frigiditatem mutatur, & per hæc humectatio corporis substantialis exiccatur, fitq; quasi decrepitum corpus. Vnde hoc phthisis genus uocatur senectus. Quorum trium unum quodque & pulsum habet proprium, & omnia uniuersale unum. Primum enim

enim genus facit pulſum debilem, paruum atq; durum. Debilitas eius, quia deficit ex longo tempore uirtus, quę inter initium apoſtematis, & calefactionem cordis. Paruitas eius ex defectione eſt uirtutis in dilatandis organis. Durities ex deſiccatione totius corporis eſt. Velox & ſpiſſus, id eſt, propter calorem. Secundum genus priori aſſimilatur in pulſu. Sed tamen minus eſt uelox & ſpiſſus. Quia ſiccitas huius generis, maior eſt quãtitate caloris. Vnde aliquando aufertur calor, & permanet ſiccitas. Genus tertium priori eſt in pulſu aſſimilandum, ſcilicet in paruitate, & debilitate, & duritie. In hoc enim genere non eſt caliditas, ſed frigiditas & ſiccitas. Hæc ſunt pulſuũ genera phthiſi attinentia. Pulſus uero in his tribus uniuerſalis, ille eſt qui uulgo uocatur immutabilis. Hic quoq; uocatur phthiſicus, paruus, debilis, & durus, atq; ſpiſſus. Sed tamen tertium genus in frigiditate caret ſpiſſitudine, & pulſum facit caudam ſoricinam uocatum ex uirtutis defectione, qui in una eſt percuſſione, aut in multis. Eſt & in hoc pulſus quem inclinatum uocauimus, cuius ſubtilis eſt utraq; extremitas, & in medio craſſitas, ſicut iam diximus in pulſuum generibus. Hoc enim genus ex defectione uirtutis naſcitur, quæ pulſus extremitatem brachio attinentẽ non poteſt leuare propter carnis grauitatem. Neq; ad manum pertingit extremitatem propter defectionem. Iſta ſunt pulſuum genera quæ ad pectoris pertinent membra.

De pulſibus inſtrumentorum cibalium patientibus. Cap. XI.

MOrborum in cibalibus membris naſcentium, quidam in primo digerentibus ſicut ſtomacho, & in inteſtinis naſcunt̃, aut in ſecundo ſicut epate, aut in tertio digerentibus, ſicut corporis mẽbris omnibus. In ſtomacho apoſtema naſcitur calidũ ſeu frigidũ. Quod cõſequitur cum in ſtomacho humorũ curſus aut colericus eſt, aut ſanguinolentus, aut phlegmaticus, aut melancholicus. Aliquando tantum hi humores ſtomacho decurrentes, non apoſtema faciunt, ſed quemlibet alium morbum, ſicut dolorem, ſiue ſingultum, anguſtiam, ſiue faſtidium, abominationem, uomitum, nimium deſiderium ad cibum ſiue potum, & econtrario. Ad malos quoq; cibos deſiderium, qui malas quantitates faciunt. Quas dicemus cum morbos interiores tetigerimus. Pulſus horum uniuerſalis accidẽtium paruus eſt & debilis. Quod ex grauitate cõtingit uirtutis, & diſſolutiõe ſui. Proprius uniuſcuiuſq; accidentis eſt talis. Si apoſtema inquam in ore ſtomachi eſt calidum, pulſum facit tetinoſum, durum, ſerratum, atq; ſpiſſum. Tetinoſum, quia os ſtomachi eſt neruoſum. Et quia in hoc morbo defecta eſt uirtus, debilis eſt pulſus. Quæ defectio ſi perlongatur, fit pulſus tardus. Si autem os ſtomachi apoſtema frigidum habuerit, pulſum durum, debilem quoq; & rarum facit. Si uero os ſtomachi puncturam, aut anguſtiam patit̃, abominationem, aut quęlibet alia accidentia à pungentibus humoribus na

scentia, pulsum facit paruum, debilem, atq; spissum, propter calorem refocilandum. Aliquando uero si humores sint frigidi, tardum. Sicq; morbificet propter nimios humores uirtutem grauantes, aut propter chimos multos & crassos, & sine febribus in initio horũ accidentium, rarũ patitur pulsum. Si autẽ angustia uel singultus augmẽtantur, uel confortant, & hęc ex colericis sint humoribus pulsus fit uermiculosus. Si uero ex plenitudine fit frigidorũ humorum, morbus sicut est bolismus, pulsum facit rarum, paruũ atq; debilem. Diuersitas sua in percussione est una, & in parte uicina, ut tangens sub digitis, & organica substantia arenã putet esse. Huiusmodi pulsus os stomachi ex morbis patitur. Idemq; patiuntur qui pharmacia utunt. In initio eñ acceptæ potionis cũ iã in stomacho potio quiescit, & humores sibi similes ex sui appetitiua uirtute contrahit, & in intestina eijcit, & item extra ab intestinis, pulsus inquam cum humores hi adhuc in stomacho sint, nec extra exierint, latus est & debilis. Latus ex humectatiõe humorum qui in stomacho sunt, & substantias organicas emolliunt. Debilitas est huius propter grauitatem uirtutis ex humoribus. Si autem purgatio potionis inceperit, & angustia atq; conturbatio uirtutis assit, fit pulsus diuersus & inordinatus. Si autẽ solutio aliquantulum fit leuior, inordinata diuersitas, fit ordinata. Expleta purgatione, & in priorem statum uirtute redeũte, fit pulsus magnus & compositus. Si uero purgatio augmentetur, & complexio acuatur, pulsus erit spissus, & diuersus, & si stomachus pũcturam, pulsus est spississimus & defectissimus. Si autem purgatio augmentata syncopin, id est, defectionem faciat, pulsus fiet uermiculosus. Purgatione usq; ad spasmum uel singultum deueniente, pulsus erit tremulus. Si autem catharticum nõ secundum quod oportet operet, pulsus erit debilis & paruus ex uirtutis grauitatibus. Si uero catharticum humores ab inferioribus corporis cõtrahat ad stomachum, siue quodlibet intestinum, & inde non egreditur uirtus grauatur, & pulsus fit diuersus, inordinatus, & latus, & æstuosus, ex coadunatis humoribus organa humectantibus, huiusmodi est pulsus eorũ, qui pharmaciam accipiunt. Itidem patiuntur qui potionem uomitus accipiunt sicut est elleborum. In initio enim pulsus debilis est atq; latus. Qui cum purgetur quantum oportet, pulsus maior fit quam cum biberet. Si autem bibens elleborum suffocationem patiatur, pulsus erit paruus, debilis & spissus. In epate, id est, in secunda digestione, cum ex mala deficiat complexione, hi morbi nascuntur proprie icteritia, hydropitia, & alij morbi. Hydropisis triplex est, hydrops, tympania, hyposarca. Hydrops facit pulsum paruũ, atq; spissum, quasi durum, & tetinosum. Paruus fit ex grauitate uirtutis. Spissus ex defectiõe. Durus ex siphac tetinositate. Tympania facit uelocem spissum, atq; durum. Spissitas ex uirtutis est defectione. Durities, quia hic

morbus

morbus à siccitate nascitur. Hyposarca latum facit pulsum, mollem, & æstuosum. Quod contingit quia hoc genus morbi ex nimia humiditate fit paruum pulsum, spissum & durum facit, neq; est debilis. Morbi qui nascuntur in toto corpore propter corruptionem digestionis tertiæ, sunt elephantia quæ pulsum facit paruum, debilem, & spissum, paruũ, & defectum, quia hic morbus ex grauissimis nascit̃ humoribus. Morphea pulsum facit latũ, mollem, atq; tardum, ex frigiditate & humectatione phlegmatum. Oportet autem intelligas ex similitudine scriptorum, non scripta. Sufficit quod diximus de pulsibus & eorum significationibus.

De uniuersali disputatione significationis urinarum. Cap. XII.

IN quibusdam locis præcedentium librorum, urinam diximus sanguinis esse colamentum. Hic autem sanguis in renibus discernitur, aut post cibi digestionem, atq; à concaua uena egressione colatur. Vnde postea renum est officium sibi trahere ipsum sanguinis colamentum, & tamdiu tenere quoadusq; partem sanguinis in nutrimentum distribuat sibi, aquam uero in uesicam traijciat, per duas scilicet uias nomen scalæ ab anatomicis sortitas, eo quod quidam urinæ descensus ibi fiat. Quod fit ut urina duarũ rerum tantum significatiua sit generaliter, aut qualitatum epatis, & uenarum proprie, & corporis etiã ex horum affinitate, aut passionum in instrumentis ipsius urinæ contentarum, sicut renibus uesica, & in eiusdem urinæ uia, qua nomen scalæ diximus habere. Significationes autem urinæ in uenis & epate in ipsius uidentur albedine & subtilitate. Quibus significatur cibus sumptus plusquam digeratur. Huiusmodi enim urina defectionem epatis in digestione significat, & uenarum constipationem. Ex epatis etiam & uenarum affinitate, morbi per urinam significantur in corpore, sicut in febribus est uidere. Quæ si ex humorum sint putredinibus urinæ albedine & subtilitate cruditas & indigestio significantur. In ephemeri uero econtrario. Secundũ quod dicturi sumus in subseq̃tibus cũ de febribus disputauerimus. Significatio item instrumentis urinæ, in squamulis uidetur & sanie. Vnde uuluam intelliguntur renum & uesicæ, uiarum quoq; ipsius urinæ, uel uirgæ, uel fœminę naturæ. Similiter si arena uel lapides uideantur in urina significantur egredi à uesica. Huiusmodi est urinæ significatio circa mẽbra supradicta. Sed aliorum membrorum infirmitas non adeo significant̃ in urina. Neq; enim firmiter in ea certificantur morbi pectoris, pulmonis, seu cerebri. Si ergo uis fieri per urinam certus, oportet infirmo præcipiat̃ ut in uase uitreo albo, claro & magno colligatur postq̃ à longiori somno fuerit expergefactus, & antequam aqua bibatur, & cum cibus fuerit digestus & à stomacho & subtili intestino iam ut descẽdat egressus. Non autem colligat cum esuriat uel sitiat, & oportet post quam in uase fuerit collecta, aliquandiu in loco quodam conquiescat, ut in fundum uasis hypostasis descen

 dat.

dat. Quę omnia iccirco fiunt ne intentio oberret medicorum. Si enim uas fuerit album atq; clarum, apparet urina alba & clara secundum esse uasis. Quod si magnum fuerit, urinam totam continebit. Vnde melius certificat medicus cum in extremitate urinæ, talis hypostasis quæ non prius exierit, egrediatur. Post somnum autem longiorem oportet colligat, ut cibus perfecte digestus in sanguinem perfectiorem mutatur. Ante aquæ potū, quia aqua urinę mutat colorem ante cibum, ne cum colera ad digerandū cibum redeat, urina non secundum quod colerata exeat, aliquando enim exit alba & ita medicum ludificat. Non famelicum neq; sitibundū cōueniat esse ęgrū quia fame, siti, urina solet colorari. Ex his enim coleram, certum est augmētari. Hæc ad prælibandum fuerunt necessaria, ne improuisus medicus deuiet in horum ignorantia, & econtra quod necesse sit infirmum regat.

De qualitatibus cognoscendis colorum urinæ & diuisionibus, & quid per eas significetur. Cap. XIII.

OMnis significatio urinæ, aut ex hypostasi, aut ex liquore. Liquor aut in colorem, aut in sui diuiditur essentiam. Color qualitates humorum denotat digestibilium. Qui in sex diuiditur, in album, citrinum, igneum, croceum, rubeum, & qui uocatur alithinum nigrum. Albedo aut ex nimio est phlegmate, aut ex colerę sublatione. Citrinitas ex parua consequitur colera. Igneus color contingit cum quantitas colerę citrinitatem excesserit. Croceus in colera igneum excedit. In rufitate sanguinis commiscetur urinæ. Aliquando etiam urina in hunc colorem mutatur non ex sanguinis commixtione, sed ex nimio dolore, sicut iliorum, aut podagræ, aurium quoq; siue similium. Aliquando rursus color idem consequitur, cum corpus alchana tingitur exterius, & cum uirtus per poros corporis penetrat ut in urinæ ueniat uasa, & eam tingat. Idem etiam contingit, crocum comedentibus, aut cassiam fistulam accipientibus. Sed tamen crocus claro, cassia fistula rubore tingit liuido. Vnde non de urina rubea erit ilico iudicandum, donec de eius odore fuerit per sensum. Quæ si fœtuerit, humores intelliguntur putridi, & cum eis febris. Si autem non ita fuerit, oportet inquiri si prædicta tinxerint. Hæc autem inquirantur, ne si erremus curandis noceamus. Vrina uero nigra, aut frigiditatem nimiam denotat, aut calorem, & nimiam incensionem. Differunt autem frigida & calida urina, quia calida in primis est ruffa, postea liuida, deinde nigra, sicut uidemus in icteritia. Aliquando tamen nigrescit urina ex commixtione melancholica. Frigida, in initio est alba, post liuida, deinceps nigra. Citrinus uero color, in omnibus his est laudabilior, Niger, & subtilis peior.

De signi

De significationibus liquorum urinæ. Cap. XIIII.

Liquor essentialis in tria uidetur diuidi, aut enim crassa & subtilis, aut medius. Subtilis fastidium significatur, quod ex defectione digestionis consequitur. Forti enim digestionem, & urinam, & cæteros humores corporis necesse est crassescere. Item ex liquoris subtilitate monstratur constipatio esse. Si enim uiæ constrictæ fuerint, dum humores colent subtilitas eliquatur, eorum uero crassitudo intus remanet. Crassitudo ergo significat digestionem, uel humorum coctionē, aut crassorum humorum cum urina cōmixtionem. Vnde fit ut urina in pueris subtilis, peior sit quam in iuuenibus. Vrina enim pueris naturaliter crassa est ex eorum cōplexione humida, & calore nimio & forti. Cum ergo urina naturam suam exeat est pessima. In iuuenibus consequitur econtra. Vrina enim eorum est subtilis ex uirtute coleræ in eis abundante. Moderatio liquoris in urina, temperamentū humorum in quantitate, & in qualitate, & eorū coctionem significat. Vnaquæq; autem harum urina subtilis inquam atq; crassa, in duo diuiditur. Aut enim subtilis exit, quod significat, quia nondum concoquere incœperit, natura humores illos qui morborum sunt materia, aut subtilis egrediens, & postea crassescens, significat humores incœpisse concoqui à natura, quia ut supra dixi morborū sunt materia. Crassa similiter aut crassa exit, ut in crassitudine permaneat, aut cū crassa exeat, subtiliatur postea. Sed crassa exiens, & in sua crassitudine permanens, humorū significat ebullitionē in augmento uel in statu existentem. Quod semper sequitur urinam in initio subtilem, postea uero crassam maxime si post paruū tempus hypostasis in fundū descenderit. Si autem in initio morbi urina crassa fuerit, & sic crassa permanserit, perditionem infirmi portendit. Crassitudo enim sua ex pollutis humoribus cum colore igneo. Item quod designat defectionem naturæ in humorum decoctione, & eorundem diuisione. Si uero urina cum crassitudine sua globosa est uel iumentina, dolorem capitis prẹteritum, præsentem, aut futurum, denuntiat. Calor em̄ non naturalis cum in crassa operetur materia, crassam uentositatem generat. Crassæ enim uentositati calor coniunctus cito caput ascendit. Vrina exiens crassa, post tamen subtilanda, atq; clarificanda, aut natura incipiente digerere morbū significat, cuius ebullitio atq; feruor iam sint mitigata. Quod contingit cum paruo post tempore hypostasis in fundum descenderit, aut defectionem naturẹ portendit quæ in morbi digestione incœpta defecerit. Si autem urina in principio morbi crassa incipit subtiliari postea, diuturnitatem morbi significat, sicut Hippocrates testatur in epidimia. Si urina inquit crassitudine sua incœperit subtiliari die 29. necesse est expectari creticum diem 40. Vnusquisq; ergo color urinæ cū suo liquore qualitates suas demonstrat in corpore. Sicuti si urina alba subtilis fit & clara, in sanis natura ostẹndit defectionem propter frigidam com-

plexio-

plexionem,utpote in senibus,& frigidæ naturæ uidemus hominibus,& itē fastidium ex multa ingluuie. In morbidis quoq; res monstrat pessimas,& in pessimitate diuersas.Qui morbi si fuerint diuturni, urina ista materiam unde morbi sunt neq; coctam neque digestam esse significat, sicut uidemus in quartanis febribus, & in paralysi,epilepsia quoq; & similibus.Quæ urina si in ægritudine fiat acuta, ut in causon, neq; infirmus alienat̃ à mente, futura phrenesis significatur. Colera enim ad cerebrum ascendisse denuntiat̃. Si autem infirmus à mente desipuerit, perditio subsignificatur ipsius infirmi.Cum enim colera cerebrum ascēderit,portendit urina quia ipsa ipsum combusserit. Si autem hæc eadem urina cum significatione altera fuerit pessima,mortem proculdubio signat. Quæ si in die apparuerit 4. ante diē 7. moriet̃ infirmus,maxime si sibi defecerit uirtus.Quod si significatio alia non multū fuerit pessima in nono die infirmus expectat̃ moriturus. Cōtingit tamen aliquando licet raro, ut si uirtus cum alia bona significatione affuerit post longum tempus infirmitatis cum apostemate, aut cum nimium forti euadit purgatione.Si qui uero sine qualibet horum duorū liberentur, morbus recidiuus prior peiore futurus assignatur. Et si post crisin hæc urina in ægritudine apparuerit acuta,citam recidiuitatem significat. Et item nimium calorem renibus ostendit insistentem.Qui morbus diabeta uocat̃, huius enim morbidi urina in colore est & liquore sicut aqua.Quia aqua ebibita sine mora egreditur aliqua, ut in epate tingi nequeat. Interdum etiam habentes lapidem,uel stranguriam,hanc eādem habent urinam. Item sicut iam diximus significat constipationē,uel nimiæ aquæ ebibitionem,aut assiduam minutionem. Vnde oportet infirmus inquirat̃ ne medicus in iudicio fallatur. Vrina alba & crassa,humores crassos & phlegmaticos signat in uenis esse adunatos à natura purgandos,& cum urina emittendos. Quæ si talis fuerit in ægritudine acuta,in qua suspicandum sit apostema, liberabitur à suspitione apostematis infirmus,maxime si hæc urina in cretica die appareat.Quod si sicut sperma fiat,liberātur ab infirmitate intestina maxime frigida. Vrina autem citrina & clara significat naturam nequiuisse digerere morbi materiam propter defectionem suam. Vnde incipit eam emittere coloratam,mutans eam in citrinam.Natura enim primū incipit digerere colorata,post uero emittit liuida.Quæ cum fiant citrina sicut poma citrina,& clara,salutem significat morbi,sed tamen post paruam longinquitatem tēporis. Si autem liquor fuerit temperatus, uelocitas salutis, & ablatio infirmitatis significantur. Est & citrina urina cuius liquor sicut oleagenus, quia liquor & color assimilantur oleo.Est item parum citrina,sed liquor eius sicut oleum uel mel.Quæ omnia sunt pessima, & perditionem significantia.Dissolutio enim pinguedinis significatur esse in uisceribus maxime si urina in quantitate sit multa.Si enim parua,infirmum non cito periturum denuntiat.

nuntiat. Similiter urina in qua desuper pinguedo imminet. Nebula dissolutio pinguedinis in renibus propter complexionem malam & acutam calidam designatur. Vrina autem ignea & clara, naturam in colore ostendit operam esse perfecte, sed nondum in liquore operari incepisse. Igneus enim color, nunquam liquori conuenit crasso. Vrina autē rubea si subtilis sit uel clara, materiam morbi non incepisse digeri, præsertim si in illa qualitate lō go moretur tempore, aut paruitatem materiæ, & eiusdem absconsionem in interiori corpore, sicut pati uidemus iuuenes ieiunantes, aut etiam nimium calorem portendit, in corpore interiori, sicut patiuntur in febribus tertianis, aut etiam nimias uigilias, & tristitias nimium calefacientes corpora. Impossibile est autem hanc urinā liquidam atq; claram crasso liquori esse cō mixtam. Crassitudine enim liquoris, materia morbi designatur esse digestibilis. In claritate uero est econtrario. Vrina rubicundissima uel alithina, impossibile est cum claro & subtili liquore conueniat. Rubor enim eius ex sanguine esse significatur. Sanguis uero perfectam digestionem significat, quę urinam & alios humores necesse est crassescat. Huius urinæ significatio uniuersalis, abundantia est sanguinis, & morbi sanguinolenti. Secundum diuisionem partium in febribus significat̃ sinochon. Quę si à principio morbi multa & crassa fuerit, neq; se clarificauerit, apostema calidum epatis ex sanguine humoribus crudis cōmixto portendit. Ergo eius rubor ex sanguinis est colamento. Crassitudo ex cruditate humorum. Hæc uero urina si cū qualibet salubri significatione ueniat, salutem post morbi diuturnitatem demonstrat. Sed si significatio affuerit periculosa, periculum post longum tē pus tamen significat. Si autem infirma urina, 20. die fuerit rubicunda, crisis diem 40. expectat. Huiusmodi significatio est urinæ rubicundæ & crassæ. Vrina autem nigra si ab initio morbi non fuerit subtilis, mortem procul dubio ostendit, maxime si eius nigredo ex nimia fuerit combustione, uel frigiditate, & ex caloris naturalis extinctione, uel uirtutis digestibilis defectione. Quæ omnia mortem sunt significantia. Vrina nigra & crassa, aut nimium frigus dominari denuntiat, sicut uidemus in quibus calor naturalis extinguitur, & congelatur, aut incensionem sanguinis significat, sicut perspicimus in his qui nimiam caliditatem sentiūt in interiora corporis, aut purgationem colerę nigrę demonstrat, sicut uidemus in declinandis quartanis febribus, & maniæ sublationibus, quia horum duorum morborū terminus cum coleræ nigrę est per urinam purgationibus. Hoc idem est uidere cū cōstipationē sanguinis in partu patiunt̃ fœminę. Saluant̃ eñ cū urina nimia & crassa. Cum eñ puer intra matricē sanguine puro nutriat̃ & claro, post partū niger intus remanet & turbidus, ita dico si cōstipet̃, unde fœminę pessimus generat̃ morbus. Cuius terminus cū nigra & nimia atq; crassa

immineturina. Vbi ergo præter iſta urina nigra fuerit atq; craſſa, peſſimitatem ſignificat.

De ſignificationibus hypoſtaſis. Cap. XV.

HYpoſtaſis in tres diuidit̃ partes, eſt em̃ nebuloſa quæ in ſummitate uaſis apparet, eſt & alia in medio uaſis ſuſpenſa, tertia quæ cum deſcendat uaſis petit ima. Quarũ unaquęq; aut diuerſa eſt in colore utpote albedine, nigredine, uel ruffitate, ſiue liuiditate, aut informa uelut i leni diſſociata, uel ſimile aſſimilandi, uel craſſiore ſimilia, ſiue furfurea, ſeu ſcintillata, aut arenoſa, aut orobi forma, aut in ſanguine ſiue ſanie. Nebula uentoſitatem craſſam ſignificat, quę morbi materiam ſurſum portat, & incipientem digerere naturam deſignat. Vnde Hippocrates. Si inquit nebula die quarta appareat, criſis erit in ſeptima. Suſpenſa, mediocritatem digeſtionis intimat, & uentoſitatem ſurſum leuatam cito diſſoluendam nuntiat. Hypoſtaſis petens ima ſi ſit alba, digeſtionem perfectam ſignificat, & uentoſitatem à calore naturali diſſolutam. Quod tamen contingit ſi alba & lenis, & ęqualis omni tempore morbi fuerit. Color autem urinę citrinus. Si ergo una die apparuerint talia, altero uero talia qui uiderit, defectionē uirtutis intelligere poterit, quæ aliquãdo in digeſtione deficit. Hypoſtaſis quoque lenis & alba, ſed diſiuncta, naturam pigreſcere monſtrat, in morbi materia perfecte digerenda, & uentoſitatem ibi creatam quę digeſtibilem naturæ diſſipat & diſſoluit materiam. Hypoſtaſis ergo diſiuncta peior eſt leni in tempore patenti & occulenti. Peior quoq; erit ſi in toto tempore morbi apparuerit, quia multam uentoſitatem oſtendit, quam natura diſſoluere nequit. Vnde conſtat quod ſit peſſima. Hippocrates in epidemia: Cuiuſdam inquit ęgri hypoſtaſis die octaua apparuit. Quod quidam eum in urina criticum putant de die octogeſima. Hypoſtaſis aũt fuit & in fundo, atq; lenis, cuius cum ſubſequeretur terminus, infirmitatem euaſit infirmus. Alterius autem hypoſtaſis apparuit alba die decima, & in fundo, ſed diſiũcta, mortuus q; eſt die altero. Oportet ergo intelligas, quia hypoſtaſis lenis & alba in fundo quoq; atq; iuncta, omnibus eſt pręferenda, & ſalutis & digeſtionis eſt ſignificatiua. Quod tamen contingit, cum in fundo iuncta & quieta ſubſederit. Qua propter Hippocrates dixit, hypoſtaſis alba & lenis, ſi quarta die in fundo apparuerit, criſis die ſeptima futura erit. Iterum ipſe dixit alibi: Si urinę hypoſtaſis multa & lenis, & in fundo apparuerit, in alienatis mente febres habentibus, poſt capillorum occaſus, reuocatio mentis ſignificatur. Morbi enim materia cerebrum aſcendit in infirmitate iſta. Cum autem in urina huiuſmodi hypoſtaſis apparuerit, comprobabitur aſcendiſſe in inferiora corporis. Hæc eſt ſignificatio urinę albę & lenis, & in fundo iunctę cuius fortitudo ſanitatis eſt demonſtratio. Sed ſi hypoſtaſis in medio ſit uaſis, ſignificatio ad ſalutem eſt debilis. Supernatans uero eſt debilior. Melior autē

or autem hypostasis alba & lenis, & in fundo, cũ iam morbi adsit digestio, si antè tamen subtilis fuerit. Si enim ante indigestionem apparuerit materię morbi, & in initio morbi, ipsa eadem est illaudabilis. Aliquando autẽ in urina hypostasis apparet alba laudanda, quæ de genere est phlegmatico, & uiscoso, & maxime hęc in urina alba. Differt tamen hęc à superiori, quia superior est iuncta, & in nullo dispartita, phlegmatica non est iuncta, quia in se partes habet minutissimas arenæ simillimas. Hypostasis citrina nimium calorem significat, & morbi pessimitatem. Rubea non bonam digestionem, & materiam sanguinis denũtiat coagulati, & non bene digesti. Vnde morbi designatur longinquitas, salubris tamen futura. Est enim necesse naturę multum immorari in digerendo sanguine. Morbus uero non aufertur nisi cum tandem materia digeratur. Si autem hæc hypostasis cum mala significatione fuerit, post longum tempus mortis denuntiatiua erit. Liuida hypostasis dominari nimium frigus, & mortificatam naturam significat, maxime si cum significatione fuerit pessima. Nigra hypostasis omnium hypostasium est pessima, & ad significationem mortis promptissima, quia aut nimiam incensionem, aut pessimam frigitudinem quæ calorem congelet naturalem. Differunt autem hæ duæ, quia si urina uideatur prius liuida, post uero nigra, de frigiditate est nimia. Si uero prius purpurea, deinde nigra, de incensione erit intelligenda. Hypostasis quæ est quasi simila, uel crassior hordei farina est pessima, quia incensionem crassi phlegmatis, & dissolutionem significat carnis diuersæ & frustratim. Igneus enim calor exiccat carnem dissolutam, & reducit in similitudinem quam uidimus similinam, uel hordeaceam. Hypostasis scintillata peior est supradicta, quia solidorũ membrorum dissolutionem, & in frustis significat diuersitatem. Hypostasis furfurea peior est scintillata, quia uenarum, & substantiæ uesicæ excoctionem significat. Arena in fundo urinæ uisa, lapidem in renibus futurum uel in uesica significat. Huius autem urinæ color est sicut orobi, uel sicut sandaraci. Huius enim hypostasis est hominum, in renibus uel in uesica passionem habentium. Est & color arenæ cinericeus, quod contingit ex humoribus phlegmatis, aut ex genere saniei commixtæ phlegmatis. Hæc autem renum caloribus coagulantur, & coniunguntur, sicut lapidi in aqua subsistenti lutosa limus, uel caldario balnei coagulatur. Est & colore nigra quæ lapidem in renibus de phlegmaticis significat nascentes humoribus commixtis sanguineis fecibus. Sanies autem quæ infundo est uasis, significat uulnera in aliquo membrorum superiora. Differunt autem quia quæ in instrumentis sunt urinæ diu durant, & sæpe continguut. A superioribus descendentia, duobus aut tribus durant diebus. Item si cum urina squamulæ exeunt, & quasi quædam coria putentia, uulnera significat

in uesica. Si cum sanie hypostasis lenis exierit, & in fundo subsederit, significat in uesica apostema calidum iam maturatum. Hoc enim cum matuerit descendunt in uesicam humores maturati, & cum urina exeuntes, coctionis monstrat signum. Oportet autem discerni inter saniem albam in urina apparentem, & albam hypostasin atq; etiam phlegmaticam. Differunt uero, quia sanies fœtet, alia uero non. Hæc est uniuersalis urinæ significatio, circa morbos præsentes & futuros.

De significationibus digestionum. Cap. XVI.

EXpletis urinę generibus & eiusdem significationibus, diuersitatibus quoq; in digestionibus suis & uirtutibus, oportet ad digestionem uertatur stilus, & eius qualitatem in corporibus, & quid per eam significetur. Digestionis autem significatio qualitatibus corporis minus certa est quam urinæ. Vrina enim significat passionem uenarum & epatis, atq; urinæ instrumentorum. Digestio uero solius stomachi & intestinorũ, & uirtutem quam habent, & quomodo digeratur. Significatio digestionis quadripartita est, secundum uim sui generis, aut enim in quantitate, aut in qualitate, aut quando uel quomodo exeat. Quantitas in tres partes est subdiuisa. Aut em̃ multa, aut parua, aut media. Quarũ unaquęq; iudicanda est, aut ex cibi cõparatione, aut ex quãtitatis eius qualitate, sicut si est multus cibus & digestio parua, defectionẽ expulsiuæ uirtutis significat, aut defectionẽ pascitiuę significat aut humores expulsos à natura, per quos digestiõis, mutať qualitas ex cõparatione aũt qualitatis cibi, quia est cibus qui magis digerić q̃ accipić, sicut sunt nuces & muscatę, est & cibus de quo tantundẽ egeritur quãtum sumitur, sicut panis temperatus, & annuales carnes porcinæ siue agninæ, est & cibus de quo feces egrediuntur plus quam accipiať, sicut baucia sunt & rapula. Significationes comprobabuntur si cibi qualitas digestioni assimiletur, temperamentum autem digestionis in quantitate naturali dimetienda est ex quantitate cibi. Significatio autem in qualitate in tres diuiditur partes, aut liquore, aut calore, siue odore. Liquor aut mollis est aut durus, mollicies designat, quia colamentum cibi non ad epar iuerit, aut quia humores ad stomachum descendentes, antequam cibus sit digestus, exire eum compellunt, aut etiam humores ad intestinum descendẽtes, ibi commixta digestioni, liquidam eam reddunt, quod poteris intelligere ex digestionis calore, quia digestio cibo similis, cibum non potuisse digerere epar ostendit. Si autem calor commisceatur humori alicui humorem, descendisse ad intestinũ, & ita dissoluisse cibum, digestio si fuerit sicca, nimium calorem in instrumentis esse cibi significat, quia humectationem cibi desiccat, aut nimium desiderium corporis circa cibum. Vnde epar colamẽtum cibi auidissime sibi traheris exiccat, Significatio digestionis colerate,

ant quasi ignea, aut uere ignea, aut nullatenus citrina, aut uiridis aut nigra. Quasi ignea digestionē naturalē, salutarē significat, si tamen & inter durū & molle temperata sit. Vere ignea dominari sibi monstrat colera, & eadem sæpissime descēdere in intestina. Qui color si in morbi apparuerit initio significatur abundantia colerica in corpore. Quod si in morbi declinatione mundificationem corporis uidetur ostendere. Digressio nullatenus citrina significat coleram non descendisse à felle in intestina, aut descendisse in alia quam solerent membra, sicut uidemus in ictericia. Digressio citrina colerā plus quam oportet in intestina descendisse, plus q̄ oporteat nūciat. Viridis uero colera incendentia, circa uentrem esse, & intestina designat. Si uero uiriditas sit quasi prassium minus est pessimum, nigrum abundare coleram & mortificationem caloris naturalis denunciat. Hic autem calor cæteris est peior & certissime mortis significatio nisi paulatim in citrinitate se mutauerit, uel uertit, odor si acredini aliquo modo attineat, frigiditatem, & phlegmatis aciditatem monstrat cum digestione esse commixtam. Quod si fœteat nimium in corpore portendit putredines humorum. Tempus etiam est discernendum, aut enim exit ante quā oporteat, aut post tempus, aut in tempore tardans: post tempus expulsiuę uirtutis defectionem denotat, aut digestionem non cito uenisse ad intestina, aut digestiuę uirtutis tarditatem: ante tempus exiens contentiuęq; uirtutis significat defectionem, aut aliquā uirtutem expulsiuam ante tempus mouentē, id est, aut coleram in incisionē in stomacho pugnantem, aut cibum acutum, aut pustulas, aut uulnera fuisse circa stomachum, propter quę non potuerit retinere cibum. Digestio egrediens in tempore oportuno, sanitatem significat uirtutis corpus ordinātis. Qualitas etiam digestionis quomodo exeat est uidenda. Quędam em̄ exit cum sono, quædam unctuosa & uiscosa, quædam spumosa, alia lenis, & super aquam natatilē, alia cum sanguine, alia cum sanie, exiens cum sono significat digestionem cōmixtam cum humore uentoso, & inflatiuo, & intestina contracta ex frigiditate nimia. Vnctuosa dissolutionem putredinis significat. Viscosa dissolutionem fundamēti solidorum membrorū. Spumosa nimium calorem, sicut uidemus in feruenti olla, aut uentositatem digestioni cōmixtam, sicut in mari uidet̄ spuma cum adsit tempestas, leuis & super aquam natatilē uentositatē mixtam digestioni ostendit, sicut in colica passione solet uideri digestionē cum sanguine aut sanie, sic discerne sanguinolenta apostemata in intestino subtili, siue grosso, significat sanies uulnera in intestinis esse intimat. Si autem exit sanguis aut sanies ante digestionem, uulnera erunt in grosso intestino. Quod si post egestionem exierit, erit subtilis. Si autem cōmisceātur digestioni intelliguntur uulnera in intestino mediocri. Hæc de digestione, & eius significatione sufficiant nos dixisse.

De significationibus screatuum. Cap. XVII.

SIgnificatio earum rerum quę expellit natura per spiritus instrumēta in pleuresi, uel in peripneumonia, si sit indigesta, sunt sputa, si cocta & excreatio erūt dicenda. Quorū significatio in morbis instrumēto torum spiritus in quatuor diuiditur, aut in quantitate, aut in qualitate, aut in tempore, aut quomodo exeat de quantitate, quia quędam parua, quędā multa, quędam media, aliquando nulla, quę si sint multa, coctionem significat, & infirmus est in statu. Si autē parua, incipit digerere natura, & morbus transit in initium, & peruenit ad augmentum. Si uero temperata inter multum & paruum sit natura partim morbum digessit, cum tamen adhuc in augmento sit. Si uero nil excreet, morbus est in initio. De qualitate uero dicendum est, quia in quatuor diuitur, in liquorem, colorem, odorem & formam. Liquor aut subtilis est significās naturam incepisse digerere, sed debiliter, aut grossus quo grossitudo materię, & coctionis tarditas significatur, aut temperatus inter subtilem & grossum, quo materia cum coctione monstratur, & in statu suo incipit esse morbus. Color autē aut nimium citrinus, quo abundantia colore significatur, ipsiusq; uirtus, aut albus materiam significans phlegmaticam, aut rubeus cui sanguis dominatur, aut niger, aut liuidus, quo calor aut nimia significať frigiditudo. Odor autē fœtidus, quo nimia materię putredo portendiť, aut sine odore qui significat putredinem euasisse. Forma autem cum erit rotunda quo materia grossa & uiscosa pulmonis in canalibus est coadunata, & caliditas fortis & nimia. Vnde Hippocrates in epidemia: Sputum rotundū non febricitātium phthisim significat futurā, testatur autē multos se uidisse qui de huiusmodi sputis in phthisim incidere. Itē in eodē libro: Qui rotundę screauerit & cum febre, & alienatiōis futuræ uideť signū habere, citam & certam habebit alienationē mētis, exit excreatio in forma diuersa, qua materię designatur liquiditas. Tēpus quia aut exit in initio morbi, & significat breuitatem sui, ac uelocitatē coctionis, aut morať, & ex hoc diuturnitas morbi designať. Quomodo exeat, qa aut facile exit sine tussi, & significat coctionē & uirtutē naturæ, aut difficulter, & cū nimia tussi significās ablationē digestionis & defectionis uirtutis. Laudabilior decoctio screationis, & significans uelocitatē salutis, est alba bene cocta in quātitate multa adunata, in exitu facilima sine tussi, nō bene odorifera in initio morbi egressa, cōtraria subtilis est parua, cruda & disiuncta, & cū duritię & forti tussi egressa,, cuius color niger, aut uiridis, aut citrinissimus, aut liuidus, aut fœtidus, oīa ista significationes sunt pessimę, & mortis annuntiatiuę.

De significationibus sudore. Cap. XVIII.

SVdoris in quolibet morborum significatio diuiditur in quatuor, alia est enim morbi membri in quo apparet, alia est in spissitudine sua, tertia in quantitate, quarta in qualitate apparens in membro quolibet cor

bet corporis, in eodem membro morbum esse ostendit. Spissitudo sua est laudanda, si multa sit & sæpissima, quia naturam ad expellendos humores fortem, & ad mundificandum corpus significat. Si autem adeo est seiuncta ut non sit continua, aut quædam sudent membra, quædam uero non, quędam plus, quædam minus, aut in quodam tempore egrediatur, aut quodam in tempore non, sed iterum tamen reuertatur, omnes pessimę esse certificantur. Significant enim naturam in expellendis humoribus perfecte non esse uirtuosam. Quantitas autem temperata inter multum & parum, & hoc est melior, & ad salutem promptior, aut maior est quam oporteat, & hæc mala quia dissoluit uirtutem, & deficit natura, aut minor quã oporteat, cum non quantitati materiæ morbi sufficiat, & debilitatem naturæ significat, qualitas in sex est diuidenda, aut enim de calore intelligitur & frigiditate, aut de colore, aut de sapore, aut de odore, aut de liquore, aut de sua æqualitate & diuersitate. De caliditate & frigitudine. Si enim temperata inter utrunq; est laudabile. Si autem exeat temperamentum est malum, sed tamen minus nociuum erit, si calidior quam frigidior fit, de colore, quia si est alba, laudabilis. Si citrina coleram ostendit. Si rubea, erit sanguinis significatiua. Si liuida, uiridis quoq; uel nigra, coleram nigrã significat. Si autem secundum materiam morbi sudor cuiuslibet, huius sudoris fuerit, laudabilis erit. Significat enim quia natura expulit humores illos, unde materia fuerit morbi. Si autẽ non erit, contrarium, quia significãtur humores expulsi, quos non oportuerit, de odore quia quidam est acidus qui morbi materiam phlegmaticam esse significat & acidam, & est acutus, quo colera fortis & acuta certificatur, est & certus quo humores putridi esse designãtur. De sapore, quia quidam acer, quidam dulcis, quidam salsus est. De quibus est iudicandum sicut de odore & colore est dictum. De liquore suo, quod quidam subtilis est qui materię subtilitatem portendit, est & grossus qui & grossam. De qualitate & diuersitate, quia si est æqualis in omni qualitate quam diximus, laudabile esse uidetur. Quod si non, contrarium.

Constan

CONSTANTINI AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu necessarijs locis, Liber VIII.

CAPITA LIBRI.

De diuisione singularis significationis. Cap. I.

OSTENSA in superioribus significatione uniuersali pulsuum,urinȩ,digestionis,sputi. Incipiendũ est in antea de particulari cuiuslibet morbi & propria. Omnis ergo significatio quæ aut morbi, aut sanitatis, aut neutri est significatiua, aut præterita denuntiat, aut præsentia, aut futura. Quæ sanitatem significaret cum de naturali complexione tractaremus dictum est. Quæ uero morbos significet, in præsentiarum dicendum est. Significatio autem morbi prȩteriti non est dicta necessaria medicis. Significatio morbi futuri alibi dicenda erit. Significationem neutri perfecti est cognoscere medici, cum signa duorum extremorum, id est, sanitatis & infirmitatis nouerit. Significationum partim sanitatem, partim morbum in eodem monstratiuum corpore, sicut si quis in uisu nocumentum habeat, uel auditu, in aliorum aũt membrorum actionibus sit sanus, nocitiua uocatur infirmitatis annuntiatiua. Salubris dicitur monstratiua sanitatis. Bene autem poterit cognosci neutri significatiua ubi morbi significatio in corpore sano, uel sanitatis dicetur in infirmo. Quod enim significans morbum in corpore sano annuntiat, morbum nondum inceptum significat. Diffinitio enim morbi corruptio

ruptio est actionis rei sensibilis. Sed corporis ad morbum apparati actiões in naturali sua qualitate sunt stabiles, licet partim iã sint mutatę, aut in quantitate sicut in stomacho appetitus maior uel minor sit quam oporteat, & digestio minor uel maior cibo quam conueniat, aut in qualitate, sicut cum desiderium cibi mutetur in dulcorem uel aciditatem, digestio uero & urina in citrinitatem uel rubedinem, aut in tempore sicut si desiderium cibi assit ante consuetudinem, uel moretur post consuetudinem. Hę enim inquam significationes neq; morbum completum, neq; sanitatem perfectam sunt annũtiantes. Qua propter neq; morbum, neq; sanitatem significantes. Similiter est de significatione, sanitatem in infirmo corpore monstrante. Nondũ enim completam significat sanitatem, quia significat morbum iam fere prę sentem. Quod nondum tamen designare morbum appellare possumus, qa significat naturæ & morbi dominationem. Ergo neutri est significatiuum. Similiter est intelligendum in significationibus ægritudinũ exeuntium, & in senibus. Horum enim actiones corporum non perfecte sunt sicut in sanis corporibus est liquidũ, nec corruptę sunt sicut in infirmis corporibus. Sed minutę sunt & debiles propter caloris naturalis defectiões. Quę oĩa dictu ri sumus, ubi significationes futurorũ morborum dicemus. In hoc ergo loco dicere disposuimus de pręsentium morborum significationibus. Morborum inquam quos patimur, quidam apparent sensibus, quorũ significatio leuior & facilior esse uidetur, quidam occultãtur, quia in mẽbris sunt interioribus. Vnde eorum significatio difficilior habetur. Nos autem sicut oportet de apparentibus sensui incipiamus. Sic enim utile introducendis esse uidetur. Morbi ergo sensui apparentes, interiori & exteriori corpori sunt uniuersales, sicut sunt apostemata & febres. Sunt & soli exteriori corpori pertinentes, aut de interiori causa, aut de exteriori nascentes, exterior causa est bipartita, aut enim de inanimatis corporibus sicut lapide, gladio, igne & similibus, aut de animatis & uenenosis nascitur, sicut terrę reptilibus.

De genere febris & eius diuersitate, & causa eius, & eiusdem significatione. *Cap. II.*

FEbris est morbus qui de mala & calida complexione nascitur, & totum circundat corpus, unde taliter diffinitur: Febris est calor non naturalis à corde exiens & arterijs ad omnia membra corporis, eiusq; nocẽs actioni. Hęc diffinitio de febris essentia sumitur, id est, calore cursum naturæ egrediente, non de accidentibus febrem comitantibus, sicut quibusdam medicis uidetur. Febres esse dicentibus ex accidentibus longo post tẽ pore sequentibus. Quidam enim dicunt ex rigore, quidam ex fatigatione, alij ex capitis dolore, uel quibuslibet alijs accidentibus à longe eas sequentibus. Non ergo diffiniunt eas esse de essentiali calore cursum naturæ egredi ente, sicut Hippocrates uidetur in epidemia dixisse: Febris, inquit, est calor

cursum naturæ exiens, & eius motio. De essentiali calore dixit, quædam febres sunt pertingentes, quędam suauiter attingentes. Hæ enim differentiæ calori essentiali uidentur attinere. Iterum dixit: Sunt & quędam non pungentes sed augmentantes. Hæ autem differentiæ ex quantitate caloris sunt tractę. De motione dixit: Febres quędam in initio sunt calidę, quædam calidissimę, quædam uero inflatiuę. Hæ differētiæ ex natura caloris sunt sumptæ. Iterum ex accidentium diffiniunt uicinitate cum dixerit: Febres sunt citrinissimę, quædam rubicundissimæ, aliæ liuiditati & uiriditati contigue. Hæ differentiæ ex uicinis sumuntur accidentibus, ab humoribus scilicet, qui causa sunt febrium nascentibus, non de remotis sicut apostemate, capitis dolore & rigore. Febrium tamen sunt tria genera. Vnum est in spiritu, quod ab ipso incipit, & ad cor ueniens ipsum calefacit. Post arterias uenit, & ab arterijs ad omnia membra corporis. Hæc autem febris uocatur ephimera. Cum enim spiritus calefit, & in igneum calorem calor mutatur naturalis, cor inde necesse est calefieri. Corde uero calefacto, ab ipso ad arterias penetrat calor, & ab arterijs ad omnia membra corporis. Secundum genus est febrium in humoribus. Quod ab ipsis incipiens paulatim singula calefacit uicina membra, quoad usq; ad cor ueniat, & à corde ad arterias, inde ad omnia corporis membra, & ita totum corpus circundat. Hæc uocatur febris ex putredinibus. Tertium genus in solidis est artubus. A quibus ad cor. à corde ad arterias, ab arterijs ad totius progredit̃ membra corporis. Hoc autem genus hectica febris uocatur. Tot esse constat febrium genera. Causa quia sunt tria, nulla enim febris apparet nisi in materia. Materiæ crescūt in corpore, spiritus, quatuor humores, solida membra. In quorum quodlibet cum calor inciderit, febres secundum genus suum facit. Quas Galenus bonis adaptauit similitudinibus. Ephimera, inquit, febris calido uento uidetur esse similis quo uter impletur, ex sui calore necesse est calefiat. Idem enim facit spiritus circa cor, & totum corpus. Febres ex putredinibus aquę calidæ comparauit Galenus. Aqua enim cum frigidum uas impleuerit, ipsum ex calore suo calefacit. Similiter faciunt humores circa cor, & alias corporis partes. Hecticam febrem uasis comparauit calidis frigida aqua plenis. Aqua enim in his ex calore uasorum calefit.

De ephimera febris & causa & significatione. Cap. III.

EPhimera febris in corpore permanet 24. horis, id est, integra die & integra nocte, sicq; uidetur secedere. Aliquādo tamen in hoc tempore, aliquando diutius uidetur immorari, aut 48. aut 76. horis. Huius ortus causa fuit aliqua primitiua, cuius primitiuæ quatuor sunt genera. Vnum genus est cum extrinsecus corpus patitur, & calefit, aut actualiter sicut calore solis & ignis & aëre balnei cum quis immoretur ibi, aut potentialiter, sicut aqua sulphurea lauari, & similibus, aut constipatione pororum

actuali sicut ex frigida aqua contingit, quæ fumum in interiora claudit corporis, aut constipatione potestatiua, sicut aqua lauari aluminea. Non autē omne constipatum corpus ephimeras febres patitur, sed tantum illud à quo fumus humidus, calidus, aut siccus, & calidus emittitur. Cuius cum pori oppilantur, fumus exire dissolui prohibetur, & ita calor coadunatur. Si autem materia humorum corporis nō præparata sit putredini, ephimeras febres facit. Quod si non imparata sit, febres ex putredinibus facit secundum qualitates humoris intus oppilati. Huiusmodi autem febris acuta & molesta est sicut dicturi sumus. Secundum genus primitiuæ ephimeris ab interioribus accedit corpori, sicut de cibis, & potionibus calidis. Tertium genus ex nimio est motu, aut in corpore sicut nimia exercitia, & laboriosa, aut in anima sicut ira, angustia, tristitia, & uigilia. Quartum est causa quam exteriora patiuntur membra, sicut apostemate calido in inguinibus ex pedum uulneribus cum ab inguinibus calor membratim ascendit ad cor, & à corde ad cætera membra corporis. Est autem significatio febris ephimerę cum præcedunt causæ iam dicendæ. Infirmus in initio dolorem non patitur. Pulsus eius æqualis, parum tamen diuersus & absconsus. Diuersitas cito in æqualitatem redigitur. In tactu calor est quietus, lenis, & non pungitiuus, sed sicut balneati est tactus. Infirmus uero facilis est in patiendo morbo. Vrina habet hypostasin in fundo, & lenem in morbi tempore toto. Neque nimis fœtet urina, cum uero febris discesserit, aut cum perfecto sudore discedit, aut cum parua quadam quasi infusione. Quæ cum secesserit nullum signum sui in infirmo relinquit, sicut febris putredinum facit, quæ & in pulsu & urina remanet. Si uero post ephimeram æger balneatur in balneo neque sentit rigores, neque punctiones, sed in priores suas reuertitur qualitates. Hæ sunt significationes ephimerę febris. Significatio uero unde fiat est huiusmodi. Quæ de solis est incensione, uel calido aëre, oculos in tactu calefacit, caput incendit, cutem & faciem exiccat. Quibus si manus apponatur, calida inuenietur. Pulsus paruus, & uelox, ex constipatione nascens pororum, cutem facit coniunctam, & solidam, cui si manus apponatur in initio paruus calor sentitur. Sed si immoretur calor augmentari sentitur. Calor enim in initio non apparet propter poros constipatos. Sed cum manus diu inhæreat sui calore poros laxat, & ita demum calor emergit, qui se prius occultauerit. Oculi eorum & facies parum tument. Pulsus non est paruus, quia uirtute custoditur, & calore naturali intra corpus parum tamen est diuersus & occultus. Horum urina aut citrina, aut alba, quia humores aquosi qui de corpore solent dissolui, cum claudantur ex cōstipatione cutis urinæ commixti, & suo calore mutati, rubore quoquo modo sunt cōminuti. Hæc tamen febris aliquando in febres mutatur putri

das, si in corpore sint humores apparati ad putredines. Oportet ergo di-
scernatur inter ephimeram & apparatam putredini. Si igitur recedit cum
sudore & urina laudabili, & pulsu æquali, significat procul dubio ephime-
ram. Si autem moretur in corpore febris, neque à calore corpus mundifi
cauerit, & pulsus fuerit diuersus, & urina non digesta & fœtida mutatio in
febre putridas serio designatur. Cum uero febris moratur neque in priore
periodi discesserit, sed quasi continua sit, uel sinochos & pulsus diuersus,
& ex illa nulla putredo significatur, oportet te male suspicari, & hecticam
eam expectari, & ex parte plurima mutabitur in acutissimam. Humores
enim putridi neq; sudores, neq; dissolutione euanescunt, propter conclusio-
nem pororum. Vnde festinandum est in medicanda hac febre medicami-
ne quod sumus dicturi antequam putrefiant humores, & pessimę nascuntur
febres. Febres nascentes à rebus corpus intrantibus sicut cibis, aut ex eo-
rum fiunt quantitate sicut fastidio, & saturitate, aut ex qualitate utpote ci-
borum, siue potionum calore nascentium. A saturitate significatio talis.
Fumosa ructatio & fœtida, sitis nimia, ardor ex cibi corruptione. Aliquan-
do habent solutionem uentris, aliquando constipationem. Sed constipatio
in his est molestior propter conclusiones malorum chimorũ in interioribus
corporum. Quæ ex ciborum siue potionum nascuntur calore. Huiusmodi
notantur significatione. Faciles & oculi in tactu sunt calidissimi & rubicun-
dissimi. Et epar similiter in tactu calidum est, & infirmus in stomacho & epa
te quasi sentit incensionem & siccitatẽ, & in ore amaritudinem, & similia.
Quia calor in hac febri à spiritu incipit naturali, & cibus calidus in primis
stomachum, & post calefacit epar quæ illius sunt fundamenta. Vrina autẽ
in febri ista rubea alithina febribus à motu uel labore corporis nascentibus
si labor sit fortis, dura & sicca redditur cutis, & post recessionem permanet
febris. Pulsus paruus est, quia nimius labor dissoluit uirtutem. Sed si labor
nõ sit multus, cutis durities remanebit, dum febris secesserit, & post de cute
fumus exiẽs humectat cutẽ poros aperiens. Pulsus magnus est, quia uirtus
in hac febre multa est, & calor augmentat̃, quia non fuit labor multus. Si em̃
labor nõ multus fuerit, augmentat̃ calor corporis. Tactus in laboriosa febri
secundũ qualitates aëris si labor præcesserit. Quod si aër sit calidus sicut ca-
lore solis uel similibus, nõ multũ cutis exiccat̃, & si aër sit frigidus tactus cu
tis frigidus erit, neq; sicca multũ fiet cutis. Si febres ex motibus animę nascũ
tur sicut ex ira & similibus taliter notabuntur, multum exeunt oculi, facies
rubuit & tumuit. Calor enim in hac febre expetit exteriora corporis dum
uindictam homo sibi quærit. Pulsus est magnus, urinaq; exiens punctiones
facit, & ardores propter calorem. Si ex angustia sit & tristitia, oculi sunt
concaui, facies sicca, & citrina, quia spiritus & calor fugiunt in interiora.
Pulsus paruus propter caloris diminutionem, eiusdemq; occultationem.

Vrina

Vrina ruffa, ardorem facit cum exeat. Febris ex uigilijs oculos concauos facit, & humidos dormitationi contiguos. Palpebras graues & dure mouentes, facies & totum corpus sunt inflata, & citrinitati uicina. Quę omnia contingunt ex debilitate digerendi cibum. Digestio enim cibi molestatur uigilijs, cibus uero indigestus non generat spiritum, uel sanguinem animalē, & sanguis si non generetur, necesse est color mutetur. Iterum ex digestione albedo sequitur urinæ. Si febris in inguinibus uel alijs membris corporis nascitur taliter significabitur, facies rubet & inflatur propter sanguinem & calorem corporis non pungentem. Cum autem in statum progreditur, ascendit suauiter corpus fumus calidus. Magnus fit pulsus, uelox atq; spissus. Vrina albedini pertinet. Magnus & uelox & spissus erit, ex uirtute & multitudine caloris. Infirmus enim infirmitates duas patitur calidas. Febres ipsas & apostema, albedo urinæ, quia colera urinam tingentia tendunt apostema. Omnis enim dolor proprie, si humores habet trahere. Hæc sunt significationes unde ephimerę febres omnes intelliguntur species.

De febre putredinū & causa & significatio eius. Cap. IIII.

FEbres putredinum, ex putredine nascunt̃, quatuor humorum, quia humores calefacti putrefiunt membrum calefacientes ubi putrescūt & postea alia illi membro uicina. Sicq; membratim ad cor, & de corde in arterias peruenit calor, & de arterijs in omnia mēbra corporis. Et causa unde putredo nascit̃ est quincupla. Multitudo quantitatis humorū, crassitudo eorum, uiscositas, oppilatio ab ipsis generata; conclusio fumorum ab oppilatione nata. Humores enim quia dissolui non possunt putrefiunt, sicut humiditatem uidemus putrefieri, exteriorem cum non habeat aëris capacitatem. Species autem febrium ex putredinibus nascentium multæ sunt. Sunt enim simplices, sunt & compositę. Simplices quę palam sunt, sicut & humores quatuor sunt. Vnum qui uocatur sinochus, & ex putredine sanguinis nascitur. Hęc autem molestationem facit, quia quiescere infirmum non permittit. Secundum genus ex colera rubea nascitur, & tritęus uocatur quæ una die accipit, & alia die permittit. Quæ est salubris & breuis. Salubris, quia corpus una die quiescit, breuis quia humor unde nascit̃ subtilis est & uelox, & cito digeritur, citoq; dissoluitur. Tertium ex putredine nascitur colerę nigræ, & uocatur quartana una die accipiens, & duobus quiescere permittens. Hæc salubris est & longa. Salubris, quia corpus duobus diebus quiescit. Longa quia materia unde nascitur dura, & ad digerē dum crassa, & ad dissoluendum inobediens. Quartum genus ex putredine phlegmatis nascitur, & ephimerinos uocatur omni die inuadens, est autē longa & molesta. Longa quia materia est crassa & uiscosa. Vnde non est digestibilis, neque uelociter solubilis. Molesta, quia omni die inuadit, neque

corpus quiescere permittit. Vnaquæque harum multiformiter diuiditur. Febris enim quæ ex putredine sanguinis nascitur in tres diuiditur. Est enim quædam ab initio usque in finem æqualis, & uocatur æqualis. Hęc autem est cum tantundem finitur sanguinis, quantum habet putredinis. Est altera in initio debilis, sed postea crescit. Cum autem in finem peruenerit molesta fit. Postq̃ minuitur quo ad debilitetur. Hoc est cum plus sanguinis finiat quam quod putrescat. Febris quæ ex putredine humorum nascitur unaquæque in duas diuiditur, altera est continua, altera interpolata, sicut iam diximus. Cum enim humores quæ febrium sunt materia intra arterias sint & uenas, & ipsis putrescant, febres continuæ necesse est fiant. Quod si extra uenas & arterias sunt & putrescunt, interpolatas febres faciunt. Vnde febris ex putredine nascens sanguinis continua fit, quia intra uenas & arterias est sanguis. Et iterum quia cum putredo sanguinis in parte fit, perforat in totum & comburit ipsum, & febris non dimittit quo ad pars finiatur quæ putrescit, & digeratur atque dissoluatur. Febris ex alijs nascens humoribus est continua, quia humores intra uenas & arterias putrescentes, non cito dissolui possunt propter constipationem, & suam uiscositatem. Vnde postquam prima finita sit, remanet pars sui caloris quo ad secunda succedat, & à secunda ad tertia, & ita continua fit. Si autem humores extra uenas & arterias putrescunt, febres interpolatas facient, quia materia quæ putrescit cum non in uno loco sit paulatim ad putredinis locum accedit. Cuius collectio in tempore illo est quod interpolatur inter duas accessiones. Aliquando quoque putrescit sanguis extra uenas & arterias, & febres facit continuas. Quia cum in uno membro multa coadunetur quantitas, & putridum apostema facit, & ex constipatione pororum quam facit apostema propter putredinem cale fiat, membrum necesse est calefaciat ubi est apostema, & calor membratim ad cor uadit per arterias, & à corde per easdem ad omnia membra corporis, & ita febris non dimittit donec apostema digeritur & mundificatur. Hæc est causa cuiusdam febris continuæ, & cuiusdam interpolatę. Diuersitas periodum febrium tribus est ex causis. Vna est putrescentium humorũ uelocitas, uel eorum tarditas. Secunda collectionis humorum qui putrefieri debent uelocitas uel eiusdem tarditas. Tertia purgationis eorum uelocitas uel tarditas. Vnde ephimerinos omni die accipit propter uelocitatem suæ collectionis quæ contingit ex multitudine suæ quantitatis, & facilitatem suæ putredinis, per humiditatem & tarditatem suæ purgationis propter uiscositatem. Colera nigra facit febres una die accipientes, & duabus non, quia tarda est ad collectionem propter suæ quantitatis paruitatem, & ex duritie putredinis suæ propter frigitudinem, & siccitatem, & ex uelocitate purgationis suę quia non est uiscosa. Colera rubea

febres

febres unius diei, & alterius non facit, quia est media inter coleram nigram & phlegma. Minoris est enim quantitatis quam phlegma; maioris uero q̄ colera nigra, & phlegmate est siccior, colera uero nigra humidior. Substantia quoq; eius leuior est his duobus. Hæc est causa diuersitatis periodicę febris, & ex hoc causa tēporis suæ passionis est diuersitas, quia ephimerinos ad multum 18. horas permanens, propter crassitudinem & uiscositatē phlegmatis nō cito dissolubilis. Quartana ad plurimū 24. est horarum propter materię suæ crassitudinem & uiscositatem, quæ non cito putrescit, & si putrefiat non cito tamen dissoluitur. Similiter est enim lapidi uel ferro. Ignis enim non cito calefacit, quia & si calefiunt non tamen cito refrigescunt. Vera tertiana ad multum 12. durat horis. Quod ex leuitate fit materię, & uiscositatis suæ paruitate ut cito putrescat & dissolui queat. Aliquando harum febrium tempus in quibusdam est longius, in quibusdā uero breuius. Quod ex tribus causis consequitur. Vna est materię natura, quę si crassior & uiscosior, & frigidior & longior erit. Si autē subtilior & calidior, & minus uiscosa fit breuior secundū quantitatem uirtutis infirmi. Si enim est fortis ut materiam eijcere & purgare cum sudore possit breuior fit. Quod si defecta, longior. Tertium est ex figura corporis, quia si corpus est rarum, & pori aperti sunt breuior est. Materia enim cito dissoluit & exit. Si uero corpus est uiscosum & constipatum, & pori non aperti sunt est longior. Quando autē causa breuitatis suæ tota se coadunat, fit breuissima. Si autem econtra fit longissima. Cum autē febris breuis sit, infirmus quiescit prima recedente periode donec altera succedit, & corpus à febribus mundificatur. Si autem febris lōga sit infirmus nō mundificat̄ à febribus quo ad altera subsequit̄, neq; interpolatur ut quiescat infirmus, & ita se habet febris ista quasi continua. Oportet autem te intelligere quia febris periodis semper sit stabilis in ordinatione sui, donec putredinis materia in qualitates mutetur alias, neq; cum ab alijs humoribus se commisceat, nec in ordinatione infirmi peccatum fiat. Quando autem illa materia à sua qualitate in species mutetur alias, ut sicut sanguis mutatus incendatur, & putrefiat, subtilis autem pars in coleram mutetur rubeam, crassa autem in nigram, aut si alij humores putredinis sibi sint commixti, aut si alij humores putrefiant, & febres secundum suam naturam faciant, aut si infirmus fecit pessimam, unde generentur humores febres diuersas secundum sui naturas facientes. Hæc omnia ordinationem periodum sunt corrumpentia & mutantia, ut ante suum tempus festinent, aut in alias periodicas febres quam prius fuerint se mutent. Est autem multitudo & minoratio in hac causa secundum quantitates humorum se mutātium, & actiones eorum. Hæ sunt species febriū ex putredinibus simplices & causa diuersitatis suarum periodum.

De significatione febrium & putredine humorum nascentium. Cap. V.

SIgnificatio putredinis febrium aut est secundum genus suum, aut secundum species earum. Genus significat cum ex putredine febres esse denuntiantur, quod ex temperie accessionis earum intelligimus cum debiliter incipiant, & postea augmententur & confortentur. Quæ cũ recedunt partes caloris in corpore dimittunt, neq; perfecte recedunt. Item ex caloris substantia, quia calorem oportet esse pungentem, & corpus inflãtem, sicut flammam ignis rarificantem. Item ex accidentibus febrem comitantibus. Quia hanc rigor & tremor in initio sequũtur, & diuersitas in pulsu, & ablatio digestionis in urina, ut hypostasis lenis non appareat. Quæ cũ omnia uideantur, febris ex putredine esse intelligitur. Significationes specierum singularium, quia febris periodis tertiana, aut de re naturali, aut non naturali, aut de re extra naturam nascitur. De naturali, cum calida & sicca est natura infirmi, cui colera dominatur rubea.. Ætas est iuuenilis, tempus anni æstas, aër calidus & siccus. De non naturali, cum infirmus antequam ceciderit calidum aut siccum comederit, & habet angustiam, tristitiam, uigilias, laborem nimium, longi temporis ieiunium, ars eius ferraria, aut fornacina. Quæ omĩa corpus calefaciũt & desiccãt, aut colerã rubeã generãt. De re extra naturam, quia quædam febris cum calore est forti, & sicut cuspis acus pungibilis. Quod ex coleræ rubeæ est acumine, calor eius in tactu fortis, & acutus, atq; pũgitiuus. Pulsus in initio periodis paruus, & defectus atq; rarus. Sed tamen non permanens non per paruum tempus, & in magnitudinem & diuersitatem mutatur. Magnitudo eius quia colera est leuis, neq; grauat uirtutem. Et item ex magna necessitate refrigerandi calorem. Diuersitas enim febris est propria, maxime eius quæ ex putredine est. Sed tamen in hac non est multa diuersitas. Quia eius leuis est materia, neq; uirtutem grauat. Vrina eius febris, ignei est coloris, putrida & cum siti nimia, angustia, abominatione, uomitu, coleræ rubeæ nimio sudore propter subtilitatem materiæ. Aliquando quoq; succedit digestio coleræ rubeæ. Cum has significationes inuenias aut eorum plurimas iudicanda est esse uera tertiana, maxime si hæc febris multos fatiget in tempore illius anni. Quartanæ autẽ significatio, aut de re naturali, aut non naturali, aut extra naturam. De re naturali ex complexione infirmi frigida & sicca, & sibi dominatur colera nigra, ætate senili, tempore anni autumno, aëre frigido & sicco. De re non naturali. Cũ infirmus ante cibos acceperit, unde colera nigra genita sit, sicut lentes, caules, carambiam, caprinas carnes uel bouinas & similia. De re extra naturam, cum aut res antecedit, sicut si ante hanc alia febris fuerit composita, & durities splenis, aut cum præsens sit res, apparet quando accessio est, in initio enim rigorem, & nimium habet tremorem cum grauitate & nimia fatigatione, & totius corporis forti frigitudine. Pulsu tardo &

raro

raro atq; multum diuerso, cum autem augmentetur, habet calorem non acutum, neq; pungitiuum. Non ergo ficut calorem tertianę, pulsus mutatur in uelocitatem & spissitudinem, quam in initio fuerit maiorem. Sed tamen ad comparationem tertianę tardior & minor. Sitis parua, urina putida, & indigesta. Febri declinante sentit infirmus frigitudinem, & cum recedit pulsus est tardus, rarus, diuersus, & urina colore diuersa & non digesta. Cum has significationes inueneris aut plurimas, quartana esse iudica maxime si in illo tempore anni quartanam patiant̃ plurimi. Significatio cottidianæ febris, aut de re naturali, aut non naturali, aut extra naturam. De re naturali, sicut si complexio infirmi frigida & humida sit, & sibi dominet̃ phlegma. Ætas eius aut pueritia, aut senium. Pueritia propter gulositatem. Senium propter multitudinem phlegmatis in corpore eorum. Tempore anni hyeme, aëre frigido & humido. De re nõ naturali, cum infirmus in sanitate sua gulosus & bibosus, non multum quietenus, piger, sępe balneans post cibũ. De re extra naturam, cum infirmus sentit dolorem in ore stomachi, & humiditatem in lingua, inflationem in latere mutato colore, siti parua, rigorem, & frigus nimium habet in extremitate corporis, & diu. Cum autem tãgas corpus in hora accessionis non apparet calor, nisi cum moretur manus calefit, & aperiunt̃ pori. Calor habet humiditatem propter phlegma, parũ acutus est propter putredinem, aliquando sudans parum, aliquando non. Durat autem in tempus longum, atq; permanet in corpore usq; ad secundã accessionem. Pulsus minor, pulsus quartanę spissior. Paruitas propter phlegma, quia deficit uirtus ex frigitudine eius, & dissoluit̃ & angustiatur propter multitudinem quantitatis eius. Vnde multum est diuersus. Spissitudo eius ex necessitate recipiendi magnitudinem. Vrina quodam tempore subtilis & alba, & quodam tempore crassa & turbida. Subtilis ex constipatione pororum propter crassitudinem, & uiscositatem materiæ. Albedo ex frigitudine est phlegmatis. Crassitudo & turbulentia, quia natura aliquando aperit illam constipationem, & expellit crassam & uiscosam humiditatẽ quę fuit causa constipationis. Rubor quasi phlegma moretur & putrefiat necesse est calefiat. Quas cum inueneris significationes, uel ex parte plurima certificanda est, uera cottidiana maxime si multi hanc patiant̃ in illo tempore. Oportet autem te intelligere quia febris ephemerinos cum materia habeat uitreum phlegma, in initio paruum habet rigorem. Si autem fit ex salso in initio est multus rigor. Si ex acido frigescit in initio. Si ex putredine sit dulcis phlegmatis, nihil horũ habebit. Ex his ergo significationibus intelliges febres ex putredine periodicas esse & simplices. Oportet item intelligas, quia rigor in febribus incipit à dorso mulieribus. Viris ab extremitate manuum atq; pedum. Febris autem continue significatio est uniuersalis, quia post 25. horas non recedit, Neq; rigorem, neq; tremorem habet, neq; sudo-

rem nisi cum tota præcesserit. Pulsus multum est diuersus, urina indigesta. His significationibus continua intelligitur. Significatio uniuscuiusq; speciei quia in ea quę fit ex putredine sanguinis inuenitur graue corpus infirmi, & fatigatum. Flatus spissus, cum angustia & siti. Oculi rubei, uenę eorum plenæ & rubeæ, facies & totum corpus pertinent rubori, & quasi inflatum est. Venæ eorum plenæ & rubeæ, pulsus nimium diuersus, urina rubea alithina. Quæ autem ex putredine est aliorum humorū hanc habet significationem. Quiescit infirmus sicut in continuis febribus. Quæ nascitur ex putredine coleræ rubeæ, & uocatur causon, ex mollitie & fatigatione doloris intelligitur. In die habens remissionem & fortitudinem, & augmentationē in die accessionis, & sequunt eam nimius calor atq; sitis maxima, & angustia, & acumen, & propinquitas ad perditionem, alienatio mentis cum molestior sit & acutior, tanto crisis uelocior. Nascitur plurimum his quibus in corporum uenis multa colera adunantur, & maxime his quæ in concauitate sunt epatis, & in pulmone, & in ore stomachi, unde sitis semper sequitur. Oportet autem hæc membra refrigerari plus quā alia. Febris continua nascens ex phlegmate, habet remissionem quando dimittit & confortatur calor, quando incendit. Quartana nascens ex colera nigra, habet duorum dierum remissionem, & in die accessionis caloris confortationem. Cum his significationibus quas diximus certificāt simplices specięs ex putredinibus.

De compositis febribus & earum causis & significationibus. Cap. VI.

FEbres compositæ sunt multæ & diuersæ. Quia aliquando componit cū cottidiana, aut tertiana cum quartana, aut tertiana & cottidiana cum quartana, aut cottidiana cum continua, aut quartana cū eadem cōtinua, aut tertiana periodis cū tertiana continua, aut cottidiana cōtinua cum cottidiana periodi, aut quartana periodis cum quartana periodi, aut tertiana continua cum cottidiana periodi, & aliquando componuntur sibi inuicem tres ex his febribus, aliquando quatuor. Et compositiones aliæ sunt plurimæ. Hæ compositiones sunt biformes, aut secundum uicinitatē aut secundum similitudinem. Si autem ambę materię quæ ambas febres faciunt cōmisceantur, & complectantur se. Accessiones & recessiones eiusdē sunt temporis. Si secundum uicinitatem, & unaquęq; propriū locum habet, accessiones earum in duobus temporibus diuersæ sunt & similiter recessiones ipsarum. Omnes humores qui compositi sunt, aut æquales in quantitate sunt, aut quidam plus, quidam habent minus. Et febres compositæ, quędam habent nomen proprium, quædam uero non. Habens nomen proprium est hemitritęus, id est, media tertiana. Hæc enim febris componitur de febri phlegmatica continua, & periode tertiana si sit uera. Quæ uero non est uera componitur aut de tertiana continua & phlegmatica continua, aut

de tertiana periodi & phlegmatica periodi. Et aliquando de duabus febri-bus in uirtute ęqualibus hæc febris cōponitur, & aliquando ex duabus quarum una maior est altera. Hę autem sunt significationes specierū compositarum febrium. Significationes unde unaquęq; possit intelligi sunt hæ. Cōpositæ secundum uicinitatem faciliores sunt intelligi, de tempore suę perseuerationis. Quod si febres continuę cōponantur cum febribus periodibus. Periodes intelliguntur de rigore quem habeant in accessionis tempore, cōtinuę ex sua stabilitate. Si uero compositio sit secundum cōplexiones, intellectus harum durus & molestus est propter diuersitatē suarum significationum. Maxime si cōplexio sit ęqualis, durus & molestus est. Si aūt una ex materiebus in cōplexione dominet̃ sit leuior intellectus, qa significatio dominantis apertior erit. Oportet aūt acutas discretiones & tuas in his subtiles intelligentias, & non confidas in periodi compositę febris, neq; credas interpolationes suæ significationis. Aliquādo enim duę sunt tertianæ quę accipiunt cottidie, quas stulti medici putant esse continuas. Aliquando etiam duæ cōponunt̃ quartanę accipiētes omni tertia die, & putant̃ esse tertianæ in quibus stulti non secundū quod oportet solent medicari. Vnde febres cōfortantur & augmentant̃, & aliquando perit infirmus, quia medicina necessitati est contraria. Propter hoc oportet te febres intelligas de essentia suæ naturæ, & de accidentibus proprietatis suæ, secundum quod nos meminimus dixisse, ut certificatis significationibus cōpetat medicina febricitantibus, neq; confidas in duratione febrium. Febris composita ex phlegmate & colera rubea quæ uocat̃ hemitritęus, si uera sit, significationes quatuor habet. Vnam quæ est continua propter phlegmaticā continuam. Secundam, quia cottidie interpolat̃, & una die leuior accipiat & facilior. Altera uero durior atq; molestior. Facilitas eius propter febrem phlegmaticā omni die inuadentem. Rigorem non habet propter materiā in uasis contentam. Molestatio eius & durities in altera die, quia in altera die tertianę cū forti uenit rigore qui in tertiana solet euenire, & mouet̃ febris phlegmatica quę omni die solet inuadere. Vnde die illa molesta est & dura. Tertia quia patit̃ in tēpore accessionis maximū rigorē, aliquando in una die bis, ter, quater. Quarta, quia suum tenere est ęquale, dum forti assimilatur forte, & debili debile. Hemitritęus non uera quędā est composita cum febri in uirtute ęquali, quędam cum altera fortiori. Sed in compositione ęqualis, si est cum tertiana periodi, & cottidiana periodi, rigorē omni die facit, una tamen die est debilis cum rigore, & habet frigitudinē in corporis extremitate, una die cum forti rigore & tremore, punctione quoq; & acumine. Quę autem est composita cum tertiana continua, & cottidiana continua, non habet rigorem neq; tremorem. Composita cum tertiana cōtinua & periodi cottidiana similis est ueraci. Sed tamen febris huius rigor non est fortis, quia est de phlegmatica

febri, & ideo neq; pungit, neq; acuta eſt. Quando hęc febris cōponit̃ cum febribus non ęqualibus, ſignificatio dominantis palàm plus erit, & debilior occulta. Hę ſunt febriū ſignificationes ex putredine quę ſunt cōpoſitæ. Aliquando quędā accidentia ſunt in febribus cōpoſitis & ſimplicibus. Vnde inter ſe diuerſant̃, ex calore ſuæ materię diuerſitatibus. Inde quod unaquæq; à ſimili denominat̃. Quædā enim cōmixta nimię humiditati uocat̃ eloidis. Quędam cuius calor nimium eſt incenſus, & cauſon uocatur, quam ſemper nimia ſitis ſequitur, & in lingua nigredo, & punctio in ſtomacho. In qua cū tangit̃ corpus nimia incenſio ſentit̃. Eſt & febris in qua ſentit infirmus calorem & frigiditatem ſimul in corporibus interioribus & exterioribus. Hoc autē in phlegmatica contingit cum ex putredine naſcit̃ phlegmatis uitrei. Calor em̄ in febri iſta propter putreſcens eſt phlegma. Frigus ex non putreſcenti, & uocat̃ iſelus. Eſt in qua ſentit infirmus nimiū calorem in corporis interioribus, & tepiditatē in exterioribus. Quod ex craſſitate & uiſcoſitate eſt materię, propter quę nō poteſt calor exire de interioribus ad exteriora. Hęc febris uocat̃ liſuria. Eſt in qua ſētit̃ nimia frigiditas in exterioribus corporis, quod ex phlegmate frigidiſſimo cōtingit, & uocat̃ crimodos. Eſt in qua habet̃ calor nimius in corporis interioribus, & de calore illo aſcēdit fumus acutiſſimus in corporis exterioribus. Quod conſequit̃, quia nō eſt uiſcoſa materia unde efficitur, & propter hoc cito diſſolubilis, & fumus exit. Vocatur autem febris iſta tinoros. Hæ ſunt omnes ſpecies febrium, quę de putredinibus naſcuntur humorum.

De febre hectica & ſignificatione eius & cauſa. Cap. VII.

FEbris quę uocat̃ hectica diuidit̃ in ſpecies duas. Vna uocat̃ ſenectus in qua humiditas finit̃, & ſuccedit ſiccitas dominās per omīa corporis mēbra, qua deſiccāt̃ & rugant̃, & calor naturalis diſſolutus finit̃. Senectus ideo uocat̃, quia cū ſenes ætatem decrepitam ingrediant̃, calor eorū naturalis eſt extinctus, & ſiccitas illorū mēbris dominat̃, quia humectatio eorū finit̃. Vnde hoc nomē huic febri datū eſt à ſimili. Secunda ſpecies phthiſis uera eſt. Phthiſis uero collectio caloris extra naturā in ſolidis mēbris. Qua humectatio corporis finit̃, & in tria diuidit̃. Vnum eſt quo humectatio deſiccat̃, quia in paruis uenis habet̃ unicuiq; mēbro pertinētibus, inde tenerorū calefit humectatio mēbrorū, ſicut eſt pinguedo & craſſitudo. Et hęc uocat̃ phthiſis abſoluta. Secundū eſt quo humectatio finit̃ quæ in teneris eſt carnibus, & incipit calor ab humectatiōibus qua in mēbris eſt ſimilibus. Quę humectatio eſt ſicut ros, aut aëris umbra, unde nulla nutriuntur mēbra. Hæc quæ uocat̃ hectica conſumatiua. Tertiū eſt in quo hęc humectatio finit̃, & illa humectatio incipit calefieri, quæ in coniunctionibus eſt fundamenti cuiuslibet mēbri. Quæ uocatur phthiſis, & conſumatio. Phthiſis uocat̃ propter conſumptionē humectationis in membrorū fundamētis

& propter ſiccitatẽ, eorũq; molliciem. Quæ ex finita ſequit̃ humectatione ea membra ſolidante. Sicut uidemus in terra naſcentibus. Quę cum deſiccari incipiunt emolleſcunt, & ita conſumunt̃. Cauſa unde hæc febris naſcitur aut antecedens, aut primitiua eſſe comprobat̃. Antecedens eſt ſicut febris putredinis immorans incenſa fuerit, & calor ab humectatione incipiẽs cordis, membrorũq; fundamentis ea finierit. Quęcunq; autẽ febris eſt huiuſmodi, in initio cõſumatiua fit. Febris ſicut hectica naſcẽs ex hemitritęo, & apoſtema calidum in pectore natũ. Cuius calor propter uicinitatem tendit ad cor, ſuam & arteriarũ humectationẽ conſumens, & mẽbrorũ fundamentũ deſiccans. Aliqñ hęc eadẽ naſcit̃ ex defectione q̃ infirmus ex acuta paſſione patit̃. Vnde infirmo dare ſyrupum cogit̃. Hac deſiccatur cor primũ, deinde fundamenta mẽbrorũ. Cauſa primitiua eſt anguſtia, ira, triſtitia, labor, uigiliæ, ieiunia, maxime ſi iuuenilis eſt ætas, & cõplexio calida, tempus ęſtiuum, & ordinatio infirmi calida. Quæ de huiuſmodi cauſa naſcit̃. Phthiſis & cõſumatio uocat̃. Significatio unde intelligitur, quia febris ab initio moleſte & dure inchoatur. Mala enim cõplexio quæ eſt calida æqualis eſt per totũ corpus, & nõ diuerſa, nec infirmus ſentit in corpore ſuo calorẽ febris, neq; dolorẽ uel fatigationem, neq; aliq̃ ſignificationẽ quæ ad febriũ pertineat putredinẽ. Sed calor extraneus toti corpori ęqualiter dominat̃, neq; mẽbrum aliquod eſt ſine calore, quod calorẽ ſibi ſentiat cõtrarium eſſe. Calor eñ nondũ ad plenũ incepit augmẽtari ut ſignificatiões poſſint percipi. Vnde hęc dura eſt ſanari, cum non in initio poſſit intelligi, qua medicina ſibi ualeat ſubueniri. Cum tamen ad conſumationẽ perueniat, aperta ſui mõſtrat indicia. Sed tamen impoſſibile eſt ſanari, quia corpus propinquat perditioni. Eius tamen ſignificatio talis eſt in initio. Si febrẽ inquã inchoantem tres dies uideamus cõtinuantem, neq; calorẽ habere fortem, neq; aliquã habere etiã ſignificationem calori febrium ex putredine attinẽtem, utpote rigorẽ, tremorẽ, ſitim, anguſtiam, ſiccitatem, & in lingua nigredinem, fatigationẽ, capitis quoq; dolorem, urinæ putredinem, pulſus magnitudinẽ, & eius diuerſitatẽ. Aliaq; ſigna quę febrem ex putredinibus ſint comitantia, calorẽ quoq; quietum, mãſuetum, & tribus uel amplius diebus continuũ, ſed tamẽ confortatum cum cibum accipit, uel in nocte cum dormiat, febris hectica eſt intelligenda proculdubio. Talis ab initio eius eſſe debet ſignificatio, cũ uero augmentetur, ab humectatione uenarum inchoat̃, unde infirmus conſumatur. Caro enim eius minuitur, cutis deſiccatur, facies tenuat̃, oculi cõcauantur, imò totum corpus conſumatur. Calorq; ab alia incipit humectatione. Quod intelligitur, quia oculi concauãtur, & lippiuntur, palpebrę pẽdent inferius, ac ſi dormitetur. Hęc autem omnia ex uirtute ſunt defectiua. Totum corpus exiccatur, & rugatur, ſplendor & flos uitæ aufferuntur. Cu

tis faciei, siue totius corporis tetinosa fit sicut corium, super ossa extensum, tempora planiora, auriculæ contractę, color citrinus, spatulæ eleuatæ, uenter siccus. Qui si tangatur sub diaphragmate omnia uiscera sicca inueniuntur, & quasi non apparent exterius. Venter tetinosus, & cum dorso iunctus. Calor corporis in initio tactus debilis, & cum immoretur manus fit acutus pulsus, durus, & extensus, quasi corde debiles & firmate. Hæ sunt significationes febris hecticæ, & eius causæ.

De apostemate & causa & significatione. Cap. VIII.

APostema est crassitudo & inflatio quas de superfluis humoribus mẽbrũ aliquod patit̃. Hi aũt humores aut ab alio mẽbro sunt effluẽtes, quos ipsum à se expellit propter mũdificationes sui, aut in eodẽ mẽbro colligunt̃ ubi esse apostema cõprobat̃. Motus materię de mẽbro in mẽbrũ propter adunationẽ est 6. rerum, quas diximus cũ causas morbi diceremus. Hę sunt fortitudo mẽbri expellẽtis, debilitas recipiẽtis, multitudo materię, largitas pororũ, defectio uirtutis pascitiuę in recipientibus membris, & quia recipientia mẽbra expellentibus sunt subdita. Adunatio materię in membris ex defectione est pascitiuę uirtutis, non perfecte cibum ad ipsam uenientem digerentis. Cuius ita permanet superfluitas ut paulatim crescat & illud membrũ impleat & extendat ubi fit apostema. Cum autẽ subito in membro nascit̃ apostema, intelligitur de alio membro cucurrisse materia, quod de calido intelligẽdũ est apostemate. Si in aliquo mẽbro nascat̃, & paulatim in aliquo mẽbro augmẽtet̃, de fluxu intelligit̃ esse materię, de alio in aliud mẽbrũ effluente, aut de eiusdẽ in idẽ coadunatione. Hoc autẽ cõsiderat̃ in frigido apostemate. Apostematis autem genera sunt duo, aut frigida aut calida. Calida de cõplexiõe mala & calida cũ materia descendẽte ad mẽbra. Quę si calida sit & humida sanguinolẽta generat apostemata, quę phlegmones uocant̃. Gal. quidã inqꝫ phlegmones de cõplexione mala nascunt̃ & calida sine aliqua materia. Vnde mebrũ ardorẽ patit̃ atqꝫ ruborẽ. Qui cũ augmẽtet̃ atqꝫ cõfortent̃, mẽbrũ illud quodlibet eorũ mortificat̃. Hęc species est quasi patiens sustineat febres. Quod si materia calida est & sicca, atqꝫ colerica, generatur apostema quod uocatur erisipela. Frigidũ apostema ex mala complexione nascitur & frigida, & descendente de alio membro materia aut in eodem collecta. Si autem materia frigida est & sicca, atqꝫ melancholica apostema quod uocatur scliros generat. Si frigida & humida fit apostema quod uocatur idumia. Genera ergo apostematum quatuor sunt. Primum nascens de sanguine, & uocatur phlegmon. Secundum de colera rubea, & uocatur erisipela. Tertium nascens de phlegmate, & appellatur idumia. Quartum de colera nigra, & nuncupatur scliros. Vnumquodque horum aut simplex & solum, utpote de una materia natum, aut compositum, & apostemata multa sunt. Aliquando enim

de duo

de duobus, aliquando de tribus, aliquando de quatuor componitur humoribus. Compositio uero aut æqualis est in quantitate, aut una plus abundat altera. Vnde apostemata sunt multa secundum abundantiam humorũ multitudinem, aut in compositione minorationẽ. Intelliguntur autem apostemata ex significatione diuersa. Sed quod ex æquali materia cõponit̃, dure & moleste intelligitur. Compositum ex diuersis humoribus in quantitate, ex humore intelligitur dominante. Compositorũ uero apostematum quædam nomen habent, quędam quoq; carent. Apostema cõpositum ex colera & sanguine, si plus abundet colera erisipela uocat̃ phlegmatica. Si sanguis coleram supergreditur, phlegmon erisipelatus uocabitur. Quorum singulorum causa in qualitatibus est diuersa, aut enim ex causa est faciẽte apostema, aut in membro ubi constat, aut ex materia ibi habita. De quibus singulis secundum quod sufficiat erimus dicturi.

De apostemate phlegmone, causa & significatione. Cap. IX.

PHlegmon apostema, aut ex primitiua, aut ex accedente nascit̃ causa. Causa uero primitiua sunt uulnera, fissura, incisio, ignis incensio, dislocatio, fractura. Quodlibet horum membrũ patiatur, currit ad patiens humor sanguinolentus. Vsus enim est naturæ singulis membris ad nutriẽdum sanguinem mittere, & debili membro maxime ut illud possit sanare. Sed cum membrũ patiatur sanguis in illam naturam suam non mutatur. Neq; sufficit ad expellendum uirtus. Remanet ergo in membris faciẽs superfluitatem in eo. Quam ostendit postea quia membrũ inflat, & sanguis propter constipationem pororum calefit, cum exire non possit. Quia apostema premit arterias. Causa antecedens est sanguinis plenitudo. Qui si bonus sit & temperatus in qualitate & substãtia, & putrescat cum ad illud mẽbrum perueniat, generatur simplex phlegmonis apostema. Cuius significatio membri est inflatio, & dolor, sed tamen paruus. Pulsationem habet & extensionem, & nimium calorem, ardorem, & ruborem, repugnans manui dum ipsum tangit. Sed tamen hæc omnia accidentia per materiæ temperamenta non sunt grauia. Si autem membrum multas arterias habeat, & fortiter sentiat, dolor & pulsatio sunt maiora. Quod si paucas habuerit & debiliter senserit, habet dolorem, & sine pulsatione grauitatem. Si uero sanguis temperatæ sit complexionis, & crassus in supera, facit in carne apostema, & prędi cta accidentia sunt fortiora, quia extensio & pulsatio maxima. Et si sanguis cũ temperamento sui substantiæ sit subtilis phlegmonẽ in cute generat, & minor significatio supradicta, neq; pulsationẽ habet. Si neq; bonus sit neq; temperatus sed subtilis, & calidissimus simplex erisipela generatur. Quæ melior est quam si cum sanguine fit & colera. Significatio huius quia ardor est nimius, & plusq̃ phlegmon rubet & incenditur. Quod si cũ

manu tangatur, ab eo manus repellitur, & post statim reuertitur. Si sanguis cum pessimitate sua crassus sit in substantia, nascitur apostema quod uocatur erisipela, & cognominatur uariola. Alij dicunt ignem esse sacrum. Nos autem dicemus de hoc apostemate & eius significatione cum dixerimus de passione in exteriori cute permanente. Diuersa uero sunt hæc apostemata sanguinolenta, prout membrorum ubi nascuntur diuersitas. Si enim in facie nascatur uel capite, appellatur mesere. Et eius significatio nimius faciei est rubor & capitis inflatio, & omnium suarum partium tumor, dolor quoque & pulsatio. Et si in cerebri nascatur pelliculis appellatur phrenesis. In coniunctiuis oculorum panniculis nata, uocatur ohpthalmia. In costarum pelliculis nuncupatur pleuresis. In pulmone, peripneumonia. In diaphragmate pleuresis abusiue, & phrenesis. Si in mollitie carnis sub ascellis, aut in inguinibus uel oculis, uel post auriculas, & cito saniem faciat, appellatur pestilentia & uulnera. Si phlegmō erisipelę pertineat, aut phlegmoni erisipela, & cito saniem faciat, uocabuntur uulnera & pestilentia. Si in alio quolibet est membro absolutus dicetur phlegmon. Quod si aperiat anastamen uocabitur. Hoc uero nomen significat separationem & elongationem, quia membrū ubi est apostema cum de alio membro ad ipsum descendat, aut in ipso sit collecta materia, necesse est se membrum diuidat, & quasi uacantem locum faciat, in quo saniei sit collectio. Hæc autem materia aut sanies est aut sanguis aut de utroque cōmixtis, quia materiam si natura digerat, & fundamento mēbri eam similem faciat, fit sanies alba. Sed si digerere non possit, nec assimilare bonæ qualitati propter defectionem sui perit, & crassus atque turbidus fit sanguis. Quod si parum in materia operetur natura partim digerens, partim uero non, fiunt sanguis & sanies, & uocatur hoc apostema uulnus, cuius significatio dolor est & pulsatio, & maxime cum materia sit in initio. Et cum materia perfecte digeratur, totaque in saniem mutetur, dolor mitigatur, quia materiæ substantia facta est una non diuersa. Significatio autem uulneris saniem habentis, quia tactum digitis quasi eis cedit, & subtus digitos recumbit. Si habuerit sanguinem inuenitur uulnus quasi se extendens. Vnde oportet bene intelligas ne crassitudo membri te decipiat. Neque enim propter crassitudinem bene senties, quando membrum illud tanges. Quod maxime infirmo nocet, quia sanies corrūpit mēbrū, & quasi corrodit ipsum.

De colerico apostemate & causa & significatione. Cap. X.

COlera rubea si sit simplex, & ad id quod membrum uideatur descēdere facit apostema quod uocatur formica, & aliud sarsa. Quæ si cum sanguine misceatur, erisipela inde generatur. Formica uero si de subtili sit colera, fit simplex in cute apostema. Hoc ita significatur quia cutis incenditur, Si autē colera subtilis sit & acuta, generatur cutem comedens

dens,& carnem perforans,formica uocatur manducatiua.Huius significatio est ut cutem ob ambulet,& se sicut formica dilatet.Hæc pruriginem facit in tactu,ardorem quoq; atq; calorem,& cito uulnerat.Si autem inter subtilem & crassam sit temperata,neq; multum acuta,formicam quam milium uocāt generat.Significatio eius,ut in cute pustulæ secundum milij similitudinem habeantur. Erisipela quæ ex sanguine subtili nascitur & colera, cutis rubore,incensione quoq; significat atq; calore cum pulsatione.Omnisq; eius significatio phlegmone & erisipela phlegmatica est fortior.

De phlegmatis apostemate & causa & significatione eius. Cap. XI.

APostema nascens ex phlegmate, inter subtilitatem, crassitudinem quoq; & uiscositatem temperato,& ad membrum descendente subito,uera uocatur idumia.Aliquando nascens ex uentositate fumosa, sicut uidetur in corpore hydropico atq; phthisico,& in eo quod mēbrorum fundamentum habet corruptum. Huiusq; apostematis significatio,albedo est & mollities sine dolore.Quod cum digitis prematur, impressio digitorum ibidem formatur. Sed tamen cum ex uentositate sit fumosa, nulla digitorum remanet forma,& cum percutias quasi resonat. Si de phlegmate crosso est & uiscoso, uocatur & glans,scrophula, & uerruca, & nodi similes glandi.Quod de phlegmate est crasso nigræ coleræ cōmixto generat uerrucas. Si phlegma sit salsum, & cum sanguine mixtum, generantur pustulæ fauosæ, & apostema crassum in magnitudine diuersum.Quorū quodam simile est ciceri,& hoc in magnitudinem augmentatur,ut quasi melon efficiatur,& melone maius,& in sacculo ex omni latere circundatur.Quod motum non cum membris uidetur esse solidatum, sed & quasi separatum. Cuius solidatio tantum est cum cute. Genera eius sunt quatuor est ēm pinguosum,& mellitiuum,pultiuum quoq; & iuncatiuum.Pinguosum de crasso nascitur phlegmate. Quod intelligitur, quia in initio stringit sensum habens,& materiam colligens quasi pinguedinem.Eiusq; tactus,est quasi pinguedinis alicuius mellitiuum ex putredine nascitur phlegmatis,cuius materia in colore & liquore quasi mellis.Cum tāgitur cito manus fugit & regreditur. Tactusq; eius sicut utris mel habentis.Pultiuum & iuncatiuum ex eodem phlegmate unde & mellitiuum nascuntur.Hæc intelliguntur quia fundamenta eorum dilatantur,paruusq; est eorum sensus,& mollis tactus.Sed tamen pultiuum materiam habet similem pultium. Iuncatiuum est simile iuncatæ de lacte factæ. Est & aliud de materia nascens phlegmatis crassi & pessimi,cum sanguine crasso & putenti mixti. Huius materia quasi lutum est aut aranea,uel quasi fex olei uel uini,siue carbonis,& similium. Cuius tactus durior est superioribus. Scrophula est apostema quasi glans, in molli carne colli,aut in ea quæ sub ascellis,uel inguinibus.Maxime tamen in prora colli uel in latere sui. Est autem semper una uel duæ, tres, pluresue. Et

unaqueq; pelliculis circundatur. Quare scrophula uocat, quia in collis porcorum sæpe nascitur, uel dicunt alij ut pote scropha multos porcellos generat. Ita & hoc in numero augmentata nomen à simili est sortita. Verruca est pustula rotunda, in tactu dura, acuta, aut nodo simillima, & est durissima, aliquando autem est sicut auellana uel nucula. Nascens in locis illis qui sunt nodi carnis. Hæc aliquando cum prematur digitis quasi uulnera facit.

De melancholico apostemate, & causa & significatione. Cap. XII.

APostema nascens de colera nigra quasi fex olei, aut eius est turbulentia, & uocatur simplex scliros. Eius significatio est, durities, neq; dolet. Color eius albedo, uel liuiditas, uel quasi color corporis in quo est. Si autem hæc materia de membro in quo est nascitur, & partim extra uenas est, partim uenis includitur. Apostema fit quod cancer uocatur. Eius significatio est, quia durum & extensum est & durities quasi petra. Forma eius quasi forma cancri, quia uenæ quæ in apostematis sunt latere, extẽsæ sunt atq; de materia melancholica plenę, pedibusq; cancrorum assimilitatę. Est & aliud apostema nascens de colera nigra, de colera rubea est incensa cancerq; generat, quod & comedit, & uulnerat. Significatio eius, quia uulneris labra sunt crassa exterius inuersa, habens quasi pinguedinem. Color eius uiridis uel ruffus, uulneris niger. Hæc sunt qualitates apostematum & causæ, & significationes eorum.

De passione quam exterior cutis patitur corporis. Cap. XIII.

PAssiones nascentes in corporis exterioribus quædam de interiori causa nascuntur, quæ & antecedens uocatur, quædam uero de exteriori, & hæc primitiua dicitur. De antecedenti causa nascẽtes, quædam in toto corpore sunt apparentes, sicut uariola, lepra, morphea, quædam in quibusdam membris & non alijs, sicut alopetia, quæ capitis est propria, & lentigo quæ faciei. Nascentes de primitiua sunt iuncturæ separationes. Quarum quędam de corpore fiunt inanimato, sicut de gladij incisione & lapide frangẽte, atq; similibus grauibus corporibus Quędam de animatis, sicut animalium cõmestionibus, morsibus quoq;, aut punctionibus. Animalium quędam nomen habent sicut canis rabidus, tiriæ, serpentes, & similia, quædam uero sicut canis & homo. Nos autẽ incipiamus à passionibus exterioribus, quæ de interiori causa nascuntur, & de his incipiatur, quibus omnia membra circundantur, utpote lepra, uariola, morphea, petigo, uiriditas, scabies, prurigo, pediculi, pustulæ paruæ, uerrucæ, uulnera de incensione nascentia, desudatio, apostema, quod uocatur iporisma, fluxus sudoris, constipatio sui, sacer ignis.

De uariola & causa & significatione. Cap. XIIII.

VAriolæ sunt multæ pustulæ in toto corpore, aut ex maiori parte dispersæ, aut in uno membro, in alijs uero non. Antiqui uocant has ignis carbones, siri, filias ignis, Hæc autem pustulæ augmento

ætatis

ætatis naſcuntur maxime. Cum enim fœtus in uulua ſanguine menſtruo nutriatur, qui ex ſuperfluitate muliebris corporis naſcitur, & ab epate per uenas quaſdam ſicut iam diximus emittitur. Hicq́ ſanguis diuerſus in ſubſtãtia & qualitate fit, in ſubſtantia, quia aliquando ex mundi ſanguinis eſt eſſentia, interdum autem phlegmatica, aliquando colerica, & aliquando melancholica. In qualitate, quia aliquando ſanguis eſt laudabilis, aliquando illaudabilis. Fœtus inquam cum meliori qui in fœmina habetur nutriatur, eiuſdemq́ membra augmentententur. Fex autem in membris remaneat matris & in uenis, eo quod infans de uentre matris egreſſus nutrimento lactis utatur, quod de ſanguine menſtruo procreatur, membra eius de meliori nutriuntur, & ſuperfluitates remanent in corpore infantuli, quæ poſtea aliunde mouetur ad exteriora corporis. Motio uero eius aut de cauſa exteriori ſicut aëre peſtilentiali, uel etiam de ſedili in quo prius hanc habens peſtem ſederit, & in ſedili remanentis odorem morbi reſidens poſtea odorauerit, aut de interiori ſicut de infantis ordinatione in arterijs. Quæ ſi ſint calida humida atq́ craſſa ſicut multæ ſunt carnes. Dactili, atq́ mel, aliaq́ his ſimilia, huiuſmodi materiã augmentantia & ebullientia cum ſuperentur à natura, in corporis procelluntur exteriora, & naſcuntur pruritæ quæ uocantur ignitæ prunæ. Quæ ſunt peſſimę ſecundum qualitates ſuæ materiæ. Si enim calida ſunt in complexione, & craſſa in ſubſtantia, non tamen in qualitate peſſima, naſcunt̃ inde illę puſtulę quę in initio ſunt paruę, atq́ tãdem in magnitudinem lacertis maioris & craſſioris augmentantur, & rotundantur, & cõterantur, & effectę lucidę ueiociter aperiantur. Quæ aperte dealbantur, & ſicut perna delucidantur habentes pruriginem atq́ duritiem. Hæc autem ſpecies cæteris lucidior, & ſalubrior eſt. Si autem de ſanguine ſint craſſo & melancholico, & peſſimę qualitatis, in initio puſtulæ ſunt liquidę, medio punctum nigram habentem. Cumq́ augmententur dilatantur & altera alteri coniungitur. Neq́ rotundantur, ſed earum forma in lateribus diuerſat̃. Color earum liuidus atq́ plumbeus, cinerinus, aut citrinus, aperte habent putredinem & ardorem, nigra ſicut ignis incendia, aliquãdo uero non aperiunt̃. Huiuſmodi peſſimę ſunt & mortales. Quibus ſi admiſceatur ſanguis cum putredine acuta, fit ueſica ſicut igni incenſa, & uocatur ignis ſacer. Quod iterum peſſimum eſt. Eſt item uariola de ſanguine calido & ſubtili, non multa in peſſima. Hęc autẽ cum ueniat ad ſtatum quaſi milium eſt, aut minor. Color eius rubeus, neq́ aperitur ſed dilatatur & euaneſcit. Vniuerſalis ſignificatio uariolę in initio eſt febris, & inflatio in facie, & temporibus & gutturi, & arterijs maioribus, prurigo in natibus, & rubor in mẽbro ubi naſcitur, aſperitas in lingua, in capite grauitas. Quæ ſigna cum uidentur cũ febri continua certificatur uariola uentura.

De lepra, causa & significatione. Cap. XV.

LEpra est morbus desiccans omnia membra corporis. Quæ concreatur cumq; in carne est deficiat mutatiua uirtus. Est autem de cõplexione mala, frigida & sicca, & de dominatione melancholię ad sanguinem & corruptione eiusdem. Quę cum ueniat ad corporis nutrimenta, corrumpit ea & desiccat, & ita corrũpit humores corporis atq; sperma. Quæ utraq; de solo nascuntur sanguine. Hæc autem passio in generatione inuadit filios. Substantia enim spermatis commixta est cum humoribus malis de quibus lepra procreatur. Humoresq; corporũ filiorum, humoribus patrũ similes sunt, & substantię eorum fundamenta de hac substantia sunt facta. Vnde necesse est à patribus ad filios malum protendatur. Item occupant quidam cum sani huiusmodi assideant & eis confabulentur. Malus enim fumus de corporibus infirmis dissolutus à sanis odoratur. Lepræ species sunt duæ. Aut enim ex colera nigra, quæ fex sanguinis est & eius turbulentia, de hacq; lepra non cadunt mẽbra, & aliquãdo huiusmodi infirmo prodest medicina, perfecteq; sanatur, si sibi ab initio succurrat. Aut ex nigra colera quę de colera rubea est incensa. Hęc & membra consumit & cadere facit, estq; incurabilis. Initiũ autẽ huius leprę intelligitur, quia albedo oculorũ liuida efficitur, & apparet oculus in forma rotundus, unde leonina uocat. Quę cũ ueniat ad statum membra cadunt, depilant palpebrę, & supercilia, gutturis succedit raucitas. Facies inflat & erumpit, & rubea efficitur. Digiti sunt fissi, nares desiccatę, uenæ linguę incrassatę, nares aliquando cadunt.

De morphea, & causa & significationibus. Cap. XVI.

MOrphea est albedo in exterioribus apparens corporis, aliquãdo in quibusdã mẽbris, in quibusdã uero non. Aliquãdo in omnibus ut totum corpus album esse uideat. Nascit autẽ de crassis humoribus phlegmaticis dominantibus sanguini, & defectione mutabilis uirtutis quę est in mẽbris. Hęc de cõplexione fit mala & frigida. Eius significatio quia mẽbra & pili patientium albescunt. Cum autem cutis cum phlebotomo uel acu pungitur non sanguis egreditur, sed albi humores potius esse uidentur. Huiusmodi est incurabilis, unde uero sanguis exit, aut humores rosei, de sanitate non debemus desperare. Est & altera morphea subtilis & alba in cute exteriori, de eodem nascens unde & altera, sed tamen non de forti materia. Differunt autẽ quia hęc in exteriori apparet cute, illa uero in interioribus est. Morphea nigra est mutatio cutis in nigredinem, & nascitur de cõmixtione colerę nigræ, & sanguinis. Significatio eius, quia cutis denigratur, & quasi furfura cadunt cum fricatur, locusq; remanet rubeus. Maxime hæc morphea nascitur iuuentutem uicinantibus, & ipsis iuuenibus propter incensionem colerę rubeæ, in eorum corporibus, & mutatione sui in nigram. Petigo quoq; est asperitas nascens in cute, & color eius quidam

niger

niger, quidam ruffus, & ex calido & subtili nascitur, qui cum colera nigra miscetur. Aliquando etiam nascit ex cõmixtione crassæ humiditatis, cum salso phlegmate mixto cum sanguinis calore. Neq; petigo si sit diuturna excoriatur de cute sicut piscis squama.

De scabie, & cutis excoriatione, pediculis, porris, & uerrucis, de sudatione & apostemate, quod uocant iporisma. Cap. XVII.

SCabies & prurigo atq; cutis excoriatio fiunt de phlegmate salso mixto cum sanguine colerico, quem expellit natura ab interioribus ad cutem, subtusq; eam permanet. Si humor fit subtilis, pruriginē cito salubrem facit. Si crassus fit diuturna scabies, & excoriatio cutis. Aliquãdo hæc passio uenit ex defectione cutis, cum natura expellit superfluitatem in exteriora corporis ut membra mundificet interiora. Quam ut expellat & dissoluat non habet uirtutem, & ita ibi permanet. Maxime hoc contigit comedentibus multum, & accipientibus ea cibariã quæ crassos chimos habeant, neq; balneantur. Quibus prurigo nascitur propter lutum in corpore coadunatum. Item senioribus prurigo nascitur propter defectionem cutis eorum & multitudinem salsorum humorum in corporibus suis. Significationes scabiei, sunt pustulæ paruæ incipientes rubeæ, & postea inflatiuę nimiam habentes pruriginem, & plurimam in manibus, & inter digitos, in cubitis, & super anum, & circundat. Aliquando est in toto corpore. Pediculi sunt de superfluitate humida & crassa atq; corrupta, quam expellit natura ad cutis exteriora, neq; exit poros ex crassitudine sua, & ita miscetur cum luto corporis unde generantur pediculi. Ideoq; semper abundant pediculis non habenti, & quorum non mundificatur cutis, sicut uiatoribus cõtingit. Sudor enim corpus exit, & permanet in poris, putrefacit quod subtile fuit, & pediculos facit. Aliquando etiam pediculi fiunt ex multa commestione siccarum ficuum. Pustulæ paruæ nascuntur ex pessimis humoribus qui extra corpus à natura expelluntur. Qui si sint calidi & acuti, pustulas acutas in corpore necesse est fieri. Si crassi & frigidi pustulæ latæ & extensæ. Plurimum autem nascuntur pustulæ his qui cutis sunt duræ, & constipatę. Est & aliud genus pustularum, quarum quædam maiores, quædam minores, & quædam latiores in capite sunt cum nimia prurigine incipientes, ex quibus putridi effluunt humores, & nascuntur ex sanguine cum colera se miscente, & coloris sunt rubei, & in diem augmentantur, unde infirmus nimios ardores patitur. Cuius pulsus uelox est & magnus. Si autē ex commixtione salsi phlegmatis, & sanguinis subtilis, sunt albæ in colore & maxime augmentantur in nocte. Et aliquando ex horum triũ humorum nascuntur commixtionibus quorum color non multum est rubeus. Desudatio est pustula parua sicut milium quæ in exteriori cute excoriatur, & de humore subtili calido & colerico nascitur & cum sanguine miscetur, & ma

xime in æstate nascitur, præcipue his qui in aqua frigida balneantur. Humores enim qui de interioribus egrediuntur corporis in cutis clauduntur poris. Verrucæ paruę sunt pustulæ durissimæ, & rotundę sicut acumen, in plurimis nascentes membris, de commixtione humoris phlegmatici & melancholici. Vulnera de incensione nascentia, de sanguine sunt incenso & melancholico ad exteriora corporis à natura expulso. Sunt autem pustulę maiores in initio, & deinde se aperientes, & dilatātes, crepantes, & nigram putredinem facientes. Apostema quod uocatur iporisma ex sanguine & uentositate & de incisione nascitur arteriæ, si quædam membra percussionem patiantur, unde arteria subtus cutem incidatur, aut uulnera fuerint. In loco ubi arteria fit, & cute solidata exteriori incisio intus remaneat, arteria non solidata & aperta, significatio huius apostematis, quia locus eius, & manū tactus subtus eam dissoluitur. Aliquando diuq; sonitus auditur, color eius quasi flos uiolæ. Galenus: uulnera, inquit, & pustulæ in corpore nascentes nimiū albæ, aut uariæ, humores pessimos denotant habere. Et propter hoc sunt durę, & ad sanādū molestæ. Quia humores unde uulnera illa sunt facta, non permittunt solidari ipsa. Et iterū propter minutionē boni sanguinis.

De morbis illis qui sunt propria quibusdam membris & non alijs. Cap. XVIII.

DIximus de passionibus totius exterioribus corporis. Oportet nos in hoc loco eas dicere, quę quibusdam membris, & non alijs sunt priuatę. Sunt enim quędam soli pertinentes capiti, sicut alopecia, tiria, fauositas, furfura, capitis magnitudo, quę ex apertione est ossiū serrā assimilantiū, & molle apostema quod subtus cutem capitis est atq; super craneū. Sunt & quędā passiones faciei pertinētes, sicut lentigines & paruę pustulę lentiginosæ, faciei fissuræ, & celsa quæ est in maxilla, atq; incensiones. Sunt & quædam pedibus attinentes, sicut elephantia, uarices, & uulnera quæ uocantur dactilia. Sunt & quas patiuntur pedes & manus, sicut uenā mediantem, & fissuras in plantis manuum atq; pedum, calcaneoq;. Et uulnera ex strictis ocreis contingentia, & excoriatio ex equitatione multa. Sunt & quas patiuntur digiti & ungulæ. Nos autem incipiamus ab his quę pertinent capiti, & primum de alopetia. Alopetia & tiria sunt duæ passiones, capillos à capite, & pilos à barba, & supercilijs euellentes. Suntq; hæc nomina à simili sumpta. Alopetia, quia lupi plurimū patiunt ut pili sibi cadant & cutis uulneret. Tiria, quia serpens illa sępe cute excoriatur. Vnde & tiria uocatur morbus cutem excorians hominibus. Dicunt tamen alij morbū istū inde sit uocari, quia in hoc morbo pilorū auulsio est, sicut tiriæ uulneratio, sed non est ita. Hę ambę passiones aut de colera sunt acuta cum sanguine mixta, quæ utraq; pilos nutriunt, & cum ad eos perueniant cadunt. Cadunt autem ex incensione quam patiūtur. Significationes sui quia color illius loci pertinet albedini, & aliqn̄ oēs pili corporis hāc p atiāt ut cadāt.

Hippo

Hippocrates. Habentibus inquit alopetiam si uarices ueniant capilli rede unt. Sed non est usuale ut hi uarices habeant. Aliquando autem capilli cadunt propter paruitatem cibi, & boni fumi eos nutrientis. Aliquando autē ex raritate pororum, per quos cum fumus exeat dispergitur, & rarificatur, nec pili conficiuntur. Alij quoq; ex pororum constipatione quæ contingit ex phlegmate & humiditate. Quia cum fumus unde sunt pili si cum hac humiditate exierit deforis, post humiditas reuertitur ut poros claudat, & ita contrahit, alterum fumum ad exeundum paratum ne continuetur; & inde pili nascantur. Aliquando quoq; pili cadunt post acutum morbum propter calorem nimium, & fumum pessimum. Aliquando etiam propter ablationem boni humoris sicut uidetur in phthisicis, & hecticis. Mellitiua etiā pustula in capite est natiua habens putredinem. Huius multæ sunt species, est enim quæ uocatur fauus, & de phlegmate salso nascitur. Significatio eius quia sunt pustulæ perforantes cutem capitis cum subtilitate foraminis quę habent humiditatem, fauum mellis assimilantem. Est & alia quæ uocatur ficosa. Sunt autem pustulæ iocundę & durę habentes ruborem, & interioribus quasi ficuum sunt grana. Est & alia habens perforationem in capite, subtilem prioribus minorem, de qua currant humiditates quasi carnis lauationes. Est & alia rubea parua quasi mammillę summitas, de qua exit humiditas sicut sanguinis aqua. Est & alia sicca, alba, de qua albi cadunt cortices. Furfur est subtile & album sicut furfur, cadens à capite sine uulneratione. Quod ex fumo contigit phlegmatico, & salso, aut de sanguine melancholico humori mixto. Capitis magnitudo, longitudo, & tortio, ex uentositate crassa nascuntur quæ ossibus serram assimilantibus inuiscantur, & ita alterum ab altero diuiditur, & elongatur, unde caput magnificatur, apostema quod sub cute capitis est cum digitis tāgatur leuiter mouetur. Est autem de humoribus subtilibus & aquosis subtus cutem capitis se coadunātibus. Lētigines semper in maxillis nascentes, sunt de fumo qui de sanguine est incenso, & humoribus melancholicis, qui sunt in stomacho, aut in alijs locis corporis, sicut mulieres patiuntur concipientes cum in corporibus earum mali coadunant̃ humores. Celsaq; in maxillis solet effici, de humoribus nascit̃ crassis & acutis. Est autem pustula uulneratiua incipiens in maxilla. Incensio uero faciei, uel narium, est quasi mellitiua pustula, russa, liuiditati tamen cōtigua, aliquando faciens uulnera. Oportet autem intelligi qualia uulnera sint, in hoc loco uel in alio membro. Si enim rotundum & profundum, pessimum & molestum, quia de materia nascitur crassā & calida. Elephantia est melancholicum apostema nascens in crure uel calcaneo. Significationes eius, quia forma pedis est quasi elephantis non diuersa sed æqualis. Varices sunt uenæ in cruribus plenæ & nimium crassę, nascentes de humoribus melancholicis in has uenas descendentibus, & eas implentibus. Plurimum

mum autem his naſcuntur qui laborant in pedibus,& erecti ſtant. Deſcendunt enim humores in has uenas quæ ſunt in cruribus, & propter hoc marinarijs plurimum naſcuntur,& in agro laborantibus, & ſimilibus. Significationes earum quia uenæ tortæ ſunt & craſſæ, uiriditati & nigredini pertinentes. Dactilia in crure naſcuntur,& eſt uulnus concauans atq; perforans, rotundum & manducans circundantia, & ad ſanandum eſt moleſta. Quæ autem in ſimul in manibus naſcuntur & pedibus. Vna eſt uena mediantis fiſſura in manibus & pedibus. Vena iſta in crure naſcitur & in brachijs, aliquādo pueris in lateribus. Plurimum autem hæc paſſio naſcitur in calidis regionibus ſicut India, Æthiopia, & Ægypto. Sunt & alię paſſiones ſub cute naſcentes,& ſunt ſicut uenæ forti motu ſe mouentes ſicut uermes,& cum aperiatur locum ubi harum uenarum eſt caput, fit dolor nimius. Fiſſuræ autem manuum, pedum, calcaneorū, ex colera ſunt nigra,& ex alijs ſiccis humoribus illis locis dominantibus. Quæ in digitis eſt fiſſura, calidum eſt apoſtema in uicinitate naſcens ungularum, dolorem & ardorem faciens nimium.

De carbunculo & uulneribus. Cap. XIX.

CVm morborū ſpecies in ſuperioribus nominauerimus dixiſſe nos meminimus, quia ſi iuncturæ ſeparatio fit in carne uocari debeat plaga. Si putreſcat dicentur uulnera. Si in oſſibus eſt fractura. Vulnera ergo quædam ſunt ſola & ſimplicia, ſicut fiſſura ſola, unde membri in quo eſt nulla perditur pars. Hæc autem fiſſura aliquādo inciſio eſt parua, aliquando magna. Sola, quia nulla ſequūtur accidentia. Fiſſura magna quędam eſt ſicca, quædam habens putredinem. Et hęc eſt in facie propter defectionem digeſtionis cibi ad eam uenientis. Omne enim membrum duas habet ſuperfluitates, unam ſubtilem quę per poros diſſoluitur corporis, alteram craſſam unde naſcitur lutū ſuper cutem. Putredo in uulneribus ex humoribus eſt ſubtilibus qui calore diſſoluuntur. Quodcunq; uulnus eſt huiuſmodi in propatulo eſt, neq; ſignificatione indiget. Vulnera compoſita, quędam ſunt cum cauſa, aut cum morbis, aut accidentibus. Cum cauſa, ſi cum in loco ſuo inueniant ad ſe deſcendentem materiam. Significatio eorū multitudo eſt humiditatis in uulneribus & ipſius fluxus. Cum morbo aliquando ex calida eſt complexione. Significatio eius rubor eſt membri illius,& incenſio atq; dolor. Aliquando ex frigida eſt complexione. Significatio eſt liuiditas coloris,& paruitas caloris, aliquando ex complexione humida. Significatio humiditatis eſt multitudo & uulnerum putredo, & mollities in tactu, aliquando ex complexione ſicca. Significatio uulnerū eſt ſiccitas,& eorum duritia cum morbo officiali, quędam ſunt ſecundum minorationem ſicut carnis in uulneribus,& partis de membris cadentis, quędam ſecundum magnitudinem ſicut apoſtema quod de calore eſt & uulnus facit. Eſt autem ſecundum ſeparationem iuncturæ, ſicut inciſio nerui, ant fractura oſſis. Cō

poſitio

positio uulnerum cum accidentibus est sicut cum dolore qui uulnera sequitur. Vnumquodq; autem uulnus simplex siue compositum, siue inueterescat, & 40. dies transeat, appellatur fistula, quod uulnus profunditatem habet, & os eius strictum est, profunditas lata, caro dura & alba sine dolore. Aliquando autem uidetur sicca, aliquando multam humiditatem habet, & aliquando ab ipsa multa currit humiditas, aliquando uero non, aliquando os eius clauditur, aliquando aperitur, aliquando profundatur, & putrescit, aliquando in neruum uenit, aut in uenam, aut in aliquod nobile membrum & comedit ipsum. Aliquando cõcauatio eius est recta, aliquãdo transuersa, aliquãdo in fistula multa habens ora. Sufficit dixisse de iuncturæ separatione quæ est in carne, id est, uulnere, apostemate, & de qualitatum ipsorum diuersitate. Separatio iuncturę quæ in ossibus est, est fractura, quędã simplex quędam cõposita cum uulnere uel apostemate facile appareant. Separatio iuncturæ quæ ex animalibus est facta, si ex animali sit uenenoso, non differt ab alijs uulneribus & aperta est, sed interrogatione infirmi indiget, quid eũ comederit, aut momorderit. Morsus animalis uenenosi, uel comestiones, uel puncturas, sequunt̃ accidentia pessima & diuersa quæ sunt dicenda, ut intelligamus unde sint & qualia, & secundum quod oportet medicemur, & non erremus.

De morsu bestiæ uenenosæ, & incipiendum à rabido cane. Cap. XX.

Animalia uenenosa quædam sunt comedentia, quędam mordentia, quędam pungentia. Comedentia sunt, canis rabidus, mustela, & illa quæ uocatur ephaleputis, & anicla. Mordentia sunt tiriæ, & omnia genera serpentium. Tirię sitientes, & glandosæ, & in aqua profundãtes se, & hæ quæ dicuntur pichrinos, & quę osios, & cornutæ. Animalia pungentia sunt, scorpiones, guespę, apes, araneę, & scorpius qui uocat̃ rastellatiuus, & reptilia, pediculi uulturis uocata. Omne inquã uenenum canis rabidi nimium est siccum, & desiccatiuum, & cerebro nocens plurimũ, unde spasmus & horror aquæ. Canis cum hominem comedat uel mordeat, pessima patitur homo accidentia. Cui comestio si medicina nõ succurrerit perit. Oportet ergo intelligi significationes canis, ut custodiamus & uideamus canem qui cum momorderit, ut cum morsum caninum scierimus secundum quod oportet medicemur. Signa sunt, quia sic se habeat ut rabidus, refutans comedere & bibere, sitim nimiam patitur, & incensionem, aquam fugit, os aperit, linguam emittit, de ore spuma effluit sicut spuma cameli. Caput eius in aliud latus suspenditur. Oculi eius rubicũdissimi, auriculę suspensæ sed semper motę. Aliquibus quasi spuma egreditur, cum autem latret raucus est. Aliquando uocem non habet, cum ambulet nutat in diuersas partes. Negat suos domesticos latrãs in eos, latrat etiam itidem in canes ut in homines. Quem cum alij canes cernunt, eum fugiunt. Ruffus

hęc inquit:patitur canis ex dominatione colerę nigræ, & est quædam species melancholiæ. Quod plurimum patiuntur canes in æstate,parum in hyeme. Accidētia hominis de cane huiusmodi morsi. In initio nihil nisi plagę dolorem sentit. Plaga autem ista non ab alijs differt uulneribus. Cum autem dies elongatur,tetinositatem patiuntur, & ruborem in corpore maxime in facie,sudorem quoq; & defectionem,& aquæ timorem. Quam cum uideat tremit,fugit, neq; eam bibit. Similiter etiam omnem fugitat humidam rem,& aliquando latrat sicut canis,atq; hic cum homines mordeat,eadem morsi patiuntur accidentia. Quæ aut post 40. dies ueniunt, aut post sex menses, aut post nouem. Causa accidentium pręter aquæ timorem perforatio est ueneni per totum corpus. Timoris quę causam quidam philosophi dicunt propter nimiam esse siccitatem corpori dominātem. Venenum enim nimium est siccum,& desiccatiuum. Fugiunt,quia eorū naturæ est cōtrarium. Ruffus hanc passionem melancholię dixit esse speciem de colera nigra nascentem. Et cani coleram nigram dixit dominari, quę pessimę sit qualitatis,& sicut uenenum. Quomodo uero multi quasdam res patiuntur melancholici,ita & canes isti aquę sunt timidi. Dicuntur autem quidam in ea uidere formā canis qui eos momorderit. Alij dicunt quia intestina uel eius stercus ibi cernunt. Hæc est significatio unde intelligitur canis rabidi morsus ab alijs animalibus discretus. Hæc pro ut diximus,aut post quadraginta dies aut post sex,aut post nouem consequūtur menses. Sed in initio nulla est differentia inter plagam hanc,& ab alio cane,uel alio animali non uenenoso factam. Oportet tamen in principio discernatur,ut priusquam aquæ timor ueniat medicetur. Qui timor cum uenerit, nulla euasio mortis esse poterit. Sed si ante timorem aquæ ei succurrat sanatur & liberat, maxime si perfectum inuenerit medicū. Differentia, si morsus canis rabidi uel nō rabidi sit, qa si super ponat emplastrū de nuce bene pistata una die & una nocte,deinde ablatum det gallo uel gallinæ esurienti ad comedendum, si postquam comederit, uiuerit, non est morsus canis rabidi. Si autem econtra, moritur. Oportet die illa & nocte expectetur, quia non tam cito moritur. Alij dicunt si panis frustum accipiatur,& sanguine plagam exeunte ungat, caniq; proijciatur nullatenus comedit si canis rabidi sit. Cum huiusmodi significationibus canis rabidi morsus discernitur. Mustelæ morsus dolorem nimium infert patientibus,& color plagæ est liuidus. Morsus simiæ est quasi hominis.

De morsu tiriæ & serpentum. Cap. XXI.

Tiriæ & serpentium uenenum est calidum, & qui ab eis mordentur dolorem nimium in loco illo patiuntur,& postea dolor secedit ad totum corpus. In loco autem morsus duo foramina separata uidētur, quæ sunt dentium suorum locus. Post ab ipsis humiditas currit quasi sit

olei

olei, deinde humiditas fumosa, & in circuitu loci apostema calidum est pati, quod habet ruborem & liuiditatē, atque uesicas, quasi ab igni combusti sint. Corporis color mutatur, abominationem, & uomitum colerę patiuntur, & defectionem, tremorem, & frigidum sudorem, caro comeditur, & de membro in membrum corroditur. De gingiuis sanguis effluit, atq; stringit. Morsus glādosę est putidus, de quo eminus pessimus odor egredit. Dicunt autem quidam quia pedes super illam incedentes excoriantur, & patitur apostema in crure. Qui autem ei medicatur manus eius excoriantur. Qui uero hunc serpentem occiderit odor eius putidus fit, & omnē odorem perdit nisi solius illius fœtoris. Significatio huiusmodi morsus, quia apostema in illo loco subsequitur cum rubore. Vesica illa membra circundat, aliquando summatim currit quasi aqua sanguinis. Dolorem in ore patiuntur stomachi. Serpens quæ uocatur sitibunda, morsu infert dolorem eis qui ab ea mordentur, & est continuus, & sanguis inde egreditur, sitim multam patiuntur, neq; aqua saturantur, propter caloris huius tiriæ magnitudinem, neq; ab hac morsi euadunt mortem. Serpens quæ in aqua profundatur, largitudinem plagæ eius facit quos mordet & liuidum colorem, ab ipsa humiditas exit nigra, multa & fœtida, sicut fœtor qui à corporibus mortuorum egreditur. Serpens quæ uocatur pichronis est tiria minor superioribus, & latioris colli. Quemcunq; momorderit, quod & tiria idem facit, & emollitionem in carne & tumorem sicut hydropisis, & caro eius ex humiditate cadit. Tiria quæ esinus uocatur, cuius collum sursum erigitur atq; extenditur & de ore sanguis sputatur, plaga quam morsu facit, parua est nimis quasi acus perforatio, & parum sanguinis ab ipsa effluit, neq; apostema uel tumorem facit. Qui autem ab hac mordentur, obscuritatem uisui patiuntur, & dolorem corporis totius, & sensus corporis perditur, neq; euadunt ab hac morsi. Serpens cornuta quæ uocatur basiliscus, locum quem momorderit citrinum facit, & uirgæ erectionem cum pedonibus.

De morsu scorpionis & tiriæ. Cap. XXII.

SCorpij uenenum frigidum est. Vnde qui mordentur quasi niuem frigidam percussionem patiuntur. Locus cito tumet, & ruborem atque duritiem habet, & extensionem, ardorem aliquando & frigiditatem aliquando augmentatur dolor, aliquando mitigatur. Dolor est quasi punctura acus, aliquando faciens defectionē si super arteriam ceciderit, aliquando epilepsiam si super neruum cadit. Guespę atq; apes eis quos pungunt, tumorem calidum, & ruborem faciunt & calorem. Rostrum earum remanet ubi tangunt. Aliquando morsi sudorem patiuntur, & abominationem, labrorum ictigationem, inguinum tumorem, uirgæ erectionem. Aranearum multæ species sunt. Quæ ubi mordent faciunt multum dolorem, ruborem, frigidum sudorem, & citrinum colorem. Aliquando quasi strangu-

rię in urina duritiem, & uirgæ extensionem, intra inguina, & genua, tetinositatem in stomacho. Linguæ extensionem, ut eorum sermo non possit discerni. Vomunt humiditatem quasi araneæ telam, & uętris emollitionem similiter. Si aqua calida infundatur dolor dimittitur, cum exeat reuertitur. Aliqua species aranearum in loco quem mordeant dolorem faciunt, ruborem, subtus diaphragma constipationem, in urina frigiditatem, in corporis extremitate uirgæ extensionem. Scorpius qui uocatur rastallatiuus, est paruus, & habet caudam retro rastellantem. Hic plurimum inuenitur ubi saccharum efficitur. Quem momorderit dolorem non patitur in primis. Secunda uero & tertia pessima patitur accidentia, sicut tumorem in lingua, sanguinem mingere, tremorem cordis, defectionem, angustiam. Multi moriuntur de huiusmodi scorpionum morsibus. Hæc est significatio separationis iuncturæ quæ ex animalium est uętositate. Finis passionum quæ in exterioribus corporum sunt.

CONSTANTINI
AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu necessarijs locis, Liber IX.

CAPITA LIBRI.

De uniuersali uia unde intelligantur passiones interiores, Cap. I.

Morbi nascentes in interioribus corporis non adeo faciles sunt intelligi sicut qui nascũtur in exterioribus corporis. Oportet ergo medicum notitiam habere actionis singulorum membrorum, & complexiones eorum, substãtias suas, & uniuscuiusq; iuuamenta, quantitates, & formas, & locos in corpore, & quam colligantiam habet singulorum ad alia membra, & quantum habet humorum, uel aliarũ rerum sicut nos diximus ubi qualitates membrorum tetigimus. Ex his enim intelligit unius cuiusq; membri interioris morbus, & in quo membro & quali membri loco perpenditur, & qualitas morbi, & eius quantitas discernitur. Sanitas quoq; eius uel molestatio notificatur. Cum horum igitur notitia sit necessaria monstranda est uia, & mensura unde possint intelligi. Hęc uia & mẽsura est octonaria. Vna est qua intelligimus nocumentum in actionibus. Secunda qua de corpore exeuntia. Tertia dolorem unius cuiusq; membri priuatum significat. Quarta ex loco infirmi signum dat. Quinta, ex apostemate. Sexta ex proprijs unius cuiusq; morbi accidentibus. Septima, ex aliorum colligantia. Octaua ex interrogatione, & inuestigatione. Ex nocumento actionis intelligimus membrum infirmum. Quæ enim actio patiatur, & cui noceat, membrum ostendit infirmum cuius actio est, aut ex sui propria causa, aut alterius membri colligantia, sicut in desiderij cibi uidetur defectione qua passio in ore stomachi certificatur. Hæc autem passio aut est propria, aut ex cerebri colligantia, à corpore exeuntia membra monstrant infirma, & passionum suarum naturas. Intelligendi modi sunt, aut exeũtium est substantia, aut de loco unde sunt egredientia. De substãtia exeuntium sicut hipostasis quæ est in urina, si est furfurea uesicæ infirmitatẽ significat. Si sicut frustũ carnis, passionẽ in renibus ostendit. Similiter si cũ tussi corpuscula exeant similia pelliculis, significatur quia pellicularum substantia quę sunt sicut frustula, sit corrupta & putrida. Exeuntia etiam intellige ex quantitate, sicut cum indigestione frustum carnis exeat, maius, unde uulnus in crasso intestino esse certificatur. Si paruum sit, subtilis intestini uulnus erit. Vel sicut si screatur, uenæ frustum cum tussi si maius sit, pulmonem infirmum ostendit. Si paruũ, in canalibus pulmonis erit. Pulmonis enim uenæ magnę sunt canalium econtra paruæ. Et iterum, si cum tussi exeant, anuli pulmonis & sunt parui. Intelligenda est esse putrida pulmonis substantia. Illa enim anuli sunt pars pulmonis. Si magni certifica putrescere ligamenta pulmonis, & marcescentia exire cum tussi, quia illi non putrescunt ex sui duritia, sed liga

menta ex sui duritia. Et similiter fit in aliis membris. Ex loco si de pectore exeat sanies significat uulnus esse in spiritus instrumẽtis. Si cũ uomitu in stomacho erit. Si cũ digestione in intestinis. Si illa quæ est sicut lauatura carnis cum digestione exeat, passio esse intelligit in cõcauitate epatis. Si cũ urina in eius parte gibbosa. Et si uulnera sint in spacio uentris & siphac fissus fuerit, si scissura ad interiora uiscera perueniat, et cibos aut chilos exeat, uulnera usq; in concauitatẽ stomachi perforantia. Si cũ egestione, perforata sunt intestina. Si cũ urina, uesica est perforata. Si in pectore cadat uulnus & inde exeat quasi uẽtus, uulnus perforare intelligit usq; ad pelliculas operientes costas. Iterũ cum sanguis de quibusdã exeat mẽbris uena rupta intelligit. Si autem exit saliens & ruffus & clarus, uena incisa arteria significatur. Significatio uero de dolore membris priuato, membrorum infirmorũ substantiam demonstrat. Si dolor cum pulsatione fit, passio est in arteriis, aut in mẽbro multas arterias habenti. Si cum punctura, passionem esse in membro paruum sensum habenti significat. Si dolor sit extensiuus, & in ambo latera progrediatur, passio nerui significatur. Si mollitur, extenditur, passio in pelliculis est ossa operientibus, & causa faciens dolorem perpenditur. Si est cũ dolore sine ardore, ex frigida est complexione. Si habet extensionem significat uentositatem. Si pruriginem & uulnerationem, acutos humores significat. Significatio de loco infirmi membri, quia si dextri sit lateris, epar & cætera membra eiusdem partis ostendit infirmari. Si sinistri, splenem cum cæteris similiter membrorum locis. Significatio apostematis, monstrat mẽbra infirma ex sua forma. Quia si apostema in dextro sit latere, & quasi medius circulus in epate esse intelligitur. Si longum, aut quadrangulum, in lateris erit uentris. Significatio de propriis accidentibus essentiam morbi monstrantibus, & de membris infirmantibus, aut est de colore sicut maxillæ rubore, peripneumonia monstrante, & liuido colore epaticos significat & linguæ nigredine peracutas febres portendente, aut de forma sicut de inguinum concauitate phthisicos denotante, aut de exeuntibus corpus sicut digestione quæ est sicut carnis lauatura, & passionem epatis deficientis notat. Significant de colligantia alterius membri sicut cum digiti deficiunt in sensu, & totum corpus nihil patitur. In paucis neruis ad manũ uenientibus passionem intelligimus. Si passio ex alterius membri colligantia, ex compositione intelligitur sua, & sic augmentatur cum passione altera. Verbi gratia. Alienatio mentis si crescit & augmentatur cum febri, & mitigat ex minoratione febris intelligimus eam esse ex colligantia cerebri cum aliis membris. Si alienatio sit æqualis, neq; cum alia passione augmentatur uel quiescit, intelligimus esse alienationem solius cerebri. Et similiter omis passio si in membris fit, itidem se habens & stabilis significat quia passio infirmantis membri sit solius. Et si quiescat aut augmentatur cum passione

alia

alia certificatur ex alicuius alterius membri esse colligentia. Significatur de interrogatione & inuestigatione. Interrogatur infirmus & sub diaphragimate pati certificatur, ex dolore quomodo sentiat. Si in dextro latere esse dixerit, intelligimus esse epatis. Si in sinistro splenis. Si in medio stomachi. Et similiter interrogatur de qualitate doloris priuato illis membris. Significatio de essentia naturæ morbi infirmum interrogari quid suæ conueniat passioni, & quid non. Sicut si dubitemus passionem esse ex calida uel frigida complexione interrogandus est infirmus, quæ causa potestatiuę calida uel frigida dolorē suum mitigat. Si dixerit calida, ex cōplexione intelligit esse frigida. Si frigida econtra: similiter antiqui medici faciūt. Si in aliquo morbo dubij sunt, neque certificare possunt, tentabit ut refrigeret, aut calefaciat, humectet, aut desiccet. Sed tamen cauendum sibi est, quid post actionem suam appareat in iuuamento uel nocumento, & operetur secundum quod sibi uidebitur. Et iterum: Si morbus subito ueniat, & uelociter quiescat, de complexione est calida. Quod si paulatim & moretur, ex frigidis est humoribus. Significatio causæ morbi, ut si dubitemus aliquem morbum ex calore uel frigore, interrogetur infirmus de dieta qualis fuerit. Si fuit calefactoria sicut est cibus calidus & potus. Aut nimium exercitium, assiduūq; balneum, & in sole stare intelligimus esse ex calore. Si contraria contrarie. Sicut si interrogetur spasmaticus an dieta plenitudini pertineat, utpote si crassus cibus sit, & quies, aut balneum post cibum. Spasmus ex plenitudine intelligitur esse, & si laborem uel nimia exercitia ante fuisse profitetur, & inanitionem cum sudore uel phlebotomia, uel digestione, aut acuta febri præcedente, intelligitur esse de inanitione. Si autem interrogetur stranguriam habens, aut crassam ante habuerit dietam, aut sanguinem minxit, uel saniem, uel arenā, & crassam dietam fuisse dixerit, intelligimus aut propter humores crassos & uiscosos constipationem fuisse unde stranguria fuerit. Si autē dixerit quod ante sanguinem uel saniem minxerit, ex uulnere esse est intelligi. Si ante arenam uel lapides paruos minxerit, intelligimus quia lapis ceciderit in uia. Si autem nullum horum habuerit, & defectionem expulsiuæ uirtutis quæ in uesica est esse intelligis. Maxime si infirmus aut ministri sui dixerint, quia cum iaceat supinus uel uesica præmatur, urina egrediatur. Similiter si homo patiatur ęgestionis egressum sine uoluntate interrogetur infirmus in loco frigidissimo si sederit. Quod si profiteatur lacertos nates circundantes friguisse, & uirtutem contentiuam intelligimus defecisse, qui emolliti sensum suum perdiderint. Si percussus in dorso fuerit, intelligimus quia neruus qui ad neruum natium tetenderit, & nucha passa sint. Si dixerit percussionem in essentia esse lacerti, incenditur, quia lacertus apostema habuerit, neq; ad medicandum se infirmus festinauerit. Vnde apostema induruit. Iterum si urina sine uoluntate exierit oportet infirmus inquiratur, si an

tea

tea percussus fuerit, aut super pectinem ceciderit, aut uesica nimiam frigiditatem perpessa sit, sicut si quis in aqua frigida sederit, uel loco frigido. Si hęc dixerit sicut de natibus iudicandum erit. Significatio ex colligantia alterius membri passionis, ut si interrogemus qui ante oculos imaginationem uiderit, aut in ore stomachi puncturam, uel tetinositatem senserit. Si dixerit sic, intelligimus quia propter fumum ascendētem ab ore stomachi ad cerebrū imaginatio sit. Sic oportet morbos intelligi interiores, ut interrogetur infirmus omnia quę necesse est ab eo inquiratur. Medicus enim non aliter intelligit nisi ex responsione infirmi, aut alicuius infirmo assistentis, secundum quod nos dicturi sumus in singulorum morborum significationibus.

De intentione interiorum membrorum & diuisione eorum. Cap. II.

PAssiones in interioribus membris nascentes, aut in membris nascūtur animatis, sicut cerebro, nucha, & ab ipsis procedentibus, aut in instrumentis sensus, siue spiritus, sicut pectore, diaphragmate, corde, & pulmone, canalibus, & gutture, aut in cibi instrumentis, sicut meri, stomacho, intestinis, epate, splene, & felle, alijsq; cibalibus membris, aut in membris generatiuis, sicut uulua, uirga, & testiculis. Nos autē incipiamus à passionibus quę in membris animatis nascuntur interioribus. Et in primis à cerebro, post ordinem consequamur ad inferiora pertingentes à superioribus. Sed tamen paruam præmittere uolumus excusationem, quia paucas exteriorum tractaturi sumus passiones mēbrorum. Non enim excipere eas possumus, ne forte noster tractatus minus sit completus, ex passione membrorum non exequantur ordines. Passiones inquam quæ nascuntur in cerebro & eius pelliculis sunt cephalea, phrenesis frigida & calida, apostemata, alienationes, lethargia, obstupefactiones, uigiliæ quæ uocantur chuma, cōgelationes, memoriæ, corruptiones, scotomia, & uertigines, dormitationes, apoplexia, epilepsia, melancholia, amor. Nos autem ordiamur à cephalea.

De cephalea & causa & significatione sua. Cap. III.

CEphalea aut in in toto est capite, aut in medio, & uocatur hemicranea. Vnaquęq; autem harum, aut est propter pelliculas quæ sunt sub cute capitis, aut propter eas quæ operiunt cerebrum. Quæ in toto est capite, aut est secundum crisin, aut cōsecutiua febris, aut sola per se. Consequens febrem, aut de plenitudine est humorum, & fumi acuti in capite, qui fumus de malis est humoribus stomacho se includentibus cuius significationes, abominatio, cordis tremor, aut de humoribus toto corpore coadunatis, aut ex defectione capitis, aut ex acumine febris, sicut tertianæ, & causon. Cephalea sola per se, aut ex sola est capite, aut ex stomachi colligantia, quæ aut de mala est complexione, aut de officiali morbo, aut de uentositate, aut de percussione. De complexione mala, aut simplex est, aut cum materia. Simplex aut calida & de interiori nascitur causa, sicut si calefiant

pelliculę

pelliculæ cerebri, aut ex calidorum ciborum acceptione, unde capitis generantur dolores, sicut nucum, ueteris casei, allij, ceparum, aut de exteriori sicut est calor solis. Significationes eius, quia si caput tangitur calidum inuenitur, & si res actualiter frigida supponatur, & flores frigidi in naribus, dolor mitigatur, sicut si naribus camphora apponatur, & sandali. Et de floribus, uiola, rosa, & similia. Vrina & digestio sunt temperata quibus non dominatᶜ colera, aliquando rubent oculi, si dieta infirmi calida fuit, ætas & tẽpus calidum. Aut est frigida, quæ aut de interiori similiter est causa, sicut si refrigescunt pelliculæ cerebri, aut de exteriori, sicut si frigido in aëre caput discoopertum fuerit, & si aqua bibatur frigidissima. Cuius significationes, quia caput est frigidum tactu. Cui si causa actualiter calida superponatur caput mitigatur, facies nõ rubet. Infirmus nullã appetit frigiditatem, si dieta eius fuit frigida, similiter tempus & ætas. Mala complexio sicca, in dolore capitis est debilis. Humida uero sola nisi sit cum materia dolorem capitis non generat. Si mala complexio sit cum materia sanguinea, significationes habebit, quia frigidis quiescit actualibus & potestatiuis. Dolor est cum pulsatione, rubor in facie. Venæ eius rubeę & plenæ, quæ si tangãtur inueniuntur calidæ. Si de materia est colerica, significatio est ut frigidis capiti superpositis requiescat, & si caput tangatur calidum inuenitur. Color faciei est citrinus, amaritudinem habet in bucca, facies est sicca, pulsus uelox, spissus, subtilis atq; durus. Vrina alba propter calorem caput ascendentem, habet uigilias. Si de materia est phlegmatica, ei quæ de frigida est complexione assimilabitur. Sed his humiditas est in bucca, paruus tumor in facie & corpore. Vrina crassa, pulsus crassus & tardus. Si cum colera sit nigra, erit sicut illa quę de complexione est frigida, sed facies est liuida, cogitationis & uigiliarum est plurimarum. Vrina alba & subtilis, pulsus tardus, & subtilis. Dolor capitis qui ex officialibus nascitur morbis, aut ex constipatione est quæ de multis crassis & uiscosis nascitur humoribus, eius significatio, quia infirmus pleniter dietauit, facies est plena, & cum dolore capitis grauitatẽ habet, & tetinositatem, aut ex apostemate. Apostema autem aut de causa est exteriori sicut percussione, collisione, cum apostema de pelliculis quæ sunt sub cute capitis, perforat ad pelliculas durę matris ex suis colligantijs, aut de interiori sicut omnia apostemata quæ caput patitur. Significatio doloris qui ex apostemate est calido, quia infirmus cum dolorem pulsationis sentit, & grauitatem, febres, & capitis dolores, in facie rubet. Si est frigidũ dolor est paruus. Si apostema quod causa est doloris in pelliculis circundantibus cerebrum sit, infirmus sentit quasi ad interiora sibi trahantur oculi. Si autem nihil horum sentit intelligitur esse passio in his quæ sub craneo sunt pelliculis. Quæ de percussione aut collisione est causa, eius nulla est

significatio necessaria, nisi infirmi interrogatio sola quia eorum causa palã est & aperta. Hæ sunt significationes dolorum capiti propriorum. Si dolor capitis qui ex colligantia est stomachi, aut ex humoribus est colericis in stomacho clausis, eius significationes, puncturæ sunt & angustiæ, tremor cordis, & ardor capitis, qui augmentatur cum stomachus exinanitur, aut post somnũ, aut cum ieiunatur, aut est de phlegmate in stomacho putente, eius significationes, quia sentit abominationem, & post uomitum quiescit, augmentatur autem cum cibis plenus, maxime frigidis, acide eructat. Item dolor in capite ex multa nascitur cõmestione. Eius est significatio desiderij cibi ablatio, pigritia, & emollitio, stomachi defectio, sentit dolorem in capite medio. Nascitur item dolor capitis ex potatione uini, cuius fumus calidus ad cerebrum ascendit, & ebrietas uocatur. Hoc autẽ ex defectione est cerebri fumum recipientis. Omnisq; dolor capitis qui est ex stomacho alleuiatur cum stomachus exinanitur, augmentatur cum grauatur, & cibus stomachi in malas qualitates mutatur. Hæ sunt species cephaleę quæ est in capite. Sed oportet intelligere quia quædam est acuta, & uelociter finienda, quæ uocatur cephalea absoluta, & est tarda, ad dissoluendum & finiendum dura, & uocatur galeata. Hæc autem ex parua augmentatur causa, sicut uoce, ignis splendentis uisione, & odore uentriculos cerebri implente, & uini potatione. Hæc species ex frigidis & crassis humoribus nascitur maxime, & ex constipationibus, & forti uentositate. Aliquando tamen ex humoribus calidis. Galenus in libro loci passibilis: Cephaleam, inquit, dolorem capitis quæ galeata solet uocari, constat ex passione esse hominis. Quam si cũ paucis diffinire uelis uerbis, cephalea erit diuturna, ad sanãdum dura, parũ nociua, donec in maius nocumentum ueniat, ut nullam uocem tangibilem sustinere ualeat, nec sermonem aliquantulum clamoris habentem, nec motum, uel splendorem aliquem. Sed maxime amat ut in quiete, & obscuritate maneat propter magnitudinem doloris quem sentit. Quorum alij cogitant, quod caput quasi uas luteum habeant. Dolor autẽ huiusmodi multis in radices oculorum secedit. Hæc passio sicut in epilepsia tempora habet interpolata, & in intermissionibus habet qualitates, sicut & epileptici. Plus autem habent epilepticis, quia defectior his est superior pars capitis. Vnde Galenus: Quorum facile capita implentur, & corpora ex capitis plenitudine sauciantur, loca capitis, quæ recipiendę apparata sunt infirmitati, inuenientia & appetibilia sunt suscipiendi morbi. Cum ergo mala sit eorum dieta, cadunt in galeatam passionem. Neq; longum est à ueritate, quosdam horum dolorem in pelliculis cerebri sentire, & quosdã in pelliculis cerebrũ circundantibus. Quibus dolor uenit usq; in radices oculorũ, quia passio est in pelliculis sub exteriori craneo. Itẽ Galen. longa uigilia, dolorẽ capitis generat. Corruptione eñ digestionis fumus ad caput ascendit. Simile facit & longus

longus somnus. Ex multa em̄ digestione caput implet calida humiditate. Dolor capitis qui hemicraneus solet nuncupari, in media est parte capitis, & ex humoribus nascit̃ pessimis calidis uel frigidis pelliculas implentibus cerebri. Aut de fumo ad cerebrum ascendenti à stomacho. Significatio sensus est doloris, ex una parte in interiori craneo capitis. Huiusmodi habẽtes dolorem patiuntur sicut & in galeata passione. Quod cum sit pessima accidentia patiuntur oculi. Aliquando enim perditur uisus, aliquando hæc passio cum interpolatione uenit. Aliquando etiam dolor est capitis ex inanitione quæ propter siccitatem fit, si cum sanguinis fluxus nimius est ex naribus aut ex menstruis, aut hęmorrhoidę, aut fluxu uẽtris, aut multa effusione sanguinis, sicut fœminæ patiuntur in parturitione, leuitatem scilicet alienationem, atq; uanitatem. Dolor itemq; capitis etiã post coitũ solet nasci. Quod ex defectione est cerebri, & plenitudine corporis. Item ex angustia, & sanguinis minoratione, aut ex cerebri defectione, & sensuum multitudine. Sicut Galenus dixit in quarta particula libri, de interiorum membrorum passione: Possibile est, inquit, dolorem continuum capitis de defectione esse cerebri, aut de sensuum suorum multitudine. Item dixit in libro de custodienda sanitate titulato: Caput sępe dolens ex perfectione est sensuum nerui qui à cerebro ad stomachum procedit. Nascitur quoq; dolor capitis ex multitudine fumi caput petentis. Cuius significatio, sonus est in auriculis, & plenitudo in faucibus & mutatio ex latere in latus. Nascitur item de apostemate calido uuluæ, postquam genuerit, aut abortierit, & non mũdificatum fuerit, & dolor est in summo capitis. Oportet autem intelligi quia dolor capitis qui ex passione est cuiusdam membri, in membro quod causa est doloris, ante incipit, & post caput ascendit. Dolor capitis proprius permanet diutius. Aliquando quidam patiũtur dolorem capitis, adeo ut perdant uocem. Quod ex passione est nerui ad lacertos gutturis & gulæ uenientis. Galenus dixit in libro sermonis. Est quando caput partim dolet, partim non. Aliquãdo est in pelliculis, aliquando in uenis, aliquando extra craneum, aliquãdo intra. Quorum inuestigatio molestissima est, & ad ueritatem dura.

De phrenesi calida & frigida, & apostemate cerebri, alienatione mentis, deq; causis & eorum significationibus. Cap. IIII. & V.

PHrenesis aut ex calida est complexione quam patitur cerebrum, aut suæ pelliculæ, aut de calido apostemate in pelliculis ipsius cerebri, aut in cerebro, aut ex multitudine coleræ quæ in uenis est cerebri. Qui autem dolor est ex apostemate durior & siccior est. Calidum uero apostema, aut de sanguine, aut de colera rubea. Significatio febris est continua calor non fortis sub tactu. Tactus capitis & faciei, calidior est tactu totius corporis, alienatio habętur mentis & uigiliæ, aliquando som-

nus cum imaginatione, & suscitantur cum clamore & fortitudine, crassescit in gula nigrescens, accipit de uestimentis flocculos propter corruptionem imaginationis. Eorum oculi aliquando concauantur, & lippi sunt aliquando sicci. Quod si sit ex apostemate sanguineo, omnia accidentia cum risu sunt & somno, rubore oculorum, alienatione, calor eorum est pungitiuus, facies non multum rubea, sed citrinitati contigua cum siccitate. Quod qui patiuntur ex apostemate colerico hæc habent accidentia supradicta cum ira, contentione, & perfidia. Si autem apostema est melancholicum, eadem sunt accidentia cum uanitate, leuatione assidua, alienatione nimia, timore, & suspitione, & ploratione. Cum his autem materijs parum miscetur phlegmatis, habent superiora accidentia cum uigili somno. Pulsus in tota hac passione paruus, defectus, parum durus, nimium diuersus, anhelitus spissus. Est & alia phrenesis nascens in cerebro ex apostemate diaphragmatis propter colligãtiam nerui ex cerebro descendentis. Omnia superiora accidentia phrenesis habet ista. Sed tamen illa non adeo fortia: Febris est fortior. Per totum corpus plus apparet calor ex uicinitate loci infirmantis ad cor. Hypochondria autem sursum trahitur, anhelitus angustiosus. Pectus latum, & hypochondria sunt calida, quia cerebro sunt uicina. Hæ passiones ambæ sunt molestissimæ. Oportet autem intelligas quia qui phrenesin inciderint, & ad hanc ætatem peruenerint, non euadũt plurimi. Passio enim ista huic ætati est contraria. Apostema nascens in cerebro sanguinolentum est unum in ipso, facie & arterijs tumescens, ut sentiant ossa serram assimilantia quasi sint separata, & nimius his est dolor & continuus, rubor in facie. Oculi quasi exeunt, abominationem patiuntur. Est & aliud apostema quod uocatur erisipela, nimium faciens dolorem, & ardorem quasi igneum. Color eius citrinus, bucca nimiũ sicca, alienatio mentis est in phrenesi ex apostemate calido quod est in pelliculis cerebri. In alia phrenesi ex calore apostematis in diaphragmate ad cerebrum, & eius pelliculas ascendente propter colligantias eorum. Est & alienatio propter fortem calorem febrium, cum & fumus febris ascenderit, & caput inde defecerit.

De lethargia, & causa, & significatione. Cap. VI.

LEthargia est corruptio quam patitur memoria nascens ex complexione mala & frigida, aut de materia phlegmatica, quæ cerebro siue puppis suæ dominetur, sicut phrenesis quæ nascitur ex coleræ rubeæ dominatione. Similiter hæc est ex abundantia humiditatis & phlegmatis. Significatio eius tepida, & febris lenta propter putredinem phlegmatis. Et habent stuporem & somnum difficilem, ad excitandum. Si autem de aliqua re interrogantur, duriter & moleste ab eis respondetur.

Meu te alienantur, oscitationem habẽt nimiam. Buccam apertam, quasi oblati sint cludere eam, alij habent solutionem phlegmatis, alij sunt constipati. Vrina eorum turbida quasi asinina, uel iumentina, habent etiam tremorem, & in extremitate corporis sudorem. Eorum facies nigredini pertinet. Tremunt, pulsus eorum mollis est & magnus, diuersus & æstuosus, sicut peripneumonicorum pulsus, anhelitus tardus, defectus, & diuisus. Si lethargia ex siccitate sit habent uigilias, non stuporem, somnum qui cauma uocatur uigilem. Stupor est aut de frigida complexione quam patitur cerebrum, aut de materia phlegmatica, aut de febri acuta, aut ex percussione quam lacerti patiuntur corporis, aut ex compressione cerebri, aut ex confractione ossium capitis, aut de frustulis quæ fractis ossibus capitis superponunt cum medicari uelit medicus. Vigilia ex complexione sicca, aut ex materia melancholica, siue colerica, cum autem causa faciens uigilias causæ commiscetur facienti stuporem, fit illud quod cauma uocatur. Si phlegma plus abundet, stupor maior fiet. Si siccitas maior uigilia. Infirmus se habet quasi uigil dormiens. Oculi enim eius aperti, mens turbata, & alienata. Significatio qua monstratur hæc passio, ex phrenesi & lethargia est composita. Significatio propria, infirmus iacet supinus, & extensus quasi mortuus. Oculi sunt sani, facies in quodam tempore est tumida, color quasi niger. Aliquando habet duritiem urinæ, aliquando mollitiem. Quæ passio cum sit debilis, si mittas aliquod iusculum in os ægroti transglutiunt. Sin autem fortis, non transit, sed naribus exit. Huiusmodi ægroti uigilias habent nimias, constipationem urinæ, neque anhelitus eorum apparet. Pulsus eorum est paruus, defectus atq; spissus. Differt ab apoplexia, qui habens hanc passionem, habet anhelitum rectum & sanum. Si autem hanc passionem mulier patiatur, uidendum est ne suffocatio matricis habens suffocationem, iacet secundum suam consuetudinem. Aliquando alleuiatur passio, & intelligit quod audit, aliquando nimiam habet defectionem. Illa autem quæ uocatur scotocos, id est, congelatio, nascitur ex oppilatione quod est in uẽtriculis puppis cerebri de humoribus frigidis, & siccis, aliquãdo ex nimia potatione aquæ frigidæ, & in ea balneatione, & fructuum refrigerantium commestione. Significatio sua, quia totum corpus est sine sensu, & motu, & suspensus est sicut mortuus. Differt autem à stupore, quia in stupore oculi sunt clausi, in cõgelatione uero aperti. Quando autem passio hęc homini incipit uenire, remanet prout hominem inuenit se habentem, siue sedeat, stet, aut dormiat, aut oculos apertos seu clausos habeat. Similiter aliquid operetur, eodem modo operatur. Præter has significationes habet & eas quas & cauma. Corruptio rationis & memorię, aliquando unum corrumpitur solum, aliquando utrunque sicut seniores patiuntur. Quibus contingit ex defectione cerebri. Corruptio hæc aut ex frigida & simplici

est complexione, aut ex phlegmatica materia. Si ex complexione est frigida, infirmus patitur grauitatem cum obliuione, & pigritiam cum somno. Si cum humiditate stuporem & obliuionem. Si de frigiditate & siccitate, uigilias patitur nimias. Si de materia est phlegmatica, purgatur per os, nares, & aures. Scotomia autem & uertigo aut proprie sunt ex cerebro, aut ex alterius membri colligantia. Si scotomia sit ex cerebro, aut de complexione est frigida & humida, aut de phlegmaticis est humoribus proræ cerebri dominantibus. Vertigo aut de humoribus est phlegmaticis in uenis cerebrum circundantibus coadunatis, aut de humoribus colericis, uel sanguineis qui non possunt dissolui, & ita rotãtur circa cerebrum, aut de compressione cerebri propter fracturam ossium capitis, aut pressuram alterius rei. Significatio scotomiæ, quia homo est sicut maniosus, omnia eius membra debilia propter mollitiem nerui de phlegmate cerebri. Significatio uertiginis, quia infirmus omnia ante posita uidet moueri, maxime res rotundas sicut molas & similia. Si de phlegmate, os habet acidum, uel salsum. Si de colera rubea, os habet amarum. Vniuersales significationes utriusque passionis obscuritas est oculorum, grauitas & tinnitus aurium. Si ex colligantia sit cerebri ad alia membra ex ambarum erit passione arteriarum, quæ sunt post auriculas propter complexionem frigidam, aut ex humoribus phegmaticis uel colericis. Signa quia hæ uenæ sunt extensæ & plenę. Alia ex passione ambarum uenarum iuuenalium propter frigidam complexionem, aut humores phlegmaticos, uel colericos. Signum, quia collum est extensum. Alia ex stomachi patientis est colligantia, propter complexionem frigidam aut phlegmaticam. Signum, quia infirmus habet abominationem, cordis tremorem augmentantur per nimiam commestionem. Item quando nascitur scotomia ex continuis acutis febribus.

De apoplexia & epilepsia & causa & significatione. Cap. VII.

APoplexia & epilepsia nascuntur ex uentriculorum cerebri constipationibus. Est autem apoplexia cum tres uentriculi cerebri omnino oppilantur & subito. Vnde uirtus sensibilis & mobilis transire prohibentur, ut membra sensibilia & motus uoluntarius aliquid operentur. Cessant ergo uirtus & motus, & regitiuæ uirtutis actiones cessando minuuntur. Oppilatio autem huius passionis ex humoribus est phlegmaticis, crassis & uiscosis, aut de phlegmate cum melancholia se miscente, seu ex crassississimo sanguine, aliquando ex uini plenitudine, & ebrietate. Quæ apoplexiæ species mortalis est sicut Hippocrates in aphorismis. Si, inquit, ebrius apoplexiam patiatur, spasmatur atque moritur, si non febres superueniant aut non loquatur cum ebrietas dissoluitur, antecedit passionem hanc dolor in capite acutus, tumor in faucibus, obscuritas in uisu, uertigo, splendoris

doris imaginatio, extremitatum frigitudo, corporis titillatio. Significatio huius passionis, uicina est significationi congelationis. Infirmus nõ dormit nociua super corpus cadentia non sentit. Anhelitus eius quasi stertentis auditur. Cum augmentetur passio anhelitus fit stertentior, & in anhelitu aliquando sonus pectoris auditur. Quod ex duritie & angustia fit ipsius anhelitus. Si autem passio non confortetur. Phlegma sonans non transglutitur, sed per nares emittitur. Si hæc passio fit ex phlegmate, uel sanguine, facies rubet. Si de colera nigra, facies nigredini pertinet. Patientes oculos habẽt apertos, siue clausos & permanent sicut fuerint in latere scilicet aut sedentes. Hæc passio si sit fortis non sanatur. Si debilis ad sanandum dura fit, sed mouetur in epilepsiam, & paralisin. Sicut Hippocrates dixit. Apoplexia si sit fortis non est sanabilis. Si debilis non facile curabis. Epilepsia est cum totum corpus spasmum patitur, uel in terram cadat infirmus, aliquando temporibus constitutis, aliquando interpollãs diuersis. Causa eius causa est apoplectica. Sed tamen minor in fortitudine & uirtute. Causa enim quæ epilelepsiam facit, non est in omnibus cerebri uentriculis. Sed quidam oppilant uentriculorum, & uiæ neruorum membra corporis mouentium. Sua materia minor etiã apoplectica. In quantitate, qualitate, & substantia. Vnde fit ut infirmus in epilepsia sentiat, & se moueat. Quod non fit in apoplexia, & inde dicunt epilepsiæ causam apoplexiæ esse mediam. Quædam autẽ epilepsia est à cerebro, quædam ex neruorum spasmo. Quę est ex cerebro, quędam est ex ipso solo, quędam ex colligantia oris stomachi, uel alterius membri. Quæ est solius cerebri, nascitur sicut dixi ex constipatis ipsius uentriculis, & quia spiritus atq; uirtus motiua prohibentur, ne ad membra transeãt quæ uoluntarie mouentur. Hæ oppilationes ex humoribus sunt phlegmaticis crassis & uiscosis, in hora passionibus ad uentriculos descendentibus cerebri, aut ex crassis humoribus melancholicis, aut ex compressione cerebri cum franguntur ossa capitis. Aliquando hæc passio nascitur cum rotando uel circũeundo homo se moueat centies uel amplius. Humores atq; spiritus calefiunt & mouentur, & ita homo in terram labitur. Epilepsiam de cerebro, procedit capitis nimius dolor cũ grauitate, & uisus obscuritate, corruptionibus sensuum, auditus, gustus, & odoratus. Si sit ex phlegmate fit corpus plenum, crassum, & album. Eius dieta fuit refrigeratiua, humectiua, & phlegmatis generatiua. Si de colera est nigra, fit homo macidus color niger, eius dieta desiccatiua fuit, & melancholica. Epileptici propter stomachum, ex fumo patiuntur phlegmatico uel melancholico ad cerebrum ascendentibus, & uentriculos eius implentibus & oppilantibus. Pręcedit hanc nimia angustia oris stomachi, abominatio, cordis tremor, punctura in stomacho, maxime si tardetur cõmestio, aut minoretur. Hęc cum terminentur subito labuntur. Aliquando pręcedit obscuritas, aliquando clamãt

uoce

uoce magna, aliquando non cadunt sed debilitantur, & deficiunt, currit de oribus eorum saliua. Epileptici ex alijs membris corporis, ex fumo patiunt frigido ascendente ad cerebrum de patiente membro, sicut in manuũ, pedum, digitorum uidemus passionibus, & in colica & matricis passionibus. Omnium horum signa sunt passioni oris stomachi similia. Fumus enim ab his ad cerebrum ascendit. Aliquando etiam contingit mulieribus cõcipientibus, sed cum parturierint sanantur. Aliquando morsis à scorpionibus si neruos inciderit morsus. Signa harum omnium, quia fumum frigidum sentit ascendere à membris ubi sunt, & hoc subito à mẽbro ad membrũ quod perueniat ad cerebrum. Et ita cadunt homines huiusmodi passionem habituri, paruum ante tempus prænuntiant affuturam sibi, ex his quæ sentiunt indicijs. Epilepsia ex spasmo quæ cæteris est peior: est cum spasmus per omnia membra corporis consequitur. Cum enim à cerebri uentriculis, & omnes ex illa abundantia impleantur nerui, actiones principales membrorum, & maxime regitiuæ uirtutis patiuntur. Et sicut antediximus ex humoribus phlegmaticis uel melancholicis consequitur cum nerui per latum extendãtur. Vnde neruus spasmus prouenit, deinde homo in terram decidit. Hæc species epilepsiæ uicina est apoplexiæ. Pręcedunt eñ epilepsiam, abominatio, & obliuio. Quando stabilis est, omnium specierum habet significationes. Sputa in ore, flagellationes ex sui parte. Sputorum causa est, quia natura expellere uult causas morbum facientes. Flagellationum causa uirtutis expulsiuæ, motus est ad eosdem expellendos humores: particularia singulorum hominum in hac passione accidentia fortiter cadunt, clamant, linguam masticant, pręter uoluntatem exeũt digestio & urina, in alijs sperma. Signa, ut infirmus cum uino & myrrha & cornu caprino fumigetur. Detur ad comedendum epar caprinum assatum, & odoret ipsum. Cito enim propter hoc incidunt terræ, & apparent significationes dictæ. Alij dicunt si pelles caprinas uestiunt nouiter excoriatas, quæ si infundant aqua ilico cadũt. Multi hac passione moriuntur, quia accidentibus his molestantur. Plurimũ hoc paruis pueris euenit posteriori quoq; ætati & iuuenili. Raro senium & senectus propter siccitatem membrorum suorum patiuntur. Pueri duabus habent ex causis, aut propter naturalem humectationẽ sui cerebri, aut propter malam dietam. Si causa huiusmodi ex complexione est naturali, in initio natiuitatis contingit. Si propter malam dietam sit, post cõsequitur, neq; unquam sanantur si post ætates has uenit. In pueritia multi curantur, si secũdum quod oportet medicinentur. Sanitas eorum in ætatis, regionis, & dietę est cõmutatione. Sed si uiginti annos transeat, morietur cum ipsa. Est & passio altera ex crassis nascens phlegmatibus. Hanc aliquãdo propter ebrietatem solent pati, & ex mala digestione, & multa cõmestione crassorum ciborum maxime, & quia neq; balnęãt, uel exercent se. Hæc passio præcedit

stuporem

stuporem & epilepsiam. Oportet ergo hanc negligi si appareat homini. Signa, quia uident in somnis quasi res incidat sibi grauis, aut quasi eum aliquid accipiat, & constringat, aut sicut ab aliquo suffocetur, uellet aūt clamare cum non audiatur.

De melancholia & timore qui eros dicitur, & causa & significatione. Cap. VIII.

MElancholia est sine febri, alienatio mentis, contingit autem aut ex cerebro, aut ex colligato sibi membro. Si ex solo cerebro fit, ex humoribus est melancholicis in cerebro nascentibus, aut à stomacho uenientibus, & paulatim ibi se coadunantibus, & ipsum incendentibus. Vnde animus conturbatur, & rationabilitas mutatur. Ex colligantia cerebri ad alia membra fumei & melancholici sunt humores à stomacho ad cerebrum ascendentes, ex materia quæ est in stomacho, aut sub hypochondria. Est & melancholia quæ ex totius corporis humoribus est incensus. Aliquando est ex timore & tristitia. Signa melācholiæ uniuersalia, est timor & tristitia, & incensio mala. Alij enim timent mortem, alij desiderāt eandē, alij multum rident, alij multum flent, alij se negant, alij se uasa esse lutea putantur, & cauent ne ea frangantur, alij sperant quod sint bruta animalia, & sicut galli clamant, alij diuinant, & se de diuinis prædicere putant. Significatio unius cuiusq; speciei propria. Quæ enim de humoribus est melancholicis in cerebro incensis, nimiam habet alienationem, angustias, tristitias, timores, dubitationes, malas imaginationes, suspitiones & similia. Si ex stomacho, acide ructant, uel fumose, malam habet digestionem, sputa multa, dolorem sub hypochondria, ardorem, sonitum, tetinositatem. Similiter inter spatulas, hæc autem accidentia post cibum sunt uenientia. Quæ ex sanguine est ardente, alienationē, cum risu & lętitia. Corpus infirmi macidū, color rubeus. Pili in corpore sunt nimij, nisi in pectore, uenæ latæ, oculi rubei, pulsus magnus, parum uelox, dieta eius calida & humida, sicut carnes, dactili, mel, uinum forte. Hæc sunt eius signa quæ ex multo est sanguine, grauitatem sentit in corpore, & per hæmorrhoiden sanguis effluit ex consuetudine, & restringitur, fœmina perdit menstrua. Hæc omnia abundātis sanguinis sunt signa. In humoribus ex colera rubea, habent alienationem, clamorem, instabilitatem, uigilias, non quiescunt, multum irascuntur, calidum habent tactum sine febri, maciditatem, & corporis siccitatem, oculorum instabilitatem, aspectum quasi leonis, citrinitatem coloris. Ætas est iuuenilis, complexio naturaliter calida, fabulatores antea. Dieta calida & sicca fuit, sicut allia, cepe, sinapi, & similes herbæ calidæ, laboriosos ieiunatores, parum comedentes, multum bibentes uinum dulce & uetus, & similia. Vnde passio certificatur durior & molestior. Si humores sint melancholici, infirmus angustiatur, tristatur, cogitosus fit & timidus, plorās & mala imaginans, solitudinem amans. Et habet omnia accidentia melancholicis uni-

uerſalia. Sed tamen habens in cerebro, ex colera nigra. Hęc habet proprie tumorē, triſtitiam, quæ accidūt ex nigredine & obſcuritate humorū, & turbiditate animorū. His ſignificationib. ſpecies huius infirmitatis intelligūt. Hippocrates in ſecunda epidimiæ particula, cuius cor inquit complexionē habet calidam & ſiccam, complexionem uero cerebri humidam, facile cadunt in melancholiam. Colera enim dominans uſq; in iuuentutem incenditur, & in coleram nigram conuertitur. Complexio cerebri cum frigida & humida ſit, molleſcit & deficit, unde fumum melancholicum aſcendentem à corpore recipit, deinde obſcuratur, triſtitia & timore ſibi dominantibus. Hæc duo accidentia melancholiæ ſunt propria. Vnde in aphoriſmis Hippocrates: Timorem & triſtitiam diu patiens, melancholiam intelligitur habere paſſionem. Hæc autem paſſio plurimum fit in autumno. Eſt & alia ſpecies melācholica, quam qui habent galli ſibi habere uidentur ſimilitudinē & clamant ſicut galli, & latrant ſicut canes, imò ſe eſſe dicunt canes, exeunt noctu ad monumenta, & ibi uſq; in diem morantur. Signa, quia color eſt citrinus, oculi obſcuri, ſicci, concaui, os eius ſiccum, ſitiens multum. In pedibus eius uulnera, & puſtulæ uidentur, in facieq; ſimiliter, quia offendens cadit ſuper faciem. Cruribus ſemper habent caninos morſus. Nunquam ſanantur qui hac ſpecie infirmantur. Oportet autem intelligatur quia hæc paſſio à parentibus hereditetur. Amor eſt confidentia animæ ſuſpicioſa in re amata, & cogitationis in eadem aſſiduitas. Cuius ſignificatio, oculorum eſt concauitas, & eorum motio aſſidua, maxime palpebrarum, neq; lachrymantur, pulchritudinem habent in uiſu. Membra prętet oculis in maciem mutātur. Pulſus eorum ſicut triſtium. Sed ſi res amata nominetur, pulſus de ſua natura mutatur, diuerſatur & turbatur. Hæc eſt ſignificatio morborum in cerebro naſcentium. Oportet autem intelligi quia ſignificationes quorundam morborum, duorum uel trium, cōmunes ſunt paſſionum. Sicut eſt alienatio pertinens phreneſi, & melancholiæ, & ſtupor lethargię, & paſſioni cauma uocatę, aliæ unius cuiuſq; morbi ſunt propriæ, ſunt triſtitia, & timor melancholiæ. Spuma quoq; epilepſiæ. Vnde non eſt neceſſe in cōmunibus ſignificationibus confidere, niſi proprias unde poſſit iudicare ſatagat his adiungere.

De paßionibus quas patitur nucha, ſicut emollitione, titillatione, & ſimilibus.

Cap. IX. & X.

PAſſiones in nucha & neruis à nucha procedentibus, ſeptem eſſe perpenduntur, mollities, epilepſia de ſpaſmo, epilepſia, dormitationes, ſpaſmus, tremor, titillatio. Mollities eſt cum in initio neruus ad aliquod membrorum ueniens oppilatur. Virtus enim motiua contrahitur ne trāſeat ad membrum illud, deinde membrum illud emollitur, ut neq; ſentiat neq; moueatur. Si autem oppilatio ſit in omnium neruorum initijs, aufertur

fertur sensus cum motu corporis totius, & inde actioni regitiuę nocetur, & tunc epilepsia de spasmo uocatur. Quæ de phlegmate est frigido cerebri implente uentriculos. Si autem oppilatio in latere sit uno, totius illius lateris & faciei sit emollitio, & uocatur epilepsia uel paralysis. Si quæ oppilatio in nucha sit in initio, fit membrorum quæ sub facie sunt emollitio. Et si unum latus nucha oppilatur membra illius lateris emolliuntur. Si uero sit oppilatio in neruis ad lacertos faciei uenientis initio, & hoc in latere uno. in latere illo faciei est emollitio, & uocatur paralysia. Quę paralysis ex mollitie & spasmo nascitur coadunatis. Quia emollitur unius maxillæ lacertus & alterius spasmatur. Si constipatio sit in initio nerui ad guttur uenientis amputatio fit uocis. Si in neruo ad pectoris ueniente lacertos fit angustia anhelitus. Et si in neruo qui uenit ad uesicæ lacertos, exit urina præter uoluntatem. Si in lacertorum natium neruo, exit sine uoluntate digestio. Itidem de cunctis est intelligendum membris, si ad lacertos eorum uenientes oppilentur nerui. Emollito enim neruo, membri sensus ex necessitate amittitur atque eius motus. Constipatio autem nascitur aut de phlegmaticis & crassis humoribus, aut de compressionibus. Compressiones aut sunt ligamēti, aut apostematis in nucha nascentis, aut ossis locum suum exeuntis, & neruum comprimentis. Iterum mollities membri ex incisione sui nerui ad illud uenientis, & fractione ipsius si per latum incidatur. Quæ mollities nunquam sanatur. Sed si per longum amputetur nihil nocumenti membrum patitur. Galenus: Hæc passio inquit, plurimum senibus contingit, si eorū capita humoribus frigidis sint plena. Quibus si subito superuenerit calor, aut nimia frigitudo, humores liquefiunt, & in locum ubi neruus incipit descendunt. Maxime patiuntur hæc qui neruos habent debiles. Fortibus enim neruis raro hoc euenit. Significatio unde nerui intelligitur mollitio, satis est in propatulo. Ex sui scilicet emollitione, & sensus, motusq; ablatione. Si ex humoribus sit phlegmaticis, fit subito sine causa exteriori. Si ex compressione sit ligamenti, intelligitur quia ex ligamento fuerit. Si de incisione aut compressione nerui, necesse est præcessisse percussionem aut casum. Aliquando tamen emollitio subsequitur, cum membrum à sui concatenatione dissoluitur. Propter humiditatem enim uiscosam infunditur ligamentum, & lubricatur os, ut exeat locum suum. Aliquando ex materia contingit. Sicut uidetur in fine acutę passionis, utpote phrenesis ex emollitione membri. Sępe etiam ex colica passione ueniunt emollitio, & concatenationis separatio, cum morbus secundum crisin finiatur, natura humores expellente ab interioribus ad exteriora. Vidi autē multos ileon habentes quibus cubitorū separantur concatenationes, alijs coxarum, alij motum spatulæ perdunt. Sed tamen horum sensus est perfectus. Paulus dixit quia multos colicam passionem perpessos uiderit, & de emollitionibus extremita-

tum curati sunt, neque sensus perdiderunt. Epilepsiæ significationes qui habens cadit supinus, uox, & uoluntarius motus amittuntur. Præcedit autem hanc passionem dolor in capite nimius, & plenitudo in faucibus. Vertigo & obscuritas uisus, frigiditas in corporis extremitatibus, titillatio in corpore toto, grauitas in motu, stridor dentium in somno. Vrina nigra, hypostasis eius quasi farina crassa, aut scabies. Hæc passio plurimũ senioribus contingit, & hominibus frigidæ & humidæ complexionis, & quorum dieta crassa est, & phlegmatis generatiua. Iuuenes non liberantur, si hanc passionem in calido tempore patiantur. Peior qualitas huius passionis, habitus est anhelitus mali, & diuersi, & suæ diuersitatis ablatiui. Separatio concatenationis palam est. Cum enim ossis frustum uideatur paret quod suas cõcauitates exierit. Aliquando in membro uno simul sunt emollitio, spasmus & separatio. Quod uidere poteris cum mẽbrum emollitum, & separatum tremat contra sui initium. Aliquando uidebis separatum, spasmatum, & tremulum. Vnde oportet præuideri ne in medicina decipiaris. Paralysis est faciei tortio, & maxillæ in latus unum motio. Quod contingit ex motiua uirtute ad lacertos faciei & oculorum non transeunte. Nascitur item paralysis ex spasmo unius maxillæ lacerti, qui sanam maxillam sibi trahit. Cuius significatio, quia oculus infirmi ex parte sani lateris non potest claudi. Inferior enim palpebra, retinetur circa inferiora. Quem si sufflare præceperis, flatus ex una tantum oris parte exit. Quod fit quia maxillæ lacertus in unum latus protrahatur. Quia uero sensus & motus amittuntur, omnes species emollitionis certificantur. Dormitatio nascitur unde & emollitio, ex neruorum scilicet constipatione. Sed tamen emollitionis causa est fortior hac. Vnde & sensus perditur & motus. Item dormitatio ex frigida complexione nascitur, quia neruus in suam partem cõplicatur & corrugatur. Et ideo parum uirtutis animatæ ad illum potest transire, & quod transit, non perfecte transit. Aliquando ex nimia nascitur frigiditate niuis, & corrugatione. Aliquando ex nerui defectione, sicut illius qui super membrum iacuerit. Aliquando ex uentositate clausa subtus nucha, & ipsa comprimente nucha, quæ uirtutem motiuam oppilat, ne ad neruum transeat. Significatio huius passionis, quia quasi formicas ambulantes per membra sentit, sicut uidemus in super membra sedentibus.

De spasmo ex plenitudine. Cap. XI.

SPasmus est minoratio longitudinis membri infirmi in quantitate sua naturali. Quod aut in toto est corpore, & uocatur tetanus, quo corpus totum extenditur, uel multa membra in utraq; equaliter latera. Et est extensio erecta in neutra se mouens latera. Tetanus uero in acuta est passione. Si autem spasmus in membris est anterioribus, anterior spasmus uocatur. Hic fit cum passione in posterioribus lacertis, Si retro spas-

mus

mus uocabitur posterior. Tunc uero in anterioribus lacertis est passio. Spasmus autem est unius cuiusq; membri cum patitur neruus ueniens ad lacertos patientis membri. Spasmus uel tetanus siue ex plenitudine uel ex inanitione sint, aut ex mala complexione frigida nascuntur, aut ex apostemate alicuius nerui calido. Ex plenitudine cum impletur neruus ex malis humidis & phlegmaticis humoribus eum extendentibus, & a lõgitudine sua, eum minorantibus, & lacertum ad quem ipse uenit neruus ad se contrahentibus. Vnde membrum infirmum curatur sicut succus de corio factus. Cuius si de aliqua re plus quam capere possit. Plurimum nascitur hic spasmus in pueris crassum lac suggentibus, & multis sine cautela commestionibus, & neruorum defectionibus, eorumq; emollitionibus, & eorum extendendorum facilitatibus. Quorum sanitas est facillima. Significationes pręcedentes spasmum in pueris, acuta est & continua febris, uigiliæ, & constipationes uenarum, citrinitates colorum. Virilia membra fortia sunt & sicca, paruum ex plenitudine spasmum patientia. Qui cum euenerit durus est sanari. Significatio eius quia uenit subitus. Dieta ante fuit pertinens plenitudini. Aliquando etiam post ebrietatem uenit. Hippocrates: Qui habent inquit spasmum, si febres quartanæ superueniunt cito soluitur spasmus eorum. Hæc enim febris ex putredine crassi & melancholici est humoris. Quod cum calefit dissoluitur, & consumit in membris. Oportet autem intelligi, quia si iuuenes & adolescentes epilepsiam, paralysim, apoplexiam, & epilepsiam passi in æstate fuerint, ex plenitudine pessima & molesta eis contigerint. Causæ enim has facientes passiones, ætatibus eorum non sunt conuenientes. Minus molestę sunt & citius deficiunt, si senibus in hyeme ueniunt propter concordiam passionum, ad complexiones eorum & naturas temporis anni.

De spasmi exinanitione. *Cap.* XII.

SPasmus ex inanitione, siccitas est nerui, & contractio sui cum contractione lacerti in se, & membri cuius erat minoratione, sicut uidemus in cordis citharæ, quæ cum igni appropinquent, aut calido aëri contrahuntur, & per se rumpuntur. Est autem hunc spasmum intelligi de inanitione præcedenti, sicut nimia solutione uentris, aut in mulieribus fluxu sanguinis, seu fluxu de uulneribus, siue de naribus. Similiter de re siccatiua, sicut labore, fame, uigilia, febri acuta. Hic spasmus peior est quã ex plenitudine, humores dissoluit, & propter calorem desiccat materiam unde spasmus. Si uero spasmus post febrem uenerit, ex siccitate & consumptione fit humiditatis propter calorem præcedentis febris, quod peius est priori. Maxime hic spasmus post febres quæ sunt ex apostemate cerebri nascitur. Vnde Galenus: Omnis inquit spasmus post febres nascens, pessimus est. Spasmus ex frigida nascens complexione, aut est interior si

cut cum ex humoribus frigidis congelantur, & corrugātur lacerti corporis, & maxime illi qui sunt super spōdyles dorsi, uel colli, seu totius corporis. Si in membris sit anterioribus, anterior uocatur spasmus. Si in toto corpore spasmus absolutus. Cuius significatio est, quia rubeus, uiridis, uel liuidus est color, oculi quasi foras exeūt, & maiores apparent quā fuerunt, infirmus quasi ridet, corpus inflatur. Sonant digiti eius, uigilias, urinæ solutionem, digestionis constipationem patitur. Vrina paulatim exit sicut sanguis. In initio morbi patiuntur singultum, & dolorem in capite, cubitis & dorso, aliquando tremorem, & à lecto propter spasmū cadunt. Hunc spasmum & tetanum habentium expectet mors in diem quartum. Quē diem si transierint morbus transit, & spes est sanandi. Spasmus quem neruus patitur ex apostemate calido est, cum ad cerebrum uenit passio. Vbi apostema nascitur, inde pelliculæ patiuntur.

De tremore qui & paralysis dicitur. *Cap.* XIII.

TRemor contingit ex defectione motiuę uirtutis, quę in trementibus est membris. Est autem duabus de causis, aut scilicet de interiori, aut de causa exteriori. Ex interiori, sicut de frigida complexione sicut patiunt senìores, & aquā frigidam bibentes, siue in ipsa balneantes, seu nimium uinū bibētes. Multum em̄ uinum corpus refrigerat, uirtutem dissipat. Aut ex oppilatione crassorum humorū uirtutem motiuā cōtrahentium, ne perfecte transire possit ad membrum. Vnde deficit motio illius membri, aut de humoribus crassis in ipso membro coadunatis. Quia cum uirtus motiua membrum trahit sursum, ipsi sui grauitate deprimunt deorsum. Interq; duo motus ueniunt cōtrarij, qui iunoti tremor sunt uocādi. De exteriori causa, sicut augustia, ira, suspitione, & tremore. Titillationes, seu iectigationes de uentosa crassa & fumosa sunt nascentes. Quod intelligimus quia nō nisi frigidis nascuntur temporibus, & frigidis atq; phlegmaticis corporibus cum in aqua frigida balneentur.

De gibbositate. *Cap.* XIIII.

GIbbositas aut est anterior, quod fit cum dorsi spondyles exeunt anterius, aut posterior, cum protenduntur in posterius. Aliquando etiam exeunt in aliquod laterum, & quod inde fit uocatur tortuosum. Exitus autē spōdylium, aut de causa est interiori, aut exteriori. De interiori, sicut cum humores sint crassi, & uiscosi, quibus nucha extenditur, & ligamenta spondyliū infundunt, & lubricę spōdyles efficiunt. Deinde separate locū suum exeunt. Itē de causa interiori, sicut cū calidum apostema nascit in lacertis spondylibus uicinis. Quas cōprimēs de loco suo expellit, aut de uentositate subtus spōdyles se claudēte. Hęc spōdyles premit, & à loco suo secludit. De causa exteriori, sicut casu, percussione, & similibus. Gibbositas aūt adeo est aperta ut nō significationibus indigeat. Sed tn̄ eā

quæ

quę est ex apostemate sequit̃ tussis, angustia, anhelitus, quę est ortomiosus. Oportet aũt intelligi qa gibbosi propter apostema pectoris ante ętatẽ cito sunt morituri. Apostema eñ nascens his quorũ mẽbra augmentant̃, & ipsum in pectore augmentabitur, neq; pectus propter hanc passionem dilatatur, neq; costę crescunt, cor autem & pulmo semper accipiunt incrementũ. Quod cum fiat, pectus nimium stringit̃ propter non crescentes costas. Apostema uero, cor quoq; & pulmo semper augmentant̃, unde necesse est anhelitus constringat̃, ex qua duritie moriuntur. Hippocrates: Habentes gibbũ cum tussi & anhelitu ante ætatem moriuntur. Locum spondylis infirme poteris certificare, si super spondyles dorsi manũ tuam à sursum usq; deorsum moueris. Cum autẽm manus tua super spondylem quæ foras exierit ceciderit, aut quę sursum ascenderit, aut introierit, aut deorsum deuenerit, aut de medio dorso se mouerit, intẽdes quia ibi infirma sit. Hę sunt significationes & causę morborũ in cerebro & neruis ab ipso procedẽtibus nascentiũ.

De paßionibus quæ nascũtur in membris sensuum, ab oculis incipiendum.

Cap. XV.

PAssiones oculorum in coniunctiua, uel in cornea sunt, uel in uuea, uel in euagaoido, uel inter uueam & cristallinã, uel in palpebris, aut in angulorum oculis, aut in pelliculis uisus, aut in lacertis oculos & palpebras mouentibus, aut in uenis quæ ad oculos ueniunt de pelliculis cerebri. Passiones in coniunctiua nascentes, sunt ophthalmia, tumor, duritia, prurigo, fiula, pectia, ungula. Ophthalmia est calidum apostema nascens in coniunctiua, & est triplex. Vna est nascens de causa primitiua, sicut sole, fumo, puluere, oleo calido, & similibus. Est & febris quam sine apostemate patiuntur oculi, cuius causa si auferatur, quies eis succedit. Significationes huius ophthalmiæ lachrymæ sunt, rubores, ardores, & omnia praua. Secunda est turbulentia in oculis, & rubor priore maior, & dolor. Nascitur hęc ab exteriori causa sicut & prima, sed fortior est causa. Aut de interiori, sicut de calido apostemate in coniunctiua nascente, propter humores calidos descendentes de cerebro, & defectione ipsius membri. Huiusmodi quædam est debilis, quædam fortis. Significatio debilis, quia causa suà discedente, & ipsa discedit. Est & durior, cuius significatio, oculorum tumor, dolor, durities, & multæ lachrymæ, plenitudo uenarum. Quod ex nimia fit materia, & fortitudine sui calida. Tertia durior est secunda, accidentia eam significantia duriora sunt, & fortiora, & maius apostema, tumor in ambabus palpebris ad exteriora inuersis, graues sunt in motu, oculorũ albedo, nigredo sua est altior. Qđ ex nimia est materia, & sanguinolẽta. Tumoris sunt 4. modi. Vnus quẽ subito patiunt̃, & maxime est in seniorib. Significatio eius color est albus, anguli oculorũ quasi morsurã muscarũ, aut cimicum

cum patiuntur. Secundus modus peior est, tumidior, & frigidior. Quem si tangas digitis, forma digitorum remanet ibi, aliquando lachrymæ habentur, aliquando non, paruus est dolor. Tertius est fortior, quem & si digitis perforet, nullum tamen uestigiũ ibi remanet, neq; dolorem habet. Quartus est fortissimus, atq; maximus, in quo apostema oculi & palpebræ aufert partem usq; ad supercilia. Est autem apostema durum & non digitis perforandum. Color eius liuidus, dolor nullus, & plurimum in uariolis, & ophthalmia diuturna nascitur, & maxime in hyeme. Duritiem patiuntur oculi cum palpebris cum dolore & rubore, motuum grauitatem nimiam siccitatem, marcoris parua & dura coadunatione, grauitate aperiendi oculos in suscitatione à somno. Pruriginis significationes, lachrymę sunt salsæ, nitreæ, oculos incendentes, in palpebris rubores, & prurigines. Siulla est uena, sanguine plena & crassa, quę semper augmentatur, rubescit & incrassatur. Aliquando lachrymas habens, ruborem quoq; & pruriginem. Oculi quasi nebulam fumosam habent. Pectia est sanguis descendens ad coniunctiuam de ruptura uenarum. Quæ aut de percussiore nascitur, aut de uulnere. Vngula est superfluitas neruosi, nascens in maiori angulo oculi. Quę extenditur usq; in nigredinem cooperiens uisum & contrahens. Hæ sunt passiones in coniunctiua nascentes. Quæ autẽ nascuntur in cornea, cancer sunt & uulnera, pustula, & pustulæ albedo. Cancer est calidum apostema durũ, nascens in cornea cum dolore nimio pertingenti ad tempora, maxime in motu dolorem faciens capitis, & fastidium. Currit autem ad oculos acutus humor, ut non possint oculi acutum collyrium pati. Vulnerum sunt septem species. Quatuor nascuntur in superficie sua, & tria accubantia in ipsa. De quatuor in superficie, est unum fumo simile, incipiens à nigredinis oculi loco maiore. Secundum est profundius & minus eius color priore est albior. Tertium nascitur super coronam nigredinis oculi accipiens paruũ locum albedinis. Color eius super nigredinem albus, super albedinem rubeus. Similiter omnes pustulæ & uulnera super nigredinẽ sunt alba, quia super cornea posita. Quæ autem super albedinem rubea, quia sunt in coniunctiua. Quartum uulnus est in extremitate corneę, assimilatum surculæ. Trium occultantium, primum est profundum, cameratum, putredinis habens multũ oculos cum stringas currit inde humiditas. Quod contingit, quia oculorũ panniculi sunt cõmesti. Pustulæ nascuntur de humiditate in corticę corneę se coadunante, & sunt multę & diuersę in colore, aut in dolore, aut in qualis futura sit ostensione. In colore, quia quædam est alba, quędam uero nigra. In dolore, quia quædam est nimij doloris, quædam uero parui. In ostensione qualis futura sit, quia quædam futura est sana, quædam maximam passionem generat, minimam uero cœcitatem. Hæc diuersitas aut est de materia, aut de loco suo. De materia, quia quædam multa, quędam pauca, aliquando

quando acuta, aliquando uitrea, aliquando suauis, aliquãdo subtilis, aliquãdo crassa. De loco, quia aliquando post locum primum corneæ, aliquando post secundum, interdum post tertium. Quæ de materia fit multa subtili & acuta durissima est, & periculosa, cum multa materia extensionem in loco facit & acumen, quandam punctionem. Si de materia est crassa & parua, salubris erit, & minus habens doloris. Quæ sub primo est cortice minoris est doloris, & coloris nigri. Sed tamen spiritum contrahit uisibilem, & uueam nigredinem. Quæ post secundum mediocris & salubrior est. Salubrior inquam omnibus pustulis quæ in cornea sunt exteriori, ablatæ perforatione oculi. Si autem putrescat cornea, aut eius fundatur pars, non magnum est periculum. Si remanet cicatrix non uisum contrahit, cum non super perforationẽ fit. Sed si super perforationem sit, & putrescat cornea, aut findat, perforat ad uueam. Et si cicatrix permaneat, contrahitur spiritus uisibilis, ne per foramen transeat. Est & aliter morbus qui retro corneam nascitur, aut de uulnere, aut de cephalea, aut de ophthalmia, paruum sibi accipiens locum in cornea, ungulam assimilans in forma. Est & aliter maioris capacitatis peior priori in extra mittendis oculis. Emissio autem ista de fissura nascitur cornea. Et est aut ex uulneribus, aut ex pustulis. Exitus autem quatuor sunt genera. Primum cum de uueæ substantia paruum quoddam quasi formicæ caput exeat. Quod qui uiderit, æstimat qa pustula sit, sed differt, quia hæc colorem secundum uueam habet. Vt pote si uuea sit nigra, & ista colore erit nigra. Si alba, & ista alba. Si glauca, glauca, & radix eius alba. Pustula in albedine oculi nascens, habet ruborem & pulsationem. Secunda species est maior similis uuæ. Tertia est ita alta ut transeat palpebras, & ueniat ad cilia. Quarta uocatur acuta, & in exitu longa, ut pars corneæ iungatur cum ipsa, & quasi caput acute efficitur. Panniculi qui dicuntur maculæ oculi sunt subtiles in cornea exteriori, & quidam crassi in interiori. Hæ sunt passiones corneæ. Vuea foraminis habet largitatem, atq; strictionem. Largitas duobus est modis, aut naturalis, aut de apostemate in uueam nascẽte, & eam extendente, aut de multa euagaoido. Hęc sępe nascitur pueris & mulieribus. Quam qui multam habet, aut parum, aut nihil uidet. Parua res maior eis uidetur quam est. Secundus aut de magna est percussione, aut de calido apostemate. Strictio aut naturalis est, aut de mollitie uueę. Causam mollitiei diximus in præcedentibus cum causam accidentalem tetigerimus. Significationes harum duarum passionum sensui palam sunt. Si enim infirmũ ad solem stare feceris, & oculos eius soli apposueris, perforationem uidebis in uuea, sicut maior aut minor sit quam oporteat. Passio inter uueam nascẽs & cristallaoidẽ, aqua est & fumus ascendens à stomacho. Aqua ex humiditate est crassa, inter uueam & cristallaoidẽ congelata, spiritum uisibilem cõtrahẽs ne foras exeat. Significatio sua, in initio quia infirmus quasi cimices,

 muscas

muscas, fustes, pilos, splendorem uidet ante oculos. Sed hæc accidentia ex passione nascūtur cerebri, aut ex ore stomachi cum fumus inde ascenderit. Ex stomacho intelligimus, si perforatio oculorum clara & nullā maculam habens uidebitur, & imaginatio apparuerit ad tempus, ad tempus augetur, & ad tempus minuitur, & in oculis utrisq; fuerit infirmus, in stomacho puncturam & ardorem senserit. Si uero uomitū, aut hierapicra acceperit, imaginatio aufertur & quiescit. Augmentatur cum nimium comederit, minuitur cum minimum. Imaginatio ex aqua est cōtinua, in qualitate augendi & minuendi una. Neq; augetur cum homo saturatur, neq; minuitur cum parū comeditur, neq; picra uel uomitu adiuuatur. Aliquando ab uno oculo incipit, & cum perfecta sit, uisum contrahit, est autem multarum specierū. Quędam enim colorem habet oculorum, quędam uitreū, quædam album, alia hyacinthinum, alia uiridem, alia uenetum. Aliquando tamen ex aqua non est hic color, sed potius est euagaoidos exiccatio. Quod discernitur, quia in aquatica imaginatio ab initio uidetur. Cui si quis medicetur redit uisus. Quæ ex desiccatione euagaoidos fit, nullam imaginationem habebit. Oculi minorantur & consumuntur. Vnde hæc passio oculorum uocatur cōsumptio. Ex aqua aliquando oculi si medicentur proficitur, aliquando nūquam inde adiuuatur. Quod probabitur si oculo uni clauso digitus superponatur & de altero prospiciatur. Si ergo perforatio oculi large dilatetur adiuuat. Sin autē pro impossibili habeatur. Altera probatio, infirmus in sole stet, & te aspiciat firmiter. Tu uero super superiores palpebras utrūq; tuū pollicē pone, & subito inde tolle. Si aquam uideris moueri & dispergi, desiste medicari, quia nihil eum adiuuabis. Quod si aqua steterit medicina proderit. Passiones in palpebris nascentes, sunt auratus, scabies, grando, petrositas, uiscositas, accubitas, coopertio, pili superflui, pediculi, hordeum, pili inuersi, morum, fauus, formica, glans, casus ciliorum. Auratus est pingue corpus & uiscosum cum neruis & pelliculis telatum nascens in palpebra interiori desuper propter mala accidētia maxime in pueris. Signa quia palpebra emollita, non secundum quod oportet sursum ascendit, neq; splendorem potest uidere solis. Quem si aspexerit cito lachrymatur, & sæpe ophthalmiam patitur. Scabiei quatuor sunt genera: Vnum nascitur desuper interiori palpebra, & est asperum, alterum asperius & rubeum granę, & dolorosum. Ambo oculi habent humiditatē. Tertium, fortius est & asperius, ut interior palpebra quasi ficus uideatur, fissa, & est rubicundus, in quo maior dolor, grauitas & prurigo habentur. Quartum autē fortissimum est & rubicundissimum, dolorem habens maximum, grauitatem quoq; & pruriginem, asperitatē, atq; grauitatē, & in palpebra duritiem. Hæc species diuturna est. Grando humiditas est congelata in interiori palpebra, sicut grando alba. Est autem de humoribus frigidis & phlegmaticis. Petrositas est hu

mor in palpebra sicut petra. Viscositas aut unius est palpebrę cum albedine oculi,& nigredine,aut ad se inuicem utriusq;. Hæ nascuntur aut ex oculorũ uulneribus,aut ex ungulæ medicaminibus,& similibus. Accubitas est grauitas in palpebra de uentositate crassa. Sentit autem infirmus cum à somno excitetur,quasi arenam aut puluerem in oculo. Coopertionis tres sunt species. Vna est altitudo superioris palpebræ,cum oculum non possit cooperire. Hæc autem aut naturaliter est, aut quia palpebra nõ est consuta ut oportet. Secunda est palpebræ paruitas naturalis. Tertia inuersitas inferioris ad exteriorem. Hęc autem ex uulnere nascitur,aut ex superfluitate carnis propter uulnus. Ordeum est apostema nascens in extremitate anguli palpebrę ut hordei forma. Pediculi sunt minuti nascentes in palpebris. Plurimũ his qui dietantur unde humores in corpore nascantur. Morum est carnis peotia rubea pertingens nigredini suspensa intus in oculis nascẽs ex putredine sanguinis. Formica est fissura nascens in extrema palpebra. Vnde paulatim ora palpebræ cadit. Fauus est quasi formica, sed uueo humori magis est uicina. Pili nascuntur in palpebra interiori contra oculum pungentes eum, in quo humores coadunari faciunt. Palpebra autem emollitur,& inde in oculo propter punctionem lachrymæ augmentantur. Hoc autem ex humoribus est putridis coadunantibus se in palpebris. Cadere cilia aut ex acutis est humoribus,aut ex alopetia. Estq; cum palpebrarũ grossitate,& duritie, rubore & eorum dolore. Glans nascitur in oculis sicut in membris totius corporis. Passio nascens in angulis palpebrarum, uulnus est inter nares & angulum. Quod cum aperiatur, inde putredo egreditur. Aliquando hæc putredo ad nares currit, per foramen quod inter nares & oculum existit. Aliquando exit subitus palpebræ cutem,& corrumpit eius cartillaginem. Qđ potest intelligi, qa stricta palpebra putredo inde effluit. Est & alius morbus, id est, magnitudo carnis maior quã oporteat. In angulo maiori oculi humiditatem ab oculo uenientem contrahit, ne ad foramen narium transire possit. Passio nascens in perforatione utriusq; nerui, est oppilatio ex nimia humiditate neruum circundante,& ipsum comprimente, aut ex apostemate uicinitus nascente,& similiter neruum comprimente. Vnde aut aufertur uisus,aut minoratur. Signum, grauitas est capitis, maxime contra inferiorem partem oculi. Est etiam ex humore intra neruum descendente, & eum oppilante. Signum, quia pili, cimices, muscæ apparent in initio morbi ante oculum. Neq; in oculo aquæ uidetur significatio. Si autem claudatur unus oculus, alterius foramen non dilatatur. Hæc oppilatio est peior quia spiritus uisibilis non potest ad alterum oculum trãsire & dilatari. Est & altera passio id est, contusio nascens ex percussione casus, uel capitis collisione, aut ex nimio uomitu. Hæc passio aut aufert uisum ex toto, aut minorat. Est & altera id est, nebulositas quæ ex defectione est spiritus uisibilis à cerebro uenientis

& pauritate sui. Est & altera cum homo in nocte nihil uideat, ex crassitudine est spiritus animati, & turbulentia humoris. Idem patiũtur quia se remota non uident, propinqua uero aspicient. Passiones nascentes in neruis & lacertis oculos & palpebras non mouentes, propter cerebrum patiuntur. Signum eius rei, quia motus utriusq; oculi corrumpitur. Aliquando contingit in alterutro duorum neruorum ad oculos uenientium. Signum, quia motus illius oculi corrũpitur ad quem ueniebat ille neruus. Aliquando fit in diuisione utriusq; nerui. Vnde lacertus ille corrumpitur à quo diuisio illa mouebatur. Lacertos oculos mouentes diximus cum de membris tractaremus. Vnusquisq; enim oculus, nouem lacertos habet. Sex oculum mouentes, tres radices nerui unde spiritus exit constringentes, & oculum sursum leuantes. Sex mouentes qui sursum sunt si emolliantur, deorsum oculus deprimitur. Si spasmentur sursum erigitur. Inferiores si emolliantur sursum oculus erigitur. Si spasmentur descendit inferius. Lacerti angulorum emolliti, oculum mouent in alteram partem. Si spasmentur, in alterum angulum oculus mouebitur. Ambo lacerti oculorum regitiui, emolliti, aut spasmati, dolorem oculorum sunt facturi. Tres lacerti qui in initio sunt nerui unde exit spiritus, ad hæc facti sunt ut diximus, ut neruum teneant, & contrahantã motu, oculumq; leuent superius. Qui spasmati non nocent oculis. Sed emolliti nocent, quia oculum exire faciunt. Quod aũt de interiori est causa cum materia ad neruum & lacertos descẽdat, aut de exteriori sicut percussione. Si exeunt oculi, & uisus sanus remanserit, significatur neruus luminaris extendi ex nerui mollitie eum tangente, & stringente. Si autem uisus perierit, significatur nerui emollitio luminaris. Si oculi ex percussione, uel qualibet huiusmodi re exierint, & uisus sanus fuerit, intelligimus quia solus lacertus lęsus sit. Quod si uisus annulletur, neruus proculdubio est lęsus. Lacerti palpebras mouentes, sicut diximus sunt tres, unus sursum erigens, duo inferius deprimentes. Si leuans sursum emolliatur, palpebra nõ leuabitur. Si spasmetur non claudetur. Si ambo deprimentes emolliantur, palpebra non leuatur. Si unus tantum media leuatur, & media claudatur. Si uero lacertus molliatur, media palpebra ad sanum lacertum torquetur. Si spasmetur, palpebra ad infirmum lacertum reuoluetur. Significatio passionis uenarum à craneo capitis ad oculum uenientium, extensio uenarum frontis, & temporum. Venarum quæ sub craneo sunt significatio, nimia est sternutatio, & assiduus humorum cursus per nares, atq; oculos. Venę frontis & temporum si patiantur, non extensæ uidentur. Hæc sunt passiones oculorum, & causæ, & significationes earum.

De auri-

De auriculis. Cap. XVI.

PAssiones membrorum auditus, aut uniuersales sunt omnibus, aut in solo uno membro nascunt. Vniuersales sunt dolores ex mala cõplexione uenientes, siue ex apostematibus, seu iuncturarũ separationibus. Ex complexione mala calida, sunt ardor, rubor, calor circundantes auriculas. Quibus accedens causa actualiter frigida eas adiuuat, si dolor ex frigida sit complexione. Si dolor ex frigida sit cõplexione, erit sine rubore & ardore. Quem adiuuat causa actualiter calida, maxime si infirmi dieta fuerit ante refrigera aqua. Complexio humida & sicca, nullum auricularum dolorem generat. Apostemata calida faciunt dolorem nimium, & pulsationem. In capite & in fronte grauitatem, in facie ruborem. Quæ si magna sint, non erunt sine febri. Frigida faciunt grauitatem, & extensionem, sine pulsatione & non multo dolore. Quælibet harum passionum in perforationibus fuerit auricularum, dolores omnes faciet hos in profunditatibus eorum. Si uero in primis instrumentis, aut in auditus neruis, dolorem gignet intra craneum capitis, in parte pertinente auricularum fundamentis. Si exteriora membra patiantur foraminis palam erit sensui. Iuncturæ separatio sicut fractura & cõtusio, si interiori est eo auditus cũ sensu intelligit. Sãguis enim inde egreditur. Si infirmius auditus sit instrumentis, aut in neruo, percussio fuerit exterior, aut contusio. Si intrinsecus passio auriculas circunderit, & percussio uel contusio præcesserit, constat quia instrumenta auditus aut eorum neruus fracturam, siue contusionem patiantur. Passiones membrorum auditus, aliæ in primo foramine nascuntur, aliæ in membro quolibet interiore, siue neruo auditum faciente. In primo foramine, uulnus, uerruca, caro superflua, uermes, aut mundicia, uel aliquod corpus cadens extrinsecus uel aqua, uel bestiola, sicut cimices, musca, uel uentositas. Vulnus quia apostema quod ante fuerat rumpitur. Signum eius quia sanies ab auricula egreditur. Vermes nascuntur ex putridis humoribus. Quorum significatio, intra auriculas est prurigo, & sentitur eorũ motio, & exeunt foras aliquando. Caro superflua, uerruca atq; mundicia, de superfluis humoribus sunt orientia. Quæ in propatulo uidentur, si infirmi auricula soli apponatur. Similiter quod in ipsam cadit deforis, palam est sensui. Aqua esse perpenditur cum quis balneatus fuerit, aut capite lotus. Hæ omnes passiones si magnæ sint, uiam auditui claudunt, & surditatem faciunt. Si paruæ, detrahit auditus, quę inde neruo nascunt, sunt sonitus, susurrus, uoces non reales. Quæ contingunt ex uentositate in panniculis cerebri se claudente, ex parte auricularis nerui, siue nerui auditus, seu sui instrumẽti, aut sunt ex humoribus in illis locis se mouentibus. Si ex crassis sint humoribus, grauitas cum sonitu in his locis & in capite sentitur. Si ex uentositate fit tetinatio.

Grauitas auditus quæ surditas uocatur, si ueniat ex accidentibus quę membra sua patiatur, aut ex mala erit complexione, aut ex morbo officiali sicut oppilatione, ex apostemate, uel crasso humore, aut ex iuncturæ separatione, sicut fractura uel fissura. Aliquando grauitas ex cerebro nascitur cum quodlibet supradictorum trium patiatur. Si autem auditus uni auriculæ auferatur uel ambabus, & alij sensus omnes siue plures infirmentur poterit intelligi, quia passio ex cerebro sit. Sed si alij non corrumpantur, auditus uero solus damnet, neruũ ex quo est auditus, aut instrumẽtum eius pati intelligimus. Audito uero ablato siue minorato, & passione neq; in foraminibus auricularum, neq; in exterioribus membris apparente, si infirmus uersus auriculas dolorẽ grauiter in capitis inferioribus sentiat, intelligimus crassos humores ad neruum & auditus instrumentum decurrentes. Quod si cum tetinatione fuerit, & pulsatione percipitur esse ex apostemate. Si cum fractura, uel percussione, intenditur neruus fissus siue fractus uel commissus esse. Item auditus deficit ex debilitate uirtutis audibilis, sicut senioribus contingit. Aliquando fit surditas, cum puer procreatur in uulua, si natura auditũ uel eius instrumentum negligat perforandum, ex sui defectione, uel ex materię crassitudine. Item ex acuta ægritudine cum humores colerici ad cerebrum ascenderint hos iuuat si per digestionem purgent colera. Sicut Hippocrates in aphorismis: Colericam inquit solutionem habentibus surditate superueniente solutio tollitur. Surdis si solutio colerica superuenerit surditatem tollit. Hæ sunt passiones in membris auditus nascentes.

De membris odoratus. *Cap.* XVII.

PAssiones in membris odoratus, uel in naribus sunt uel in pelliculis eas operientibus, uel in osse colamentum assimilante, & in pelliculis cerebri illud os operientibus, uel in primo instrumẽto odoratus, id est, in uentriculis cerebri quæ similes sunt mãmillarum summitatibus. In naribus ex mala cõplexione uel morbo officiali, uel iuncturę separatione. Ex mala cõplexione, uel eius significatione, uel causa, sicut in superioribus hic intelligas. Ex morbo officiali in nascẽti naribus, ex apostematibus fit uel uulneribus, seu carne polipodiũ assimilante. Quia sicut illud animal cum quis uelit accipere pedibus nares oppilat suas, ita hæc caro nares humanas. Quod palam sensui maxime si nares infirmi opponant soli. Hęc passio adeo est magna, quia cum nariũ uias oppilauerit odoratum tollit. Quem si non ex toto auferat, tamen minorat. Contusio uel fractura si parua sunt, odoratum auferunt. Si parua, minorant eum. In narium pelliculis ex mala complexione, uel ex calido seu duro apostemate fit. Signum apostematis calidi, quia grauitatem, pulsationẽ infirmus in naribus sentit. Si durum fuerit grauitatem, & tetinositatem sine pulsatione. Passio hæc uoci solet nocere, in osse colamentũ assimilantę, & in pelliculis ipsum operientibus oppilatio &

foetor

fœtor nascuntur. Oppilatio ex crassis humoribus foramina ipsius ossis oppilantibus. Sentit infirmus grauitatem uenientem ex naribus in capitis interioribus. Pelliculæ oppilantur uel ex crassis humoribus, uel ex apostemate calido, seu duro. Tunc sentit infirmus sicut in capite apostema habeatur. Fœtor uel ex putredine est ossis colamentũ, assimilantis uel de humoribus fœtentibus in foraminibus suis uel pelliculis se inuiscantibus. Aliquando etiam fœtor est cum humores in cerebro sint fœtentes. Quod habentes, febres habent in capite & dolores. Fœtor nascens de humoribus putridis in foraminibus ossis minorationem facit uocis. In instrumento odoratus coriza est & minoratio odoratus. Coriza est humor humidus descendens à uentriculis proræ cerebri naribus. Est autem de calore uel frigore quæ patitur cerebrum, sicut uidemus in his qui in calore morantur solis, dissoluuntur enim in capite humores, & effluunt ad nares. Contingit etiam his qui in frigiditate stant aëris, in quibus humores qui solent dissolui clauduntur, & augmentati influunt naribus. Minoratur odoratus, uel aufertur ex mala complexione nimia, uel ex officiali morbo, sicut oppilatiõe ex apostemate, uel humoribus crassis & uiscosis, aut de separatione iuncturę. Hęc si sint magna aufertur odoratus. Si parua minoratur, horum signa alibi iam diximus. Cum ergo uideris infirmum harum aliquam habere significationem, in prora cerebri naribus pertinenti, non dubium quin passio in uentriculis sit proræ cerebri, & in instrumento odoratus, id est, uentriculorũ extremitatibus. Si autem uideas hominem naribus loquentem, intellige in osse colamento simili esse passionem. Sin autem in uentriculis erit proræ cerebri, & instrumento odoratus, atq; pelliculis ipsius.

De lingua & oris parte linguæ pertinenti. Cap. XVIII.

PAssiones linguæ aut in ipsius corpore, & in circundantibus ipsam nascuntur, aut in neruis ad eam uenientibus, & parte cerebri unde ipsi procedunt nerui. Sunt autem apostemata gustus corruptela, pustulæ latæ, & extensæ, in pelliculis exterioribus linguæ, & omnibus partibus buccæ, suntq; albi colore plurimum nascentes pueris, & infantibus malum lac suggentibus. Vnde aliquando totum os patitur, ut usq; ad meri perueniat, & stomachi pelliculas, & nigri sunt coloris. Apostema linguam magnificans, & ab ore exire faciens, exilium uocatur lingue. Est & aliud apostema quod uocatur rana, ideo quod sicut rana nascitur sub lingua. Est & aliud calidum & sanguinolentum, unde lingua patitur tota. Corruptela gustus aliquando in amaritudine est, ut infirmus amarum saporem sentiat in ore, & in omnibus quæ comedit. Quod contingit si substantiæ linguæ humores dominentur colerici, aut toti ori sicut in febribus uidetur tertianis, & in ictericis. Aliquando quidam in ore dulcedinem sentiunt, & in omnibus quę comedunt. Quod ex sanguinis fit dominatione in lingua & toto corpore. Quidam

dam salsa saporant,& ex phlegmate salso. Similiter de cæteris humoribus intelliges. Passi nerui per quem sentit gustus, ablatio uel minoratio est gustus. Quod consequitur cum paruus sapor in ore sit uel nullus. Patitur etiã ille neruus unde motus,& loqui linguæ dat grauitatem, aut loquendi ablationem. Hæ nascuntur ex mala complexione phlegmatica & crassa ad neruum descendente, aut ex iuncturæ separatione, aut ex collisione in cerebrũ cadente. Significatio unde certificatur itidem ut in superioribus certificabitur. Aliquando lingua patitur grauitatem, & loquendi ablationem de passione partis cerebri unde neruus procedit qui ad linguam tendit, aut ex toto cerebro. Quod uel ex mala cõplexione, uel morbo officiali, sicut in phrenesi uidetur,& peracutis passionibus,& sicut in epilepsia, paralysi, & similibus, ex frigida & humida complexione nascentibus. Hæ sunt significatiões passionum in lingua nascentium.

De ore. *Cap.* XIX.

PAssiones in membris oris, aut sunt in labris, aut in dentibus, uel in carne quæ in toto est ore, uel in uulua,& utraq; glande. In labris est fissura, hęmorrhoidæ, pustulæ. Quæ omnia ex sanguine nascuntur & colera rubea. In dẽtibus dolor nimius, corrosiones, exacerbationes, dormitationes & perforationes. Dolor aut ex complexione calida aut frigida, quas patitur ad ipsos ueniens neruus. Intelligitur ex causa calida actualiter uel frigida, eis conuenibili uel inconuenibili. Est etiam ex calido apostemate in carne dentium nascente. Dentes enim sunt impossibiles cum non sint sensibiles. Intelligitur quia dens ruptus nullum dolorem patitur. Dolor ergo ex mala est complexione neruos passibiles faciente, uel ex calido seu frigido apostemate. Causa quiescendi dolorem cum dens extrahiť quia neruus non tunc extenditur, sed ablato dente dilatatur. Neq; apostema habet unde comprimatur,& habet loci spacium unde fumus exeat dissolutus,& medicina loco infirmanti apponitur cum dens auferatur, ut citius sanetur. Corrosiones dens patitur, ex humorum acutorum,& cito putrescentium, dentesq; comedentium putredinibus. Perforationes sunt corpus citrinum cooperiens dentes ex fumo ascendente à stomacho. Exacerbationes aut de exteriori causa cũ comeditur res nimis acida, aut de interiori propter acidos humores stomachi. Dormitationes ex causa nimis frigida actualiter, sicut niue, glacie,& aqua nimia frigiditate. Casus dentium atq; motus, aut ex humiditate est gingiuę atq; nerui dentes ligantium, aut ex putredine gingiuæ, & eius cõmestione, aut ex loci ubi appositi sunt largitate. Largitas ista aut naturaliter est sicut in dentibus puerorum ex defectione sua & lacte ad ipsos currente,& aliorum dentium fortium necessitate propter sicca cibaria, & duras res frangendas, aut ex siccitate sua, sicut in senioribus dentes cadere uidentur, quia loca ubi prius tenebantur cum desiccentur in quantitate minorãť

minorantur,& prior compositio disturbatur,sicq; labuntur. Audiui autem quosdam dicentes,quia cum senioribus dentes caderēt, locum cadentium alij nascentes supplerent. Sed non est credendum,quia materiā pręparatam dentibus nascituris,in corporibus seniorum difficile est inueniri. Quæ gingiua & caro patiuntur,dentium apostema est calidum,infirmo dolorem faciens,& pulsationem gingiuę & dētium. Est & alia passio tedulis uocata cū in putredinem mutetur calidum apostema unde putrescit gingiua. Aliquādo uuluam cadere facit,& odorem oris corrumpit. Est & passio quæ uocat adrilis. Caro superflua in dentibus nascitur inferioribus propter calidum apostema. Æstimat tamē infirmus aliquid cōmestorum remansisse in dentibus. Fluit etiam sanguis de gingiuis, quod ex uirtutis pascitiuæ defectione contingit. Caro oris idem patitur,quod & gingiuę,apostema calidum scilicet,& putredinem,& sanguinis fluxum. Nascitur in ore fœtor, quia ut dentibus est,aut ex putredine gingiuæ,aut ex putido in ore stomachi phlegmate cum cursu saliuæ qui ex cerebri est humiditate. Ex stomacho intelligitur quia odor nihil horum habet quę diximus, & fœtor cum comederint minuitur. Vuula calidum apostema patitur sentiens dolorem & pulsationem intra buccam interiorem, & in transglutiendo molestationem & emollita cadit. Quod intelligitur,quia quasi rem suspensam in gula sentit infirmus. Cū autem os aperitur & lingua emittitur, uuula longior quam fuerit uidetur, & frustulum eius summum rotundatur, radixq; eius subtiliatur. Si ergo cadere diu moretur incidatur.

De paßionibus in membris anhelitus nascente. Cap. XX.

PAssiones in membris spiritus,in gula uel in gutture,aut in pulmonis nascuntur canalibus,uel in ipso pulmone,uel in pelliculis costas operientibus uel in lacertis,siue in diaphragmate,uel in corde. In gula, quia in utraq; nascuntur glandę, quæ uocantur amygdalinæ, & saliuæ sunt generatiuę. Quædam in lacertis,quædam in gulam uestientibus,pulmonē quoq; & guttur. Quædam in uia gulæ nascitur. Amygdalinæ calidum apostema patiuntur. Signum eius,dolor est loci illius, maxime cum transglutienda glutiuntur,& rubor in exteriori gula habetur. In lacertis est squinātia & suffocatio. Squinantia est calidum apostema in gulæ uel meri lacertis. Si apostema in lacerto est interiori appellatur sunuchi,& est pessimum in trāsglutiendis. Si in lacerto exteriori,appellatur punuchi. Quod infirmi in angustia anhelitus patiūt, & molestatione eius & in orthoimia ipsius,& febribus,uocis quoq; minoratione,& ungulæ dolore,colli & faciei rubore,& extēsione,& trāsglutiendi duritie,oculorūq; cōcauitate. Suffocatio est calidū apostema in lacertis gutturis. Quod si in exteriori lacerto sit,absolutam suffocationem est uocari. Si in interiori lacerto, canina uocabitur suffocatio. Huius accidentia sunt squinantia. Sed tamen squinantia fortiora sunt & du

riora. Huiusmodi infirmi semper sunt aperti oris, nulla cibaria possunt trãsglutiri, nec humida sicut iuscula, & sunt sicut suffocati. Oppilatio ista augmentata os etiam meri oppilat. Aliquando cum ad aliquod laborent transglutiendum, quod transglutitur per foramina ascendit palati, & per nares exit. Aliquando hac passione suffocatio fit propter motum spondylium colli. Quod maxime contigit pueris ex debilitate ligamenti spondylium. Aliquãdo ex passione uel casu solet euenire, in hac specie nihil ualet medicina. Separabilior uero suffocatio salubrior est, cùm appareat apostema in gula aperto ore & linguæ emissione. Item si apostema & rubor extra gulã & pectus appareat. Pessima est & mortifera cum nullum appareat apostema.

De passionibus in gula & pulmonis canalibus. Cap. XXI.

PAssiones in gulæ, gutturis & canalium pulmonis pelliculis. Sunt catarrus, humores humidi, ad nares de cerebro ascendentes, & ad gulam mergi, guttur & canales pulmonis. Quæ si ad nares descenderint, corizam est uocari. Si ad guttur & canales pulmonis, unde passio fit in pelliculis, raucitas & parua generatur tussis. Si in pulmonem & pectus descẽderint, tussis inde fit fortis. Hic catarrus aut est de calore quem caput patit in æstate de solis incensione, aut est de frigiditudine sicut in hyeme de aëris frigiditate. Qui de calore infirmantur, calorem patiuntur, & in facie ardorem & in capite. Sentiunt autem humores in gulam & nares acutos descendentes, & in gutture, canalibusq; pulmonis asperitates. Si fit ex frigore in prora capitis sentit extensionem & fronte, & oppilationem in narium ad buccam perforatione, ut pulsus inde minuatur, & auferatur, & uox minoretur. Febris acuta plurimum sequitur catarrum, & dolor capitis cum rigore. Raucitas gutturis nascens catarro, & raucitas canalium pulmonis, in initio est quasi grauis. Item quidam raucitatem patiuntur non tamen ex catarro, quam gignit calida complexio. Sicut in febribus uidetur, aut frigida sicut boreæ flatu Hæc raucitas est sicca, nulla proijciens humida. Item nascitur raucitas ex complexione humida, quam guttur & canales pulmonis patiuntur, unde infundũtur & molliuntur, cum aër pulmonem exierit, & per hæc membra transierit, uox clara propter humiditatem non fit. Hi neq; asperitatem neq; dolorem sentiunt in his locis. Aliquando quoq; raucitas & tussis ex causa nascũtur exteriori, sicut puluere, & fumo, & clamore nimio. Quę faciunt asperitatem & apostema in gutture, & pulmonis canalibus cũ dolore. Oportet autem intelligatur quia catarrus & raucitas in senioribus non cito maturantur, sicut Hippocrates in aphorismis testatur.

De pulmone. Cap. XXII.

PAssiones pulmonis sunt tussis fortis, anhelitus, asma, angustia spiritus orthopnoica, peripneumonia, screatus sanguinis, & saniei, id est phthisis

phthisis. Tussis aut ex catarro, aut ex mala complexione nascitur. Ex catarro, quia cum humores à capite descendunt, & ad pectus & pulmonem ueniunt tussim faciunt, maxime si materia sit acuta & cõmestiua. Vnde pustulæ nascuntur in pectore. Quam tussim habentes, aliquando acutos & subtiles screant humores. Quorũ materia multum est pessima, siue screent siue non. Quia si non screant remanet in pectore non maturata, & pulmonem percutit incrassata. Si screatur tussis nimia efficitur. Hæc enim materia subtilis non à pulmone facile ascendit ex subtilitate sui. Reuertitur enim cum ascenderit, & in eundem locum ubi prius fuit descendit. Vnde tussis augmentat, pulmoq; & pectus mouentur. Neq; possumus securari quin tunc aliqua uenæ crepent pulmonis, & ueniunt in putredinem de screatu sanguinis. Aliquando screant phlegma subtile, aliquando uiride, & quidam diuersas febres patiuntur secũdum quod putrefit in pulmone de his humoribus. Quæ tussis cum diuturna sit, diuersas screant causas. Dixerunt quidam medici, quia homines diuturnas tusses habuerint, & quasi grauedinẽ screauerint. Dicunt alij quia sicut lapidem in uesica nascentem screauerint, cum quibus screatibus tussis auffertur, & ipsi sani efficiuntur. Causa lapidis fuit, quia materia crassa in canalibus pulmonis morata fuerit, quæ quasi lapidem se fecerit. Quæ autem tussis ex mala complexione fit, aut de calida est, cuius significationes calor in anhelitu, sitis & defectio recipiendi frigidum aërem, & rubor in facie. Aliquando quidam citrinum screant, aut de complexione est frigida, cuius significatio, facies est liuida, neq; sitim habet, neq; calorẽ. Nocet aër frigidus, iuuat calidus. In multis autem passionibus tussis nascitur, sicut pleuresi, peripneumonia, screatu sanguinis, aut saniei, dolore epatis. Quod in suo loco sumus dicturi. Venit autem iterum tussis ex asperitate gutturis, aut ex acutis cibarijs, seu stipticis, aut ex puluere, siue de aliqua alia re in canales pulmonis cadente. Hæc tussis est sicca. Item hæc eadem nascitur de crassis humoribus in uia pulmonis se inuiscantibus, neque tussi exeuntibus, aut de aliqua materia quæ dispergitur, & cadit antequam egrediatur. Anhelitus & asma, & orthopnoica, spiritus angustia nascunt. De cõstrictione uiarũ pulmonis, fiunt orthopnoica, & spiritus angustia, frigidos, crassos, & uiscosos humores in uijs ipsis se inuiscantes & claudentes, intelligimus ex magnitudine spiritus sui, sine febris spissitudinibus quomodo stringens nares patiuntur, aut laborantes in cursu spissitudine anhelitus. Cum autem huiusmodi infirmus iaceat supinus, augmentantur. Si erectus alleuiantur. Somnus eorum paruus, emittere aërem suauius est quã recipere. Causa tussis est, quia natura uult emittere crassos humores illos. Magnitudo anhelitus, quia in hac passione non deficit uirtus. Spissitudo, quia aër propter angustias uiarum non intrat quantum sufficiat, & facit natura ut multis uicibus aërem trahere sufficiat, quantum prius una uice facie

bat. Orthopnoica & sessio quia lacerti pectoris & eius pelliculæ cũ iaceat supinus super pulmonem cadunt, & uias comprimunt. Neq; potest spirare infirmus si non sedeat aut erigatᶜ. Vnde hæc passio uocatᶜ orthopnoica, anhelitus, angustia spiritus, uniuersale est accidens huius passionis, & multarum aliarũ quæ in instrumẽtis spiritus sunt. Quia hęc mẽbra si patiantᶜ, eorum actio necesse est minuatur. Oportet autem intelligas quia passio ista sine screatu in hidropisin cadat. Anhelitus, & orthopnoica nascũtᶜ ex calore qui est ex fumo cordis, & implet pectus & pulmonem. Significatio anhelitus, & pulsus magnitudo, sitis nimia, & maior amor trahendi aërem quam emittendi sicut in peripneumonia uidetur. Aliquando ex angustia spiritus ex apostemate in splene nascitur, & interdum ex mollitie lacerti pectoris cum materia mutetur ad pulmonem propter uicinitatem. Quod contingit ex defectione pulmonis, proiecta ex his membris recipientis. Significatio huius passionis, febris est continua & fortis, angustia spiritus, & tussis. Dolor grauis in prora capitis, rubor in maxillis, & oculis. Venæ sunt plenæ, tument palpebræ, sentitur ardor in facie. Sitis est nimia, desiccatio in lingua, maxime frigidi aëris desideria. Causa febris, quia calor apostematis ad cor transit. Tussis omnem passionem sequitur, quæ in instrumentis est spiritus, & angustia propter constrictionẽ apostematis in pectore. Calor sequitur calidum apostema. Rubor maxillarum & oculorum ex accensione fumi calidi est, qui de pulmone ad caput ascendit & faciem. Causa ruboris in maxillis, qui rubor proprium est accidens in peripneumonia, quia maxillæ sunt tenerę, & carnis rarę. Vnde calidũ fumũ cutis accipiunt q̃ alia pars faciei. Ardor, sitis, & linguæ siccitas, calorem pectoris & cordis sequuntur omnia. Si passio ista de materia sit colerica, omnis eius significatio fortis est, & molesta, atq; periculosa. Si materia est ex sanguine, significatio non adeo est magna. Pulsus in hac passione est æstuosus, cum autem apostema saniem facere incipiat, patiuntur acutam febrem, rigorem, atq; tremorem. Si ex uno latere sit putredo, sentit infirmus grauitatem illius lateris, & si iaceat in latere sano, sentit alterum latus graue, aut quasi rem aliquam ibi suspensam. Aliquando in pectore nascitur dolor sine tussi. Quod significat passionem uentositatis extendentem. Pulmo tamen & costarum pelliculæ nihil habent. Screatio sanguinis aut de pulmone est, aut de cæteris spiritus instrumentis, aut de aliis interioribus membris. Licet nostri sit tractatus passio pulmonis, non tamen est intermittendum de screatu sanguinis, ut sermo de sanguine sit continuus, & non circunquaq; dispersus. Screare ergo sanguinem pro ut dixit Hippocrates pessimum est accidens exire sanguinem à superiori, quoquo modo exeat malum signum est. Si ab inferiori bonum. Quod cum Hippocrates dixit hæmorrhoiden ab inferiori intelligit

intelligit. Causa sanguinem exeundi, aut exterior est aut interior. Exterior sicut percussio, casus, luctari, salire, clamare. Ex his enim finduntur uenę, scinduntur siue inciduntur. Ex quibus sanguis subitus & multus exit. De interiore, sicut est catarrus descendens à capite in pulmonem, calidus, colericus, & comestiuus, aut phlegmaticus, salsus, cuius exire sanguinem est paruum, sed augmentatur ut sit multum. Iterum exire, aut ab his est quæ solent menstrua habere, aut ab hæmorrhoidis. Cum hæc autem auferuntur, uenæ de illo sanguine implentur. Aliquando ex complexione frigida & sicca, quæ inculcat & constringit uenas fortiter, & ponit partem super earum partem. Vnde & crepantur, sicut in luto uidetur, quod cum exiccatur finditur. Exit sanguis aut de capite quem ex screatu est intelligere, aut de ore quem ex sputo poteris perpendere, aut de gula à gutture cum inuiscatione, aut de meri quem ex dolore inter spatulas est intelligi, aut de ore stomachi, quod significatur dolor ibi habitus, aut de profunditate stomachi, quod ex uomitu & paruo dolore est intelligi. Aut de canalibus pulmonis, & cognoscitur ex forti tussi, hic subito & sine dolore exit. Pulmo enim est sensibilis, & multum proijcit. Qui in colore est rubeus, clarus, & spumosus. Vnde Hippocrates in aphorismis: Qui sanguinem spumosum screauerit, screatus ille est pulmonis. De pectore sanguis cum exierit, intelliges ex tussi, & parum sicut de sanguisuga exit. Qui plurimus ex parua causa ęgreditur. His qui frequenter catarrum patiuntur, & quorum strictum est pectus, quibus humores à capite ad pectus descendunt acuti & subtiles, acumine suo hæc membra excoriantes & uulnerantes. Qui enim pectus habent strictum, parua de causa crepantur uenæ eorum, quia stricte & subtiles sunt. Screatu saniei aut de apostematibus est pectoris, uel pulmonis, cum uulnus aut in lacertorum pectoris, aut in costarum pelliculis siue diaphragmatis. De quibus locis ad pulmonem tendit propter raritatem substantiæ, sicut uidetur in pleuresi, cum apostema fiat uulnus, aut post screatum sanguinis sanies exit, siue de fissura non solidata. Quæ cum saniem faciat, screatu necesse est natura emittat. Quæ de calido apostemate sic oportet intelligere, quia omne apostema quod in his locis est saniem facit, febrem, rigorem, atque tremorem gignit. Quod contingit cum tandem sanies fuerit, & ex ęquo febricitauerit infirmus, expectatur ut apostema crepetur. Crepare expectatur in septimo die, aut uigesimo, quadragesimo, siue sexagesimo, sicut Hippocrates dixit in prognosticis. Hęc est ex calore materiæ, aut ex sua frigiditate, aut de crassitudine, seu subtilitate. Quia si materia sit calida, & subtilis substantia, crepatur in die septimo, maxime si complexio infirmi sit calida, ætas iuuenilis, tempus æstatis. Si materia sit fri-

gida & crassa, crepabitur in quadragesimo, maxime si complexio sit frigida, ætas senilis, tempus hyemis, cum crepare appropinquat, febris & rigor augmentantur. Si apostema sit in pectore, fit dolor maior. Si in latere pectoris, infirmus sentit cum in latere iaceat sano, quasi rem suspensam in altero. Si in utroque latere est, in quocunque iaceat sentit similiter. Cum crepatur apostema sursum, screatus cum tussi egreditur. Si deorsum, uadit sanies ad intestina & stomachũ. Si natura in maiorem uenam mandat quæ uocatur concaua uenit ad epar, aut ad uesicam cum sanies illa renibus per concauam uenam mandatur ubi urina colatur. Hi autem infirmi continuas febres patiuntur si non subito screetur. Quæ si moretur, in phthisin deciditur. Hæc enim sanies substantiam pulmonis comedit, & putrefacit. Similiter facit sanguis si ad saniem uenerit. Plurimi qui hunc morbũ incidunt, decem & octo sunt annorum usq; ad trigesimum quintum, propter dominationem caloris ad completionẽ huius ætatis. Membra eorum sunt tenera, pulmo tenerior, unde à sanie cito comeditur. Item patiuntur hanc passionem qui apparati sunt ad eandem. Hi autem sunt macidi, pectore stricti, spatulas habentes eleuatas. Quibus calidus sæpe uenit catarrus. Strictio pectoris uenas strictas facit. Catarrus qui sæpe uenit pulmonem incidit, & putrefacit. Oportet autem intelligi quia hæc passio ab assidentibus sibi infirmis contingit, & à patribus & auis. Significatio phthisis, continua est febris, tepida in die, crescens in nocte, & post cibum, quia passio ista sicut calx, cuius calor augmentatur cum aqua infundatur. Aliquando minimum sudant. Oculi concauantur, maxillæ rubescunt. Digiti & ungulæ fiunt concauæ, in calcaneis molles uesicæ, appetitus deficit. Oculorum concauitas, ex consumptione est humiditatis, & desiccatione sui. Rubor in maxillis ex ascensione fumi calidi à pulmone in faciem. Concauitas unguium ex consumptione carnis prius eas replentis. Calor extremitatis corporis & digitorum propter calorem qui in fundamentis est membrorum sicut ossium, quia digiti ex maxima parte sunt ossei. Tumor calcaneorum propter remotionẽ caloris naturalis, & uirtutis spiritualis ab eorum fundamentis. Vnde & cito moriuntur, & apostema molle patiuntur sicut in corporibus mortuorum uidemus tumentibus. Appetitus deficit ex defectione pascitiuæ uirtutis. De sanie solent dubitare medici, utrum sanies aut phlegma sit. Quod probabis proijciens in uas plenum aqua, & expectans una. Si in fundum descenderit, sanies erit, phlegma, si supernatauerit. Hæ sunt significationes phthisis.

De pe-

De pelliculis costas operientibus, & de lacertis pectoris. Cap. XXIII.

PAssiones in costarum pelliculis & pectoris lacertis, sunt apostemata uulnera, & similia. Ergo pleuresis est apostema in costarum pelliculis, sed tamen abusiue uocatur hic pleuresis. Veram enim pleuresin in diaphragmate est nasci. Accidentia hanc passionē sequentia semper sunt cum ipsa, neq; dum permanet, ab initio usq; in finem recedentia. Sunt autē febris continua, tussis sine screatu in initio morbi, angustia, anhelitus, dolor pungitiuus. Si passio sit molesta & fortis, dolor à costis usq; ad furculas ascē dit, à latere illo ubi apostema fit, & aliquando sub diaphragma descendit. Causa febris est ad infirmum membrum uicinitas cordis. Tussis propter motum expulsiuę uirtutis ad expellendam nocitiuam materiam. Angustia anhelitus, quia ex apostemate uia spiritus comprimitur. Dolor pungitiuus quia apostema est in pelliculis quæ sensibiles sunt, quia neruosę, causa doloris ascendentis ad furculas, quia furcularum sibi dolor contrahit pelliculas. Vnde comprobratur apostema est in superiori pellicularum parte. Quod cum fit commiscentur doloris furculæ armi & mamillæ. Si apostema in inferiori fit pellicula, dolet locus qui est sub hypochondria. Si pleuresis in initio screatum habuerit, est breuis & salubris. Si enim in die quarto screauerit, in septimo erit crisis, uel undecimo, uel ad plurimū in quartodecimo. Si screatus ad octauum diem protenditur morbus prolongat, & crisis in trigesimū differtur, uel etiā plus. Quæ species fit apostematis, ex screatu potest intelligi. Si enim rubeus fuerit sanguineū apostema erit. Si albus & spumosus, phlegmaticum. Si niger uel liuidus, melancholicū. Sed tamen hęc duo, id est, phlegmaticum, & melancholicum, raro in pelliculis nascuntur costarum, propter crassitudinem, & spissitudinem materiæ, & ex pellicularum subtilitate, & constrictione, à quibus non recipitur nisi subtilis materia, facilius perforans quam crassa. Sanguinolentum & colericum, subtiliora & faciliora sunt, unde in his pelliculis nascuntur plurimum. Hippocrates in aphorismis: Qui semper oxireumiā habent, pleuresin habere non debent. Oxireumia enim nascitur ex phlegmaticis humoribus corpori dominantibus, & intra stomachum se coadunantibus. Qui cum crassę sint materiæ à pelliculis his non recipiuntur nisi colerici humores coniungantur. Est & altera passio quæ dolor lateris uocatur, & est apostema in lacertis nascenti pectoris, & aliquando in interioribus costarum lacertis. Signum huius est febris, & cum pulsatione sine pūctura, dolor lateris, maxime cum flatus emittitur, & recipitur, & non tussitur, neq; screatur. Si autem tussis parua est, & sine screatu facilis. Quod si in trahendo aërem dolor augmentatur, apostema esse in lacerto quo pectus constringitur. Aliquando est in lacerto extra pectus, quod apostema cum tactu sentitur.

De

De diaphragmate. Cap. XXIIII.

PAssiones in diaphragmate, quædam sunt proprie, quædam ex mẽbrorum colligatione, propria pleuresis uera, id est, nascens in diaphragmate apostema, quod quatuor sequuntur accidentia, in pleuresi abusiua iam dicta. Item alienatio mentis ex nocumento colligantiæ cerebri. Ex colligantia enim, aut ex cerebro, aut ex epate erit. Ex cerebro calidum apostema, unde mentis alienatio differens ab alienatione quæ propria est cerebri, quia accidentia quæ hanc solent sequi, id est, uigilia, obliuio, lachrymæ, lippitudo, quamlibet rem à uestimentis aufferre, siue pariete. Siccitas linguæ non apparet in initio morbi diaphragmatis. Sed in augmento solent potenter uideri. In initio enim rubor est in oculis, & contractio uentris, angustia, anhelitus, quia epar quasi apostema suum esset tussim patitur, & angustiam spiritus ex colligantia gibbi epatis, & diaphragmatis. Quod intelligitur, quia dolorem in dextro latere sentit infirmus.

De corde. Cap. XXV.

PAssiones cordis aut priuate sunt ipsi, sicut dolor & tremor, aut ex aliorum membrorũ colligantia in dolore sicut defectio. Dolor cordis ex mala est complexione, aut officiali morbo, seu iuncturæ separatione. Mala complexio calida ex pulsus intelligitur duritia. Quæ si sit cõposita, & pulsus compositus erit. Peior passio cordis à complexione calida siccitas est, aut & calor & siccitas. Ex his enim cito corporis nascitur consumptio quæ phthisis uocatur. Post hos modos pessimos diuersa est cõplexio, quia generatur defectio. Ex officiali morbo, quia apostema calidum sanguinolentum, aut colericum, cor patitur aut sua operimenta. Quod si contigerit, non diu uiuit, intelligitur autem ex ardore, grauitate, & tetinatione, separatione iuncturæ sicut ex uulnere à pectore in cor perforante. Quod cum penetrauerit uentriculos maxime sinistros, moritur ilico. Si non, post paruum tempus morietur. Similiter in omni passione cordis tantum uiuit quantum est fortitudo passionis. Tremor cordis ex humiditate est aquosa in pelliculis cordis diuersa. Signum eius, quia cor à loco suo moueri sentit infirmus. Non enim potest dilatari uel cõstringi propter humiditatem sui, contingit etiam ex apostemate. Quod si sit calidum cito occidit infirmum. Si durum, subtilitatem patitur ex qua morit. Fit tremor ex humiditate sanguinolenta, sicut iuuenis ille habuit de quo Galenus dicit: quia cum titillationem cordis pateretur, per triennium cum phlebotomia eum fuerit medicatus. In quibus singulis paulatim eum liberauit. In quarto uero anno festinata phlebotomia ante passionem non uenit illa titillatio. Arbitratus est ergo phlebotomiam debere pręcedere passionem illam cum sic cessauerit, & homo liberatus fuerit. Et aliquando cordi fit titillatio ex fumo melancholico ascendente cor. Defectio ex dissolutione est uirtutis spiritualis. Quę aut ex pleni

ex plenitudine contingit, hanc eandem uirtutem grauanti, & confundenti sicut in defectione illa uidemus quæ ex humoribus nascitur uenas illas complentibus, & de plenitudine stomachi ac cibis, aut ex plenitudine cerebri sicut in apoplexia est uideri, aut ex nimia exinanitione uirtutem dissoluente, sicut in diarrhœa siue solutione post potionem acceptã uidemus, & nimio sudore, sanguinis fluxu, cum phlebotomia, siue ex naribus, aut ex sanguinis profluuio, quod mulieres ex menstruis, uel parturitione patiuntur, aut ex saniei nimia egressione, à uulneribus, & abstinentia cibi & nimio labore, similibusq́ exinanitionibus mensuram excedẽtibus, quibus cum re nocitiua res iuuatiuæ expelluntur. Aut ex complexione calida sicut in febribus, aut frigida, quam os stomachi patitur in passione quæ bolismos uocatur, aut ex multis diuersis complexionibus subito se commutantibus, aut ex nimio dolore uirtutem dissoluente, & spiritum purificante, sicut dolore in stomachi ore, & ilium doloribus, pustulis, uel uulneribus quæ in articulis sunt uel neruis, uel in lacertorum capitibus, & similibus dolores plurimos facientibus. Item in suffocatione matricis defectio nascitur ex quorũdam membrorum corruptionibus, & eorum mortificationibus. Vnde postea fumus ad cor ascendit frigidus, & defectio cordis uocatur, & inde subitanea mors nascitur. Iterum defectio in febris periodis est in initio, aut propter dolorem nimium ex calore nascentem, aut propter putridos humores ad stomachũ effluentes, & uirtutem spiritualem grauantes, aut ex febricitante apostemate in aliquo principali membro habente, ad quod cum humores illi descenderint dolor augmentat̃, & defectio fit, aut in ore stomachi defectio est, unde humores ad se suscipit ueniẽtes. Qui si incrassent̃ uirtus grauat̃, & defectio generatur. Signũ, frigescunt extrema corporis, anhelitus deficit, & frigescit, paruitas pulsus, & defectio ipsius, citrinitas coloris, & si uocetur infirmus non audit, non quasi longe remotus, aut post domũ positus sit. Hæc sunt signa passionũ in corde, & cæteris spiritus instrumentis nascentium.

De instrumentis cibi, & à stomacho incipiendum. Cap. XXVI.

PAssiones in instrumentis cibi, uel sunt in meri, uel in ore stomachi, uel in intestinis, in epate quoque uel in splene, in felle, uel in renibus, uel in uesica. In meri, aut in sua substãtia, aut in uia unde ad stomachũ transeunt cibaria. In substantia sua, cum uirtus deficit appetitiua, cibum ab ore trahens ad stomachũ mittens, deficit & uirtus expulsiua, unde uomitus consequitur. Hęc autem ex mala complexione deficit, aut ex morbo officiali, aut ex iuncturæ separatione, aut ex lacertorum passione suorum ipsius meri actionẽ explentiũ. Ex mala cõplexione calida, quæ ex siti intelligit̃ nimia, & refrigeratione cum aqua bibat̃ frigida, aut ex frigida quę ecõtra erit intelligenda, aut ex humida, quę ex humiditate oris, & multis intelligit̃ sputis, aut ex siccitate, quod ex oris perpenditur siccitate. Ex morbo officiali, sicut ex

cut ex calido apostemate, quod cum rubore & sitis intelligitur nimietate, & dolore inter spatulas. Ex frigido apostemate, quia grauitas est sine dolore. Ex separatione iuncturæ, sanguinis sequitur, uomitus, & dolores inter spatulas. Quæ si sit in longum, minorem facit appetitum. Si per latum, minorem uomitum. In uia sua meri patitur constipationē. Quę ex interiori est apostemate eam uiam oppilante, aut ex lacertorum apostemate, quibus exterius actio meri expletur. Significatio apostematis calidi, dolor est & febris, atq; sitis. Quod cū saniem facit augmētat febris, & rigorem patit atq; tremorem. Si frigidum sit, grauitatem sui loci, & tetinositatem facit. Perfectior significatio oppilati meri, est cum non appetitio cibi ad stomachū trāsire possit. Passio stomachi aut in ore, aut in fundamento sui erit. Passio in ore dura & molestissima est. Aliquando mortificans propter cordis uicinitatem, & cerebri societatem. Dolor autem oris stomachi, alius uniuersalis est illi, & membris alteris, qui uel ex mala est complexione, uel morbo officiali, uel iuncturæ separatione, cum cerebrum uel cor patiuntur per ipsum sibi coniunctum. Cerebrum causa sui patitur uigilias, alienationem mentis in febribus, malos somnos & terribiles, spasmum, uel epilepsiam, tremorem. Galenus in megatechni: Vidi, inquit, hominem in febribus spasmum patiētem sine aliqua significatione spasmum prænuntiante. Alioquin etiam patiuntur hæc ex malis cibarijs quæ comeduntur, halitum & singultū. Quæ cōmesta cū euomant cito quiescitur, ex colligantia sui cor deficit, atq; tremit. Alius est proprius soli ori stomachi, sicut corruptio appetitus, uel caninus appetus, uel bolismus, ablatio etiam appetitus, dolor pręcordiorum, sitis, natatio cibi in ore stomachi. Quod ex mala complexione in stomachi nascitur ore, quia si sit calida, sequit sitis nimia, cum calore quæ utraq; in stomachi sentiunt ore. Vnde in aqua frigida, uel qualibet re alia actualiter frigida, delectatur extrinsecus apposita. Si sit cum materia colerica patitur abominationem, oris amaritudinem. Si mala complexio sit frigida, sitis est parua, & delectatur in causa actualiter calida, ori stomachi extrinsecus apposita, & in cibis calidis. Quæ si sit cum materia phlegmatica, uel melancholia, sentit in ore infirmus saporem acidum. Si autem probare uelis utrū mala complexio cum materia sit, da infirmo comedenda cibaria bonos chimos gignentia, deinde fac ut uomat. Quæ si cum malis uideas cōmixta cū materia esse intelligas. Si non econtra. Vrina quoq; idem significat. Si em̄ post moderatum cibum, & aquā bibitam, crassa sit & turbida. Intelligimus esse cum materia. Si non econtra. Complexio humida & sicca non faciunt dolorem nisi post diuturnitatem. Si enim diu morentur, mala accidētia conficiuntur, quia ex humiditate fit hydropisis, ex siccitate phthisis. Apostemata in stomacho nascentia calida sunt cū febri, pulsatione, grauitate siti, angustia, abominatione, crassitudine, cum tactu in ore stomachi apparente

rente

rente calore. Hęc aperta & facta uulnera faciunt pulsationem, & febrem fortiorem, rigorem quoq; & tremorem. Quæ duo accidentia ex acuta sunt materia quę in ore stomachi pugnant. Hęc autem materia in apertis uulneribus & saniem facientibus cum uomitu purgatur. Frigida intelliguntur in stomachi ore, ex crassitudine & grauitate, sine siti & calore. Ex iuncturæ separatione stomachus sicut & meri patitur, & eiusdem significationibus denotatur. Corruptio appetitus, aut est ex superfluitate, uel minoratione, siue ablatione. Superfluitas, aut ex qualitate est cibariorum sicut in mulieribus concipientibus, aut ex quantitate quæ fames uocatur. Hæc si sit multa uocatur canina. Minoratione appetitus minuitur, ablatione aufertur, sicut in bolismo uidetur. Desiderium malorum in qualitate cibariorum, ex humoribus est pessimę qualitatis, in ore nascentibus stomachi. Vnde acida desiderantur cibaria, salsa, pontica uel acuta. Aliquādo etiam lutum, terra, carbones, testa, & alia in qualitate pessima, sicut in concipientibus uidetur cum superfluitas menstruorum in nutrimēto fœtus, in ore stomachi coadunatur. Sanguis enim menstruus, superfluitas est in mulierum corporibus quam natura præparauit in creando fœtu. Quæ cum cōceperint, stringitur ne egrediatur. Melior & iuuabilior in fœtu datur nutriendo. Minus bonus ascendit ad māmillas ut lac fiat. Peior in corpore remanet muliebri, qui ascendens in os stomachi malum desiderium facit. Quod patiuntur mulieres in mense 7. 2. & 3. in 4. aufertur. Quia fœtus dum paruus, nō multo sanguine nutrit. Dum autē creuerit multo indigebit, neq; prius descendit ut in ore permanens stomachi. Augmentatio desiderij cibi quæ fames uocat, ex cōplexiōe est frigida, q̄ os patit. Quę ex acida intelligit ructatione, & desiderij aquæ minoratione, atq; liquida egestione, uel de inanitione corporis cum membra exinanita desiderant repleri sicut uidetur post febres cum purgationibus finientes. Membra enim exinanita trahunt sibi quod subtile intestinum receperat. Intestino euacuato, ab ore stomachi trahūt sibi, ideoq; fames fit. Quam intelligimus exinanitione præcedenti. Significatio huius passionis, nimia est fames quæ non potest sustineri, & multum comeditur donec grauat stomachus, & eijciat cum egestione uel uomitu. Differt hoc ab illa quæ de acido est humore, quia ista solutionem non habet uentris. Defectio appetitus, aut ex mala est complexione os stomachi emolliente, & dissoluente, quam ex fumosa intelligimus ructatione, & luti odori assimilante, siti nimia, & delectatione in bibenda aqua frigida, & quod actualiter frigida in ore stomachi ponat, aut ex humoribus est colericis, uel salsis, quod intelliges expunctione in ore stomachi, abominatione quoque & uomitu, desiderio nimio aquæ frigidæ, amaritudine & salsitate. Humores enim colerici uel salsi generant sitim, nimium desiderium aquæ, minorationem ad cibum appetendum. Aliquando minoratio appetitus de uiscosis nascitur

humoribus in ore stomachi se coadunātibus & ipsum implentibus. Quam neq; sitis neq; punctura sequitur, aliquando in ore stomachi humores habētur putridi. Quod datur intelligi ex angustia & cōstrictione oris stomachi. Item nascitur si neruus ueniens ad os stomachi patiatur, unde sensus amittitur. Quod ex commixtione cerebri est intelligi, patientes alienationem mentis. Bolismos est nimia fames mensuram excedens. Quæ fit ex ablatione desiderij nascens ex frigidissima complexione ori stomachi dominante, & cibi minoratione, uirtutisq; defectione. Intelligitur ex tactu, quia in ore stomachi locus inuenitur frigidissimus, & ex desiderij defectione, & cibi accipiendi horrore, corporis totius subtilitate & consumptione. Fames hæc non ex solo est stomachi ore, sed ex desiderio totius corporis. Differt à canina, quia in bolismo deficit desiderium, corpus consumitur, & deficit uirtus, in canina, uirtus desiderij est fortis, & membra plena. Dolor præcordiorum, id est, passio oris stomachi sic uocata à medicis propter uicinitatem huius membri & cordis, ex calida complexione nascitur, & ex doloris mitigatione intelligit᷑, cum res actualiter frigida superponitur. Est & ex humoribus colericis decurrentibus ad os stomachi, perpendas ex nimia defectione & extremitatis corporis frigiditate. Quæ passio durissima est, & molestissima. Aliquando ex nimio dolore pereunt, quia hęc mēbra propter uicinitatē cordis sensibilissima sunt. Aliqñ colera ad os descendūt stomachi propter dolorē nimiū, angustiā & tristitiā, & tarditatē accipiendi cibū. Hæc nimiū generāt dolorē, & citam afferūt mortē. Quę om̄ia sunt ex nobilitate oris stomachi, & uicinitate cordis. Aliquādo ad os stomachi phlegma putridū descendit, & infirmo angustiā & contractionē facit, sicut & humores colerici. Natātes cibi in ore stomachi ex defectione sunt expulsiuę uirtutis. Signū, q̄a cibo accepto grauitas sentit᷑ in stomacho, & nocēt ea quæ sumunt᷑. Sitis nimia ex stomachi est calore, uel siccitate, uel de utroq;, aut de humoribus salsis in suis tunicis, uel in intestino subtili, uel in mesaraica, uel de calore epatis aliqñ etiā ex calore pectoris & pulmonis. Differūt, q̄a quę de pulmōe est & pectore mitigat᷑ ex frigidarū rerū acceptione, alia nunq̄ quiescit nisi ex frigidissima aqua. Galen. Quidā sitim patiunt᷑ nimiā, neq; aqua frigida, uel gelido aëre mitigant᷑, & ideo nimia siti cito moriunt᷑. Causa est quia quidā tirias comederūt sitibiles, quidā uinū biberunt ubi tirię positæ sunt. Quidā uetus uinū unde stomachus calefit ultra modū, alij nauigātes, neq; aquā dulcē inuenientes, aquā marinam biberunt, & sitiendo mortui sunt. Apostemata stomachi calida intelliguntur, ex pulsatione, grauitate febri, angustia, abominatione, crassitudine, & calore, quę in stomachi locis sentiunt᷑. Cū autem aperiunt᷑ hęc apostemata & faciūt uulnera, pulsatio & febris sunt fortiora, cū rigore & tremore ambobus nascētibus de acuitate materię, & eius cum mēbris obuiatione. Quę cū crepent᷑ cū uomitu corpus purgat᷑. Frigida apostemata

stemata intelligunt ex crassitudine sine dolore, calore, siti, & cũ grauitate. Separatio iuncturę q̃ patit stomachus, eadẽ est quę meri dicta est superius, & significationes similes. Sed tamẽ nõ est dolor inter spatulas, sed in ore stomachi.

De profunditate stomachi. Cap: XXVII.

PAssiones in fundamento stomachi sunt mala digestio, fastidiositas, diarrhœa, lienteria, uomitus, singultus, inflatio, ructatio, sanguis, & lac coagulatũ. Mala digestio, & fastidiositas, ex defectiõe est stomachi in digestione. Si enim cibus uelociter à stomacho nõ descenderit appellatur mora digestionis. Si neq; perfecte digerit, uel descẽdit, pessimaq; digestio sit, quo quomodo si se in malam qualitatẽ mutauerit, mala digestio uocabitur. Si nullatenus cibus digeritur, sed potius corrumpitur, fastidiositas nuncupat. Quę qui patiuntur stomatichos uocamus. Omnes autẽ hæ passiones ex uno sunt nascentes. Sed tamen ablatio est digestionis si eius causa non fuerit fortis. Fastidiositas si fortis, mala digestio si mediocris. Hæ autẽ causæ aut interiores sunt aut exteriores. Interiores, sicut mala cõplexio stomachi, & humores completi, atq; contenti, apostemata, & separatio iuncturæ. Mala complexio calida in stomacho corrumpit cibaria, & in malam qualitatem & putridam mutat. Quia calor nimius putrefacit cibum. Quod intelligit ex fumoso ructatu, & uiscositate sputi, cuius odor est sicut odor luti putridi, uel piscis recentis, & complexio mala digerit frigida & dura cibaria sitim & dolorẽ facit. Mitigat in frigida re actuali, siue potentiali. Cõplexio frigida intelligitur ex ructatione acida, sitis paruitate, & calidi cibi delectatione, dolor mitigatur cum re calida actuali, siue potentiali. Si frigida fuerit ultra modum, nõ mutat aliquo modo cibum intra stomachũ, neq; propter frigiditatẽ facit ructatum acidum. Frigiditas ẽm non mutat cibũ. Si frigida & sicca, digestionẽ non confortat, sed potius in initio minuit, neq; dolorẽ facit, sed peius in diuturnitate, quia sicca cõplexio si nimiũ dominet stomacho facit hecticũ, maxime si cũ eo iũgat calor. Si est humida, sicut hydropisin, propter mutationẽ cibi ex humiditate, maxime si iungat cũ frigiditate. Nos alibi dicemus de hydropisi quę de uicio nascit stomachi. Humores uero clausi intra stomachũ, aut calidi sunt, qui ex defectione appetitus intelligũt, & fumoso ructatu, sputo uiscoso & putido. Hiq; humores aut in cõcauitate sunt effluentes & intelliguntur, quia si cibum incorruptibilem accipiat infirmus, sicut frumentum est & hordeũ, cum uomitu uel digestione exeunt, & cum eisdem exit colera, aut sunt inuiscati, & in tunica sua coadunati, & perpenduntur ex abominatione & uomitu, cum quibus nihil egredit, & nimia siti. Aut humores sunt frigidi, & intelliguntur ex minoratione cibi appetendi, & acido ructatu. Item hi humores, aut in cõcauitatem stomachi currunt, quod intelligimus quia cum mundificatorium cibum accipit

infirmus, ſicut mel & ſpuat, & ipſum uomat, cum eiſdem phlegmata exeũt aut inuiſcantur in ſtomachi tunica. Quod intelligitur ex abominatione ſine uomitu, ſitis paruitate, & appetitus fortitudine. Quæ oportet diſcernere inter malam complexionem ſtomachi & humores contentos ibi. Videas ergo ſi corpus plenum, & uenæ tumidę ſunt, & cum cibum accipiant temperatum, & cum digeſtione mixturata exeunt, uel cum aliquo humorum intelligimus ex humoribus eſſe concluſis in ſtomachum. Apoſtemata in ſtomacho naſcentia ſunt diuerſa, aut enim calida quæ ex dolore & pulſatione in fundamento ſtomachi ſunt intelligenda, & ex duritie, atq; calore ſub tactu ſentienda, febri quoq; & ſiti, quæ cum ad ſaniem ueniunt augmentatur febris, & rigorem faciunt, aut ſunt frigida ex grauitate & duritie, ſine calore & dolore cognoſcenda. Separatio iuncturæ, aut de cauſa eſt interiore aut exteriore. De exteriore ſicut ex uulneribus quæ patitur ſtomachus, aut acutis paſſionibus. De interiore ſicut tumoribus & putrefactionibus. Exterior cauſa eſt cibi inconuenientia, aut in quantitate ſi plus ſit quam ſtomachus poſſit digerere, ſicut in paruo uidemus igne ubi plura ligna appoſita non bene digeruntur, aut in qualitate peſſima, ſicut acidum lac, piſces, radices, omnia fricta & contuſa. Quæ omnia ſunt ſicut ignis ſuperpoſitus humidis, neque tamen ab eo comburendis. Aut in ſubſtantia cibi craſſi ſicut caro eſt uaccina, & panis azymus, quæ aut in ordinatione cibi, ſicut cũ quis craſſum aut ſtipticum manducauerit cibum, poſtea ſubtilem apponat qui antea corrumpitur quam craſſus, à ſtomacho egrediatur, aut cum cibum accipiat quem antequam digerat, alium rurſum ſuſcipiat. Quæ omnia intelliguntur ex infirmi inquiſitionibus. Eſt & alia ſtomachi paſſio, id eſt, cum uomitu & egeſtione purgatio, quod aut commeſtione conſequitur nimia, quæ ſtomachum grauando noceat, & ad expellendũ illud quod oris ſtomachi eſt uicinum cum uomitu laborat, quod uero eſt in fundamento cum egeſtione, aut ex cibi qualitate, quæ ſi ſit pungitiuus pungit ſtomachum, & ad exeundum compellitur, aut uiſcoſus qui in ſtomacho lubricatur, & egreditur, aut ex alia cibi corruptione, ſiue in colericos humores mutatione, uel quia de alio loco ſicut felle deſcendit, & in ſtomachum fluens ipſum pungit ut à ſe expellere poſſit. Quod intelligitur ex his quæ à corpore cum uomitu & egeſtione egrediuntur, & de anguſtia, abominatione atque ſiti. Hæc paſſio facilis eſt in initio. Cum ergo cibus exeat corruptus, & dolor augmentetur, corruptiq; exeant humores ſtomachum & inteſtina pertingentes & noceant inteſtino cum egeſtione, & meri cum uomitu, & inde ſtomachus & inteſtinum dolorem patiuntur nimium, anguſtiam, inſtabilitatem, ut cadant in defectionem, & faciei macilentiam. Tempora dilatantur, nares acuuntur, frigeſcunt corporis extremita

tremitates, maxime si corpus corruptis apparatum sit humoribus. Diarrhœa est purgatio humorum diuersorum & subtilium, qui aut ex mala ciborum sunt ordinatione. In quantitate, si multi sunt & grauantes stomachum ut expellantur, & eos alij humores subsequantur. In qualitate, sicut cum homo accipiat cibum facilem ad corrumpendum, sicut melones, cucurbitas, mora & similia. Hæc enim in stomacho corrumpuntur, expelluntur, & cum eis alij humores egrediuntur. Aut ex cibi ordinatione sicut cum accipiuntur ad descendendum duriora, & post uelociora, aut ex constipatione meseraica. Hæ enim uenæ si sint constipatæ, colamentum cibi ad epar non potest transire, exit ergo cum digestione. Quod ex plenitudine est corporis & uenarũ. Cibus digestus est in stomacho secũdum quod oportet, & in subtili intestino non ualens transire ad stomachum, & alia mẽbra corporis, sicq; cum digestione exit. Quod ex plenitudine multorum nascitur humorum ad stomachum descendentium, aut ex corpore sunt toto, aut ex uno membro. Hoc autem est aut secundum naturam sicut in cretica die uidemus cum membra nociuos humores expellunt ad stomachum, utpote cerebrum ad stomachum & intestinum, in quo nocitiui humores maxime adunantur, & ab eo in stomachum propelluntur. Hi autem humores aut salsi sunt aut acuti, facientes digestionem sanguinis. Signa salsorum quia salsitatem, uel amaritudinem in ore infirmi sentiunt, acuti pungunt, & nimium sitire faciunt. Si nec salsi nec acuti sunt, defectionem tantum faciunt. Differt autem à priori morbo, quia prior facit uomitum, & colere rubeæ exit plurimum. Diarrhœa uomitu caret, & quod exit diuersum est, neque unius qualitatis. Item prior est acutus, & uelociter aufertur. Diarrhœa uero diuturnus est morbus. Species diarrhœæ ex multis humoribus ad stomachum effluentibus sunt diuersæ secundum diuersitatem materiæ, cum enim quędam ad stomachum à cerebro descendant propter malam complexionem calidam & frigidam augmentẽtur humores & descendant partim in nares, partim in palatum, & de palato in stomachum & intestinum, complexionesq; eorum corrumpunt, unde deficit digestio eorum, deinde uirtus dissoluitur, & aliquando ad mortem deducit hic morbus. Est & alia species quæ non multam solutionem habet, sed paruam, & eandem colericam. Quod consequit̃ ex augmentatis in corpore humoribus, quibus non oportet corpus nutriatur, sicq; in stomachum & intestinum pellunt̃. Est & alia species quę solutionẽ interpolatam habet duos uel tres dies cessans, & postea durãs. Cumq; cessauerit reuertitur sicut fuit. Quod cõtingit cum in illis membris coadunati chimi expellunt̃ ad stomachũ & intestinum, sicut febris coadunatur materia quę est interpolata. Si aut dieta aliquando hoc in tertiana est febri cum colericos humores natura expellit in die accessionis. Est & altera quæ nascitur de oppilatione mesaraica cum cibi succus

non

non secundum quod oportet ad epar egreditur, sed subtilis ad epar descendit, & intestinũm mediocris, sicut uidet in hydropisi quę ex constipatione contingit. Hæc species consumptionem & excoctionem facit corporis, quia paruissimum de succo cibi peruenit ad corpus. Et similiter omnes species diarrhœæ, si moretur consumptio corporis consequitur. Est & alia de humoribus nascens humoribus & phlegmaticis in intestino. In qua infirmus dolorem patitur & inflationem. Quod exit paruum est & rarum, moratur infirmus ad sellam diu. Lienteria est cum sicut comeditur à stomacho exit cibus sine ulla sui mutatione. Quod ex nimia est defectione uirtutis contentiuę cibum tenere non ualente. Contigit autem ex complexione humida & frigida stomacho dominante, & intestino subtili, unde cibus lubricus eijcitur. Aliquando quoque ex stomachi & intestini est defectione, cũ cibum quod oportet non possit mutare, quia non secundum quod oportet mouetur, neque competenti tempore. Fit autem propter pustulas & uulnera quę in inferiori stomachi sunt tunica. Ad quam cibus cum ueniat & illa tangat uulnera, & pungat, stomachus ex dolore quem sentit mouetur expellẽs cibum antequam sit mutatus, ut se defendat à sibi nocentibus. Intelligimus hoc ex uulneribus & pustulis quæ in ore & lingua infirmus patit, & quod calor & siccitas in ore sentiuntur. Lienteria ergo sicut diximus, paruitas est cibi in stomacho morantis, & citus exitus cum introierit. Vnde Hippocrates in aphorismis. In lienteria diuturna oxireumia nata quæ non fuerit antea, bonum signum est. Oxireumia enim cõtingit ex cibo in stomacho moranti, & continentia contentiuæ uirtutis. Abominatio & uomitus, aut ex cibi sunt quantitate, aut de qualitate, aut de humorum putredine. Ex quantitate, si plus sit quam oporteat stomachum grauans, & in ore suo natans. Quem cum sibi noceat ad meri expellit, & de meri cum uomitu eijcit. De qualitate si cibus abominabilis sit, & amarus, acutus, & pungitiuus. Qui cũ noceat stomacho expelluntur ab eo. Hi si in concauitate sunt stomachi faciunt uomitum. Si intra tunicam eius, & tunicæ uillis inuiscentur abominatio efficitur. Humores quoque hi aliquando nascuntur in stomacho, aliquando ad ipsum effluunt ab alio membro. Nascentes in stomacho continui sunt, quia corruptio complexionis suæ eos generauit. Qui ab alio membro descendũt, paruo tempore ubi quiescunt adunantes se in locum unde descensuri sunt ad stomachum. Humorum autem species intelligunt ex sapore horum quæ euomuntur. Si enim sunt amara, ex colera sunt rubea, si salsa, dulcia uel acida, sunt phlegmatica. Aliquando uomitus est secundum crisin cũ natura humores expellit qui causa sunt morbi à parte superiori. Singultus est spasmus interiorum panniculorũ stomachi causa sui, eademque & spasmi in neruis, aut enim de plenitudine, aut de inanitione, aut de pũctura, aut de complexione frigida. De plenitudine sicut uidetur in multũ cibum & plusquam

oporteat

oporteat accipientibus, & in his quorum dieta est inordinata. De inanitione sicut post febres, & uentrium solutiones, & post longam cibi abstinentiam, quod intelligitur ex præcedentibus. Punctura de colericis est humoribus in stomacho nascentibus, ut ab alijs membris ad ipsum effluentibus, uel de positione acuta siue cibo, uel de uino ueteri, & puro. Singultus ex frigida complexione, ex frigidi cibi pessima est acceptione: Qui spissatur in stomachi substantia, & eam spasmat sicut patiunt̃ seniores, & diuturnos morbos habentes: Inflationem & gurgulationes, aut de interioribus sunt, sicut si stomachus non bene sit calidus, ut digeri possit cibus, & uentositas dispergatur, neq; frigidus quin cibus mutetur, sed calor eius ita est defectus quod cibus perfecte non digeratur, uel in uentositatem fumosam mutetur, & fiunt inflatio & gurgulatio in stomacho: Aut de exterioribus, sicut cum cibus accipitur, quo uentositas generatur, utpote fabe, phaseli, & similia, Vẽtositas quæ ex his nascitur, parum moratur, cum ructatu enim dissoluitur. Ructatus ex uentositate stomachi inflatiua nascitur, parum moratur, cum ructatu enim dissoluitur. Ructatus ex uentositate stomachi inflatiua nascitur, parum moratur, cum ructatu enim dissoluitur. Ructatus ex uentositate stomachi inflatiua nascitur, qua usq; in os ascendente & fumus ascendit, aut de humoribus calidis unde ructatus fumosus fit, aut de frigidis humoribus & fit calidus. Aliquando quoq; ructatur acide ex frigidis cibarijs & multis. Quæ cum non possit stomachus bene digerere ex caloris defectione, fit inde acidum ructare. Ructatus aliquãdo fit adeo ualidus ut à stomacho cibus egrediatur, & digestio contrahatur. Si autem ructatus non exeat generat̃ uentositas, & inflatio nocitiua. Lac coagulatum intra stomachum, fit cum qui habent eum frigidum, lac recenter mulsum accipiunt.

De intestinis. Cap. XXVIII.

PAssiones in intestinis, sunt dissenteria, tenesmos, colica passio, ileos uentositas, lumbrici, ascarides, contractiones. Disenteria aut est de epate, & uocatur epatica, de qua dicturi sumus postea, aut ex intestinis quę ex nimio motu fit, aut ex calido apostemate in intestinis nascẽte, & crepãte, aut ex humoribus qui ab intestinis descendũt, in diarrhœã si materia acuta sit & colerica, uel salsa sit phlegmatica, unde panniculi intestini putresiunt uulnera. Hanc passionem habentes, ante purgent colericos & diuersos humores, & post humiditatem phlegmaticam. Quod cognoscitur cum intestini humiditas uiscosa & desuper tunicata excoriatur, postq; cum excorientur, quædam de intestinorum proijciũtur corporibus quæ si sint sicut frusta carnis subsequitur perditio infirmi, quia intestinorũ substantia significatur esse commesta, & usq; ad secundam substantiam perforata. Quod impossibile est curare, post purgent sanguinem. Quod fit cũ

uenarum aperiantur ora quæ in intestini sunt substantia. Aliquando putredo fœtens exit sicut de corpore mortui. Aliquando sicut pinguedo dissoluta in colore & liquore. Hoc autem est cum calor dissoluit pinguędinem quæ in membris est pinguibus. Quæ si moretur sicut fex uini efficitur. Aliquando est dissenteria ex uenarum scissura cum in ipsis sanguis augmentatur unde scinduntur. Putant autem quidam esse hæmorrhoiden & non est, quia hæmorrhois ex scissura est uenarum quæ in natibus sunt. Item dissenteria ex humoribus est melancholicis in qualitate pessimis, & descentibus ad intestina. Qui intelliguntur ex coleræ nigrę egressionibus. Aliquando hæc colera nigra sanguini iungitur melancholico. Quæ species pessimæ sunt & mortales, maxime si sint fœtentes. Sicut in aphorismis. Solutio inquit Hippocrates: in cuius initio colera exit nigra mortalis est. Vulnera intestinorũ aut crassi intestini sunt, & intelliguntur, quia ad egestionem surgit infirmus, cum punctura sine tortura sentiatur. Quod exit de uulneribus nõ cum digestione miscetur. Vnde uulnera in recto intestino esse intelliguntur. Si cum egestione aliquantulum misceatur, uulnera morbo intestino esse significantur, aut in colon. Si infirmus sub umbilico puncturam senserit uulnus, in crasso intestino erit. Si umbilicum dolor circumdederit, uulnus in intestino est subtili. Item si punctura sentiatur diu ante digestionem, & quod de uulnere exit cum egestione mixtum sit, uulnus in intestino est subtili. Est enim ex longa uia, in qua sanguis & sanies commiscentur. Iterum si bene sint mixta, uulnus in intestino est super ieiunum. Hippocrates in quodam libro: Qui habent inquit dissenteriam, patiuntur contractionem exituræ uentositatis, & sursum redeuntis, defectionem quoq; uirtutis, & frigitudinem extremitatis. Galenus huic capitulo iungit dolorem stomachi, plęnitudinem capitis, & dolorem sui. Causæ horum quia intestina excoriata dolent, & impediuntur ex omnibus ad ipsam transeuntibus maxime si sint acuta & pungitiua. Cum autem non festinatur ad emittenda quæ nocent reuertentur ascendendo sursum, & fit uentositas & dolor intra stomachum, & plenitudo in cerebro propter ascensionem fumi illius materiæ ad caput. Sequitur autem semper dolorem intestinorum defectio uirtutis, & frigitudo extremitatis, quia calor fugit ad loca dolentia ut ea nutriat, & regat. Dissenteria epatica est sanguinis emissio puri, non cum digestione mixti. Cuius initium est sicut lauatura carnis, & post rubeum fit. Deinde nigrum, quasi colera nigra. Differentia dissenteriæ epaticæ, & intestinorum quia sanguis cadens de intestinis guttatim cadit, & est quasi mucus narium. Qui de epate est quasi lauatura carnis, & subtus non guttatim exit, non sicut mucus naris. Et habet interuallum, uel purus est sanguis, uel quasi lauatura carnis. Hanc passionem sequitur consumptio corporis propter

ablatio-

ablationem cibi à membris qui ab epate solet uenire eis. Si infirmus dolorem sentit epatis, certior est causa quia dissenteria fit epatica. Vnde oportet medicum in medicanda dissenteria ut sufficienter consideret, ne in errorem cadat. Aliquando dissenteriam epaticam medicus intestinorum esse putat, quam sicut intestinorum medicatur, & ita epatica negligitur, unde perit infirmus. Galenus: cognosco, inquit, homines hanc passionem habentes, quos medici confuderunt, quia discretionem earum ignorauerunt. Aliquando errant in sanguine ab epate currente, quia si sit mixtus cum colera rubea cum inde transeat læduntur intestina, & excoriantur ea, exitq́ sanguis cum mucatione mixtus, & de intestinis esse putatur. Causa unde dissenteria nascitur epatica, aut de uenarum & epatis sanguinea est plenitudine quam natura eijcit de epate propter nocumentum & plenitudinem sui, & tamen non in primis exit sanguis, aut propter pigritiam, & motus crassitudinem. Vnde multus sanguis in epate coadunatur, & inde grauatus eum expellit & eijcitur. Aut propter incisionem quorundã membrorum corporis, sicut manuum, atq; pedum, & permanet sanguis ille membra nutriturus in epate, & grauatur inde quem expellit in meseraica, deinde uadit in intestina. Hęc autem accidentia subito ueniunt, neq; morantur, neq; perditur appetitus. Aliquando uenit dissenteria epatis propter defectionem mutatiuæ suæ uirtutis. Quam sequitur defectio appetitiuæ. Et initio eijcit quasi lauatura carnis. Tenasmos est motus recti intestini cogens hominem ad egestionem, & tamen nihil nisi parum mucositatis cum sanguine facientes. Eius causa humiditas est acuta & pungitiua ad rectum descendens intestinum, & pũgens ipsum, & cogens ad digestionem infirmum. Intelligitur autem ex his quæ exeunt, aut enim humiditas est colerica, aut salsa. Item dissenteria est ex apostemate in intestinis. Videtur autem infirmo stercora in intestinis esse collecta, & ut ad sellam ire debeat. Quod intelligitur ex pulsatione, & grauitate quæ in recto intestino est sentire, aut ex stercore sicco coadunato in subtili intestino. Vnde oportet ut ad sellam exeat, sed ideo quia non exit cito oportet exprimi & tenasmon pati. Aliquando mucosa exit humiditas, & solutionem esse putat medicorum stultitia, dantq́ medicinam stipticam, unde necesse est eum occidant. Galenus: uidi, inquit, hominem tenasmon patientem emisisse lapidem, & sanus factus est.

De colica paßione. Cap. XXIX.

COlica passio nimius est dolor quem patitur intestinum quod uocatur colon. Nascitur ex humoribus crassis & phlegmaticis, qui

clauduntur in inteſtini panniculis. Craſſa autem uentoſitas quæ ſubſtantiam claudit inteſtina diſſoluuntur ab humoribus his. Vnde maximus dolor fit. Hæc ſpecies colicæ paſſionis, maxime eſt ex defectione inteſtinorum, quæ neq; digerere neq; diſſolui poſſunt, aut ex uento ſitate craſſa & frigida in inteſtinis clauſa & extendente ea, aut de calido apoſtemate, ſiue de acuto & pungitiuo aliquo humore, phlegmaticos intelligimus humores ex multo dolore, & quia inteſtina quaſi terebello ſunt perforata, & ructatione acida, abominatione uomitu, cum quo exit phlegma, uentris conſtrictione, ut nec uentus exeat ab inferiore parte, & ex frigiditudine inferioris umbilici ſi quis eum tetigerit, & de prouidentia infirmi, de dieta craſſum generante phlegma. Paſſio ex uentoſitate, intelligitur ex dolore, & tetinoſitate, quæ in loco eſt inteſtini, & mutatione doloris in latere ſui, cum gurgulatione ſine grauitate, & nimio dolore, tortura, & abominatione. Stercus eſt leue, ſuper aquam natile ſicut uaccinum. Ex apoſtemate intelligitur ex calore, & in loco inteſtini incenſione, & nimio cum punctura dolore, febri, ſiti, & ardore, uomitu, & abominatione, in uomitu diuerſa ſunt colera ſine leuitate. Hæc colicæ paſſionis ſpecies peior cæteris eſt, cum aliquando in ileon ſe mutet. Quæ de humoribus naſcitur acutis & pungitiuis. Intelligitur aut de nimia ſiti, ſiccitate linguæ & oris. Vrina acuta & rubea, aliquãdo digeſtio exit colerica unde dolor augmentatur. Et ſi antecedens fuerit dieta humores generans colericos fit certior. Oportet autem intelligas quia paſſio colica in dolorem arteticum ſe mutat. Vidiſſe etiam memini diſconcatenationem in ſpatulis. Oportet & in hac paſſione cogitare, & ſufficienter conſiderare, quia aliquando cum in renibus ſit paſſio putatur eſſe colica, quia in dolore renum quaſi colica patitur accidentia, id eſt, dolorem nimium, abominationem, atq; uomitum cum digeſtionis forti ſtrictione, & uentoſitate, neq; ſuperius neq; inferius exeunte. Harum duarum differẽtiam paſſionum, quia dolor colicę paſſionis durior & fortior eſt, & magis continuus neq; loci eſt unius. In renibus accidentia ſunt minora, neq; dolores mutantur, ſed ſtant in renibus. Ileos eſt dolor in inteſtinis nimius, eſtq; acuta paſſio mortifera, maxime ſi propter acumen doloris ſtercus uomuerit. Hæc paſſio de apoſtemate naſcitur calido in ſubtili inteſtino, aut de oppilatione ſicci ſtercoris, aut de humoribus craſſis & uiſcoſis ſe inuiſcãtibus in inteſtinis, aut de crepitura quam patitur ſiphac, & exeunt inteſtina, aut de inteſtinorum ſeparatione. Aliquando naſcitur hominibus cibum ad neceſſitatem ſuam explendam non habentibus, aut de potione uenefica accepta. Quæ ex digeſtionis eſt oppilatione, dolorem facit nimium quaſi perforationem terebelli. Quæ eſt ex crepitura, & inteſtino-

rium separatione aperta est, si ponatur infirmus supinus, & si forte intestina exierint tangatur, & reduci possunt cum manu. Quæ ex nimia est fame, ex infirmi capitur interrogatione. Oportet autem intelligi quia hæc passio periculosa sit quo quomodo fuerit, & maxime si putuerit uomitus, & cum ipso egestio exierit. Si odor corporis fœtuerit uicinior est morti.

De lumbricis & ascaridibus, Cap. XXX.

LVmbrici ex humoribus sunt phlegmaticis putrescentibus in intestinis ubi nascitur calor extraneus unde hęc animalia nascuntur. Quos impossibile est de sanguine nasci, uel colera rubea. Colera em̄ rubea cum amaritudine, acuitate, siccitateq; sua, huiusmodi occidit animalia. Et sanguis de uenis non exit uel arterijs. Et si exierit apostema gignit cū passionibus alijs. Vnde hanc passionē pueri habēt, & habentes humiditatē phlegmaticam & crassam cum dieta crassa, & purgandi negligentia. Maxime hæc passio nascitur in autumno ex fructuum commestione, cuius passionis tres sunt passiones. Vnam lumbricorum qui quasi rami portulacæ sunt, & in intestino subtili nascuntur plurimum propter nimiam humiditatem cibi in hoc intestinum se coadunantis. Sunt & alij lati sicut semina cucurbitæ, plurimum in crasso intestino, & maxime in orbo. Sunt & alij minuti sicut quæ fiunt in aceto uermiculi plurimum in recto nascentes intestino. Significationes eorum, quia uermes in aceto, & qui semini assimilantur cucurbitino facile exeunt cum digestione ex intestini ubi sunt largitate, aliquando paruos uermes habentes pruriunt inter nates & purgantur, & ad digestionem sunt uoluntarij. Lumbrici non exeunt cum digestione, ex subtilis intestini à recto longinquitate, & strictione ipsius uiæ, & eorum cum subtili intestino inuiscatione. Quapropter non egrediuntur nisi in expulsis humoribus à natura expelluntur sicut in cretica die uidetur. Vnde ex eorum accidentibus necesse est intelligantur, id est, tortura, abominatione, punctura, maxime cum intestina propter inanitionem sunt subtilata, lumbrici enim cum cibi sunt appetitiui, neq; inueniunt in intestinis de eorum trahunt humectatione. Qui si crescant in intestinis uirtus deficit, quia chilos nutriens intestina ad lumbricos nutriendos uadit. Vnde deficit & refrigeratur extremitas corporis, strident dentes, pruriunt labra, abominationem habent, & uomitum, aliquando ascendunt usq; ad stomachum, & cum uomitu exeunt. Tortura est ex humoribus acutis, & pungitiuis qui ad intestina descendunt, & stomachū, aut ex uentositate intestina extendunt, aut crassis humoribus phlegmaticis inuiscantibus se intestinis aut ex sicco stercore intestinis se claudente.

De ano. Cap. XXXI.

PAssiones natium uicinæ sunt passioni intestinorum, quia extremitates recti intestini sunt. Sunt autem hęmorrhois, morum, attrici, fissura, exire nates foras, calidum apostema. Hęmorrhois est superfluitas nascens super natium ora, & similiter mora. Sed differunt, quia morum habet caput rotundum & rubeum. Fundamẽtum eius subtile sicut mori forma. Hęmorrhois duobus est modis. Quædam capitis est rotundi sicut uua, & colore purpurea, quędam longa in capite crassa, subtilis in inferiora. Ab his duabus aliquando multus sanguis, aliquando nullus exit. Iterum sanguis qui morum exit cum impetu exit. Exiens hæmorrhoiden, aliquando interpolatur, aliquãdo non, cum stringitur nõ exit, nimios dolores gignit, pruriginem natium, & passiones multas in alijs membris. Si quis ergo cum ferro medicetur, una hæmorrhois dimittatur, ut sanguis ille egrediatur. Quod si non generantur morbi, sicut hydropisis, mania, phthisis. Hæc sunt passionis genera propter melancholicum sanguinem intra epar. Qui cum multiplicetur, spargitur in inferiores uenas, & diuiditur, & exit de natibus. Cum stringatur neque egrediatur, dura inde apostemata generantur, calor totus naturalis extinguitur propter multitudinem sanguinis, & compressionem uenarum epatis. Deinde eius complexio refrigescit, neq; secundum quod oportet sanguinem mutare potest, sed aquosum & phlegmaticum. Vnde causa est hydropisis. Si epar confortetur, ut sanguis ille ad uenas pectoris & pulmonis propellatur, & illæ impleantur, & inculcatæ crepentur, uulnera faciunt, & hęc est causa phthisis. Si autem sanguis cerebrum ascenderit melancholiam facit. Ideoq; Hippocrates præcepit in medicanda hæmorrhoide cum ferro unam dimitti, unde effluat ille sanguis, qui solet in epate adunari. Similiter si sanguis plusquam oporteat exeat, morbos procreat, sicut corruptionem caloris, figuræ, & complexionis, hydropisin, & defectionem appetitiuæ uirtutis. Calor enim epatis deficit, neque generatur sanguis, unde complexio corrumpitur corporis, & generatur hydropisis. Si sanguis exiens augmentetur perit infirmus. Sed tamen hanc habentes passionem, non incidunt morpheam, neque herniam, pleuresin, uel peripneumoniam. Vnde sanguis non effluit, cuiusdam os est apertum, cuiusdam uero non. Quod ex sensu & tactu intelligitur. Si sit deintus in intestinis oportet coppam mitti, coppam inquam uentosam, & immittere focum bombicinum super nates imponendum. Extremitas enim intestini inuenitur foras, & apparet qualis sit. Attrici sunt uulnera occulta in extremitate intestini nascentia. Aliquando cõcauitas horum nõ ita tangit intestinum ut perforet ipsum. Qui si cum puluere siccatiuo medicantur sanant. Quoddam horũ multum est concauum perforans intestinũ

cui me-

cui medicina nullum præstat præsidium. Intelligitur si digitus supra nates ponatur, & matricorum perforationes argalia mittatur. Si autem cum argalia digitus iungatur, perforatum intestinum esse intelligitur, & si extremitatem emboti in perforationem uulneris posueris, & fumigaueris, infirmumq; ad se penetrare senserit, perforatum esse intelligis. Exire nates ex mollitie lacertorum, aut ex tenasmo est. Fissura aut ex solutione humorũ est calidorum & acutorum, aut quia nimis est stipticum & durum, citra stercus per nates transeat nimis siccum. Apostema nascitur in natibus sicut in mẽbris corporis totius, & ex tumore, dolore, & stranguria intelligitur. Quod si sit calidum rubescit & quiescit de causa actualiter frigida si sit superposita, & nocet sibi res calida. De frigido apostemate econtra accipe.

De epate. Cap. XXXII.

PAssiones epatis, aut priuatę sunt sibi, aut ex aliis nascentes membris propter siccitatem sui. Priuatę sibi, sunt defectio, apostema, oppilatio in uia sua. Quæ in aliis nascuntur membris generant hydropisin. Defectio epatis aut appetitiuæ est uirtutis, unde trahitur succus cibi de intestino subtili, & meseraicis. Intelligitur autem ex digestione alba, & liquida, quod ex defectione est sua, in trahendo cibo à meseraica, aut ex defectione uirtutis contentiuæ, & intelligitur ex teneritudine & corporis plenitudine. Quod fit ex cibo crudo & indigesto per corpus disperso. Non enim à contentiua ut bene coquatur. Aut ex defectione est uirtutis digestiuę quæ aut ex calida est complexione, & intelligitur ex desiderii ablatione, ardore, siti nimia, febri, uomitu, solutione, cum qua exeunt humores colerici. Vrina rubea, & quia plurimi cadunt inde in passiones acutas. Quæ passio si moretur facit consumptionem chimorum corporis, & his consumptis consumptio fit epatis. Vnde cum digestione eius est egressio. Quod cũ exeat odoris est pessimi. Minoratur quoq; corpus & consumitur. Aut ex frigida est complexione quæ intelligitur, quia in initio morbi nimium habet desiderium cibi sine febri & siti. Quod cum digestione exit paruum est, & temporibus diuersis atq; multis, neq; mali est odoris. Si uero moret febres facit. Sanguis enim putrefit ex crassitudine sui, & aufertur desiderium cibi. Quod cum egestione exit quasi fex est sanguinis. In die nimiam patitur infirmus solutionem & subitam, corpus in marmoreum colorem mutatur, & minoratio carnis in facie uidetur. Aut ex sicca complexione intelligitur ex corporis macilentia, & siccitate, siti, & digestionis paruitate, atque sui crassitudine, aut de humida complexione, & intelligitur ex siccitate contraria ratione, aut defectione expulsiuæ uirtutis, quia totum corpori cibum nõ bene mundatũ mutat, quia istius humiditas nõ potuit bene mũdificare.

Apost-

Apostema autem calidum aut frigidum. Si calidum, in dextro latere sentit sub hypochondria dolor ascendens ad furculas, & descendens cum febri, ardore & siti siccitate tussis ad costas. Si infirmus supinus iaceat, sentit crassitudinem sub hypochondria in dextro latere. In apostemate ex colera rubea, fiunt hæc accidentia fortiora & molestiora. Si apostema in concauitate sit epatis, ablatio subsequitur desiderij, singultus colericorum, humorũ in initio uomitus, sicut oui uitellum, & post sicut eruginosum eramentum uentris constipatio, & defectio, frigiditas extremitatis corporis. Tussis & angustia spiritus minora sunt. Si apostema in gibbositate sit epatis fiunt tussis & spiritus angustia fortiora. Sentit infirmus furculas trahi ad inferiora cum grauitate sub hypochondria, quia cõcaua uena furculas propter apostema trahit ad inferiora, & in initio lingua fit citrina, & post nigra. Et cum à parte dextra locum sub hypochondria tangat crassum sentit esse apostema. Cuius forma sicut nouella luna, tactus eius calidus. Si infirmo præcipias ut supinus iaceat, neq; sub capite eius aliquid ponas conduplicare eum facias genua, & pedes consociando iungas, & locum tetigeris inuenies sicut dixi. Et aliquando apostema calidũ uenit ad lacertos uentris. Quod differt à superiori, quia istud si tetigeris inuenies in forma longum, aut quadrangulum, aliquando una extremitas exit crassa, subtilis altera. Apostema epatis frigidum intelligitur ex grauitate in dextera parte, & sub hypochondria, & cum tussi parua sine dolore & febri. In loco & tacto inuenitur crassitudo. Durities si apostema sit melancholicum. Mollities si phlegmaticum. Si defectio & apostema in epate se coadunauerint, fit mollities digestionis, & similitudo lauaturę carnis. Oportet autem intelligi quia tumor in epate cũ defectione pessimus sit morbus, & ad perditionem durans. Constipatio aut est de apostemate, cuius significationes meminimus nos dixisse, aut de crassis humoribus in ore uenarum à porta se diuidẽtium inuiscantibus, & in uena quæ in gibbo epatis est sita. Quam constipationem intelligimus ex dolore, grauitate, & tetinatione, in dextro sub hypochondria latere, sine febri. Si oppiletur gibbus epatis, fit urina aquosa & subtilis. Si in concauitate sua, digestio est liquida.

De hydropisi. *Cap.* XXXIII.

PAssiones in aliјs membris ex colligantia nascentes epatis, quædam species est hydropisis. Omnis enim hydropisis ex defectione nascitur uirtutis generatiuę sanguinis, ac si ex sua actione defecerit. Hoc ex passione epatis efficitur, quod fundamentum est ipsius. Sicut complexionis sit frigidæ, succum cibi in perfectum sanguinem non ualentis mutare. Et aliquando patitur aliquid membrum epatis colligatum siue uicinum, sicut stomachus. Qui patitur cum cibum secundum quod oportet digerere non potest, & ita indigestus per totum corpus spargitur, mẽbris corporis in suam

in suam naturam eum digerere non ualentibus. Patiuntur & ieiunum intestinum, & meseraica, cum ex mutando succo cibi deficiat, ut non ad epar mandari ualeat. Vnde uirtus deficit mutatiua sanguinis, cũ cibus ad ipsam uenire nequit. Aliquando hydropisis ex defectione est pulmonis qui non potest nutriri ex humiditate sanguinis. Remanet ergo humiditas in sanguine membra nutriens, & eorum complexionem humectans. Aliquando est ex defectione renum in trahendo sanguinem aquaticum, aqua autem remanens in sanguine nutrit membra, & eorum complexionem humectat. Species hydropisis sunt tres: Tympania, hydropisis, hyposarca. Tympania est ex defectione caloris & epatis, non nimię frigiditatis, mutat autem sanguinem in uentositatem, intra pelliculas uentris & intestinorum se coadunantem. Aut ex multis est accipiendis cibarijs uentositatis generatiuis. Signũ eius, quia si super uentrem percutitur, sonus quasi tympani auditur. Hydropisis ex nimia est frigitudine, & complexione epati dominantis humiditate. Vnde cibus in aquosam & humidam materiam mutatur, quæ inter pelliculas uentris & intestinorum coadunatur. Huius passionis causa ex herbis est frigidis, fructibus, & aqua frigida. Signum eius uenter infirmi mouetur, & sonat quasi uter plenus aqua. Hyposarca est cum cibus in epate in humiditatem mutatur phlegmaticam propter complexionẽ frigidam & humidam. Vnde postea omnia membra frigida sunt & phlegmatica. Quod aut de duro est apostemate uiam epatis comprimẽte & oppilante, unde spiritus ad ipsum prohibetur transire, complexione refrigescente, & uirtute sanguinis mutatiua deficiente, cibumq; in phlegma mutante. Aut de splenis apostemate deficientis ab emundando sanguine de colera nigra. Vnde sanguis augmẽtatur in epate, & extinguitur eius calor, aut de fluxu sanguinis, aut de uulnere, aut de menstruis, aut de hæmorrhoide, cum conclusus calor epatis de nimio sanguine infrigidatur, sicut & lucerna nimio oleo extinguitur, aut ex frigida complexione stomachi, cum cibus non bene possit digeri & mandatur crudus epati, mutãdus in phlegmaticos humores. Aut de humoribus crassis & uiscosis oppilationem facientibus in uia epatis, spiritumq; cõtrahentibus, & complexionem refrigescentibus, ex qua oppilatione sanguis non potest transire, sed aquosior & subtilior traijcitur, unde corporis membra humectãtur. Item fit ex defectione ieiuni intestini, & meseraice. Item post febres diuturnas propter nimiam aquam ebibitam, & defectionem cibi in stomacho digerendi ex calore febris, unde oppilatio fit. Item ex acuta passione in epatis calida complexione, & uirtutis dissolutione, non ualentis sanguinem generare. De qua hydropisi nullus potest curari, cum nec calida nec frigida accipere possit, calidis augmentantibus febrẽ frigidis hydropisin. Eius signum, quia corpus est inflatum totum & molle. Quod si tangas cum digitis, forma digitorum in carne remanebit. In initio

facies tumescit, & pedes, color corporis colorem mortui. Cum autem passio tempore moretur multo, humectat corpus, & liquidum efficitur. Quod cum crepuerit, aquosa humiditas inde currit. Vnde Hippocrates: pustulæ in corpore hydropici non sanantur, quia pustulæ non nisi desiccatiuo sanātur medicamine, & humidæ hydropisi desiccatiua non perdere medicina. Omnis hydropisis uniuersaliter pedum, & calcaneorum patitur tumores, quia fumus in eorum nascēs corporibus est crassus ex defectione caloris naturalis. Ex crassitudine sua ad pedum descendit inferiora. Ex longitudine autem sui à fundamento caloris naturalis, quod epatis est & cordis nō potest dissolui. Hydropisis ex stomacho, intestinis, & meseraicis propria habebit diarrhœam diuturnam quę dolorem non dissoluit. De passione stomachi propter frigiditudinem sui, & quia cibum digerere nō possit. Crudus ergo permanet & expellitur, cum eum grauet. Qui cibus cum ad intestinum ueniat ieiunum, non potest colorari secundum quod oporteat, ut ad meseraicas transeat. Vnde expellit ipsum ad crassum intestinum, aut ex passione meseraicarum, non enim potest transire ad epar cibi colamentū. Vnde permanet in ieiuno, & traijcitur ad crassum intestinum. Quæ res est causa diarrhœæ. Proprium est epatico apostemati, tussis, durities digestionis. Tussis, quia epar tumidum constringit diaphragma propter sui uicinitatem. Deinde stringuntur pulmo & pectus in uijs suis, & impellitur ad tussiendū infirmus sperans sibi prodesse. Siccitas digestionis, quia ieiuneum & meseraica in hoc genere fortia sunt & sana, & bene colamentum cibi ad epar mandantia. Via autem fellis ad epar est oppilata ex apostematis oppressione. Vnde ad fel non uenit nisi parum ex colera rubea. Ideoq; ex felle ad intestinum nihil accedit, nisi paruissimum. Hæc est siccæ digestionis causa.

De splene. Cap. XXXIIII.

PAssiones in splene sunt oppilatio, apostema, defectio, uentositas. Defectio cum deficit trahere ab epate fecem sanguinis. Vnde nigra generatur ictericia, quia cum sanguini colera miscetur nigra, & ad corporis transit membra omnia, aut defectione contentiuæ, quæ est in splene generans purgationem colerę nigræ, cum uomitu & digestione. Aliquando hæc causa quam expellit natura propter mundificationem corporis. Quod tollerabile est naturæ, & iuuatiuum. Quod enim obuiat naturæ neq; iuuatiuum, neq; tollerabile, aut ex defectione expulsiuæ, quæ coleram nigram expellit ad os stomachi, & defectionem generat desiderij cibi. Hanc passionem splen tollerat sicut & epar ex complexione frigida uel calida. Oppilatio nascitur ex crassis & uiscosis humoribus in uia sua se inuiscantibus. Intelligitur ex grauitate, uentositate, & tetinositate. Aliquando oppilatio in uia fit per quam colera nigra ab epate ad splenem uadit, &

ictericiā

ictericiam nigrā gignit, cum alijs passionibus ad coleram nigram pertinē tibus, aut in ea uia fit unde colera nigra à splene ad os secedit stomachi, & diuersa apostemata gignit propter coleram nigram in his locis cōclusam. Sequitur hanc defectio desiderij cibi. Apostemata ista aut sunt calida ex calore in tactu intelligenda, grauitate quoque, dolore, & febri, atque siti. Aliquando sunt dolores uersus furculas, & spatulas sinistras, quod ex uicinitate splenis ad diaphragma, & societate diaphragmatis ad furculas, aut frigida sunt apostemata, & sunt phlegmatica, & mollicie tumoris sub tactu intelligenda, & albedine coloris in corpore. Aut sunt de colera nigra & intelligis ex duritie, grauitate, & crassitudine, & coloris corporis mutatione in liuiditatem uel uiriditatem. Hæc plurimum nascuntur in splene, ex crassitudine melancholiæ, cuius fundamentum est splen, fiunt & post calida apostemata cum subtilis dissoluitur materia & remanet crassa. Aliquando inflatiua uentositate in eo se claudente. Intelligis autem ex apostematis ad tactum repugnatione, & nimia tetinositate sine grauitate. Hęc aliquando dissoluuntur, sed cito reuertuntur propter inflatiua cibaria quæ accipiuntur. Sequitur autem omnia apostemata splenis, uel magnitudinem sui, macilitas corporis. Vnde Hippocrates dixit: Si splen sit magnus macrescit corpus, & si splen macrescat impinguatur. Galenus in libro de membris interioribus: Paruitas splenis, bonitatem chimorum portendit. Eius magnitudo econtrario. Hippocrates in epidimia: Patientibus apostema in inferiori parte splenis, necesse est sanguis fiat subtilis, extremitas corporis calida, auriculæ frigidæ. Subtilitas sanguinis, quia splen semper trahit feces sanguinis. Cum autem apostema habeat, necesse est plus trahat, unde sanguinem subtilat. Calor extremitatis, quia calor in splene naturalis ab ipso propter apostema fugit. Frigiditas auricularum, quia cum sanguis subtilis fit, ad auriculas subtilissimus uadit, quæ naturaliter sunt frigidæ, neque calefiunt isto sanguine. Item in eodem: Sæpe, inquit, habentes catarrum, & reuma non patiuntur in splene apostema. Causa rei huius, quia apostema nascitur ex subtilibus, & aquosis, atque phlegmaticis humoribus. Apostema autem splenis ex crassis est & melancholicis.

De felle. *Cap.* XXXV.

PAssio in felle est ictericia, quod ex oppilatione contingit, uel ex defectione appetitiuæ uirtutis. Ictericia enim aut ex actione est naturæ coleram rubeam in exteriora corporis secundum crisin expellente, sicut si in septimo die morbus fuerit, & auferatur febris. Infirmus autem cum quieuerit, & morbus declinauerit, quod autem fit non est huiusmodi, neque secundum crisin. Aut ex complexione est calida quam patitur epar mutans cibum in coleram rubeam, & mittēs per omnia membra

corporis. Aut ex calore est nimio uenis dominante, aut cibus in coleram rubeam mutatur similiter, & toti corpori mandatur. Aut de mutatione quorundam humorũ corporis, qui sunt in membris in coleram rubeam. Quod ex rebus calidis fit & uenenosis. Aut ex potione calida & uenenosa, aut ex cõplexione membrorum calidissima, quę humores in coleram mutat rubeam, aut ex defectione uirtutis appetitiuę quę est in felle, & coleram traijcit ab epate, & mundificat sanguinem. Remanet autem colera in epate mixta cum sanguine, & uadit per uenas ad omnia corporis membra, aut de oppilata uia epatis ad fel, quę coleram contrahit ne ad ipsum transire possit, & remanet mixta cum sanguine, uadens per uenas ad totum corpus. Aut ex uijs fellis oppilata uersus intestina. Vnde colera augmentata reuertitur ad epar, & cum sanguine uadit per totum corpus. Intelligitur hæc diuersitas quę de oppilatione est fellis superiori uel inferiori, digestionẽ albam & urinam citrinam facit. Quod non est propter fel, sed propter epatis passiones. Vnde digestio tingitur cum colera, & si sit ex apostemate epatis seu fellis, fit colericę digestio solutionis, & febris & grauitas in dextro latere. Si ex calore est epatis & uenarum, fit urina rubicũda, & desuper citrina denatat spuma. Si epar & uenę sint salubria, fit calor naturalis in urina. Oportet autem intelligas quia ictericia propter epar atq; uenas subito appareat & ueniat. Aliæ species sunt rariores.

De renibus. Cap. XXXVI.

PAssiones in renibus sunt arena, lapis, apostema, uulnera, sanguinem mingere, diabeta, arena & lapis, de calore nimio sunt renum, & de humoribus crassis & uiscosis desiccantibus humiditatem propter calorem, permanetq; crassitudo, & fit petra desiccata tempore longo, maximeq; si adiuuet uiæ strictio. Vnde urina de renibus transit ad uesicam. Colatur enim urinæ subtilitas non crassa, quia uia est stricta. Arena cum materia parum est uiscosa, atq; crassa. Quæ si ad renes ueniat parum coagulat, expellitq; eam uirtus expulsiua cum urina, & apparet quod eijcitur sicut arena. Lapis cum materia est multa crassissima & uiscosa. Quæ in spacio renum inuiscatur, & non exiens coagulatur propter fortitudinem caloris, & omni die materia coagulata augmentatur sicut petra. Galenus dixit: Aliquando lapis ex uulnere est in renibus sanitatem facientibus, & nõ purgantibus. Vnde coagulatur & lapis efficitur. Ex hac causa & mensura fit lapis in renibus & uesica. Oportet autem intelligas quia lapis in renibus plurimum nascitur in senioribus, & in uesica plurimum pueris. Causa lapidis in renibus senioribus defectio est caloris, unde humores phlegmatici & crassi semper augmentantibus, in eorum corporibus propter defectionem digestiuæ uirtutis. Iterum quia uia unde urina de renibus ad uesicam non transitura, est stricta propter frigiditudinem complexionis eorum. Frigiditudo

tudo

tudo enim semper stringit uias, & materia crassa cum ad renes ueniat, non potest transire tota ad uesicam propter uiam strictam, sed subtiliter colata permanet in concauitate renũ crassa, & humiditas cum calore exiccata efficitur petra. Lapis huiusmodi magnus est propter largitatem concauitatis uesicæ. Pueri in uesica patiuntur lapidem duabus ex causis, quia humores crassi & uiscosi, nascuntur in eis plurimi propter gulositatẽ, quia nõ de crassis cibarijs cauent sibi, & nimium exercentur post cibum. Aut quia eorum uia unde urina in uesicam est transitura est larga propter fortitudinem caloris nimij naturalis & expulsiuę uirtutis. Materia crassa & subtilis facile ad uesicam transit. Via autem, id est, collum uesicæ unde urina exit de uesica est stricta propter paruitatem ætatis eorum, & suorum mẽbrorum. Vnde non currit nisi subtilis, crassa remanet in uesica, & cum calore uesicæ lapidẽ facit. Ideoq; non generatur lapis in uesica iuuenis, quia urina eorũ propter calorem est subtilis. Plus enim habent caloris quam humiditatis, & seruant se in dieta plusq̃ pueri. Vesicę collum est largum, & crassa ergo urina & subtilis facile exit. Propter hoc etiam non nascitur lapis in uesica mulieris, quia uesicæ collum breue est & largum. Exit ergo urina subtilis atq; crassa. Propter has causas passiones renum & uesicę sanantur difficile propter uiæ suę strictitatem, & complexionis frigiditudinem. Quam medici in epate lapidem dicunt generari, & in orbo intestino, & in colon, & articulis. Sed Galenus dixit: se uidisse quendam hominẽ diuturnam habentẽ tussim, & screasse lapidem, & ita sanus de tussi est factus. Causa nimia fuit caliditas, & augmentatio humorũ in his mẽbris inuiscantiũ. Significatio arenę, & lapidis, si à renibus sit quia urina exit paulatim cũ ardore, & arenosa, dolorẽ habet patiens, & grauitatem in renum locis. Aliquando dolor cum punctura, & aliquando dolor testiculi, qui in parte est infirmi renis, dolor quoq; est ani, pedis cum dormitatione illius lateris. Quod ex colligantia est renum ad pedẽ per arteriam. Color arenæ renis exiens diuersus est. Quædam enim nimium est citrina, & est quasi sandricina. Quędã habet colorem arenę, & est sicut cinis. Oportet autẽ medicũ perquirere & intentũ esse in hac passione. Aliquando est in intestinis, & putat quia in renibus sit. Galen. dixit: quia ex parte renũ dolorẽ uentris passus fuerit, & quasi locũ perforari terebello senserit, maxime unde urina de renibus ad uesicam tendit. Fecit autem argaliã cum oleo cum quo exierint humores quasi uitrum dissolutum, & dolorem abstulerunt. Dixit ergo se cogitasse lapidem haberi in uia urinea renibus ad uesicam, & fuisse dolorem in crasso intestino. Apostema in renibus solet esse calidum. Quod intelligis ex dolore & grauitate, & ardore in infirmi renis parte, & ex siti, febri, & dolore capitis, uomitu, digestione citrina, duritiæ urinæ. Quod cum uulnera faciat patiuntur febres interpolatione diuersas rigoremq; diuersum, & doloris augmentum. Infirmus in latere

ſano iacens renum infirmum ſentit quaſi ſuſpenſum, & eſt de frigore. Signum eius grauitas ſine dolore. In initio huius apoſtematis errant medici non ſtudioſi, putantes paſſionẽ eſſe colicam. Sed differt à colica, quia in paſſione renum aſcendit dolor ad femora, & in uno figitur loco. Cum autem fiat argalia dolor augmentatur, quia inteſtina medicina implentur, & renes comprimuntur. In colica paſſione dolor mouetur in inteſtino uulneribus in renibus, aut de cauſa ſunt exteriori ſicut percuſſione, caſu, aut de interiori, ſicut de acutis & calidis humoribus Signum uulnerum, dolor eſt in femoribus ſine grauitate, & ſine ſanie, & ſanguinem exire, & ſquamas in urina. Aliquando exeunt fruſta ſicut carnes, quod eſt cum renũ putreſiunt carnes. Vrina in renum uulneribus facile exit & nõ durat. Sanguinem exire aut de interioribus eſt, aut de exterioribus. De interiori cum digeſtiua uirtus deficit in renibus, & colamentũ ſanguinis ſicut oportet nõ mutatur, aut deficit contentiua uirtus quę in uenis eſt, neq; ſanguinẽ tenet, ſed cum urina emittit. Aut ex largitate uiæ eſt urinę ad renes cum ſubito exit urina, & ſanguis cum ipſa. Quod fit ſine dolore, & ſi ſit paruo. Aliquãdo ſanguis de renibus exit interpolando, ſicut de hęmorrhoide. Huiuſmodi ſentiunt dolorẽ uerſus femora, ſed cum ſanguis exit, dolor quieſcit, aut de marcẽtibus eſt uenis, unde in his ſanguis paulatim exit, aut ex fiſſura alicuius uenæ in renibus ex multi ſanguinis conuenientia. Sanguis huiuſmodi ſubito & ſine cauſa exit, & multę eſt quantitatis. Sanguis ab exteriori cauſa exiẽs ſicut per cuſſione, caſu, ex interrogatione infirmi intelligitur. Diabeta eſt propter fortitudinẽ appetitiuę uirtutis cum qua trahit colamentũ ſanguinis, id eſt, urina. Hoc autem ex nimio deſiderio renum ad aquoſam humiditatẽ. Quia propter magnitudinem caloris ſui, aquoſa deſiderant, ut calor extinguatur. Vnde humiditatem trahunt ab epate ſibi, & ab omnibus mẽbris. Quod facit pati nimiam ſitim, & deſiderium mẽbrorum corporis ad aquoſam humiditatẽ & propter defectionẽ uirtutis contentiuę, quę non poteſt tenere humiditatem ſibi ueniẽtem ab epate. Signum huius paſſionis intelligendę, nõ nimia ſitis ſine febri, & ſiccitas in corpore nõ apparet. Vrina eſt ſine ardore, alba, ſubtilis, ſicut aqua. Infirmus cum aquã biberit, uelociter eam mingit, quia renes trahũt eam ab epate anteq; mutet in eo, & expellunt à ſe cum non poſſunt retinere. Oportet autẽ intelligi quia ſenes ſi in renibus patiant & ſanãtur, & ſimiliter cum multis diuturnis morbis moriuntur, ſicut Hippocrates in aphoriſmis teſtatur.

De ueſica. *Cap.* XXXVII.

PASſiones in ueſica, ſunt lapis, uulnera, ſtranguria, exire urinam præter uoluntatem. Lapis iſte inde naſcitur, unde & in renibus. Sunt autem humores craſſi & uiſcoſi, & calor in ſubſtantia ueſicæ, & anguſtia ſui colli. Maxime hoc fit in pueris, ſicut me ante dixiſſe memini. Item naſcitur

scitur in iuuenibus bonam dietam nō tenentibus, sed potius unde humores crassi & uiscosi generentur. Signū huius passionis, dolor est in collo uesicæ, & in uirga, prurigo & urinæ cruditas subtilis est & alba, arena exit cū urina & durities est in urina. Apostema intelligitur sicut & illud in renibus. Sed tamē dolor huius est in pene, & apostema deforis apparet tactu. Durities urinæ in hac passione maior est q̄ in renibus. Sanies exiens de uulneribus maior est quam renum. Sequitur hanc uentris constipatio, propter compressionem uesicæ ad intestina. Vulnera in uesica sunt sicut in renibus iam dicta. Sed in uesica durities urinæ, & ardor, aliquando urina sicut subtilis apparet scintilla, aut sursura. Stranguria aut de renibus est quas in uesica & renibus iam diximus, aut defectione uirtutis contentiuæ, & emollitione substantiæ uesicæ, neque potest ut urina exeat exprimere. Intelligitur quia infirmo ut supinus iaceat præcipitur ut uesica prematur. Vnde urina per uirgam exit, & infirmus quiescit. Aut de apostemate in collo uesicæ, uel in lacertis colli sui, aut de humoribus crassis & uiscosis, inuiscantibus in uia, quæ est inter uesicam & uirgam. Intelligimus quia dieta infirmi generatiua crassorum & uiscosorum humorum fuerit, aut ex oppilatione propter coagulatum sanguinem uiam stringentem. Aliquando stranguria nascitur ex acutis humoribus in uesica nascentibus, aut de acutis in urina qualitatibus semper uesicam pungentibus. Intelligitur ex urinæ rubore & ardore, quem sentit infirmus in extremitate uirgæ. Exire urinam præter uoluntatem ex lacertorum est mollitie circundantium collum uesicæ, & ex defectione uirtutis contentiuæ propter humiditatem quam patitur. Plurimum pueris contingit propter humiditatem membrorum suorum. Iterum ex mutatione spondylis appositæ uesicæ quando foras egreditur, & ligamenta uesicæ rumpuntur ne urina teneatur. Oportet autem intelligi quia si hanc passionem seniores patiantur non sanantur sicut Hippocrates testať.

De siphac. *Cap.* XXXVIII.

PAssiones siphac qui in uentre sunt fissura, crepitura, raritas, & aliquando scirbum & intestinum egrediuntur extra siphac contra lacertos uentris, & aliquando contra umbilicum, & sub umbilicum in quam partem scirbum tendit & intestinum. Apparent autem quasi tumor & apostema, & uidetur esse crepitura. Quæ aut est in inguinibus in uia ad testiculos tendenti, & exeunt intestina & scirbum tendentia in locum illum. Si subsistent in unguinibus appellatur hernia intestinorum. Hæc passio nascitur, aut ex nimio est motu sicut saltu, aut nimio clamore, aut grauis rei pondere, aut percussione super uentrem ueniente, & maxime si post prandia uenerunt hæc. Rumpitur atque crepatur siphac, aut de humoribus crassis similiter contingit, aut de uentositate

uentrem

uentrem & inteſtina inflante, aut de uiſcoſis humoribus in inteſtinis ſe lubricantibus, & in inguina ſe proijcientibus. Diſcretio inter apoſtema & hunc morbum ut infirmus iaceat ſupinus, quod exierit tangatur, & in locum ſuum reducatur. Si autem facile redierit crepitura erit. Si non tumor eſt, uel apoſtema. Oportet intelligi quia ſi crepitura parum ſub umbilicum fuerit, moleſtiſſima & dolentiſſima ſit, ibi enim ſubtile eſt inteſtinũ. Quod cum cibi premat ur ſuperfluitatibus dolorem ſentit infirmus. Quæ crepitura multum eſt ſuper umbilicum, non dolet, quia locus ille ab inteſtinis eſt longe, neq; exiuit ſolum ſcirbum. Si crepitura ſubtus umbilicum ſit, in initio nõ dolet, quia craſſa inteſtina ibi ſunt, & ex craſſitudine ſua in principio non exeunt. Sed cum crepitura ſe dilatat, deinde exeunt illa dolorem facientia. Exit foras umbilicus cum ſiphac crepatur ſicut diximus. Et ſit aliquando ex humiditate phlegmatica in umbilico, aut de ſanguine ibi coadunato propter fiſſuram uenæ & arteriæ. Exit ſanguis ſubtus cutem, ſicut cũ patiuntur apoſtema quod uocatur iporiſma. Aliquando quoq; fit ex uentoſitate. Quod crepitura eſt ſiphac, facit colorem tumidi corporis, & tactũ mollem ſine dolore. Si inteſtina exierint, introredeũt cum tangatur digitis, cum infirmus balneum introierit, augmentatur umbilicus & creſcit. Si crepitura ex humiditate ſit, tactus erit mollis, neq; reuertitur cum tangatur digitis, neq; creſcit. Si ex uena eſt uel arteria, cutis color uiolatus eſt aut niger. Si ex carne ſuperflua fit dura, non creſcens, neq; augmentanda. Si ex uentoſitate, tactus eſt mollis.

De teſticulis. *Cap.* XXXIX.

PAſſiones in generatiuis, aut in teſticulis, aut in uirga, aut in matrice, aut in uberibus. In teſticulis, aut in eorum ſubſtantia, aut inter ſubſtantiam & eorum pelliculas, aut inter cutem & pelliculas, aut in uenis ſuis, aut in cute exteriori. Si in ſubſtantia ſit, aufert deſiderium libidinis, & generare, aut paruitatem facit ſpermatis, & apoſtema, atque uulnera. Ablatio libidinis aut diſconcatenatione eſt horum membrorum ſicut uidetur in epilepſia, aut ex paruitate ſpermatis. Paruitas ſpermatis, aut ex ablatione eſt cibi, aut ex complexione frigida & ſicca dominante teſticulis, quæ mutare nequit ſubſtantiam ſpermatis, quod de materia ſibi uenit. Ablatio generandi aut eſt ex nimis mala complexione teſticulis dominante aut nimis calida qua ſpermatis incenditur materia, aut nimis frigida, quæ eam cõgelat & adunat, aut humida quæ diſſoluit & ſubtiliat, aut ſicca quæ incraſſat exire ſperma præter uoluntatem, nec uirgam erigere ex uirtutis contentiuę in teſticulis eſt defectione, & fortitudine expulſiuę, & calore uel humiditate dominãtibus complexioni ſuæ. Quod fit cum ſpermatis inſtrumenta patiuntur ſpaſmum, ſicut in epilepticis. Hæc eñ membra cum ſpaſmantur, motu non naturali mouentur, deinde quod ſpermatis habent expellitur

expellitur. Apostema calidum ex magnitudine intelligitur testiculorum, & rubore calore, & dolore eorum. Frigidum & phlegmaticum intelligitur ex albedine caloris, mollicie tactus, doloris paruitate. Si melancholicum intelligitur quia durum & liuidum. Quod inter eorũ substantiam nascitur & pelliculas, adunatio est humiditatis aquosæ & frigidæ, sicut uidemus in hydropicis, & intelligitur ex tumore, tetinatione, coloris albedine, lucidita te, & aquæ sub tactu apparitione. Et contingit cum scirbum & intestina ad hæc membra descẽderint, cum pelliculæ crepuerint nascitur in inguinum locis, aut de dissolutione ligamenti intestinorum. Causa horum uniuersalis est, aut salire, aut clamare, aut percussio, aut de humiditate mollificante, & dilatante uiam intra inguina & testiculos, quam facit descendere ab inguini bus ad eorum sacellos. Significatio uniuersalis, unde hoc possit intelligi, tu mor est in testiculis, & si infirmus in saltu uel qualibet alia re se exercuerit, tu mor augmentatur, neq; si cum digitis tetigeris reuertitur. Et aliquando di gestio in hæc loca uadit, & clauditur ibi, aliquando ex hoc dolore gurgulia tionem est nasci. Ex tetinatione, tumor est & intestinorum descensio, non su bito sed paulatim. Iste siphac stringit intestina ab ipso exeuntia. Quod inter cutem nascitur & pelliculas, tumor est carnosus, qui ex crassis nascitur hu moribus in hæc loca descendentibus. Quod in uenis nascitur uarices sunt. Quorũ causa, eadem est quæ & in cruribus dicta. Intelligitur, quia uenas ui demus plenas atq; rotundas, mollitiem testiculorum, & in eundo grauita tem. Plurimum in sinistro nascuntur testiculo propter paruitatem sui calo ris, quod in cute nascitur exteriori, sunt pustulæ, prurigines, uulnera, & alia similia, sicut cutis patitur corporis.

De uirga. Cap. XL.

PAssiones in uirga, aut in sua sunt substantia, aut in uia, in sua substan tia est illa passio quæ uocatur moriaphismos, id est, suæ erectionis multitudo, & titillationis passionis, apostemata, uulnera, in uia sua constipatio, erectionis frequentatio, & ex uentositate est humida crassa, & calore moderato. Quæ intelliguntur ex nimia erectione sine titillatione. Aliquando homo facit abstinentiam longo tempore, & manducat calida & acuta. Quod contingit ex uentositate crassa ibi inclusa. Patiuntur hu iusmodi humorem calidum, & erigere nimium. Aliquando quoq; mollitiẽ uasorum spermatis, & aliquando spasmum. Qui spasmum incidũt cito mo riuntur, cum uenter eorum intumescit, & sudor eorum frigescit. Aposte mata & uulnera quæ patitur uirga, sunt exteriorum membrorum passioni similia. Oppilatio intelligit̃ ex ardore urinę, & exeũdi duritię, & ex crassis humoribus sanie, & sanguine, & squamis cum urina exeuntibus.

De uulua. Cap. XLI.

PAssiones in matrice sunt sanguinis fluxus, ablatio menstruorū, dissolutio, suffocatio, inflatio, uētositas, apostemata, tumores, passio quę uocatur speratio, & conclusio, hæmorrhois, fissura, uulnera, mollities matricis, ablatio concipiendi, sæpissima abortio, durities parturiendi, menstruorum exitum, & ablationē eorum, secundum naturam oportet prius intelligi. Menstrua ergo mulierū exeunt cum decimum expleāt annum, & plurimū protendunt̃ in decimum quartū. Aufertur quibusdam circa 56. quibusdam circa 60. Hermaphroditus non habēt menstrua, menstrua aūt naturalia sunt continua per duorū dierum spacia, ad plurimum 6. dierum. Si ultra transcurrant non erunt naturalia, grauant̃ autē mulieres cum tempus menstruorū ueniet. Quæ mulier mēstrua sua diu differt, molestum ei & durum est, quia purgamentum multæ quantitatis subito succedit. Tempus interpolatū 20. est dierum, & usq; in duos uel plures ascendit menses. Quæ autem post istud tempus menstrua ueniunt naturalia non sunt, & uocat̃ hoc menstruorū constrictio. Hoc aūt est aut ex passione in uulua, uel in toto corpore, uel in uno mēbro. De uulua, aut propter apostemata, aut propter uuluę torturā, aut abortitu nimio, aut ex percussione matricis, aut ex oppilatione, aut ex frigida cōplexione ora uenarū claudēte, aut ex humoribus crassis uiscosis uiā implentibus, aut ex uulneribus, in eis coagulat̃ & oppilat̃. Iterū menstruorū constrictio nascit̃ propter hęmorrhoidē, aut sanguinē de naribus uel pectore exeuntē. De toto corpore, aut propter febres, aut propter cōplexionis corruptionem sicut hydropisi. De uno mēbro sicut de passiōe pectoris, stomachi, uel epatis. Aliqñ ex crassitudine nimia corporis premēte uenas, & stringente. Significatio uniuersalis menstrua cōstringendū, grauitas est inferioris uētris, & totius corporis, dolor dorsi, & colli, constrictio urinę & digestionis. Aliqñ urina est nigra, & deficit uirtus appetitiua, aliqñ quoq; mala appetunt cibaria, & plurimū pessima patiuntur accidentia sicut defectionem, abominationē, mentis corruptionē, rigorē, apostemata in inguinibus. Sanguinis fluxus aut ex defectione est cōtentiuę, aut de sanguinis subtilitate, & suo acumine, aut de eiusdē multitudine, & uenarū plenitudine aut de fissura uenarū matricis, ex humoribus acutis. Aliqñ ex nimia purgatione in parturitione, aut de egressione fœtus, anteq̃ animet̃. Quando autē augmētat̃ sanguinis fluxus & morat̃, mutationes caloris patiunt̃, & tumorem maxime in pedibus, & corruptionē uirtutis digestiuę. Qui si augmentatur pereunt. Mollities humiditas est de ore uuluę currens. Quę aut in uulua nascitur cum pascitiua deficit uirtus, aut cum de uulua humores ad aliū locum secundū purgationem effluunt. Intelligitur mollitiei qualitas ex colore & substantia. Si est ruffa sanguinē significat. Si alba & uiscosa, phlegma. Si citrina, colera. Si nigra, melancholiā. Aliquando multa effluit, & aliqñ uiscosa

scosa est & crassa. Aliæ possunt intelligi significationes, si mulieri pãnos mũdos intra se mittere cõmẽdes, & albos, & inspicias eos siccatos. Si ruffi sunt sanguinẽ portendunt. Si citrini, colera. Si albi, phlegma. Si nigri, melãcholiam. Suffocatio matricis, ablatio est anhelitus propter uuluã. Quæ passio est pessima, cõtingit autẽ ex colligãtia cerebri, & cordis ad ipsam, & multę idẽ passiones ueniũt sicut cephalea, apoplexia, epilepsia, defectio. Qui aũt hanc passionem habent pereũt, cum suffocatio augmentat̃. Hæc eñ & augmẽtatur & mitigat̃, aliquando interpolatur sicut & epilepsia. Hęc passio ex plenitudine est uuluę, & spermatis constrictione cũ fœminę elõgant̃ à copulatione q̃ habuerãt in cõsuetudine. Augmentat̃ eñ sperma in uasis quod dum inculcat̃ calor naturalis extinguit̃, ex cõplexione uuluę refrigeratur, aut ex menstruorum constrictione cum longo tardet̃ tempore, & facit idem quod & sperma. Plurimum hęc passio nascitur fœminis iuuenibus & iunioribus propter nimiũ earũ desiderium ad libidinem, aut si nimia menstrua habuerint quę postea cõstricta sunt. Maritatę hęc non patiunt̃, quia in matre sperma non claudit̃. Conclusio eñ spermatis, maxima est causa huius rei. Patiũtur plurimũ non iuuenes, & non cõcipientes, neq; parturientes propter passionem q̃ instrumẽta spermatis sustinent & uenarum unde mẽstrua effluũt. Maxime si mulieres non parturiunt propter potionẽ q̃ pro hac re accipiũt. Significatio huius passionis, quia in initio sui, & anteq̃ incipiant augmentari, debilitas est mentis, pigritia, defectio crurum, citrinitas faciei, humiditas oculorum. Cum augmentatur mens alienatur, deficit sensus, & uox aufertur, pulsus spissatur. Diuersatur & deficit, & in fine auffertur, & infirma mortua esse putatur. Sed cum lichino bombicino tentetur, apposito naribus ut si flatus moueatur siue nõ intelligatur, facies rubescit, & quasi tumescit, matrix sursum trahitur, & similiter lacerti in cruribus. Cum autem incipit alleuiari & quiescere, emollitur uulua & descendit ad inferiora, & ab ipsa parua fluit humiditas. In uentre inferius gurguliationem, & uentositatem ad exeundum patiuntur. Ventositas & inflatio quas patitur uulua, aut ex complexione frigida, cum calor naturalis deficiat, & quod cibi sibi uenit in uentositatem mutat, aut ex abortione, aut ex sanguine os uuluæ oppilante, aut de duritie parturiendi, aut de conclusione oris uuluæ. Aliquando hæc uentositas aut in fundo est uuluæ, aut in eius tunicis. Huiusmodi infirmi patiuntur tumorem in pectine usq; in interiora uentris, & dolorem cum extensione, & uadit usq; ad inguina, & stomachum, atq; diaphragma. Signa huius propria morbi, quia cum sub umbilicum per cutis sonus auditur quasi tympani. Apostema plurimum patiuntur calidum & durum. Calidum & durum. Calidum aut de causa exteriori sicut percussione, aut de interiori sicut menstruorum constrictione, uel sanguinis in parturitione aut ex abortione, aut parturiendi duritie. Quod consequitur cum hunc

morbum ex nimio motu patiatur, & ad illud humores trahantur. Hoc apostema aut in tota est uulua, & intelligitur ex febri & contentiua, & dolore in collo & capite, & in craneo maxime, & oculorum grauitate, & extremitatum mollitie, & stomachi corruptione, & siti, & in constipatione digestionis & urinæ, sicut Hippocrates in aphorismis: Quæ inquit apostema habet in natibus, aut in uulua, sequitur eam stranguria. Quod ex apostematis est cõpressione ad collum uesicæ, & os uuluę propter apostema quod est in parte uuluę, & in parte nõ. Apostema aut in puppi est eius, quo dolor in dorso efficit, & digestionis constipatio, aut in prora unde est dolor penis & stranguria, aut in superiori parte, fit autẽ dolor super umbilicũ, & contra stomachum. Si in lateribus, fit dolor in inguinibus coxis, atq; cruribus. Si in inferioribus, sub umbilicum doletur. Si in ore eius contra anum patitur. Si in uulua cum digito tangatur dura inuenitur. Cum autem apostema facit uulnus, omnia supra dicta accidentia augmentãtur, & diuersa febris interpolando iungitur & rigor. Sed cum crepari debeat, dolor & febris augentur & pungunt. Si dolorem in inferiori uulua, & cum digito super penem tangas, sentitur sanies coadunata. Hoc autem est cum maius est apostema. Similiter si in ore uuluę. Durum apostema uocatum scliros semper nascitur uicinum uuluæ collo, si antecedente apostemate, uel alia passione, unde durities nasci deberet. Nascitur autem ex colera nigra. Sequitur semper hoc apostema in unam partem uuluæ tortura. Cui si non succurratur, medicina cadit in hydropisia. Significatio huius apostematis est durities penis & oris uuluæ, grauitas quoq; & conturbatio motuum membrorum, & maxime crurum, & pigritia. Aliquando hoc apostema in cancer mutatur, id est, in durum apostema: Quod ex colera nascit nigra, & plurimum in ore uuluæ. Aliquando faciens uulnera. Et si uulneretur ex dolore nimio in inguinibus intelligitur, & ex inferioris uentris dolore & uuluæ, color eius quasi uini fex, aut niger. Si fit uulneratum cum his accidentibus fiunt prurigo & putredo, & pertinet colori albo & rubeo, aut uiridi. Aliquando humiditas inde effluit liquosa, & fœtida, alba, aut nigra, siue rubea. Alia quoque accidentia calido apostemati attinentia, innascuntur huic apostemati, & incurabile fit. Separatio est apostema nascens in ore uuluæ, aut in ea tota & fit uulua dura & petrosa. Intelligitur hęc passio ex macilentia quam patitur infirma, & in pulchritudine coloris non habita, & defectione uirtutis appetitiuæ, & ablatione menstruę, & mãmillarum tumore. Sperat autem in initio infirma, quia sit grauida. Cum autem moretur morbus & prolongatur, hydropica esse speratur. Differt tamen ab hydropisi, ex duritie. Neq; alia quam hydropisis habet accidentia. Sed si tamen elongetur in hydropisin mutatur. Conclusio est cum duritie constructio oris uuluæ. Nasciturq; ex phlegmone uocato apostemate in exteriori parte uuluæ nascente. Cum

subtilis

ſubtilis ſanies diſſoluitur, & remanet quod eſt craſſus, & inueteraſcens incraſſatur. Intelligitur ex anteriori apoſtemate, & ex duritie oris uuluæ, in tactu apparente, & eius conſtrictione. Hæmorrhois ex craſſis eſt humoribus & melancholicis, & intelligitur in aperiendo ore uuluæ cum argalia, ut uiſui & tactui appareat. In qua cum dolor augmentetur coloris rubei efficitur, cum autem quieſcat, quaſi fex uini ab ea effluit humiditas, aliquando nigra. Fiſſura ex compreſſione eſt in partu nimia. In initio autem non ſentitur propter dolorem partus, poſt uero ſentitur ſi cum digitis tangatur, maxime in coniunctione cum ab ea ſanguis effluat. Apparet autem in uiſu, & cum uulua aperit̃. Vulnera aut de exteriori ſunt cauſa, ſicut percuſſione, & ſimilibus, aut de interiori ſicut duritie parturiendi, & acuitate expreſſionis, aut de tactu ſecundinę, ſiue fœtus mortui, aut de colericis humoribus erumpentibus, & eam comedentibus, aut de crepitura apoſtematis ſiue puſtulæ. Aliquando putredo eſt in ore uuluæ, & intelligitur quia apparet in tactu, ſi cum argalia os uuluæ aperiatur. Qualitas quoque eius intenditur ex humiditate quæ egreditur. Si enim ſit multa, & quaſi uini fex & cum dolore, ſcitur apoſtematis. Si nigra fœtida & cum dolore intenduntur cõmeſtio & putredo eſſe. Si rubea fractura eſt & ſciſſura. Si uulnera ſunt immunda, exit cum dolore ſicut carnis lauatura. Si munda, exit ſanies craſſa, alba, parua, ſine odore. Deſcendere uuluam & foras exire, aut de cauſa eſt interiore aut exteriore. De exteriore, ex tractu ſecundinæ poſt partum, ſi dureſcat ad exitum, aut non trahatur ſecundum quod oportet. Similiter & ex fœtu mortuo, aut ex caſu fœminæ de alto loco ſuper anum, aut de timore nimio unde deficiant, & membra emolliant, & inde uulua lubricatur, & foras egredit̃, ſicut in fœminis uidemus, quę latronum aut pugnantium incidunt manus, & ſicut uidet̃ in eiſdem nauigantibus, & quibus mortes filiorum nuntiant̃. De interiori cauſa, ex humiditate eſt phlegmatica & uiſcoſa, unde lubricat̃ uulua cum patiuntur mulieres iuuentutem exeuntes propter nimiam adunationem humorum in corporibus earũ. Torturæ uuluæ propter chimos eſt craſſos & uiſcoſos in latere uno uuluæ coadunatos, ex quibus grauat̃ ut in aliud latus inuoluat̃, & conceptio trahit̃ propter torturã inſtrumenti ſpermatis. Ablatio cõcipiendi aut ex mala eſt complexione matricis, aut ex morbo officiali, aut de humoribus in concauitate uuluæ ſe coadunantibus. Ex mala complexione ſi eſt nimia & fortis, ſterilitas fit. Sin autem aufertur uis concipiendi: Si eſt calida, incenditur & corrumpit̃ ſperma. Si frigida conſtringitur, & concluditur uulua, & uenarum ſuarum ora, unde tranſit ſperma & mẽſtrua. Ad quę cum cum ueniat ſperma, infrigidatur & congelatur in ea. Iterum in teſticulis nõ multum naſcitur ſperma propter frigiditudinem. Si humida non poteſt cõtinere ſperma. Si ſicca fit craſſum & durum ibi naſcens ſperma, non extendens, neq; ſequens formatiuã

uirtutem. Ex morbo officiali aut ex constipatione est uiarũ spermatis, aut ex apostematibus, & similibus quæ intelligentur sicut diximus. Ex humoribus in concauitate uuluę coadunatis, phlegmaticis, colericis, aut melãcholicis. Qui intelligunť ex humiditate exterius exeunte. Plurimũ fœminę conceptionẽ perdunt ex crassitudine nimia & ultima. Causa eius, quia scirbum os uuluæ oppilat. Vnde nõ potest transire maris sperma, quia stringiť mẽstruorũ uia. Non ergo ad os uuluę mẽstrua effluũt, uel sperma. Sic quæ currũt parũ est & nõ ualet. Vnde Hippoc. in aphorismis: Si inquit mulier in ultima est crassitudine nõ concipit, quia scirbũ os uuluę cõprimit si nõ macrescit. Ablatio cõcipiendi propter masculũ ex mala est cõplexione spermatis, aut morbo officiali. Ex mala cõplexione, quia si sit calida incẽdit, si frigida cõgelat, si liquida dissipat. Quod cũ cõsequiť sperma fœminę & os uuluę masculinis assimilanť. Si eñ dissimilia, fit generatio multa. Si calida & frigida sint mixta, aut siccũ, & humidũ tẽperata, fit generatio multa. Ex morbo officiali in masculis, tortura est uię uirgę uirilis. Vnde cum sperma exit, nõ recta uia in uuluã tendit. Quod potest intelligi si nõ rectũ mingit. Oportet ergo intelligi quia si conceptio propter masculum, uel fœminã ablata sit, sedeat mulier super scamnũ, & pãnis eã cooperias, & suffumiga. Si fumigatio ad os & nares perforet, nõ ipsa in culpa sed masculus est. Si eñ os uuluę clausum esset, & uenarũ ora, unde sperma ad uuluã transit & mẽstrua, nõ perforaret fumigatio corpus muliebre. Similiter si ibidẽ esset humiditas extingueret fumus sicut calor spermatis extinguiť. Si nimius calor fumus dissolueret, & dispergeret. Alij antiqui dicũt, sperma masculi super aquã si posueris, & dilateť, & natet super aquã, intelligiť frigidũ esse, & subtile, neq; proficit. Si infundiť aquę & cõiungiť ualet. Itẽ si uulua in positione sua sit lõga, & magna, breuis aũt uirilis uirga, nõ potest sperma trahere sibi, & ita culpa fit masculi. Iterũ potest hoc intelligi ex significatione q̃ diximus malę cõplexiõis in masculis siue fœminis, & in testiculis sicut macilitate, crassitie, nigredine, albedine, duritie, mollitie, spermatis multitudine, & eiusdẽ paruitate, crassitie, & subtilitate. Oportet aũt intelligas quia mulier cõcipiat quousq; auferanť mẽstrua & masculus usq; ad annos 70. & plurimũ usq; ad 80. secundũ uirtutẽ caloris naturalis uniuscuiusq; hominis, & secundũ calorẽ in testiculis. Aliqñ tamen iuuenes sunt nõ generãtes. Sed generant, cũ in senectutẽ perueniant, & ecõtrario. Causa est, qa qui cõplexionẽ testiculorũ habẽt frigidã & humidã ante perfectam iuuentutem parũ generant. Post uero idonei sunt geniturę, qa calor eorum naturalis confortatur, & testiculi calidiores efficiuntur. Aliquando idem consequitur ex mutatione frigidę dietæ & humidæ in calidã & siccã. Qui aũt in adolescentia sua multũ generãt, sed cũ in ætatẽ perueniant cessant, in adolescẽtia sua cõplexionẽ testiculorũ & suã habuerũt calidã & humidam. In iuuentute autẽ & senectute calor augmẽtať, & desiccať, unde sper

de sperma comburitur, & etiam desiccatur, neq; ad generandum proficit. Qui autem in adolescentia parum generant, aut cõplexio eorum nimis est calida & sicca, & incensiua, cum autẽ ad ætatem ueniatur calor minoratur, & temperatur, aut ex dietæ mutatione in temperamento nimis frigidę. Vnde quidam adolescentuli fœminarum tantum sunt generatiui. Sed in ætate perfecta masculos generãt, & econtra. Causa est. Cõplexio em̃ eorum & testiculorum in adolescentia frigida & humida. In iuuentute & senectute calẽ fit, & parum desiccatur. Ideoq; masculi generant. Aliquando ex mutatiõe est dietę. Oportet in hoc loco dicat unde dubitatur. Significatio scilicet aut grauida sit uel non mulier. Sentit masculus dum cõiungunt matricem uirgam suam desuggentẽ sicut sanguisuga desugit sanguinẽ, neq; sperma matricem egreditur. Ex muliebre os uuluæ clausum & coniunctum sentit sine apostemate, & duritie uuluæ præcedentibus. Quod ex concupiscentia est matricis ad ardorem recipiendi masculi spermatis. Aliquãdo fœminę pariuum rigorẽ patiunt in coniunctione, & dolorem in umbilico inferiore pertingentem usq; ad matricẽ, & item. Menstrua nõ currunt ex consuetudine, neq; masculum uidet mulier concupiscere. In maxillis color uenarum est uiridis, & duriores sunt mãmillæ q̃ soleant esse. Albedo in oculis eorum est liuida, uiriditati contigua, facies similiter lentiginosa quoq; est. Abominationem & uirtutis appetitiuę defectionem, & malorum ciborũ desiderium habent, certificat mulier concepisse, ex his quę Hippocrates in aphorismis dixerit. Da inquit mulieri mellicrate in hora somni. Si circa umbilicum torturam patiatur concepisse cognoscitur. Si nõ ecõtrario. Mellicrate hoc facit, quia uentositatem & inflationẽ gignit, & uuluam cum recto intestino comprimit ut uentositas non transeat, sed potius circumeat, & torturam faciat. Mellicrate de crudo melle oportet esse ut uentositatem generet. Si uis certificare fœtum masculinum esse, color mulieris pulcher est, motus leuior, uenter rotundus, totus color corporis rubicundus. Si color fœdus, motus tardus, uenter longus, in facie lentigo habeatur, & aliquando in cruribus pustulæ, & uulnera fuerint, fœtus fœmineus erit. Causa abortiendi sæpe aut de interioribus est, aut de exterioribus. De interioribus propter humiditatẽ uiscosam in uulua, quę fœtũ lubricat, aut ex cõplexione uuluę mala qua uirtus deficit cõtẽtiua, sicut febri, aut ex uuluę apostemate, aut ex nimio cursu mẽstruorũ in cõceptione. Vnde fœtui nutrimentũ uenit minus, & morit à naturaq; expellitur. De exterioribus sicut saltu, clamore nimio, timore, ira, letitia, quæ nimia si sint & subita, sternutatio continua, aut ex percussione sine casu, in uentre, seu dorso, aut ex cathartico, aut post magnitudinẽ aut ex nimio cursu sanguinis de aliquo membro corporis. Durities parturiendi, aut ex matre aut ex fœtu, aut ex secundina contingit, aut de aliqua re exteriori. Ex matre, si nimis sit crassa, aut uulua eius parua, aut uirgo, aut &

timida

timida, aut debilis, ut fœtum expellere non possit, aut si apostema in uulua habuerit, siue aliam passionem, aut in membro aliquo alio, aut si non in tempore suo partus exierit. Ex fœtu, si nimis magnus uel crassus aut parum leuis ut non ad inferiora descenderit, aut si magnum caput siue duo capita habuerit, aut mortuus fuerit, aut si plures sint. Quidam enim dicunt se uidisse mulierem quinq; peperisse. Tres aut quatuor multi uidere, aut si fœtus secundum quod oportet exierit. Caput enim fœtus exire debet prius, & manus eius iuxta coxas extense, aut pedes prius, sed non distorti. Si aliter non exit secundum quod oportet. Ex secundina, aut si non incidatur ex crassitudine sua, aut si ante tempus se scindat, aut si nimis subtilis sit. Ex causa exteriore, sicut ex frigido aëre uuluam constringente & coagulante ut fœtum nequeat expellere. In his omnibus si mulier sternutationem patiatur, adiuuat facilitatem partus. Sicut Hippocrates in aphorismis: Quæ inquit passionē uuluæ patitur, & subita sternutatio superuenerit, bonum signum est. Dicūt obstetrices quia parturire fœminam longum est, sed dolor debilis. Masculum dolor acutus, sed uelox. Si de muliere ante partum sanguis exierit, durior erit partus. Si moretur facilior.

De mammillis. *Cap.* XLII.

PAssio in uberibus, aut uniuersalis est, quia in eis sicut in aliјs nascitur membris exterioribus mala cōplexio, apostemata, & similia. Quæ intelligentur sicut alias nos dixisse meminimus, aut proprium est sicut calidum apostema, nascens in ipsis ex coagulatione lactis. Quod ex tumore & dolore intelligitur, duritieq; & rubore. Si sanguis coagulatus sit, intelligetur ex duritie & paruo tumore, & sanguinis dum mulgetur ostensione. Dicit quoq; Hippocrates hoc maniam significare. Galenus eum uerū dixisse fatetur, non tamen semper, sed raro, cum fumus sanguinis ad cerebrum ascendit. Aliquando patiuntur mamillæ, ut una uel ambæ contrahūtur in grauiditate. Vnde significatur nocumentum fœtus, aut abortiuus. Si una contrahitur, & geminę fuerint, unus abortiendus erit. Si dextra masculus, si sinistra fœmina abortietur. Causa contrahendi, quia sanguis minuitur in uenis ad mamillas tendens à menstruis. Item sanguis ab omnibus mēbris semper ad uuluam descendit propter laborem naturę ad expellendum fœtum, ergo à mămillis. Aliquando patiuntur uulnera, in grauidatione duritiem, dolorem significantem in genibus, coxis, oculis, sicut Hippocrates dixit. Causa doloris, quia sanguis augmentatus & multiplicatus in mămillis, cum natura eum expulerit, aut in inferiora corporis, aut in superiora expellit. Si inferiora patiuntur coxæ & genua. Si in superiora oculi, ophthalmiam, & passiones oculorum alias.

De coxis

De coxis. Cap. XLIII.

PAssiones in coxis & pedibus sunt schia, artetica, podagra. Schia dolor est in artetica. Hęc em̄ passio in cōcatenatione nascitur coxarū. Differt à passione artetica, quia dolor huius in coxarum est ossibus exterioribus, descendens usq; ad concatenationem genuum, & aliquando in calcaneum & extremitatem pedum, ab extranea parte. Nascitur aut de humoribus crassis, & sanguinolentis, aut crassis & phlegmaticis in concatenationem coxarum inclusis. Aliquando in concatenatione sua separantur coxa propter materiæ uiscositatem. Quod si diu moretur pedes contrahuntur, & claudicatio consequitur, pedes enim non cibus reficiunt ut oportet unde contrahantur necesse est. Ideoq; Hippocrates in aphorismis: Qui dolent inquit in coxis si dolor se prolongauerit, & coxa disconcatenatur, necesse est pes contrahatur, & fiat homo claudus. Plurimū hoc fit in partibus sinistris. Dolor arteticus, dolor est & tumor qui in concatenatione mēbrorum nascuntur. Aliquando in concatenatione membrorū pedum sicut calcaneo & maxime digitorum pollicibus & podagra uocatur. Sicut in concatenatione genuū, manuum, & cubitorum sola artetica uocat̄. Nascitur aliquando in concatenatione maxillarum & auricularum colli, epatis, & splenis, aut causa eius intelligi non possit. Cuius causa concatenatio est defecta ad quam implendam & extendendam descendit humorum materia ut mēbra extendat, & eorum ligamenta, nimium dolorem factura. Causa magnitudinis doloris duplex. Vna quia nerui & ligamenta sunt sensibilia, & materia cum in concauitatem concatenationis membrorum descendit, non cito dissoluitur, propter duritiem illorum locorum, & non habet ubi moueatur & currat sicut molliora membra. Huius passionis pars in dolore est potior podagra. Causa, quia materia podagrica in parua descendit membra, id est pollices. Quorum concatenatio parua est ut materia pro paruitate sui capere nequeant si multa sit. Vnde nimium extenduntur, & dolor augmentatur. Si descendat hæc materia in maiora membra sicut coxas, diuiditur ipsa, ut pote in magna non extenduntur, neq; ita dolor magnificatur. Defectio concatenationis membrorum, aut naturalis est ex quo factus est homo, id est, initium sumens à parētela, aut ex labore nimio ubi fatigata est cōcatenatio, sicut multo equitatu & assiduo, quo pedum defecit cōcatenatiō maximeq; pollicum, aut ex mutatione nimia eiusdem concatenationis, aut ex percussione locum concatenationis incidente, in quam humores descendunt, aut quia in principalibus membris sunt quæ ad ipsam eos expellunt, aut propter laborem nimium, sicut equitare multum & coitum. Quæ causa huic morbo generanda est pessima, maxime si post saturitatem cibi ueniat. Vnde in aphorismis Hippocrates: Pueri inquit & enuchi non sunt podagrici. Quod consequitur, quia coitu non utuntur. Hęc enim huius morbi

causa,pro ut dixi est maxima. Dixit Galenus super hunc aphorismum: Et si eunuchi non noceat,taliter dietant ut corpora humoribus impleant,sicut est nimius cibus & potus,ebrietas,quies,& suauitas, mūdificandi corporis negligentia. Quæ omnia podagræ sunt causa. Sed pueros nūquam uidi podagricos,nisi quod dolorem arteticum in manibus,siue genibus habent ex uicinitate pedum. Item Hippocrates in alio aphorismo: Podagræ passio plurimum mouetur in autumno & uere. Galenus super in uere propter inordinatam dietam & crassam in hyeme acceptam. Vnde humores in eorū corporibus adunati cum ueris tempus uenerit liquefiunt, & currentes mēbra pungunt,& in eis nociui sunt. Deinde expelluntur,ad debiliora membra huic morbo apparata. In autumno adunantur humores multi in corpore,propter multos fructus cōmestos in æstate. Cum autem autumnus uenerit & humores augmentati sunt decurrunt in membra debilia pro ut dixi. Aliquando podagra est ex parentela. Verbi gratia: Si sint quædam membra in corporibus patrum debilia,fiunt in filijs similia,quia membrorū fundamenta ex spermate sunt facta. Sperma autem in corporibus huiusmodi mixtū est cum humoribus his,qui morbi huius sunt generatiui,& filius qui de hoc spermate generat̄ ut in hūc morbū incidat,qa apparatis ei pedes debilis sūt naturaliter,& similiter om̄e mēbrū debile, morbo est apparatū. qa natura hos humores mandat ad ipsum. Ideoq; cum membra corporis sępe infirma uideris, & sæpe humores recipi, intellige debiliora esse omnibus membris corporis,& omnibus succurrunt alijs. Aliquādo dolor arteticus & podagra nascuntur ex tristitia,angustia,uigilia, & alijs animæ accidentibus,quia humores in interiora corporis mouentur, & in hanc concatenationem debilem mittuntur. Vniuersaliter autē dico,quia arteticus dolor & podagra, atq; schia plurimū nascuntur,cum cibo & potu homines implentur,& quiescunt,& coitum sæpe operantur & nimium, maxime post cibū. Hæc enim membra naturaliter aut accidentaliter sunt debilia. Materia autem unde morbus est aut sanguinolenta ex tumore,rubore, & dolore intelligenda,& pulsatione nimia, iuuamentoq; rei actualiter frigidæ superpositæ,& econtrario,cuius dieta ante fuit sanguinis generatiua,aut est colerica & ex nimio dolore intelligitur,& citrinitate coloris, & paruitate tumoris. Dieta uero infirmi generatiua colerę fuit. Iuuat res frigida superposita,aut melancholica quam ex liuiditate coloris est intelligi, & duritie, cuius iuuamentum res calida & humida. Infirmi anterior dieta colerę fuit nigræ generatiua. Aut phlegmatica ex albedine coloris,paruitate tumoris,& doloris intelligenda. Sed tamen in concauitate concatenationis sensa. Iuuatur autem re actualiter calida superposita. Dieta infirmi fuit quæ phlegma generauit. Quod de uiscoso phlegmate nascitur si in concatenatione moret̄, augmentatur crassitudinem & uiscositatem eius,& inde lapis generatur, sicut in

cut in uesica nascitur. Quod cum ita sit incurabile est, aliquando nascitur ex materia quatuor humorum cõmixta. Quæ de diuersitate significationũ intelligitur, sed huiusmodi passionis durus est intellectus & obscurus. Cuius causa est multifaria sicut diximus, unde difficulter sanandũ. Oportet te autem intelligere apostema nascens in concatenatione saniẽ colligere, quia humiditas eius est uiscosa. Cum autem augmentatur ut caro circundans cõcatenationem infundatur, pustulæ generantur sicut in corporibus hyposarcam habentibus. Si uero apostema & tumor in podagra dies moratur quadraginta, & quiescit, si inquam materia sit crassa. Si enim subtilis sit, minus moratur. Hæ sunt significationes morborum presentium, quæ in quolibet membrorum sunt interiorum.

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO cognitu necessarijs locis, Liber X. Deq; signis prognosticorum infirmi ad salutem siue mortem attinentium.

CAPITA LIBRI.

De significatione nunciatiua. Cap. I.

Ntellectus significationum futurarum rerum, non minus iuuamentum quam scire significationem præsentiũ morborum. Magisq; credendum est iuuare cum dignius sit scire. Significatio ergo nuntiatiua quædam morbum denunciat, & hoc in sanis est corporibus, quædam salutem morbi, aut molestationem & pessimitatem, aut perditionem. Quæ tria in infirmis sunt corporibus. Si medicus morbi nasci turi sit prouidus, dietam & medicinam operatur unde morbus contrahatur, & sanum corpus secundum suam naturam custodiatur. Si uero intelligat quia infirmus morbũ euadat, fit in eo medicãdo fidus, securus, & sollicitus. Sed præuidens quia infirmus moriturus sit, de nulla in eo medicina se intromittit. Vnde magnum medi-

co est iuuamentum. Si enim præuiderit & enuntiauerit, amabitur ab hominibus de sua medicina confidentibus, & bonam famam hic promerebitur, in futuro mercedem habiturus.

De significatione plenitudinis. Cap. II.

SIgnificatio qua nuntiatur qualis morbus sanis corporibus sit uenturus, quædam particularis, quædam est uniuersalis. Vniuersalis, cum una significatione infirmitates nuntiant multæ. Hæc autem humorum corporis monstrat plenitudinem; & eorundem corruptionem. Particularis uno indicio unum morbum ostendit. Nos autem ab uniuersali incipiamus significatione quæ in humorum est plenitudine, & eorum corruptione, plenitudinis causa, multa est cibi & potus quantitas, exercitiorum & balneorum negligentia, multa quies, & suauitas. Ex quibus in corpore plures adunātur humores quam dissoluant, & si humores illi de cibo nati sunt laudabili. Quod plurimum inuenimus in hominibus poros corporis clausos habentibus propter paruitatem humorum quæ ab ipsis dissoluitur. Galenus super secundam particulā epidimię: Qui sæpe & multo tempore multum laborauit, & die omni ut laborem inciderit, & multum uinum biberit, labor autem suus non in suo tempore sit, diuersi morbi in eius corpore sunt generandi. Peior & durior erit morbus ubi colera & uiscosum phlegma adunantur, & quorum quantitas est multa. Corruptio autem humorum ex multitudine est illaudabilium ciborum malos chimos generantium, de quibus in corporibus plus remanet quam dissoluat. Plenitudo in corpore aut secundum quod uasa & concauitas habeant, aut secundum comparationē uirtutis. Quæ secundum uasa est, multitudo est chimorum intra uenas & arterias implens eas plusquam capiant, & extendens sicut uidetur cum nares humiditate impleantur. Quod plurimum est ex sanguine & spiritu. Significatio eorum quia corpus apparet plenum, & uenæ similiter tumidę & extensæ. Color corporis rubeus, tactus calidus, neque fuit in balneo, neque in calido aëre. Hoc enim mouet sanguinem in corpus exterius, & uenæ impleantur unde color fit rubeus, & tactus calidus, pigritantur, & emolliunt, & extenduntur, alant, sensus turbatur aliquantulum, memoria grauatur. Aliquando etiam sanguis effluit naribus, solutio est uentris. Dieta antea fuit unde plenitudo sit orta. Somnus multus, grauitas, & dolor in capite. Quibus plenitudo corporis significatur, eaq; secundum uasa est, & est significatio sanguinis, & si somnient unde anima lætificetur, & color fuerit rubeus, plus plenitudo sanguinis certificatur. Plenitudo quę secundū cōparationē est uirtutis, uirtus est defecta, neque ualet ferre humores corporis & si sint pauci. Sentitur in corpore grauitas sine apparitione plenitudinis aliqua, sine dolore & nocumento. Materia enim illa non ex malis est

humo

humoribus. Hæc plenitudo aut ad comparationem est uirtutis animatæ qua mouetur corpus, unde grauatur nimium, & membra durantur ad motum, aut ad comparationē naturalis uirtutis, aut à digestione deficiat cibi quem homo accipit, & superfluitas in corpore remaneat, quæ uirtutem grauat, & si illa abundantia non adeo est multa ut corpus impleat. Intelligitur ex pigritia & grauitate, & desiderij cibi decoctione, & uidet in somno quasi graue pondus habeat in collo, urina est indigesta, & somnus, & sudor multus, sed tamen sine rubore, & tumore, & corporis extensione, pulsus non magnus, quia chimus hoc faciens non est multus ut corpus inde impleantur, multus tamen est ad uirtutis deficientis comparationem, ut continere nequeat. Corruptio humorum si mali humores corporis secundum sanguinem sunt, intelligitur ex significationibus illis quibus & plenitudo corporis quæ secundum uasa fuit. Sed habet alia ut in corporibus eorum liuiditas appareat, aut citrinitas, uenæ plenæ, pulsus diuersus parum habens magnitudinis. In ore dulcedo sentitur, sed tamen quia sanguis est à commixtione aliorum humorum non liberatur, dulcior ille cum amaritudine, aut salsitudine commiscetur, uel etiam acredine. Corpus febricitatur, & aliquando pustulæ apparent. Dieta hominis calida & humida fuit, sicut carnes, & res dulces. Si ætas sit adolescentia, & regio austrina, tempus non uernum, magis certificatur ex dominatione esse sanguinis. Iterum: Si in somno rem rubeam uideat quæ odoris sit fœtidi, aut quasi dulcia comedit cum acredine, amaritudine, aut salsitudine cōmixta, certior fit res ista. Cum hæ significationes appareant, significatur sinochus, phlegmones, uariolæ, morbus, pestilentialis sinandria, sanguinis sputa, & naribus ophthalmia, hæmorrhois, & similia, quæ ex multitudine sanguinis solent nasci. Significatio aliorum humorum talis erit. Si corpori dominetur colera rubea, corpus in colore citrinum erit, aut ruffum, defectio appetitiuæ uirtutis, amaritudo sentitur in ore, punctura, & ardor in stomacho, abominatio, angustia, uomitus colericus, & digestio similiter, sitis, linguæ siccitas, oculorum concauitas, rigor, urina rubea, subtilis. Pulsus subtilis, uelox & spissus, pustulæ apparent colericæ. Dieta prima calida fuit & sicca, sicut sunt allia, cepe, sinapi, & similia. Si tempus æstiuum fuerit, regio calida & sicca, ætas iuuentus, magis certificatur quia colera rubea dominetur. Si in somno uiderit ignem, puresmon, fulgur, & rem aliquam citrinam, fit medicus certior. In huiusmodi hominibus colericas passiones suspicamur, sicut tertianas, causon, phrenesin, colericam pleuresin, icteritiam, apostema, sicut erisipelas, formicas, epatis calorem, in urina ardorem, intestinorum apostemata, desiderij cibi ablationem, sitim nimiam. Significatio melancholicorum humorum dominantium, mutatio est colo-

ris in nigredinem, siue liuiditatem. In ore saporem sentit acrem cum nimia siccitate, uigilijs, cogitatione nimia, animæ suspitione, tristi facie, constrictione in stomachi ore. In huiusmodi corporibus morphea nigra uidetur, pulsus, tardus, subtilis & durus. Vrina alba & subtilis, dieta fuit eis coleræ nigræ generatiua, sicut caro uaccina, camelina, caprina, melongenia, caules, lentes, & similia. Multus fuit labor, & per uenenosa loca deambulatio, angustia, tristitia, in somno timor. Somnia timida qui uiderit, & terribilia sicut res nigra, & tenebrosa, in uisu pessima, & in odore fœtida, ex quibus omnibus melancholia certificatur, maxime si ætas fuerit senectus, tempus autumnus, regio frigida, & sicca. Quæ significationes cum appareant morbos melancholicos nunciant sicut lentigines, morpheam nigrã, lepram, maniam, mentis perditionem, dura apostemata, cancer, excoriationem cutis, uarices, elephantiam, quartanas, dolores splenis, & tumores, phlegma corruptum significatur ex pigritia, mentis duritia, mollitie, saliua de ore effluente, multis sputis, somno nimio, tumore faciei, grauitate capitis, mutatione cutis in albedinem, defectionem uirtutis appetitiuæ, & digestiuæ, sitis paruitate, nisi salsum sit phlegma. Quod intelligitur quia salsus sapor in ore sentitur. Pulsus crassus, mollis, & tardus, urina turbida, infirmi dieta, phlegmaticis generatiua sicut recentes sunt pisces, fructus, & similia, & mundificandi corpus negligentia. Si ætas fuerit senectus & hyemale tempus regio frigida & humida, & in somno quasi aquam currentem desuper uiderit, aut natando uadit, aut pluuiam uiderit, siue niuẽ magis certificamus phlegmatis dominationem. Quæ signa cum uiderimus morbos phlegmaticos nuntiamus, sicut epilepsiam, apoplexiam, paralisiam, epilepsiam, febres cottidianos, & similia. Qui in somno uiderit quasi in loco putenti sit, humorum putridorum in corpore abundantia dignoscitur. Si in extremitate corporum sanorum appareat prurigo, pustulæ, lentigo, significantur mali humores esse in corpore. Hæ sunt significationes malorum humorum dominantium & multorum. Oportet autem ut præuideas, & res hos morbos generantes contrahas cum causis contrarijs antequam appareant morbi secundum quod sumus dicturi.

De significatione propria morbi futuri & passionis nunciatiuæ. Cap. III.

PArticularis significatio unius cuiusq; morbi futuri, aut de re intelligitur naturali, aut de re extra naturam. De naturali, si uideamus mutasse qualitates sani corporis à naturali consuetudine sui, certificatur quia morbus sit uenturus, aut neutrũ. Sicut si augmentet̃ uirtus appetitiua uel minuat̃, non ex cõsuetudine sua, aut si saporant̃ nõ prius saporata, & horre

& horreantur prius saporosa, siue sit cibus seu potus, aut si desiderat res calidas. Similiter si digestio minor sit quantitate cibi, aut ante tempus uel post crassa sit uel subtilis, nigra uel citrina, uel putida, & similia. Iterum si urina plus sit quantitate potus, minusue rubea uel alba, aut diuerse colorata, subtilis uel crassa, aut putida morans seu festinans. Similiter uentus subtus exiens si augmentetur, aut minoretur, & sudor si maior uel minor sit. Diuersus in colore, & odore, & menstrua si maiora uel minora sint, uel diuersiora in colore quam soleant esse, aut si non ueniant. Et similiter hæmorrhoides, & somnus, si plus uel minus sit, aut consuetudinem suam egrediatur. Similiter sternutatio, & ructatio, sputa, atq; emunctio, auricularum quoq; putredo, & itidem coitus si plus quam soleat concupiscat uel minuatur. Similiter obliuio, & pigritia quæ non fuerũt consueta, & si sensus corporis deficiant, & si corpus augmentetur uel minoretur, uel in alium colorem mutetur, ruborem, siue citrinitatem, aut liuiditatem, & similia de re naturali, si suam naturam in quantitate siue qualitate mutauerit. Similiter somnia si sæpe eiusdem speciei sint uisa sicut si uideãtur somnians excitet, & iterum eadem uideantur, hominem non in sua sanitate permanere significat. Hæ omnes significationes aut morbum aut neutrum sunt nuntiantes. Qui ante hoc prædicto accidentia perfecte cognoscere laborat, bene capere poterit de loco illo in quo de accidentibus disputaui. Oportet autem hæc omnia in sanis corporibus perquiras, neq; interrogationem negligas. Quod si feceris uentura corporibus non ignorabis, & firmiter nuntiare futura poteris, & ne ueniant ingemabis. Significationes de rebus extra naturam percipiendæ sunt hæ. Si quis sudorem patiatur fœtentem, futuram expectet febrem, quia fœtor humorum putredinem ostendit. Similiter urina putida, febrem significat ex putredine. Qui febrem habet, cum sicca tussi, & febris discesserit, tussis uero permanserit, nuntiãtur uulnera in articulis permanẽtia. Manere enim tussim materiam permanentẽ ostendit quæ crassa est & indigestibilis. Terminus uero eius materiæ cum uulneribus semper solet uenire. Si quis raucitatem patiatur uocis, & ruborẽ coloris cum liuiditate mixti, elephãtia disignatur futura. Si in corpore carbunculi augmentẽtur uulnera significantur. Si glandes, tumor interior. Si quis de morbo acuto sanabitur, & pruriginem in aliquo loco corporis patietur, uulnera ibidem futura portenduntur, maxime si morbus parum fuerit longus. Si dolor capitis senibus immoretur, cœcitas & mania designantur. Si enim natura deficiat in digerenda & expellenda illa materia, aut in oculos descendet cœcitatem faciet, aut in cerebri uentriculos, & faciet maniosos. Si non senibus dolor capitis, & hemicranea affuerint, cataractas significabit. Si qs ante oculos quasi cimices, aut muscas uiderit cataractas portendit. Si titillatio illa ex phlegmaticis est humoribus cum uentositate, Hiq; humores in lacertos faciei

conclu

cōcluduntur. Et si in lacertos maxillarum descenderint fiet paralisis. Qui nimiam dormitationem habet in corpore, epilepsiā uidetur significare. Dormitatio enim ex oppilatione est nerui, quæ ne uirtus sensibilis & motiua pro ut oporteat transeatur ad membra impedit. Si uero moretur hæc oppilatio, mollities mēbrorū fiet, id est, semiepilepsia. Qui habet stuporē, & assiduam uertiginem, epilepsiam, id est, caducum habiturus est morbū, quia stupor est de humoribus phlegmaticis, & crassis dominantibus corpori, & uertigo illa ex eisdem est humoribus cum cerebro dominent, & uenæ eius inde impleantur. Vnde hæc utraq; accidentia futuræ epilepsiæ sunt prænūciatiua. Si infantuli acutas febres habuerint, & constipationem uentris, uigiliasq; & color eorum erit rubeus, uiridis, uel liuidus, spasmus pronuntiatur. Habētes nimiam plenitudinem, & in capite grauitatem, in corporibus senibus turbiditatem, apoplexiam sunt habituri. Hæc enim accidentia non sunt nisi ex plenitudine cerebri de humoribus crassis. Qui cum augmententur uenientes ad cerebri uentriculos, implent & oppilāt eos, & faciunt apoplexiam. Quorum cerebrum patitur ex percussione, uel casu, statim apoplexiam patiētur. In cerebro enim frangitur neruus, qui ab ipso & nucha egreditur. Vnde sensus aufertur & motus. Quibus ab initio dolor est in capite, & in præcordijs, cum augmentabitur mentem erit perditurus. Qui habet ab initio grauitatem in capite, cum augmentetur, mentis stuporem est passurus. Si titillationem habet in toto corpore spasmum significat, quia plenitudinem neruorum demonstrat. Quibus oculi sunt rubicundi & crassi, & tumor in facie cum dolore nimio in capite, phrenesis portenditur, quia hęc accidentia monstrant dominationem sanguinis in cerebro. Quod cum impleantur calida apostemata generantur. Vbi tristitia & timor suspiciosa sine causa, melancholiam pręnuntiat. Tristitia enim & timor de colera nigra oriuntur. Sicq; cerebro dominetur iste humor procreatur passio. Si quis habet catarrum & sæpe ac multum, aut asma nūtiat, aut peripneumoniā, aut uulnera in pulmone, uel in pectore, maxime si homo macrescit, & strictum pectus habuerit, quia catarrus à cerebro descendit ad guttur, & pulmonē quoque & pectus. Qui si sit crassus, canales pulmonis oppilantur, & asma consuitur. Si acutus, eadem membra plagantur, & uulnera faciunt. Titillatio sæpe ueniens sub hypochondrijs, apostema in diaphragmate futurum significat. Qui in pleuresi saniem screant, & in diebus quadraginta non mundificātur, empijci sunt futuri. Sanies enim si in pectore moretur ad pulmonem cōfluit, & cito uulneratur propter raritatem suę substantiæ. Screare rotundū in pleuresin phthisin portendit. Et si sit cum significatione alienationi pertinente, certificatur alienatio. Si quis habeat in dextera parte grauitatem sub diaphragmate, puncturamq; & extensionem, habebit epatis passionē. Epar enim in latere isto & in illo positum est loco. Vbi si quis grauitatem sentiat,

constipa-

constipationem, puncturam, acutos humores, uel apostema calidum. Si digestio sit alba, icteritiam pronuntiat. Colera enim rubea non uadit ad corporis inferiora, sed cum sanguine mixta totum corpus perambulat. Quod contigit ex constipatione fellis. Quibus facies est tumida, & similiter oculorum palpebrę, hydropem significat. Quia uirtus digestiua cum deficiat, nec possit ad hæc ire loca ut digerat tumorem creat. Quibus tortura & dolor est circa umbilicum, neq; mitigatur cum pharmacia uel epithimate, uel calefactione, aliòue medicamine, tympaniam significat uenturam. Si quis fastidium habet & abominationem, & in sinistra parte sub hypochondria uentositatem, colicam caueat passionem. Quia digestio si non exeat, claudit coleram, & in stomachum ascendit, fastidium, abominationem & uomitum facit. Colon enim intestinum in sinistra parte est positum. Cum ergo digestio non exeat, uentum necesse est in hoc loco claudat. Si quis in fœmoribus, & anchis grauitatem & extensionem habuerit, in renibus passionem habebit. Si in exterioribus locis dolorem habuerit, expectanda sunt apostemata in locis exterioribus. Si intus similiter habebunt intrinsecus. Qui mingunt urinam sicut lithargici pistati, lapidem in uesica habent. Si ardor urinæ diu moretur uulnera in uesica nuntiantur & uirga. Qui habet digestionem cum tortura & ardore in natibus, disenteriam est habiturus, quia humores cum digestione exeuntes, colerici sunt & acuti. Si augmententur, prurigo, & ardor natium, hæmorrhoiden prębnuntiant. Si prægnantes solutionem uentris patiantur, abortitus significatur. Si sanguis coagulatur in mammilla mulieris, maniam futuram ostendit. Menstruus enim sanguis cũ ad mãmillam uenerit, & uirtutem in lac mutandi non habuerit, sicq; in mãmillis permanserit, calefactus in pessimam naturam melancholicam mutatur, & causa maniæ efficitur, quia fumus acutus & pungitiuus in cerebrum ascẽdit. Si mulier mũdissima est, & cõcipit abortit fœtus anteq̃ incrassescat qa mulier macidissima cum cõcipiat nõ incrassescit, ut fœtus in sanitate suã oermaneat. Crassities est enim cum sanguis & in nutrimentum totius corporis uadit. Quod cum fiat, & fœtus sine cibo remaneat, necesse est moriatur, etenim mulier expellat. Si mulier duritiem in mãmillis patiatur, dolor mammillarum, coxarum, genuum, atq; oculorum, neq; abortiendus puer nuntiatur, quia durities mãmillarum de nimia sanguinis est abundãtia. Qui cum augmentetur durities conficitur, & extenditur, & natura abundantiam illam expellit in hæc membra, & dolorem generat. Fœtus non abortitur, quia sanguis nutrimentum sui sibi non deficit. Mulieris pregnantis mẽstrua si currant ex consuetudine sua fœtus eius non est sanus. Et similiter si lac de mãmillis effluat contingit quia nutrimentum fœtus sanguis est menstruus. Qui si ex consuetudine sua currat, defectionem significat, cum nõ sibi trahere ualęat. Si uęro non mundificetur fœmina post partũ morbus ge

neratur. Sanguis enim non exiens, sed inclusus est malus. Bonus enim puerum nutriuit, & secũ traxit. Plurimũ hic si remaneat, apostema in uulua uel epate generat, & aliquãdo si sanguis est pessimus in perditionẽ portat. Vulnera habẽtibus ex quibus tumor nascat, qui subito decidat, retroq; sunt uulnera, spasmus nasciturus mõstrat, aut tetanus. Si antea significat mania peripneumonia, sanguinis, uel saniei egestio, & pleuresis. Si eñ apostema est in ꝑpatulo certificat infirmus de malis sibi futuris accidentibus. Si subito intro redeat, mouet materiã ad quędam mẽbra principalia, & pessimos morbos generat. Si retro uel in dorso sit apostema, fiunt tetanus & spasmus, quia hæc corporis loca plurimũ sunt neruosa. Si ante id in pectore & ipsum circundantibus, facit peripneumoniã, & pleuresin, saniem & similia. Si materia in stomachũ descẽdat, & intestina facit sanguinis egestionem. Si quis uulnera in capite patiat, locus ubi uulnus est emollit, & locus oppositus spasmat. Quęcũq; mẽbra calefiant uel frigescant, morbũ eorundẽ denuntiãt. Similiter in quibuscũq; sudor appareat, humorẽ calidũ in eisdẽ mẽbris significat.

De significatioue temporum morbi. Cap. II.

DIximus significationes morbos sanis corporibus futuros nuntiantes. Oportet ergo dicamus eas significationes salutem siue perditionem infirmis corporibus portendentes. Sciẽtia autẽ harũ significationũ, aut uniuersalis est aut particularis. Vniuersalis in tria diuidit, aut in morbi temporis scientiã, aut in acuti siue diuturni morbi differentiã, aut in diem creticum, & eius significantia. Nos ab uniuersali incipientes significatione, de morbi ordiemur tempore, quia temporum sciẽtia maxime est necessaria propter statum. Necessitas huius tẽporis duobus est modis, una enim pręuidetur futurus, morbus & crisis, altera secundũ regimentum est infirmi. Futurũ morbum necesse est pręuidere, quia plurimi in statu moriũtur cum hoc morbi tempus molestum sit & periculosum. Aliquando in augmento moriuntur, in declinatione non, nisi in passione altera superueniente, aut de peccato regimenti incidente. Causa peccati aut ex parte est infirmi, seu medici siue infirmi ministrantis ex parte infirmi, si inobediens sit. Medici si in regimentum ipsius peccauerint. Ministri, sicut ex clamore, obiurgatione, infirmi perturbatione, & ex motus importunitate ex quibus morbus reuertitur. Et plurimum ex morbis salubribus si deficiat uirtus, moriuntur. Si fortis sit medicus pręuideat & nuntiat quia morbus tempore status secedet. Si uirtus defecta sit, & usq; ad statum nõ sufficit, operetur medicus rem confortatiuam uirtutis secundũ dietam & medicinam. Si morbus sit mortalis, pręuideat mortem ante statum secundũ quantitatẽ defectionis. Regimentũ infirmi si in statu fuerit ut subtilet dieta, ne uirtutẽ ex cibo impediat & morbo non repugnat. Si morbus ad statum nõdum peruenerit, crassiorem cibum infirmo oportet ministrari, ut uirtus dissoluatur usq; in statũ. Tempora morbi 4. sunt. Initiũ, augmentũ, status, & declinatio.

Initium

Initium in tria diuidit, aut em̃ in tempus quod nõ habet latitudinẽ, & insensibile est, aut in tẽpus cuius diffinitio in tribus est diebus, quod uerũ in morbis constat omnibus quãuis ratio non recipit, aut in tempus cũ mutationem sentiat infirmus, & nocumentũ actionis quo ad morbus incipiat decoqui. Hoc autẽ tempus certũ est initij. Augmentũ cum natura incipiat digerere morbũ, & morbus augmentet̃ in fortitudinẽ, & uirtutes deficiãt. Status est augmentum & cõplementũ decoctionis, quod est cum morbus cõfigitur, neq; augmẽtat̃, & morbus molestior & periculosior habet̃. Declinatio post statum incipit cum accidentia se figunt, id est, non mouentur, & minui incipiunt, & uirtutes pręualent in morbũ infirmiq; quiescunt finiendo morbũ. Hoc tempus tribus modis intelligit̃, aut em̃ ex natura morbi, aut ex accidẽtibus eum comitantibus, aut ex decoctione, & eiusdẽ ablatione. Ex natura morbi res perquirunt̃ quibus coadunatis morbus conficit̃, sicut familiaria sunt accidentia. Verbi gratia: Pleuresis accidentia familiaria sicut alibi sunt dicta, febris est dolorq; pungitiuus, tussis, & anhelitus. Si ergo accidentia ab initio morbi non minuantur neq; augmentent̃, & corpus deficiens grauet̃, morbus in augmento esse perpenditur. Si uirtus morbi in magnitudinem augmentet̃, & ibi tandẽ defigatur, morbus ad statum ascendisse certificat̃. Si à quantitate prius habita minoretur, & quiddã leuitatis uel quietis senserit infirmus, intendit̃ morbus esse declinatus. Ex accidentibus morbũ comitantibus, quia in quibusdam febribus dolores capitis, in alijs alienatio mentis, in alijs uigiliæ, & alia huiusmodi. Hęc autẽ accidentia cum augmentari uideamus, & morbus augmentat̃. Si uirtuose figunt̃, status morbi perpenditur. Ex decoctione si non appareat aliquid decoctionis in urina nec in digestione, nec in sputis, morbum in initio est intelligi. Cũ autẽ aliqua significatio decoctionis appareat morbus in augmento est intendendus. Cũ decoctio cõpleatur, morbus est in statu, & in declinatione uergitur, quæ ex infirmi quiete & leuitate intelligit̃. Si morbus ex periodibus est febribus perquirenda sunt accidentia quę comitant̃ in tempore accessionis, & eius augmẽtationis, minorationis, & decoctionis, & eiusdẽ ablationis, & festinationis, & morę longitudinis, & breuitatis, & longitudinis siue quietis, & ęqualitatis, in festinatione & mora, longitudine, & breuitate. Quod si febris ante tempus festinet, augmentationẽ significat. Si moret̃ post suum tempus declinatio portenditur. Sed tamen oportet, perquiri quia multæ febres ante tempus in suo periode festinant, alię morant̃. Vnde oportet intelligi quia si febres festinent ante tempus quo festinare solebant, intelligunt̃ in augmento esse. Si econtra in declinatione, augmentationem febris in longitudine & breuitate, si tempus augmentandi longius est quam soleat, intelliges in augmento esse. Sin autẽ in declinatione: Si inęquale, in statu. Si febris naturaliter festinat, & tamen moratur, & festinare, & morari suũ ęqualia sunt, potes in-

telligere esse statum. Ex longitudine quietis infirmi taliter perpendis. Si longe quiescat infirmus à febribus, & corpus à calore mundificet, & alleuietur in declinatione esse intelliget. Si tempus accessionis febris ęquale suę est quieti, & infirmus à febribus dimissus, neq; leuitatē, neq; quietem sentit. In statu intenditur esse febris. Oportet autē intelligi quia spaciū uniuscuiusq; horū quatuor temporū, ex lōgitudine & breuitate est morborū, quia tempus initij & augmenti in acuta ęgritudine paruū est, & similiter status & declinationis. Materia eñ hūc morbū generās est subtilis, & calor fortis. Vnde morbi decoctio festinat. In morbo uero diuturno spaciū horum 4. tēporū lōgū est. Materia eñ unde extat crassa est, & calor paruus. Vnde fit ut digestio & decoctio morent. Ideoq; diuturnus morbus in ęstate breuior est, ut æstiuus calor ad coquendam materiā adiuuet, & acutus morbus in hyeme longior propter frigitudinem aëris humores congelantis, & decoctionē tardantis. Testant hoc breuitas quartanę & cottidianę in æstate, & calido tempore, & longitudo eorū in hyeme, & autumno, & tempore frigido. Febres autē sinochon uel causon superueniente sudore, neq; terminum complente, diuturnitatem significat, quia multitudinem materiæ demonstrat.

De significatione acuti uel diuturni morbi. Cap. V.

SCientia acuti uel diuturni morbi necessaria est duabus ex causis, aut ex prouidētia ubi morbus finiat, aut ex cibi infirmi ordinationibus. Ex prouidētia, quia passio acuta finitur in die cretica. Diuturna cum digestione & dissolutione. Medicus in acuta ęgritudine salutem morbi uel perditionē nuntiat in tempore crisis. In diuturna uero secundū decoctionē & dissolutionē, & cum aufert decoctio & minorat, & dissoluitur uirtus. Ex cibi ordinatiōibus, quia eñ acuta ęgritudo uelociter uenit ad statum necesse est cum subtili dieta infirmum nutriat, ne natura impediatur ex digestione ciborum à morbo repugnantiū. In diuturna infirmitate, crassos morbos necesse est suppeditare, ne ex longitudine temporis morbi uirtus dissoluat. Cum tamen ad statum perueniatur, uideatur ut iam subtilis detur. Hac de causa morbum acutum & diuturnum intelligere maior est necessitas. Acutus ergo morbus esse intelligitur, cuius post paruum tempus est, & molestationem habet. Vnde Hippocrates in aphorismis: Iudicium inquit de morte & uita, non perfectum & certum est in acuta ęgritudine. Hoc autē dixit, propter molestationem, & suorum accidentium duritiem. Vnde sicut de uita speramus, ita & de morte timemus, & ecōuerso. Ægritudo autem acuta ordinem in suo habet acumine, est acuta in ultimitate, cuius terminus est in 3. uel 4. die, aut 17. uel 20. Est quæ uocat acuta mutatiua, cuius terminus est à die 20. usq; ad 40. & ita nullus morbus uocatur acutus post 40. dies finiendus. Erit ergo diuturnus, cuius terminus non est secundum crisin, sed secundum dissolutionem apparentem sensui, & materiæ decoctionem. Per

ditio

ditio ex minoratione uirtutis designatur, & ablatione decoctionis. Quomodo morbus acutus cum crisi intelligatur finiendus, & cum dissolutione diuturnus. De specie morbi & motu suo, pulsu, figura, corporis qualitatibus, & ex rebus coniūctis. De specie morbi sicut causon, & uera tertiana, & sinocho, & alijs febribus quæ post apostemata sequūtur in uisceribus sicut phrenesi, pleuresi, peripneumonia, sinanchia, sunt febres acutæ in tertia die finiendæ, quartanę autumnales uel hyemales, maxime cottidianæ nō uere, tertianæ hęmitriteus, febris liphoritos, & alij morbi phlegmatici, uel melancholici, morbi sunt diuturni, neq; cum crassis finiendi. Mutatione morbi, ac si uelox sit motus, & calor fortis, nocumentum & dolor fortiora, acutus morbus demonstratur. Contrarij contrariæ. Ex pulsu, quia si sit magnus, uelox uel spissus, acutus denunciatur morbus, si paruus, tardus & rarus, erit diuturnus. Ex figura & qualitatibus corporis, quia si in primo die morbus appareat, minoratio carnis, desiccatio faciei, mutatio coloris, aut ruborem, aut citrinitatem, acutum intimat morbum. Si contra diuturnum. Ex rebus quibus coniunctis siue disiunctis, intelligimus ex rebus esse naturalibus, id est, ætate infirmi, complexione sua, & regione sua. Quæ si iungantur cum supradictis, ut infirmus sit iuuenis, complexio est calida, æstiuum tempus, regio, & aër calida, magis est certificandus acutus morbus. Si infirmus senex sit, aut senior, & regio frigida, tempus hyemale, fit certus diuturnus morbus. Si significationes interfuerint mediocres, & morbus mediocris inter acutum & diuturnum erit. Oportet autem ut bene studeas & inuestiges has significationes, & inter forte & debile compares. Si enim hoc feceris de acutę ęgritudinis uel diuturnę scientia non falleris.

De intelligentia oris & eius causa. Cap. VI.

TEmpora morbi diximus acuti, consequitur ut de crisi & eius causa dicamus. Dico autem quia salus morbi & mors, morbi sunt cō mutatio, & reuolutio. Quæ aut in paruo tempore sunt subita, & infirmum ad salutem ducentia, aut mortem deferentia. Quæ ducunt ad sanitatem bonæ crisis esse dicuntur, quæ ad mortem malę. Hęc autem in acuta ęgritudine sunt consideranda, aut mutatio paulatim in longo tempore protrahitur ducens infirmum ad salutem, quod cum augmentatione fit uirtutis, & minoratione morbi paulatim, aut eadem mutatio paulatim ad mortem ducit. Quod fit cum uirtus minoratur & morbus augmentatur. Hoc autem est cum membra consumuntur, & substantialis humectatio corporis congelatur, & calor naturalis extinguitur. Hæc autem utraq; in diuturna sunt ægritudine. Aut mutatio inter tardum & uelox diuersatur, & ad salutem ducit. Quod fit cum morbus subito ad bonum reuoluitur, & post paulatim minori incipit, & uirtus augmentari, quo ad morbus finiatur, aut mutatio inter tardum & uelox ducit ad mortem. Quod fit cum subita morbi

reuolutione infirmi uirtus minoratũ, & paulatim usq; ad mortem dissoluitũ. Hæc duo in mediocribus consideranda sunt passionibus quæ inter acutum & diuturnũ morbum habentũ. Ergo species crisis sunt 6. Mutatio prima ad bonũ subita, & diciũ crisis bona. Secunda ad malũ subita, & diciũ crisis mala. Tertia morbi mutatio paulatim ad bonũ, & uocatur dissolutio. Quarta paulatim ad mortẽ, quę uocatũ consumptio, atq; finitio. Quinta mutatio subita ad bonũ, quę paulatim minoratũ usq; ad sanitatẽ. Sexta similiter ad malum, cum uirtus deficiat usq; ad perdendũ. Hęc duo cõposita crisis dicunũ. Bona crisis in statu ęgritudinis acutę fit cum humores subtilentũ & natura ad dissoluendum bonũ à malo mouetũ, & in expellendum malũ confortatur, ut à corpore eijciatur. Mala crisis similiter est in statu, cum naturæ præualeat morbus. Est quæ sicut dixit Galenus: crisis mutatio uelox superueniẽs morbo propter duritiem accidentiũ, & infirmi reluctamentũ, ducens ad sanitatem aut ad mortẽ. Velocitatem dixit motus propter calorẽ. Calor em̃ naturaliter uelocem facit mutationẽ. Accidentium duritiẽ & infirmi dixit reluctationem, quia morbus in ultimitate status & uirtutis est positus, ex furore humorũ unde morbus extitit, & ex naturę repugnatione in morbũ. Virtus em̃ repugnat morbo, & ut eum uincat quoquomodo potest se adiuuat, ut materiam scilicet à corpore expellatũ. Similiter morbus contra uirtutem pugnat, & laborat ut sibi pręualeat. Cum autem uirtus morbum superat fit crisis bona, & infirmum ad sanitatem ducit, & cum morbus uirtutem uincit fit mala crisis, & infirmum interimit. Vocatũ ergo crisis iudicium, quia hoc tempore apparet perfecto medico quo utendum sit infirmo, ex scientia quãtitatis acuti morbi, & uirtute infirmi. Vnde oportet uirtutem infirmi inuestiget, quia multum iuuatur in prognosticis futuris medicus, non autem ex ratione possunt intelligi, sed potius experimentis, & uisitationibus infirmorum assiduis. Intelligitũ autem crisis tribus modis, aut enim ex scientibus rerum cum quibus ueniat, aut ex scientia, aut in qua die esse debeat, aut ex scientia significationum suarum, id est, accidentium malorum.

De qua purgatione crisis ueniat. Cap. VII.

SCientia rerum cum quibus crisis sit uentura taliter est inquirenda. Cum em̃ uirtus morbo præualeat, aut materiam eius expellit omnino à corpore ut ualeat illud purgare, aut in aliquod membrum projicit ignobile atq; debile. Purgatio materiæ expulsę est cum morbus acutus sit, materia subtilis atq; leuis. Hoc autem aut est cum sudore, aut cum uomitu, siue digestione, aut sanguine naribus effluente, menstruus quoq; uel hæmorrhoide. Quodcunq; horũ ueniat, crisis inde erit habenda. Hęcq; purgatio in quibusdam erit maior, in quibusdam minor secundum quantitatem materiæ, & locum infirmum. Secundum materiam, quia in colerica & peracuta passione, crisis erit cum sudore, & uomitu, siue digestione.

infir

In sanguinolentis uero morbis & febribus quæ secunt apostemata in uisceribus si ex calida sint materia, erit cum sanguine naribus effluente, menstruis, uel hæmorrhoide. Secundum locũ infirmum, quia crisis in phrenesi cum sanguine è naribus erit, & nimio sudore in collo, & in capite. In febri quæ propter apostema est epatis si sit in gibbo sui, erit cum sanguine è naribus dextris, aut cum sudore totius corporis, aut cum digesta urina. Si in cõcauitate sit epatis plurima crisis cũ solutione, uomitus sudore, uel mẽstruis, uel hæmorrhoide erit. In febri propter apostema splenis, si in sinistra parte apostema erit. Galen. super primã particulã epidimie. Vera causon quę ex pura est colera, plurimã crisin faciet cum sanguine è naribus effluente. Virtus em̃ caloris in hac febri leuat sursum sanguinẽ, & dissoluit, atq; uentositatem gignit. Vnde uenę aperiunt & crepant, atq; materia in quędam mandat mẽbra in quibus inde generantur uel uulnera uel apostemata nigrescũt aliquã membra. Quod contigit cum morbus non adeo est fortis, & materia crassa neq; uirtus multum fortis, urina autẽ clara. Plurimũ hoc est in morbis, quorũ crisis post diẽ est 20. Quia quicũq; morbus post 20. diem terminat materiæ est frigidæ & crassæ, & ad digerendũ duræ, unde usq; ad 20. diẽ morbus morat uel plus. Deinde cum natura confortat in materiam, in aliquod mẽbrum expellit eam, unde generat uulnera, nigredinem, uel apostemata. Vulnera si in aliqua cõcatenatione fit defecta, & infirmus dolorẽ arteticũ in manibus uel pedibus habeat. Apostemata gignit si infirmitate sua infirmus laboriosus fuerit, uel si febricitauerit, plurimum exit apostema in articulis. Iterum. Quod quoddam mẽbrorum fatigauerit anteq̃ infirmatus fuerit, in idẽ membrũ morbus incidit. Apostema etiam in mẽbris nascit naturaliter debilibus sicuti in articulis si passio in cerebro fuerit, aut molli carne, quæ in collo est, si morbi sint suffocabiles, aut in molli carne assellarum. In passione pectoris & pulmonis, & pleuresi, aut in inguinibus sicut in febribus apostema splenis & epatis sequentibus, & apostema aliorum membrorũ quæ sub hypochondria sunt. Apostemata pessima mẽbra in quibus nascent hemicranea, sunt in febribus quæ ex uiscerum sunt apostematibus. Cũ his omnibus acutus morbus finit. Qui aũt morbus cum quolibet horũ non finiet, peior quam fuerit reuertitur. Si apostema post auriculas exeat, neq; saniem faciat reuersionem morbi significat, aut articulorũ apostema. Oportet autẽ intelligatur, quia cum morbus finiat sine aliquo præcedentium, siue purgatiõe uel uulneribus, uel apostematibus non debere te confidere quin reuertat. Vnde oportet te fortiter studere in infirmi regimine, sicut dicturi sumus in regimento ęgritudinem exeuntis. Si enim hæc feceris, & morbus fortis nõ fuerit, non reuertitur. Si fortis sit, & tu secundum quod oportet infirmum bene refeceris, reuertitur, sed non fortis, & infirmus sanandus erit. Si negligas infirmi regimentum reuertitur morbus duplus q̃ fuerit, & non curat.

De ephi

De ephimera crisi. Cap. III.

EPhimera criseon in die habenda est determinato 1. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 11. 13. 14. 15. 17. 20. 27. 31. 34. 37. 40. & post 40: morbus cum crisi nō finitur, sed cum egestionibus & dissolutionibus. Hippocrates tamē dixit in prognosticis, quia crisis in 60. & 80. & 120. ueniant. Iterum dixit, quia infantium morbus 7. annis finiatur, aut cum ad ætatem perueniatur. Galenus non dicit morbos creticos post 40. dies finiendos. Horum enim motus est tardus, sicut crisis motus, quæ est post 20. non est uelox, ueluti dierum est ante 20. Creticę ergo dies usq; 40. uenientes, & ibi se complentes. Dies in medio prætermissę non sunt creticæ, cum crisis in eis non ueniat, uel si uenerit rara. Estq; aut mortalis, aut morbus reuertitur peior quam fuerit. Hæ autem dies creticę incipiunt, ex quo infirmus mutationem suarum sentit actionum, & eorum nocumentum. Passiones mulierum quę post partum eis ueniunt à die parturiendi sicut Hippocrates dixit incipiunt. Dies creticæ quatuor modis diuersantur ex spissitudine crisis in ipsis uenientis & ex raritate. Secundus modus ex nūtio qui nuntiat res post se futuras. Tertius ex bonitate & malignitate sua. Quartus ex uirtute & debilitate. Spissitudo, siue raritas, quia sunt quędam dies creticę in quibus crisis sępe fit, in quibus raro uenit, & in quibus mediocris. Dies in quibus uenit sæpius diuersatur, quatuor spissandi gradibus. Primus enim gradus 7. & 14. Secundus, 11. 17. 20. Tertius, 11. 17. 21. Quartus 3. & 18. Dies in quibus crisis raro uenit, in quatuor diuiditur. Primus 12. 6. Secundus 8. Tertius 16. Quartus 19. Mediocris crisis est. 13. 15. 24. 37. Diuersitas diei creticę ex nuntio rei post se futuræ quid in die cretica post se uenire debeat, & nunciat, ut pote 4. nuntiat quid ex crisi in septimo ueniat & quid malignitatis in 6. Verbi gratia. Si in die quarta appareant bonę significationes, sicut in urina coctiones, digestiones, & corporis infusiones, & guttæ sanguinis naribus effluentes, & desiderij cibi excitationes, & somni, & mentis bonitates, fit cōplementum morbi in die septimo. Si uero malę sicut animi debilitates, extremitatum frigitudines, sudoris dispersiones, infirmi grauitates, mors infirmi in die 6. erit. Dies 7. nuntiat 11. Vndecima 14. Quartadecima 17. Septimadecima 20. Diuersitas diei creticæ in bono & malo est, quia quædam crisis bona est certa & fiducialis, bona crisis est cum qua morbus finitur, antequam significatio decoctionis imminuerit, & accidentibus malis caruit quæ timida sint, sicut tremor est, & cordis dolor in præcordijs, & cum alia qua est purgatione, & ante se bonum nuntium habuit. Hæ item dies inter se sunt priores & potiores. Priores his omnibus 12. & 14. habentur. Post has in bonitate quatuor sunt, & 20. Minores his in bonitate 11. & post hāc 17. 15. 21. Post has 3. est autem dies in qua cum crisis ueniat est mala. Mala crisis est quam non præcedunt decoctionis significationes, & accidētia sunt

pessima

pessima, magna & molesta, idem 6. & 12. post has 10. post hanc 16. & 19. Diuersitas crisis in uirtute & debilitate, & quia dies cretica quędam est quę circulando currat, quædam non. Circulando currens quędam secundum quatuor computantur ut 4. 7. 11. 14. 17. 20. 24. & in hoc ordine usq; ad 40. sicut dixit Hippocrates. Termini inquit qui est post 40. circulando 20. sunt dies usq; ad 120. Cum autem 20. transeat, deficit uirtus. 4. Virtus cretica transit in 7. & crisis, cum 4. & 7. circulantes, ipse sunt fortiores, & motu uelociores. Dies autem cretica quæ non circulando currit, est dies illa quæ inter quaternarios est, & 7. Quarum uirtus est usq; ad 20. Quos cum transeat non est uirtus in eis. Si autem sit est debilis. Causa creticæ diei in 4. & 7. fortior & uelocior, cursus est lunæ. Cum enim stellæ motiuę omnium construendorum & destruendorum sint in mundo causæ, & unaquæq; horum habeat proprietatem destruendi rem sine altera, & luna habeat proprietatem significandi rem uelociter se mouentē, & conuertibilem, & item uelocitatem habeat cum omnibus alijs in conuersione, & motu rerum propter uicinitatem circuli sui mundo inferiori, actionesq; suæ in unoquoq; appareant mense, & plurimum coniungunt cum sole, & cum inter se & solem gradus sint 45. & sua figura media fit quadratura, quod in 4. die est suę apparitionis. Item cum actiones suæ debiles sint in illo tempore cum inter se & solem 90. sint gradus, & tunc figura eius quadratura uocetur, quia inter se & solem quarta pars est circuli quod in die est 7. & coniunctione sui, & actiōes eius in hoc tēpore sint fortes, cum inter se & solem 135. sint gradus, & figura sui tres partes sint circuli, & hoc in 11. sit die à sui coniunctione, & actiones eius debiliores sint prioribus, cum inter se & ipsum 180. sint gradus, & eius figura uocat oppolita, quod in die 14. & figura eius perfectus est circulus actionesq; suæ fortes sint, & similiter cū ab oppositione solis, & 45. gradus elongetur, uel 90. aut 135. mutat suas actiones, circa rerū mutationes, quod in una quaq; die quarta est, cum luna in quam his prosperetur temporibus, facit bonum & prosperum in significatis rebus, & quæ per eam in hoc mūdo agunt. Si autem non prosperet, facit malum, & molestationem. Cum autem acutus sit morbus cui proprius est uelox & conuertibilis motus, & causa morbi sit non prosperitas lunæ in ortu infirmi. Hoc autem contigit cum à loco non prospero elonget luna, quod fit in tempore morbi, confortat morbi motus, & hoc est in 4. die. Cum autem 90. elonget gradibus, & figura eius est quadratura de loco non prospero, & hoc est in die 7. confortatur uirtus infirmi. Et similiter cursus eius est cum à loco non prospero elōget sicut cum cursus eius à sole elongetur. Et itidem motus morbi confortatur in una quaq; die 4. & significatio eius in media est quarta. Et si cursus eius per 7. sit, significatio erit in 4. Terminus autem ante 4. uel 7. ueniens quod raro contingit, ideoq; consequit, quia aut natura instimulatur, & co-

gitur ut ante 4. & 7. fiat terminus, aut de minus euentu naturæ ad cōplendum terminum qui incepit iam esse. Causa instimulans & cogens naturam, fortitudo est morbi, uelocitas motus sui, subtilitas materię, calor aëris, & aliquando ex errore regimenti cibi, uel medicaminis calidorum, uel ex ira festinatur crisis. Quæ autem propter hanc causam uenit, habet dura & molesta accidentia. Et si hæc causa est in morbo cuius pertineat ad salutem significatio, crisis non uenit perfecta, & reuersionem morbi nūtiat. Causa minus eueniens naturæ ut non faciat crisin cum dubitauerit facere aër est frigidus quo natura contrahitur ne morbus digeratur, & expellatur, aut peccatum regimenti, aut de inobedientia infirmi, aut ex eius ministris garrientibus, & ad salutem sibi non obedientibus, aut infirmum mouentibus. Vnde natura deficit & reuertit. Hoc peccatū si sit magnū & significatio morbi pertineat ad salutē, morbus reuertit & elōgat. Si aūt cū mala sit significatione ad mortem festinat. Sed si parum peccet, & significationes bonæ uideant, bonitas crisis deficit & minorat. Si peccatum sit magnum, signum uero bonū elongatur morbus. Qui si aliquando sit non fortis, sed peccatum sibi superuenerit infirmus perit. Oportet autem intelligi crises ante tempus festinantes, quia habent fortitudines. Oportet item intelligi quia quaternarij & 7. cōputari duobus debeant modis. Iuncti scilicet & separati. Iuncti, primus quaternarius cum secundo, cum enim finit 4. diei numerus, & ab ipso incipit, fiunt 4. iuncti cum 7. & subtiliter 11. cum 14. qui ab 11. sunt 4. loco, & 20. cum 17. quia est quartus à 17. & 27. iuncti cum 30. quia est 4. à 27. & 34. cum 37. 37. cum 40. quia est quartus ab ipso. Dies autem quæ computant iunctæ, tūc 7. id est 20. dies, quia est 7. à 14. Quæ computantur separatim, est secundus septenarius, quia cum primus supputetur, incipit ab 8. & similiter 24. separatur 30. Cum enim computetur usq; ad 27. incipit à 28. usq; ad 31. Septenarius primus separatur à secundo, cum enim ueniat ad 7. incipit ab 8. usq; ad 14. Et similiter duo septenarij qui sunt post 20. computantur separatim à 27. usq; ad 34. Et hoc modo computant 7. & 4.

POst ordinationem quidem totius huius libri cum uideris hoc supra dictum capitulum, & plenum, neq; plenum esse introducendis, placuit istud subsequens intromitti, ut plenior intellectus daretur docendis, ut cum illud superius qualiter antiqui, & quā acute senserint exposuerit, istud prosequat quomodo & quàm planè sentiant moderni. Dies cretica diebus est motis, aut enim laudabilis, & significatiua est salutis, aut pessima & non uenit crisis in ipsa, & si crisis ueniat malum significat. Dies laudabilis. 3. 4. 5. 7. 9. 11. 14. 17. 20. 21. Illaudabilis 2. 6. 8. 10. 12. 16. & 19. Horum dierum crisis mala est, quia motus qui inter naturam & morbum est. His diebus non ex natura, sed ex uirtute morbi naturam cogentis, & propter bonam significationem morbi significat reuersionem. Si malam habeat, mortem appropinquare demonstrat. Decimus tertius enim dies & 15. sunt inter bonum & malum

lum mediocres. Quod post in loco suo dicturi sumus. Dies bona quædam crisis est propria, quædam uero eius nuntia. Quæ uere crisis sunt, 7.14.20. & 21. Nuntiæ eius, 4. 11. post has 5.9. 17. Post quas 3. & 18. aliquando tamen die cretica uenit nuntia, & dies innuntia. Causa, crassitudo, & durities materiæ, & leuitas, subtilitasq́. Si enim materia fit grauis tardatur morbus & dies cretica preteritur. Venitq; in die nuntia quæ eam sequitur. Dies illaudabilis peior est, 2. & post 6. huic uicinatur 8. Causa unde 2. cæteris sit peior quia materia est cruda & nō cocta, & nondū eam incepit digerere natura, neq; subtiliare eam potest ante diem quartū. Cum autem accidētia uideris & significationem, nature disturbationem, & humorum in ipsa coactionem, ante materiæ decoctionem intelliges cum sua acuitate, & pessima qualitate. Vnde non laudat Hippocrates in febribus sanguinem die 2. effluere de naribus. Dicit etiam quia malum significat. Sexta dies defectionem naturæ, & morbi significat fortitudinem, quia sexta 7. est nuntia. Cum autē futura uirtutem non habeat, ut ad 7. id est creticam perueniat, sui defectionem, & morbi in ipsam significat dominationem. Causa diuersitatis ephimera criseos duobus est modis, aut enim ex diuersitate numeri in se, aut ex cursu lunæ. Item ex luminis acceptione à solæ. Ex nimia naturæ diuersitate tribus modis. Primus, quia causa numerandi est numerus. Vnum uero elementalis causa est numeri. Numerus enim nihil est aliud quam collectio unitatis. Vnde unum proprium est magis imparitatis quam paritatis, quia palam inuenimus imparitatem in ipso. Par eñ uero in duas diuiditur æquales unitates. Duo due equales sunt unitates. Impar unitate superat similia in unitate. Ergo imparitatem inuenies quæ sibi est propria. Vnde si unum multiplicemus in se sit ipsum. Verbi gratia. Vnū multiplicatum semel in unū, idem una uice cōputatum non se exit, sed in sui natura integrum existit. Ergo palam est, quia unum lineare, & unum superficiale, & unum corporale, & unum per se, non diuersatur neq; mutatur. Si autem semper multiplicat̄ in se, nunquam se exit. Impossibile est ergo ut augmentetur sicut par numerus. Imparitas ergo paritati est propior. Secūdus modus est, quia unitas cōpositionis est causa, imparium & parium. Impar item est causa diuisionis parium & imparium, quia impar diuisus in duas partes parē scilicet & imparem diuiditur, & par non similiter. Quia si datur in duo similia diuiditur, siue paria sint siue imparia. Ergo par numerus parium & imparium in simul diuidendorum nō esse causa probatur. Vnde palam est quia ab unitate par remouetur. Tertius modus, quia numerus aut in parem, aut in imparem diuiditur. Si autem unum seorsum ponamus, & unūquemq; imparem numerum naturalem seorsum, & post parem partim secundum ordinamentum naturæ iungamus, numerus ex his adunatus inuenitur circulatus, & quadrangulus longitudine, & latitudine æqualis. Verbi gratia. Si unum accipiamus

piamus qui causa & principiũ est imparitatis, & imparem sibi uicinum iun gamus, idem 3. fit 4. Quatuor autẽ est quadrangulus, duo enim in duo mul tiplicant. Longitudo ergo eius duo, & latitudo eius similiter duo. Iterum si 4. his iungamus impar illud quod uicinat naturaliter tribus, id est, 5. fit 9. Et hic numerus similiter circulatur. Longitudo enim 3. & latitudo eius 3. Et itidem in paribus iunctis, raro usq; in infinitum procedit. Ergo palam est quia impar est causa omnes numeri circulati. Quod par pari cõpositum non facit, si enim unũ quod est numeri tollamus, & sibi par primũ naturale iungamus, id est 2. 3. inde redduntur, qui neque circulatur neq; quadrangulatur, sed potius est triangulus. Si autem 3. secundum par id est, 4. iungamus fiunt 7. Qui numerus non circulatur cum longitudine latitudo superetur. Et similiter uno prætermisso si paria iungamus sicut duo & 4. fiunt 6. Qui ab hac re est alienus, quia longitudo eius & latitudo diuersantur, longitudo enim eius duo, & latitudo eius quatuor. Imparibus ergo dignius, unitas cõ numerabitur. Etenim imparia numerabilis rei compositæ plurimum sunt causa. Quod cum sit necesse est ut quęcunq; dies cretica imparibus compre henditur, ad perfectionem securitas nos deducat ex fortitudine quam diximus sua, quia paribus diuiditur & imparibus. Quod paribus solis non attribuitur, aut enim in tantum paria diuiditur, aut imparia. Vnde paria per se non adeo sunt perfecta. Crisis ergo pari attributa numero ex sui imperfe ctione non ita reddit nos securos. Vnde dicit Hippocrates: Quæcunque crisis in numero fit impari, securiores quam in pari nos reddit. Diximus pro ut oportuit de fortitudine & debilitate creticæ diei secundum numerum. Oportet ergo dicatur unde eadem cretica secundum cursum lunæ di uersetur. Dico ergo, sciunt quidem omnes philosophi, & confirmant, quia sol & cæteri planetæ causa sunt constructionis & destructionis istius in ferioris nostri mundi. Sed tamen fortior, & stabilior, & rectior, atq; immu tabilior in his est sol. Scimus enim quia ueris, æstatis, autumni, & hyemis ipse solus & non aliud causa sit in actionibus rerum quæ per ea fiunt, id est, generare animalia quæ elementorum sunt partes, & complere fructus in suis perfectionibus. Mouere etiam animalia ipsa, id est, coitum ut permaneat genus suum. Et alias res etiam uniuersales faciunt. Actiones item lunæ in horum substantijs quas diximus sunt magnæ. Sed tamen minoris solis actione. Etenim posterior est in ordinatione, quia ordinationes mensium per ipsam sunt, & actiones suæ in piscibus maris sunt apertę. Quicquid tamen facit à sole accipit, quia lumen suum non est nouum nisi cum à sole separetur, neq; illuminatur aliqua pars ipsius nisi quæ à sole conspicitur. Lumen uero totum suum perditur, cum terræ umbra in ipsam & solem opponitur. Omnis ergo actio sua esse uidetur, secundum quantitatem qua à sole elongatur. Lumen enim suum tunc impletur cum sibi opponitur, medi

atur cũ

atur cum quadratur. Debilius uero est tertium, quam quartum. Debilissimum 6. nouellum cum post disiunctionem appareat absconsum, quia lumine solis est opertum. Magnitudo ergo eius in fructibus & mouendis ad coitum animalibus, & menstruorum cursibus secundum diffinita tempora cõsideratur, & similiter epilepsia circulat, & alia multa. Quæ omnia secundũ quod à sole accipit sunt habenda. Palam fit ergo intellectui, quia luna adiutorio solis indigeat, sol autem nullius necessitatem habeat, neque lunæ neque cæterorum planetarum. Nullum enim horum sibi potest obuiare in æstate facienda cum nostris capitibus sit oppositus, nec in frigore faciendo cum currit declinando à priori opposito, nec in faciendis temporibus temperatis uernali & autumnali cum cursus suus temperetur. Vnde philosophi solem assimilauerunt imperatori. Lunam uero secundum ab imperatore Cæsari. Quæ inter nos & solem opposita est posse suum in omnibus his nostris mundanis necesse est exerceat. Neq; tamen in hac dominatione cæteris planetis est dignior, quia est fortior, sed quia nobis est uicinior. Hęc ergo causa est necessaria, ut omnis res mundana ex ordinatione & regimento fiat lunæ, & secundum sui similitudinem se habeat. Quæ autem res lunari similitudine magis est aptanda quam ipsa natura. Sicut enim luna à sole accipit, & sibi assimilatur, sic & natura à luna & sibi coaptat. Diuersitas ergo creticæ diei secundum lunam est dicenda, Diuersitas autem hæc est multiplex, quia luna à sole figuras 8. accipit, quæ magnę sunt & apertę. Sed tamen 4. fortiores sunt cæteris, & apertiores in actionibus suis. Vna est cum bicornis appareat. Secunda cum soli sit opposita, & lumen suum compleat, Quod fit cum inter se & solem 180. gradus sint, in 14. scilicet die. Tertia & quarta cum primo & secundo à sole quadretur. Primum quadratum est cum medię lunæ lumen completur, & orientalis est. Hoc autem est cum inter se & solem ex parte orientis 90. gradus sint, & hoc 7. die fit. Secundũ quadratum est cum & lumen compleatur medię, & est occidentale. Quod fit cum inter se & solem à parte occidentis 90. gradus sint. Hoc autem est uicesimo uno die. Sed tamen cum sit orientalis est apertior & fortior, quia ad complementum sui tendit. Ergo obscurior & debilior erit cum sit occidentalis, quia ad defectionem sui uadit. Et propter hoc fit 7. dies in morbo fortior quam 21. significatio. Hæ sunt quatuor figurę lunæ, quas fortiores & aptiores diximus esse, & ideo priuatiores sunt diei creticæ, & non nuntiatę. Alię 4. uero figurę lunę, quę prioribus debiliores sunt in uirtute. Prima est cum media sit inter solem & primũ quadratum à parte orientis 45. gradus sint, & est in die tertia & media. Secunda est cum inter solem & secundum quadratum sit à parte occidentis, cum lumine impleatur quarta sui, & sint inter ipsam & solem à parte occidentis, 40. gradus, & hoc est 24. die. Tertia est cum inter signum oppositionis sit, & primũ quadratum, id est, lõ-

ge à signo oppositionis ex parte meridiei 45. gradus, & à sole ex parte meridiei, 77. sunt gradus & medium, & hoc est die 11. Quarta, cum inter signum oppositionis, & secundum quadratum sit, id est, longe à signo oppositionis ex parte septentrionis 45. gradus sint, & à sole ex parte eadem. 67. & medium, & hoc est 17. die. Completis lunæ figurationibus, restat dicamus quæ fortior sit, & quę debilior, & quæ mediocris. Cum ergo luna in primo quadrato sit solis, aut inter solem, & hoc idem quadratum ascendēs in orientem fit fortior, in significatione & tutior. Cum autem in secundo sit aut inter solem, & hoc idem quadratum descendens in occidentem, fit debilior, & non adeo certior. Causa, quia cum sit orientalis ad complementum uadit sui. Cum autem occidentalis, ad destructionem sui tēdit. Vnde 7. atq; quarta, fortiores sunt, & fidutiores 21. & 24. Testatur hoc exitus maris & reditus, quia in 4. & 7. diebus fortiores sunt quam in 21. & 24. Similiter cū cum luna sit inter signum oppositionis, & primum quadratum à parte meridiei fit fortior eius actio, & apertior quam cum sit in hac eadem quantitate à parte septentrionis, quia in meridie ad complementum sui ascendit. In septentrione uero econtra ad defectionem descendit. Iterum luna figuras alias habet occultas & debiles in significationibus, id est, una die, ante coniunctionem solis, & una die post, & ante oppositionem una die, & altera post, & ante utraq; quadrata, una die ante & altera post, quia ante coniunctionem & post sunt dies pares, id est 28. & 30. Crisis autem in his non est certe neq; uera, secundum quod paria diximus imperfecta & incōpleta. Ante autem oppositionem & post est 13. & 15. Hæ ambæ dies & si sint impares non numerantur, & si enim 15. appareat uirtus & initium actionis in ipsa, complementum tamen est, uel 14. Et propter hoc 14. fortior est & certior duobus scilicet modis, aut quia complementum actionis in ipsa est, & in ipso apparet, aut quia fortior uis lunæ in 14. est die quia plena est lumine, quintadecima uero quia quartadecima est secunda, & complementum actionis in 14. Impossibile est quoniā alterum sit cōplementum in ea, cum non ad se inuicem tātum sit spacij, ut natura aliud complere possit. Actiones eñ naturæ non sunt subitę, sed paulatim & intermissę, secundum diffinitionem & ordinamentum. Alię uero quæ inter duo sunt quadrata similiter nō sunt certa, quia ante 7. & post 7. 6. est & 8. & ante 21. & post 21. 20. est & 22. Omnia hæc paria sunt, & ideo debilia. Nonum uero nuntiatiuum est, quia natura cum in 11. crisin facere incipiat, in 9. die nuntiat. Quod ipsa 9. accidētaliter facit, quia ad uirtutem & complementum ascendit inter primū quadratum & oppositionem. Hæc est diuersitas diei creticæ secundum naturā numeri, & cursum lunæ. Sed sunt homines sicut sophistę hoc conturbantes & dicentes: Vos autoritatem fecistis diei creticę, extra naturam numeri, & cursum lunæ, dicentes numerum imparem in cretica die digniorē esse quā

parem

parem. Quare ergo crisin in 14. & nuntium confirmasti in 4. cum horũ dierum sit paritas, his respondemus. Si impares dies creticæ diei certiores sint & gigniores naturaliter, pares intermiscentur accidentaliter, quia & si crisis in 13. die incipiat, compleatur uero in 14. Quartadecima imputatur, quia in ipsa apparet quid natura operetur. Et similiter si in tertia die incipiat, cõpleatur uero in 4. & inde uocatur nunciatiua. Quod philosophi non negligentes cum uiderent paritati hoc contingere accidentaliter, reuersi sunt in se, actiones inuestigantes naturæ, & naturam inuenerunt altissimarũ sequẽtes motum rerum. Quod cum fiducialiter explorassent, ad lunam redierunt terrę uiciniorem, & eam diuersam inuenerunt in mensibus, quia zodiacum in quibusdam 28. in quibusdam 27. peruagatur mansionibus. Si enim luna appareat uespere ante 30. dies, significatur mensis pręteritus fuisse 29. dierum. In quo mense luna zodiacum in 27. diebus habuerit expletum. Si enim 27. diebus duo iunxeris, apparet luna sub splendore solis, & ita omnes dies fiunt 29. Si autem appareat post 30. significatur mensis pręteritus fuisse 30. dierum, & luna suum circulum compleuisse in 28. diebus. Si enim 28. duo iũxeris, apparet luna sub splendore solis, & ita numerus 30. dierum complet. Vnde oportet intelligi quia luna tardum & uelocem habet motum. Vsus autem est naturæ ut semper moueatur secundum motum altissimarum rerum. Cum eñ sit una uirtus suarum uirtutũ, fecit deus eã omnipotẽs ad cõstruendum & destruendum aptiorem. Cum ergo philosophis hoc appareat, certificauerunt quia natura festinat in suo motu & actione, aut propter sanitatem uirtutis naturalis, aut propter subtilitatem & leuitatem materiæ, fit motus suus, & actio secundum lunam zodiacum in 27. diebus complentem, & si natura tardetur, aut ex defectione sua, aut ex crassitudine, & grauitate materiæ, fit motus & actio eius secũdum lunam à qua zodiacus in 27. diebus completur. Bene ergo intelligimus quia diuersitates motuum crisis secundum diuersitatum sunt motuum naturæ in uelocitate & tarditate sicut mutationes figurarum lunę in uelocitate & tarditate ex motuum suorũ sicut diuersitatibus in uelocitate & tarditate. Sufficit nobis de die cretica & eius diuersitate dixisse, secundum naturam numeri & cursum lunæ.

De significatione crisin nuntiante. Cap. IX.

Significatio qua signatur crisis aut futuræ denunciatiua est, aut pręsentis futuram designans crisin, motus est morbi & furor sui, fortitudo caloris, & signum coctionis in urina, & digestione, & sputis. Pulsus magnitudo, & eius uelocitas. Si febris est periodis festinatio sua, & motus uelocitas, & molestatio, sicut si tertiana fuerit, & iuuenis sit ætas infirmi, tempus calidum, materia colerica, uirtus fortis, omnia hæc uelocitatem significant crisis. Si autem contraria, sicut si morbi motus fuerit quietus, & calor dębilis, & nulla actio apparuerit, pulsus tardus & paruus, periodis febris

tardior

turdior, & debilis eius actio, & cottidiana sit uel quartana, infirmus autem senior uel senex, tempus frigidum, significatur crisis tarditas. Si significatio mediocris fuerit, quæ inter has duas media sit, fit crisis inter uelocem & tardum mediocris. Cum his significationibus crisis uentura intelligitur antequam ueniat. Significationes pręsentem crisin ostendentes, magna sunt accidentia crisin semper comitantia. Pręcedunt enim purgationes has, & uulnera in crisin uenientia, angustia & conturbatio, & accidentia magna & timida. Qui autem non usus fuerit intelligere crisin, nec assuetus fuit in uisitatione infirmi, timet & dubitat. Si in die fit crisis, fit molestatio & periclitatio in nocte. Si in nocte futura sit, in die fit. Hæc autem molestatio est conturbatio infirmi, surrectio & iacentis mutatio, in capite dolor, mentis stupor, alienatio, sensus grauitas, splēdor, & mala imaginatio, tenebrositas, lachrymæ sine fletu, rubor in oculis sine ophthalmia, rubor faciei, motus menti, angustia, anhelitus, tremor cordis, dolor colli, tractus uentris inferioris ad superiora, titillatio labrorum inferiorum, punctura in stomacho, dolor in dorso, rigor, tremor, angustia in urina, digestionis constipatio, sitis nimia, & alia magna accidentia. Vnde intelligimus quia crisis sit præsens. Si enim significationes hæ aut totæ, aut partim apparuerint nocte, significatur crisis futura in die illius noctis. Quod si die, in futura erit nocte. Hæc signa aut bonam crisin, aut malam significant. De bona constat quia in die crisi competenti nos certificat, & pulsus fortis, & antea decoctiones apparentes bonæ. Quod cum sit, sequuntur bonę depurgationes quas dixi, & aut sanitas infirmi, aut melioratio fit. Si purgationes sint de qualitatibus morbo pertinentibus, & de loco infirmitati uicino, fit sanitas certior uel melioratio. Species autem purgationis huius de accidentibus unamquanq; pręcedentibus intelligimus. Si enim infirmi facies & nares rubuerint, grauitatem in temporibus, & dolorem in collo habuerit, & apparuerit sibi ante oculos tenebrositas, aut splendor, & sentiat tetinositatem sub hypochōdria, crisin cum sanguine è naribus uenturam significat. Si cum his signis prurigo & rubor in naribus apparuerint, & infirmus cum naribus suis iocauerit intelligitur statim futurus sanguis, & si adolescens fuerit, sanguis certificatur magis. Sanguis enim in adolescentibus est plurimus. In iuuenibus & senibus uero, raro sanguis effluit è naribus. Cum infirmus grauitatem patitur in capite, & dolorem in stomachi ore, & titillationem in inferioribus labris, & sub hypochondria friguerit fit certum signum uomendi. Si alienationem mentis habuerit, & constipationem urinæ & digestionis, ruborem quoq; in exterioribus corporis. Fumum calidum de capite ascendentem cum infusione, pulsum uero mollem quasi ęstuosum significatur crisis uentura cum sudore. Si autem nihil horum pręcesserit, & infirmus grauitatem puncturam & gurguliationem sub umbilico senserit, crisis cum digestione futura. Si uero patitur

titur dolorem & tetinationem in dorso, & solutionem uentris, & hæmorrhoiden in usu habuerit, tempus crisis cum sanguine erit hæmorrhoidis. Et si mulier sit, similiter intelliges de menstruis. Si crisis de huiusmodi purgatione in bona cretica die fuerit, & præcesserit coctio & pulsus fortis, & infirmus postea quietem & leuitatem senserit, & accidentia quæ cum crisi fuerant ablata sint, & calor quieuerit, & color melioretur infirmi, pulsus quoq; confortetur, crisis bona & perfecta futura esse intelligitur. Significationes crisis malæ, bonæ sunt contrariæ. Accidentibus enim quæ diximus apparẽtibus, siue partim, siue omnibus in diebus non creticis siue noctibus, neque de die bona crisi, uel signo apparente decoctionis, pulsu debili, & purgationibus, non de qualitatibus morbo attinentibus, mala & periculosa crisis significabitur. Si significationes fuerint mediocres, crisis non perfecta est, & morbus moratur, neq; liberat, sed usq; in diem creticã postea futuram morabitur. Verbi gratia. Si fuerit die 7. permanet morbus aliquantulum usq; in 9. uel 11. Si signa fuerint morbi finiendi, reuertitur morbus. Et si accidentia fuerint pessima, & uirtus defecta sit periculum. Sed si uirtus, salubre erit. Oportet aũt medicus intelligat, quia periculosa accidentia festinant facere crisin in die 5. uel 6. Salubria tardant ex acuitate sua.

De significatione pessima mortis nunciatiua. Cap. X.

QVia diximus quæ oportuerant de significatione uniuersali, salutẽ uel mortem nuntianti, de temporibus quoq; & scientia acuti uel diuturni morbi, atq; de scientia crisis. Oportet incipi & de significatione particulari salutem uel mortẽ portendenti in omnibus morbis, & hoc fiet secundum autoritatem Hippocratis in prognosticis, & in aphorismis, atq; alijs suis libris, & quæ ex pluribus uisitatis infirmis, nobis in experimento apparuerint. Incipiamus ergo à malis significationibus perditionem nuntiantibus, & post ab his quibus salus portẽditur. Sed tamẽ oportet intelligi quia hæ significationes malæ in magnitudine & paruitate, bonitate & malignitate diuersæ sunt. In quibusdam enim fortes, in quibusdam debiles, in quibusdam mediocres. Quod gloriosissimus Hippocrates in aphorismis monstrauit, & in alijs suis libris cum exitiosum mortale, & morti uicinum dixerit, quibus diuersis mortem significari procul dubio dedit intelligi. Cum autem dixerit possibile est infirmum sanari si bona signa apparuerint. Cum autem peius & pessimum, intelligimus paucos de his morbis saluari, et si laudabiles significationes apparuerint, hos igitur à malis significationibus incipiamus. Significationes inquam quæ malum nuntiant, aut in acuta ægritudine, uel in diuturna erunt considerandæ. In acuta intelligentur ex accidentibus qualitatibus, in tactu, in corpus egrediẽtibus ex morborum qualitatibus. De corporis qualitatibus, si enim facies mortali assimiletur, malum signum ostendatur. De uirtute & defectione in facie apparente tanta, quantum remotio est à facie sana. Facies si effigurata fuerit

rit sicut Hippocrates dixit: Nares acutę, oculi concaui, tempora solida, & leuia, auriculæ frigidæ & cõtractę, cartillagines eorum transuersę, cutis faciei extensa, color liuidus uel uiridis, superficie obscura, periculũ significãt, hæc omnia, si non ex solutione uentris, uel ex uigilijs fuerint, uel ex labore, uel nimio dolore, tunc enim minora sunt in pessimitate. Facies enim huiusmodi in diuturnis morbis ex nimio labore, & digestionibus fit minus. Propter morbum corpus confundentem, & humectationis carnosorum membrorum dissolutionem, & eorum desiccationem, & spiritus, atque sanguinis minorationem. Ex labore, dolore, & uigilijs propter dissolutionẽ multam spiritus & humiditatis, & siccitatem, atque defectionẽ spiritus, & caloris naturalis, quæ in extrema corporis pertingere non possunt maxime in facie quæ parum habet sanguinis, propter remotionem ab epate & corde, quæ fundamẽta sunt spiritus & sanguinis. Item quia plurima pars faciei ossa sint. Si autem caro & humiditas dissoluantur, hęc pessimitas in facie cito ostenditur. Quæ si in diuturno morbo fortia apparuerint propter longinquitatem temporis, necesse est ut post parum temporis fortitudinem, molestationẽ, & magnitudinem significent morbi. Vnde & perditionẽ uidentur ostentare. Sed si ex labore sint, & uigilijs, digestione, siue dolore, minus periculum erit. Si dies tres transierint, & accidentia permãserint, ex morbo esse est intelligi, & sunt mortalia. Si albedo oculorum est rubea, & uenæ liuidæ uel nigræ, mortẽ certam significant, quia rubor oculorũ si non sit ex opthalmia plenitudinẽ significat cerebri, & suarum pelliculatũ ex humoribus sanguinolentis. Liuiditas oculorum & nigredo eorum, frigiditudinẽ monstrat oculorum. Hęc signa proprię ad mortem sunt attinentia. Exire foras oculos in ęgritudine acuta, malum signũ, si non sit ex uomitu uel ophthalmia. Si enim non sit ex his duobus, pessima materia descẽdisse in oculos denotatur. Si oculi alicui rei sint alligati, neque se mouerint, pessimum erit. Coagulationem enim & mortificationem significant sui. Si albugo oculorũ in somno apparuerit, & palpebrę clausę sint, neque hoc ex purgatione uel ex consuetudine fuerit sibi in sanitate, pessimum est & mortale, quia defectionẽ cerebri significat. Si labra uel palpebrę uel nares liuidę uel tortę fuerint, uicinitatẽ nuntiat mortis, quia spasmus in cerebro esse significatur. Liuiditas igitur frigiditatem significat & mortificationem. Frigiditas extremitatum in acuta ęgritudine est malum, quia apostema significat in uisceribus, aut humores frigidos in extremitatibus. Nimię pustulæ in lingua in ęgritudine acuta, mortis uicinitatem significat. In meri eñ & stomacho pustulas ostẽdũt esse multas. Si digiti & ungues liuidi fuerint & uirides, pulsus defectus, mortis uicinitas nuntiatur. Hæc enim accidentia, extinctum esse naturalem calorem designant. Si nigri sint, minus periculum. Si uirtus sit fortis, & infirmus periculi sit tollerabilis, dies autem cretica sit, salutem significat, & infirmus cum uulneribus euadit, & denigrata membra cadunt, quia aliquando hæc acciden-

accidentia materia facit expulsa à natura secundum crisin ad aliqua mēbra. Quod ex uirtute intelligitur infirmi, & signo apparente decoctionis. Si in corpore infirmi uulnera prius fuerint, & uiridia uel nigra se fecerint, malū signum erit. Si infirmus ad mortem perueniat, membra debilia moriuntur ante alia propter defectionem caloris naturalis in ipsis. Si in acuta ægritudine punctura quasi milium appareat in corpore, malum est. Tarditatem em̄ significat materiæ adhuc in morbo decoquēdę. Si sint grandiuscula minus periculum instat. Icteritia ante 7. dies malum est, quia ante 7. secundum crisin esse non debet. Est autem hęc icteritia propter epatis, & uiarum fellis ad epar tendentium apostema. Si hypochondria subtilis sit malum est, quia instrumentorum cibi significat desiccationes. Si hęc loca sint cum dolore & tumida, malum est, quia apostema significat. Quod habet febres ex frigida corporis extremitate. Interiora uero incendentia & cum siti mortale est, quia apostema in interioribus corporis significat. Calor autem secessit ad apostema, & similiter sanguis, unde interiora incenduntᷓ corporis. Si calor in corpore sit febricitantis, & in toto non æqualis, sed caput calidum, plantę uero manuum & pedum frigidę sunt, latera & uenter nimiū calida, pessimum est. Apostema enim in cerebro significat, aut epate uel stomacho. Si febris sit pessima, pessimitas sua semper in die confortatur cretica. Si febris cum dimittat peior esse quam fuerat incipiat pessima est, & si infirmus patiᷓ tumor in facie & pedibus ante 14. diem, sine dubio 14. die morietur. Corruptionem enim complexionis significat epatis. Qui acutas habent febres cū nimio calore & eorū calor extinguitur atq; mitigaᷓ tactus corporis & quiescit, sine causa & sudore, nec sanguine è naribus nec urina nec digestiōe, nec aliquā alia re cretica apparente, signatur quia cito moriantur. Calor enim extraneus in interiora perforans corporis incendit cum calor naturalis renititur omnibus suis uiribus ut materia morbi expellatur, quod non possit cadit, & infirmus moritur. Febris peracuta si in diebus paribus augmentetur malum est, quia in huiusmodi necesse est crisin 6. die fieri. Huius autē crisis mala est. Hæ sunt significationes quas ex corporum qualitatibus intelligimus. Significationes amodo dicentur percipiendæ ex eorum actionibus. Si oculos remoueat ne lumen uideat, & pręter uelle suum lachrymeᷓ, malum est. Si motus oculorum sit nimius, & quasi suffocati uideatur, & unus altero sit minor, mortale est. Quia oculorum à lumine remotio, defectionem spiritus uisibilis significat propter defectionem cerebri, non alicuius alterius oculorum membri. Lachrymatio uero ex defectione contentiuę in cerebro. Si autem est cum peracutis febribus perditio significatur. Si autem est cum febribus salubribus, sanguis effluit è naribus. Suffocatio oculorum significat in cerebro & lacertis esse spasmum. Paruitas oculi, & motus multus, tremorem significat quem lacerti patiuntur, & etiam alienatio designatur,

quę ambo mortalia sunt. Os apertum habere, neq; posse claudere, perditionem uidetur significare. Signat enim spasmum, aut defectionem uirtutis cõtentiuæ. Si in lecto infirmus contra pedes uoluatur, mors significatur, quia uirtus mortua est quæ corpus portare debet. Et si inuenis supinum, & collũ & pedes, manusq; extensa sunt, malum est, sed tamẽ priore minus. Si pedes inueneris discoopertos & nõ calidos, & manus, pedesq; non bene disposita sed disturbata malũ est, tum defectionem uirtutis significẽt, & in uisceribus calorem angustiam facientem, & ideo pedes discooperit in delectatione frigidi aëris. Si supinum inueneris, & pedes duplicatos, malum est, nõ eñ usus est sic habere se sanos. Si corpus graue & molle uideris, manus & pedes similiter malum est, quia significat dolorem uentrẽ circundantem. Si morbũ peruenisse ad statum uideris, & ipse excitat ad leuandum, & quicquid inuenerit firmiter tenuerit periculum ostẽdit, quia infirmũ in statu oportet esse quietum. Quod si non transit est pessimum, maxime in peripneumonia. Significat enim angustiam, alienationẽ, angustiam anhelitus. Pectus eñ & pulmo suffocata sunt, cum enim suppinatur, pars pectoris super dorsum iacet, & pulmo stringitur, neq; aër intrare potest ut sufficiat. Si sederit, anhelitus melior erit. Stridere dentes in febribus si non consuetudinis fuerit suæ, malum significat. Quia istud aut est naturaliter, si lacerti maxillarũ sint debiles, aut de spasmo ibi nascente, unde & mortẽ significat aut maniam. Veniente autem mania, si sensus postea disturbetur, mors significatur. Si infirmus in peripneumonia, phrenesi, & cephalea, manus contra faciẽ leuat, quasi rem aliquam accepturus, siue lignum, seu aliquid de pariete, uel pannis, malum est. Quia motus manuum in his tollendis, ex imaginatione eorum quæ infirmus ante se cernit, & significat plenitudinem cerebri ex humoribus malis, quibus descendentibus in oculos fit illa imaginatio, & ideo ex his significatur mors. Si ante se uiderit homines nigros, magnos, & personis pessimos, malum est. Significat enim in cerebro humores malos & incensos, atque melancholicos, & cerebri substantiam esse incensam. Si uideris infirmum plorantem in acuta ęgritudine, malum signũ. Plorare enim aut de humoribus est in cerebro melancholicis, aut de angustia anhelitus, & pessimitate eius. Ira & uelocitas loquendi, in infirmo antea mansueto in acuta ęgritudine malum est. Quia multum à sua significatur exisse natura. Idem facit quies in multum loquente. Audacem multum loqui, non est malum. Si infirmus neq; audierit neq; uiderit & defecerit, uicinus est morti. Si in statu febrium uiderit in somno niuem super se cadentem malum est. Humorum enim frigitudinem significat corpori dominantem. Anhelitus si sit spissus, malum est, quia significat dolorem & incensionem. Si magnus sit & rarus, malum est, & significat alienationem. Si cum exeat nares, frigidum esse senserit, uicinus est morti, quia frigiditudinem caloris naturalis, & eius significat

morti

mortificationem. Si anhelitus in sua uia disturbetur malum signum, quia lacertos pectoris spasmatos esse portendit, unde aër disturbetur in uijs suis. Fœtor enim anhelitus malum signum, quia putredinem in instrumentis spiritus ostendit. Mutare ploratum in acuta ægritudine est malum. Hunc autem anhelitum patiuntur pueri propter defectionem anhelitus sui. Quod si contingat iuuenibus, humores melancholici, & percussio in instrumentis spiritus significantur. Si infirmus de nocte uigilet, & de die dormit malum est. Et si à prima usque ad tertiam dormiat, non adeo malum est, quia cum homines dormire de nocte, & uigilare de die consueuerint naturaliter, & contra eatur naturæ malum est. Sed tamen si in sanitate consueuerit, non tantum est mali. Si neque de die neq; de nocte dormiat, malum est, quia aut nimium dolorem aut mentis significat alienationem propter cerebri siccitatem. Si somnus dolorem facit mortem significat. Quia in somno naturalis calor in corpore est interno ad digerendum & meliorandam morbi materiam. Qui si adeo sit debilis ut hoc facere non possit augmentat morbum & dolorem facit. Si infirmo omnia feceris quæ oportuerit, & nihil tamen eum iuueris, morbus pessimus est & durus. Significationes eorum quę morbum exeunt, quatuor modis sunt, aut enim in digestione, aut in urina, aut in sputis, aut uomitu, & sanguine per nares, & hæmorrhoide, menstruis & parturitione. Digestio si uiridis fuerit, nigra, fœtida, unctuosa in acuta ægritudine est mortale. Nigra enim incensionem signat. Vnctuosa dissolutionem carnis & pinguedinis propter nimium calorem. Viridis coleram eruginosam. Fœtida putredinem nimiam & pessimam. Aquosa, subtilis, alba, uel citrinissima, uel spumosa malum est. Subtilitas enim signat defectionem digestionis, alba quia colera neq; ad stomachum neq; uadit ad intestina signat, sed cum sanguine per totum corpus dispergitur, & icteritia significatur. Citrinissima multam coleram ad stomachum & intestina descendisse demonstrat. Spumosa, mixturam uentositatis & digestionis designat, sicut uidemus fieri in tempestate maris, aut de nimio calore superfluo, sicut uidetur in bullienti caldario. Si digestio sit parua, lenis, uiscosa, alba, aut citrina, est mala. Ista enim digestio significat dissolutionem pinguedinis corporis. Citrinitas aut calorem fortem, aut pinguedinem putrescentem, si sit diuersorum colorum, id est, rubea, citrina, nigra, fit malum. Diuturnitatem enim significat morbi. Hi enim humores in corpore se coadunantes, diuersos in eo morbos signat, & naturam multo tempore ad repugnandum & consolandum necessariam. Vnde morbi pessimitas significatur diuturna, & si pura sit colerica cum fastidio, & homo digestionem habeat tempore longo, & fastidium sibi uenerit, malum signum, & in intestinis apostemata. Si autem in dissenteria quasi carnis

exierint frustra, mortem significat, quia uulnera manducauerunt intestina, & peruenerunt usq; in secundam tunicam perforantia, & excorticauerunt eam. Si digestio paulatim ueniat & spissa, malum est, quia cogit infirmum leuare, & ita uirtus eius deficit, maxime si pungitiua sit. Digestio pura post disenteriam malum est, quia intestina excoriata sunt ex acuta colera. Digestio nigra sponte ueniens cum febri, uel sine febri pessimum est si non mutetur. Et omnia quæ exeunt de corpore digestiones aut urinæ si mali sint coloris, pessimum est si non mutentur, aut quiescant. Quia nigredo digestionis & urinæ incensionem significat. Si mutentur & paulatim quiescant, significat naturæ uirtutem malos humores in corpore finientem. Qualiscunq; morbus in initio colera nigra de susum uel de iusum exeat, mortem significat. Quia aut materię multitudinem, aut uirtutis contētiuæ defectionē. Quorū qualecunq; sit pessimum est & mortale. Qualiscūq; de acuta ęgritudine aut diuturna defecerit, & aliqua re alia, & nigra colera exierit, post diem illum moritur. Similiter abortiua mulier. Virtus enim in huiusmodi cecidit, & humores hos ipsa non expulit, sed ex sua abundantia exierunt. Febres peracutas habentes, si stiptici sint malum significat. Calor enim ascendit in superiora. Digestiones sub hypochondria subtiles nocēt stomacho & epati, & alijs instrumentis cibi. Si autem augmētet solutio dubium fit de morte. Ventositatem exire cum sonitu cum suæ non fuerit consuetudinis ut inde uerecundus sit, in acuta ęgritudine malum est. Si enim sanæ fuerit mentis, signū magnum dolorū uentrem circundantem. Si autem extra uoluntatem, mentis significat alienationem. Quæ utraq; pessima. Significationes in urina sic capiendæ sunt. Vrina nigra in masculo siue fœmina perditionem significat, cumq; sit paucior, tanto est peior. Significat enim cōsumationem humectationis in corpore, & mortificationem instrumenti urinæ. Vrina enim nigra ex incensione est humorum propter calorem nimium, & inde perditio significatur in omnibus ætatibus. Puerorum uero urina subtilis & aquosa, malum est. Quia naturaliter debet esse crassa cum hipostasi propter uirtutem in corporibus eorum mutabilem & humorum coctionem sicut in sputis, in pleuresi, & emunctiōe, in rheumate, & sanie, in uuluere. Quia cum sit crassior, tanto intelligitur decoctior. Si autē urina puerorum subtilis est, & aquosa in longo tempore malum est propter contrarietatem eorum naturę. Siq; in urina hipostasis sit nigra in uasis in infirmitate, aut nebula descenderit ad inferiora, perditionem significat, quia nigra hipostasis demonstratiua est incensionis, aut nimię frigitudinis, & si sit in fundo, aut descenderit ad inferiora significat uictoriam morbi, & in uirtute dominationem sui, sicut alba hipostasis cum leuis & in fundo sit, significat sanitatem, & decoctionis completionem. Vnde nigra hipostasis ablationem significat decoctionis. Vrina aquosa & subtilis, malum est, quia coctionis significat ablationem, & naturæ

decoctio

decoctionem ad materiæ morbi repugnationem. Iterum significat caloris ascensionem ad superiora corporis, & futuram alienationem. Si autem urina talis sit, & homo tamen alienatus fuerit, perditionem significat, quia calor cerebro cõmixtus est. Si autem salubres significationes fuerint, & mens salubris sit, significat futurum apostemà sub hypochondria. Quia morbus cum moretur, tam diu materia crassa significatur, frigida materia ad decoctionem est dura, cui si natura dominetur, deponit eam ad corporis inferiora. Vrina fœtida & crassa malum significat, quia fœtor putredinē, & crassitudo parit duritiem. Vrina turbida & non declaranda, & si declaretur, parua tamen hipostasis efficitur, mala est cum multitudinem caloris extranei demonstret, faciens quasi ebullitionē, & caloris naturalis defectionem, ut non possit digerere materiam. Hipostasis quæ quasi farina crassa est, uel scintillosa, aut furfurea mala est, quia hipostasis istæ consumptionem membrorum significant assimilans crassam urinam, aut ex incensione est crassi sanguinis aut ex dissolutione carnis propter nimietatem caloris. Scintillosa de excorticatione est durorum membrorum, unde priori peior est. Furfurea de excorticatione uenarum, & inde pessima. Oportet tamen intelligas de uesica & renibus huiusmodi aliquando exire hipostases, & nō significare malum. Intelliguntur tamē de dolore quem sentit infirmus in horum membrorum circundationibus. Paruitas urinæ malum est, quia significat incēsionem, & humiditatis consumptionem, aut uirtutis defectionem, urinam à sanguine diuidentem, aut expulsiuę debilitatem. Vomitus si sit niger, uel uiridis, & eruginosus, est pessimus. Si fœtens, est mortalis. Causa eius eadem quam diximus de urina & digestione, de nimia scilicet incensione & frigitudine. Si homo huiusmodi colores in simul uomat, fit certior ad mortem, quia malorum humorum significat multitudinem. Sputa si in passione pectoris sit rubicunda, aut pure citrina, neq; cum saliua mixta, & cum tussi egrediētia, malum significat. Quia pura dominationem portendunt humoris per se exeūtis, cum tussi crassitudinem sui, & laborem naturæ ad expellendum. Si uiride sit aut spumosum, fit malum, sicut in digestione, de huiusmodi diximus colore, liuidum & nigrum similiter. Imò omne sputum unde nō quiescit dolor malum est, maxime si sit nigrum, quia materiam in pectore multam significat & pessimam. Sputum uero unde dolor mitigatur bonum est. Sputū in phthisicis paulatim & cum nimio labore, mortale est. Defectionem enim uirtutis in cruditate materiæ significat. Si multum sit & facile exierit, minus pessimitatem ostendit, quia longo tempore consumitur. Sudor si omni die adsit, neq; tamen cretica fuerit, neq; totum corpus tenuerit, neq; febres extinguit, neq; inde corpus alleuiat infirmi, sed potius peioratur, malum est. Et si sit frigidus, & in capite & in collo tantum, fit peior. Si cum acuta febre sit mortale. Si cum leni diuturnitatem significat morbi, quia frigidus sudor

humores

humores significat frigidos, & caloris naturalis defectionem. Si sudor decoctionis signum præcesserit, multitudinem demonstrat humiditatis, & defectionem contentiuæ uirtutis. Si rigorem & tremorem sequitur sudor, morbi significatur fortitudo. Sanguis è naribus si sit guttosus, & paruus & niger mortem demonstrat, maxime in peracutis febribus. Quia significat phlegmonem in cerebro sanguinem eius corrumpentem. Si sit in die cretica, aut cito moritur, aut post longum tempus liberabitur cum alijs crisibus. Si de naribus exeāt humores uirides, aut citrini, malum est, quia cerebro malam coleram significat dominantem, & ipsum incendentem. Hæ sunt significationes pessimę quas perpendimus ab exeuntibus corpore. Significationes de qualitatibus morborum sic intelligantur. Morbus si fuerit ex morbo anteriori, & fortior sit, atq; in nobilibus membris sit pessimum. Si dolorem in capite fortissimum infirmus patiatur, atq; moretur in peracutis febribus, & si malę alię significationes, sine dubio mortale est, quia significat calidū apostema in cerebro, & in sua tunica. Si malę significationes non apparuerint, liberationem significat cum sanguine è naribus, aut cum aliquibus apostematibus. Sanguis autem è naribus in hac passione effluit iuuenibus, & ante 20. dies. Si enim post 20. dies, & senex fuerit cum apostematibus. Si dolor in capite, & grauitas in collo moretur phreneticis, necesse est ut ueniat spasmus, & colera quasi uenenum euomat, & moritur. Quia dolor iste ex colerū est acumine caput ascendente, & spasmatur ex cerebri & panniculorum suorū siccitate. Vomitus ex multitudine est pessimorum colerum. Velocitas mortis propter pessimitatem est morbi, & nobilitatem loci. Si infirmus defectus sit in uirtute cum uomuerit moritur. Quod si fortis usq; in diem tertium permanebit. Si mens turbetur ex capitis percussione malum est, quia significat quod cerebrum & uentriculi sui patiantur. Si in cerebro nascantur uulnera & uentriculi perforentur, mors demonstratur, quia in uentriculis cerebri spiritus animatus currit. Quod si patiantur, uita auffertur. Si quis ex potatione uini, alienationem & rigorem patiatur, malum est. Ex fumo enim uini uentriculi implentur cerebri, & ex calefactione sui. Rigor fit ex multitudine uini calorem naturalem operientis, & extinguentis. Apoplexia in ebriosis spasmum & mortem gignit, nisi febris superueniat ab ebrietate dissolutus. In apoplexia enim huiusmodi uino implentur cerebri uentriculi. Sed tamen uinum suam plenitudinem ex sua subtilitate dissoluit, & similiter dissoluuntur per ipsum, crassi humores febrium. Quę res ab ebrietate dissolutis, causa est salutis. Si autem econtra contigerit solent spasmari, atq; mori. Si cui subito in sanitate sua dolor capitis ueniat, & obmutescat, atq; stertat, in die moritur 7. nisi febris superueniat. Cum in apoplexia sicut diximus uentriculi cerebri de crassis impleantur humoribus. Stertere in apoplexia, uirtutē & magnitudinem eius significant, & passionem lacertorum pectus mouentiū

sicut

ſicut dixit Hippocrates. Apoplexia ſi ſit fortis, non ſanatur. Non fortis dura eſt curari. Apoplexia autem in acuta ægritudine quarto uel ſeptimo finitur die, cum enim fit in membro nobili non ultra acutam ægritudinem poteſt pati. Sed febri ſuperueniente humores diſſoluuntur, & morbus curatur. In peracutis febribus ſi dolor fortis ſit in auriculis interioribus malũ eſt. Dolor enim in his mẽbris, calidum apoſtema eſſe in auditus neruis oſtendit, ex cuius uicinitate cerebrum patitur, & ideo hunc dolorem alienatio ſequitur, unde ſubito plurimi ſicut in apoplexia moriuntur. Iuuenes in prima hebdomada. Febres enim in hac ætate fortiſſima eſt propter fortẽ calorem & multitudinem coleræ, ſenes poſt moriuntur. Quia febris in ſenibus non nimis eſt calida propter paruitatem caloris & colerę in eorum corporibus. Aliquando exeunt uulnera in eorum auriculas & ſanantur. Sed iuuenes ante apoſtemata orta moriuntur. Sanitas tamen ſperatur ſi ſanies ab auriculis exeat cum bonis ſignificationibus. Si puſtulæ quaſi cicer appareant in lingua, & corporis refrigeſcat extremitas, mors eſt uicina, quia meri & ſtomachum ſignificat ſimiliter habere puſtulas. In collo nigro apparente apoſtemate, & ueſicis cum mentis alienatione, uel uigilijs, maloue anhelitu, malũ ſignificatur, quia illa materia eſt peſſima. In collo uulnera cum febri continua malum ſignificat, maxime ſi ſigna mala appareant. Quia apoſtema in hoc loco tranſglutire & anhelare auffert. Suffocatur ergo infirmus & moritur. Subita ſuffocatio in peracutis febribus ſi nequid tranſglutire niſi cũ difficultate eſt mortale. Si febricitans tranſglutiendi duritiem patiatur, & torturam, neq; tamen in collo apparuerit tumor, mortale eſt, quia ſignificantur apoſtemata in meri, uel eius lacertis nucham & ſpondyles trahentibus unde collum torquetur habentes ſinanchiam, ſi tumor & rubor cum dolore nimio in collo non appareat, & uolentes anhelare ad ſedendum excitentur iacere enim nequeunt, in die moriuntur quarto uel antea. Apoſtema enim inglutire ſignificat unde uiæ oppilant ſpiritus, & neceſſe eſt infirmus ſuffocetur. In ſinanchia rubore & tumore in gula non apparentibus mortale eſt, ſed tamen tardius priore. Quia apoſtema in meri eſt, & gutturis extremitate. Sinanchia in qua rubor colli apparuerit, uel pectoris, tardior eſt cæteris, & utinam infirmus liberetur inde. Si tamen rubor ſubito nõ euanuerit ſpes eſt liberandi. Si rubor extra appareat in pectore uel collo, ſignificat materię ad exteriora expulſionem, & gutturis liberationem. Si rubor in die cretica intus ſe abſcondat, & in exteri corpore appareant uulnera, infirmusq; ſaniem expuat, liberationem morbi ſignificat. Si autem rubor ſine aliqua harũ ſignificationum ſit, & infirmus à dolore quieuerit, mortem demõſtrat, aut in morbum recidat. Quieſcere infirmum à dolore, & ex apoſtematis eſt ad pulmonem deſcenſione, & pulmo non ſentit, unde nec dolor ſentitur. Sinãchicus ſi liberetur, & humor ad pulmonem digrediatur ſeptimo die moritur

tur. Suffocatus cum fune uel alia re, & spuma in ore eius apparente, & si nõdum mortuus fuerit, non tamen liberatur à morte. Suffocatio enim guttur & canales pulmonis artauit, aëremq; intrare prohibuit, & fumosam superfluitatem exire prohibitam super cor & pulmonem augmentauit. Ad quã expellendam adiuuit se pulmo cum labore tamen magno. Expulit ergo parum fumi cum humiditate, & hoc est spuma in ore. Spumæ enim causa uentus est & humiditas, sicut in mari uidemus tempestuoso. Si habens pleuresin non spuit, & orthomiam anhelitus habuerit, nec iacendo anhelare possit, moriturus erit. Ex magnitudine enim est apostematis & defectione uirtutis in decoctione & expulsione, & pectoris, super pulmonem cecidit oppilans uias spiritus. Vnde orthomia anhelitus consequitur. Qualiscunque dolor in pleuresi non mitigatur, cum sputis, neque cum phlebotomia, uel pharmacia, nec calefactione, uel alio medicamine, malum est, quia empyici futuram demonstrat. Apostema enim calidum quod non alleuiatur cum medicamine expugnante, aut dissoluente, in futuro signat saniei collectionem. Cum autem sanies in pleuresin ueniat, aut peripneumoniam, & colera siue sanies in sputo appareat, aut utraq; in simul malum est, quia defectionem significat naturæ in materiæ apostematis decoctione, quam non potest totam mutare in saniem propter suam pessimitatem. Si autem saniem spuerit die septimo, infirmus moritur in quartodecimo. Si bonæ significationes apparuerint, moratur mors in 17. Quia sextadecima dies est cretica, sicut alibi iam diximus. Si signa fuerint mala & infirmi creuerit pessimitas, mortem significat. Sicut si his diebus sanies finiatur bonum nuntiatur. Et fit mors in quartodecimo, quia hoc signum mortale est in die ista. Si bona signa fuerint protenditur mors in septimũdecimum uel uigesimũ, secundum uirtutes signorum. Si mala pro bonis, morietur in nono uel undecimo secundum uirtutem signi apparentis. In pleuresi si locus niger in latere fuerit, uicinatur morti. Quia materia ex pessimitate sua, ab interioribus uadit ad exteriora, & materia nigra pessimitatem significat. Ex pleuresi nascens peripneumonia multum est, quia multitudinem materiæ significat. Quam cum pectus non capiat ad pulmonem descendit & inde peior fit. Oportet autem intelligi quia plurimi cadentes in empyicin de pleuresi, uel peripneumonia, moriuntur, siue sint senes, uel seniores. Alij autem empyici sicut habentes apostema sub hypochondria, iuuenes moriuntur. Quia in pleuresi uel peripneumonia, uirtus quæ ad screandum adiuuet est necessaria. Virtus seniorum defecta, non potest emittere sputa. Febris in ipsis non est fortis, & ideo non periclitantur sicut iuuenes. Iuuenes in pleuresi uel peripneumonia habent uirtutem facile screandi saniem, quæ coadunatur in pectore uel pulmone, & calor eorum non est fortis.

Aliud

Aliud apostema febrem fortem facit ut dissoluat humectationẽ membrorũ fundamenti. Pleureticis, & peripneumonicis digestione superuẽniẽte malũ est, maxime ante 7. quia digestio nõ mũdificat pectus uel pulmonẽ, sed deficere facit uirtutẽ, ut materiã morbi expellere non possit cum sputis. Si digestio ante 7. appareat, mortale est. Causa defectio est contentiuæ, & membrorum principalium dissolutio. Si pustulæ uel uulnera pleureticis, uel peripneumonicis appareant pedes circundantia, & quod screatur sputum ad expellendum durum est, paruumq́ & crudum, & in urina non appareant bona apostemata, membrorũ ubi sunt apostemata debilitatem significat. Quia materia remanet in pessimitate sua. Si uulnera se intus occultauerint, & febris non cessauerit, sputum uero durum, paruumq́ atq; crudũ permanserit, infirmus alienatur & moritur. Quia hæc accidentia pessimitatem materiæ signãt. In pleuresi uel peripneumonia si rheuma superueniat malũ est. Significat enim multitudinem materiæ nondum ad pectus descendere. Habere empyima in pectore & saniem quasi feces aut lutum inde exire, mors significat, cum materiã non coxerit natura, sed manserit in pessimitate sua. Priscorum screatus si fœteat super carbones proiectus mortale est, quia putredinẽ significat pulmonis, aut malos humores corporis. Si pulmo corrũpat ilico homo morit. Si sputum in phthisicis stringat mors demonstratur, quia defectio uirtutis ostenditur. Sanies si non spuitur pulmo corrumpitur, & cor inde circundatur. Digestio pessima uiridis uel nigra, siue fœtens, si stringitur mors portenditur. Alienatio in phthisicis est malum, quia non est consueta. Si capilli capitis cadant phthisicis, & digestio superuenerit, mors est uicina, quia contentiuæ significat defectionem, & humectationis corporis consumptionẽ. Dolor capitis in phthisicis malum est. Significat enim pessimam ad cerebrum ascendere materiam. Multus sudor in phthisicis malum est, quia significat consumptam humiditatem in mẽbris. Phthisici paulatim & crudum cum angustia si screauerint cito moriuntur. Si contrarię contra, quia multa sputa & facilia significant fortitudinem uirtutis pulmonem mundificantis, habentes sincopin spissam sine causa aperta, subito moriunt, quia pessimos humores ad cor significat effluentes, & ex eorũ spissitudine cor deficit, & aliquando descendens calorem naturalem extinguit. Qui habet tremorem cordis fortem & sæpe subito moritur. Hęc enim accidentia aut de complexione sunt mala, aut de cõsuetudine pessima. Si hæc cordi sæpe supersederint, dissoluitur uirtus, & calor extinguitur. Si uulnera in pectore nascantur, & usq; in cor perforauerint, sine dubio mortale est, quia pectus & cor fundamenta sunt uitæ. Vomentibus si singultus & rubor in oculis uenerit, malum significat, quia singultus stomachi est spasmus, & ex plenitudine uel inanitione nascitur. Si autem post uomitum uenerit significat quia ex inanitione fit, & est pessimum. Rubor oculorum ce-

rebrum significat passum, & similiter singultus, qui post purgationem, aut aliam uenerit solutionem. Hydropisis post acutam ægritudinem cum dolore & febri mortale est, quia de frigiditudine epatis, & defectione est uirtutis generatiuę sanguinis. Cuius cura calida est medicina. Quam si faciamus, materia febris augmentatur, quia dolor & febris ex apostematibus sunt calidis uel ex punctura nimij caloris. Si frigida faciamus ut febris mitigetur, hydropisis augmentatur, unde fit ut pereat infirmus. Hydropisi superueniente tussi pessimum est. Quę si ex humiditate ad pulmonē descendēti & eum percutienti, malum est. Si sit ex alia re minus est mala. Hydropicis colericā superuenire digestionē, malum est, quia hydropisis de materia est frigida. Si aūt calida exeat materia, augmentatᷣ frigus & moritᷣ infirmus. In apostemate calido sub hypochōdria, & oculis multū & spissum mouētibus, alienatio mētis & periculū designatᷣ, qa signat passionē apostematis in ore esse stomachi, uel in diaphragmate propter colligantiā horū ad cerebrum cum neruis. Manifestat aūt hoc oculorū motus qui ad cerebrū colligantᷣ. Si in cerebro uel epate siue splene calidum sit apostema malū est, quia sunt nobilia mēbra corporis regitiua. Apostemate in epate singultu superueniente malū est. In magno em̄ singultu patitᷣ stomachus, quia humoribus ibi generatis eū pungentibus fit singultus. Si apostema sit sub hipochondria super lacertos uētris nō molestat nisi magnū sit. In magno deficit natura cum sibi repugnare nō ualeat. Qualecunq; apostema est sub diaphragmate, in initio est molestū. Et si 20. dies transeat, & febris tandiu permaneat, & nō dissoluitᷣ apostema saniem facit. Qualecunq; apostema saniē facit, neq; caput acutum in exteriora exierit, sed latum & magnū fuerit molestū est. Acutum em̄ caput materiæ significat subtilitatem, & eius calorē. Vnde cutis digeritᷣ, & sanies efficitᷣ. Exitus eius contra cutē, membri nobilis signat salutem. Qualecunq; uero magnū est & latum caput habet, multitudinē materię, & crassitudinem eius ostendit, & pigritiam naturæ ad digerendū, & in exteriora expellendum. Si apostema intus crepuerit, subtilitatem nimiā facit, & defectionem uirtutis, & molestatio fit fortis. Si intus & extra crepuerit mortē ostendit, quia magnitudo passionis, & multitudo ostenditᷣ materialis. Omne apostema si magnū sit & durū, & dolorem faciat, molestationem, & mortē significat propter magnitudinē & suam fortitudinē, & in naturā sui uictoriam. Qui hydropisim habet in epate aqua illa ad pelliculas siphac erumpente, moritᷣ em̄ aqua impleto uentre, quia hydropisis in epate, uesicæ sunt in pelliculis eius ipsum operientibus quæ aqua implentur. Cum autem hę uesicę crepuerint, & hęc eruginosa aqua ad siphac uel scirbū descenderit, eorum substantias consumit, unde consequitᷣ ut pereat infirmus. Qui inciditur aut coquitur hydropicus, uel empyicus, & saniei, uel aquæ subita multitudo curreri, moritur. Quia purgatio nimia & subita uirtutem dissoluit ita ut re

ſtaurari nequeat. Exit enim cum aqua multa ſpiritus quantitas. Qui habet apoſtema in ſtomacho ſub hypochondria, aut in membro aliquo interiori crepuerit, & ſanies quaſi uini aut olei exierit, mortale eſt, quia naturam monſtrat non poſſe digerere, & inde albam ſaniem feciſſe. In ictericis epar durum malum eſt. Durū enim apoſtema epatis futuram plurimis oſtendit hidropiſin. Si ſub hypochondria diarrhœicis macies, & ſubtilitas fuerit malum eſt, quia humiditatem conſumptam & exiccatam deſignat in ſpiritus inſtrumentis. In ileos uomitus & ſingultus malum eſt, & ſi ſpaſmus ſuperueniat mortale eſt. In hac enim ſubtile inteſtinum concluditur, & cum natura digeſtionem expellere nequeat ad inferiora, reddit eam ſtomacho ut exeat cum uomitu. Vnde ſtomachus patiens ſingultit. Si uero cerebrum patiatur propter ſtomachum fit ſpaſmus, & alienatio. Hæc autē accidentia ſunt periculoſa. In ileos ſtranguria ſuperueniente, moritur infirmus in 7. die, ſi febris non ſuperueniat, & nimia ab ipſo urina exeat. Quod ſexto aphoriſmorum particula ſcribit Hippocrates. Sed Galenus cum hunc aphoriſmū non intellexerit, Hippocratis eum eſſe negauit. Qui habet dolorem in femoribus cum febri, & dolor uſq; in diaphragma aſcenderit, & inferiora loca quieuerint, mortale eſt, maxime ſi alię ſignificationes malæ apparuerint. Dolor enim in his locis cum febri calidum apoſtema oſtendit. Quod ſi ad diaphragma aſcenderit, alienatio fiet propter colligantiam cerebri, & eſt mortale. Si laudabiles appareant ſignificationes, & uirtutem ad digerendum morbum cōfortantes, futura erit ſanies. Apoſtema in ueſica ſi durum ſit & cum continua febri, mortale eſt, quia conſtringit inteſtinum ad digeſtionem non expellendum. Si autem ab infirmo urina exeat digeſta, & non ſanioſa liberatur. Sin autē & febris nō ceſſat, occidit in primo periodo. Pregnāti ſuperueniente eriſipela in uuluam, moriunt̃, in ſtomacho, & epate, renibus, & ueſica magna apoſtemata ſunt mortalia. Si parua ſint poſſibile eſt ſanari. Galenus: Vidi inquam uulnera in craſſo inteſtino, & digeſtionē ab ipſis exeuntē & tamen euaſit infirmus. Vidi item uulnera à capite uſq; in ſubtiles ſpelūcas perforantia, & tamen ſunt ſanata. Item quidam habuerunt uulnera in circū dantibus epar, & epatis parte inciſa liberati ſunt. Sed ſi uulnera in concauū inciderint, aut in partem gibbi, impoſſibile eſt ſanari. Veſicæ concauitatem ſi uulnera perforent impoſſibile eſt curari, quia ſubſtantia eius neruoſa non ſolidatur. Renes ſunt carnoſi, unde ſi uulnera ſint & non magna, ſolidantur, & non ſanantur. Rigor ſi ſuper debile corpus augmentetur, eius deſtituitur uirtus. In febribus ſtomachi incenſio, & in corde tremor malum eſt, quia tremor ex ore eſt ſtomachi, & multitudine colerica in ipſo. Si in quibuſdam mēbris ſint apoſtemata, ſiue dolor, & ſitis ſuperueniat, uel anguſtia mortem ſignificat, quia calor reuertitur intra corpus, quo circundante, cor

& stomachus incenduntur. Febres habentibus acutas, si ab initio causa quę in crisin uenire soleat, si cum purgatio ueniat non iuuat. In die autem tertio malis signis apparentibus proculdubio moriuntur. Si in quarto sicut tertio apparuerint mors, aut in sexto aut in septimo erit. In causon spasmus, aut tetanus malum est, quia inanitionem & exiccationem ostendit humiditatis. Singultus de multa inanitione, sicut sanguine, uomitu, & digestione malum est, quia singultus est spasmus nascens de inanitione & repletione, ex inanitione malū est. Terminus infirmi in 4. die erit. Virtus eṁ sua nō potest sustinere diutius, alienatio sanguinis, & spasmus malū est, qa sanguis multū exinanit desiccat corpus. Vnde patiēte cerebro fit alienatio, utrunq; aūt malū est & ad mortē dubiū. Si in corpore magnus tumor appareat atq; uulnera, neq; cū ipsis fuerit apostema malū est, quia apostema intra corpus est. In pueris pustulis eminentibus magnis, moriunt, quia magnū dolorem pati nequeūt neq; fortē medicinā. Si in febribus tumores apparuerint in palpebris superioribus morbus reuertitur, quia defectio caloris naturalis designat. Vnde membra morti propinquiora tumescūt, sicut in corporibus uidemus mortuorum. His qui habuerint dolorem in femoribus pustulis apparentibus putridis malum est, quia mutatam materiam de ignobili membro ad nobile significant. Si morbus non fuerit secundum naturam uel ætatem infirmi, & secundum tempora anni, malum est, infirmoq; molestationē affert, quia natura morbum complexiones istas præualet. Vnde molestatur natura cum resistere morbo nequeat. Hæc sunt quæ dicenda erant de molestationibus ad mortem pertinentibus.

De significatione sanitatis uel salutis. Cap. XI.

Dictis autem malis significationibus, oportet eas dicamus quibus in morbis salutes nuntiantur. Neq; certificabuntur aut ex qualitatibus & corporum uirtutibus, aut de eorum actionibus, aut de egredientibus ab ipsis, aut de morborum naturis. De qualitatibus corporis, si infirmi facies sicut sani uideris, maxime salutem eandem demonstrat morbi. Multi enim naturaliter siccitatem, maciem, nasi acumen, plumbinum colorem, aut aliud malum, in sanitate sua habuerunt. Quæ si habeant infirmi, à suis qualitatibus non mutati esse intelligentur, neq; hæc sunt timenda, sed potius erunt salubria. Si autem in infirmo diuersus non erit calor, sed æqualis in corpore tincto, significatur salus de apostemate in uisceribus. Ictericia superueniens in die septimo, uel post in die cretica, salutem morbi demonstrat, quia confortata est natura ad expellendos colericos humores in corporis exteriora. Si crassus à tumore sub hypochondria liberetur, morbi demonstratur salus, quia instrumenta cibi salua & uirtuosa esse certificantur. Significationes de actionibus animatis, sunt sanitas mentis, claritas sensualis, leuitas motuum infirmi, bonitas sui iacere, maxime

me ex sani consuetudine. Quæ omnia salutem morbi significant, quia salutem cerebri & uirtutem sui demonstrant, & facilitatem uoluntarij motus & naturæ desiderium ad suam consuetudinem explendam. Si de nocte dormiat, & in die excitetur, & cum expergiscatur in suis qualitatibus melioratur bonum est. Similiter si alienatus fuerit, & à somno melioratus excitetur laudabile signum est, quia natura in tempore somni uincit materiam morbi. Sed tamen oportet intelligi non in omnibus morbis laudabilem esse sanitatem mentis, quia in diarrhœa & phthisi moriuntur mente sani, sed tamen in his peracutis & pertinentibus capiti. Corruptio mentis in omni morbo est illaudabilis, quia cerebrum nobilissimum monstrat esse passum. Sternutatio in phrenesi est laudabilis, quia cerebrum confortatum ad expellēdas superfluitates ostendit. Vnde Galenus in libro accidentium & morbi. Sternutatio si rheumate nō sit, iuuatissima est capiti si fumo caruerit. Sed tamen morbidis mala pectoribus, quia cum pectora moueantur humores in ipsis colliguntur. Habentibus dolorem in capite propter apostema sanguinolentum aut collectionem crudorū humorum, si sanguis, sanies, uel aqua in nares eorum uel auriculas cucurrerit, quiescit dolor & cessat morbus. Significationes de spiritualibus actionibus, spiritus est bonus, perfectus, nō spissus, neque rarus, neque interciduus, quia demonstrant salubritatē spiritus, unde uita est & eius uirtus. Sicut pessimitas pulsus mala est in morbis omnibus, quia defecta uirtus uitalis ostenditur. Significationes de naturalibus desiderium in comedendis cibis bonum, significat enim salutem instrumentorum cibalium, & uirtutis regitiuæ firmamentum, & appetitum in restauratione à morbo dissolutorum. Significationes ab exeuntibus corpus bonæ de mediocri digestione in subtilitate, & crassitie, aureo colore non multum citrino, quia significat digestiuę bonitatem, stomachi uirtutem, & intestini. Si autem cum digestione lumbrici in die cretica exierint, laudabile est, quia natura ad expellendam nocitiuam confortatur materiam, inde lumbrici egrediuntur. Similiter si digestio in die cretica exeat, & leuitatem infirmus sentiat, & fortitudinem postea, febrisque cessat, signum fit salutis, & separatio morbi. Habenti surditatem, subitam post febrem acutam si succedat digestio colerica cessat surditas, quæ est de ascensione colerica in capite. Hæc cum descendit in inferiora, cedit surditas. Et similiter econtra superueniente surditate si quis solutionem habeat, solutio cessat. Quod habet nimiam solutionē sanguine ab hæmorrhoide superueniente est laudabile. Materia enim melancholica de capite descendit in uentrem. Similiter splenetici inde sanantur. Hidropicis si diarrhœa phlegmatica & aquosa superuenerint humiditas, morbus dissoluitur. Diarrhœa diuturna uomitu superueniente, cessat. Si quis ophthalmiam habet solutione superueniente laudabile est, quia materia morbi ad inferiora descendit. Vrina si boni sit coloris

non

non multum citrina, sed sicut pomi citri, & nebula alba ad inferiora nasis descenderit salutem significat morbi, & melior est hipostasis lenis, & in fundo sedens uasis. Quia utraque significat naturam morbum decoxisse, membrorum fundamentis assimilasse. Sed oportet intelligi pessimitatem urinæ non in omni morbo esse illaudabilem, neque bonitatem eius semper signare salutem nisi in febribus, & uiscerum apostematibus, & epatis passionibus. Passiones ergo cerebri & cordis propter depulsionem nociuorum humorũ ad inferiora corporis, & apparitionem coctionis in urina ad salutem sunt patẽtes. Sputum in pleuresi, & in peripneumonia si in initio morbi subtile & album sit, & post paulatim incipiat incrassari, & facile sine duritie screatum fuerit, & expulsio eius fortis, neque malum colorem habuerit, sicut nigrum, uiridem, citrinissimum, nec abominabilem habuerit odorem, signat morbi salutem, & sui temporis breuitatem. Si apostema in pleureticis, & peripneumonicis crepuerit, & saniem cum uirtute infirmus screauerit albam & mundam, & in illa die febris cessauerit, & infirmus cibum quesierit, certam salutem ostendit. Hæ enim significationes uirtuosam naturam significant. Sudor in acuta febri, & in die cretica in calore moderatus, & corporis cõmunis totius, & tempora moderata fuerint, & color eius albus, & odor nõ abominabilis, signum est salutis. Sanguis è naribus in die cretica, & in sanguinolentis febribus, quæ ex cerebri & uiscerũ sint apostematibus significat morbi salutem, & infirmi uirtutem. Significationes de accidentibus & morbo hæ sunt: Si morbus post priorem ueniens sit leuior, & non in nobili mẽbro sit salubris. Dolorem nimium in capite habenti, si de auribus uel naribus cucurrerint sanies uel aqua, saluabitur, quia apostema in locis erit illis. Phreneticis, maniosis, hæmorrhoide superueniente, signum est salutis. Sinanchicis si in pectore rubor & tumor apparuerint, & non intro redierint, bonum signum est, quia significat naturam ab interioribus ad exteriora expulisse materiam, & si in gula uel lingua apostema appareat, significat salutem. Diuturnam habens tussim tumore superueniente testiculis, sanatur à tussi propter colligantiam membrorũ spiritualium, & generatiuorum. Si peripneumonicis uulnera in pedibus apparuerint, & quod screatum bene excoctum sit, & facile egreditur, & in urina lenis appareat hipostasis, & in fundo sedẽs uasis, salutẽ significat morbi. Quia natura confortatur in expellenda materia, & à nobili membro ad ignobile eam mandat. Vnde apostema cessans aliquando reuertitur. Si in peripneumonicis apostema post auriculas fuerit, aut in exterioribus pectoris, siue sub hypochondria salutem designat, & apostema fistulã facit. Quia peripneumonia, & sibi similia propter crassam & uiscosam materiam semper durant. Si autem bona signa in hac apparuerint causa intelligitur natura expulisse materiam ad debilia mẽbra, sed propter materiæ malignitatem & moratur, & fistula efficitur. Rigor in acutis

febribus superueniens in die cretica, cessationem eorum significat, quia cau son de humoribus est putridis inter uenam & arteriam. Cum autem rigor fiat, intelligitur de arterijs & uenis exisse materiam ad sensibilia membra. Tertianę pustulis in naribus, aut in labris superuenientibus, cessare febris si gnificatur, & nocturnalis tertiana non adeo tardat. Alopetia superuenien tibus ad capillos capitis reuertitur. Podragricis & arteticis, nephreticis ua ricibus superuenientibus cessat morbus. Oxirheumia in lienteria diuturna innata quæ ante non fuerat, bonum signum. Quia designat quod uirtus di gestiua cibum in stomacho mutare incipiat. Qui spasmum habet de plenitu dine febri superueniente spasmum amittit. Qui dolorem habet in epate de frigiditudine febri, superueniente dissoluit dolorem. Similiter in stomacho, & intestinis, seu splene, si dolorem habuerint de frigitudine, uel de uentosi tate, febris superueniens dissoluit. Qui in uia ueretri pustulas habuerint, & crepuerint, non dolent, quia acumen urinæ cum transeat solidat, & desic cat eam. In exeuntibus ab ægritudine, aut non mundificans corpore, pustu læ, prurigines, scabies, impetigines, si superueniãt, naturam significant esse uirtuosam in expellendis malis humoribus, de membris nobilibus ad igno bile, id est, cutem, fitq; salus corporis. Oportet te autem intelligere, quia pueri plurimum de duris passionibus propter multitudinem eorum sanan tur. Seniores uero & defecti uirtute raro curant de forti passione. Si uideris infirmum non facere secundum quod oportet, morbus autem permanserit in sua qualitate & quantitate salubre est, & facile sanare.

De significatione qua salus uel mors possit præuideri. Cap. XII.

SCitis laudabilibus significationibus salutem, & pessimis mortem an nuntiantibus, quantum sufficiat mortem uel salutem prædicere uolẽ tibus restat dicamus, hoc scire uolentem, assiduam & inuestigatricẽ debere habere significationem, & earum numerum considerare maiorem, ipsarumq; fortitudinem sicut diximus quasdam mortem significare, quasdã mortales esse, quasdam morti uicinantes, & quasdam malas tantum, alias malas esse propriè. Similiter in salutem significantibus, quasdam laudabiles esse diximus, alias laudabiliores, alias salutem firmiter significantes. Opor tet ergo eas fortiter trucinare, & earum fortitudinem cognoscere, & infir mum secundum superantes iudicare. Oportet item perpendere, quia for tes significationes in perditione non coadunantur cum fortibus in salute, quia sunt quasi extrema contraria, quæ sibi coniungi sunt impossibilia. Sig nificationes hæ non mutant suas certitudines in regionum diuersitate, nec in ætatibus, nec in anni temporibus, bonę enim ubiq; bonę. Malę ubiq; ma lę. Si autem infirmum leuitatem habere atq; quietem uideris cum significa tionibus malis, non credes bonis, neq; dubitabis, sed procul dubio mortem

iudicabis. Si uero uideris bona habere sicut pulsus fortitudinẽ, anhelitus bonitatẽ, urinæ decoctionẽ, & alia similia, superueniant autem periculosa accidentia, sicut molestatio, mentis alienatio imaginationi, uisus obscuritas, dolor in præcordijs, non erit timendũ tibi. Hæc eñ accidentia cito trãseunt infirmi sanitate succedente, Hippocrate in aphorismo testante. Ne sis inquit tutus de leuitatibus quas præter rationem sentit infirmus, neq; timidus de molestationibus rationi non competentibus. Quia huiusmodi plurima nõ sunt stabilia. Quod ideo dixit Hippocrates ut bona signa bonum, & mala malum portendere semper ostendat. Sed medicum est impossibile in his inditijs non peccare. Quia uidemus perfectos medicos fuisse, & tamen erasse & maxime in acuta ægritudine propter motum uelocem de re in rem. Sed tamen libris semper studens, & infirmos uisitans, & bene rem inuestigans, & ingenium habens naturale, raro peccat. Oportet autem intelligas quia impossibile sit in initio omnis morbi iudicare mortem & salutem, nisi in eis qui in quarto uel septimo die finiuntur. Horum morborum initio apparent signa. Morbi qui in quartodecimo aut uigesimo uel post finiuntur, nõ possunt intelligi, quia salubres sunt, quiue mortiferi in initio sui. Et propter hoc oportet inquiri signa uniuscuiusq; 4. diei, & uidere ubi morbus mutet, & qualis eius sit motus, & ad quid deueniat. Finis enim horum elongatur, atq; ipsorum motus propter materię crassitudinem moratur. Eorum signa non apparent in die prima, quia morantur secundũ morbi diuturnitatem. Vnde acutum oportet habere sensum ad intelligendum.

Theoricorum X librorum Constantini Africani Finis.

ANTONIVS GAIZO DE SOMNO AC EIVS NECESSITATE, quidq́ faciat ad bonam digestionem.

Caput I.

VM dictum sit in superioribus, quod omni ingenio de digestionis reficientium praeacceptorum bonitate sit procurandum & somnus una de causis bene digerere facientibus existat: teste Auerrois in secundo colliget dicente. Operatio digestionis est fortior cum homo dormit eo quod calor naturalis cum quo operatur natura in uigilando in exterioribus, ut det sensum & motum reuertitur dormiendo ad partes intrinsecas corporis et cet. Consequenter inquam de somno dicendum est, & primo declarando quid ipse sit, quae causae eius, & quae utilitas ipsius. Quantum uero ad primum dicimus, quod si ad poëtas accesserimus, quaerentes quid somnus sit, respondebit Vergil. in 7. Aeneid. dicens: Est consanguineus leti sopor. Similiter Ouidius scribens: Stulte quid est somnus gelidae nisi mortis imago. Tullius quoq́ in libro de senectute, idem sentiens dicet: Iã uero uidetis nihil esse tam morti simile quàm somnum & cet. Sed si a sapientibus nostris id petierimus, audiemus peripateticorum principem Aristotelem in libello de somno & uigilia respondentem: Somnus est cõuentus & reciprocatio naturalis caloris ad interiora, scilicet ad cor, cum qua est uinculum siue in potẽtia sensitiui primi, id est, sensus cõmunis. Similiter Auicenna in prima tertij tractatus 4. cap. 1. dicens: Somnus uniuersaliter est reditus spiritus animalis ab instrumentis sensuum & motuum ad principium, cum quo priuantur ipsorum instrumenta ab exitu operationis in ipsis, nisi quae necessaria sunt ad hoc ut uita permaneat & illa sunt sicut instrumẽta spiritus. Et subdit: Somnus quidem naturalis absolute est cuius reditus est cum profundatione spiritus uitalis ad interiora ut digeratur cibus &c. Et in Canticis textu commenti. 56. dixit: Somnus est quies uirtutum animalium motiuarum & sensitiuarum. Galenus uero ab Aristotele accipiens in 3. lib. de accidẽti & morbo cap. 4. dicens: Somnus est passio primi sensus qui cõmunis est caeteris sensibus. Et in 4. lib. eiusdem cap. 8. sic etiam inquit: Dicamus uirtutem animatam in somno quiescere & naturalem confortari, quod sic possumus cognoscere. Virtus enim animata si fuerit fatigata animali dormiente confortatur, maxime si ante somnum cibum moderate accipiat. Ab his autem omnibus Auerrois in secundo colliget, uidetur accepisse cum ait: Dormire est ligamentum & quies sensuum & reuersio ipsorum ab instrumentis eorum ad partem intrinsecam corporis, & istae res per se notae sunt, & proptere a transeunt res sensatae super dormiẽtes & non sentiunt eas, & etiam uidemus

mus dormientem oculos habētem apertos & non uidebit, & si esset uirtus uisibilis in suo instrumento tunc uideret &c. Quæ autē sit somni necessitas ipse declarauit infra dicens: Et somnus non aduenit multus animalibus post laborem nisi propterea quia animalia quando mouentur & laborant spargitur calor suus naturalis, & diminuitur quantitas sua & refrigeratur propter quod reuertitur de necessitate ad locum sui principij &c. Et post aliqua subdit. Somnus est una operatio naturæ quæ regit corpus animalis, & propterea fuit somnus necessarius in animalibus perfectis, qa nisi esset somnus periret sensus propter nimium exercitium, & pereuntibus sensibus, periret uita, & inde est quod citrinatur facies dormire non potentibus & lęduntur eorum operationes &c. De necessitate etiam somni dicamus cum Auicenna in secunda primi doc. & cap. 5. sic scribente. In uita & sanitate non est necessitas absoluta, imò propterea ut spiritus ab impedientibus separetū ꝑpter illud quod ei accidit ex lassitudine: aut ꝑpterea qđ est ei necessariū incūbere propter digestionē cibi & propterea quod non potest duas res. Somni igitū necessitas non est nisi ex parte alicuius impotentię & est exitus à necessitate naturali. Et in prima tertij cap. 7. dixit. Somnus semper sequitur malitiam complexionis humidę, laxæ aut frigidę congelantis motum uirtutum sensibilium aut uehementem spiritus animalis resolutionem propter superfluitatem motus; aut propter impulsionem uirtutum ad interiora, ut materia digeratur & impellatur cum eis spiritus animalis propter consecutionem quemadmodum fit post cibum. Necessitas ergo somni est uirtutis resolutæ restauratio; & cibi prẹassumpti digestio, & defatigati corporis & sensuum eius requies & refocillatio. Quę autem sint causę somni ex his quæ diximus apparent. Finalis enim est quæ iam prætacta fuit. Formalis autem redditio spiritus &c. Efficiens autem uirtus regitiua quæ est in corde, ut inquit Auerrois ubi supra. Et causa materialis est uapor qui ascendit à membris inferioribus ad cerebrum propter aliquam causam generatus, propter cibum scilicet & humores in corpore existentes qui quando erit in fine ascensus ingrossatur à frigiditate cerebri & recipit grauitatem ab alijs humiditatibus &c. Hæc ipse ubi supra. Et sic apparet quid sit somnus, quæ eius necessitas & quæ sint causę ipsius qualiterq; faciat ad digestionem, ut rubrica capituli promittebat. Quæ autem sint alię ipsius utilitates deinceps dicemus.

Quæ sint utilitates & iuuamenta somni temperati prouenientis in uirtutes animales & naturales corporis fatigati. Cap. II.

QVamuis in præcedenti capitulo æqualiter de utilitatibus & iuuamentis somni locuti fuerimus, tamen ut ea melius ac distinctius intelligantur in præsenti etiam de ipsis particulariorē faciemus sermonē dicentes primo cum Hali abbate in 5. Theoricæ cap. 35. sic scribente. In somno digestionis fit bonitas & humorum decoctio, calor namq; naturalis somni tempore ad profunda secedit corporis quo cibum digerat

gerat, humores bonos disponat, unde & digestio ciborum melior fit hyeme ex noctuum longitudine & somni copia. Et post aliqua subiunxit. Moderata somni quantitas cibos digerit, corpus spissat, laborem soluit, animam confortat naturalem, calorq́ augetur naturalis, humores boni fiunt, membra recreat extensa, mentem clarificat, cogitationem emēdat ac uisum, cui conuenit &c. Similiter Auicenna in secunda primi doc. secunda. cap. 13. dixit. Somnus naturales omnes operationes fortes efficit propterea quod calorem continet innatum & uirtutem laxat animalem, ideoq́ cordis uias humectat & eas laxat & quia spiritus substantiā turbidam efficit, id est, spissam & prohibet illud quod resoluitur. Laxitudinis quoq́ modos omnes remouet & fortes retinet euacuationes materiæ, tamen quæ ad partem cutis existunt somnus quandoq́ ad expellendum eas iuuat propterea quod calorem interius continet & nutrimentum in corpore partitur & expellitur id quod est iuxta cutem & sic apparet quod sudorem non retinet. Et subdit. Cumq́ somnus materiam inuenit aptam ad digerēdum & maturandum ad sanguinis naturam eam conuertit & calefacit ipsam, & transit calor per corpus & calefacit corpus calore naturali &c. Et in doct. 3. sum̄a de pulsibus cap. 12. dixit. In hora somni calor naturalis constringitur & submergitur & totus hora illa tendit ad occultum propterea quod ipsum anima mouet ad nutriens digerendum & maturandum superfluitates. Et in 3. primi doct. 2. cap. 9. similiter inquit. Somnus temperatus naturalem uirtutem potentem efficit perficiendi suas operationes, & animalem uirtutem quiescere facit & in eius substantia augmentum præbet, propterea quod laxat ad prohibendā spiritus, qualiscunq́ fuerit resolutionem, & propter hoc digerit cibum. Et infra subiunxit. Somnus temperatus est humectans & calefaciens, & est res magis proficiens senibus, quoniam in eis humiditatem conseruat, & propter hoc Galenus cum senex esset comedebat lactucas cū aromatibus &c. Quæ fuit Galeni sententia in 6. Teranpenticę. c. 2. sic scribentis. Digerit quidem somnus resoluunt autem uigiliæ. Et in 4. de regimine sanitatis. c. 1. dixit. Bene scientes sumus quod nihil ita digerit eorumq́ digeri possunt neq́ malos resoluunt humores sicuti balneum & somnus. Et in lib. 4. de accidenti & morbo cap. 8. inquit. In somno cibus digeritur melius & non solum in stomacho uerūetiam in toto corpore, propter hoc monstratur nobis quod membrum in quo rationalis est anima quiescit in somno, in libro quoq́ de dissolutione continua dixit. Et quando somnus sequitur cibum reuocatur calor naturalis in ipso & aggregatur in interioribus corporis & digerit cibum &c. Rasis similiter in 4. Almansoris cap. 3. scripsit. Somni autem utilitas animę auffert laborem eamq́ reddit subtiliorem atq́ cogitationem & rationē quæ hebetes erant & quasi fessę subtiliat & acuit corporisq́ fatigationem mitigat & digestiuam meliorē efficit ac corpus impinguat.

Et in 25. continentis. c. 1. sic etiam ait: Somnus humectat in omnibus, non tamen in omnibus dispositionibus calefacit neq; infrigidat, ueruntamen si sequitur in corpore, humores crudos poterit digere & abundãs fiet sanguis augendo caliditatem innatam. Et subdit autoritate Pauli: Somnus pręb et quietem uirtuti spiritali, subuenit ad digerendum & coquendum humores semicrudos, mitigat dolorem qui accidit in membris, emollit membra quę extensa sunt per siccitatem, sanat uitia spiritalia, restituit mentem deuiantẽ & humectat corpus semper, & postea subiunxit: Veruntamen somni noctis spacium competens est ad complendam digestionem & similiter obscuritas noctis inducit ad exequendum somnũ profundum & inducendum caliditatem. Et hi duo modi conferunt in digestione & habet significatio quod nox competat in digestione quod homines sequuntur superfluitates nutrimenti semper post somnum noctis, & summarie somnus debet fieri ad modum digestionis &c. Recte igitur dicebat Auerrois in 2. colliget. Operatio digestionis est fortior cum homo dormit, eo quod calor naturalis cum quo operatur natura in uigilando in exterioribus, ut det sensum & motũ reuertitur dormiendo ad partes intriusecas corporis. Et propterea cõcludamus quod dormiendum est post cibi & potus assumptionem & ipsorum ad fundum stomachi descensum ut melior & perfectior celebretur digestio, qua mediante spiritus & uirtutes corporis animales restaurantur & naturales corroborentur, ut cibi & potus præassumpti in sanguinem conuertantur, & minime corrumpant in ipso, quod si consequemur non paruam quidem, uerumetiam maximam pro nostræ sanitatis conseruatione recipiemus utilitatem, quare &c.

Nocumenta somni superflui, prouenientia in totum corpus & eius membra, Cap. III.

POsset quispiam ex his quę dicta sunt facile sibi persuadere, quod cũ somnus tot & tantas afferat corpori utilitates, quod nõ modo foret utile dormire, uerũetiam optimũ, pxolixius in somno requiescere, qui profecto nõ parũ deciperet, cum defectus & abundãtia ad easdẽ perducant differentias, ut dixit Galenus in 3. techni. Imò sicut temperatus somnus iuuat, ut scripsimus, sic superfluus ualde nocet, diuersa ac plurima corpori nocumenta inferendo, quemadmodũ uoluit Hali abbas in 5. theoricæ cap. 55. dicens. Somnus excedens in temporis quantitate, multum nocet, quoniam uirtutes plurimus eneruat animales somnus ac debilitat, corpus refrigerat & humectat, atq; in eo phlegma augmentat, & naturalem debilitat, calorem ipsumq; resoluit, & præcipue si super inanitionem fiat, dicente eodem ubi supra. Si sit autẽ omnino corpus uacuum, nec in eo aliquid sit ciborum, naturalis conuertit ad corporis humiditatẽ, calor exuritq; & cõsumit illam, de hinc ipse debilitat, deficiente materia, & refrigeratur corpus &c.

Idem quoq; & clarius sensit Auicenna in 2. primi doct. 2. cap. 12. cum inquit. Cum somnus materiam inuenit aptam ad digerendum, uertit eam ad naturam sanguinis, quod si humores inuenit calidos & colericos, & perdurauerit eius tempus, calefaciet eos & corpus calore extraneo. Et si inuenerit uacuitatem infrigidabit, propter hoc quod resoluit aut humorē qui uirtuti digestiuę sit inobediens infrigidabit propter illud quod expanditur de eo, & subdit. Et sicut uigiliæ multæ, complexionē corrumpunt cerebri, aliquo siccitatis modo, & debilitant ipsum, & cōmiscent rationem, & aduurunt humores, & ægritudines faciunt acutas, sic somnus multus huius efficit contrarium, operat enim uirtutum animalium obtusionem, & capitis grauedinem, & ægritudines frigidas, & illud est propter hoc, quod ipse in resolutione prohibet &c. Et in 1. tertij tract. 4. cap. 14. sic etiā ait. Dormitio multa in meridie, & uniuersaliter somnus multus, nocet multū memoriæ. Et in 2. tertij cap. 5. dixit. Spiritus in longo somno fit grauior, pigrior, & nō fit assiduus in faciendo, dilatationē propter declinationē suā ad interiorem partem. & in 15. eiusdem tract. 2. cap. 6. dixit. Nauseatiua satietas, quandoq; prouenit propter multitudinem somni & quietis, nam somnus q̄uis conferat in quantum digerit, tamen motus confert in quantum expellit superfluitates expulsione. Et somnus quidem nocet ubi egent superfluitates expulsione, sicut uigiliæ nocent, ubi indiget materia digestione. Et in cātica textu commenti. 139. inquit: Si somnus multum prolongabitur, replebitur caput humoribus. Et in sequenti textu subdit. Somnus humectat corpora, & relaxat, & extinguit calorem uiuificantem ipsa. In cuius commento dixit Auerrois quod hoc intelligitur de multo somno, quoniam multus somnus extinguit calorem, quo uirtutes uiuunt & existunt, & hoc quia de natura quietis & coopertionis est extinguere calorem. Ignis enim extinguit & suffocat, cum multum & perfectæ tegit. Et in parte 2. canticorum textu cōmenti. 28. sic quoq; præcepit Auicenna. Non prolonget somnus, quoniam hoc obest animæ, nec etiam uigiliæ, quoniam inde debilitabit sensus, in cuius etiam cōmento Auerrois sic scripsit. Non prolonget somnus, quoniam lentescit quidem uita & tenebrosa efficit, extinguit q;, inde calor eius sicut extinguit ignis in cineribus multum coopertus. & in libro 6. sui colliget ait. Quando superfluus somnus, calorem extinguit naturalem, & corpus inducit ad tumidam dispositionem. Quę fuit Aristotelis sententia in 2. problematum problemate 30. dicentis. Multo tempore dormientes minus colorati sunt moderato tempore dormientibus, suffocat enim dormiens. Et in 11. eorundem problemate 12. dixit. Ex somnis autem grauiores sumus quod ex superfluis debet intelligi. Et quod ita sit apparet per ipsum in 27. problemate eiusdem dicentem. Somnus superfluus corpora tardiora facit. Rasis quoq; in 4. Almansoris cap. 3. hoc idem uoluit cum scripsit. Multum

autem

autem dormire corpus desiccat ac tenerum efficit, phlegmatis quoq; multitudinem in eo creat ipsumq; infrigidat. Quod in corporibus grossis ac pinguibus præcipue operatur. Et in libro 25. cōtinentis. cap. 5. autoritate Galeni. Somnus moderatus generat sanguinem laudabilem, sed excedens modum debitum in æqualitate corrumpit humores, & postea subiunxit. Somnus abundans emollit corpus, ponderosum reddit caput, quia corpus replet de humiditate calida, & emollit uirtutem unde congregabuntur in corpore superfluitates uaporose, quare &c.

Quod non sit dormiendum stomacho existente uacuo, similiter nec ilico post cibum aßumptum, sicut nec in meridie. Cap. IIII.

SAtis ex præcedenti capitulo intelligi potest quod non superflue, sed moderate dormiendum sit, in qua autem hora nondum expressimus sed id in præsentiarum ostendemus. Quoniam non sufficit rem aliq̃ bonam esse intelligere, sed quando concessa sit & laudabilis scire oportet. Multa nanq; inueniunt in una hora fore optima quæ in altera maxime nociua existerent, ut supra diximus de exercitio, quod tempore cōplementi primarum digestionum laudabat, & tempore repletionis erat prohibitum. Sic & de somno quęrere contingit qua scilicet hora dormiendum sit cum dicat Auicenna in 3. primi. doct. 2. cap. 9. Sani debent obseruare ut somnus eis temperate exhibeatur & in sua hora & non superflue, quæ autē sit talis hora ipse non expressit, & propterea quęrenti quæ nam hęc hora sit respondebimus dicentes. Primo quod non hora inanitionis & ieiunij dormire debeamus, cum dicat princeps in 2. primi doct. 2. cap. 13. Si somnus inuenit uacuitatem infrigidabit propter hoc quod resoluit, aut humorem qui uirtuti digestiuæ est inobediens infrigidabit, propter illud quod expandit de eo, & in 3. primi doct. 2. c. 9. inquit. Amplius superuacuitatem dormire est malum & uirtute deijciens. Quod similiter uoluit Rasis in cap. 5. lib. 25. continentis dicens auctoritate Ruffi in quęstionibus epidimię. Somnus lōgus si sequit cibū augebit in caliditatē innatam & impinguat corpus. Sed si sequit exercitium aut balneum aut euacuationem & summarie in dispositione illa in qua corpus non sequit nutrimentum, diminuet caliditatem innatam & macrefaciet corpus. Et dixit Ioannitius. Et quotiens sequit somnus corpus carens nutrimento aut humore crudo aut caliditatem igneam, tunc infrigidat corpus extinguendo caliditatem innatam. Cuius quidem ratio in prōptu est, quia cum calor naturalis cibum non habeat quem digerat & consumat, uertit se super sanguinem & carnem ipsa resoluendo, & propterea ieiunantes calidi stomachi nihil in uesperis accipiētes macilenti & calidi fiūt. Non sic autem qui frigidę fuerint complexionis & phlegmatici &c. Neq; est ilico post cibum assumptum dormiendum antequam descenderit cibus ad fundum stomachi, huiusmodi enim hora omnino est incōueniens ad dormiendū

miendum, dicente Auicenna in 3. primi doctr. 2. cap. 7. Non ilico post comestionem est dormiendum cibo natante, & in cap. 9. eiusdem. Melior somnus est ille qui prouenit postquam cibus à superiore uentre descenderit, & post quietem eius quod forsitan sequitur ipsum ex inflationibus & rugitibus, quoniã dormire super hoc multis impedit modis &c. & subdit: Quapropter si descensus tardauerit parumper incedere debet & postea dormiat. Et iterum postea subiunxit: Super repletionem dormire est malum antequam à superiori uentre fiat descensio. Et in 3. tertij tractat. primo cap. 5. dixit: Somnus super repletionem & cœnam est res nocibilior oculo, imò oportet illũ qui in uisu habet debilitatẽ expectare donec digestio fiat, id est, fieri incipiat, deinde dormire. Quæ fuit Rasis sententia in 4. Almansoris c. 5. dicentis: Oportet ut tam diu post comestionẽ aliquis se à somno abstineat donec cibus ab ore stomachi descendisse, atq; inflatio & grauedo minui, atq; inferius mergi sentiant, quod tardet non in congruũ est ut parua iuuẽt deambulatione donec descendat. Ante uero hos omnes Galenus hoc præceperat in libro de dissolutione continua, dicens: Aliquando est membrum debile, ut stomachus, & natat in ipso cibus, & non iniungas somnum donec descenderit cibus de stomacho aliquo descensu, nec donec deueniat in fundum stomachi, & ante præcipias eum moueri parum, sicut memorauimus iam. hęc ipse. Obseruandum est pręterea quod in meridie, nisi consuetudo contradixerit, non dormiat. Quoniam ut dixit Auicenna, ubi supra. In die dormire malum est, generat enim ægritudines humectantes, & rheumatismos, & corrumpit colorem, & generat splenem, & laxat neruos, & efficit pigritiam, & debilitat desideriũ, & generat apostemata, & frebres frequenter. Et ex causis suorum nocumentorum est, ut cito interrumpat, & naturã ab eo in quo erat, stupidam reddat. Et in prima tertij tractat. tertio cap. 14. ait: Dormitio multa in meridie, & uniuersaliter somnus multus, nocet multum memoriæ, & propriè super repletionem plurimam. Rasis quoq; in 25. continentis, cap. 3. dixit autoritate Pauli. Somnus diei non est tantę utilitatis quia non potest tantum spacium sequi quo possit digestio compleri, & quotiens inciditur somnus ante perfectam digestionem, sequit oxireumia cum repletione uentris de uentositatibus. Et saltem longa erit & ponderosa dispositio condominabilis &c. hæc ipse. Ex quibus colligi potest quæ sit hora conueniens ad dormiendum, scilicet post cœnam, & non post prandium, & non nisi postquam cibus ad fundum stomachi descenderit, & post suauem deambulationem, ut in superioribus ad plenum diximus, quare &c.

Quomodo accubandum uel dormiendum sit, an supine scilicet, uel super latera & super quod &c. Cap. V.

CVm plures decubitus formæ in dormitione reperiantur, procliuis, supina, super uno laterum, æqualis & cum capite eleuato, non erit inutile ad sanitatis conseruationem & ad meliorem perficiendam digestionem intelligere, quæ harum materierũ sit laudabilior, & quæ corpori conuenientior, & à medicis magis approbata. Et propterea dicamus cum nostro conciliatore in differentia. 123. sic ad hanc petitionem respondente. Si quis habuerit lubricum uentrem oportet eum super sinistrum latus iacere & dormire, si autem constipatum super dextrum est accubandũ. Et si quis habuerit epar calidum debet cauere ne super dextrum latus dormiat. Qui uero stomachum frigidum super sinistrum. Et demum concludit quod super dextrum parum est dormiendum, super sinistrum uero multũ, ut inde perficiatur stomachi digestio, qua perfecta, iterum super dextrum est recumbendum, quæ fuit sententia Auicennę in 3. primi doct. secunda. cap. 9. dicentis: Sed ex figuris somni melior est ut super dextrum incipiat latus, & deinde ad sinistrum reuoluatur, quod si eius inceptio super uentrem fiat auxilium fert sanis magnum in digerendo propterea quod calorem retinet naturalem & ipsum comprehendit, quare augetur &c. Et in cap. regiminis eius quod comeditur & bibitur dixit. Oportet præterea ut post comestionem primo super dextrum latus dormiat, pauco tempore, deinde super sinistrum reuoluatur, postea reuoluat se supra dextrum, & debes scire quod multis cooperire pannis, & ceruical eleuare, & ex illis existunt, quę in digerendo iuuant. Et ad ultimum quidem ut membrorum situs ad inferiora sint declinantes, & nõ ad superiora, & in 13. tertij 3. cap. 5. similiter inquit. Dormire super latus sinistrum, est maximi iuuamenti, ad digestionem perficiendam propter comprehensionem epatis supra stomachum, sed somnus supra dextrum est causa uelocitatis descensionis cibi. Est etiam obseruandum ut dixit Almansor in lib. 4. cap. 3. ne de uno latere ad aliud sæpe uoluatur, tardatur enim inde digestio, atque inflatio, & rugitus sentitur. Oportet itidem ut puluinar sit altum, & præcipue si cibus nondum ab ore stomachi descenderit, sufficit enim ut ter fiat reuolutio, & non pluries, ut dictum est. Quod etiam in 25. continentis replicauit cum in cap. eius primo dixit. Post commestionem quilibet dormiat super latus dextrum modice, deinde complendo somnum super latus sinistrum. Et nulla fiat reuolutio abundans in lecto, eo quod excitet uentositates & occursum præbet super digestionem &c. Et postea subiunxit: Pars inferior corporis in somno debet esse declinantior & nulla superabundans fiat reuolutio in lecto ne reuoluat cibum in uentre, de uno loco ad alium corrumpendo digestionem, quæ fuit sententia Aristotelis ad Alexandrũ sic scribentis. Dormi temperate primo super dextrum

latus

latus una hora, deinde super sinistrum, & illic perfice dormitionē. Volunt itaq; om̄es autores, ut super latera dormiendū sit, & nō super dorsum uel resupine, ut pleriq; faciūt nesciētes quod Princeps uoluerit in 3. primi doct. secunda c. 9. cū ait: Resupine aūt dormire est malū, & ad malas præparās ęgritudines sicut apoplexiā, phrenesim & incubū, quoniā superfluitates ad posteriora declinare facit, & retinent, & per suos non incedunt cannales naturales, qui sunt ab anterioribus sicut nares & palatum, & talem somnū incurrere solēt infirmi & debiles propter illud quod musculis eorū accidit ex debilitate &c. Quod non minus uoluit Galenus, ut testatus est Rasis in 25. continentis. cap. 3. dicens: Dormitio facta supinè super dorsum suum, cōseruat superfluitates cerebri in uentriculis eius, ideo non debent somnū abundantem sequi dormiendo supinè super dorsum, laborans apoplexia, aut si paratus fuerit eam pati, aut epilepsiam. Et dixit in alio loco: Non debet dormire super dorsum laborans catarro descendente de capite, quia tunc leuem ingressum eius facit induci ad cannale pulmonis. Et alibi etiam dixit: Dubitandum est super dormientē tota nocte supinè super dorsum, nè cito inducatur ad apoplexiam & epilepsiam, quia superfluitates cerebri non manabūt, uentriculi eius replebuntur de eis, & subdit: Dico quod est forma dormitionis mala ualde penes repletionem cerebri &c. Ecce igitur quam grande periculum sit dormire super dorsum, & causa multarū infirmitatum, & incubi pręcipue sępenumero ex tali decubitu prouenientis, ut certissima scio experientia, quod mihi puero ex tali causa, sicut & adultis pluribus accidit.

Quid sit uigilia, & quod temperata conueniat, sicut superflua maxime noceat.
Cap. VI.

QVanquam ea quæ diximus, de somni utilitate sufficere deberent, ad intelligendum, quantum moderate dormire sit utile. Tamen pro ampliori notitia ipsius, uolumus & de uigilijs, quæ somno opponuntur, aliqua breuiter declarare, ut oppositum magis intelligatur per suum oppositum, teste philosopho in 3. de anima textu cōment. 25. Dicamus ergo cum Auicenna in 1. tertij tract. & cap. 4. sic scribente. Vigilia est dispositio cum affunditur spiritus animalis ad instrumē ta sensus & motus, ut eis utatur. Sarra autem superfluitas in uigilia & egressus à re naturali, & in canticis textu commenti. 141. Temperata uigilia excitat ualde sensus & disponit uires ad exercendum operationes suas & cum hoc mūdificat corpus à fecibus & superfluitatibus. Et sic temperata & non superfluens commendatur sicut superabundans minime. Et quod ita sit apparet per Auicennam in 2. primi doct. secunda. cap. 15. dicentem. Cum uigiliæ sunt multæ cōplexionem corrumpunt cerebri aliquo siccitatis modo & debilitant ipsum & cōmiscent rationem, & adurunt humores & ęgritudines

faciunt acutas. Et infra subiunxit: Vigiliæ desiderium augent, & famem efficiunt, propter illud quod de materia resoluunt si de digestiua minuunt, & propter illud quod de uirtute resoluunt. Et in 1. tertij tractatus 5. capit. 11. Superfluitas uigiliarum resoluit spiritum & debilitat eum, & cum hoc replet cerebrum uaporibus. Et in 11. tertij tract. 1. capit. 5. inquit. Vigiliæ & exercitium, scilicet superflua, debilitant cor cum resolutione. & in 13. tertij tractat. secundo cap. 12. Vigiliæ superfluę commouent famem, & appetitum uehementem, & in canticis textu comment. 142. sic etiam ait: Ex longa uigilia contingit expergefactio & insomnietas, generans anxietatem & angustiam animę, ipsa eñ dissoluit spiritus, & corpora sedat, & corrumpit splendorem & claritatem corporis, & colorem eius, & profundat oculos, nocetq; digestioni, & mentem tollit, & infrigidat corpus, quæ fuit sententia Almansoris in libro 4. cap. 5. dicentis: Vigiliæ uero multę, calorem incendunt, ac formam corrumpunt, corpusq; desiccant, atq; coleram rubeam in ipso augmentant. Quod pręcipuę operantur cum corpora sunt macra. Oportet itaq; ut anima uigilare non cogat, cum dissoluta & stupida fuerit, neq; ad dormiendum incitet, cum exiccata atq; subtilis & acuta fuerit, motusq; leues & sensus fortes, à quo sumpsit Auerrois in 6. colliget cum ait: Quando uigiliæ exuberant corpus desiccant, & calorem dissoluunt naturalem & calorem accidentalem incendunt, quę quoq; fuit Galeni sententia in 1. terapentice cap. 6. dicentis. Siccant enim totius corporis habitum uigilię, & propter hoc sunt nociuissimę his qui secundū siccitatem ęgrotāt, & in coment. 56. 2. regiminis acutorum super illo Hippocratis uerbo. Multæ uigiliæ faciunt contra cibi potusq; digestionem &c. Inquit de aptitudine uigiliarum, est ut resoluant corpus & exiccent ipsum, & in 3. techni textu coment. 46. dixit. Vigilia exiccat corpus, eius uero oppositum humectat. Ex quibus omnibus clarissime patet quātum superfluę humano corpori noceant uigilię. Et propterea concludamus in uno uerbo cum Hippocrate in 2. aphorismorū aphorismo. 3. dicente. Somnus & uigilia utraq; modo magis facta malū, dormiamus itaq; & uigilemus temperate, plus tamen & minus ut ætas, complexio, tempus, anni qualitas, & quātitas cibi pręaccepti, & talia huiusmodi requirunt, quod qui fecerit à nocumentis ex somni & uigiliarū superfluitate pronenientibus securus erit, ut satis ex dictis est manifestū.

Quid sit somnium, quæ causæ eius, & quid de ipso hoc in loco considerandum, licet somniatis minime sit credendum. Cap. VII.

QVia in somno plurima & extranea sæpenumero somniamus, de quibus nunquam etiam cogitauimus, quemadmodum nobis euenit plerunq;, quod uolare uidemur super terram, sicuti hirundines faciunt. Quod quippe somnium nostræ complexioni connaturalissimum existit, ut ex dicendis apparebit. Solent ex his inquam non-

nulli

nulli pertimescere, adeoq; sibi aliquod malum facientes augurium dubitare ut firmiter credant infortunium sibi parari, & inde quandoq; per multos dies tristantur. Propterea mihi uidetur aliquid de hac materia somniorum dicendum esse, tum ut ipsi suis huiusmodi fantasijs fidem deinceps non adhibeant, tum etiam ut intelligant, quomodo somnij qualitatem, & nõ rem ipsam somniatam debeant considerare, ut sciant ex hoc qualiter corpus eorum dispositum sit, & quibus ægritudinibus pręparatum, ut se ualeant ab illis præcauere, sed antequam ad hæc descendamus, declaremus quod sit somnium, & quæ causæ ipsius, ut dicenda clarius patefiant. Dicimus ergo cum Petro Padubanensi in 30. problematum commento ultimo sic scribente. Somnium est passio causata, ex motu in phantasia facto, uel melius. Est phantasma factum à motu simulacrorum dormientis in eo quod dormit, quod à multis fit causis, & secundum hoc diuersa sortitur nomina, fit enim quandoque à superabundantia aliquorum humorum in corpore existentium, per quod quidem medici coniecturãt multa, sicut infra dicemus. Causatur etiam somnium propter motus & operationes, de quibus multũ fuit anima solicita in uigilia & uehementer eis intenta, ita quod nocet dum dormit quiescentibus motibus exterioribus, non adhuc motus quiescit interior factus in phantasia in qua formę apprehensę retinentur à uirtute imaginatiua eas diuersimode componendo modo quidem sentitur minus, tũc autem magis eo quod maior motus obscuret & dissoluat minorem, sicut dicitur in libello de sensu & sensato. & in quinto de generatione animaliũ, & in de somno & uigilia 3. Vnde in eodem dicitur. Phantasmata quędam esse causas propriorum, uniuscuiusq; actuum, non est irrationabile. Et tale siquidem somnium potest animale nominari, cum causetur à motu in uirtute animæ à prioribus actibus relato. Causatur etiam quandoq; ab impressione facta ab animabus cœlorum uel intelligẽtijs ipsorum, quæ etiam motores dicuntur orbium operantes quandoq; formam in imagine secundum comparationem ipsarum, & cõparationem animarũ nostrarũ & aptitudinem, quia animæ nostræ habent maiorem cõparationẽ & similitudinẽ cum substantijs angelicis quã cũ corporibus sensibilibus, ut dixit Auicen. in lib. 4. de anima. unde 1. regiminis acutorum dicitur, quod quædã somnia sunt à deo benedicto & sublimi, & id siquidem potest somnium cœleste appellari cum ab animabus causetur cœlorũ. Et si quod somnium uerum est, dicendum quod somniorum uerius est cœleste. Aliud autem nullius aut paucæ uirtutis existit, sunt enim magis delusiones quædam eorum circa quæ anima fuit solicita in uigilia & occupata, sicut famescenti representatur alimẽtum, & cupienti coitum fœmella. Somnium autem naturale, & si uerificetur, ut plurimum, non tamen aliquem mirabilem ostensionem importat. Qui autem somnia uideat cœlestia seu à cœlo reuelata ille est qui consueuit

dicere uerum. Vſus enim prauarum cogitationum & conſiderationum inducit imaginationem maloru̅ morum, & inobedientium, uirtuti rationali, unde dictum eſt, meliores ſomnia uidere meliora. Quare ſomnia enim mendacis, deriſoris, loquacis, triſtis, ebrioſi, ac illius in quo pręualet complexio aliqua, uel ſolicitudo, non ſunt uera. Vnde 3. de ſomno & uigilia, quorum loquax eſt natura & melācholica multimodas uiſiones uident, eo quod exiſtunt in multo motu, propter quod non ſunt uera ſomnia plerunq;, niſi uideantur circa mane, tunc enim motus humorum quieſcunt magis &c. Similiter inquit in differentia 157. Plures de ſomnio adducens diſtinctiones inter quas principaliſſima eſt illa quam ſupra tetigimus, ſcilicet quod aliquod eſt naturale, aliud animale, & nōnullum cœleſte ſeu diuinum, & uocat illud naturale, quod ex dominio cōplexionis contingit & humoru̅, ſicut dixit Auicen. in libro ſuo de anima, quod naturalia ſomnia ſunt, quę ueniunt ex temperantia uirtutum humoru̅, cum ſpiritu gerente uirtutem formalem & imaginatiuam &c. Animale uero quod cauſat̃ à multa ſolicitudine animę circa aliquod in uigilia. Diuinum uero ſomniu̅, quod à diuinis ſiue cœlorum cauſatur animabus, de quo ipſe poſt multa ſic ait: Somnium uerius eſt cœleſte, ſeu diuinu̅, & maxime cum anima fuerit libera ſuperioribus ſubſtantijs applicata, eoru̅ reprę̨ſentationes ſuſcipiens. Animale uero nullius aut paucæ ueritatis exiſtit, eſt enim magis illuſio; quędam eoru̅ circa quæ anima fuit ſollicita & occupata in uigilia, ſeu fameſcenti repreſentant̃ cibi appetentiq; mingere cloaca, & ſtrepitus agonizanti. De ſomnio ſimiliter naturali dixit ut ſupra, & tandem de eo ſic concludit, quod ſi accidit, & maxime contra repletionem, proprieq; uaporabilium uentoſoru̅ uerificatur quam minime. Et propterea qui timere ſolent, ex ſuis ſomnijs deinceps non expaueſcant, nec eis aliquam penitus fidem adhibeant, cum ut plurimu̅ deluſiones ſint, ut prædictum eſt, quibus non eſſe credēdum, medici, philoſophi, theologi unanimiter pręcipiant. Et licet Valerius Maximus plurima narret de ſomnijs Artorij medici. Cęſaris Auguſti. P. Decij. & M. Torquati. M. Ciceronis. C. Gracchi. Caſſij Parmenſij. Atterij. Ruffi. Alexandri regis Macedoniæ, aliorumq; in lib. 1. quę quidem cœleſtia dici poſſunt, rariſſime, & non niſi magnis uiris contingentia. Non debet tamen ex hoc unuſquiſq; tam facile de numero illorum eſſe ſibi perſuadere, ut ſomnijs proprijs naturalibus uel etiam animalibus fidem adhibeat.

Quomodo qualitas ſomniorum, & non ipſa ſomnia, conſideranda ſit, ut ſani dominium humorum ſui corporis intelligant. Cap. VIII.

IN ſuperiori capitulo uiſum eſt, quid ſit ſomnium, quæ cauſæ eius, & quomodo rebus ſomniatis nequaquam credendum eſſet. In hoc autem loco

loco ostendamus, quod in principio illius promiseramus, scilicet utilitatem quæ ex qualitatibus in somnijs apparentibus est eligenda, ut per eas somniorum qualitates, qualiter dispositi simus in humorum superabundantia facillime percipiamus. In primis ergo dicamus cum Auicen. in 2. primi doct. tertia c. 7. sic scribente. Somnia significantia dominiũ sanguinis sunt, sicut cum homo in somnis res uideat rubeas, aut sanguinem multũ ex suo corpore exire, aut se in sanguine natare, & similia. Dominiũ uero phlegmatis significant somnia, in quibus uident aquę & flumina, & niues, & pluuię & frigus. Dominium uero colerę rubeę monstrant somnia, in quibus uidentur ignes & uexilla citrina & uidere res quę non sunt citrinæ citrinas & uidere incensionem aut calorem balnei aut solis aut his similia. Et dominum colerę nigrę, scilicet melancholię ostendũt somnia terrorem facientia ex tenebris & cruciatu & rebus nigris & terroribus. Et in 1. tertij cap. 6. in fine sic etiam inquit. Plurimũ enim uisionis rerũ citrinarũ calidarũ significãt dominiũ colerę. Et similiter plurimũ uisionis rerũ cuiq; complexioni proportionaliũ, quas numerare non est necesse. Et somnia quidem permutata significant caliditatem & siccitates, & illa quorũ nõ recordatur significat frigiditatem & humiditatem secundũ plurimũ quod etiã sensit Rasis in 3. Almansoris cap. 204 dicẽs. Cum enim aliquis in somno pluuias multotiens uidet & mare & fluuios, multa in eius corpore humiditas adesse significatur. Ignes uero ac fulgura & lites cum aliquis in somnis frequenter aspicit colera rubea in ipso abundare monstratur. Colores aut rubeos & tinctos ac nuptias & cibaria dulcia & uentosas atque fluxum sanguinis ac flebothomiam si aliquis somniauerit, quod sanguinis multitudo sit declaratur. Cumque multa fusco colore tincta atque nigredinem & timores ac pauores in somno aliquis aspicit coleræ nigræ operatio significatur. Et cum aliquis in somno uidet se manere quasi in loco niuis uel frigido à quo læditur frigoris significatur uictoria. His autem contraria si uisa fuerint contrariæ erunt significationes. Et si aliquis uidet se quasi in balneo uel in sole uel quasi canicularibus exponatur diebus uel in, igne excessus significatur caliditatis. Et cum aliquis somniauerit se quasi uolare & inuadere sicut accipiter & capere, siccitatis monstrabitur excessus atque humorum leuitas & subtilitas. Si quis etiam se quasi ab aliquo aggrauari somniat repletione laborare ostenditur. Quicunque se etiam per loca quasi cœnosa incedere uidet fœtidum habentia odorem putridos in corpore demonstratur habere humores, his uero contraria contrariam habet significationem. Qui autem in somnis uidet quod quasi incedat per hortos bonum habentes odorem suorum, significatur ęqualitas humorum & quod a putredine ualde sunt remoti. Per loca uero quasi angusta & per foramina si quis se ambulare conspicit instru-

menta anhelitus grauem pati ægritudinem demonstrantur quæ ipsum tantam aëris quantitatem attrahere uetat quãta ei est necessaria. Galenus quoque in 5. de interioribus cap. 6. inquit: Multi propter malos humores in stomacho coadunatos uiderunt pessima somnia, quorum somnia disturbati sunt &c. Et in libro de somnijs ait: Somnium nobis indicat dispositiones corporis. Ignem enim accensum quis uidens in somno à xanta molestatur colera. Si uero fumum uel caliginem uel profunditas, tenebras à nigra colera. Pluuia uero humiditatem abundare indicat. Nix aũt glacies parum phlegma frigidum, & post aliqua subiunxit. Somniamus plerũq; ea quibus egemus, ut bibere, coire, & similia, & postremo dixit. Quæ uident qui ęgrotant in somnis coindicabunt plerunq; nobis indigentias & abundantias & qualitates humorum. Et propterea debent etiam sani si frequenter uiderint aliquod supradictorum cum medicis consulere, & consideratis etiam alijs indicantibus poterunt postea purgari, & à futuris infirmitatibus præseruari. Et hæc sunt quę de somnijs attendere debemus, quoniam natura plerũq; demonstrant quibus indigeat, ut clarissime patet de his, qui in cœna carnes salitas manducarunt, & non multum biberunt, in nocte sitientes dum dormiunt se bibere somniant, uinum aut aquam sitim eorum minime remouentem, sicq; de alijs somnijs naturalibus, quare &c.

Quod ab accidentibus animæ sit abstinendum, & maxime post cibum & refectionem ne digestionem quam corrumpunt fieri prohibeant. Cap. XI.

Diximus supra in cap. 261. quod cibum post assumptionẽ quiescendum erat aut modicum deambulandum donec cibus ad fundum stomachi descendisset deinde dormiendum, & hoc ut melior celebraretur digestio, cum somnus fortificando uirtutes naturales digerere faciebat. Ex quibus omnibus tota intẽtio nostra erat, ut pręaccepta reficiẽtia omnino coquerentur in stomacho, & in eo non putrescerent, quod iterum procuramus dicentes, quod omne illud quod digestionem corrumpit, aut eam impedit, sit fugiendum pro uiribus, & quia dixit princeps in 3. primi doct. 2. cap. 7. Accidentia animæ horribilia & motus corporei fortes digestionem fieri prohibent, cuius dicti secundã partẽ dum loqueremur de exercitio & coitu post cibum sufficienter declarauimus. Primam uero scilicet quod animæ accidentia digestionem prohibeãt hoc in loco intendimus manifestare, ut ab eis caueant qui sani desiderant permanere. Dicamus ergo cum Galeno in 1. de regimine sanitatis sic scribente. Oportet medicũ qui debet custodire sanitatẽ studere ne mores animi corrumpantur, non ut philosophus, ut conseruet ipsius animæ sanitatem, & faciat hominem uirtuosum, sed ut non facile in ęgritudinem deueniat corpus, etenim furor & fletus & ira & tristitia & solicitudo, amplior quã oportet & uigiliæ, quę super his fiunt febrium, & aliarum ægritudinum sunt principia. Sicut econtrario

pigritia mētis, amentia & anima omnifariā deses, decolorationem & denutritionē operatᶜ infirmitate naturalis caloris quē omnibus custodire oportet infra terminos sanitatis &c. Ex qua sententia manifestum est quod medicus conseruator debeat de accidentibus animæ curam habere, de illisq; non modicum considerare, atq; illa in regimine conseruatiuo prohibere, & præcipue post cibi & potus assumptionē ne digestione impediāt uel corrūpāt cum ipsa de sui natura nō solū quod dictū est faciant, sed totum etiā corpus à sua temperie & naturali cōplexione permutent, & humiditates sicut & corpus totum exiccent, dicente Galeno in 3. techni textu cōmenti. 35. Abstinere manifestum, quoniam ab intemperantia oportet animę passionum, scilicet, iræ, tristitiæ, gaudij, furoris, timoris, inuidię, & solicitudinis, exterminant enim hæc, & permutant corpora, ab ea quæ est secundum naturam consistentia, in cuius commento dixit Hali. Ira & furor faciunt accidere caliditatem superfluam. Gaudium uero & lętitia caliditatem æqualem. Timor autem & pauor, faciunt accidere frigus, & totum quod faciut ista accidentia non faciunt nisi meditatione motus spiritus, unde corpus exiccatur, teste eodem Galeno ubi supra & textu commenti. 40. dicente: Omnes animæ passiones exiccant corpus. Et quod etiam fiant ex diuerso spirituum motū animæ accidentia, ut dixit Hali apparet per Auicennā in 2. primi doctri. 2. cap. 14. sic scribentem: Omnia animæ accidentia sequuntur, aut eis associantur motiones spiritus interius aut exterius, & istud aut erit subito aut palatim, & eius motionem ad exteriora sequitur frigiditas eius, quod interius existit. Et fortasse superfluit illud quod resoluitur subito ergo infrigidatur exterius & interius, & sequitur eam sincopis aut mors, & motum quidem eius ad interiora sequitur frigiditas eius, quod est exterius & caliditas interior, & cum multa coangustatione constringitur, & infrigidatur interius & exterius, & sincopis magna, aut mors sequitur ipsum &c. Ex quibus apparet, quod omnino uitanda sint animæ accidentia, propter tale magnum periculum sequens ad subitum, & fortem motum spiritus interius aut exterius. Et præcipue illa fugienda sunt accidentia, quæ tristari faciunt, sicut inquit Almansor in libro quarto cap. 9. Quoniam omnibus sanis nocumentum inferunt exceptis his qui carnis indigent minoratione. Abstinendum est ergo ab ira, tristitia, inuidia, solicitudine, & huiusmodi, & licet semper, per maxime tamē post cibi & potus assumptionem, quoniam digestionem fieri perhibent, & quandoq; corrumpunt diuertendo spiritum & naturalem calorem à stomacho ad cor uel ad membra exteriora secundum ipsorum accidentium diuersitatem, ut diximus. Finis.

ERRATA.

Pagina 5 linea 27 elementa. 10. 9 chordæ. 13.22 de pilis. 18. 9 charthilago. 22. 23 quadrifariam. 38. 7. concatenatione. 44. 35 operientibus. 46. 37 cõiungitur. 50. 11 dextrorsum. 57. 4 lambda ad latera. 58. 27 materialibus. 64. 24 cataractę 64. 30 ciphus gutturis. 72. 21 inferuntur. 28. 2 hęc. 89. 32 pinguissimis. 102. 23 melã choliæ. 112. 18 Hic. 113. 20 moderatius. 113. 34 adinuicem. 115. 11 causæ. 127. 10 uitanda. 117. 13 Aquę. 124. 33 cepis. 137. 1 menstrua. 145. 8 oppilatio. 147. 28 fumus. 148. 8 & 9 quoduis. 152. 24 phlegmatici. 157. 16 & 160. 34 modis. 167. 2 putrida. 168. 2 triplex. 168. 22. lentes. 188. 17 aut. 212. 20 facies. 223. 33 insuper. 230. 18 sunt. 230. 36 sic. 239. 1 colligãtia. 242. 2 capitis. 242. 6 patẽte. 245. 1 Mẽte. 24. 52 obliti. 245. 2 claudere. 254. 24 ignoti. 254. 26 angustia. 258. 33 grauæ. 260. 1 paruitate. 261. 19 circundederit. 262. 30 polipũ. 264. 15 uuula. 265. 8 uuula. 271. 14 cõprobat. 298. 24 cõstringenda. 301. 17 scitur apostema. 306. 19 debiles. 310. 14 Phlegma. 311. 25 putrida. 313. 22 abortus. 313. 29 permaneat. 321. 12 harũ. 337. 3 digniores. 337. 9 Febris. 337. 21 nequit. 337. 35 exteriori. 340. 26 Hęcq;. 344. 1 uasis. 345. 6 Podagricis. 346. 10 errasse.

BASILEAE APVD HENRICVM PETRVM MENSE AVGVSTO. ANNO M. D. XXXIX.

